

چاپى دوۋەم

www.igra.afilamontada.com

مەنتەدى
اقراۇل ئىقتىسادى

الداء والدواء

نەخشى و چارە سەر

وہ لامي پروپوخت بۆكەسيك پرسىيار
لەچارەسەرى تەواو دەكات پيشەواو زانا
ابن القيم الجوزية

وہر گېرانی بۆكوردی
م. ھیلال علی سەنگاوی

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.afhamontada.com

نەخۇشى و چارەسەر

وہلامی پروپوخت بۆكەسك پرسیار ئە ئەچارەسەری تەواو دەكات
بیشەواو زانا ابن القیم الجوزیة (۶۹۱ – ۵۷۵)

ومرگیزانی بۆكوردی

م. هیلال علی سەنگاوی

الداء والدواء

(الدواء الكافي لمن سئل عن الدواء الشافي)

الأمام العلامة ابن القیم الجوزیة

۲۰۱۴/مەولتیر

دهزگای چاپ و بلاوکردنه وهی
روژھه لات

خاوه نی ئیمتیاژ
که ژال ره فیک

سه رنوسه ر
حه سه نی دانیشه پ

Email: rojhalatpress@yahoo.com

Mob: ۰۷۵۰ ۴۴۴۰۹۹۶

هه ولیر - شه قامی (۱۰۰) مه تری ریزی کارگهی ده رمانی ئاوا میدیکا

ناوی کتیب : نه خوشی و چاره سهر
ناوی نووسه: الإمام العلامة ابن القيم الجوزية
وهركيران : م. هلال على سهاوى
تايب : شيرزاد محمود حسن
دهرهينانى هونه رى : لاوين خليل هدايه ت
به رگ: خليل هدايه ت مام شينخ
تيراژ : (۱۰۰۰۰) دانه
نۆده ي چاپ : چاپى دووه م / ۲۰۱۴
نرخ: (۱۰۰۰۰) دينار
شوئنى چاپ: چاپخانه ي رۆژه لات/ هه ولير

له به رپوه به رايه تى گشتى کتيبخانه گشتيه کان
ژماره ي (۷۴) سالى ۲۰۰۹ ي داوه تى

به رپوه به رى هونه رى ده زگا
سه لام محه مه د ره سول

شوئنى دابه شکردنى : هه ولير
کتيبخانه ي حاجى قادري کوئى

پیرست

لاپهړه	بابه ت
۱۳.....	پیشه کی
۱۴.....	ده سپیک

به شی یه که م

خستنه پرووی پله وپایه ی نزا (دوعاء) له نییسلامدا
دیاری کردنی مه رجه کانی قبول بوونی نزا (دوعاء)

۱۹.....	پیشه کی دانه ر
۲۱.....	ده ردو نه خوښی تووښی دل وجهه سته و پوچیش ده بیټ
۲۲.....	قورئان هه مووی چاره سه رو شیفایه بۆ پوچ وجهه سته
۲۵.....	چه ک به نده له سه ر چه ک به ده سته که
۲۶.....	پارانه وه و نزا "الدعاو" له گرنگترین هوکاره کانی نه هیشتنی مهینه تی
۲۸.....	پارانه وه ونزا له چاکترین ده رمان و چاره سه ره کانه
۲۹.....	جالی نزاو پارانه وه له گه ل بلادا
۳۰.....	سووریون و تکا کردن له نزاو پارانه وه یه کیکه له مه رجه کانی
۳۱.....	خیراو په له نه کردن له وه لامدانه وه ی نزاو پارانه وه
۳۲.....	به دل پارانه وه و مه رجه کانی تری پارانه وه
۳۳.....	ئو نزاو پارانه وانه ی که ناوی مه زنی خودای تیدایه
۴۲.....	له نیوان نزاو قه ده ردا
۴۴.....	نزاو پارانه وه له به هیزترین هوکاره کانی قه زاو قه دهره
۵۰.....	به خته وه ری مروژ له ناسینی هوکاره کانی چاکه و خراپه دایه
۵۰.....	به خته وه ری له وه دایه که خوت به هه له دا نه به یت

ابن القيم الجوزی

- جیاوازی له نیتوان تهوبه ی پاسته قینه و "النصوح" تهوبه ی زاره کی..... ۵۱
- جۆره کانی تیگه یشتنی هه له بۆ ئه م ده قانه له لایه ن خراپه کارانه وه ۵۲
- گومانی باش بردن به خوای گه وره و... تیگه یشتنی هه له ۵۷
- تیگه یشتنی دروست له مه پ گومانی باش بردن به خودا..... ۶۰
- جیاوازی له نیتوان گومانی باش بردن به خودا و بوغرابوون به خودا..... ۶۱
- ئه و که سانه زۆر نه قام و نه زانن که پشت به په حمه ت ولی بۆرده یی ۶۲
- له هه مان کاتدا فه رمایشته کانی پشت گوێ ده خه ن ۶۲
- گومرابوونی نه قامان به وه ی خودا له دونیادا نیعمه تی پی به خشیوه ۸۵
- که وره ترین گومرایی بوون ئه و که سه یه که به دونیا گومراده بیّت ۸۷
- باوه پ بوون به قیامه ت به لام ته مه لئ له خواپه رستیدا..... ۹۰
- گومانی باش بردن به خودا بزۆینه ری کاری چاکه یه نه ک که م ۹۲
- جیاوازی له نیتوان تکاکاری و هیوا خواری دا ۹۳
- ترس و تکا له ژیا نی هاوه لاند..... ۹۵

به شی دووهم:

شوینه واری تاوان..... سزای له دنیا و قیامه تدا

- تاوان هۆکاری هه موو تاوان و ده ردیکه ۱۰۱
- تاوان شوینه واری خراپی هه یه ، هه رچه نده ئیستا ده رنه که ویت..... ۱۲۶
- شوینه واره ناشیرینه کانی تاوان ، وه ئه و سزایانه ی له سه ر ۱۲۷
- ۱- بی به ش بوون له زانست ۱۲۷
- ۲- بی به ش بوون له پزق و پۆزی..... ۱۲۸
- ۳- بیزاری له دل و ده روونی تاوه نکاردا دروست ده بیّت ، ۱۲۸
- ۴- دلته نگه و بیزاری تاوه نکار له خه لگی وه پیتی چاکه خوا..... ۱۲۹
- ۵- دژواربوونی کاره کانی: ۱۳۰
- ۶- تاریکی و تارمایی دل و ده روونی داده پۆشیت ۱۳۰

نه خوشی و چاره سهر

- ۷- تاوانکاری سستی ولاوازی یه بۆ دل وجهسته ۱۳۱
- ۸- تاوانکاری پښگری دهکات له گوږپایه لى ۱۳۱
- ۹- تاوانکاری ده بیته مایه ی ته مه ن کورتى ۱۳۱
- ۱۰- تاوان... تاوانى تر به کیش دهکات و زیاده دهکته ۱۳۲
- ۱۱- تاوان ئیراده ی دل لاواز دهکات ۱۳۴
- ۱۲- تاوان... ناشیرینی خوی له دلدا ناهیلایت ۱۳۴
- ۱۳- مهر تاوانیک له تاوانه کان پاشماوه ی نه ته وهکانی پیشووترن ۱۳۵
- ۱۴- تاوانکاری هۆکاری پيسوا بوونه ۱۳۶
- ۱۵- به بچوک زانینی تاوان ۱۳۶
- ۱۶- تاوانکاری مړؤ کاریگری خرابی له سهر گیانه له به رانیش هیه ۱۳۶
- ۱۷- تاوانکاری ده بیته مایه ی سهر شوپی ۱۳۷
- ۱۸- تاوان ژیری ده شیوینیت ۱۳۸
- ۱۹- پوچوون له تاوانکاریدا مایه ی تیاچوونی دل له بى ئاگایی ۱۳۸
- ۲۰- مړؤی تاوانکار توشى نه فره تی پیغه مبه ر ﷺ ده بیته ۱۳۹
- ۲۱- تاوانکار ده بیته مایه ی بى به ش بوون له نزاو پارانه وهکانى ۱۴۰
- ۲۲- سزای تاوانکاران له گوږدا ۱۴۱
- ۲۳- تاوانکاری جوړه ها خرابه و گنده لى له سهر زه ویدا به رپا ۱۴۷
- ۲۴- تاوان ده بیته مایه ی پوودانی کاره ساته کانى بومه له رزه ۱۴۹
- ۲۵- تاوان کاریگری له سهر شیوه ی دیمه ن و دروست کراوه کان ۱۴۹
- ۲۶- تاوان پووناکی غیره ت و په رؤشى ده کوژینیت وه ۱۵۱
- ۲۷- تاوان ماده ی سهره کی ژيانى دل له ناوده بات که ئه ویش ۱۵۵
- ۲۸- تاوان گه وره یی ومه زنى خودا له دلدا که م ده کاته وه ۱۵۶
- ۲۹- تاوان له خودا ترسان له دلدا له ناو ده بات ۱۵۷
- ۳۰- تاوان ده بیته مایه ی ئه وه ی که خودای گه وره به نده که ی له ۱۵۸

- ۳۱- تاوان مرؤف له نزیکى خودا دورده خاته وه ۱۵۹.....
- ۳۲- تاوانکارو یاخی بوو... هاره لئیتی باوه پداران له دهست ده دات ۱۵۹.....
- ۳۳- تاوان به ربه سستی دلّه له گه یشتن به به زهیی خواى گهره ۱۶۲.....
- ۳۴- تاوان نیعمه له ناو ده بات و به لا به شوئینیدا دینیت ۱۶۳.....
- ۳۵- تاوان ده بیته مایه ی ترس و سامناکی له دلی مرؤفدا ۱۶۴.....
- ۳۶- تاوان مایه ی خه مناکی و غه مباری و ته نهایی یه له دلی مرؤفدا ۱۶۵.....
- ۳۷- تاوان دل توشی نه خۆشی ولادان ده کات ۱۶۶.....
- ۳۸- تاوان بینایی دل کویر ده کات و پووناکی له ناو ده بات و ۱۶۸.....
- ۳۹- تاوان ده رونی مرؤف بچوک و پرسیوا ده کات ۱۶۹.....
- ۴۰- تاوان و تاوانکار... به هه میشه یی دیلی شه یتان و به ندی حز ۱۷۰.....
- ۴۱- تاوان مایه ی له دهست دانی پتۆپله و پایه یه له لای خوا و خه لک ۱۷۱.....
- ۴۲- تاوانکار بی به ش ده بیته له ناو سیفه ته جوانه کان ۱۷۲.....
- ۴۳- تاوان کاریگه ری له سه ر پاده ی پرپوختی و کم کردنی ژیری ۱۷۳.....
- ۴۴- تاوان ده بیته مایه ی دابرا نی به نده له خودای خۆی ۱۷۵.....
- ۴۵- تاوان به ره که تی دین و دونیا له دهست ده دات ۱۷۷.....
- ۴۶- تاوان مایه ی سوکی و نزمی و پرسیوا یه ۱۸۰.....
- ۴۷- تاوان ده بیته مایه ی زال بوونی خه لکی به سه ر بکه ره که ی دا ۱۸۵.....
- ۴۸- تاوان ده بیته مایه ی له دهستدانی تواناکان ۱۸۶.....
- ۴۹- تاوان بینایی دل کویر ده کات یا خود لاوازی ده کات ۱۹۱.....
- ۵۰- تاوان شه یتان له دلدا جینشین ده کات ۱۹۳.....
- ۵۱- تاوان و سه ربیچی له چه که به هیزه کانی شه یتانه ۱۹۶.....
- ۵۲- تاوانکار خودی خۆی له بیر ده کات ۲۱۱.....
- ۵۳ و ۵۴- تاوان نیعمه ته به رده سته کان له ناو ده بات و نیعمه ته ۲۱۷.....
- ۵۵- تاوان مایه یی دورخسته وه ی پشتیوانی فریشته یه ۲۱۷.....

نه خوشی و چاره سهر

- ۵۶- تاوان هینه رو پاکیشه ری که ره سه کانی له ناوچوونی ۲۲۱
- ۵۷- سزا قه ده ریه کانی تاییه ت به دل ۲۲۲
- ۵۸- سزا قه ده ریه کان به سهر جه سته دا ۲۲۲
- ۵۹- تاوان مایه ی پرده پۆش کردنی دل و بیستن و بینایی به ۲۲۶
- ۶۰- تاوان ده بیته هۆی نه هیشتنی گوپراه لی و ته مه لی له پرستندا ۲۲۷
- ۶۱- تاوان دل کوپر و که پولال ده کات ۲۲۷
- ۶۲- تاوان ده بیته مایه ی پۆچوونی دل بۆ ئاسته نزمه کان ۲۲۸
- ۶۳- تاوان دل کوپر ده کات ۲۲۹
- ۶۴- فیل کردنی خوای گه وره له فیل بازان ۲۴۰
- ۶۵- خه له تاندنی فیل بازان له لایه ن خوای گه وره وه ۲۴۰
- ۶۶- گالته کردنی خوای گه وره به گالته جاران ۲۴۰
- ۶۷- که نار خستنی ئه و دلانه ی که له حق لایان داوه ۲۴۰
- ۶۸- تاوان دل تیک ده شکیتیت و ئاوه ژووی ده کاته وه ۲۴۰
- ۶۹- تاوان دل پرده پۆش ده کات له خوای گه وره له دونیاو ۲۴۰
- ۷۰- تاوانکار توشی دژوارترین ژیان ده بیته له دونیاو به رزه خ ۲۴۱

به شی سی یه م

تاوانه بجوک و که وره کان و که وره ترین تاوانه که وره کان

- کرده وه چاکه کان پوچ له که ره وه ی تاوانه بجوکه کان ۲۵۲
- ژماره ی تاوانه که وره کان ۲۵۵
- ئه و پیره ی که تاوان له لایان هه ره مووی به ک ئاسته ۲۵۷
- که وره ترین تاوانه که وره کان ۲۵۸
- جۆره کانی هاو به شی ۲۶۱
- حوکمی پوو په رمایی "الریا و ۲۶۵
- جۆره کانی ئه م هاو به شه ۲۶۶

۲۶۸.....	هاوبه‌ش برپاردان له‌کردارو ووته و نیه‌ته‌کاندا
۲۹۰.....	کوشتنه به ستم و ناروایی
۲۹۳.....	ته‌وبه‌کردن و پاشه‌گه‌زیبونه‌وه له‌دزی
۳۰۱.....	زینا یه‌کیکه له‌تاوانه گه‌وره‌کان
۳۰۳.....	نه‌زهر "ته‌ماشاکردنی حه‌رام" پۆسته‌ی زینایه
۳۰۴.....	ده‌رگا‌کانی تاوانکاری
۳۱۳.....	ده‌رونی دانیای و ده‌رونی فرمانکار به خراپه "خراپه‌کار
۳۱۵.....	زمان... ده‌روازه‌ی خراپه‌کاریه بۆ مڕۆڤ
۳۲۱.....	نایا فریشته‌کان هه‌موو ووشه‌یه‌ک تۆمار ده‌که‌ن
۳۲۲.....	گه‌وره‌ترین به‌لا‌کانی زمان

به‌شی چوارهم

حه‌رام کردنی خراپه‌کاری و پاراستنی داوین

۳۲۵.....	حه‌رام کردنی خراپه‌کاری و پاراستنی داوین
۳۲۹.....	توندترین سزا له‌حه‌دی زینا دایه
۳۳۳.....	کو‌تا شه‌پی "ئاخر شه‌پی
۳۳۶.....	پشت کردن له‌ئاین له‌پیتاوی ئافره‌ت
۳۳۸.....	سزای نیرباز له‌دunia و قیامه‌ت
۳۴۷.....	گفتوگۆیه‌ک له‌سه‌ر به‌لگه‌کان
۳۵۱.....	جووت بوون له‌گه‌ل ئاژه‌لدا
۳۵۳.....	له‌نیوان نیربازی و پانپاتۆکی دا "السحاق

به‌شی پینجه‌م

چاره‌سه‌رو وه‌لامی پروپوخت

۳۵۶.....	چاره‌سه‌رو وه‌لامی پروپوخت
۳۵۶.....	پینگای یه‌که‌م:

نەخۆشى و چارەسەر

۳۵۷.....	خۆپاراستن باشتەر لە چارەسەرکردن
۳۵۷.....	سوودەکانی چاوپاراستن
۳۶۱.....	پێگای دووهم:
۳۶۱.....	چارەسەرکردن لە پاش تووش بوون
۳۶۲.....	بۆ چەسپاندنی خۆشەویستی خودا، پێویستە دل خالی
۳۶۴.....	جۆر و پلەکانی خۆشەویستی
۳۸۳.....	بەشەکانی خۆشویستراو "المحبوب
۳۸۵.....	خۆشەویستی بنەپەتی خواپەرستی یە
۳۸۶.....	لە پێداویستیهکانی خوش ویستنی خودا
۳۸۶.....	دۆستایەتی و دژایەتی کردن
۳۸۷.....	إله إلا الله....ئەو ووشە یە بوو کە ئیبراهیم بۆ ھۆزەکە ی
۳۸۸.....	روح و نھیتی ئەم ووشە یە
۳۸۹.....	ژیانی بەختەوی لە دنیاو قیامەتدا
۳۹۱.....	ژیانی راستەقینە، ژیاڵە لە گەڵ خودا
۳۹۲.....	لە بنەپەتدا خۆشەویستی تەنھا شاپەنی خودای گەرە یە
۳۹۴.....	خۆشەویستی بنەماو بزۆینەری ھەموو کارو جۆلە یە لە جیھاندا
۳۹۸.....	خۆشەویستی و ئیرادە لە پە یوہستیەکانی ھەموو مرقۆفیکە
۳۹۸.....	ناکۆکی پادشاگان، بناغە ی خراپە کاریەکانی جیھانە
۴۰۱.....	پە یوہستی یەکانی خۆشەویستی
۴۰۳.....	واتایی ئایین
۴۱۲.....	عە شقی ئێربازی
۴۱۴.....	چارەسەری ئێربازی
۴۱۵.....	خراپەکانی ئەم جۆرە عیشقە
۴۱۸.....	پێگری کردن لە عیشق

ابن القيم الجوزی

- ۴۲۱..... باشیه‌کانی عیشق گومان و وه‌لام
- ۴۲۲..... خواسته‌کانی خۆشه‌ویستی
- ۴۳۶..... لوتکه‌ی چۆپو په‌یوه‌سته به‌که‌مالی و خۆشه‌ویستیه‌وه
- ۴۴۰..... چۆزه‌کانی دوونیا هۆکارن بۆ گه‌یشتن به‌چۆزه‌کانی قیامه‌ت
- ۴۴۵..... خۆش ویستنی دروست
- ۴۵۰..... تکه‌کردن له‌نیوان دوو عاشق بۆ به‌یه‌ک گه‌یشتن‌یان به‌دروستی
- ۴۵۶..... پوچه‌ل‌کردنه‌وه‌ی فهرمووده‌ی عیشق

بەناوی خۆی گمۆرە

پیشەکی

سوپاس و ستایش بۆ پەرەردگار، سلاوو درود لەسەر گیانی پاکی پیڤەمبەری ئازیز (ﷺ). پیشەوا "ابن القیم" یەکیکە لە زاناو پسپۆپە لیڤاتوووەکانی بواری فیهق و فکر و دەروونزانی. وە لەم بوارە جیا جیا نە دا بەرھەمی نایاب و سەرچاوەی گرنکی پیشکەش بە مەرقفایەتی کردوو. کە ئەمڕۆ وەک سەرچاوە سودی لی وەر دەگیرن. وە ئەم زانا لیڤاتوووە خاوەن چەندین بۆچوون و تیۆری تایبەتی یە لەم بوارانە ی کە باسمان کرد. کتیب و نوسراوەکانی بوونەتە سەرچاوەی زۆریە ی توێژەران و جیی بایەخ و گرنکی پێدانه. ئەمڕۆ کتیبخانە ی کوردی لە بەرھەمی ئەم زانایە خالی یەو بی بەشە.

ئێمەش بە ئەرکی خۆمان زانی کە بەم ئەرکە پێرۆزە هەستین و یەکیک لە کتیبەکانی وەرگیرین بۆ سەر زمانی کوردی شیرین. تاخوینەری کوردی لە بەرھەمەکانی بی بەش نەبن. لەم کتیبە دا تەنھا چەند بڕگە یەکی کەم نە بیئت کە پێمان باش بوو وەری نە گیرین لەبەر هۆکاری بە سەرچوونی بابەتە کە. ئیتر هەر هەموو بابەتەکانی وەک خۆی وەرگیراون. دواتر ئەم کتیبە شەریکی زۆری عەرەبی تێدا بوو. کە ئێمە بە پێویستمان نەزانوو لەم وەرگیرە دا باس بکریت تەنھا ئەو پۆلە شیعرا نە بیئت کە پێویست بوو بۆ بابەتەکان.

بە هیوای ئەو هی سود مەند بیئت بۆ هەموو لایەک وە خۆی گەورە لە کەم و کۆپە کانمان ببوریت. دیارە تەنھا کە خۆدا بی کەم و کوری یە.

وەرگیر

هیلال علی سەنگاوی

پیشہ کی

سو پاس و ستایش بۆ پہرہ ردگاری جیہان، کہ قبولگہری تۆبہ کارانہ
وبہ خشندهیہ، نہرم و نیان ولیٰ بوردهیہ، داپۆشہری تاوانی تاوہ نیارانہ و لیٰ
بورده و قبولگہری تۆبہی تۆبہ کارانہ. وہ سلاو و درود لہ سہر ئہ و کہ سہی کہ پہ حمہ تہ و
خۆری پرشنگذارہ بۆ ھہ موو دنیا و مژدہ بہ خش و ترسینہر کہ محمد ﷺ وہ لہ سہر یارو
دۆستانی.

پاشان... نووسہر لہ کتیبی (طب النبوی) دا سہ بارہت بہ "عیشق" دہ لیت:
(ئہم نہ خۆشی یہ لہ نہ خۆشیہ کانی دلہ، جیاوازہ لہ نہ خۆشی یہ کانی تر لہ پوی
خود و ھۆکارو چارہ سہریشہ وہ، جا ئہ گہر ئہم نہ خۆشی یہ شوینی خۆی بگریٹ زۆر
زہ حمہت دہ بیٹ چارہ سہر کردنی لہ لایہن پزیشکہ کانہ وہ، وہ نہ خۆشہ کہش تہ واو
گرفتار دہ بیٹ پیئہ وہ). وہ خوائ گہرہ لہ قورٹانی پیروزدا بہ دوو پیپر لہ خہ لکی
باسی کردوہ. کہ "عہ شقی ئافرہ تان و عشقی مندال و میژد مندالانہ". یہ کہ میان لہ
پووداوی ھاوسہرہ کہی عہ زسزی میسر دالہ گہ ل پیغہ مہر یوسفدا باسی کردوہ
سلاوی خوائ لہ سہر بیٹ، وہ دووہ مشیان لہ سہر نہ تہ وہ و قہومی لوط باس کردوہ.
وہ ئہم کتیبہ مان لہ سہر جۆری دووہم باس و خواس دہ کات کہ ئہم پۆ
بہ چہ مکی "نامویی سیکیسی - شذوذ الجنسی" ناسراوہ. وہ پیغہ مہری
خودا ﷺ دہ فرموویٹ: (إن اخوف ما أخاف على أمتي عمل قوم لوط.... واتہ: ئہ و
شتہی کہ زۆر لیتی دہ ترسم بۆ ئومہ تہ کہم، بریتی یہ لہ کردہ وہی قہومی لوط)
وہ ھہ روہا ﷺ دہ فرموویٹ: (أقتلوا الفاعل والمفعول به في عمل قوم لوط)
ھہ روہا دہ فرموویٹ (من عمل بعمل قوم لوط فأقتلوه.... واتہ: بکہ رو پیکراوی

کرداری قهومی لوط بکوژن). وه له گپړانه وه یه کی تر ده فهرمویت "هر که سیک کرده وهی قهومی لوط ی نه جامدا بیکوژن."

وه عبدالله ی کوپی عمر رضی الله عنه ده فهرمویت که پیغه مبر فهرمویه تی صلی الله علیه و آله: (له پوژی قیامه تدا نیریا زه کان له سهر شیوه ی به راز ومه یمون حه شر ده کریڼ).

جا عیشق زیان ومه ترسی زوری هه یه بۆ دین ودنیا، چونکه دل سه رقان ده کات له بیرکړنه وه و ترس ونزیک بوونه وه و ناسینی خودای گوره هه روه ها سه رنه نجابی سنوور شکانده کانی ده بیته هوی له ده ست دانی دواپوژ و تووش بوون به سزای توندی خوای گوره. هه رچه نده مړوځ له ناره زووه کانی نزیک بیته وه نه وا نه ونده له خوای گوره دور ده که ویته وه، هر شتی کمان جگه له خودای گوره خوشویست توشی سزای خوا ده بین. وه زور به ده گم نه عیشق له سنووری ری پیدراوی خویدا نامینیته وه، وه هر کاتی پویدا زووش له ناو ده چیت، هه روه کو ده وتریت: "هه موو یاساغ کراویک په سه ندرکراوه."

وه پیتشه وا "ابن القيم" شیوازی نایابی خوی هه یه له توژیڼه وهی کیشه کان وچاره سه رکردنیان، چونکه شیوازی نه و دورره له ناموژگاری و استقلال به لکو وه کو پزیشکیکی پسپوړ وه ولتیکی هوشده ر و شاره زا به نه خوشی وچاره سه ره کان ووته کانی وه که مه له می ساپیژ وایه بۆ برینه کانی دل و پوح. وه وه لاهه کانی له م بواره داو چاره سه ری ته وای وه لاه می پوپوخته.

له م کتیبه دا له م کارانه مان نه نجام داوه....

۱- پیکه ستنی ده قی کتیبه که، وه دانانی هندی نونیشان بۆ هندی له به ش وپرکه کان، وه نه و زیاد کردانه ی نیمه نویسمانه له نیوان نه م شیوازانده دامن ناوه (.....) وه هر وشه و دپریک لایراییت یان جودا بیت به هوی جیاوازی چاپ کردنه کانه وه راسته وخو تیبینیمان داوه و نویسمانه.

- ۲- کتیبه که مان دابه ش کردوه به سهر پینج به شدا بۆ زیاتر ئاسانکاری بۆ توێژه و خوێنه ر.
- ۳- ده رهینانی سه رجه م فه رموده کان ووته کان وگێرانه وه یان بۆ سه رچاوه په سه نه کان له "قورئان وسونه" دا.
- ۴- قسه له سه رکردن وشیکردنه وه ی هه ندی له برکه کانی ئەم کتیبه و وه زیاتر پوون کردنه وه یان به نوسراوه کانی تری "ابن القيم" وکه سانی تر.
- ۵- پوون کردنه وه ی واتای ووشه نامۆکان.
- ۶- پیناسه کردنی هه ندی له وپیرو کۆمه لانه ی که له م کتیبه دا ناویان براوه .
- ۷- دروست کردنی پێرستیکی فراوان بۆ برکه کان ویا به ته کانی ،تابه ئاسانی خوێنه ر برکه کانی له به ر چاوییت.
- ۸- هه روه ها دانانی چه ندین نیشانه ی پێویست وه کو ئه ستیره و ژماره بۆ جیاکاری له نێوان برکه کاند ، وه هه موو ئه مانه به رچاوت ده که ویت خوێنه ری به پێز له م چاپه دا.
- وه دوا ووته مان سوپاس کردنی خوای گه وره یه

رضوان جامع رضوان

قاهیره له شه وی هه ینی

۲۲ رهمه زان ۱۴۲۲ک. به روار ی

۲-۱/۱۲/۷

ده سپيك

به ناوی خوای گه وره و به خشنده و میهره بان

وه هر به نه ویش پشت ده به ستین

پرسیان له پېشه و او زانا و خواناس و پرځنه گر شمس الدین أبو عبدالله محمد کوپی صالح ابي بکر، که ناسراوه به ابن القيم الجوزي) په زای خوای له سهر بیت: (زانایان و پېشه وایانی ټاین په زای خویان له سهر بیت چی ده لټن سهاره ت به پیاوړیک گرفتاری دهر دیک هات بیت ، که گهر به رده و ام بیت له سهری ده بیت ه مایه ی شتواندن دین و دنیا یی؟ هر چه نده ه ول و کوششی کردووه و چه ندین شیوازی به کاره یتناوه بۆ دهر بازبوونی به لام بیسوود بووه و تابیت زیاتر گه شه ی سهندووه . جا چی بکریت بۆ دهر باز بوون لټی؟

وه چی پڼگه یه ک بگریته بهر بۆ ناشکراکردنی؟

خوای گه وره په حم به که سیك بکات که هاوکاری دهر ده داران بکات ووه خوای گه وره کومه ک و هاوکاری که سیکه تا نه وکه سه هاوکاری براکه ی بکات.

فتو امان بۆ بده ن خوا رحمتان لی بکات وپا داشتن بداته وه .

جا پېشه و او زانا و شیخ شمس الدین أبو عبدالله محمد کوپی صالح ابي بکر ایوب پېشه وای قوتا بخانه ی "الجوزیه" وه لامی دایه وه و فهرمووی:

به شی یه که م
خستنه پرووی پله و پاییه ی نزا (دوعاو)
له ئیسلامدا

دیاری کردنی مهرجه کانی قبول بوونی
نزا (دوعاء)

نه خوځشی و چاره سر

پیشه کی دانه

له صحیح البخاری دا له فرموده دا ابي هريره ده گيړتیه وه ﷺ که پیغه مېر ﷺ
فرمودیه تی: (ما أنزل الله داءً إلا أنزل الله له شفاءً...^۱ واته خوی گوره هر دهر دو
نه خوځشی کی نار د بیت ، چاره سره که شی نار دوه) .

وه له (صحیح مسلم) دا "جابر بن عبدالله" ﷺ ده گيړتیه وه که پیغه مېر
ﷺ فرمودیه تی: (لكل داء دواء، فإذا أصيب دواء الداء برأ بأذن الله)^۲ واته: "بؤ هم موو

^۱ - نعم فرموده ده (صحیح) ه ، بخاری گيړایه تی یوه له باب ته (الطب) له به شی "باب ما أنزل الله
داءً إلا أنزل الله شفاءً "

^۲ - نعم فرموده ده (صحیح) ه ، مسلم گيړایه تی یوه له باب ته "السلام" له به شی "باب لكل داء
دواء واستجاب الداء" به ژماره ی (۶۹/۴۲۰) .

- پشهوا نه وه وی په حمتی خوی لیبت ده فرمیت: "نعمه روون کردنه وه کی ناشکرایه ،
چونکه پشه زانراوه که پزیشکه کان ورتوانه : نه خوځشی واته دهر چوونی جهسته له بارودوځی
ناسایی خوځی و مروشتی خوځی. وه چاره سره کړنشی ربړی یه له گيړانه وه یو نه و باره مروشتی
یه. وه پاراستی تندرستی : ربړی یه له پاراستی نه و بارودوځه وه پاراستی بنده به بوختی وچاکی
خوړاکوه ، وه گيړانه وه یو نه و باره بنده به دوزینه وه یو نه و دهر مان وچاره سهری که دژ به نه خوځشی
یه که یه ."

- وه بقراط ده لیت : شته کان به دژه کانی چاره سر ده کړیت .

نه وه وی ده لیت: هندی جار پاراستی نه خوځشی یه که وجوړی دهر مانه که نادیار ده بیت
، هربویه متمان به دژه کان کهم ده بیتوه . جالیره دا به تنه پزیشکه کان ده کمونه هله وه . چونکه
واگومان ده بن که جوړی دهر ده که له مادده یه کی گهرمه ، که چی به پیچوه واده رنجیت . یان
سارده ، یان شیوه یه کی تری جیاوړه یاخود گهرمه . به لام نه و نه اندازه گهرمی یه نی یه
که پزیشکه کان گومان یان بژی جووه ، هربویه لهم حاله ته دا چاره سهرو شفا روونادات . هره وکر
پیغه مېری خودا به ﷺ ووتنه کی ناگه دارمان ده کاته وه که ده فرمیت: "فإذا أصيب دواء الداء بدا
بأذن الله" واته ته گهر دهر مانه که ناوخته ی دهر ده که برو نه و به پشی خودا چاک ده بیتوه .

دوور نیه لیره دا بلتین: تو فرموت به بؤ هم موو دهر دیک و نه خوځشی یه ک چاره سر هیه "لكل داء
دواء" که چی نیمه زوړتیک له وده رده دار و نه خوځه کان ده بینین که چاره سهریش ده کړین به لام چاک
نابنه وه؟

فرموی: لیره دا به هوی په ی نه بر دنه به راستی ودرستی شیوازی چاره سره کړنه که یه نه ک
دهر مان وچاره سر که . وه نمیش روونه والله أعلم .

ابن القيم الجوزی

دەردێك چاره‌سەر هه‌یه ، جا هه‌ركاتێ چاره‌سەر كه ئاوێته بوو به‌ ده‌رده‌كه ئه‌وا به‌پشتیوانی خوای گه‌وره‌ نه‌خۆشه‌كه چاك ده‌بیته‌وه "وه‌له "مسند" الامام احمد" دا هاتوه‌ كه "اسامه بن شريك" ده‌یگێڕیته‌وه كه پێغه‌مبه‌ری خودا فه‌رمووێته‌ی ﷺ: (إن الله لم ينزل داء الا أنزل له شفاء ، علمه من علمه، وجهله من جهله) 'واته: "خوای

١. به‌ده‌ست کاری کردنه‌وه له "شرح مسلم للنووی: ٢٠٣/١٤ چایی موسه‌ المختار- قاهره".

١ - نهم فه‌رموده‌یه (صحیح) ه ، نیمامی احمد گێڕایه‌تی یه‌وه له مسند ، وا (٤٤٣/١ ، ٢٧٨/٤) وه "المیسی" له (المجموع) دا هتاویتی له‌فه‌رموده‌ی ابن مسعود رضی الله عنه (٨٤/٥) ده‌یداته پان نیمام (احمد وطبرانی) وه‌ده‌تیت: پیاوه‌کانی طبرانی متمانه دارن و.ا.ه. وه‌هه‌روه‌ها "الحافظ" له "فتح" دا هتاویتی (١٤١/١٠) وه‌ده‌تیت: نهم فه‌رموده‌یه (ابن حبان وحاکم) به‌راستیان ناسیوه. وه‌ده‌تیت: نهموێ له‌م وته‌یه‌ی تپی بگه‌ین "جهله من جهله.... نهموێ نه‌یزانی نایزانیته‌" نهموێه كه‌له هه‌ندێ نه‌خۆشیدا رووده‌ده‌ن، کاتیک توشی ده‌ردێك ده‌یت به‌ده‌رماتیک چاك ده‌یته‌وه. وه‌داته‌ر له‌کتیی "طب النبوي" ده‌تیت: له‌م فه‌رموده‌یه‌دا نهمه‌مان بۆ روون ده‌یته‌وه كه پێسته بۆ هه‌رزانیست ویشه‌یه‌ك پشت به‌كه‌سانی پشۆری نه‌و بواره به‌ستین ، چونكه نهمه‌وانه شاره‌زاتر ن و نه‌زیکتر له‌راستی یه‌كان، هه‌روه‌ها بۆ كه‌سانیک كه‌پیشه‌ی "فراوانیان هه‌یه" زیاتر پشت به‌كه‌سانی زانتر و لیهاتر تر له‌خزبان به‌ستن.

وه‌ده‌تیت : پێرێك ووتیان: سه‌رحه‌م نهم هه‌موو ده‌ردو ده‌رمانه به‌هۆی بارانه‌وه‌یه له‌ناسماندا په‌یدا ده‌یت، چونكه هه‌ر به‌هۆی بارانه‌وه‌یه خواردن و پۆزی یه‌كان و ده‌ردو ده‌رمانه‌كان په‌یدا ده‌بن وه‌هۆکاره‌کانی دروست ده‌یت. وه‌هه‌رچی توخم و کاتزاکان هه‌یه هه‌مووی به‌هۆیه‌وه له‌جیاکاندا رووه‌ودۆله‌كان داده‌به‌زیت و شیو و دۆل و به‌روبوومه‌كان ده‌ته‌یت.

وه‌ده‌تیت نهمه‌ له‌ته‌واوی دانایی و په‌روه‌ردگاری گه‌وره‌دایه، هه‌رچۆن به‌نده‌كان گه‌رفه‌ر ده‌کات به‌ده‌ردو نه‌خۆشی یه‌وه به‌هه‌مان شیوه ناسانکاریان بۆ ده‌کات له‌ دۆزیه‌وه‌ی چاره‌سه‌ره‌که‌یدا. هه‌روه‌کو چۆن گه‌رفه‌ریان ده‌کات به‌تاوانکاری و ناسانکاریان بۆ ده‌کات به‌ته‌وبه‌ کردن و نه‌نجام دانسی کرداری چاکه‌ که‌ده‌یته‌ مایه‌ی سه‌رینه‌وه‌ی تاوانه‌كان. هه‌روه‌ها چۆن گه‌رفه‌ری کردوون به‌روحه‌ شه‌رانی و خراپه‌كان که‌ شه‌یتانه‌کانه ، به‌هه‌مان شیوه‌ پشتیوانیان ده‌کات به‌سه‌ربازه‌ روحانی یه‌پاکه‌كان که‌ فریشه‌کانه. هه‌روه‌کو چۆن گه‌رفه‌ری کردوون به‌ تاره‌زووی سیکسی یه‌وه، به‌هه‌مان شیوه ناسانکاری بۆ کردوون له‌چۆنیته‌ی نه‌نجامدانیدا.

جا خوای گه‌وره هه‌رچۆره گه‌رفه‌ریکی نارده‌یت ، له‌گه‌لشی‌دا هاوکاری کردوون که‌چۆن به‌ره‌نگاری ببنه‌وه و ده‌ربازیان بیت، به‌لام لێره‌دا ته‌نها جیاوازی یه‌كان له‌نه‌ندازه‌ی نه‌و زانست و په‌ی پێ بردنه‌دایه، که‌چۆن په‌ی به‌رن وزانستی چۆنیته‌ی به‌کاهیتانی به‌ده‌ست بخه‌ن و به‌ته‌نها به‌خودا پشت ده‌به‌ستین. ١- هو "الطب النبوي: ص/٨٨".

نه خوښی و چاره سهر

گه وره هر دهر دو نه خوښی به کی نارد بیت چاره سهر وشيفاکه شى ناردووه، نه وهی زانی دهیزانیت، وه نه وهی نهیزانی نایزانیت".

وه له ووته به کی تر دا: (إن الله لم يضع داء الا وضع له شفاء، أو دواء، الأداة واحد.

قالوا: يا رسول الله ما هو؟ قال ﷺ: الهرم. قال الترمذي: هذا حديث صحيح) ۱. واته: (خوای گه وره هر دهر دیکى دانابى، شيفاو چاره سهر که ی بؤ داناو، ته نها به که دهر نه بیت. ووتیان نه ی پتغه مبه ری خودا ﷺ نه وه چى به؟ فه رمووی: پیری به)

دهردو نه خوښی تووښی دل وجهسته و روحیش ده بیت

وه نه م حاله ته هریه که له دل وپوچ وجهسته ش ده گړته وه، وه ده بیت چاره سهریش بکړیت. وه پتغه مبه ری خودا ﷺ نه زانینی "الجهل" به دهر دو نه خوښی پتناس کړدووه، وه پرسیار کړدنیش له زانایان و پسپوران به چاره سهری نه زانین باس کړدووه.

أبو داود ده گړپته وه له (سننه) که له فه رمووده ی جابری کوږی عبدالله ﷺ ده فه رمیت: (خرجنا في سفر، فأصاب رجلاً منا حجر، فشجه في رأسه، ثم احتلم، فسأل أصحابه فقال: هل تجدون لي رخصته في التيمم؟ قالوا: ما نجد لك

۱- نعم فه رمووده یه ترمذی گړاویسه تی یه وه له کښی "الطب" له به شى (باب ما جاء في الدواء الحث عليه) به ژماره ی (۲۰۳۸) وه ووتی: نعم فه رمووده یه (حسن صحيح)، وه هروها (أبو داود) له به شى به که می کابې (الطب) به ژماره ی ۳۸۵۵ هیتاوتی. وه (الألباني) به راستی داناو. وه له ووته به کی تر دا ووشه ی "الموت" له بری "الهرم" به کارهیتاوه.

"حافظ" ده لیت: جیا کړدنه وهی مردن به تاییه تی روون و دیاره، وه ده ست نیشان کړدنی دهر دی مهرگ و مردن، واته نه ودهردو نه خوښی به ی که به نه خوښی مهرگ ناوده بریت نهو که سه تیايدا ده مریت. وه ده ست نیشان کړدنی پیری- الهرم که له گړانه وه یه کی تری فه رمووده که دا هاتووه له وه ده بیت له بهر له یه که چوونیان بیت له گمل مردن، چونکه له هردوو حاله ته که دا مرؤه تندرستی ده شیت، یاخود له نړیک بوونه وهی مهرگ له پریدا، ههروها پیری هچ چاره سهریکى نی به. ۱- ه (فتح الباری: ۱۴۲/۱۰).

ابن القيم الجوزی

رخصته، وائنت تقدر على الماء، فأغتسل فمات، فلما قدمنا على النبي ﷺ. أخبر بذلك، فقال: قتلوه، قتلهم الله ألا سألوا أذ لم يعلموا؟ فأنا شفاء العي السؤال. إنما كان يكفيه ان يتمم ويعصر او يعصب، على جرحه خرقه ثم يمسح عليها، ويفسل سائر جسده) ۱.

واته: نئمه بؤ گشت وسه فريک دهرچووين، يه کيکمان سه ری کيشای به به ردیکدا وسه ری بريندارو له ت کرد. پاشان نه وکسه توشی "احتلام- له ش پیسی" هات. پرسى له هاوه له کانی ثایا مؤله تم بؤ ده بینن که ته یه میم بکه م؟ ووتیان: نه خیر تو ده توانیت خوت بشویت، نه ویش خوی شورودو پاشان مرد به هوی ئاو چوونه نیو سه ری یه وه. کاتیک که چوونه لای پیغه مبهرو باسه که مان بؤ گتپایه وه. فه رموی: کوشتان، خوا بتان کوزیت. ثایه نه یوانی پرسیار بکه ن کاتی که نازانن، بئ گومان شیفاو چاره سه ری دهر دی نه زانین پرسیار کردنه. به لکو نه و که سه یه ده یوانی ته یه میم بکات و سه ری بیچیت وسه رجه م جه سته ی بشوات.

قورئان هه مووی چاره سه رو شیفایه بؤ روح وجه سته

خوای گه وره له قورئانی پیروژدا رایگه یاندوه که قورئان شیفاو چاره سه ر. که ده فه رمویت: (وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ... فصلت: ۴۴) واته: "نه گه نه م قورئانه مان به زمانى گه لانی

۱ - نهم فهرمودیه "حسن" ه. ابو داود گتپایه تی یه وه له کتبی (طهارة) له به شی (باب المجروح یتیم) به ژماره ی (۳۳۶) (ابن الملقن) ده لیت: پیاوه کانی ممانه ن، وه (ابن ابی داود) ده لیت: نهمه سونه تیکه تنها نه هلی مه که ده یان کرد.

وه نهم فهرمودیه (عطاء) له جابره وه نه یگتپاوه ته وه، ته نها "زبرین خریق" که نه ویش به هیز نی یه. ۱. به هه مان شیوه "حافظ" یش هه روا ده لیت له "التلخیص" وه نهم ووتیه ی داوه ته پان وه جه نلین شاهیدی بؤ نهم فهرمودیه هینا وه ته وه که به هیزی ده کات.

وه "البانی" نهم فهرمودیه به "حسن" داده تیت به لام به بی برگه ی (اغنا یکیه... الخ) "صحیح سنن ابی داود" وه پروانه ووته که ی له سه ر "صحیح الأدب" (ص/۱۲۳).

نه خوشی و چاره سهر

تر بناردايه، نهوا بئ باوه پان ده يان ووت: ئايا نه ده بوو ئايه ته كانى پوون وئاشكرا بوايه به زمانى خومان بوايه، چؤن ده بئت قورئان به زمانى بئ گانه بئت؟ له كاتى كدا محمد ﷺ به عهره بى ده دويئت؟! ئه ي پئغه مبه ر ﷺ پئيان بلئ ئه م قورئانه بؤنه وانه ي باوه پيان هئناوه هيدايت وړنوينا وشيفايه و چاره سهرى هه موو دهر دونه خوشى به كان ده كات، جائه وانه ي كه باوه پ ناھيئن گوچكه يان كه ره و به شتى تر ئاخراوه، هه روه ها كوئرن له ئاستيدا، نه وان هه روه كو له دووره وه بانگيان لئ بكرئت وايه نه ده نكه كه به چاكى ده بيستن و نه په نكه كه به پوونى ده بينن."

هه روه ها ده فهرمويت: (وَنَزَّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ... الاسراء: ٨٢) واته: "ئيمه له قورئان سورته وئايه تانيك داده به زئين، كه ببئته هؤى چاره سهر و شيفا بؤ نه خوشى به جه سته ي وده روونى به كان هه روه ها په حمه ت وميهره بانيشه بؤ ئيمانداران، بؤ سته مكاران وخوانه ناسانيش ته نها زياد كردنى زهره وزيان نه بئت هيچى ترنى به، هيچ به هره و سوديكي لئ نايينن."

وه لئره دا بؤ دهرخستنى په گه زه كه به "جنس" نه ك بؤ چه نداندن "التبعيض" چونكه قورئان هه ر هه مووى چاره سهره هه روه كو له ئايه تى پئشه كى به كه دا پونى كردو ته وه. قورئان چاره سهر و شيفايه بؤ دلّه كان له دهردى نه زانين وگومان، هيچ كاتىك خواى كه وره چاره سهر و شيفاي به سنوود و پوخت وگونجاوى وه كو قورئان نه نارووته خواره وه.

وه له "صحيحين" دا هاتوه له فهرموده ي "ابى سعيد" ﷺ ووتى: (انطلق نضر من اصحاب النبي ﷺ في سفرة سافرها، حتى نزلوا على حي من احياء العرب فاستضافوهم، فابوا ان يضيوفوهم فلدغ سيد ذلك الحي، فسعوا لو بكل شيء لاينفعه شيء، فقال بعضهم: لو اتيتهم هؤلاء الرهط الذين نزلوا لعله ان يكون عند بعضهم شيء، فاتوهم، فقالوا: يا ايها الرهط ان سيدنا لدغ، وسيعنا له بكل شيء لاينفعه شيء، فهل عند احدكم من شيء؟ فقال بعضهم: نعم والله اني لأرقي، ولكن

ابن القيم الجوزی

والله لقد استضعفناكم فلم تضيفونا، فما انا براق لكم، حتى تجعلوا لي جعلا، فصالحوهم على قطع من الغنم، فانطلق يتفل عليه ويقرا: "الحمد لله رب العالمين" فكانما نشط من عقال، فانطلق يمشي، ومابه قلبه فأوفوهم جعلهم الذي صالحوهم عليه، فقال بعضهم: اقتسموا. فقال الذي رقى: لانفعل حتى ناتي النبي ﷺ فنذكر له الذي كان، فنظر ما يأمرنا. فقدموا على رسول الله ﷺ فذكروا له ذلك فقال ﷺ: وما يدريك أنها رقيه؟ ثم قال: قد أصبتم اقتسموا واضربوا لي معكم سهما) ١.

واته: پیژیک له یاوه رانی پیغه مبری خواد ﷺ به گشتیک دهرچون، تاله لای ناوایه کی عه رب لایان دا، ویستیان ببنه میوانیان، به لام ناوای یه که په زامه نندیان نه نواند، پاشان سه رۆکی ئه وئاواییه مار پیوه ی دا، زۆر هه وئیان دا بۆیان چاره سه ر نه کرا. یه کیکیان ووتی: بابجینه لای ئه و پیژه ی که له تهنیشت ناوایه که مان لایانداوه، به لکو شتیکیان پیبیت، پاشان هاتن بۆ لایان، ووتیان: ئه ی خه لکینه سه رگه وره که مان مار پیوه ی داوه و بۆمان چاره سه ر ناکریت، ئایا که ستان چاره سه ریک لایه، یه کیک له و پیژه ووتی: به لای به خودا من روقیه ده که م، به لام والله ی چونکه ئیوه پازی نه بوون میوانداریمان بکه ن منیش به بی به رامبه ر کارتان بۆناکه م، پاشان پیکه وتن له سه ر پرێک له مه پیان بده نی وه که به رامبه ر به وکاره . پاشاهان هه ستاو پۆیشت له گه لیاندا. له سه ر برینه که تفی کردو "الحمد لله رب العالمین" واته سوره تی فاتحه ی ده خویند، پاسته وخۆ سه رگه وره که یان چاک بۆوه وده سستی کرد به پۆیشتن وه که بلای ی زۆر گورج وگۆلانه که هیچی نه بووبی. دواتر نه وانیش ئه و بره مه په ی له سه ری پیکه وتبوون پیاندا، که گه رایه وه ناوبراده ره کانی، یه کیک ووت: بادابه شی بکه ی، به لام ئه وکه سه ی

١ - نهم فرموده یه "بخاری" گێراویته یه وه له کتبی (الاجارة) له به شی "باب ما يعطي في الرقية" به ژماره ی (٢٢٧٦) وه له جهنده شونیکێ تریش هیناوتی، تهماشای شهرحی نهم فرموده یه بکه له (فتح الباري ٤/٥٣٢-٥٣٥)

نه خوشی و چاره سهر

که پوقیه که ی خویند. ووتی: نه خیر، ئەم پووداوه بۆ پیغه مبه‌ر ده‌گێڕینه‌وه، تا بزانی
فهرمانێک ده‌دات. که هاتنه‌ لای پیغه مبه‌ر باسه‌ که یان بۆ گێڕایه‌وه، پیغه مبه‌ر ﷺ
فهرمووی: چۆن ده‌زانیت ئەوه پوقیه‌یه‌؟ پاشان ووتی: "به‌پاستی پیکات دابه‌شی
بکه‌ن، وه‌ هه‌ک خۆتان به‌شیکش بۆ من دابنن."

به‌م شێوه‌یه‌ ئەم ده‌رمانه‌ کاری کرده‌ سهر ئەو ده‌رده‌و چاره‌سهری کرد هه‌روه‌کو بلی
ی توشی هیچ نه‌بووی. وه‌ ئەمه‌ ئاسانه‌ترین چاره‌سهر، جانه‌گه‌ر خه‌لکی بزانی
چاره‌سهرکردن به‌ "فاتحه" بکه‌ن ئەوکاته‌ هه‌ست به‌ هه‌یزوکاریگه‌ری یه‌که‌ی ده‌که‌ن.
وه‌ من خۆم بۆ ماوه‌یه‌کی زۆر له‌شاری مه‌که‌که‌ بووم، هه‌رچی یه‌کم توش به‌هاتایه‌ به‌
سهره‌تی "فاتحه" خۆم چاره‌سهرده‌کرد. چونکه‌ هیچ پزیشکیکم نه‌ده‌بینی له‌و
شاره‌دا، ته‌نانه‌ت هه‌رکه‌ سیکش توشی ئازاریکیش به‌هاتایه‌ پێنمایم ده‌کرد که
به‌ "فاتحه" چاره‌سهری خۆی بکات، که‌ زۆربه‌ یان زۆر به‌ خێرای چاک ده‌بوونه‌وه.^۱

چه‌ک به‌نده‌ له‌سهر چه‌ک به‌ده‌سته‌که‌

لیڤه‌دا کارێک هه‌یه‌ پێویسته‌ وریا بین لێی، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه‌ که‌ ئەو هه‌موو ئایه‌ت
وزیکرو نزیانه‌ که‌ پوقیه‌و چاره‌سهری پێ ده‌کریت، خۆی له‌خودی خۆیدا
چاره‌سهروشیافیه‌. به‌لام له‌هه‌مان کاتدا پێویستی به‌ وره‌به‌ری و متمانه‌ی ئەو که‌سه‌
هه‌یه‌ که‌ روقیه‌که‌ ده‌خوینیت. هه‌روه‌ها پێویستی به‌ متمانه‌و په‌زامه‌ندی و دڵنیابوونی

۱- نوهر له‌سهره‌تای "المدا‌رج" دا ده‌وت: سهره‌تی "فاتحه" گه‌رنگی یه‌کی تایه‌تی هه‌یه‌ که‌ باشه‌ر
له‌ "فاتحه" خرای گه‌وره‌ نه‌یه‌ئاوه‌ته‌ خواره‌وه‌ له‌ کتیه‌کانیدا، چونکه‌ سه‌رحه‌م و اتا‌کانی قورئانی تیدا
کۆبووه‌ته‌وه‌ که‌ به‌وردی به‌مه‌کانی ناو و سفا‌ته‌کانی خودای تیدا باس کراوه‌. هه‌روه‌ها باس
له‌یه‌که‌ په‌رستی و سه‌لماندنی قیامه‌ت و زه‌له‌یلی به‌نده‌کان بۆ خرای گه‌وره‌. داواکردن و پارانه‌وه‌
له‌خودا به‌ گه‌وره‌ترین جزری پارانه‌وه‌ که‌ به‌خشینی پێگای راسته‌ "صراط‌ المستقیم" وه‌ به‌رده‌وام بوون
له‌سهری، هه‌روه‌ها باس له‌ جزره‌کانی خه‌لک ده‌کاتله‌وانه‌ی که‌ نعه‌مه‌ته‌کانی به‌سه‌ردا
پێزانده‌وون "النع‌م علیه‌" وه‌ نه‌وانه‌ی نه‌فه‌ریان لێ کراوه‌و گوهرابووبه‌. بۆزانیاری زیاتر
به‌روانه‌ (المدا‌رج: ۲۲/۱) وه‌ (فتح‌ الباری: ۲۰۹/۱).

ئەو كەسە ھەيە كەنەخۆشەو پوقیەكەى بۆ بەكار دەھێن. جاھەركاتى ئەم پوقیانە بەكارھات و چارەسەر و شىفایان نەدا، ئەو پتویستە بگەڕێتەو بۆ خودى ئەوكەسانەى كە بەم كارە ھەستان، یان پێگروپەرپەستىكى بەھێز ھەيەكە بوو تەمايەى شىفا نەدانیان. ھەر وەكو ئەم حالەتە لەگەڵ دەرمان و چارەسەرەكانیشدا ھەيە، كەھەندى جار سروشتى ئەوكەسە ئەو دەرمانە وەرناگرتیان لەبەر ھەرپەرپەستىكى تریبىت، بەلام ئەگەر ئەو سروشتە ئەو دەرمانەى پەسەند و قبول كردنەوا شىفای تەواو وەردەگرت.

بەھەمان شتووش بۆ دل، ئەگەر ئەو نایەت و پوقیانەى بەدلتنايى تەواو قبول كرد، وە لەھەمان كاتدا ئەو كەسەى كە دەخوینىت خاوەن دەروونىكى ھىمەت بەرز و كارىگەر بێت ئەوا دەبێتە ماھى لەناودانى ئەو دەرد و نەخۆشى ھە.

پارێنەو و نزا "الدعاء" لەگەرنگترین ھۆكارەكانى نەھىشتنى مەینەتى ھە "المكروه"

بەھەمان شتووش پارێنەو و نزا باشترین و گەرنگترین ھۆكارى نەھىشتنى بەلاو مەینەتى ھە، وە بەدەست خستنى خواستەكانە، بەلام لەھەمان كاتدا كارىگەرى پارێنەو بەندە بەخودى كەسەكەو، ھەندى پارێنەو ھەيە جێى خۆى ناگرتى ھۆكارى ئەمەش دەگەڕێتەو بۆ چەند ھۆكارىك لەوانە: لاوازی دەروونى ئەوكەسە یاخود پەسەند نەبوونى ئەو نزایە لەلای خواى گەورە بەھۆى ئەو نزاى شەپ لەخەلكى دەكات. یان لاوازی دل و باوەرپى ئەوكەسە ھە، كە بەدل و دەروونى تەواو ئەو نزایە ناكات. كە ھاوشیوھى تیرۆكە و انىكى شل و شاو وایە كە لەكاتى تیر ھاویشتندا مەبەستى خۆى ناپێكێت. یاخود بەھۆى ھەندى بەرپەستى تاییبەتى ترەو كە پێگەرە لە قبول بوون و پەسەند بوونى ئەو نزایە، لەوانە: خواردنى ھەرام، كە ئەوكە بوونى تاوان لەسەر دل و دەرون، زال بوونى بى ئاگایى ئارەزوو بازى بەسەرىدا، ھەر وەكو لە "مستدرک" ى

حاکم دا هاتوو له فەرموودهی "أبی هریره" رضی اللہ عنہ که پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم ده‌فرمیت: (ادعوا الله وأنتم موقنون بالإجابة واعلموا أن الله لا يقبل دعاء من قلب غافل لاه).
واته: بپارێنه‌وه‌و داوا له‌خوا بکه‌ن به‌شیوه‌یه‌ک که ته‌واو دلتیابن له‌وه‌لامدان‌وه‌ په‌سه‌ندبوونی، وه‌باش بزائن که‌خوای گه‌وره‌پارانه‌وه‌ ونزای که‌سێک په‌سه‌ند وه‌لام ناداته‌وه‌ که‌دل وده‌روونی بێ ئاگابیت له‌خوای گه‌وره‌.

جا ئه‌م ده‌رمانه‌ چاره‌سەر له‌ناوبه‌ری ده‌ردو نه‌خوښی یه‌، به‌لام بێ ئاگایی دل وده‌رون له‌خوای گه‌وره‌ هێزو کاریگه‌ری که‌م ده‌که‌نه‌وه‌. هه‌روه‌ها خواردنی حه‌رامیشبه‌هه‌مان شیوه‌ له‌کاریگه‌ری نزا که‌م ده‌کاته‌وه‌. هه‌روه‌کو له‌"صحیح مسلم" دا هاتوو له‌فەرمووده‌ی أبی هریره رضی اللہ عنہ وتی: پێغه‌مبەر ده‌فرمیت صلی اللہ علیہ وسلم: (أيها الناس، ان الله طيب، لا يقبل الا طيباً وان الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين فقال: يا أيها الرسل كلوا من الطيبات واعملوا صالحاً اني بما تعملون عليم: المؤمنون: ۵۱. وقال: "يا أيها الذين امنوا كلوا من طيبات ما رزقناكم: بقرة: ۱۷۲"، ثم ذكر الرجل يطيل السفر أشعث أغبر، يمد يديه الى السماء: يارب يارب، مطعمه حرام، ومشربه حرام وملبسه حرام وغذي بالحرام فأنى يستجاب لذلك).^۱

واته: ئه‌ی خه‌لكینه‌خوای گه‌وره‌پاکه‌، وه‌شتی پاک وجوان نه‌بیت په‌سه‌ندو قبوڵی ناکات، وه‌خوای گه‌وره‌فرمانی به‌باوه‌رداران کردوو به‌هه‌مان فرمانی پێغه‌مبهران که‌ده‌فرموت: ئه‌ی پێغه‌مبهران بخۆن وبخۆنه‌وه‌ له‌ نیعمه‌ته‌ پاک وه‌لاکه‌کانی خوای گه‌وره‌، وه‌کرداری چاکه‌وچاکه‌خوازی ئه‌نجام بده‌ن، وه‌من ئاگه‌دارم به‌وه‌ی

۱ - نعم فەرمووده‌یه‌ "صحیح" مسلم گێژاویه‌ته‌وه‌له‌ کتیی زه‌کات "باب قبول الصدقة من الکسب الطيب وترتيبها" به‌ژماره‌ی ۱۰۱۵/۶۵. وه‌پێشه‌وا نه‌وه‌ی ده‌فرموت: پرگه‌ی "چۆن وه‌لام ده‌دریته‌وه‌" واته‌ چۆن وه‌لامی که‌سێک ده‌دریته‌وه‌ که‌ نه‌مه‌ ناکاری بیت. وه‌هه‌روه‌ها ده‌لالت: نه‌وه‌یه‌ویت نزاو پارانه‌وه‌کانی قبول بیت له‌لای خوای گه‌وره‌، پێسته‌گرنگی بدات به‌حه‌لاتی خواردن وخوراندنه‌وه‌ پۆشاک وجل وبه‌رگی. (شرح مسلم: ۱۰۴/۷) چایی ده‌زگای "الخمار- قاهره".

که نه نجامی ددهن. ههروه ها دهفهرموت: نهی باوه پداران بخون له ونیعمه ته پاک وحه لالانهی نیمه پیمان به خشیون.

پاشان هاته سه ریاسی پیاویک که پینگه یه کی دووری بریوه و جل و به گی وقر وپوخساری شیواوه و دهسته کانی بۆ ئاسمان بهرز دهکاته وه وده لیت: نهی پهروه ردگار نهی پهروه ردگار، له کاتیکدا خواردن و خواردنه وه و جل و بهرگ وپوشاکی هه ره مووی حه رامه، وه به حه رامیش پهروه رده کراوه جا چۆن وه لامي که سیکي واده دریته وه.

وه "عبدالله کوپی پیشه و احمد" له کیتابی (الزهد) دا له باوکی یه وه ده گپیتته وه، که به نی ئیسرائیل توشی به لایه ک هاتن، نه وانیش له شارده رچوونه دهروه بۆ پارانه وه و نزاکردن، خوای گهرهش وه حی بۆناردن وپیی پاگه یاندن که: نیتوه ده رچوونه به ره و "الصعيد" به جهستهی پیسه وه وده ده ستانیک به رزده که نه وه بۆ پارانه وه که سوورن له خوین پزید، وه ماله کانتان پرکردوه له شت و مه کی حه رام، لیژده دا من توپه یی خۆم به سه رتاند توند ده که م، وه جگه له دووری له منه وه هپچی تر وه ده ست ناخن.^۱ وه "أبو ذر" رضی الله عنه ده لیت: خواردن چه ند پیویستی به خوی هه یه، نه وه ندهش، نزا پیویستی به چاکه هه یه.

پارانه وه نزا له چاکترین ده رمان و چاره سه ره کانه

نزاو پارانه وه له باشترین ده رمانه کانه که دژی به لایه، پویه پوی ده بیتته وه و چاره سه ری ده کات و پزگیری ده کات له دابه زینی و وه سوکی ده کاته وه که دابه زیت، وه ههروه ها چه کی بروادارانه. ههروه کو "حاکم" له صحیحه کهیدا له فهرموده ی علی کوپی نه بی طالب رضی الله عنه ده فهرمیت: (الدعاء سلاح المؤمن، وعماد الدين، ونور السموات

^۱ - الزهد للأمام احمد - ج ۶۹

والارض) . واته: نزاو پارانه‌وه چه‌کی بپوادارانه وکۆله‌کی ئاینه‌و پووناکی زه‌وی وئاسمانه‌کانه.^۱

حالی نزاو پارانه‌وه له‌گه‌ڵ بلادا

نزاو پارانه‌وه له‌به‌رامبه‌ر به‌لادا له‌ سێ حاله‌ تدايه:

یه‌که‌م: له‌به‌لاکه‌ به‌هێز تره‌و دووری ده‌خاته‌وه‌.

دووه‌م: به‌لاکه‌ به‌هێز تره‌و زāl ده‌بێت به‌سه‌ریدا و به‌لاکه‌ توشی که‌سه‌که‌ ده‌بێت، هه‌رچه‌نده‌ نزاو پارانه‌وه‌که‌ لاواز بێت، به‌لام به‌لاکه‌ سوک ده‌کاته‌وه‌.

سێ یه‌م: یاخود پووبه‌پووی یه‌کتر ده‌وه‌ستنه‌وه‌ وه‌ریه‌که‌ یان پێگری ئه‌و ویتریان ده‌کات له‌گه‌یشتنی به‌شوینی مه‌به‌ست.^۲

هه‌روه‌ها "حاکم" له‌ سه‌حیحه‌که‌یدا ده‌گێڕێته‌وه‌ له‌ فهرمووده‌ی خاتو عائیشه‌ رضی الله عنها که‌ پێغه‌مبه‌ری خودا ده‌فهرمێت: (لایغنی حذر من قدر، والدعاء ینفع مما نزل ومما لم ینزل، وان البلاء لینزل فیلقاه الدعاء فیعتلجان الی یوم القيامة) ۱.

۱ - ئەم فهرمووده‌یه‌ لاوازه "ضعیف الأسناد" حاکم گێڕاوه‌تی یه‌وه (۴۹۲/۱). تهماشای السلسلة الضعیفة‌ی "الألبانی" بکه‌ ۱۷۹. هه‌روه‌ها (الكامل فی الضعفاء) ی "ابن عدی ۲۱۸۱/۶" بکه‌. هه‌روه‌ها بروانه (مجمع الزوائد: ۱۴۷/۱۰).

۲ - ئەمه‌ سه‌باره‌ت به‌ نزاو پارانه‌وه‌ له‌ نه‌هێشتی به‌لادا، به‌لام سه‌باره‌ت به‌نزاو پارانه‌وه‌ی خودی موستامانان، سێ حاله‌تی هه‌یه‌: "حافظ" پاش هێتانه‌وه‌ی چه‌ندین فهرمووده‌ له‌سه‌رنه‌وه‌ی که‌نزاو پارانه‌وه‌ی بپوادار په‌ت ناکرێته‌وه‌، به‌م شیوازه:

۱. یان وه‌لام دانه‌وه‌ی بۆ کاتیکی تر دوا ده‌خریت.

۲. یاخود به‌لایه‌کی بۆ له‌ناو ده‌بریت.

۳. یاخود وه‌لام دانه‌وه‌ی بۆ قیامه‌ت هه‌لده‌گێڕیت وه‌ک پاداشت که‌نمه‌ باشترینیانه‌.

هه‌روه‌ها "حافظ" ده‌لێت: ئەمه‌ بۆ چه‌وونی (داودی ابن جوزی) ده‌لێت: جگه‌ له‌مانه‌ش پێویسته‌ باوه‌پدار ده‌ست به‌ررداری پارانه‌وه‌ نه‌بێت چونکه‌ به‌شیکه‌ له‌ په‌رسن. ۵۱. (فتح الباری ۱/۱۴۵) به‌ده‌ستکاری یه‌وه.

واته: وریایی و خۆپاراستن هیچ بایه‌خی نی یه له‌قه‌ده‌ردا، وه‌نزاو‌پارانه‌وه کاریگه‌ری وسوودی هه‌یه بۆ ئه‌و شتانه‌ی "قه‌ده‌رانه‌ی" که دابه‌زیون یاخود دانه‌به‌زیون، وه‌به‌لا داده‌به‌زیت به‌لام نزاو‌پارانه‌وه پێشی ده‌گریت تا پۆزی قیامه‌ت کێپرکی ده‌که‌ن.

هه‌روه‌ها فه‌رمووده‌ی "ابن عمر" رضی الله عنه که پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمویه‌تی: (الدعاء ينفع مما نزل ومما لم ينزل، فعليكم عباد الله بالدعاء). واته: نزاو‌پارانه‌وه کاریگه‌رو به‌سووده بۆ ئه‌و شتانه‌ی هاتبێته‌ خواره‌وه، یا ئه‌وانه‌شی نه‌هاتبێته‌ خواره‌وه، جا به‌نده‌کانی خوا نزاو‌پارانه‌وه‌بکه‌ن.

هه‌روه‌ها فه‌رمووده‌ی "ثوبان" رضی الله عنه که پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمویه‌تی: (لا يرد القدر الا الدعاء، ولا يزيد في العمر الا البر، وان الرجل ليحرم الرزق بالسنين يصيبه). واته: هیچ شتێک قه‌ده‌ر ناگێرێته‌وه ته‌نها نزاو‌پارانه‌وه نه‌بێت، وه‌هیچ شتێکیش ته‌مه‌ن درێژ ناکات ته‌نها چاکه‌کردن نه‌بێت، وه‌مرۆف به‌هۆی تاوانه‌وه له‌پزق و پۆزی بێ به‌ش ده‌بێت.

سووربوون و تکا کردن له نزاو پارانه‌وه یه‌کێکه له‌مه‌رجه‌کانی نزاو‌پارانه‌وه

سووربوون له‌نزاو‌پارانه‌وه‌دا باشترین جۆری ده‌رمانه‌. و "ابن ماجه" له (سننه) که‌یدا ده‌گێرێته‌وه له (أبی هريره) رضی الله عنه که پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله ده‌فه‌رمیت: (من لم يسأل الله يغضب عليه). واته: هه‌رکه‌سێک له‌خوای گه‌وره نه‌پارێته‌وه خودا لێی تو‌په ده‌بێت.

١ - نهم فه‌رمووده‌یه "ضعيف" له‌هه‌رووی سه‌نه‌ده‌وه، حاکم گێرايه‌تی به‌وه (٤٩٢/١) وه‌ده‌تیت سه‌نه‌دی صحیحه‌ بروانه "المجمع ١٤٦/١"

٢ - نهم فه‌رمووده‌یه "حسن" به‌م شێوه‌یه گێراوه‌ ته‌وه (حاکم - ٤٩٣/١) وه‌ (امام احمد ٢٧٧/٥، ٢٨٠، ٢٨٢) وه‌ ابن ماجه والبانی ده‌لێن: حسنه (اللسله الصحیحه/ ١٥٤)

٣ - نهم فه‌رمووده‌یه حسنه ابن ماجه به‌ژماره‌ی (٣٨٢٨) وه‌ (امام احمد ٤٤٣/٢ - ٤٧٧) وه‌ (حاکم ٤٩١/١) و (ترمذی) به‌صحیح ناوی بردووه وه‌ (البانی) به‌حسن ناوی بردووه. بروانه (الصحیحه/ ٢٦٥٤).

وه‌له "صحيح الحاكم" دا هاتوه له‌فه‌رموده‌ی "أنس" ﷺ كه پێغه‌مبه‌ری خودا ﷺ ده‌فه‌رمی‌ت: (لاتعجزوا في الدعاء، فإنه لا يهلك مع الدعاء أحد).^١ واته: ده‌سه‌وه‌سان نه‌بن له‌نزاكردندا، چونكه هه‌چ كه‌سێك له‌گه‌ڵ نزاكردندا تياناچیت. وه‌له (الاوزاعي) له (الزهری) له (عروة) له (عائشه) ده‌گێڕێته‌وه، كه پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: (ان الله يحب الملحين في الدعاء) واته: خوا‌ی گه‌وره ئه‌و كه‌سانه‌ی خو‌ش ده‌وێت كه زۆر تكا ده‌كه‌ن و سوورن له‌سه‌ری.

وه‌پێشه‌وا (امام احمد) له كتیبی "الزهد" دا له سه‌رزاری (قتاده) ده‌گێڕێته‌وه كه (مورق) وتویه‌تی: من پێم وایه تاكه نمونه‌یه‌ك بشیت بۆ ده‌رخستنی حالّ بپرواداران ئه‌و نمونه‌یه‌كه مرۆفی باوه‌ردار له‌ناوده‌ریا‌یه‌ك دایه له‌سه‌ر پارچه‌ته‌خته‌یه‌ك، هه‌ر هاو‌رده‌كات و ده‌پارێته‌وه -خودا، خوا‌یه. به‌لكو پزگاری بكات.^٢

خێراو په‌له‌نه‌كردن له‌وه‌لامدانه‌وه‌ی نزاو‌پارانه‌وه

یه‌كێك له به‌لاگانی نه‌مانی کاریگه‌ری پارانه‌وه له‌سه‌ر به‌نده‌كان، بریتی یه له‌وه‌ی كه ده‌یه‌وێت زۆر به‌خێرا‌یی وه‌لامی بدێته‌وه. كه وه‌لامدانه‌وه‌كه دوا ده‌كه‌وێت، چیت ده‌ست به‌رداری پارانه‌وه ده‌بیت. نمونه‌ی ئه‌مه وه‌ك كه‌سێك وایه كه نه‌مامێك یان درختێك ده‌پوینیت به‌رده‌وام ئاوی ده‌دات، كه كاتێك ده‌بینیت گه‌شه‌کردنی تۆزێك سسته، وازی لێ دینیت. وه‌له صحيح البخاری ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ی هه‌ناوه‌ته‌وه كه پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمی‌ت: (يستجاب لأحدكم ما لم يعجل يقول دعوت فلم يستجيب لي)^٣

١ - ئه‌م فه‌رموده‌یه "ضعيف الاسناد" ئه‌مانه گێڕایانه‌وه: (حاكم ٤٩٤/١) وه (ابن حبان ٢٣٩٨) وه (ابن عدی) له كامل في الضعفاء ١٣/٥ هه‌ناویتی.

٢ - (الزهد لأمام احمد ص ٣٠٥)

٣ - (بخاری) له كاتێك "الدعوات" به‌ژماره‌ی (٦٣٤٠) وه (مسلم) له كاتێك (الذكر والدعاء) به‌ژماره‌ی (٢٧٣٥/٩٠) گێڕایانه‌وه.

واته: خوی گه وره وه لآمی نزاو پارانه وه کانتان ده داته وه قبولی ده کات. ته نها له وکاتانه دا نه بیټ که په له بکات له وه لآمدانه وهی وبلټیت پارامه وه له خوی گه وره به لآم وه لآمی نه دامه وه.

وه له (صحيح مسلم) دا هم فرموده یه هیټاوه ته وه که پیغه مبه ﷺ ده فرمیت: (لا يزال يستجاب للعبد ما لم يدع باثم او قطیعة رحم، ما لم يستعجل، قيل يا رسول الله ما الاستعجال؟ قال: يقول: قد دعوت وقد دعوت فلم ار يستجب لي، فيستحسر عند ذلك ويدع الدعاء)^۱. واته: به رده وام خوی گه وره وه لآمی پارانه وکانی به نده که ی ده داته وه قبولی ده کات، به مه رجیک دوعای شه پو خراپه و په یوه ندی پچرین نه کات وه مه روه ما په له نه کات. ووتیان نهی پیغه مبه ری خودا: په له کردن چی یه؟ فرمووی: بلټیت نه وه نده پارامه وه، به لآم نه مبینی وه لآم بدریته وه، نیر ده ست به رداری پارانه وه ده بیټ و وازی لی دینیت.

وه له "مسند" ی پیشه و "احمد" دا هاتوه له فرموده ی "انس" ﷺ که پیغه مبه ﷺ ده فرمیت: (لا يزال العبد بخير ما لم يستعجل، قالوا يا رسول الله كيف يستعجل؟ قال ﷺ: يقول: قد دعوت ربي فلم يستجيب لي)^۲. واته: به رده وام به نده چاکه و له خیردایه تا په له نه کات. ووتیان نهی پیغه مبه ری خودا، په له کردن چی یه؟ پیغه مبه ریش فرمووی: بلټیت: له خوی گه وره پارامه وه که چی وه لآمی نه دامه وه و قبولی نه کرد.

به دل پارانه وه و مه رجه کانی تری پارانه وه

جا نه گه له گه ل پارانه وه دا هم شتانه یه ک بگریټ:

^۱ - (مسلم) به ژماره ی (۵۵/۱۷-نور) گترایه تی یه وه، وه واتای یسحر واته ده ست له پارانه وه هله ده گریټ، بروانه سوره تی (الانبیاء: ۱۹) وه نه روه ی ده لټیت پیوسته ده ست له دوعا هه لته گرین وقله ی قبول بوغان نه بیټ (شرح مسلم: ۵۵/۱۷).

^۲ - هم فرموده یه (ضعیف الأسناد وهو صحيح لغیر ه)، (احمد: ۳/۲۱۰، ۱۹۳) (الهیسمی، المجمع: ۱۴۷/۱۰).

نه خوښی و چاره سر

۱. "به دل پاپانه وه" واته ناماده بوونی دل به شیوه یه کی دروست له پاپانه وه دا.
 ۲. له کاته شیاوه کاندای بیت که تیایدا پاپانه وه قبول ده کریت که شش کاته که بریتین له (سی یه کی شه و ، پیش نویژی به یانی، له کاتی بانگ وقامت کردندا، وه پیش نویژه فره کانه، له کاتی سرکه وتنی ووتارییژ بۆ میمبه ر له پوژی هینیدا تاکاتی ته و او بوونی نویژ له و پوژده دا، وه دواکات له پاش عه سردا) .
 ۳. بوونی خشوع و زه لیلی له دل و خو به چوک زانین و ملکه چانه له به رده ست خوای مه زندا.
 ۴. پوو کردنه پوگه "قیبله" .
 ۵. پاک و خاوین بیت "ده ست به ده ست نویژ بیت" .
 ۶. وه به رزکردنه وه ی ده ست کانه .
 ۷. وه سهره تای ده ست پیکی به سوپاس کردنی خوابیت .
 ۸. پاشان سلاوات دان له سرگیانی پاکی پیغه مبه ر ﷺ .
 ۹. پاشان داواکردنی لی خوښبوون وگه پانه وه بۆ لای .
 ۱۰. پاشان بیته سهر داواکردنی مه به سته که ی .
 ۱۱. پاپانه وه به ته وه سل کردن به ناووسیقاته جوانه کانه و تاک و ته نهایی خوای که وره .
 ۱۲. پاشتر بریاری صدقه و خیریک بده، نه نجامی بده .
- جا نه م پاپانه وه یه له وه ناچیت رهد بکریته وه، به تاییه تی گهر بیتوو له و پاپانه وانه بیت که پیغه مبه ری خودا ﷺ هه والی داوه که قبول ده بیت، که ناوی مه زنی خودای که وره ی له خوگرتوه .

نه و نزاو پاپانه وانه ی که ناوی مه زنی خودای تیدایه

له وانه نه وه ی که له (سنن و صحیح) ی "ابن حبان" هاتوه له فه رموده ی "عبدالله بن بریده" که له باوکی یه وه ده یگیریته وه که پیغه مبه ری خودا گوئی له پیاویک بوو

ابن القيم الجوزی

دهیوت: (اللهم انی اسألك بانی اشهد أنك أنت الله لا اله الا انت ، الاحد الصمد الذي لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفواً أحد، فقال ﷺ: "لقد سأل الله بأسم الذي اذا سئل به اعطى واذا دعی به اجاب"، وفي لفظ: لقد سألت الله بأسمه الأعظم).^۱

واته: (نهی خودایه من لیت ده پاریمه وه وشایه تی دهم که هیچ خویه کی یه به حق وشایه نی په رستن بیت ته نها تو جیتی نه بیت، ته نها تو پازو نیازی ، که نه له دایک بوویته وه که سیشست لی له دایک شه بیت، وه به تاه وتنهاو بی هاوه لیت. پیغمبر ﷺ فه رموی: به پاستی به ناوی مه زنی خودا پارایه وه که نه گهر پیتی بیاریته وه ، وه لامت ده داته وه داواي ه رشتیکی لی بکیت بۆت جی به جیتی ده کات). وه "سنن" و "صحیح ابن حبان" دا هاتوه له فه رموده ی "أنس بن مالک" ﷺ که پیغمبری خودا ﷺ دانیشتبوو وه پیاویک نویژی ده کردو وتی: (اللهم انی اسألك بان لك الحمد، لا إله إلا أنت المنان وبديع السموات والأرض، یاذا الجلال والإكرام، یاحي ویا قیوم، فقال النبی ﷺ: "لقد دعاء الله باسمه العظيم، الذي اذا دعی به اجاب، واذا سئل به اعطى").^۲

واته: خودایه لیت ده پاریمه وه ده شزانم که به ته نها شایه نی سوپاس وستایشیت وه هیچ خودایه کی یه به حق شایه نی په رستن بیت ته نها تو نه بیت، که به دیه پنه ری ناسمانه کان وزه ویت، نه ی خاوه ن شکوو ریژ ، نه ی هه میشه زیندووړاوه ستاو. پیغمبر ﷺ فه رموی: "به پاستی به ناوی مه زنی خودا پارایته وه ، که نه گهر پیتی بیاریته وه وه لامت ده داته وه ، چی لی داوا بکیت جی به جیتی ده کات".

^۱ - نهم فه رموده یه "حسن"ه ابن حبان له "صحیحہ/۲۳۸۳" وه "الامام احمد" له "مسند، ۳۰۶۰/۵" وه "ترمذی ۳۴۷۵" و (ابو داود ۱۴۹۳) و صحیحہ الابانی.

^۲ - نهم فه رموده یه "حسن"ه (الامام احمد ۱۵۸/۳) و (ابن حبان ۲۳۸۲) و (حاکم ۵۰۳/۱-۵۰۴) و صحیحہ) گپړاوبانه ته وه وه (البانی) به صحیحی له قه لثم ده دا (الترسل ص/۳۴).

هه‌روه‌ها فه‌رمووده‌که پێشه‌وا "امام احمد" ده‌رهبه‌تانه‌وه‌له "جامع الترمذي" له فه‌رمووده‌ی "اسماء بن یزید" عليه السلام که پێغه‌مبه‌ر فه‌رموویه‌تی ﷺ: (اسم الله الأعظم في هاتين الآتين "والهکم إله واحد لا إله إلا هو الرحمن الرحيم... بقرة: ١٦٣" وفاتحة أल عمران "الم * الله لا إله إلا هو الحي القيوم").^١ وه ترمذي ده‌لێت ئه‌م فه‌رمووده‌یه صحیح) ه. واته: ناوی مه‌زنی خودای گه‌وره‌ له‌م دوو ئایه‌ته‌ پێڕۆزه‌دایه: سو‌ره‌تی بقرة: ١٦٣.. واته "په‌روه‌ردگاری ئێوه‌ خودایه‌کی تاک وته‌نهایه، هه‌یج خودایه‌ک نی یه‌ ته‌نها ئه‌وه‌ نه‌بێت که به‌خسندوه‌و میه‌ره‌بانه". وه‌سه‌ره‌تای سو‌ره‌تی أल عمران که واتاکه‌ی: "الم * الله خودایه‌وه‌ هه‌یج خودایه‌ک نی یه‌ ته‌نها ئه‌وه‌ نه‌بێت که هه‌میشه‌ زیندو و پاره‌ستاره".

هه‌روه‌ها له (مسند) ی امام احمد و له (صحیح حاک) مدا هاتوه‌وه‌ له فه‌رمووده‌ی "ابو هوریره" و "انس بن مالک" و "ربیع بن عامر" عليه السلام که پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (الظلوا بيا ذا الجلال والاكرام)^٢ واته: ده‌ستی پێوه‌ بگرن به‌رده‌وام بن له‌سه‌ری وخۆتان ی پێوه‌ هه‌لواسن به‌خاوه‌نی پێژ وشکو‌مه‌ندی یه‌وه. واته‌ خو‌تان هه‌لبواسن و ده‌ست بگرن به‌خاوه‌نی پێژ وشکو‌مه‌نده‌وه.

وه‌له "جامع الترمذي" دا هاتوه‌وه‌ له فه‌رمووده‌ی (ابی هریره) عليه السلام ده‌فه‌رمیت: (ان النبي ﷺ اذا اهمه امر رفع رأسه الى السماء ، واذا اجتهد في الدعاء قال: يا حي يا قيوم).^٣ واته: ئه‌گه‌ر هه‌رکارێک به‌لای پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ گ‌رنگ بوایه‌سه‌ری به‌رز ده‌کرده‌وه‌بۆ ئاسمان ، وه‌ئه‌گه‌ر قو‌ل ببوایه‌ته‌وه‌ له‌ پارانه‌وه‌دا ده‌یفه‌رموو: یا حی یا قیوم.

^١ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه "حسنه" (ترمذي ٣٤٧٨) و (ابو داود ١٤٩٦) و (امام احمد ٤١٦/٦) گ‌ی‌راوه‌ته‌وه.

^٢ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه "حسن لغیره" (امام احمد ١٧٧/٤) و (حاکم ٤٩٨/١) و (ترمذي ٥٣٩/٥)

^٣ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه "حسن" ه (ترمذي) گ‌ی‌راوه‌تی یه‌وه به‌ژماره‌ی (٣٤٣٦).

ابن القيم الجوزی

هه روه ها له هه مان سه رچاوه ی پيشوودا هاتووه له فهرمووده ی "انس بن مالك" عليه السلام ده لئيت: (اذا كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا حزبه امر، قال: يا حي يا قيوم برحمتك استغيث) ^۱ واته: نه گه ر كارئك پيغه مبهري سه رقال بگردايه "حزبه" ده يفهرموو: (يا حي يا قيوم برحمتك استغيث) واته: نه ی خودای هه ميشه زيندوو پاوه ستاو من په نا بۆ په حمه تت ده به م.

وه ده لئيت: له "صحيح الحاكم" دا هاتووه له فهرمووده ی "أبي أمامه" عليه السلام كه پيغه مبهري فهرموويه تي عليه السلام: (اسم الله الأعظم في ثلاث سورة القرآن: البقرة، وال عمران، وطه) ^۲. واته: ناوی مه زنی خودای گه وره له سى سورته ی قورئانی پيرۆزدا هاتووه: بقره، آل عمران، طه.

قاسم ده لئيت: پشكنيم بۆم پوون بووه وه كه ئايه تي (الحى القيوم) ^۳. وه له (جامع الترمذي) و (صحيح الحاكم) دا هاتووه له فهرمووده ی (سعد بن أبي وقاص) عليه السلام كه پيغه مبهري فهرموويه تي: (دعوة ذي النون، اذا دعا وهو في بطن الحوت: ان لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين: الأنبياء: ۸۷). انه لم يدع بها مسلم في شيء قط الا استجاب الله له) ^۴. واته: نزاو پارانه وه كه ی "ذی النون" - واته يونسی پيغه مبهري "كه له ناو سکی نه هه نگه كه دا پاراپه وه فهرمووی: ان لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين... واته: هيچ خوداو په رستراویك نی یه به راست، ته نها تو نه بیئت، پاك وبی گه ردی بۆ تو، من یه كيك بووم له سته مكاران. جا هه ر موسولمانيك به م نزايه بپاريتته وه خوا ی گه وره قبولی ده كات و وه لایمی ده داته وه.

^۱ - نه م فهرمووده یه "حسن" ه، (ترمذي: ۳۵۲۴) وه (حاكم- ۵۰۹/۱) گيرايانه ته وه وه (الالباني) به حسن ی داناوه (التوسل: ص ۳۴).

^۲ - نه م فهرمووده یه "حسن" ه، (حاكم- ۵۰۵/۱) گيرايه تي يه وه (اللسله الصحيحه/ ۷۴۶).

^۳ - نه م فهرمووده یه صححه، (ترمذي ۳۵۰۵) و (الحاكم: ۳۸۲/۲) و (امام احمد ۱۷۰/۱) و (البيهقي ۳۵۵/۱) پريوايه تيان كردووه.

نه خوښی و چاره‌سەر

وه له "مستدرک الحاکم" دا هاتوو له فهرمووده‌ی (سعد) عليه السلام که پێغه‌مبەر صلی الله علیه و آله ده‌فهرمووێت: (الا اخبرکم بشيء اذا نزل برجل منکم امر مهم فدعا به یفرج الله عنه؟ دعاء ذي النون) ^١. واتە: ئایا شتیکتان پێی بلێم ئەگەر پیاویک له‌ئێوه توشی شتیکی هات به‌وه نزا بکات خوای گه‌وره‌ ده‌رگای لێ ده‌کاته‌وه و پرزگاری ده‌کات؟ ئەویش نزای یونسی پێغه‌مبەر.

هه‌روه‌ها له "صحیح حاکم" دا هاتوو که هه‌ر "سعد" گوێی له پێغه‌مبەری خودا بووه‌ فهرموویه‌تی: (هل أدلکم علی اسم الله الأعظم؟ دعاء لیونس. قال رجل: یا رسول الله ، هل كانت یونس خاصة؟ فقال صلی الله علیه و آله: الم تسمع قوله تعالى: فأستجبنا له... الأنبياء: ٨٨.. فأیها مسلم دعا بها فی مرضه اربعین مرة فمات فی مرضة ذلك اعطی اجر شهید، وان بریء بریء معفورا له) ^٢ واتە: ئایا ناوی مه‌زنی خوای گه‌وره‌تان پێی بلێم؟ که‌بریتی یه‌ له‌ نزای یونس. پیاویک وتی: ئەو پێغه‌مبەری خودا ئەم نزایه‌ تایبه‌ت نه‌بووه‌ به‌حه‌زیه‌تی یونسه‌وه‌؟ پێغه‌مبەری خودا صلی الله علیه و آله ده‌فهرمیت: ئایا ئەم ئایه‌ته‌ی خوای گه‌وره‌ت نه‌بیستوووه‌ که‌ ده‌فهرمووێت: ئێمه‌ وه‌لامی ئەومان دایه‌وه‌..... هه‌ر موسولمانێک له‌کاتی نه‌خۆشیدا چل جار بیخوینێت جائه‌گه‌ر به‌رمیت ئەوه‌ پله‌ی شه‌هیدی هه‌یه‌، وه‌ ئەگه‌ر چاک بۆوه‌ ئەوا خوای گه‌وره‌ لێی خۆش ده‌بێت.

وه‌ له "صحیحین" دا هاتوو له‌ فهرمووده‌ی "ابن عباس" رضی الله عنه که‌ له‌ کاتی ناخۆشی وه‌ بیراندا پێغه‌مبەری خودا ده‌یفه‌رموو: (لا اله الا الله العظيم الحليم، لا اله الا الله رب العرش العظيم، لا اله الا الله رب السموات السبع ورب الارض ورب العرش الكريم) ^٣.

^١ - ئەم فهرمووده‌یه‌ صحیح (حاکم) گێڕاوه‌تی یه‌وه‌ (٥٠٥/١)

^٢ - ئەم فهرمووده‌یه‌ "حسن" ه، (حاکم ٥٠١/١) به‌سه‌نه‌دیکێ لاواز گێڕاوه‌تی یه‌وه‌، هه‌روه‌ها (حافظ) له‌ (فتح ١٥١/١) وه‌ بێ ده‌نگ بووه‌ له‌سه‌ری.

^٣ - ئەم فهرمووده‌یه‌ صحیحه‌، (بخاری ٦٣٤٥) و (مسلم ٢٧٣٠/٨٣). نه‌ه‌وی ده‌تێت: پێسته‌ ئەم فهرمووده‌ نایابه‌ له‌ کاتی قه‌برانه‌کاندا بو‌تێت.

ابن القيم الجوزی

واته: هیچ پەرستراویک نییه به حەق تەنھا اللہ نەبیت کە مەزن و بەسۆزە، هیچ پەرستراویک نیه به حەق تەنھا اللہ نەبیت، کە خاوەنی عەرش - کۆشکی مەزنە، هیچ پەرستراویک نی یە به حەق تەنھا اللہ نەبیت کە پەرورەدگاری هەر حەوت ئاسمانەکان وەزەوی یە و خاوەنی عەرشی بەرزو مەزنە.

وہلہ "مسند"ی امام أحمد دا هاتووہ لہ فەرموودہی (علي بن ابي طالب) ﷺ کە فەرموویەتی: (پیغەمبەری خودا فێری کردووم ئەگەر کێشە و قەیرانیک پەوی تیکردم بڵێم: لا اله الا الله الحليم الكريم، سبحان الله تبارك الله رب العرش العظيم، والحمد لله رب العالمين) ^۱. واتە: هیچ پەرستراویک نییه به حەق تەنھا اللہ نەبیت کە مەیشە بەسۆزو بەپێژە، پاک و بێگەردی بۆ خوای گەرورە و تبارک خاوەنی عەرشی - کۆشکی مەزن، سوپاس و ستایش بۆ پەرورەدگاری جیھان.

وہەرورەھا لہ "مسند" دا هاتووہ لہ فەرموودہی (عبدالله بن مسعود) ﷺ کە پیغەمبەری خودا ﷺ فەرموویەتی: (ما اصاب احدا قط هم ولا حزن فقال: "اللهم اني عبدك وابن عبدك ابن أمتك، ناصيتي بيدك، ماض في حكمك، عدل في قضاؤك، أسألك اللهم بكل اسم هو لك، سميت به نفسك، او علمته احد من خلقك، او أنزلته في كتابك، او استأثرت به في علم الغيب عندك، ان تجعل القرآن العظيم ربيع قلبي، ونور صدري،

وہ (طبری) دەلالت: سەلەفی سالتح هەمیشە دەیان خۆتەد ، بەدوعای کرب - ناسراو، جانەگەر کە سێک بڵێت : ئەمە یادو زیکرە ئەک نزا. ئەوا وەلامەکی بەم شیوەییە: یە کەم: بەم یادو زیکرە سەرەتای نزاکەت دەست پێ بکە، پاشان باسی خواستەکی خۆت بکە.

دووەم: وەلامی (سفیان بن عینە) کە ووتی ئایا نەتان ییستووە کە خوای گەرورە لہ فەرموودہی فودسیدا فەرموویەتی: (من شفع ذکری، من مسألتي أعطيتہ افضل ما أعطى السائلین). واتە: هەر کەسێ یادى من سەرقالی بکات وەنەپەرژێتە سەر نزاو پارانەوہ لێم، ئەوا من بەشی دەدەم لہو بەشی کە بەباشترین نزاکەرانى دەبەخشم.

^۱ - ئەم فەرموودە "حسن"ە، (امام احمد ۹۱/۱-۹۴) و (حاکم ۵۰۸/۱) گێڕاویانەتەوہ ، ووتی راستە لەسەر مەرجی "مسلم".

وجلاء حزني، وذهاب همي الا ذهب الله عزوجل همه وحرنه، وابدله مكانه فرحاً "فقيل يا رسول الله، الا نتعلمها؟ قال ﷺ: بلى ينبغي لمن سمعها ان يتعلمها" ^۱.
 واته: هر كه سيك توشي ناخوشي وخه فه تيك هات بليت: خوايه گيان، من به ندهی
 توم، كوپي به ندهی تو وكوپي دايكيكم كه به ندهی تويه، چاره نوسی من به ندهستی
 ميهره بانی تويه، برياری تو به سهرمندا به جي يه، دادپه روهی تو له برياره كانتدا
 كه به سهرمندا جي به جي وړه وايه، خوايه گيان ليت ده پاريمه وه ونزاده كه م
 به هره موو ناوه جوانه كانت كه له خوت ناوه، ياخود فيري يه كيك له دروست كراوه كانت
 كردوه، يان له قورثانی پيرؤزدا ناوت بردوه، ياخود له لای ميهره بانی خوت په نهانت
 كردوه. كه قورثانی مهن وپيز بکي ته به هاری دلم وپووناکی سنگم وده روونم،
 وده وپينه روهی خه مه گانم. نه وا خوی گه وړه له ناخوشي وخه مه كه ی پزگاری ده كات
 وله بریا خوشی وشادی پی ده به خشيت. ووتيان: نه ی پيغه مبهري خودا ﷻ نایا فيري
 نه بين؟ پيغه مبهري ﷻ فه رموی: به لي پيويسته هره كه سيك بيستی فيري بييت
 وله بهری بکات.

وه "ابن مسعود" ده ليت: هر پيغه مبهريك توشي قه يرانيك هاتييت راسته وخو په نايان
 بردوته بهر "سبحان الله" كردن.

(ابن ابي الدنيا) له كتيبي (المجاين) دا له پله وپايه ی "الدعاو" دا نه م پووداوه
 ده گيرپته وه كه "حسن" ه په حمه تي خوی لييت. ده ليت: پياويك له هاوه لانی
 پيغه مبهري خودا ﷻ كه له نه نصاريه كان بوو به "ابا معلق" ناسرابوو، نه م پياوه
 به پاره ی خوی وكه سانی تريش بازگانی ده كرد وشوینان ده گه را، وه كه سيكي خاوه ن
 وهرع وخواناس بوو، جاريكيان چه ته وديك به چه كه وه پيگه ی لی ده گريت وپي
 ده ليت: چيت پييه دايبي، چونكه دت كوژم. نه ویش ده ليت چيت ده ویت له پاره

^۱ - نه م فرموده یه "صحيح" ه، (احمد ۱/۳۹۱-۴۵۲) وه (حاكم ۱/۵۰۹) پروانه "السلسله
 الصحیحه الالبانی - ۱۹۹۹".

ابن القيم الجوزی

بیبه و چیت داوه له کوشتنم؟ دزه کهش ووتی پاره م ناویت، مه به ستم کوشتنه ته. بازرگانه کهش ووتی: نه گهر هر سووریت نه و مؤلته م بده تا چوار پکات نویژ بکه م. دزه کهش ووتی چەندت ده ویت نویژ بکه. بازرگانه کهش ده ست نویژی گرت و چوار پکات نویژی کرد، له دوا سوخته دیدا ووتی: (یاودود یاودود، یا ذی العرش المجید، یا فعال لما ترید، أسألك بعزك الذي لا یرام، وبمک الذي لا یضام، وبنورك الذي ملأ أركان عرشك. ان تکفی شر هذا اللص، یا مغیث أغثنی، یا مغیث أغثنی... ثلاث مرات).

واته: نهی به پره م و به سۆز نهی خاوه ن کۆشکی مه زن نهی نه و خوا به ی که چیت بویت ده یکهیت، لیت ده پاریمه وه به گهره ییت که که س پیت ناگات.

وه به و مولکات که هیچ کاتیک که م ناگات و به راورد ناکریت، وه به نورو پوناکی که مه موو گۆشه کانی کۆشکی مه زنی گرتۆته وه که له شه پی نه م چه ته یه (دزه) بمپاریزیت، نهی فریاد په س فریام که وه. نهی فریاد په س فریام که وه (سی جار) له م کاته دا سوارچاکیک به چه کیکه وه ده رکهوت و پوه و چه ته که هات وله پردا لیتی داو کوشتی. بازرگانه کهش ووتی باوک و دایکم به قوریانت بیت تۆ کیتیت نه ویش ووتی: خوی که وره منی نارد بۆ فریا که وتنی تۆ.

من فریشته یه کم له فریشته کانی ئاسمانی چواره م. له یه که م نزاو پارانه وه ت ده رگا کانی ئاسمان ده نگه ده نگیان تی کهوت له پارانه وه ی دووه مت پشیویه کی له نیو فریشته کاندایه وه. وه له پارانه وه ی سی یه مدا به منیان ووت: نزای به لاداره لی قه و ماوه منیش له خوا پارامه وه که نه رکی کوشتنی نه و (دزه) به من بسپین.^۱

^۱ - ئهم رووداوه "ضعیف"ه له سه نه دا. (مجاہی الدعوه. ص ۶۳۶) پروانه (الاصابه ۴- ۱۸۲) و (اسد العنابه ۶/ ۲۹۵).

نه خوشی و چاره سهر

وه (حسن) ده لئيت: ههركه سى ده ست نوټز بگريټ و چوار ركات نوټز بكات و نه م نزاو پارانه وه به بكات نه وا خواى گه وره وه لامى ده داته وه جا چ به لادار بيت يان بى به لا بيت

نه پنه كاني نزاو پارانه وه

زور جار هه ندى نزاو پارانه وه ده بينيت كه كه سانتيك پى پارانه ته وه. جا خواى گه وره يان به هوى جورى كي شه و كه سه كه قبه لى كردوه. يا خود پي كه وتى به كيك له وكاته كه نزاى تيدا قبول ده بيت. يان خواى گه وره له برى چا كه يه كه نه وه كه سه نه نجامى داوه. نه و نزا به ي قبول كردوه. ئيتر خه لكى واده زانيت نه پنى قبول بونى نه و نزا به له ووتو و شه كانيدايه كه پنى پارانه ته وه. ئيتر نه ووتانه به كارده هينن له نزا كانياندا. هه روه كو كه سيك له كاتيكي شياودا جورده دهرمانيك به كارده هينيت بى نه خوشيه كه چاره سهرى ده كات دواتر كه سانى تر هه مان جورى دهرمان به كارده هينن بى نه خوشيه كانيان واده زانن چاره سهرى هه موو نه خوشيه كه ده كات. كه نه مهش خوى له خوى دا هه له يه و زور كه س تيايدا به هه له دا چوونه دور نييه نه و نزا به له ته نيشته يان له سهر گورى كه سيك دا گيرا بوو بيت ئيتر كه سانى نه قام واده زانيت نه پنيه كه ده گه پي ته وه بى جورى نزاو دلپاكي وده روونى كه سه كه و شيوازي نزا كردنه كه، جانه گه ر له به كيك له ماله كاني خودا بيت باشته لاي خواى گه وره.

چهك به خاوه نه كه ي كه وتوووه

نزاو پارانه وه كان نمونه ي چهكن، وه چه كيش به خاوه نه كه ي كه وتوووه، نه كه ته نها به چه كه كه. جا هه ركاتييك چه كه كه باش بيت، وه هه لگره كه ي "خاوه نه كه ي" بازو ده ست ومشتى چاك بيت و به ربه ستى نه بيت، باشته دوژمن ده پيكيټ.

جا کام له م سئ هۆکاره بوونی نه ما ، نه و کاریگه ریه که متر ده بیته وه . واته نه گهر
روشه کانی نزا که باش نه بیته و نه و که سه ی که ده پارێته وه دل و ده روون وهوشی یه ک
نه خات، وه پێگه ری یه ک هه بیته له قبول بوونی نزا که ، نه و کاریگه ری نابیت.

له نێوان نزا و قه ده ردا

لێره دا پرسیارێکی باو هه یه له نێوان خه لکیدا نه ویش نه وه یه که نه گهر له قه ده ردا
له سه ر که سێک شتێک نوسرابیته ، ئیتر پووده دات جا ئیتر نزا بکات یان نه یکات. هیه
کاریگه ری نی یه . وه هه روه ها به پێچه وانه وه ، نه گهر له سه ری نه نوسرابیته نه و
پوونادات ، جا نزا بکات یان نا .

پێرێک پێیان وایه که ناوه پۆکی نه م پرسیاره راسته و وه ده ست به رداری نزا و پارانه وه
بوونه ، جا نه م پێره له گه ل نه فامی و گومرایاندا پێچه وانه ن، چونکه نه و ان ده ست گرتن
به هۆکاره کان "الاسباب" په ده ده که نه وه .

جا نه گهر به یه کێکیان بوتریته: نه گهر تیتری نوسرابیته له سه رت که قه ده ره ، نه و
پووده دات ئیتر نان بخۆیت یان نه یخۆیت، وه به پێچه وانه شه وه نه گهر مندا ل بوون
قه ده ریته ، نه و پووده دات نه گهر بچینه لای خێزانه کانمان یان نا، وه به پێچه وانه وه .
جائێتر پێویستمان به پرۆسه ی هاو سه رگه ری وژن هێنان نی یه ؟!

نایا هیه مروفیکی خاوه ن ژیر نه مه ده لێته ؟!

ته نانه ت ئاژه له کان و گیانه له به ره کانیش نه مانه نالێن. که ده زانن به رده وام بوونی ژیان
به نده به ده ست گرتن به هۆکاره کانه وه ، بگه نه و پێره له ئاژه ل که مترن.

وه هه ندیکێ تر ژیری خۆیان به وه ده رخه ن که ده لێن: نزا و پارنه وه وه سه رقال بوون
پێوه ی له پووی په رسته نه وه خوا ی گه وه پا داشتی له سه رده داته وه . به لام هیه
کاریگه ری یه کی نی یه له سه ر پوودا وه کان و داواکان جی به جی نابن.

نەخشى و چارەسەر

لېرەدا ھېچ جىاوازيەك نى يە لەنتوان ئەم پېرەو ئەوانەى پېشسودا ، ھەرودەكو بلىت كارىگەرى نزاوپارنەو ۋەك بوونى نەبىت وایە .

پېرېكى لەمانە ژىزتر دەلېن: نزاوپارنەو نېشانەوبەلگەيەكن كەخوای گەرە تەرخانى كىردو ۋە بۆ جى بەجى بوونى پىويستىەكان . واتە ھەركاتىك خوای گەرە كەسانىكى سەرکەوتو ۋەك كەنزاوپارنەو بكن، ئەوا بەلگەى ئەو ۋەيە ئەوکارە جى بەجى بوو . ھەرودەكو كاتىك كە ھەرىكى پەشى سارد لەزستاندا دەبىنىت ، بەلگەى باران بارىنە .

ۋە ووتيان: ۋە ھەرودە ھا بە ھەمان شىۋە بۆ پەرستەن وپاداشت، بى باۋەپى وياخى بوون لەگەل سزا، ئەمانە نېشانەى پوودانى پاداشت وسزان بەبى ئەۋەى ھۆكارىن . بە ھەمان شىۋە شكان لەگەل شكاندن، سوتان لەگەل سوتاندن، خوین پشتەن لەگەل كوشتندا، واتە ھېچ كام لەمانە ھۆكارى تەۋاۋىن، ۋە بوونى پەيوەندى نىوانيان تەنھا لەيەكچوونىكى ئاسايىيە نەك ھۆكارىكى كارىگەر . بە مەش پېچەۋانەى شەرع و عەقل و فېترەت ئەۋەستەن ۋە ، بگرە پېرې عاقل و داناکان بەم پېرە پېدەكەن .

پاستى يەكەى: (كەپېرې سى يەم ھەيە كە پرسىاركەر باسى نەكردو ۋە) كە پىيان وایە ھەرشىتىك كەلە قەدەردا نوسراپىت ، بەندە بە ھۆكارەكانى يەۋە ، ۋە نزاوپارنەۋەش يەككە لە ھۆكارەكان . جاھەركاتىك بەندە دەستى گرت بە ھۆكارەكانەۋە ئەوا ئەۋقەدەرە پوودەدات، ۋە بە پېچەۋانەۋە بەنە بوونى ھۆكارەكان قەدەرەكە پوونادات .

ۋە ھەر ئەم واتايە دەگەيەنېت كە ھۆكارى تېرى نان خواردنە ۋە ھۆكارى منداڵ بوون ژن ھېنانەو چوونە لای خېزانەكە تە . ۋە ھۆكارى دورىنەۋە چاندنە ، ۋە ھۆكارى چوونە بە ھەشت كىردارى چاكەيە ، ۋە ھۆكارى چوونە دۆزەخ كارى خراپەيە . ۋە ئەم پېرە پاسترىن پېرن .

نزاوپارانه وه له به هیژترین هۆکاره کانی قه زاقه ده ره

به م شیوه نزاوپارانه وه له به هیژترین هۆکاره کانی ، جانه گه ر قه ده ری که سیك به ندبیت به نزاوپارانه وه ، که واته نابیی بوتریت نزاوپارانه وه بئ سووده . هه روه کو چۆن نه شیاهه بوتریت خواردن و خواردنه وه و سه رجه م کاروکرداره کان بئ سوودن . وه هه یچ هۆکاریك به نه ندازه ی نزاوپارانه وه سود به خش و کاریگه ر نین بۆ به ده ست هه تانی خواست و مه به سه ته کان ، هه ریۆیه ده بینیه ن پیری هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ که له هه موو که سیك زیاتر شاره زاترو خواناس تر بوون ، که به رده وام ده ستیان به نزاوپارانه وه ده گرت مه رجه کانیان به جئ ده هه تئا .

وه خه لیفه عومه ری کوپی خه تاب ﷺ به نزاوپارانه وه زال ده سوو به سه ر بوژمه کانیاندا . که هه میشه به هاوه لانی ده ووت : "ئیه وه به زۆریتان سه رناکه ون ، به لکو ئیه وه له ئاسمانه وه سه رده که ون" . وه هه روه ها ده یفه رموو : "من خه می قبول بوون و وه لامدانه وه ی نزاکانم نی یه ، به لکو خه می نزاکردنه ، چونکه گه ر به کول نزا بکریت ، نه وا وه لامدانه وه که ی له گه ل خۆیدا یه" .

جا نه و خودایه ی که نزای به خشیه وه ، مه به ستی وه لامدانه وه بووه هه ریۆیه ده فه رمیت : (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ بقرة : ۱۸۶) واته : "نه ی پیغه مبه ر نه گه ر به نده کانم په سیارت لی بکه ن ده رباره م ، نه وا من نزیکم لیاننه وه ، به هاناو هاوارو نزیاننه وه دیم ، هه رکاتی لیم به پارینه وه و نزا بکه ن" .

وه له سنن ابن ماجه دا هاتوه له فه رموده ی (ابی هریره) ﷺ که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی : (من لو يسأل الله يغضب الله عليه) ^۱ واته : هه رکه سیك نزانه کات وله خوا نه پاریته وه خوی گه ره لیی توژه ده بیت .

^۱ - نه م فه رموده یه "حسن" ، په شر ناماژه مانم بئ کردوه .

نه مه نه وه ده گه په نيټ که په زامه ندي خواي گه وره که هه مووی خوځښی و به خته وهری په ، له نزا کړدن وپاړانه وه لټی، وه هه روه ها توپه بوونی خواي گه وره لیتمان که هه مووی به لاو نه هامه تی په له ده ست به رد اړبوونه له نزا وپاړانه وه .

امام أحمد له کتیبی (الزهد) دا نه "اثره" ده گپړي ته وه که: (أنا الله، لا اله أنا، اذا رضيت باركت، وليس لبركتي منتهى. واذا غضب لعنت، ولعنتي تبلغ السابع من الولد) واته: من (الله) م، هيچ په رستراویک به پاست نی په تنها من نه بیت، جا نه گهر له هه رکه سيک پازي بيم نه وا پیت و به رکه کت به سهریدا ده پښتم، وه پیت و به رکه کتی من کوتايی نایه، وه نه گهر توپه بم نه فره ت ده کم ، وه نه فره تی من تا هوت نه وه وه چه ده گات.

وه هه روه ها سهرجه م عه قلّ ونه قلّ وفیتره ت و نه زمونه کانی نه ته وه و میلیله تان به جیاوازی زمان وړه نگ وشوینیش نه وه ده سه لمینن که نزيك بوونه وه له خواي گه وره مایه ی خیر و چاکه و چاکه خوازی په وه باشترین هوکاره له م بواره دا. وه به پیچه وانه شه وه دورکه و تنه وه له خواي گه وره مایه ی سهرجه م نه هامه تی وشه پخوازی په .

وه هيچ هوکارتيک نه بووته مایه ی خوځښ گوزه رانی بوکه سه کان به نه اندازه ی ملکه چ کړدن و به نديا ته تی کړدن ونزيك بوونه وه له خواي گه وره ، وه چاکه کړدن له گه ل دروست کراوه کانيدا . جا خواي گه وره به ده ست هيټناني سهرجه م خيري دونياو قيامه ت و شه پي دونياو قيامه تی به ستوته وه به کاره کانمانه وه . وه کاری به ستوته وه به هوکاره کانه وه . وه له قورئاندا له هه زاره ها شویندا نه م پاستيه دووپات ده کاته وه که سزاو پاداشت به نده به جوړی کاره کانه وه . هه روه کو ده فه رمويټ: (فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ.. الاعراف: ١٦٦) واته: جا کاتيک که هه ر سهرکښی په کيان کړد له وه ی که قه ده غه کراو بوو ليټيان ، نيتمه ش پيمان ووتن: بينه کومه له مه يمونيکی سوک وپيسوا و دوور له په حمی خوا. وه ده فه رمويټ: (فلما اسفونا

ابن القيم الجوزی

انتقمنا منهم... زحرف: ۵۵) واته: جا کاتیک ئیمه یان توو په کرد و پقی ئیمه یان هه ستاند، ئیمه ش تۆله مان لی سه ندن.

وه ده فه رمویت: (وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا... مائدة: ۳۸) واته: دزی "نیر" و دزی "می" واته له پیاوژندا، دهسته کانیان بپر نه وه وهک سزایه ک به وهی نه نجامیان داوه. وه هه روه ها ده فه رمویت: (إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا.... احزاب: ۳۵) واته: به پاستی ئافره تان و پیاوان له موسولمانان و باوه پداران و ملکه چه کان و پاستگزیان و نارامگره کان و له خوا ترساوه کان وه به خشنده کان و پوژوو گران و داوین پاکان، وه نه وانه ی که یادی خواده کهن، نه و به خشین و لیبورده ی و پاداشتی زۆر مه زن و بی سنووریان له لایه ن خوای گه وره وه بق ئاماده کراوه. وه له م جوړه زۆر هیه و نه وه نده به سه .

وه هه ندی جاریش له سه رشپوانی مه رج و پاداشت به نده ، هه روه کو خوای گه وره ده فه رمویت: (إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ... الأنفال: ۲۹) واته: نه ی باوه پداران. نه گه ر له خوا بترسن و پاریزگاری بکه ن نه و خوا به رچاو پوژشنی به کی ته و اتان بو فه راهم ده هیئتیت. وه هه له و گونا هه کانتانیش داده پوژشیت و لیتان خو ش ده بیئت.

هه روه ها ده فه رمویت: (فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ.... توبة: ۱۱) واته: جا نه گه ر ته و به بکه ن و په شیمانی ده ربین و نویژه کانتان نه نجام بده ن و زه کات له مال و سامانتان ده ربکه ن ، نه وا برای ئایینی نیوه ن. وه هه روه ها ده فه رمویت: (وَالَّذِينَ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِينَهُمْ مَاءً غَدَقًا... الجن: ۱۶) واته: نه گه ر

نه و خه لکه پښه پاست ونيسلامه تي بگرته بهر، نيمه بارانی به پيت و بهر که تيان به سهر تاندا ده بارينين. وه ده بينين هه نديک جاريش به پيتي (لامی تعليل) ديت.

هه روه کو ده فهرمويت: (لَيَذَبُّوا آيَاتِهِ وَلَيَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ... ص: ۲۹) واته: بؤ نه وهی نايه ته کانی ليک بده نه وه و بيري لي بکه نه وه و بؤ نه وهی خاوه ن بيرو هوشه کان په ندوئاموژگاري و هريگرن و تيفکرن. وه هه روه ها ده فهرمويت: (لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا... البقرة: ۱۴۳) واته: تاوه کو نيوه بينه شاهيد به سهر خه لکی يوه وه پيغه مبه ريش شاهيده به سهر نيوه وه.

وه هه ندي جاريش ئامرازی (کی) ديت که نه ويشت بؤ (تعليل) ه، هه روه کو ده فهرمويت: (کي لا يکون دولة بين الأغنياء منكم... الحشر: ۷۰) واته: بؤ نه وهی نه و سامانه ته نها له نيوان ده وله مه نده کانی نيوه دا نه بيت.

وه هه ندي جاريش به ئامرازی (باء سبي) واته هوکاري ديت که ده فهرمويت: (ذلك بما قدمت أيدیکم... آل عمران: ۱۸۲) واته نه و سزايه له نه نجامی ده ست پيشخه ری خو تادايه. وه هه روه ها ده فهرمويت: (ما کتم تعلمون... مائدة: ۱۰۵) واته: به وهی که نيوه ده تان کرد.

هه روه ها ده فهرمويت: (ما کتم تکسبون: یونس: ۱۵۲) واته: به وهی که نيوه ده سستان ده که وت.

(ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ: آل عمران: ۱۱۲) واته له بهر نه وهی نه مانه هه ميشه نايه ته کانی خويان به درؤ ده خسته وه. وه هه ندي جاريش ته واوکه ری به ياریده ده هيئتيت که ده فهرميټ: (فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى... البقرة: ۲۸۲) واته: پياويک دوو شافره ت له وکه سانه ی که شايه تي دانيان په سنده له لاتان، که يه کيک له و دوو شافره ته له بيري کرد نه وهی تريان له يادی ده ميټيت. وه ده فهرميټ: (أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنْ كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ... اعراف: ۱۷۲) واته: نه که له پوځی قيامه تدا بلتين نيمه بی ناگا بووين له م راستيانه.

ابن القيم الجوزی

و ده ده فەرموئیت: (أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَيَّ طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا.... الأنعام: ۱۰۶) واتە: ئەك بڵێن: بە پاستی کتیی ئاسمانی بۆ دوو دەستە "گاڕو جوله کە" پێش ئێمە دابەزێنراوه.

و ده ده ندی جاری تریش بە (ف) ی هۆکاری (سببیه) ده هیئتێت که ده ده فەرموئیت: (فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَذَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا.... الشمس: ۱۴) واتە: باوه پیاوان پێ نه کردو به دروایان خسته وه و حوشره که یان سه ریبری، خوای گه وره له تۆ له یدا ولاتیانی کاول کرد وله گه ل زه ویدا ته ختی کرد، که ده ده فەرموئیت: (فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخَذَةً رَابِيَةً.... حاقة: ۱۰) واتە: سه ریچی و سه رکه شییاان نواند به رامبه ر پیغه مبه ره که یان نه وای خوای گه وره تۆ له ی لی سه ندنه وه به گرتنیکی سه خت. و ده ده فەرموئیت: (فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ.... المؤمنون: ۴۸) واتە: هه ردووکیانیان به درو ده خسته وه به م شیوه یه بوونه که سانیك له تیا چووه کان.

و ده ده ندی جاریش ئامرازی (لما) ده هیئتێت که ده ده ست نیشانه بۆ سزایه ک. وه ک ده ده فەرموئیت: (فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ... زحرف: ۵۵) واتە: جا کاتیك ئێمه یان توپه کردو پقی ئێمه یان هه ستاند تۆ له مان لی سه ندنه وه.

و ده ده ندی جاریش (بان) ده هیئتێت که ده ده فەرموئیت: (إِنَّمْ كَانُوا يَسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ.... أنبياء: ۹۰) واتە: نه وان به پاستی له کاری خێردا پێش برکێیان ده کرد. و ده ده فەرموئیت دژی نه م پێره: (إِنَّمْ كَانُوا قَوْمَ سُوءِ فَاعْرِقْنَا هَمْ أَجْمَعِينَ.... انبياء: ۷۷) واتە: نه وان پێره نه ته وه یه کی خراپه کار بوون بۆیه ئێمه ش هه ره موویانمان نوقمی ناو کرد وخنکان.

و ده ده ندی جاریش ئامرازی (لولا) به کار ده هیئتێت که کاری پێکه وه گری دانی داهاتووه که ده ده فەرموئیت: (فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ * لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ.... صافات: ۱۴۳-۱۴۴) واتە: نه گه ر پیغه مبه ر یونس له وکه سانه نه بوایه

نه خوشی و چاره سهر

که هه میسه یادی خواو سبحان الله ی ده کرد. نهوا تاپوژی زیندوو بوونه وه ده بویه له ناو سکی نه هه ننگه که بویه.

وه هه ندی جاریش نامرازی (لو) به کار ده هیئت که نیشانه ی مهرجه، که ده فهرمیت: (لَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ... نساء: ۶۶) واته: جا نه گهر نه وان به پاستی به گویره ی ناموزگاری و فهرمانی نیمه پفتاریان بگردایه، نهوا چاکتر بوو بوبان.

وه تیکرا قورئانی پیروز زور پاشکاوانه هه له سهرتاوه ی تاکوتایی کاری چاکه و خیر وشه و حوکم بوونه وه ره یه کان ده به سستیته وه به هؤکا ره کانیه وه "الأسباب"، به لکو پیکه ستنی نه حکامی دونیا و قیامت و به رژه وه ندی و گنده لی یه کان ده به سستیته وه به هؤکارو کاره کانه وه.

جا هه رکه سیک به فراوانی له م بابه ته تی بگات نهوا سوو دمه ندیه کی زور ده بیت. وه هیچ کاتیک به نه فامی و نه زانی و بی ده سه لاتی یه وه پشت ناکاته وه له قه دهر، پشت به ستنی به قه دهر بی ده سه لاتی بیت، وه بی ده سه لایش پشت به ستن بیت به قه دهر. به لکو تیگه یشتوی زیر نهو که سه یه که قه دهر به قه دهر وه لام ده داته وه. وه به قه دهر پال به قه دهر وه ده نیت وه به قه دهر به ره نگاری قه دهر ده بیتته وه، چونکه مروق ناتوانیت بی نه مانه بزیت، چونکه برسیتی و تونیتی سهرماو جوره کانی مه ترسی و وریایی هه مووی له قه دهر وهن.

وه هه میسه بوونه وه ره کان له هه ولی نه وه دان که قه دهر به قه دهر پال پشته وه بنین. به م شیویه نه گهر که سیک خوی گهره سهرکه و تووی بکات، نهوا قه دهری سزاو توله ی قیامت به قه دهری توبه و باوه و کرداری باش پال پیوه ده نیت. جا هیچ کاتیک خوی تاک و نه نها که خاوه نی هه ردو دنیا یه کارو حیکمه ته کانی پیچه وانه و پوچه ل که ره وه ی به کتری ناوه سستیته وه.

جا ئەم بابەتە لە شکۆمەندترین بابەتەکانە بە مەرجی کە سێک نرخی بزانیت و پەچاوی بکات. وەتەنەها خودا پشت و پەنایە.

بەختەوهری مەرۆف لەناسینی ھۆکارەکانی چاکە و خراپەدایە

بەلام لە ھەمان کاتدا پێویستمان بە دوو کاری تر ھەیە کە بەختەوهری ھەراھەم دەھێنێت. ئەویش:

یەکەم: بە وردەکاری ھۆکارەکانی چاکە و خراپە بزانیت، وەبەرچاو پوونی ھەبیت لەوێ کە لە پێش چاویدا پوو دەدات و لەخۆی وکەسانی تریش وەئەوانە ی کە دەیان بیستیت لەکۆن و نویدا.

وەباشترین پێناسەیش بۆ ئەم مەبەستە تۆیژینەو و وردبوونەو ھەیە لەقورئانی پیرۆز کە بە فراوانی باس لە ھۆکارەکانی چاکە و خراپە دەکات. پاشان (سونەت) ە کە ھاوھەڵی قورئانی پیرۆزە، وەبەبەشی دووھمی وەحی "نیگا" ناودەبرێت. جا ھەرکە سێک لەم دووسەرچاوەیە بگات سەرکەوتوو دەبیت ، چونکە ھەردووکیان "قورئان و سونەت" سەرچەم پێکاگان و ھۆکارەکانی چاکە و خراپە ی خستۆتە پوو. چ لەباسی میژوو پێشبینەکانمان لەنەتەو ھەکانی تر، وەئەو ھەندە ی باسیش کە داھاتوو ھەکان و ئایەتی زانستی دەخاتە پوو کە زیاتر باوەرمان پتەو دەبیت، کە قورئان و سونەت و پێغەمبەریش ﷺ راست و دروستن دوور لەگومانن.

و ھەخوای گەورەش بەلێنەکانی خۆی بەجی دەھێنێت، جا میژوو شیکردنەو ھە ی بووداوەکانە کە خوا و پێغەمبەرە کە ی چەندە بە پوونی ئاھاژەیان بۆ ھۆکارەکان و چاکە و خراپە کردووە.

بەختەوهری لەو ھەدایە کە خۆت بە ھەلەدا نەبەیت

دووھم: پێویستە مەرۆف زۆر وریا بیت لەو ھە ی کە خۆی ھەل نەخەلەتینیت و خۆی بە ھەلەدا نەبات ، کە ئەمە لەگرنگترین ھۆکارەکانە. مەرۆف خۆی باش دەزانیت کە تاوانکاری و یاخی بوون و خۆلە گێلی دان یەکیکە لە ھۆکارە زیان بەخشەکان و مەترسی

نه خوشی و چاره سهر

ده خاته سهر دونياو قيامه تی، نه مه له لای هه موو که سیڅ پروون وناشکرایه. به لام خو خه له تاندن وخوگڼل کردن هه رجاره ی به شتیڅ، وهك پشت به ستن به لی بورده یی ولی خوش بوونی خوی گوره جاریڅ، وه جاریڅی تر به وهی ماوه یه کی تر سالیڅی تر توبه ده که م وده گپیمه وه، یاخود بیانوو گرتن که هه رچی به سهر دیت له سهری نوسراوه له قه ده ردا. ئیتر نه م ده سه لاتی نی یه وه یان به نه نجامدانی هه ندی کاری خیر له چه شنی "مندوب" سونه تدایه. یان به بیانوی خو سهر قال کردن به زانسته وه یان چا ولیکردنی له هه ندی پیشه نگی له خوگه وره تر و... هتد.

نه مانه هه ره موویان بریتین له خو هه له تاندن.

جیاوازی له نیوان تهوبه ی راسته قینه و "النصح" تهوبه ی زاره کی

زوریڅ له خه لگی وا گومان ده به ن که هه رچی بکه یت له تاوان و تاوانکاری به ته نها ووتنی وشه ی "استغفر الله" هه ره مووی ده سپریته وه وخودا لیتی خوش ده بیټ. یه کیڅ له وکه سانه ی که خوی به شاره زا ده زانیت له "فقه" پیی ووتم: من هه رچی بکه م له تاوان ده یکه م، دواتر سه د جا "سبحان الله وبحمده" ده لیم، ئیتر هه ره مووی ده سپریته وه. هه ره کو پیغه مبه ری نازیز ﷺ مژده ی داوه که ده فهرمیت: (من قال في يوم "سبحان الله وبحمده" مائة مرة" حطت عنه خطاياہ ولو كانت مثل زبد البحر) ^۱ واته: هه رکه سیڅ پوژی سه د جار بلیت "سبحان الله وبحمده" نه و تاوانه کانی له سهر ده سپریته وه نه گه ر چی به قه د که فی سهر ده ریا تاوانی هه بیټ.

وه یه کیڅی تر له خه لگی شاری مه کهه پیی ووتم: هه رکه سیڅ له نیمه گه ر هه رتاوانیڅ بکات، دواتر خو ی بشوریت وپو ماوه ی هه فته یه ک "طواف" بکات به ده وری که عبه دا ئیتر تاوانه که ی ده سپریته وه.

^۱ - نه م فهرموده به "صحیح"ه، (بخاری ۶۴۰۵) و (مسلم ۲۱۹۶) گپړایانه ته وه.

وهكسيكى تر پيى ووتم: ئهوه تا فرموده يهكى راست و دروست له پيغه مبهري خودا ﷺ ده گيرنه وه كه فرموده تي: (اذنب عبد ذنبا فقال: اي ربي اصببت ذنبا فأغفرلي فغفرله، ثم مكث ما شاء الله، ثم اذنب ذنبا آخر، فقال: اي ربي اصببت ذنبا فأغفرلي، فقال الله عز وجل: علم عبدي ان له ربا يغفر الذنب ويأخذ به، قد غفرت لعبدي، فليصنع ما شاء)^۱ واته: بهنده يه كم تاوانتيكى ئه نجام دا، دواتر ووتى: ئهى خوايه گيان توشى تاوانتيك بووم ليّم خوشبه. ليى خوش بووم. پاشان بوماوه يهكى تر مايه وه، دواتر جاريكى تر تاوانتيكى ئه نجامدا. ووتى: ئهى خوايه گيان توشى تاوانتيك بووم، ليّم خوش به. خواى گه وره فرمودى: بهنده كه م ده زانيت كه خوايه كى هه يه خاوه نى ليى بورده يه وليى خوش ده بيت. بويه له بهنده كه م خوش بووم چى ده كات بابيكات.

هه ريوه منيش به وپه پى دلنبايى يه وه ده زانم كه خودايه كم هه يه له تاوانه كان خوش ده بيت ليّمان ده بوريت.

جا له راستيدا ئه م پيڤه له خه لكى خويان هه لئاسيوه به م دهق وتيكتانه وه وه پشت ئه ستور بوونه پيوه ي. وه هه ر كاتيگ گله يى وره خنه يان ئاراسته كه يت سه باره ت به تاوانتيك كه ئه نجاميان دابيت، راسته وخو ئه م فرمودانه ت بۆده هيننه وه ده رياره ي لى بورده يى وبه خشنده يى خواى گه وره، به پشت به ستن به م دهقه تكاكاريانه "الرجاء".

جۆره كاني تيگه يشتنى هه له بۆ ئه م دهقانه له لايه ن خراپه كارانه وه

تيگه يشتنى خه لكه نه قام له م باره يه وه شتى سه يروسه مه ريان هه يه: وهك ووتى هه ر به كه يان كه ده ليت:

كثر ما أستطعت من الخطايا اذا كان القدوم علي كريم

^۱ - ئه م فرموده به "صحيح"ه، (مسلم ۲۷۵۸) و (بخارى ۷۵۰۷) گيرايانه ته وه.

نه خوشی و چاره سهر

واته: چیت پیّ ده کریت له تاوانکاری نه نجامی بده مادام نه و که سه ی که بق لای ده چیت به خشنده یه وه یه کیکی تر ده لیت: پاک بوون له تاوان نه فامی یه سه باره ت به فراوانی به خشنده یی ولیّ بورده یی خوی گه وره .

وه که سیکی تر ده لیت: ده ست هه لگرتن له تاوان و تاوان نه کردن بیّ شهرمی وبیّ نه ده بی یه سه باره ت به لیّ بورده یی خوی گه وره و بچوک ته ماشا کردنیتی .
وه "محمد بن حزم" ده لیت: هه ندیکم له وکه سانه م بینویه له کاتی نزاو پارانه وه دا ووتویه تی: خودایه من پشتت پیّ ده به ستم له "عصمه" واته بیّ تاوانی وپاکی وبیّ گوناهی .

وه هه ندیکی تر له وپیتره له خوبایی بووه خویان هه لده واسن به بابیه تی "جبر" وه ده لیت: هه رچی مرؤف هه یه هیچی به ده ست نی یه وژیژده ست وناچارکراوه که هه موو شتیک بکات له تاوانکاری وپاخی بوون ، چونکه شته کان هه ره مووی به ده ستی خوی گه وره .
وه هه ندیکی تر له و پیتره به بابیه تی "ارجاء" سه ره له خویان ده شیوینن وه ده لیت: باوه پ "ایمان" ته نها په یوه سته به ده لوه که له ده لوه خودا به راست بزانیته ، نیتر کرده وه کانی مرؤف په یوه ندی به باوه په وه نی یه . وه باوه پی خراپترین مرؤفیش وه ک باوه پی فریشته کان "جبریل ومیکائیل" وایه .

وه که سانیک تر له م پیتره خویان به وه دل خوش ده که ن که (هه ژاران وپیاوچا که کان وخوانا سانیان) خوش ده ویت وه همیشه سه ردانی گوره کانیان ده که ن ولتیان ده پارینه وه ته وه سولیان پیّ ده که ن داواده که ن له وان که هاوکاریان بکه ن تا خوا لیتیان خوش بیت وداوای شیفای لیّ ده که ن ...

وه هه ندیکی تریان پشت به باو پایریان ده به ستن که نه وان له لای خوی گه وره پیگه و پله وپایه یه کی گه وره یان هه یه و فریای وه چه کانیان ده که ن، نمونه ی نه مانه ش زقنن، له وانه پادشاکان کاتیک یه کیک له وه چه کانیان ده که ویته کاریکی ناره واوه، نه وان به سوود وه رگرتن له پله وپایه یان فریایی ده که ون له دونیادا .

وہہندیکی تر پشت بہ وہ دہہستن کہ خوی گہورہ لیٰ بوردہیہ ، وہ سزادانی بہندہکانی ہیچ لہ مولک و دہولہ مہندی زیاد ناکات ، وہ لیٰ بوردہیی ولیٰ خوش بوونیش ہیچ لہ دہولہ مہندی و مولکی ئہ و کہم ناکات. جائہ گہر یہ کیک لہ نیتو مالہ کیدا دہریاہک ئاوی سازگار پیٰ بکات، وہ کہ سیکی ہہ ژارو تینوو بۆ چۆپیٰ ئاو بیتہ بہردہرگای ئایا پیگری دہکات کہ چۆپیٰ ئاو لہ دہریاہی بداتی؟! بیٰ گومان خوی گہورہ زۆر لہ وہ دہولہ مہند تر و فراوانتر بہ خشنندہ ترہ. ہہر بۆیہ ئیمہی ہہ ژار پیوستان بہ چۆپیٰ لیٰ بوردہیی بہ خشنندہیی خوا ہہیہ. وہ خوی گہورہ لہ ہہموو کہ سیک بہ خشنندہ ترہ.

وہہیانہ پشت دہہستیت بہ خراب تیگہ یشتن لہ دہقہکانی قورئان وسونہ. وہ کو پشت بہستنی ہہندیک بہ ئایہ تی: (وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى...الضحى: ۵) واتہ: خوی گہورہ ئہ و ہندہت پیٰ دہہخشیت کہ پازیت دہکات..... "جا من پازی نابم بہوہی کہ بم خاتہ دۆزہخوہ" ئہم لیکنانہ وہیہ لہ لوتکہی نہ قامیدایہ بہرامبہر بہم ئایہ تہ. بیٰ ئہدہبی بیٰ ئہ نجام دانہ، چونکہ بیٰ گومان خوی گہورہ پیٰ خوشہ و پازی یہ بہ سزادانی تاوانکاران وستہ مکاران کہ سوورن لہ سہر تاوانکاری. بیٰ گومان پیغہ مہریش ﷺ بہم کارہی خودا پازیہ.

وہہروہا وہ کو پشت بہستنی کہ سانیک بہ ئایہ تی: (إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً... زمر: ۵۳) واتہ: خوی گہورہ لہ ہہموو تاوانہکان دہبوریت و خوش دہبیت..... کہ ئہم تیگہ یشتنہش لہ نا پہ واترین جۆری تی گہ یشتنہ بۆ ئہم ئایہ تہ پیروژہ، چونکہ ہاوبہشی پیداکردنیش واتہ "شیرک" یش دہگریتہ وہ ئہم ئایہ تہ؟ کہ چلہ و پیوپی سہرجہم تاوانہکانہ؟ وہ ہیچ کہ سیکیش گومانی نی یہ کہ ئہم ئایہ تہ دہرحق بہ تۆبہ کاران دابہ زیوہ. کہ لہ ہہموو تاوانہکانی پیشووتریان خوش دہبیت جائہ گہر ئہم ئایہ تہ دہرحقی تۆبہ کاران نہ ہواہی، بۆہموو پیپیک بیت، ئہ وکاتہ ہیچ واتایہک بۆ بہ ئینہکانی خوی گہورہ نہ دہمایہ وہ کہ باس لہ سزای دۆزہخ دہکات بۆ بیٰ باوہر

نه خوشی و چاره سهر

وموشریک وتاوانکاران ، وهه روه ها فرموده ی دهره یانی پیږیک له دۆزه خی به کان که به کتابه رستن به شه فاعه تی پیغه مبه ^{صلی الله علیه و آله} بۆ به هه ست.

که نه مه کال فام ویرته سکی نه وکسانه ده سه لمینیت ، چونکه نه وه تا خوی گه وه له و نایه ته دا به گشتی باس ده کات ، به لام له سوره تی "النساء" نه م بابه ته تاییه ت ده کاته وه ده فه رمیت: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ... النساء: ۴۸) واته: خودا له که سانی که خوش ناییت که هاویه شی بۆ بریار ده دن، جگه له مه له هه موو شتیکی تر خوش ده بیت.

نه گر خوی گه وه مه به سستی تۆبه کاران نه بوايه ، جیاوازی نه ده کرد له نیتوان تاوانه کانی "شیرک وشتی تریش" مادام له پابردودا کردوویه تی و ئیستا تهویه ی کردووه و نایان کاته وه . وهه روه کو گومپاکان وهه ندی له نه فامان به نایه تی: (يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ... الانقطار: ۶) واته: نه ی مرۆف تو چی وای لی کردوویت که سه رکه ش بیت به رامبه ر په روه ردگاری میهره بان وه پیژت.

وهه روه ها ووتی وه ندی له گومپایان سه باره ت به نایه تی: (لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى * الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى... الليل: ۱۵-۱۶) واته: ناچیتته ناو ناگره وه ، مه گه ر که سانی درنده و ناپوخت وخوانه ناس نه بیت. نه وه ی به رنامه ی خودای به ناپاست ده زانی وپشتی تی ده کرد. وه نایه تی: (اعدت للكافرين... البقرة: ۲۴) واته: بۆ کافره کان ناماده کراوه . به لام نایه تی: (اعدت للكافرين... البقرة: ۲۴) که باس له دۆزه خ ده کات، به هه مان شیوه ش فرمودیه تی بۆ به هه شتیش: (اعدت للمتقين... آل عمران: ۱۳۳) واته: ناماده کراوه بۆ له خواترسان.

جا که ده فه رمیت بۆ کافران ناماده کراوه خۆ پیگری له وه ش ناکات که سه ته مکارو فاسقه کان بچنه دۆزه خه وه . هه روه کو چۆن ناماده کردنی به هه شت بۆ له خواترسان مانای نه وه نی به چیتر نه وانه ی تۆزقالتیک باوه پریان هه بووه نه چنه به هه شته وه .

ههروهه ها هه نديكي تر به پۆژووگرتنى پۆژانى "عاشوراو عهرفه" ته نانه هه يانه ده لیت پۆژوو گرتنى عاشورا تاوانى سالىك ده سپيته وه^۱، وه پۆژوو عهرفه ته نها بۆ زياد كردنى پاداشته ، كه چى ئەم بى ئاگايه نازانيت كه پۆژوو مانگى په مه زان ونويژه فه رزه كان خيريان له پۆژوو عهرفه و پۆژى عاشوراش زياتره وبايه خدار تره . كه بى گومان نويژه كان وه نويژى هه ينى بۆ هه ينى به كى تر په مه زان بۆ په مه زانيكى تر ده بنه مايه ي لى خوڤ بوون وسپينه وه ي تاوانه بچو كه كان، به مه رجى خو ي له تاوانه گه و ره كان بپاريژيت.^۲

جا ئايا چۆن پۆژوو به كى سونه ت ده توانيت ئه وه هه موو تاوانه گه و رانه بسپيته وه ، له كاتي كدا خاوه نه كه ي هيشتا به رده وامه له سه ر ئه نجامدانيان؟! ئه مه مه حاله .

جانه گه ر بى تو م رو ف ده ست له تاوانه گه و ره كان هه ل بگري ت و پۆژوو سونه ته كان "عاشوراو عهرفه" ئه نجام بدات وته به بكات و نه وساته هه ردوو هۆكاره كه به كده گرن و پال پشتن بۆ به كترى كه كار له سپينه وه ي تاوانه گه و ره كانيش بكات ، هه روه كو چۆن "په مه زان بۆ په مه زان ونويژه فه رزه كان" هاوكارن بۆ سپينه وه ي تاوانه بچو كه كان به مه رجيك ده ست له گه و ره كانيش هه ل بگري ت. ئه وه تا خوا ي گه و ره ش ده فه رموي ت: (إِنْ تَجْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ تُكْفَرُ عَنْكُمْ

^۱ - فه رموده به كى "صحيح" له م باره به وه هاتوو كه پيغمبه ر پر سيارى لى كرا سه باره ت به رۆژوو گرتنى "عاشورا" فه رمويه تى: (يكفر السنة الماضية). (بخارى-باب صوم يوم عاشورا) و (مسلم- الصيام: ۱۹۶-۱۹۷/۱۱۶۲). وه به هه مان شيره بۆ رۆژى "عهرفه" له هه ردوو "صحيح" دا هاتوو.

^۲ - فه رموده به كى "صحيح" له م باره به وه هاتوو كه پيغمبه ر فه رمويه تى: (الصلوات الخمس، والجمعة، ورمضان الى رمضان، كفارات لما يسنهن ما لم تفش الكبائر). (مسلم- الطهارة- ۱۴- ۲۳۳/۱۶) گي رايه تى به وه . وه له سه رووى نه مانه شه وه خوى گه و ره ده فه رموي ت: (إِنْ تَجْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ تُكْفَرُ عَنْكُمْ سَيَأْتِكُمْ... النساء: ۳۱) واته: ئه گه ر بيشو خۆتان پاريژن له تاوانه گه و ره كان ، ئه و له تاوانه كاتنان خوڤ ده بين.

نه خوښی و چاره‌سەر

سَيِّئَاتِكُمْ... النساء: ۳۱) واته: نه‌گەر بێتو خۆتان بپارێزن له‌تاوانه‌ گه‌ر ده‌كان، نه‌وا له‌تاوانه‌كانتان خۆش ده‌بين.

جاهه‌ركاتێ هۆكاره‌كاني سپينه‌وه‌ی تاوانه‌كان زۆرین و به‌هێزین نه‌وساته زۆرتر نه‌گه‌ری لێ خۆشبوون و سپينه‌وه‌ی تاوانه‌ گه‌ر ده‌كانیش ده‌بێت.

گومانی باش بردن به‌خوای گه‌وره‌و... تێگه‌یشتنی هه‌له

وه‌كو پشت به‌ستن به‌و فهرمووده قودسیه‌ی كه‌ پێغه‌مبه‌ری خودا ﷺ بۆمان باس ده‌كات كه‌ خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: (وانا عند حسن ظن عبدي بي، فليظن بي ماشاء) 'واته: من به‌پێی گومانی باشی به‌نده‌كه‌م، كاری له‌گه‌ڵ ده‌كه‌م جا چۆن گومانم پێ ده‌بات بابیبات.

۱ - نعم فهرمووده‌یه "صحيح"، (بخاری ۷۴۰۵) وه‌ (مسلم ۵/۱۷) گێڕایانه‌توه. له‌ده‌قی فهرمووده‌یه‌کی درێژ كه‌ "ابی هريره" ؓ كه‌ پێغه‌مبه‌ر فهرموویه‌تی: (أنا عند ظن عبدي بي، وانا معه اذا ذكرني فإن ذكرني في نفسي ذكرته في نفسي، وان ذكرني في ملأ ذكرته في ملأ خير منهم، وان تقرب الي بشبر تقربت إليه ذراعاً، وان تقرب الي ذراعاً تقربت اليه باعاً وان اتاني بمشيأتيه هرولة). واته: من به‌پێی گومان بردنی به‌نده‌كه‌م پێم، وه‌من هه‌له‌ گه‌ڵی‌دام هه‌ركاتێ له‌ ده‌روونی خۆیدا یادم بکاته‌وه، منیش له‌لای خۆم یادی ده‌كه‌مه‌وه، نه‌گه‌ر نه‌و له‌لای كه‌سانێکی تر یادی کرده‌وه، منیش له‌لای كه‌سانێکی له‌وان چاكر یادی ده‌كه‌مه‌وه، وه‌نه‌گه‌ر نه‌و بستیك له‌من نزیک بێتوه، نه‌وا من بآلتیک لیتی نزیک ده‌بمه‌وه. وه‌نه‌گه‌ر بآلتیک له‌من نزیک بووه‌وه، نه‌وا من هه‌نگاوێکی گه‌وره‌ر لیتی نزیک ده‌بمه‌وه. وه‌نه‌گه‌ر به‌رێشتن بێت بۆ لام، نه‌وا من به‌خیرایی دێم بۆ لای.

وه‌هه‌روه‌ها له‌لای مسلم به‌م شیوه‌یه‌ ها‌توه. نعم فهرمووده‌یه‌ كه‌ "جابر بن عبدالله" ده‌لێت گوێم له‌ پێغه‌مبه‌ر بوو له‌پێش مردنی به‌سی پۆژ ده‌یفه‌رموو: (لا يموت احدكم الا وهو يحسن الظن بالله) واته: كه‌سێك له‌نێوه‌ نه‌مریت تا گومانی باش به‌خوای خۆی نه‌بات.

"نرووی" ده‌لێت: مه‌به‌ستم لێره‌دا گومانی باش واته‌ باوه‌ڕی واییت كه‌ خوای گه‌وره‌ ڕه‌حمی لێ ده‌كات و سزای نادات. وه‌زانایان ده‌لێن: له‌كاتی له‌ش ساغیدا زۆر له‌خوا بزیست و كاری چا‌كه نه‌ب‌جام بدات، وه‌له‌ كاتی سه‌ره‌مه‌رگیشدا تكا‌كاربیت و گومانی باش به‌خودا به‌ریت كه‌سه‌ر فرازی ده‌كات.

وه‌ فهرمووده‌ی "مسلم" پشت ڕاستی نعم حاله‌ته‌ ده‌كاته‌وه‌ كه‌ پێغه‌مبه‌ر ده‌فه‌رمیت: (يعث لخل عبد على مامات عليه) واته: خوای گه‌وره‌ مردوه‌كان له‌سه‌ر هه‌مان حاله‌تی مردنی زیندووان ده‌كاته‌وه‌.

واتا چون گومانم پی دهبات چی به سهدا بهینم هه روای له گهل ده که م. بی گومان که سیک گومانی چاکه به خوای گه وره دهبات چاوه پوانی مامه له ی چاکه لیی ده کات، که خوی چاکه خوازینیت وه چاوه پوانی پاداشتی چاکه خوازی به که ده کاته وه. چونکه خوای گه وره له سهر به لینی خویته تی و تهویه ی لی قبول کردوه.

وه هه رکه سی بکری تاوانه گه وره کان و خراپه کاری و به دره وشتی و یاخی بوون بیت له دنیا، هه میشه بیر له وه ده کاته وه که خوای گه وره چون تۆله ی لی ده سینیتته وه، وه هر ئه م تاوانکاریانه ده بنه پیکر که به گه شبینانه وه گومانی باش به ریت به خوای گه وره، ئه مه له دنیا شدا هه روایه. تۆسه رپیچی له خۆت گه وره تر بکه ییت چاوه پوانیت سزات بدات نه ک پاداشت بداته وه. جا هه رکه سیک باشه ی ئه نجام دابیت چاوه پوانی باشه ده کات له خواوه وه به پیچه وانه شه وه.

هه ره که "حسن البصری" ده لیت: ئه و باوه پدارانه ی که کاری چاکه ده که ن وه هه ریویه گومانی چاک و باش به خوای گه وره ده بن، به لام تاوانکار چونکه گومانی خراپ به خوای گه وره دهبات هه میشه خه ریکی کاری خراپه یه.

چون گومانی باش به خودا به ریت له کاتیکدا هه میشه سه رپیچی فه رمانه کانی ده کات و مافی پیشیل ده کات، وه دژایه تی په یامبه رانی "بانگخوازی" ریگه ی خواده کات، وه بی باوه پی ده نوینیت به رامبه ر به بوون و سیفات و ناوه جوانه کانی خوا. وه باوه پدار به نه فام و نه زان و کۆنه په رست له قه له م ده دات؟ چون گومانی باش دهبات که خوی گومانی وایه که ئه و خودایه نه فه رمان ده کات و نه قسه ده کات نه توپه ده بیت و نه پیکری ده کات؟!

هه ریویه خودای گه وره ده ربار ده یان ده فه رمیت: (وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرَدَاكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ... فصلت: ۲۳) واته: ئه وه به رنه نجامی ئه و گومانه ناپه سه ندانه تان بوو به رامبه ر په ره رده گارتان، ئیستا بووه هوی داخران و تیاچونتان وچوونه پیزی زه ره ره ندانه وه.

جاهه ركه سيك نه مه بېروباوه پي بيټ ، جاپون گومان ده بات كه خواي گه وړه لتي خوښ بيټ وبه به هه شتي به ريني شادبكات؟ نه مه خو خه له تاندنه وسه رلي شتواوي به كه شه يتان دواكه وتووه كاني پي گومرا ده كات، نه ك گومان باش بردن.

تاوانكار وياخي بوو ، بي ئاگايه له سيفاته جوانه كاني خودا گه ده بيبنيټ وده بيبستيټ

كه به جواني له م حالته ورد بينه وه كه چن له دلي مروثيكدا نه م دوو شته كوده بيبته وه. كاتي كه دنيا به كه خواي گه وړه به وردی ده بيبنيټ و ووته كاني ده بيبستيټ وبه ئاگايه له نه پني وئا شكر اكاني ووه له به رده ميده پاره ستاوه كه تاوانكارۍ ده كات و ماف وياساي خودا پيشيل ده كات. هه رخوښي به پر سره له سه ركار و ووته كاني كه نه نجامي داوڼ. له گه له هه مو نه مانه شدا هيشا پني وايه گوماني باش به خوداي گه وړه به ريټ، نه مه جكه له فيلي شه يتان وسه ركه شي ده روون نه بيټ هيجي ترني به. (أبو امامه سهل بن حنيف) ده ليت: من و (عروه بن الزبير) چووين بو لاي خاتو عائشه رضي الله عنها فهرموي: (لو رايتما رسول الله صلی الله علیه و آله في مرض له، وكانت عنده ستة دنانير اوسبعة دنانير، فأمروني رسول الله صلی الله علیه و آله ان أفرقها ففعلني وجع رسول الله صلی الله علیه و آله حتى عافاه الله ، ثم سألتني عنها فقال: ما فعلت؟ أكنت فرقت الستة الدنانير ؟ فقلت: لا والله، لقد كان شغلني وجعك، قالت: فدعا بها فوضعها في كفه، فقال: ما ظن نبي الله لو لقي الله وهذه عنده؟^۱ . واته: نه گه رنيوه پيغه مبهري خوداتان بيبنايه له به كيك له نه خوښيه كاند، پينج يان شش ديناري لايو، پي دام وفهرموي: په رش وبه لاوي بكه روه به سهر هه ژاراند. دواتر منيش به هوي سه رقال بوونم به نازارو نيشي پيغه مبهري خواوه پاسپارده كم له ياد چوو. پاشان پيغه مبهري خودا چاك بووه، لتي پرسيم چيت كرد، پاره كات بلاوكرده وه؟ منيش پيم ووت به هوي سه رقال بوونم

^۱ - نه م فهرموده به "صحيح" ه، (امام احمد ۸۶/۶-۱۸۲، ۱۰۴) گزيده تي يوه سه نه ده كهي صحيحه.

به نازاری تۆوه له یادم چوو. پیغه مبه ریش لئی وه رگرتم و فهرمووی: ئایا ده بیئت گومانی پیغه مبه ری خودا چی بیئت کاتیک به دیداری خودا بگه م وئهم بره پاره یه م لابی؟ ... وه له فهرمووده یه کی تر دا له بری بره گی "نبی الله" بره گی "محمد" هاتوو.

جانه گه ر ئه مه دیدو بۆچوون و گومانی پیغه مبه ری خودا بیئت، ئه بیئت گومانی ئه نجامه رانی تاوانه گه وره کان سته مکاران چۆن بیئت... ئایا به ته نها ووتنی ئیمه گومانمان باش بووه به تۆ خودایه که سزمان نادهیت، ئیتر ئیمه ش بۆیه هه موو جوړه کاریکمان ده کرد. پرگاریان ده بیئت و سزای دۆزه خ ناچێن؟

پاک و بی گه ردی بۆخوا ی گه وره... گومرایی مروّف به چی پله یه ک ده گه یه نیت. ئه وه تا هه زه تی ابراهیم (سه لامی خوی لیبیئت) پووده کاته نه ته وه که ی و ده لیت: (أَنْفُكَا إِلَهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ * فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ... صافات: ۸۶-۸۷) واته: ئیوه شتی ده ست هه لبه ست ده که نه خواو له جیاتی په روهر دگار ده تانه ویت بیپه رستن؟ باشه ناخر ئیوه چ گومانیکتان له په روهر دگاری جیهانه کان؟

تیکه یشتنی دروست له مه ر گومانی باش بردن به خودا

ئه وه ی له م بابه ته وردبیته وه بۆی ده رده که ویت که گومانی باش بردن به خودا مایه ی کرداری باشه و چاکه یه. چونکه مروّف ده زانیت که خودای گه وره پاداشتی چاکه ی کاره باشه کانی ده داته وه هه ر بۆیه کرداری باشه و چاکه ئه نجام ده دات.

جا هه رچه نده گومانی باش بیئت ئه و زیاتر کاری باش ئه نجام ده دات، به لام گومانی باش بردن به خودا له گه ل شوین که وتنی ئاره زوویه ک ناگریته وه. هه ربۆیه له فهرمووده ی (شداد بن اوس) دا هاتوو که (ترمذی) له (مسند) دا هاتوو که پیغه مبه ری خودا ﷺ ده فهرمیت: (الکیس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت والعاجز من اتبع نفسه هواها وتمنى على الله) ' واته: که سی ژیرو وریا ئه و که سه یه

۱ - نهم فهرمووده یه "حسن لغیره" ه، (ترمذی- ۲۴۵۹) وه "حسن" ی داده نیت وه (امام احمد ۱۲۴/۴) وه (ابن ماجه- ۴۲۶۰).

نه خوڅی و چاره سهر

که لږرسینه وه ولې پېچینه وهی (محاسبه ی) خوڅی ده کات وکار بډوای مردن ده کات،
وه که سسی بی ده سلاّت و بی ئیراده نه و که سیه که به شوینی ناره زویازی وه و
ده که ویت، ته نه نارات ده خوازیت به خوی گه وره.

به پوختی:

گومانی باش بردن به خودا، هاوړپکه له گه ل ده ست گرتن به هوکاره کانی پزگاری له
قیامه تدا. به لām له گه ل ده ست گرتن به هوکاره کانی تیاچوون به روه ه لډیرچوون شتیک
نی به ناوی گومانی باش بیت.

جانه گه ر ووترا: به لږ ده کریت، چونکه په حمهت و به زه یی ولی بورده یی خوی گه وره
بی سنوره و پېش تووړه بوونی که و تووه وه ه موو شتیک داپو شپوه.

جیاوازی له نیوان گومانی باش بردن به خودا و بوغرا بوون به خودا

وه نه گه ر ووترا: خوی گه وره زور له مانه ی که ئیوه باسی ده که ن ده و له مهن دتر
و به خشنده تر ولې بورده تر و به زه یی به، ئیمه هه رچی بکه یین په حمهت و به زه یی
یه که ی ده مانگریت وه. راسته خوی گه وره خاوه نی چه ندین سیفاتی جوانی
هاو شپوه ی نه مانه یه، به لām له سیفاته نایا به کانی خوی گه وره بریتی به له "دانا یی-
الحکه" وه ه ریه که له م سیفاتانه ی سهر وه که باس کران له شوینی شیاو و گونجاوی
خویدا به کار ده ه یتیت وه بډ که سانی کیش شایه نی نه و به بن که به زه یی و په حمه تی
بیانگریت وه له ته و به کاران و چاکه خوازان نه که که سانی خوانه ناس و تاوه نکارو
سته مکار و پېشیل کاری یاساو شهرعی خودا بن.

به لکو بډ که سانی که له بری کاری خراپه چاکه ده که ن و سهرجه م نه و ته مهنه ی که ماویانه
له کاری خیردا به ختی ده که ن. جابه نه مه یان ده و تریت گومانی باش بردن به خوی
گه وره. وه به وی تریان ده و تریت "غرور" بوون به خوی گه وره... په نا به خودای
گه وره ده گرین.

ابن القيم الجوزی

ئەو ئەتە خۆی گەورە دەفەر موویت: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ... البقرة: ۲۱۸) واتە: ئەو کەسانەى کە باوەریان هێناوە و کۆچ دەکەن و تى دەکۆشن لە پێناوی خۆدای گەورە، ئەوانە مەبەستیان پەحمەت و بەزەیی و میهرەبانی خوايە. خۆی گەورە ئەمانى بە پێپى تکاکار ناودەبات نە کە فاسقەکان.

هەر وەها دەفەر موویت: (ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ... النحل: ۱۱۹) واتە: ئەو کەسانەى بە نەزانى کاری خراپەیان ئەنجام داوە بەلام پاشان تەو بەیان کردوووە گەراونەتەو بۆ لای خۆی گەورە و کاری چاکەخوازیان ئەنجام داوە، ئەوا خۆی گەورە بۆ کارەکانى پێشوو تریان لیبوردە و بە بەزەیی و میهرەبانه.

خۆی گەورە پێمان پادەگەینیت کە لیبوردەبە بۆ ئەو کەسانەى بەم شیوەیە گەرايێتنەو بۆ لای خودا. جا کەسانی ژیر و زانا بابەتی "رجاء - تکا" لە شوێنى شیایى خۆیدا بەکار دەهێنن، بەلام نەزان و نەفامەکان لە شوێنى شیایى خۆیدا بەکاری ناھێنیت.

ئەو کەسانە زۆر نەفام و نەزان کە پشت بە پەحمەت و لى بوردەبى خودا

دەبەستن لە هەمان کاتدا فەرمايشه کانی پشت گوی دەخن

تَوَرَّكَ لَخَلْكَى بە نەفامانە پشت ئەستورى پەحمەت و لى بوردەبى خۆی گەورە بوونە فەرمايشه کانیشى پشت گوی دەخن و داواکاریه کانی جى بە جى ناکەن، وە کە بلێی لە یادیان چوو کە خۆی گەورە خواوەنى توندترین سزایە وەهیچ بەریه سستیک نییه پێگى لە خشم و توپەری خودا بگریت بەرامبەر بە تاو و نباران. جا هەرکەسى پشت بەلبوردەبى خوا ببەستیت و سوور بیت لە سەر تاوانکاری، ئەوا وە کە مل هوپ و یاخی و کە لە پەق وایە.

"معروف" ده لیت: تۆنکا له که سیك ده که یت که په حمت لی بکات و بتبوریت، که چی به به رده وامی تۆش بی فه رمانی ده که یت ویاخی ده بیت لی، نه مه نه وپه پی بی عه قلی و سه رشو پی یه.

وه به "حسن" یان ووت: ده بینین زور ده گیریت؟

نه ویش ووتی: نه ترسم... فریم بداته دوزخه وه باکی نی یه.

وه هه روه ها ده یوت: "هه ندی له خه لکی نه وه نده پشتیان به لیخوش بوونی خودا به ستووه که کاتی مردن وله دنیا ده رچوون ته نانه ت فریای ته به کردنیش نه که وتن" هه رده بینی ده لیت: نیمه گومانی باش ده به ین به خودا، به راستی درو یان کرد، نه که ر گومانی باشیان بېردایه کاری باشیان نه نجام بدایه.

پیاویک له "حسن" ی پرسى: تۆ پات چۆنه به پېرېک که له دانیشته کانیاندا زور ده ترسینن به نه ندازه یه که ده لیت نیستا ده فریم له ترسانه؟

حسن ووتی: به پای من هاوړیتى کردنى نه م پېره گه لی باشتره له پېرېک که هه ردلنیا ت که نه وه که ترس ویرت له قیامت که م بیته وه.

وه له هه ردو "صحیحین" دا ها تووه له هه رموده ی "اسامه بن زید" که ده لیت گویم لی بووه که پیغه مبه ر ﷺ هه رمویه تی: (يُجاء بالرجل يوم القيامة فيلقى في النار، فتندلق اُفتاب بطنه فيدور في النار كما يدور الحمار برحاه، فيطوف به اهل النار. فيقولون: يا فلان، ما اصابك، ألم تكن تأمرنا بالمعروف وتنهانا عن المنكر، فيقول: كنت امركم بالمعروف ولآتيه، وانهاكم عن المنكر وآتيه) ^۱ واته: پیاویک ده هینن له پوړی قیامتدا ده یخه نه ناو دوزخه وه، هه رچی پیخو له کانی ناوسکی هه به هه ره مووی ده که ویته سه رزه وی، وه به ده وری پیخو له کانی ده سوړپته وه وه کو سوړانه وه ی گویدرېژ به ده وری میخسکه که یدا. خه لکی پیی ده لیت: نه ی فلان که س

^۱ - نه م هه رموده یه "صحیح" ه، (بخاری: ۳۲۶۷ - ۷۰۹۸) وه (مسلم: ۱۱۰/۱۸ - نوری) گېر یانه ته وه.

ابن القيم الجوزی

چیت به سهردا هاتووه ، ئه ی تۆله دونیادا فرمانت پی نه ده کردین به چاکه و پیرگیت ده کردین له خراپه ؟ ئه ویش ده لیت: من فرمانم پی ده کردن به چاکه که چی خۆم نه ده کرد، وه پیرگیم ده کردن له خراپه ، که چی خۆم ده مکرد.

وه امام احمد ده گێڕپته وه له فرموده ی "ابی رافع" که ده لیت پیغه مبه ر به لای گۆرستانی (بقیع) دا تێ به پی وه فرمووی: (أف لك، فظننت انه يريدني، فقال: لا، ولكن هذا قبر فلان، بعثته ساعيا الى آل فلان، فغل نمره فذرع الآن مثلها من النار) 'واته: فرمووی: ئۆف له تۆ، منیش وام زانی که مه به سستی من، پیغه مبه ر به فرمووی: نه خیر مه به ستم تۆ نییه مه به ستم نه و گۆرپه یه ، که گۆرپی فلان که سه ، جارێک ناردم له لای فلانه تیره غه نیمه تیره کۆبکاته وه به لام له وێ پارچه قوماشیکه له غه نیمه که هه لگرت بۆ خۆی به بی پرس ، ئیچستا ئه و قوماشه وه ک خۆی له ناگر دروست کراوه . وه له "مسند"ی امام احمد دا هاتووه له فرموده ی "انس بن مالک" رضی الله عنه فرمووی که پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله فرموویه تی: (مررت ليلة اسري الي على قوم تقرض شفاهم بمقارض من نار، فقلت: من هؤلاء قالوا خطباء من امتك من اهل الدنيا، كانوا يأمرؤن الناس بالبر وينسون انفسهم) . 'واته: له شه وی ئیسرادا که به رزکرامه وه بۆ ئاسمان، پێرێکم بینی که لێوه کانیا ن ده بپردان به مه قه سی ناگرین، پرسیم ئه مانه کێ؟ ووتیان: ئه مانه ووتار بێژن له خه لکی دنیا له نه ته وه که ت، که مه میشه فرمانیا ن ده کرد به چاکه و خۆیا ن له بیر ده کرد.

وه مه روه ها له فرموده ی "انس بن مالک" رضی الله عنه ده لیت که پیغه مبه ر فرموویه تی صلی الله علیه و آله: (لما عرج بي، مررت بقوم لها أظافر من نحاس يخمشون بها وجوههم وصدرهم، فقلت: من هؤلاء يا جبريل؟ فقال: هؤلاء الذين كانوا يأكلون لحوم الناس، ويقعون في

^۱ - نهم فرموده یه (ضعیف الاسناد)، (امام احمد: ۷/۶، ۳۹۲) (الطبرانی ۳۰۲/۱) و (النسائی ۱۱۵/۲) بروانه (مجمع الزوائد ۵۳/۳).

^۲ - نهم فرموده یه "صحیح"، (امام احمد: ۳/۲۳۱، ۱۲۰، ۲۳۹) گێڕپه تیه وه.

نه خوښی و چاره‌سەر

أعراضهم) ^١. واتە: له کاتی بلند کردنه‌وه‌م له‌شه‌وی ئیسراو می‌عراجدا به‌سەر نه‌ته‌وه‌و پێڕێکدا تێپه‌ریم که نینۆکی دریزیان هه‌بوو له‌ مس دروست کرابوو به‌و نینۆکانی چنگیان ده‌دا له‌ده‌م وچاو سنگیان ودایان ده‌پنی. به‌جبریلیم ووت: ئه‌م پێره‌ کێ یه‌؟ ئه‌ویش ووتی: ئه‌مانه‌ ئه‌و پێره‌ن که‌هه‌میشه‌ گۆشتی مرۆفه‌کانیان ده‌خوارد وبه‌ خراپه‌ باسی ناموسی خه‌لکیان ده‌کرد... مه‌به‌ستی له‌گۆشتی خه‌لکی واته‌ غه‌یبه‌ت کردنه‌.

وه‌هه‌روه‌ها له‌ "أنس" وه‌ که‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ زۆری ئه‌م ووتیه‌ی دروپات ده‌کرده‌وه‌که‌ ده‌یفه‌رموو: (يا مقلب القلوب والابصار، ثبت قلبي على دينك، فقلنا يا رسول الله، أمنا بك وبما جئت به، فهل تخاف علينا؟ قال ﷺ: نعم، إن القلوب بين أصبعين من أصابع الله يقلبها كيف شاء) ^٢. واته‌: ئه‌ی ئاوه‌ژووه‌ی ده‌ی وچاوه‌کان، دل وده‌رومان جێگر که‌ له‌سەر ئاینه‌که‌ت. ئێمه‌ش ووتمان ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر ئێمه‌ باوه‌رمان به‌تۆ هێناوه‌ و وه‌به‌وه‌شی که‌تۆ هێناوته‌ و ئایا هێشتا لیتمان ده‌ترسیت که‌بگۆڕین؟ فه‌رمووی: به‌ئێ... دلێکان له‌نیوان دوو په‌نجه‌ن له‌په‌تجه‌کانی خوای که‌وره‌، ده‌یان گۆریت چۆنی بویت.

وه‌هه‌روه‌ها هاتوه‌ که‌پێغه‌مبه‌ری خودا ﷺ به‌جبریلی ووت: (مالي لأرى مكانيل ضاحكا قط؟ قال: ما ضحك منذ ان خلقت النار) ^٣ واته‌: بۆچی هه‌چ کاتێک می‌کائیل نابینم که‌ پێ بکه‌نیت؟ ئه‌ویش فه‌رمووی: له‌وێژه‌وه‌ی که‌ دۆزه‌خ وئاگر دروست کراوه‌ ئه‌و ئیتر پێ نه‌که‌نیوه‌.

وه‌ له‌صحیح مسلم دا هاتوه‌ که‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (يؤتى بأئعم أهل النار، فيصبغ في النار صبغة. ثم يقال له: يا ابن آدم، هل رأيت خيراً قط؟ هل مر بك نعيم

^١ - ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ "صحیح"ه‌، هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشوو.

^٢ - ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ "صحیح"ه‌، هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشوو، (١١٣/٤، ٣/٢) (١٨٣/٤) وه‌ (حاكم ٥٢٥/١) به‌ صحیحی دانانه‌ له‌سه‌ر مه‌رجی "مسلم".

^٣ - ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ (ضعیف الاسناد)ه‌، (امام احمد ٢٢٤/٣) گێڕاوه‌یه‌ته‌وه‌ (حافظ الهيثمي له‌ المجموع: ٣٨٥/١) دا هێناویتی.

ابن القيم الجوزی

قط؟ فيقول: لا والله يارب ، ويؤتي بأشد الناس بؤساً في الدنيا من أهل الجنة، فيصبغ في الجنة صبغة، فيقال له: يا ابن آدم ، هل رأيت بؤساً قط؟ هل مريك شدة قط؟ فيقول: لا والله يا رب، ما مر بي بؤس قط، ولا رأيت شدة قط.)^١ واته: كه سيك ده هينن له وانهى كه خوشترين ژيان ژياييت له دونيادا "كه ئيستا له دوزخيه كانه". هه لى ده كيشتن له دوزخ پاشان پيى ده لئين: ئه كوپى ئادهم ئايا له ژيانندا. خوشى وشاديت بينيوه؟ ئه ويش ده لئيت: نه خير سويند بيت به تو نه م بينيوه. وه كه سيك ده هينن له وانهى كه له ناخوشترين و دوارترين جورى ژياندا ژياييت له دونيادا "كه ئيستا له به هه شته يه كانه" به به هشتدا هه لى ده كيشتن، دواتر لئى ده پرسن و ده لئين: ئايا له ژياندا ناخوشى وخه مناكيبه كت بينيوه؟ ئه ويش ده لئيت: نه خير په روه ردگار هيچ ناخوشى وخه مناكيبه كم نه بيوه.

وه له "مسند" دا هاتووه له فهرموده "براء بن عازب" رضي الله عنه ده لئيت: له گه ل تهرمي پياويكى ئه نسارى به پي كه وتين بۆ گورستان و پيغه مبه ريشمان له گه لدا بوو. كاتيک كه به خاكمان سپارد پيغه مبه ر عليه السلام دانيشت و ئيمهش به چوارده وريدا دانيشتين. زور له كه شيكى ناخوشدا بووين ، وه پيغه مبه ر عليه السلام چيلكه يه كي "پارچه دارىكى بچوك" به ده ستي يه وه بوو زهوى يه كه ي پي هه لده كنه، پاشان سه رى به رزكرده وهو بوو تاسي جار فهرمووى "استعيذوا بالله من عذاب القبر... واته پشت به خوا به ستن له سزاي گور"، پاشان فهرمووى: ان العبد المؤمن اذا كان في انقطاع من الدنيا وإقبال من الآخرة نزل اليه ملائكة من السماء بيض الوجوه، كأنهم وجوههم الشمس، معهم كفن من أكفان أهل الجنة، وحنوط من حنوط الجنة، حتى يجلسوا منه مد البصر، ثم يجيء ملك الموت حتي يجلس عند رأسه، فيقول: أخرجني أيتها النفس المطمئنة أخرجني الى مغفرة من الله ورضوان، فتخرج تسيل كما تسيل القطرة من

^١ - نهم فهرموده "صحیح"ه، (مسلم ١٧/١٤٦ - نووی) وه (احمد ٣/٢٠٣) وه (نسائی ٣٦/٦) گيژايانه وه.

في السقاء فيأخذها لم يدعوها في يده طرفة عين حتى يأخذها فيجعلوها في ذلك الكفن وفي ذلك الحنوط، فأذا أخذها لم الكفن وفي ذلك الحنوط، ويخرج منها كأطيب نفحة مسك وجدت على وجه الأرض، فيصعدون بها، فلا يمرون بها على ملاء من الملائكة الا قالوا: ما هذه الروح الطيبة؟ فيقولون: روح فلان ابن فلان. بأحسن أسمائه التي كانوا يسمونه بها في الدنيا، فيستفتحون له، فيفتح له، فيشيعه من كل سماء مقربوها الى السماء التي تليها، حتى ينتهي به السماء السابعة، فيقول الله عز وجل: اكتبوا كتاب عبيدي في عليين، واعيدوه الى الأرض فأني منها خلقتهم وفيها أعيدهم ، ومنها أخرجهم تارة أخرى، قال: فتعاد روحه الى الأرض فيأتيه ملكان، فيجلسانه فيقولان له: من ربك ؟ فيقول ربي عزوجل. فيقولان له: ما دينك؟ فيقول: ديني الاسلام. فيقولان له: ماهذا الرجل الذي بعث فيكم؟ فيقول: هو (محمد) رسول الله. فيقولان له: وما علمك؟ فيقول: قرأت كتاب الله عزوجل فأمنت به وصدقت، فينادي مناد من السماء: ان صدق عبيدي ، فأفرشوا له من الجنة، والبسوه من الجنة، وافتحوا له باباً الى الجنة. قال: فيأتيه من روحها وطيبها ، ويفسح له في قبره مد بصره. قال: ويأتيه رجل الحسن الوجه، حسن الثياب، طيب الريح. فيقول: ابشر بالذي يسرك هذا يومك الذي كنت توعده من انت فوجهك الوجه الذي يجيء بالخير. فيقول: انا عمك الصالح، فيقول: رب اقم الساعة... رب اقم الساعة، حتى أرجع الى أهلي ومالي، قال وان العبد الكافر، اذا كان في انقطاع من الدنيا واقبال من الآخرة نزل إليه ملائكة من السماء، سود الوجوه، معهم المسوح، فيجلسون منه مد البصر، ثم يجيء ملك الموت حتى يجلس عند رأسه ، فيقول: ايتها النفس الخبيثة: أخرجي الى سخط من الله وغضب، قال: فتفرق في جسده فينزعها كما ينزع السفود من الصوف المبتل، فيأخذها فإذا أخذها لم يدعوها في طرفة عين ، حتى يجعلوها في تلك المسوح، ويخرج منها كأنتن ريح جيفة وجدت على وجه الأرض ، فيصعدون بها ، فلا يمرون بها على ملاء من الملائكة الا قالوا: ماهذه الروح

ابن القيم الجوزي

الخبیثة؟ فيقولون: روح فلان بن فلان، بأفبح أسمائه التي يسمى بها في الدنيا ، فيستفتح فلا يفتح له ثم قرأ رسول الله ﷺ: "لا تفتح لهم ابواب السماء ولا يدخلون الجنة حتى يلج الجمل في سم الخياط...:أعراف:٤٠" فيقول الله عزوجل: اكتبوا كتابه في سجين، في الارض السفلى، فتطرح روحه طرحا ثم قرأ "وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتُخَطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْرِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِينٍ...الحج: ٣١) . فتعاد روحه في جسده ويأتيه ملكان فيجلسانه فيقولان له: من ربك؟ فيقول: هاه...هاه، لا أدري. فيقولان له ما دينك؟ فيقول: ها...ها لا أدري. فيقولان له ماهذا الرجل الذي بعث منكم ،فيقول: ها...ها لا أدري.. فينادي مناد من السماء: أن كذب عبيدي، فأفرشوا له من النار وأفتحوا له بابا الى النار. فيأتيه من حرها وسمومها، ويفيق عليه قبره ،حتى تختلف فيه أضلاعه، ويأتيه رجل قبيح الوجه قبيح الثياب، منتن الريح.. فيقول: أبشر بالذي يسوءك ، هذا يومك الذي كنت توعده،فيقول: من أنت؟ فوجهك الوجه الذي يجيء بالشر ، فيقول: انا عمك الخبيث، فيقول: رب لاتقم الساعة) ^١.

واته: پاش نه وهی فەرمووی پەنا بگرن بەخوا لەسزای گوپ ، فەرمووی: کاتیک مرقوئی باوەردار کۆتایی بەژیانی دنیاوی دیت و بەرهو ژیاانی قیامەت نزیک دەبێتەوه، پێڕێک لەفریشتەئێ ئاسمان دادەبەزن بۆ لای کە پوختساری لەشیوەی خۆردایە لەپەرشنگداریدا. کفنی بەهەشت و بۆنی بەهەشتیان پێیە، لەتەنیشتهوه دادەنیشن تا چاوپڕکات. پاشان فریشتەئێ گیان کێشان دیت و لەژوور سەریهوه دادەنیشیت، پێی دەلێت: ئه‌ی دەرروونی پاک و ئارام و دلنیا ، دەرچۆ بۆ دیداری بەخشندەیی و لێبوردەیی پەزەمانەندی خوای گەوره ، پاشان گیانەکه‌ی دەرده‌چیت لەشیوەی دلوپێک ئاو

^١ - نەم فەرموودەیه "صحیح"ه، (امام احمد : ٤/ ٢٨٧-٢٩٥) وه ابوداود وکەسانی تریش گێڕایانەتەوه لە "صحیحین" دا هەیه کەبه "المشهور" به‌ناوبانگه. ب‌روانه دەرهێنانی نەم فەرموودەیه لە کتابی "اهوال القبور/ برقم: ٤ "نوسیفی(ابن رجب الحنبلی).

لە دەمى گۆزەو ، پاشان وەرى دەگرن، لىرەدا پاستەوخۆ لە دەستى وەردەگرن
 لە چاوپروكانىكا. وەدايدەپۆشن بەوكفنه بەهەشتى . وەبۆن خۆشى دەكەن بەبۆنى
 بەهەشت ، كە دەرى دەهێنن بۆن خۆش بوو بەخۆشترين بۆنى ميسك لەسەر زەويدا،
 پاشان بەرەو ئاسمان بۆندى دەكەنەو، وەبەلاى ھەر پىڤىكى فريشتهدا تى دەپەن
 پرسىار دەكەن: ئەم پوچە پاك و بۆن خۆشە كى يە؟ پىيان دەلێن: ئەمە پوچى فلانە
 كەسى كوپى فلانەكەسە . بەخۆشترين ناو ناوى دەبەن كە لەدونيادا ناوبراوە . پاشان
 فريشتهكان داواى كردنەو، دەركاى ئاسمان دەكەن بۆى ، ئەوانىش دەركاكە
 دەكەنەو، وە ھەر ئاسمانىكەو لەلایەن فريشته زۆر بەپىزەكانەو، كە لەخوداوە نزىكن
 بەمەراسىمىكى شكۆدار بەپى دەخەن، تادەگاتە ئاسمانى ھەوتەم . خوداى گەورە
 دەفەرمیت: "كتابى بەندەكەم لە تۆمارى (عليين) تۆمار بكە (كە تايبەتە
 بەبەهەشتىەكان) پاشان دەفەرمیت بىگەرێننەو، بۆ زەوى ، چونكە من لەزەوى
 دروستم كردووە، وە ھەر بۆ ئەویش دەيان گەرێنمەو، وە ھەرلە ئەویشدا جارىكى تر
 زىندويان دەكەينەو". پاشان پوچى دەگێرەو، بۆ سەرزەوى بۆ ناوجەستى ،
 پاشان دوو فريشته دینە ديارى ولى دەپرسن كى خوداتە؟ ئەویش دەلێت: اللە خوداى
 گەورەمە . وەلى دەپرسنەو: ئايى تۆ چى يە؟ ئەویش دەلێت: ئايى من ئىسلامە .
 ديسانەو، لى دەپرسنەو: ئەو پياوھە كى يە كە لەنىو ئىوھى مۆفدا پەوانە كراوھ:
 ئەویش دەلێت: ئەو "محمد" ه ، كە پىغەمبەرەو، ئىزدراوى خوداى گەورەمە . وەلى
 دەپرسن چۆن زانىت؟ ئەویش دەلێت: كىتابى خودام خويندەو، وياوھەم پى ھىنا
 وەپاستم زانىوھ . دەنگىك لە ئاسمانەو دىت و دەلێت: بەندەكەم پاستى كردووە
 لە پاخەرى بەهەشتى بۆ پاخەن، وپۆشاكى بەهەشتى لەبەر بكەن ، وەدەركاھەكى بۆ
 والا بكەن بۆ بەهەشت ، لەوێو بۆن و بەرامى خۆشى بۆدىت، گۆرەكەى بۆ فراوان
 دەكریت بە ئەندازەى چاوپروكات . پىغەمبەر فەرمووى: پياوھى پوچەو، وچل و بەرگ
 جوان دىت بۆ لای پى دەلێت: مژدەبىت بەوھى كە ئاسانكارى بۆكرديت، ئەمە

ئەوپۆزەيە كەپەيمانەت پى درا. پىي دەلەيت: تۆ كىيت؟ كەپوخسارت لەمژدەبەخش دەچىت؟ ئەويش پىي دەلەيت: كەپوخسارت كەپوخسارت. لىرەدا مردوو كە دەلەيت: خودايە قىامەت هەستىنە... بابگەرپەمەوه بۆناو كەس و كارو مالم..... بەلام مەقۇى بى باوەر كاتى كۆتايى بە زيانى دىت ولە قىامەت نەزىك دەبىتەوه ، پىپىك لە فرىشتەى ئاسمان دادەبەزن بۆلای پوخساريان پەش وناشرىنە، تۆرەكەيەكى لەموو دروست كراويان پىي ، لەتەنىشتى دادەنىشتى تا چاوپىركات، پاشان فرىشتەى گيان كىشان دىت لە ژوور سەريەوه دادەنىشتى وپىي دەلەيت: ئەى دەروونى پىس وەرە دەرەوه بۆ سزاوخەشم وتۆپەيى خوا.. پىغەمبەر دەفەرەمۆيت: "دەست دەباتە پوحى لەپەرگ وپىشە بەتوندى دەرى دەهەيتىت هەرەكو دەرهەتەنى تەلەزى يەك لەناو پەمووى تەپدا" هەر كە دەريان هەتە لە چاوپىروكانىكا دايدەپۆشن بەوتۆرەكەيە ، وەكاتىك دەرى دەهەتەن بەناخۆشترىن وپۆگەنترىن بۆن كەهەيتە لەسەر زەويە بۆنى لى دەدەن، پاشان بەروە ئاسمانەكان بەكىشى دەكەن، وەبەلای هەپىپىكى فرىشتەدا تى پەرن، يەكسەر دەپرسن: ئەم بۆنە ناخۆش وپۆگەنە كىيە؟ ئەوانىش دەلەيت: فلانەكەسى كۆپى فلان كەسە. بەناشياوترىن ناوى دەبەن كەبانگيان پىي كەردوو لەدونىادا. داوا دەكەن كە دەرگاي ئاسمانەكانى بۆ بكەنەوه. پاشان پىغەمبەر ئەم ئايەتەى خۆيندەوه: (لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلْبِغَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ... (الأعراف: ٤٠) واتە: دەرگاكانى ئاسمانيان لى ناكەيتەوه و بەهەشت نابىن تا هوشتر نەچىتە كۆنە دەرزى يەوه. پاشان خواى گەرە دەفەرەمۆيت: ناوى لە كىتابى "سجىن" دا تۆمارىكەن "كەتۆمارى دۆزەخى يەكانە"، لەزەوى ژىرەوه دا ، پاشان پوحى فرىدەدەنە "هەلى دەدەن" خوارەوه، پاشان پىغەمبەر ئەم ئايەتەى خۆيندەوه: (وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيحٍ... الحج: ٣١) واتە: هەر كە سىك هاوێل بۆ خودا بپريار بدات، وەك ئەوه وایە لە ئاسمان بەرپىتەوه و بەلەندە پەلامارى بدات و "پارچە پارچەى كات" ياخود

نه خوښی و چاره سر

په شه بايه كي به هيڅ بيفرښت وبيبات بوشوښنكي دور و قول..... پاشان پوهي ده گپړنه وه بڼ ناوچه سته كه ي. دوو فرشته دښه لاي ولي دپرسن: كي خوداته؟ نه ویش ده لیت: ها...ها...نازانم. وه لای دپرسن: نایني تو چی یه؟ ده لیت: ها...ها، نازانم. وه دپرسنه وه: نه و پیاوه كي یه كه له نیو نیو نیردرا؟ ده لیت: ها...ها، نازانم. ده نگیك له ناسمانه وه دیت ده لیت: به نده كه م دروی كرد له پایه خي دوزه خي بڼ پاخن وده رگایه كي دوزه خي لی والا كه ن. بڼ وبه رامیكي ناخوښ وگرمایه كي به تینی لیوه دیت، وه گزپه كه ی له بهرته سك ده كه نه وه، تاوه كو هه موو نیسكه كانی تيكه ل به يه كه دهن ، پاشان پیاوړيكي پوخسار ناشرين وجل وبه رگ شتواو وپیس وبڼ ناخوښ ده لیت: مژده بیت نه م ناخوښی یه، نه مه نه وپژده یه كه په یمانن پی درابوو. وتی: تو كیت؟ كه پوخسارت له مژده به خش نایت، نه ویش ده لیت: من كرده وه خراپه كانتم. ده لیت: خودایه قیامت دواخه..

وه له وته یه كي تردا كه نيمامي احمد دهیگپړته وه: (ثم يقض له اعمى واصم وأبكم، في يده مرزبة ، لو ضرب بها جبلاً كان تراباً، ثم يعيده الله عزوجل كما كان، فيضرب به ضربة أخرى، فيصيح صيحة يسمعها كل شيء الا الثقلين. وقال البراء رضي الله عنه: ثم تفتح له باب الى النار ويمهد له من فراش النار)^۱. واته: كه سيكي بڼ ده نيرن كه كوړ وكهړ ولائ، چه كوشنكي گه وړه ناسنی به ده سته وه یه، نه گه ربيدات له چپايه كه دهيكات به خول، پاشان خودا وهك جارانی لی دهكاته وه، وه جاريكي تر لیي ده داته وه. هاوارو فيزاحيك دهكات هه موو شتيك گويی لی ده بیت ته نها مروؤ وجن نه بیت.

له ("مسند") ه وه هاتووه له "براء" ه وه كه ده فهرمیت: (بينما نحن مع رسول الله ﷺ، اذا بصر بجماعة فقال: علامة أجمع هؤلاء؟ قيل على قبر يحفرونه، ففرع رسول

^۱ - ثم به شه يان (ضعيف الاسناد)، (امام احمد ۲۹۶/۴) پروانه "احوال القبور: ص ۲۷ وفتح الباری ۳-۲۰۷۷".

ابن القيم الجوزی

اللہ ﷺ ، فبدر بین یدی اصحابہ مسرعا، حتی انتهى الى القبر فحشا على ركبتيه، فاستقبلته بين يديه لأنظر ما يصنع، فبكى حتى بل الثرى من دموعه. ثم اقبل علينا فقال: أي اخواني لئلا هذا اليوم فاعدوا.^١ واته: ئيمه له گه ل پیغه مبه ر بووین ، کومه لیکى ببنی پرسى که نه مانه چى ده که ن؟ پیى و ترا: نه وانه گوریک هه لده که نن ، پیغه مبه ر سامناکی دایگرت ، به خیرایی پویش بۆ لایان تا گه یشته گورپه که ، له سه ر چۆکه کانی دانیشت ومنیش پووبه پووی وه ستام تا بزائم چى ده کات، پیغه مبه رى خودا ده سستی به گریان کرد، تا خاکی به رده می ته پ کرد به فرمیسکه کانی. پاشان پووی وه رگپرا بۆلامان وپیى فه رمووین: براکانم بۆ پوژوشوینیکى ئاوا خوتان ئاماده که ن.

وه له "مسند" دا هاتوه له فه رموده ی (برید) ﷺ ده لیت: (خرج إلینا رسول الله ﷺ یوما، فنادی ثلاث مرات: "یا ایها الناس ، أتدرون ما مثلي ومثلکم؟ قالوا: الله ورسول اعلم. فقال ﷺ: إنما مثلي ومثلکم مثل قوم خافوا عدواً یأتیهم ، فبعثوا رجلاً یترأى لهم، فأبصر العدو، فأقبل لینذرهم، وخشى أن یدرکه العدو قبل أن ینذر قومہ، فأهوى بثوبه: ایها الناس اوتیتم ، ایها الناس اوتیتم... ثلاث مرات".^٢ واته: پوژیک پیغه مبه ر هات بۆ لامان وسى جار هاواری کرد: نه ی خه لکینه ئایا ده زانن نمونه ی من ونیوه وه کو کى وایه؟ ووتیان: خوداو پیغه مبه ر ده زانن ، پیغه مبه ر فه رمووی: نمونه ی من ونیوه وه کو قه ومیک وایه که مه ترسی نه وه یان مه بوو که دوژمنه که یان بدا به سه ریاندا، بۆ ئهم مه به سته پیاویکیان نارد که چاودیری دوژمنه کانیان بکات، کاتیک پیاوه که بینى وا دوژمنه کانه یان به ره و پووین دیت، نه میش ویستی قه ومه که ی ئاگه داریکاته وه، به لام ترسا دوژمنه کانی پیى بزائن وپیى لی بگرن پیش نه وه ی هه واله که به قه ومه که ی بگه یه نیت. له ناچاریدا جل وبه رگه که ی

^١ - نه م فه رموده یه (ضعیف الاسناد)، (احمد ٢٩٤/٤) و (ابن ماجه ٤١٩٥) بروانه "احوال القبر" - ٢٦٣.

^٢ - نه م فه رموده یه "حسن" ه، (احمد ٢٤٨/٥) (المجمع ١٨٨/٢).

نه خوښی و چاره سهر

داکه ندو به دهستی یه وه پای ده وه شانده و هاواری ده کرد نهی خه لکینه هاتن بډگیانتان... سی جار نه مهی دوو باره کرده وه.

وه له صحیحی موسلیمدا هاتووه له فرموده ی (جابر رضی الله عنه) که پیغه مبر ده فرمیت: (قل مسکر حرام، وإن علی الله عزوجل عهداً لمن شرب المسکر ان یسقیه من طینة الخبال، قيل ما طینة الخبال؟ قال ﷺ: عرق اهل النار، او عصارة اهل النار).^۱ واته: هه موو سه رخوشکه ریڅه راما،، خوی گوره به لینی داوه هه رکه سیڅه ماده ی سه رخوشکه ر بخواته وه، نه وا "طینة الخبال" ی ده رخوارد بدات. پرسیان: "طینة الخبال" چی یه؟ پیغه مبریش فرمووی: "طینة الخبال" مهی 'عاره قی' خه لکی دوزه خه، یان پاشه پڅی خه لکی دوزه خ وناگره.

وه هه روه ها له "مسند" دا هاتووه له فرموده ی "ابی ذر رضی الله عنه" که پیغه مبر فرمووی ته ﷺ: (انی اری مالا ترون، واسمع مالا تسمعون، اطلت السماء وحق لها ان تنط، ما فيها موضوع اربع اصبع الا وعليه ملك ساجد، لتعلمون ما اعلم لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا وما تلذذتم بالنساء على الفراش، ولخرحبتن الى الصعدات تجارون الى الله عزوجل. قال ابو ذر: والله لوددت اني شجرة تعضد).^۲ واته: نه وهی من ده بیینم و ده بیستم، نیوه نایبینن و نایبستن، ناسمان ناحق نی یه، چونکه شوینی له پڅکی ده ست نی یه فریشته یه کی تیدانه بیټ کړنوش ده بات، والله ی نه وهی من ده یزانم نیوه بیزانم نه وا که م پی ده که نن و زور ده گریان و چیژتان له هاوسه ر کانتان و هرنه ده گرت له سه ر جیگا. یه کسه ر پاده په پین و پوه و ده شته کان ده پویشن له خودا ده پاپانه وه. نه بو ذر ووتی: خوژگه م ده خواست که من داریڅه بووما یه گانو قه پم لی بگیریه.

^۱ - نه فرموده یه "صحیح"ه، (مسلم ۱۷۶/۱۳ - نووی) گپړاوی ته یه وه.

^۲ - نه فرموده یه "حسن"ه، (ترمذی ۲۳۱۲) وه (ابن ماجه ۴۱۹۰) و (امام احمد ۱۷۳/۵) وه (حاکم ۵۱۰/۲ - ۱۰۶۰ - ۱۷۷۲).

وهله "مسند" دا هاتووه له فهرموده‌ی "حذیفة" رضی اللہ عنہ ووتی: ئیمه له گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خودادا بووین له به‌خاک سپاردنی تهرمی‌کدا. کاتی گه‌یشتینه گۆپه‌که، پیغه‌مبه‌ر هاته خواره‌وه له قاجی تهرمه‌که وردبووه‌وه فهرمووی: (یضبط المؤمن فیه ضغطة تزول منها حمائله ویملأ علی الکافر ناراً).^۱ واته: باوه‌پدار له‌م گۆپه‌دا فشاریکی توندی توش ده‌بیئت که‌سه‌رجه‌م په‌ل ویق و سنجی وردو خاش ده‌بیئت، بۆ بی باوه‌پیش پری ده‌بیئت له‌ئاگر.

هه‌روه‌ها له (مسند) دا هاتووه له فهرموده‌ی "جابر" رضی اللہ عنہ ده‌لئیت: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خودا دا بووین پۆیشتین بۆ به‌خاک سپاردنی (سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ) کاتیک پیغه‌مبه‌ر نوژی له‌سه‌ر کردو به‌ده‌ستی خۆی له‌گۆپی ناو پیغه‌مبه‌ر "سبحان الله" ی کرد، ئیمه‌یش "سبحان الله" ی زۆرمان کرد. دواتر پیغه‌مبه‌ر "الله اکبر" ی کرد. پرسیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا بۆچی "سبحان الله و الله اکبر" ت کرد؟ پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ و آله و سلم فهرمووی: (لقد تضایق علی هذا العبد الصالح قبره حتی فرج الله عنه).^۲ واته: گۆپه‌که زۆر به‌رته‌سک بووه له‌سه‌ر ئه‌م پیاو چاکه، تاخوای گه‌وره‌ فریای که‌وت ده‌ریازی کرد، وه له (صحیح) ی (بخاری) دا هاتووه له فهرموده‌ی "ابی سعید" رضی اللہ عنہ که پیغه‌مبه‌ری خودا فهرموویه‌تی: (اذا وضعت الجنازة، واحتملها الرجال علی أعناقهم، فإن كانت صالحة قالت: قدموني قدموني، وإن كانت غیر صالحة قالت: یا ویلها، أين تذهبون بها؟ یسمع صوتها کل شیء الا الانسان، ولو سمعها الانسان لصعق).^۳ واته: کاتیک تهرمی مردوویه‌ک داده‌نریت و ده‌خزیته سه‌رشان و ده‌بریت بۆ گۆرستان. جا نه‌گه‌ر ئه‌وته‌رمه‌ خاوه‌نه‌که‌ی پیاوچاک و صالح بیئت ده‌لئیت: پیشمخه‌ن... پیشمخه‌ن، واته زوو

^۱ - ئه‌م فهرموده‌یه (ضعیف الاسناد) ه، (امام احمد ۴۰۷/۵) (المجمع ۴/۳، ۴۶/۱۰، ۲۶۴/۱۰) وه (بن رجب - فوال القبور ۱۰۸) گۆرپانه‌ته‌وه.

^۲ - ئه‌م فهرموده‌یه (ضعیف الاسناد) ه، (احمد ۳۶۰/۳، ۳۷۷) وه (المجمع ۴/۳، ۴۶/۳) وه (بروانه‌ احوال القبور ۸۷-۹۱).

^۳ - ئه‌م فهرموده‌یه "صحیح" ه، (بخاری: ۱۳۱۴-۱۳۱۶-۱۳۸۰) گۆرپانه‌یه وه.

بم گه یه نن، به لام نه گهر خراب بیت ده لیت: ئه ی قوپم به سهر بق کویم ده به ن. به ده نگیکی به رز نه م فیزاج وهاواره ده کات، که هه مووشت گوئی لی یه تی ته نها مروؤ نه بیت، که نه گهر گوئی لی بیت نه وا له هؤشی خوی ده چیت.

وه له "مسند" دا هاتوو له فهرموده ی "ابی امامه" عليه السلام که پیغه مبه ر فهرموده تی: (تدنوا الشمس يوم القيامة على قدر ميل، ويزدا حرها كذا وكذا، تغلي منها الرؤوس كما تغلي القدور، يعرفون فيها على قدر خطا ياهم، منهم من يبلغ الى كعبه، ومنهم يبلغ الى ساقه، ومنهم من يبلغ الى وسطه، ومنهم يلجم العرق.)^۱ واته: له پوژی قیامه تدا خور یه ک میل له مروؤه کانه وه دووره وپله ی گهرمی خور چه ندین وچه ندین جار زیاد ده کات. هه موو سهره کان تییدا وه ک مه نجه ل ده کو لیت وه عاره قیکی زور ده کن هه ر که سه و به پیی تاوانه کانی. هه یانه عاره ق ده گاته قوله قابی، هه یانه عاره ق ده گاته قاچه کانی، هه یانه عاره ق ده گاته که مه ره ی، وه هه یانه عاره ق داده پو شیت.

وه هه روه ها له "مسند" دا هاتوو له فهرموده ی "ابن عباس" عليه السلام که پیغه مبه ر فهرموده تی: (كيف أنعمم وصاحب القرن قد التقم القرن: وحنى جبهته يستمع متى يؤمر فينفخ، فقال أصحابه: كيف نقول؟ قال عليه السلام: قولوا: حسبنا الله ونعم الوكيل، على الله توكلنا.)^۲ واته: من چۆن هه ست به خوښی بکه م، که خاوه ن قوچه که واته فریشته "نیرافیل" قوچه که ی هه لگرتووه، گوئی پاگرتووه تاکه ی فهرمانی پی بکریت فوو به قوچه که دا (بووق) که دا بکات. ووتیان: نه گهر که وتینه نه وکاته وه چی بلین؟ پیغه مبه ریش فهرمودی بلین: "ته نها خودامان به سه و نه و باشتین که سه بۆمان وپشت به خودا بیهستن".

^۱ - نه م فهرموده یه "حسن" ه، (احمد ۵/۲۵۴) وه (حاکم ۴/۵۷۱) گیر یانه ته وه.

^۲ - نه م فهرموده یه (ضعيف الاسناد وهو حسن لغیره) ه، (احمد ۱/۳۲۶، ۷/۳، ۴/۳۷۴) وه (ترمذي: ۲۴۳۱، ۳۲۴۳) پروانه (السلسله الصحيحه: ۱۰۷۱).

ابن القيم الجوزی

وه له "مسند" دا هاتووه له فهرمووده‌ی "ابن عمر" رضی اللہ عنہما یرفعه: (من تعظم فی نفسه، او اُختال فی مشیتہ، لقی الله تبارک وتعالی وهو علیه غضبان.)^۱ واتہ: هرکه سیک له ناخووه خوئی به فیززل وگوره زانی، یان له پی وپوشتندا به فیزولوت به رزی یه وه ده پوشت، کاتیک به بیداری خودا ده گات خوی گوره لئی توپه یه.

وه له (صحیحین) دا هاتووه له "ابن عمر" وه که پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فهرمویه تی: (ان المصورین یعذبون یوم القیامة، ویقال لهم: اُحیوا ما خلقتهم.)^۲ واتہ: په یکه تاشه کان سزاده درین له قیامه تدا وپیان ده وتریت: نه و په یکه ری دروستان کردوه زیندوی بکه نه وه وپوچ بخه نه به ریان.

وه هروها تییدا هاتووه له "ابن عمر" وه که پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فهرمویه تی: (ان احدکم اذا مات عرض علیه مقعده بالغداة والعشی، ان کان من اهل الجنة فمن اهل الجنة، وان کان من اهل النار فمن اهل النار. فیقال: هذا مقعدک حتی یبعثک الله عزوجل یوم القیامة.)^۳ واتہ: هرکه سیک که له نیوه ده مریتته موئیواره و به یانی یه ک شوین وجیگای خوئی پئی نشان ده دن، نه گره به هشتی بیت یان دوزخه. وه پئی ده لئین: نه مه شوین وجیگه ته تا پوژی قیامت وزیندو ده کریتته وه.

وه هروها له (صحیحین) دا هاتووه له "ابن عمر" وه که پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فهرمویه تی: (اذا صار اهل الجنة فی الجنة، واهل النار فی النار. جیء بالموت حتی یوقف بین الجنة والنار ثم یذبح، ثم ینادی مناد: یا اهل الجنة خلود فلا موت. ویا اهل النار خلود فلا موت. فیزداد اهل الجنة فرحاً الی فردهم ویزداد اهل النار حزناً الی حزنهم.)^۴ واتہ: کاتیک به هشتیه کان به ره و به هشت یه کلاکرانه وه و

^۱ - نهم فهرمووده یه "صحیح" ه، (احمد ۱۱۸/۲) بروانه (الصحیحه - ژماره ی ۵۴۳).

^۲ - نهم فهرمووده یه "صحیح" ه، (بخاری ۶۱۰۹) و (مسلم ۹۰/۱۴ نووی).

^۳ - نهم فهرمووده یه "صحیح" ه، (بخاری ۱۳۷۹) و (مسلم ۱۹۵/۱۷ - نووی).

^۴ - نهم فهرمووده یه "صحیح" ه، (بخاری ۶۵۴۸) وه (مسلم ۱۷۹/۱۷ - نووی).

نەخۆشى و چارەسەر

دۆزەخىيەكانىش بەرۈە دۆزەخ يەكلا كرانه وە. "مردن ومەرگ" دەھىتەرئىت لەنئوان بەھەشت و دۆزەخدا سەردەبەرئىت، پاشان كەسئىك جاپ دەدات و دەلئىت: ئەى بەھەشتىيەكان ئىتر مردن نى يەو زىندون بەھەمىشەى، ئىتر بەھەشتىيەكانىش لەسەرۈە دل خۆشەيەكە يانە وە ھىندەى تر دل خۆش تر دەبن، وە دۆزەخىيەكان لەسەرۈە ناخۆشەيەكانىانە وە ھىندەى تر ناخۆش وخەفەتبار تر دەبن.

ھەرۈەھا لە "مسند" دا ھاتوۋە لە فەرمودەى "ابن عمر" كە پئىغەمبەر فەرمودەى: (من اشترى ثوباً بعشرة دراهم فيها درهم حرام لم يقبل الله له صلاة مادام عليه، ثم ادخل اصبعية في اذنيه ثم قال: صمتا إن لم اكن سمعت النبي ﷺ يقوله). واتە: ھەر كە سئىك جل و بەرگئىك بە دە درەم بكپئىت بە لām يەك درەمى حرام بئىت، ئەوا خوائ گەرە نوئىزى قبول ناكات تا لە بەرى دا بئىت وە پاشان ھەردو دەستى خزانە كوئچكەكانى يەو وە ووتى: ئاى خۆزگايە گوئىم لى نەبووايە.

ھەرۈەھا لە "مسند" دا ھاتوۋە لە فەرمودەى "عبدالله بن عمر" ﷺ كە پئىغەمبەر ﷺ فەرمودەى: (من ترك الصلاة سكرأ مرة واحدة فكأنما كانت له الدنيا وما عليها فسلها، ومن ترك الصلوات سكرأ اربع مرات كان حقاً على الله ان يسقيه من طينة الخبال. قيل "وما طينة الخبال" يا رسول الله، قال رسول الله ﷺ: "عصارة اهل جهنم"). واتە: ھەر كە سئىك يەك جار واز لە نوئىز كەردن بەئىت بە ھۆى سەرخۆشى يەو، ئەو وەك ئەو وایە كە ھەموو دونيا مولكى ئەو بووئىت دواى بە تالانىدات. وە ھەر كە سئىك چوا جار واز لە نوئىز كەردن بەئىت بە ھۆى سەرخۆشى يەو، ئەوا مافى خودايە كە "طينة الخبال" دەر خوارد بدات. پرسىان: "طينة الخبال" چى يە؟ پئىغەمبەر فەرمودى: پاشە پۆى ئەھلى دۆزەخە.

^۱ - ئەم فەرمودەيە (ضعيف الاسناد)، (احمد ۹۸/۲) پروانە (المجمع: ۲۹۲/۱۰).

^۲ - ئەم فەرمودەيە "حسن لغيره"، (احمد ۱۷۸/۲) وە (حاكم ۱۴۶/۴) (البيهقي ۳۹۸/۱، ۲۸۷/۸) (صحيحه حاكم).

ابن القيم الجوزی

ههروه ها له هه مان سه رچاوه ی پێشوو وه هه ر له "عبدالله بن عمر" رضی اللہ عنہ مرفوعاً: (من شرب الخمر مرة لم تقبل له صلاة اربعين صباحاً، فإن تاب، تاب الله عليه، فإن عاد لم يقبل الله عليه فلا أدري في الثلاثة او الرابعة قال: فإن عاد كان حقاً على الله ان يسقيه من رذغة الخبال يوم القيامة).^۱ واته: ئەگەر هه رکه سیك یه ک جار مه ی بخواته وه ، ئەوا تا ماوه ی چل به یانی "پۆژ" نوێژی لی قبول ناکریت، وه ئەگەر تهوبه ی کردو گه پایه وه ، ئەوا خودا لی خۆش ده بیت. به لām ئەگەر جارێکی تر مه ی خوارد وه ، ئەوا دیسانه وه چل به یانی نوێژی دروست و قبول نابیت، جانه گه ر تهوبه ی کردو گه پایه وه ئەوا خودا لی خۆش ده بیت.

به لām نازانم له سی به میاندا یان چواره میاندا فه رمووی: ئەگەر جارێکی تر گه پایه وه سه ر مه ی خوارد نه وه ، ئەوا مافی خودا خۆیه تی له پاشه پۆی ئەه لی دۆزه خی ده رخوارد بدات له پۆژی قیامه تدا.

وه هه روه ها له "مسند" دا هاتوه له فه رمووده ی "ابی موسی" رضی اللہ عنہ که پێغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم فه رموویه تی: (من مات مدمناً للخمر سقاها الله من نهر الغوطة. قيل ما نهر غوطة؟ قال صلی اللہ علیہ وسلم: نهر يجري من فروج المومسات يؤذي اهل النار ريح فروعهن).^۲ واته: هه رکه سیك ئالوده بویت به مه یه وه وبمريت، ئەوا خوائ گه وره له پووباری "غوطة" ی ده رخوارد ده دات. ووتیان: پووباری "غوطة" چی یه؟ پێغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم فه رمووی: پووباری که له دامینێ ئافره ته داوین پیسه کانی دۆزه خی یه کان ده رده چیت بۆن و به رامه ناخۆشه که ی دۆزه خی یه کان سزاوتازار ده دات.

^۱ - نه م فه رمووده یه "حسن" ه، (احمد ۲/۲۵، ۱۷۱/۵، ۴۶۰/۶) و (حاکم ۱/۳۰ - صحیحه) و (ترمذی ۱۸۶۲ - حسنه) و (هیشمی - المجمع ۵/۶۹) گێڕاویانه ته وه.

^۲ - نه م فه رمووده یه "حسن" ه، (احمد ۴/۳۹۹) وه (حاکم ۴/۱۴۶) وه (ابن حبان فی صحیحه ۱۳۸۰ - موارد) و (هیشمی - المجمع ۵/۷۴) گێڕاویانه ته وه.

نه خوښی و چاره سهر

وهه روه ها له هه مان سه رچاوه دا له فهرموده ی "ابی موسی" رضی الله عنه که پیغه مبه رضی الله عنه ده فرمیت: (يعرض الناس يوم القيامة ثلاث عرضات ، فأما عرضتان فجدال ومعاذير، وأما الثالثة فعند ذلك تطير الصحف في الأيدي، فأخذ بيمينيه أو اخذ بشماله.)^۱ واته: له پوڅی قیامه تدا خه لکی سی جار توشی "عرض" کردن ده بیتکه یان په کم ودوه میانه که: که مشت ومړو گفتوگړو بیانو هیئانه وهی ، وهیا سی په میانه که تییدا نامه ی کرده وه کان ددریت به ده سته کان ، یان ددریت به ده سستی پاست یان ددریت به ده سستی چه پ.

وهه روه ها له (مسند) دا هاتووه له فهرموده ی "ابن مسعود" رضی الله عنه که پیغه مبه رضی الله عنه فهرموویه تی: (إياكم ومحقرات الذنوب، فإنهن يجتمعن على الرجل حتى يهلكنه ، وضرب لهن رسول الله ﷺ ، مثلاً كمثل قوم نزلوا أرض فلاة ، فحضر صنيع القوم، فجعل الرجل ينطلق فيجى بالعود، والرجل يجي بالعود حتى جمعوا سواداً وأجباوا ناراً فأنضجوا ما قذفوا فيها.)^۲ واته: وریایی تاوانه بچوکه کان بن ، چونکه که له که ده بن له سهرتان تا به هیلاکتاندا ده بن. پیغه مبه نمونه ی کی هیئانه وه فهرمووی: وه نمونه ی پیړیک له زهوی وشک وچولدا لایانداوه گوره که یان پیاوان تهرخان ده کات بڅ هیئانی پارچه دار، تا داریکی زور کوده که نه وه ناگری تی به رده ده ن.، وه نه وه ی خستیانه سهر ناگره که کولاندیان. "واته هه رچنده پارچه داره کان بچوک بوون به لام که زوربوون ناگری گوره به رپا ده که ن".

وه له (صحیح) دا هاتووه له فهرموده ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغه مبه رضی الله عنه فهرموویه تی: (يضرب الجسر على جهنم ، فأكون اول من يجوز، ودعوى الرسول يومئذ: اللهم سلم سلم، وعلى حافيته كلا بيب مثل شوك السعدان تخطف الناس

^۱ - نه فهرموده یه (ضعیف الاسناد)، (احمد ۴/ ۴۱۴) وه (ابن ماجه ۴۲۷۷) وضعفه الالبانی.

^۲ - نه فهرموده یه "صحیح"، (احمد ۴۰۲/۱ ، ۳۳/۵) و (طبرانی ۲۶۱/۱۰) پروانه (الصحيحه: ۳۸۹).

ابن القيم الجوزی

بأعمالهم فمنهم الموثق بعمله، ومنهم المخردل ثم ينجو، حتى اذا فرغ الله من القضاء بين العباد، واراد ان يخرج من النار من اراد وان يرحم ممن كان يشهد ان لا اله الا الله، امر الملائكة أن يخرجهم ، فيعرفونهم بعلامة اثار السجود، وحرم الله على النار ان تأكل من ابن ادم اثر السجود، فيخرجونهم قد امتحشوا فيصب عليهم من ماء يقال له ماء الحياة، فينبتون نبات الحبة في حميل السيل).^١ واته: پردیك له سهر دۆزهخ دروست دهكریت "كه به پردی سراط ناسراوه" وهیه كه م كه سیک له وپرده ده په پیتته وه من دهم، وه نزاو پارانه وهی سهرجه م پیغه مبه ران له وپوژده دا بریتی به له: خودایه به سه لامه تی.. خودایه به سه لامه تی.. وه كه نارو قه راغی نه و پرده قولا ب پیزكراوه له شیوهی درکی "السعدان" كه ده بنه هزی سه غلته كردن و پیزكرتنی خه لكی هه ركه سیک به پیتی كرده وه كانی، هه یانه پشت نه ستووره به كرده وه كانی به ئاسانی ده په پیتته وه، وه هه یانه ده پوات وگیر ده بیته له قولا به كان وه لده سیته وپزگاری ده بیته هه تا خوی گه وه له دادوهری دادگا كرنی نیوان به نده كانی ته واو ده بیته پاشتر خوی گه وه دهیه ویت نه وانهی كه شایه نی به زه یین له دۆزهخ ده ریان به ینیت له وانهی كه شایه تی گه واهیان داوه كه "لا اله الا الله" یان به پاست زانیوه ووتویانه. بۆ ئهم مه به سته فرمان دهكات به فریشته كان كه ده ریان به ینن، فریشته كانیش نه وكه سانه به نیشانهی سوژدهی نیوچاوانیاندا ده ناسنه وه، چونكه خوی گه وه هرامی كردووه كه ئاگر شوینه واری سوژدهی وه چهی ئاده م بسوتینیت. پاشان كه ده ریان ده هینیت هه ره موویان برژاون. دواتر ئاوی "حه یاتیان" به سهردا ده كن وه كو گه نمه ناو ئاوپرژ سه وز ده بنه وه.

هه روه ها له (صحیحین) دا هاتووه له فهرموده ی "ابی هریره رضی الله عنه كه پیغه مبه صلی الله علیه و آله ده فرمیت: (ان اول الناس یقضي فيه يوم القيامة ثلاثة: رجل استشهد، فأتی به فعرفه نعمه فعرفها. فقال: ما عملت فيها؟ قال: قاتلت فيك حتى قتلت، قال

^١ - نهم فهرموده به "صحیح" ه، (بخاری ۶۵۷۳) گپراویتی یوه.

كذبت، ولكن قاتلت ليقال: هو جريء ، فقد قيل ثم أمر به فحسب على وجهه حتى ألقى في النار، ورجل تعلم العلم وعلمه وقرأ القرآن، فأُتي به فعرفه نعمه فعرفها فقال: ما عملت فيها؟ قال: تعلمت فيك العلم وعلمته وقرأت فيك القرآن، فقال: كذبت، ولكنك تعلمت ليقال: هو عالم، فقد قيل، وقرأت القرآن ليقال، هو قاريء ، فقد قيل ، ثم أمر به فحسب على وجهه حتى ألقى في النار، ورجل وسع الله عليه وأعطاه من أضاف المال كله، فأُتي به فعرفه نعمه فعرفها فقال: ما عملت فيها؟ فقال: ما تركت من سبيل تحب أن ينفق فيها إلا أنفقت فيها لك. قال: كذبت ، ولكن فعلت ليقال: هو جواد، فقد قيل، ثم أمر به فحسب على وجهه حتى ألقى في النار. "وفي لفظ"فهو أول خلق الله تسعر بهم النار يوم القيامة. (١) واته: به‌كه‌م پێ‌پر كه له‌پۆ‌ژێ دوايدا دادگاييان له‌گه‌ڵدا ده‌كرێت بريتين له‌سێ كه‌س: پياويك شه‌هيد بووه خودا نيعمه‌ته‌كاني خۆي بێر ده‌هينێته‌وه ئه‌و‌يش هه‌مووی ده‌ناسێته‌وه، پێ‌ی ده‌لێن: چیت کردووه؟ ئه‌و‌يش ده‌لێت: كوشتارم کردووه تا كوژرام. ده‌لێت درۆت کرد، كوشتارت کردووه تاكو پێت بلێن جوامێر وكه‌له‌مێرد. جا ئه‌وه‌ت پێ‌وترا ، فه‌رمان ده‌كات به‌كه‌يشی كه‌ن به‌سه‌رده‌م چاويدا بۆ ناوئاگر. وه‌پياويك فيری زانست بووه‌و خه‌لكيشی فيرکردووه، قورئانی خوێندووه‌و خودا نيعمه‌ته‌كاني خۆي بێر ده‌هينێته‌وه ئه‌و‌يش هه‌مووی ده‌ناسێته‌وه ،ووتی: چیت کردووه؟ ئه‌و‌يش ده‌لێت: فيری زانست وزانياری بوومه‌ وخه‌لكيشم فيرکردووه ، وه‌قورئانیشم خوێندووه، ده‌لێت: درۆت کرد، ته‌نها له‌به‌ر ئه‌وه وات کرد كه پێت بلێن زانايه، وه‌ پێيان ووت: فه‌رمان ده‌كان به‌سه‌رده‌م وچاوی دا به‌كه‌يشی بكه‌ن بۆ ناوئاگر. وه‌ پياويك خواي گه‌وره ده‌رگای پیت و به‌ره‌كه‌تی لی‌ والا کردبوو له‌هه‌موو جۆره‌كاني مالى پێ‌دابوو، خودا نيعمه‌ته‌كاني خۆي بێر ده‌هينێته‌وه ئه‌و‌يش هه‌مووی ده‌ناسێته‌وه. ووتی: چیت کردووه؟ ئه‌و‌يش ده‌لێت: هه‌رچی به‌كه‌م به‌باش زانیبييت له‌ پێ‌ناوی خودادا به‌خشيমে. ده‌لێت: درۆت کرد. ته‌نها

^١ - نهم فرموده‌يه "صحيح"ه، (مسلم: ٥٥/١٣ - نوری) گێرايه‌تی يه‌وه.

ابن القيم الجوزی

له بهر نه وهی پیت بلین سه غی و مال به خسه، وه پییان وتیت. پاشان فه رمان ده کات به سه رده م وچا ویدا به کیشی بکن بۆ نیو ئاگر، وه له وتهیه کی تر دا به م شیوهیه هاتوو: نه مانه یه که م پیپکن که خوی گه وه ئاگری دۆزه خیانی پی گه رم ده کات.

وه (شیخ الاسلام ابن تیمیه) ده لیت: (باشترین وچاکترین پیپ، بریتی یه له پیپی پیغه مبه ران، وه خراپترین پیپ نه وانه که واده ده نیت له پیپی پیغه مبه ران به لام له نه وان نین. وه باشترین پیپ له دوی پیغه مبه ران پیپی زانیان وشه هیده کان وراستگۆکان و دلسۆزه کانن، وه خراپترین پیپیش نه وانه که واده ده نین له پیپی نه مان بن، به لام له نه مان نین).

وه له صحیح بخاری دا هاتوو له فه رموده ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغه مبه ران صلی الله علیه و آله فه رمویه تی: (من کان عنده لأخيه مظلمة في مال أو عرض فليأتها، فليستحلها منه قبل أن يؤخذ وليس عنده دينار ولا درهم، فأن كانت له حسنات اخذ من حسناته فأعطيا هذا، والا اخذ من سيئات هذا فطرح عليه ثم طرح في النار).^۱ واته: هه رکه سیك نه گه ر سته می له برایه کی کرد، یان مافیکی له لایه له مال و سامان و وه سته م ونا په وایه کی کردوو له پی، با پییش نه وه ی بمییت بیداته وه، چونکه گه ر دوا بکه ویت، نه و ده که ویته پۆژیکه وه نه دیناری پی یه و نه دره م، نه و کاته گه ر چاکه ی هه بیت له چاکه کانی ده رده هینریت و ده ریت به خاوه ن مافه که. وه نه گه ر چاکه شی نه بو نه و له خراپه کانی خاوه ن مافه که ده رده هینریت و ده خریته سه ر تاوانه کانی، نه و ساته فری ده ریته دۆزه خه وه.

وه له صحیح دا هاتوو له فه رموده ی "ابی هریره" رضی الله عنه که پیغه مبه ران صلی الله علیه و آله ده فه رمیت: (من اخذ شبراً من الارض بغير حقه خسف به يوم القيامة الى سبع أرضين).^۲ واته:

^۱ - نه م فه رموده یه "صحیح" ه، (مسلم ۵۵/۱۳ - نووی) گێرا ویت یه وه.

^۲ - نه م فه رموده یه "صحیح" ه، (بخاری ۶۵۳۴) گێرا ویت یه وه.

هر كه سِيَك بَسْتِيَك زهوى به ناحق داگير بكات ئهوا له پوڅى قيامه تدا خواى گه وړه به ناخى حهوت زهويدا ده بيا ته خواره وه و پوڅى ده كات.

وه له "صحيحين" دا هاتوو له فرموده ي "ابى هريره" رضي الله عنه كه پيغه مبهري عليه السلام ده فرميت: (ناركم هذه التي يوقد بنو ادم جزء من سبعين جزءاً من نار جهنم، قالوا: والله إن كانت لكافية، قال عليه السلام: فإنها قد فضلت عليها بتسعة وستين جزءاً كلهن مثل حرها).^۱ واته: ئهم ئاگره ي ئاده ميزاد بو سوتاندن به كاري ده مينيت، به شيكه له حهفتا به شى گهرمى دوزهخ، ووتيان: ئه گهر هه رنه مهش بوايه بهس بوو ئه ي پيغه مبهري خودا. ئه ویش فرمودى: له راستيدا دوزهخ شهست ونو پله زياتره له م. هه به شيكى به وينه ي ئهم گهرمه.

وه له مسند دا هاتوو كه "معاذ" رضي الله عنه ده فرميت پيغه مبهري عليه السلام وه سبه تى بو كردم و فرمودى: (لا تشرك بالله شيئاً، وإن قتلت أو حرقت، ولا تعقن والدك، وإن أمراك أن تخرج من أهلك ومالك، ولا تترك صلاة مكتوبة متعمداً، فإن من ترك صلاة مكتوبة متعمداً فقد برئت منه ذمة الله، وتشربن خمرأ، فإنه رأس كل فاحشة، وإياك أو العصية، فإن العصية تحل سخط الله).^۲ واته: هاويه شى بو خودا بريار مه ده، ئه گهر له م پيئاوه يشدا بكورزييت يان بسوتينرييت، وه ئازارى دايك وياوكت مه ده، ئه گهر چى ده ريان كردى له مال ونيو خزمانيشدا، وه به ئه نقهست نويزى فرهز له دهستى خو ت مه ده، چونكه هه ركه سى به بى بيانوى دروست نويز له دهست بدات ئهوا له په ناي خودا ده رده چييت. وه مه ي "عاره ق" مه خو نه وه، چونكه سه رچاوه ي هه موو خراپه و به د په وشتى يه كه، وه وريا به ياخى نه بى له خودا، چونكه ياخى بوون ده بيتته مايه ي تو په بوونى خودا.

^۱ - ئهم فرموده يه "صحيح"ه، (بخارى ۳۲۶۵) وه (مسلم ۱۷/۱۷۵ - نووى) گيرايانه ته وه.

^۲ - ئهم فرموده يه (ضعيف الاسناد)ه، (احمد ۲۳۸/۵) وه (حاكم ۱۴/۱۴) گيرايانه ته وه.

فەرمودە لەم بوارەدا زۆر زۆرە جانا مۆزگاری کە سێک دەکەین کە سێ دەیه وێت گویی خۆی دابخات و چاوەکانی دابخات و خۆی فری بداتە ناو دەریایی یاخی بوون و تاوەنکاری، بە ئومیدی ئەوەی گومانی باشی بەخودا هەیە. ئەوا ئەو کەسە سەرگەردانی تەواوە.

"ابو الوفاء بن العقیل" ^۱ پەحمەتی خۆی لیبیت "دەلیت: " (پێویستە زۆر دریا بین بە ئومید و گومانی باش بردن بەخودا نەخەلەتین، بە تاییبەتی کاتیک بۆ سێ دەرەم دزین دەست بپریتەو و بۆ خواردنەوێ چۆڕی مە ی داری حەدی لی بدریت، وە ئافەرەتیک بچیتە دۆزەخەو بەهۆی ئازاردانی پشیلەیک، وە شەهیدیک بچیتە دۆزەخەو کاتیک نیەتی پاک نەبوو، ئیتر چۆن بە ئومیدی گومانی باش بردن خۆمان دەس خەپۆ بکەین).

وە امام احمد ^۲ پەحمەتی خۆی لیبیت "دەلیت: لە "ابو معاویه" کە "أعمش" بۆی گێڕایەو لە "سلمان بن مسیرە" وە لە "طارق بن شهاب" ^۳ یرفعه ، ووتی: (دخل رجل الجنة في ذباب، ودخل رجل النار في ذباب، قالوا: وكيف ذلك يا رسول الله؟ قال: مر رجلان على قوم لهم ضم لا يجوز أحدهما حتى يقرب له شيئاً. قالوا لأحدهما: قرب، قال ليس عندي شيء، قالوا له: قرب ولو ذباباً، فحلبوا سبيله، فدخل النار، وقالوا للآخر: قرب، فقال: ما كنت لأقرب لأحد شيئاً من دون الله عز وجل، فضربوا عنقه فدخل الجنة). ^۱ واتە: پیاویک بەهۆی میشتیکەو دەچیتە بەهەشتەو ، وە یەکیکی تر بەهۆی میشتیکەو دەچیتە دۆزەخەو. ووتیان چۆن ئە ی پیغمبەری خودا؟ فەرمووی: دوو پیاو بە پێبۆاری پێیان دەکەوێتە قەومیک، ئەم قەومە پێستیکیان هەیە ، هەرکە سێک تێپەرێت دەبیّت قوربانی یەکی بۆ بدات، ئەگەرنا مۆلەتی نادەن تێپەرێت. بە یەکە میان دەلێن: قوربانی بدە. ئەویش دەلیت: هیچم پێی نی یە بیکەمە قوربانی. ووتیان تەنھا میشتیکیش بیّت ئەبیّت. ئەویش

^۱ - له کتیی "الزهد" (ی) امام احمد: ل ۵۱) دا هاتووە.

میشیکی گرت و کردیه قوربانی ، ئه‌وا به‌م کاره چووه دۆزه‌خه‌وه . دووه‌میان ووتی: من قوربانی ناده‌م . ووتیان تۆش می‌شیک بکه قوربانی . ووتی: من جگه بۆ خودا قوربانی بۆ که‌س ناده‌م . کوشتیان به‌لام چووه به‌هه‌شته‌وه . جاری وا هه‌یه به‌ته‌نھا ووشه‌یه‌ک ده‌بیته مایه‌ی ئه‌وه‌ی به‌دۆزه‌خ شاد بیت .

گومر ابوونی نه‌فامان به‌وه‌ی خودا له‌دوینادا نیعمه‌تی پی به‌خشیوه

زۆر ئاده‌میزاد به‌وه سه‌رگه‌ردان ده‌بی‌ت کاتی‌ک ده‌بینی‌ت خوای گه‌وره له‌ دوینادا نیعمه‌ت و پیت و به‌ره‌که‌تی زۆری پشته‌وه به‌سه‌ریدا ، واده‌زانیت خودا خۆشی ده‌ویت ، وه‌له قیامه‌تیشدا زۆرتی پی ده‌به‌خشیت . به‌م شیوه‌یه توشی گومرایی ده‌بی‌ت .

امام احمد ده‌گێڕی‌ته‌وه له‌فه‌رمووده‌ی "عقبه بن عامر" رضی الله عنه که‌پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رموویه‌تی: (اذا رأیت الله عزوجل یُعطي العبد من الدنيا علی معاصیه ما یحب ، فإنما هو استدراج ، ثم تلا قوله عز وجل: (فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ.. الأنعام: ٤٤) ١ واته: ئه‌گه‌ر که‌سیکتان بینی سوور بوو له‌سه‌ر تاوانکاری و یاخی بوون ، له‌هه‌مانکاتدا خوای گه‌وره نیعمه‌تی ده‌پژاند به‌سه‌ریدا ، واتای ئه‌وه نی یه که‌خودای گه‌وره خۆشی ده‌ویت به‌لکو ئه‌مه که‌مه‌ندکیش کردنی‌تی . پاشان ئه‌م ئایه‌تی خوینده‌وه (فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ.. الأنعام: ٤٤ واته: پاشان کاتی‌ک ئه‌و به‌رنامه‌و رپیازهی که‌ یادیان خرابه‌وه فه‌رامۆشیان کرد ، ئیمه‌ش ده‌روازه‌کانی هه‌موو شتی‌کمان بۆ والا کردنه‌وه 'نازو نیعمه‌تمان پژاند به‌سه‌ریاندا' هه‌تا کاتی‌ک دلخۆش و شادومان بوون به‌وه‌ی که‌پێیان دراوه ئیتر له‌ناکاوی‌کدا گرتمانن وه‌موویانمان

١ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه (ضعیف الامتداد وه‌و صحیح لغيره) ، (احمد ١٤٥/٤) و (طبرانی ٣٣٠/١٧) گێڕایانه‌وه ، پڕوانه (الصحيحه - ٤١٣) .

سه‌رگردان و پيسوا كرد پاشان به‌وپه‌پى ناثوميدى بوونه‌وه به‌غهم و په‌زاره‌وه تياچوون) .

هه‌ندىك له پيشينه‌كان "سلف" ده‌لن: (هه‌ركاتيك هه‌ستت كر كه خواى گه‌وره نيعمه‌تى زوى به‌سردا پشت و توش سه‌رپنچى فه‌رمانه‌كانى ده‌كه‌يت، نه‌و كاته وريابه نه‌وه كه مه‌ند كيش كردنه. نه‌وه تا خواى گه‌وره ده‌فه‌رموويت: (وَلَوْ أَنَّ النَّاسَ أُمَّةٌ وَاحِدَةٌ لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُؤْتِيَهُمْ سُقْفًا مِّنْ فَضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ * وَلِيُؤْتِيَهُمْ آبَؤَابَا وَسُرْرًا عَلَيْهَا يُتَكُونُونَ * وَزُخْرَفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ.... زحرف: ۳۳-۳۵) واته: نه‌گه‌ر له‌به‌ر نه‌وه نه‌بوایه كه خه‌لكى هه‌موو ده‌بوونه يه‌ك پيژ "له‌بى باوه‌پ و تاوانكاريدا" نه‌وا هه‌ركه‌س باوه‌پى به‌خواى گه‌وره و ميه‌ره‌بان نه‌بوایه سه‌قفى خانووه‌كه‌يمان له زيو بۆ دروست ده‌كرد، هه‌روه‌ها قادرمه‌و پيپيلكانه‌كان و ئاسنسوارمان بۆ ده‌كردن به‌سه‌رياندا سه‌ريكه‌ون، وه‌بۆ ماله‌كانيان قاپى و ده‌روازه‌ى زيو و كورسى و قه‌نه‌فه‌ى پازاوه‌شمان پى ده‌به‌خشين تا پال بده‌نه‌وه و شانى له‌سه‌ر دابده‌ن، به‌هه‌موو جوړه نه‌خش و نيگاريكى جوان و پازاوه "دارو ديوار و سه‌قف و كه‌ل و په‌لى ناو ماله‌كانيانمان ده‌پازانده‌وه" جا نه‌وه هه‌ره‌مه‌وى خوش گوزه‌رانى ژيانى دنيا نه‌بيت هيچى تر نى يه. له‌كاتيكدا كه ژيانى پر خوشى و به‌خته‌وه‌رى و نه‌پراوه لای په‌روه‌ردگار ت بۆ خواناسان و دووره په‌ريزانه له‌گونه‌ه. .

هه‌روه‌ها خواى گه‌وره وه‌لامى دروستى نه‌و كه‌سانه ده‌داته‌وه كه‌به‌وه دلى خويان خوش ده‌كه‌ن. كه‌ده‌فه‌رمييت: (فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ * وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ.... الفجر: ۱۵-۱۷) واته: كاتيك ئاده‌میزاد له‌لايه‌ن په‌روه‌ردگارى يه‌وه تاقى ده‌كړيته‌وه پيژى لى ده‌نيت و نازونيعمه‌تى به‌سه‌ردا ده‌پژينييت، ده‌لنيت: وادياره په‌روه‌ردگارم خوشى ده‌ويم و پيژم هه‌يه له‌لاى، به‌لام كاتيك تاقى ده‌كاته‌وه به‌كه‌م كردنه‌وى پيژى، وه‌ليى ده‌كړيته‌وه و ده‌لنيت په‌روه‌ردگارم خوشى ناويم و پيژى ليمه‌و پيسواى كردووم، نه‌خير...

نه خوشی و چاره سهر

که واته هه موو نیعمهت و به خششیک له لایه ن خوداوه واتى خه لات کردن نى یه، وه هه موو نه هامة تى یه که له لایه ن خوداوه دیت وای پيسواکردن نى یه. به لکو هه ندی جار به نه هامة تى به ندهی خوی تاقي ده کاته وه و به نیعمه تى زوریش که سى تر پيسوا ده کات.

وهله "جامع" ترمذي دا هاتوو که پیغه مبه ﷺ ده فرمیت: (ان الله يعطي الدنيا من يحب ومن لا يحب، ولا يعطي الايمان الا من يحب). 'واته: خوی گه وره دونیاو خوشی یه کان به وکه سانه ده دات که خوشیانی ده ویت و به وانه شی که خوشیانی ناویت، به لام باوه پ ته نها به و که سانه ده دات که خوشی ده ویت.

وه پیریک له سه له ف ده لیتن: دوور نى یه که سیک به نیعمه ته کانی خودای گه وره که مه ندکیش بیت و خوی نه زانیت، وه دوور نى یه که سیک به په رده پووشی کردنی خودا بۆ تاوانه کانی گومرا ببیت به خوی نه زانیت، وه هه روه ها که سیک به پيدا هه لدانی خه لکی بوی توشی فیتنه بوو بیت، به لام به خوی نه زانیت.

گه وره ترین گومرایى بوون ئه وکه سه یه که به دونیا گومرا ده بیت

گه وره ترین گومرایى ئه و جوړه یه که مړوډ سه رگه ردانی دونیاو خوشی یه کانی بیت و قیامه تى بیر به ریته وه. ته نانهت هه ندیک له گومرایان ده لیتن: دونیا وه که پاره یه کی نه قد وایه، به لام قیامهت وه که قهرز وایه.

یا خود هه ندیکى تر ده لیتن: دونیا پاره یه کی له دهسته، قیامهت پاره یه کی دووره دهسته.

یا خود ده لیتن: خوشی یه کانی دونیا له بهر چاوه، به لام خوشی یه کانی قیامهت گومانوای و خه یاله.

¹ - نهم فرموده به "حسن" ه، (احمد ۳۸۷/۱) وه (حاکم ۱۶۵/۴) وصحیحه اسناده.

ئەمانە لە ترسناکترین جۆرەکانی لەخستە بردنێ شەیتانە بۆ نێچیرەکانی ، بگرە ئازەل و گیان لەبەرەکان گەلێک لەم پێرە ھۆشیارتەر، چونکە ئازەل و گیانلەبەرەکان کاتێک ھەستیان بەمەترسی کرد بەزۆریش لێیان بدەیت بەرەوپووی نا پۆن . بەلام ئەمانە پووبەپووی ھەلدێرو تیاچوون ھەنگاو دەنێن بەشیوەیەکی مل ھوپانە .
وہ ئەوانە ی کە زانیاریان ھەیە و ئاگادارن بەپاستی خوداو پێغەمبەرەکانی و مل ھوپانە بەدوینیا سەرگەردان بوونە ، لەپۆژی قیامەتدا شەرمەزارترین پێپن کە ئەم ھەموو پاستی یەیان زانیووە و کاریان بۆ نەکردووە .

وہ لام دانەوہی ئەم گومانانە :-

ئەو رووتە یە ی کە دەلێت : (پارە یەکی بە دەست نە ک پارە یەکی دوورە دەست) .
وہ لامەکی : ئەگەر بپووبەھاو نرخ و سەنگی پارە ی دوورە دەستە کە و پارە ی دەستە کە ھاوسەنگ بوون و وہ ک یە ک بوون ، ئەوا بێ گومان پارە ی بە دەستە کە "دوینیا کە" باشترە و چاکترە ، بەلام ئەگەر پارە ی دوورە دەستە نرخ و بەھاو سەنگی و زۆرتر و باشتر بوو ئەو ساتە بێ گومان پارە ی دوورە دەستە کە باشترە . جا دوینیا لە چا و قیامەتدا چ نرخ و بەھایەکی ھەیە ؟

وہ ژبانی دوینیا بە ھەموو خۆشی یەکانی یەوہ وہ ک ھەناسە یەکی قیامەت وایە .
ھەر وہ کو لە مسند ی امام أحمد دا ھاتووە لە ھەر موودە ی "المستورد بن شداد" کە پێغەمبەر ﷺ دە ھەر مێت : (ما الدنيا في الآخرة الا كما يدخل احدكم اصبعه في اليم، فلينظر به يرجع؟) .^۱ واتە : نمونە ی کەم بایەخی و بچوکی دوینیا لە چا و قیامەتدا وہ ک نمونە ی کە سێکە کە پەنجە ی دەستی بکاتە ناو ئاویکە وە پاشان دەری بەھێنێت . ئایا چەندی پێ یە لەو ئاوە چی ھێناوہ لە گەل خۆیدا ؟ .

^۱ - ئەم لەر موودە یە "صحیح" ، (احمد ۴/ ۲۲۹) وە (ترمذی ۲۳۲۳) وە بە (حسن صحیح) ی دادەنێن .

نەخۇشى و چارەسەر

جا بەقوربان کردنی پاره‌ی دورره ده‌سته باشه که بۆ پاره‌که‌م به‌ده‌سته‌که چ گه‌وجی و نه‌فامی یه‌که. به‌واتایه‌کی تر له‌ده‌ست دانی قیامه‌تیکي هه‌تا هه‌تایی و پڕ له‌خۆشی و به‌خته‌وه‌ری و هه‌میشه‌یی بۆ ته‌مه‌نیکي که‌م و پڕ له‌ناسۆر و ده‌ده‌سه‌ری و خۆشی یه‌کی کاتی.... کامیان جینگه‌ی هه‌لسه‌نگاندنی ژيرو عه‌قله‌؟! به‌لام و ته‌که‌ی تر که پوخته‌که‌ی ده‌لێت: (شتیکي دانیایی، به‌شتیکي گومانای ناگۆرپه‌وه)

واته دنیا دانیایی یه‌و قیامت خۆشی یه‌کانی جینگای گومانه‌... ئه‌وه پیتی ده‌وتریت: تو له‌م دوو حاله‌ته به‌دور نیت، یان گومانته له به‌لێن و په‌یمان‌ه‌کانی خودای گه‌وره‌و پیغه‌مبه‌ره‌کانی هه‌یه سه‌باره‌ت به‌قیامت، یاخود دانیایی یه‌کی ته‌واوت پیتی هه‌یه. جا نه‌گه‌ر دانیاییه‌کی تواوت پیتی هه‌یه، به‌چ ژیری و هۆشیاری یه‌که‌وه ده‌ست به‌رداری قیامه‌تیک و خۆشی یه‌کی نه‌پراوه ده‌بیت بۆ چه‌ند پۆژیکي کورت و کالێ دنیا؟!

وه‌نه‌گه‌ر گومان و دوو دلێت هه‌یه ئه‌وا ده‌ست به‌جی بکه‌وه‌ره پیاچوونه‌وه وردبوونه‌وه و لیکدانه‌وه‌ی ئایه‌ته‌کانی خوای گه‌وره که‌باس له‌بوون تاکیکتي و هیژ و توانا ده‌کات، که‌باس له‌پاستی و دروستی په‌یامبه‌ره‌کان ده‌کات، تا به‌ته‌واوی پاستی و دانیایت بۆ دروست بێته‌وه.

جا له ژيرو هزری هیچ که‌سیک جینگه‌ی نابیته‌وه و ده‌لێت خواجه‌کی به‌توانا و بلند و به‌ده‌سه‌لات دانا و زانا و بیسه‌رو بینه‌ر... ده‌ست به‌رداری ئه‌م هه‌موو ژیان و دنیایه ده‌بیت. لی پرسینه‌وه و پاداشت و سزا ئه‌نجام نه‌دات. ئه‌م حاله‌ته مه‌حال به‌ پادشایه‌کی ئاده‌میزادی بۆ ولاته‌که‌ی، جا چۆن شیاوی گه‌وره‌یی خودای مه‌زنه‌و به‌دانا یه. جا نه‌گه‌ر مۆڤ به‌وردی له‌دروست بوونی خۆی و ردبیته‌وه که له‌دلۆپێک ئاوه‌وه بۆ ئه‌م پێک و پێکی یه‌ی که ئیستا هه‌یه‌تی. کێ ئه‌م هه‌موو گرنگی یه‌و چاودێری یه‌ی کردووه، قۆناغ به‌قۆناغ گه‌شه‌ی پێ کردووه تابوو ته‌ ئه‌م مۆڤه. جا

چۆن خودا دروست کراویکی وا مه زنی پشت گوی ده خات و ماف و سنوور و ئه رکی بۆ دیاری ناکات؟ جا ئه گه به چاوی تی پامانه وه ته ماشای چوار ده وری خۆمان بکهین له وانهی که ده یانبینین و له وانهی که نایانبینین هه ره موو ئه مانه به لگهی تاک و ته نهایی و پاستی خودا ناسه لمیتن که "قورئان" و تهی خودایه؟! که خوی گه و ره بۆ ئه م حاله ته ده فه رمیت: (فلا أقسم بما تبصرون * وما لاتبصرون * انه لقول رسول کرم... الحاقه: ۳۸-۴۰) واته: سویند بیته ئه وهی که ده یبین و وه ئه وهی که نایبینن ئه مه و تهی خوی گه و ره یه.

هه ره ها به لگهی زۆرمان هینایه وه له سه ره ئه م بابته، ته نه ته خودای گه و ره ده فه رمیت: (وفي أنفسكم افلا تبصرون... الذاریات: ۲۱) واته: به لگه کانمان له ده روونی خۆتانیشدا هه یه، ئایا نابینی به ته نها مرۆڤ به لگهی له سه ره تاکی و دانایی خوی گه و ره یه.

گومرا بوونی مرۆڤه کان بۆ دوو هۆکار ده گه ریته وه که ئه ویش هۆکاری به پاست زانین و دلنیا بوونه به بوون، یا خود درۆکردن و گومان بردنه.

باوه ر بوون به قیامه ت به لām ته مه ئی له خوا به رستیدا

ئه گه ر ووترا: ئه گه ر دلێک باوه ری توای به قیامه ت و پاداشت و سزا هه بیته، که چی له هه مان کاتدا زۆر سست و ته مه ئه له ئه نه نجام گه یاندنی ئه رکی خودا به رستیدا؟ ئایا ئه گه ر که سێک دلنیا بیته که سبه ینی له لایه ن پادشایه که وه خه لات ده کریت، یا خود سزا ده دریت، ئایا ئه و شه وه وه که شه وانی تر به بی دوودلی و پراپایی به سه ره ده بات؟! ئایا بیر له سبه ینی ناکاته وه؟ وه خه می بۆ ناخوات و خۆی بۆ ئاماده ناکات؟ ووترا: به ئی زۆر پاسته ئه مه په رسیاریکی زۆر دروسته زۆربه ی خه لکی ده گریته وه. که جیتی سه ره سوپامانه ئه م ته مه ئی و بی باکی یه! وه ئه مه ش بی هۆکار نی یه، وه هۆکاره کانی بریتین له:

یه‌که‌م: نزمی ئاستی زانستی و که‌می و کۆپی له دلتیایی بوونیدا. هه‌رکه‌سیک پیتی و ابیئت که ئاستی زانست چه‌سپاووه‌و زیاده‌و که‌م ناکات، نه‌وه به‌هه‌له‌دا چووه. نه‌وه "ابراهم" ی پیتغه‌مبه‌ر "س.خ" پرسیار له‌خودای گه‌وره ده‌کات و ده‌یه‌و پیت شیوازی چۆنی یه‌تی زیندوو کردنه‌وه‌ی مردوو‌ه‌کانی پی‌ نیشان بدات، که‌له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا باوه‌پی ته‌واوی هه‌بوو به‌پاستی نه‌م کاره، به‌لام ویستی دلتیایی ته‌واوی بی‌ که‌م و کۆپی بۆ دروست ببیئت، واته سه‌رچاوه‌ی نه‌م پرسیاره له‌ گومان و دوو دلی یه‌وه نه‌هاتوو، به‌لکو ویستی دلتیایی بوونی یه‌کجاری بۆ دروست بیئت.^۱

وه‌له‌ مسند ی امام احمد دا هاتوو که پیتغه‌مبه‌ری خودا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (لیس المخبر کالمعاین)^۲ واته: هیچ کاتیک هه‌وال دهر وه‌ک بینهری پووداوه‌که نی یه. هه‌رکاتیک نزمی له‌ ئاستی زانستدا بوو کاریگه‌ری له‌سه‌ر دل که‌م ده‌بیئت و لپشاوی هه‌زو ئاره‌زو و سه‌رقالی به‌دوئیاوه‌ هیژشی بۆ ده‌هینیت و شه‌یتان کاریگه‌ری خۆی بۆ دروست ده‌کات له‌سه‌ر ده‌روونی و دنیاوی لا شرین ده‌کات و بی‌ ئاگایی بیرو هۆشی ده‌گریت و به‌م چه‌شنه‌ باوه‌پ و دلتیایی به‌ر ته‌سک ده‌بنه‌وه‌و هه‌ره‌س ده‌هینیت. له‌به‌ر نه‌م هۆیه‌یه‌ مرفه‌کان له‌ ئاستی باوه‌پو کاردا جیاوازیمان هه‌یه، ته‌نانه‌ت جاری وا هه‌یه‌ لاوازی باوه‌پ ده‌گاته ئاستی ته‌نها گه‌ردیک "مثقل ذره" له‌دلا.

وه‌سه‌رجه‌م نه‌م هۆکارانه‌ ده‌گه‌رپته‌وه‌ بۆ لاوازی له‌بینایی "البصیره" و ئارامگرتن "الصبر" هه‌ربۆیه‌ خۆای گه‌وره مه‌دح و وه‌سفی که‌سانی ئارام گر و دلتیابوو ده‌کات و ده‌فه‌رموویت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ.... السجدة: ۲۴) واته: ئیمه نه‌ته‌وه‌ی ئیسرائیلیمان کرده‌ پیتشه‌وا،

^۱ - پروانه (شرح مسلم للنووی ۱۸۳/۲ - ۱۸۴) وه‌ (فتح الباری) کلمه‌ باره‌یه‌وه‌ زۆر وتراوه.

^۲ - نه‌م فه‌رمووده‌یه‌ "صحیح"ه، (احمد ۲۱۱۵/۱ - ۲۷۱) وه‌ (حاکم ۳۲۱/۲) گێڕایانه‌توه‌.

و دهسه لاتمان پی به خشین، فرمانیان دهکرد، چونکه نارامگریون و باوه پی ته وایان مه بوو به ثایه ته کانمان.

گومانی باش بردن به خودا بزوتنه ری کاری چاکه یه نهک کهم ترخه می

پیشتر پوونمان کرده وه جیاوازی زور مه یه له نیوان گومانی باش بردن به خوی گه وړه، وه گومرپیون. وه پونمان کرده وه گومانی باش بردن هه میشه بزوتنه ری کاری چاکه و چاکه خوازی بووه و هانده ری پڼگه ی پاست و دروستی خودا پرستی یه، چونکه گومانی باش بردن واتای تکاکاری به نده یه بؤ خوی گه وړه و ملکه چی کردنیتی، نه و نه و تکاکاری یه پاست و دروسته، به لام هه رکه سیك تکاکاری یه که ی هانده ری کهم ترخه می و بی په پوایی بیت نه وا گرته به ری پڼگای گومرپییه.

نمونه ی نه مانه وه کو جوتیارک وایه، که نه گه ر زه وی یه که ی به چاک و باشی بکلیت وچاودیری بکات، نه وا چاوه پوانی به ره می چاک و باش و پاک دهکات، به لام نه گه ر کهم ترخه می و بی په پوا بیت و ورده کاری نهکات له کیلان و بزارو چاودیری کردنیدا، نه وا چاوه پوانی به ره می باش نابیت، به لام هه میشه گومانی باش به زه وی یه که ده بات، نایا هیچ سووډیکی هه یه؟

یاخودا که سیك به بی نه وه ی بچته لای خیزانه که ی ته نها به نومید و گومانی باش بردن مندالی ده بیت؟ یاخود به بی کوشش و خویندن و ه ولدان ده بیت به باشترین و چاکترین زانای سهرده می خوی؟

به هه مان شیوه نه گه ر هه رچه نده نومیدی باش و گومانی چاک به خودای گه وړه به ریت به لام کوشش و خودا پرستی نهکات ثایه پله به رزه کانی به هشت به ده ست ده هینیت.

و ه خوی گه وړه ده فره میت: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ..... البقرة: ۱۱۸) واته: "نه و که سانه ی که باوه پدارن

نه خوښی و چاره سهر

و کړچيان کړدوه و ټيکوښاون له پيناو خواي گه وره دا نه وانه به پاستی تکارای
په حمت و به زه یی خوا ده کن "
ته ماشای نه وه بکه که تکارای نه م پیره چوڼ بزوينه ری کاری چاکه و ه ولدانيان
بوه .

ده نه پنی نه م بابه ته نه وه په که : نومیدو تکارای وگومانی باش بردن به خواي گه وره
پتویستی به گرته به ری هکاره کانیتی . که پتویستی ده کات بق به نه نجام گه ياندنی که
خواي گه وره له شهر و به رنامه و سزاو پاداشتی دا دیاری کړدوه . که پتویستی دهستی
پتوه بگرین . پاشان نومیدو تکارو گومانی باش به خودا به رین که له سهر کاری چاکه
به رده و امان بکات له سستی و کم ترخه می بمان پاریزیت .

جیاوازی له نیوان تکارای و هیوا خوازی دا

پتویستی که هه رکه سی که تکارای ده کات (الرجا) که په یوه ست بیت به سیکاری
سهره کیه وه :

یه که م : خوښ وویستنی نه وه ی که تکارای بق ده کات

دووه م : ترس له ده ست چوونی

سی یه م : هه ولدان وکوشش کردن به گویره ی توانا بق به ده ست خستنی

جاهر (تکارایه ک) نه م سی شته ی تیدا نه بوو . نه واته نها (هیواخوان) یه کی
بیټاوه پوکه .

(تکارای) جیاوازه له (هیواخوانی) . تکارا هه میسه ده ترسیت_ وه نه وی بترسیت
_ خیرا ده کات تانه وه ی نه نجامه کی له ده ست نه چیت . له (الجامع الترمذی) دا هاتوه
له فهرمووده ی (أبی هريرة) رضی الله عنه که پیغه مبه رضی الله عنه ده فهرمیت : (من خاف أدلج ومن
أدلج بلغ المنزل، الا ان سلة الله غالية، الا ان سلة الله الجنة).^۱ واته : نه وی بترسیت

^۱ - نه م فهرمووده یه "حن" ه ، (ترمذی ۲۴۵۰) وه (حاکم ۳۷۰۷) وه صحیحه بروانه
(الصحیحه : ۹۵۴).

ابن القيم الجوزی

هه‌لده‌دات وشو ده‌گه‌ریت هه‌نگاو ده‌نیت وه‌ئه‌وه‌ی هه‌نگاو بنیت وه‌ول‌دات. ده‌گاته شویتنی مه‌به‌ست. به‌پاستی کالاو‌خه‌لاتی خوی گه‌وره به‌نرخ و به‌به‌هایه. کالای خوداش به‌هه‌شتی به‌رینه.

هه‌روه‌ها خودای گه‌وره به‌هه‌مان شیوه‌ی تکاکاری (الرجاء) ترس (الخوف) یشی کردوه به‌بزینهری کاری چاکه وچاکه خوازی پیکه‌وه دوو فاکتهری هه‌میشه‌ی کرده‌وه‌ی چاکه‌ن. هه‌روه‌کو ده‌فه‌رمیت: (إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ * وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ * أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ..... المؤمنون: ۵۷-۶۱) واته: ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ترسی په‌روه‌ردگاریان له‌دل‌دایه‌و ده‌ترسیت لیان بره‌نجیت ئه‌وانه‌ش بپروا به‌نایه‌ت وه‌رمانه‌کانی په‌روه‌ردگاریان ده‌هینن. ئه‌وانه‌شی هاو‌ل وهاو‌به‌شی بپه‌روه‌ردگار بپیار ناده‌ن. ئه‌وانه‌ش که‌ده‌به‌خشن له‌زه‌کات و خیر دل‌یان ده‌ترسیتنه‌وه‌کو لیان وه‌رنه‌گریت. چونکه‌ ئه‌وان بیگومانن که‌بۆ لای په‌روه‌ردگاریان ده‌گه‌رینه‌وه. ئا ئه‌وانه په‌له‌ده‌که‌ن پیتش‌برکی ده‌که‌ن له‌ ئه‌نجام دانی هه‌موو چاکه‌یه‌ک^۱

وه‌له (جامع‌ی) (ترمذی) دا هاتوه. له‌فه‌رموده‌ی عائیشه رضی‌الله‌عنه‌ا که‌ ده‌لێت: (سألت رسول الله صلی‌الله‌عنه‌و‌آله‌وس‌لم عن هذه الآية، فقلت: اهم الذين يشربون الخمر ويزنون ويسرقون؟ فقال صلی‌الله‌عنه‌و‌آله‌وس‌لم: لا يا ابنة الصديق، ولكن الذين يصمون ويصلون ويتصدقون ، ويخافون ان لاتقبل منهم اولئك يسارعون في الخيرات.)^۱ واته: خاتوو عائیشه فه‌رمووی: پرسیم له‌پیتغه‌مبه‌ری خودا صلی‌الله‌عنه‌و‌آله‌وس‌لم سه‌بارت به‌م نایه‌ته، ئایا باسی ئه‌و که‌سانه ده‌کات که‌مه‌ی ده‌خۆنه‌وه‌و زینا ده‌که‌ن دزی له‌مالی خه‌لکی ده‌که‌ن؟ پیتغه‌مبه‌ر صلی‌الله‌عنه‌و‌آله‌وس‌لم فه‌رمووی: نه‌خیر ئه‌ی که‌ه‌کی صدیق. به‌لکو ئه‌وانه‌ی پۆژوو ده‌گرن ونویژده‌که‌ن خیر وچاکه ده‌که‌ن

^۱ - نهم فهرموده‌یه "صحیح" ه، (ترمذی ۳۱۷۵) وه (ابن ماجه ۴۱۹۸).

نه خوشی و چاره سهر

له هه مان کاتدا ده ترسن که خدا لییان قبول نه کات، نه مانه به پاستی پیش برکی ده کهن له کاری چاکه دا.

ترس و تگا له ژبانی هاره لاند^۱

خوای گه وره وه سف و پیناسه ی خوش به ختان ده کات به پرپوختی له گه ل ترسد، وه وه سفی به دبخته کان ده کات به خراپه و هیمنی و ناسایشی. هه بویه گه له م سۆنگه یه وه ته ماشای ژبانی هاره لانی پیغه مبه ﷺ بکهیت ده بینیت که له گه ل پرپوختیان له گه ل کارو تی کۆشاندا هیشتا دت رسان له خودای گه وره.

حالی ابو بکری صدیق رضی الله عنه

ئه وه "ابو بکر" ه ده لیت: هیوا خواز بوو که من ته نها تاله موویه ک بوومایه له سنگی باوه پرداریک. وه "احمد" ده گێریت ه وه هه روه ها ده لیت: زمانی خو ی ده گرت و ده یوت: "ئه مه سه رچاوه ی تاوانه کانه".

وه زۆر جار له ترسی خودا ده گریا و ده یوت: بگرین، ئه گه نه گریان خۆتان بگرین. وه هه ر کاتیک که هه لده سا بق نوێژ کردن وه ک داریک له ترسا پاده وه ستا. جاریکیان بالنده یه کی پزگار کردو ووتی: هه ر نیچیریک پابکهیت ویان داریک بپریت، ئه وا له یادی خوات خستوه.

کاتیک له سه ره مه رگدا بوو، به خاتوو عایشه ی ووت: (ئه ی کچه که م من له مال و سامانی مه سولمانان ئه م عابایه و شیردۆشیک ئه م خزمهت کاره م هه یه، خیرا بیان که پینه وه دهستی عومهری کوپی خهتاب ﷺ).

وه ده لیت: (والله ی ئاواته خواز بووم داریک بوومایه و بخورامایه و گازم لی بگیرایه). وه "قتاده" ده لیت: (بیستومه که ابو بکر فه رموویه تی: ئاواته خواز بووم که لاسکه سه وزه یه ک بوومایه کرم بیخواردمایه).

^۱ - پروانه (موسوعه الصحابه) و پیشه کی کئی (الاوائل من الصحابه)

حالی عمری کوپی خه تاب ﷺ

ئەوێ تا عمری کوپی خه تاب ﷺ سورەتی "الطور"ی دەخویندەوێ تا گەیشته ئایەتی (ان عذب ربك لواقع...الطور: ٧) دەستی کرد بە گریانێکی زۆر لە تاوندای خۆش کەوت و خەلکی سەریان لێ دەدا.

لە کاتی سەرەمەرگیدا بە کوپە کەیی ووت: (ئەمە چی دەکەیت، پوومەت و گۆنام بخەرە سەر زەوی تا خوای گەرە بەم دیمەنە پەحمم پێ بکات) هەر وەها ووتی: (قوپە سەرم دایکە... ئەگەر خودا لێم خۆش نەبێت... "سێ جار ئەمە ی دووبارە کردەوێ" پاشان یە کسەر گێانی سپارد).

شەوانە قورئانی دەخویندەوێ کە دەگەیشته هەر ئایەتێک بیهێژاندایە و بترسایە، لە تاوندای چەند پۆزێک نە دەهاتە دەر وەوێ و خەلێ وایان دەزانی نە خۆشە. تەنانەت ئەوێ نەدە گریا بوو دوو خەتی پەش لە سەر دەم و چاوی دەر دەکەوت. "عبدالله کوپی عباس" ﷺ پێی دەلێت: خوای گەرە لە سەر دەستی تۆ میسری ئازاد کردو چەندین فەتحی گەرە لە سەر دەستی تۆ هاتە دی، ئەویش فەرمووی: ئاواتە خوازم بەس تەنھا لە قیامەتدا دەر یازم، نە پاداشتم هەبێت نە تاوان.

حالی عثمانی کوپی عەفان ﷺ

عثمانی کوپی عەفان ﷺ کاتێک لە سەر گۆزێک پابوێستایە ئەوێ نەدە گریا تارپیشی تەپ دەبوو. وە دەلێت: (ئەگەر من لە نێوان بەهەشت و دۆزەخدا بم، وە نە زانم بۆ کامیان پەوانەم دەکەم، لە ویدا ئاواتە خوازم ببمە خۆلەمیش پێش ئەوێ بزانم بۆ کام لایان دەمنێن).

حالی علی کوپی ئەبی تالب ﷺ

ئەوێ علی کوپی ئەبی تالب کە زۆر دەرترسا لە دووشتی سەرەکی هیوا درێژی و شوێن کەوتنی خەزۆ ئارەزووێ کان.

نه خوشی و چاره سهر

یه که میان "هیوا دریژی یه" قیامت بیرده باته وه، به لام شوین که و تنی ناره زووه کان ریگری دهکات له حق و ویستی. جا وادونیا به ره وئاوایوون ده چیت و قیامت سهره لده دات، جا هه ریه که یان کهس وپۆله ی خوی هه یه. وریا بن و بینه پۆله ی قیامت و دونیا وه لانی. نه مرق ته نه کاره و سبه ینی ته نه لی پرسینه وه یه.

حالی نه بو دردا ﷺ

ده لیت (نه وشته ی که من زور لیی ده ترسم، نه وه یه که له پۆزی قیامتدا لیم بپرسن وبلین: نه بو دردا عتق فیری زانست بووی، ئایا کارت پی کردوه؟) وه هه میشه ده بیوت: (نه گهر نه تان زانی دوا ی مردن چیتان بۆ ئاماده کراوه، نه وان وئاوتان پی نه ده خورا به ئاسانی. وه له ماله کانتان خۆتان نه ده گرت، به لکو به ره وده شت وده ره کان هه ل ده هاتن و سنگتان ده کوتا و بوخۆتان ده گریان. وه من ئاواته خواز بووم داریک بووما یه و بخوراما یه) ..

حالی عبدالله ی کوری عباس ﷺ

نه وه نده ده گریا چاوه کانی شوپ ببونه وه نه وه نده ده گریا.

حالی نه بو ذر ﷺ

ده بیوت: (ئاواته خواز بووم داریک بووما یه، یاخود هه ر دروست نه کراما یه. وه کاتیک ویستیان هاوکاری بکه ن له لایه ن ده وله ته وه ووتی: من پیویستم پتی نی یه، چونکه بزنی کمان هه یه ده یفرۆشین و وه گوئی دریژی کمان هه یه بۆ باره لگرتن، خزمه تکار ی کمان هه یه هاوکاریمان دهکات، وه عابا یه کم هه یه. وه من ده ترسم له سهر نه مانه توشی لی پرسینه وه بم له قیامتدا) .

حالی ته میمی داری ﷺ

شه ویکیا ته میمی داری سوره تی جاثیه ی ده خوینده وه تا گه یشته ئایه تی: (أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءٌ مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ... الجاثية: ۲۱) واته: ئایا نه وانیه که تاوانکاریان نه نجام

داوه وای داده نیت که له گه لّ ئەوکه سانه دا وهك یه کن که باوه پیاو هیتاوه و کرده وهی چاکه یان ئە نجام داوه، له ژیان ومردنیاندا ژۆر به هه له دا چون.

ئیت له ترساندا ده گریاو هه ردوباره ی ده کرده وه تاوه کو پۆژ ده بووه وه.

حالی ئەبو عوبیده ی کوری جهراح رضی اللہ عنہ

ئەبو عوبیده ده لّیت: ژۆر ئاواته خوازم که من مه پّک بوومايه و بکرامايه قوربانی وسه ر بپرامايه و گۆشتم بخورايه.

له م بواره دا پووداو ووتە ی ژۆر هه ن که دريژده ده کیشیت، ته نانه ت "بخاری" له (صحیح) هکه یدا بابە تیکی له م بواره ی له ژۆر ناو نیشانی "باب خوف المؤمن ان يحبط عمله، وهو لا يشعر" دا داناوه.

"ابراهيم التميمي" ده لّیت: (هه رکاتیک به راوردی نیتوان ووتە و کرده وه ی خۆم کردبیت، مه ترسیم بۆ دروست بووه له وه ی کرده وه کانم ووتە کانم به درق بخاته وه.)^۱ "ابن ابی ملیکه" ده لّیت: (سی له هاوه لانی پیغه مبه رم بینوه هه ره موویان له وه ترساو ن توشی دوو پووی هاتبیتن، وه که سیان نه ی ده ووت باوه پی من وهك باوه پی جبریل ومیکائیل وایه.)^۲

وه "حسن" په حمه تی خوا ی لیبتیت ده لّیت: (ته نها باوه ردار ده ترسیت، وه ته نها دوو پووی ترسه.)^۳

وه "بخاری" ده لّیت: کاتیک پیغه مبه ر صلی اللہ علیہ وسلم ناوی دوو پووه کانی لای (حذیفه) بردبوو، "حذیفه" ده لّیت: "عمری کوری خه تاب صلی اللہ علیہ وسلم ده هات وده یفه رموو: سویندت ده دهم

۱ - بخاری لهم ووتە ی له (صحیح) هکه یدا هیتاوه، (باب خوف المؤمن ان يحبط عمله، وهو لا يشعر / کتاب الايمان، باب ۳۷).

۲ - هه مان سه رچاوه ی پشور.

۳ - هه مان سه رچاوه ی پشور.

نه خوشی و چاره سهر

به خودا ناوی به دوو پوو بردم یانا؟ وه خذیفه ش ده یفه رموو: نه خیر به لام له دواي عمر به کسه سی تر نالیم.

هه روه ها بخاری ده لیت: بیستم به کیک له زانایان ووتی: مه بهستی له خذیفه له وهی که به دواي عمر به کسه سی تر نالیم، واته نه م ده رگایه له خۆم ناکه مه وه خه لکی بیت پرسیارم لی بکه ن له م بواره دا. وه بوخاری ده لیت: منیش ووتم: نه مهی خذیفه وه ک هه مان فەرمووده ی پیغه مبه ر^ص وایه که به کیک له هاوه لانی داواي لی کرد که به کیک له و حه فتا هه زاره بیت که به شه فاعه تی پیغه مبه ر وه ده چنه به هه شته وه، پیغه مبه ر پیی فەرموو: سبقك عكاشة^۱. واته عکاشه پیش تو که وت له م داوا کردنه دا.

پیغه مبه ر مه بهستی نه وه نه بووه که جگه له "عکاشه" ئیتر که سی تر نه ماوه، به لکو مه بهستی نه وه بووه که نه م ده رگایه له خۆی نه کاته وه وه رکه سیك بیت وداوا بکات و تانه ویش بکه ویته بهر نه و تکارای وشه فاعه ته.... والله أعلم.

^۱ - نه م فەرمووده یه "صحیح" ه، (بخاری ۶۵۴۲) وه (مسلم ۸۹/۳ - نووی) گێڕاویانه ته وه.

به‌شی دووهم :

شوینه‌واری

تاوان.....

سزای له دنیا و قیامه‌تدا

تاوان ھۆكاری ھەموو تاوان و دەردىكە

دینىنە سەر باسى دەردو نەخۆشى يەكان ، كە ھۆكاری تىك دەرى دونیاو قیامەتە .
دەبىت بزانن كە تاوان زیانی خۆی دەدات بە تاییبەتی لە دڵدا . نمونەى وەك ژەھر وایە
لە جەستەى مرقدا . بە پێى جۆر و پلەى تاوانەكان كاریگەریشی دەگۆییت .

ئایا جگە لە تاوان ، هیچ كاریكى تر ھەبە دونیاو قیامەتیشی شیواندیییت ؟
ھەر تاوان نەبوو ھۆى ھۆكاری بە دەركردنى " آدم و حوى " ی باوك و دایكمان لە
بە ھەشتى خۆش و بەختە وەرى ؟

ھەر تاوان نەبوو ھۆكاری بە دەرهێتان و ریسوا كردنى (ئیبلیس) لە مەلەكوتى خواى
گەورە ، وەبەر نەفرەت و خەشم و قینی كەوت و دیمەن و پوخسارى بوو ناشرینترین
سامناكترین پوخسار ، وەبۆ ھەتا ھەتایی بۆ بەش كرا لە بەزەبى و پەحمەتى خواى
گەورە ، وە دۆزەخ بوو جیگەى ھەمیشەى . كە ھەموو ژيانى سەرۆبن كرده وە
لە پەحمەتى خودا بە توپەبى و غەزەبى . لە بە ھەشتى خۆش بۆ دۆزەخى ئاگرین ، لە باوەر
بۆ بۆ باوەر ، لە پیرۆزى یەوە بۆ دیندەبى و پيسواى لە برى تەسبیحات ، كفر و شیرك
و دوو پووى . . . وە لە برى ئەو ھەموو پیرۆزى و خودا پەرسى یە ، بووبە پابەر و ھاندەرى
پێپى تاوانبار و ستەمكار و خراپەكاران .

ھەر تاوان نەبوو ، بوو ھۆى ھەل كەردنى زریانى نەروۆیون و نەقووم بوونى ھەموو سەر
زەوى بە ھەموو پێكھاتەكانى یەوە ئاو دایپۆشین ؟

ھەر تاوان نەبوو بوو ھۆى ھەل كەردنى زریانى پەشەبا بۆ سەر قەومى " عەاد " و
وہ بوو مایەى سەرگەردان و تەفروت و ناكردنیا و لە ناودانىان ، وە بوونە نمونە و پەند بۆ
ھەموو مێژوو و جیھان ؟

و ھەر تاوان نەبوو بوو ھۆكاری ناردنى " ھاوارو قیژەى سامناك " بۆ سەر قەومى
(شەم) كە جەرگ و دڵ و ھەناویانى بپى و لە ناوى بردن ؟

هەر تاوان نەبوو بوو هۆی هۆکاری لەپەگ وپێشه دەرکردنی گوندەکانی قەومی "لوط" و بەرزکردنەوه یان بۆ بەرزاییەکانی ئاسمان و بەشیوەیەك كە فریشتەکانی ئاسمان گوێیان لەو پێنی سەگەکانیان بوو. پاشان لەبەرزاییەوه بەناخی زەویدا پۆیان کردن سەربەرە و خوار پاشان بەردی باران بەسەریانداکە هەموو چەشنەکانی غەزەبیان بەسەردا باران و لەناو بران. وەئەم قارو سزایە دوور نی یە دووبارە بێتەوه بۆ سەمکاران.

هەر تاوان نەبوو... بوو هۆکاری ناردنی هەوری پەشی سامناك بۆ سەر قەومی (شعیب) و دواتر كە گەشتە بان سەریان ئاگری بەتینی سوتینەری بەسەردا باران؟ هەر تاوان نەبوو... بوو هۆکاری خنکاندنی (فیرعەون) و داژدەستەكەى، دواتر پوچەکانیان پەوانەى دۆزەخ کردن و لاشەوجەستەکانیشایان وەك عیبرەت هێشتەوه؟ هەر تاوان نەبوو... قارون و مالّ و سامان و كۆشكەكەى بەناخی زەویدا برد؟ هەر تاوان نەبوو... بوو مایەى لەناوبردنی قەومی "یس" بەهاواری گەورە؟ هەر تاوان نەبوو... پێپێكى بەتواناو جەربەزەى زالّ كەرد بەسەر (بنی إسرائيل) دا پیاو و كۆپىانى كوشتن و كچ و ئاقرەتیاں بەكەنیزە بردو ولاتیاں كاولكرد؟

هەر تاوان نەبوو... هەموو جۆرە كارەساتێكى گەورەى بەسەریاندا هێنا "بنی إسرائيل" لەكوشتارو كاولکاری و وێرانی و كچ و ئاقرەت بەكەنیزەكردن و وەزالّ كردنى پاشا و ستەمكارەكان و وەبوون بەمەیمون و بەرازە پێسوا... وەدواپەمینیان پەيامی خواى گەورەى كە دەفەرمیت: (لَيُعَذِّبُنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ.... اعراف: ١٦٧) واتە: كەسانێك دەنێرمە سەریان كە تا پۆزى قیامەت ئازارو ئەشكەنجەیان بدات.

"امام احمد" دەلێت: (وليد بن مسلم) بۆى گێڕامەوه كە ئەویش لە (صفوان بن عمرو) ئەویش لە (عبدالرحمن بن جبير بن تغير) ئەویش لە باوكى يەوه، دەلێت ووتى: كاتى ولاتى "قبرص" ئازادكراو دەسەلاتدارەكانى سەرگەردان و پەرش و بێلابوونەوه و

نه خوشی و چاره سهر

وه به سهریه کدا ده گریان. له وکاته دا "ابو درداء" م ﷺ بینی له گۆشه یه کدا ده گریا. منیش لیم پرسى: بۆچى له م پۆژه دا ده گریت که خوا ئیسلامى سهریه رزکرد تییدا ئه ویش ووتى: ئه وه ئه ئی چى "جیبر" خه لکی چەند بى ده سەلاتن به رامبه ر به گه وره یی خودا. ئه م قه ومه خاوه ن ده سەلات وپاشای به هیزبوون که پشتیان له فەرمانی خودا کرد، چیان به سهر دا هات.

"علی بن الجعد" ده ئیت: (شعبه بن عمرو بن مره) ووتى: گویم له "أبا البحتري" بوو ووتى: ئه وانەى که گویمان لى بوو هه والیان پیدام که پیتغه مبه ر ﷺ فەرموویه تی: (لن يهلك الناس حتى يعذروا من انفسهم).^۱ واته: خواى گه وره خه لکی به هیلک نابات، تاخه لکی خۆیان بیانوو به ده سته وه نه ده ن.

وه له مسند دا هاتوو له فەرمووده ی (ام سلمة) ﷺ که پیتغه مبه ر ﷺ فەرموویه تی: (إذا ظهرت المعاصي في أمي عمهم الله بعذاب من عنده، فقلت يا رسول الله: أما فيهم يومئذ أناس صالحون؟ قال ﷺ: "بلى"، فقلت: كيف يصنع بأولئك؟ قال: يصيبهم ما أصاب الناس، ثم يصيرون الى مغفرة من الله ورضوان).^۲ واته: ئه گه ر سهر پیتچی و تاوه نکارى ویاخى بوون سهرى هه لدا له ناو ئومه ته که مدا، ئه وا خواى گه وره هه موویان توشى سزا ده کات. منیش پرسیم: ئایا که سانى چاکه خوازیان تییدا نی یه؟ پیتغه مبه ر ﷺ فەرمووی: "به لى تییدا به". منیش ووتم: ئه ی چى له وان ده کات؟ پیتغه مبه ر ﷺ فەرمووی: ئه وانیش توشى ده بن به لام دواتر ده گه پیتنه وه بۆ لای ره حمه ت و په زامه ندی خواى گه وره.

وه له "مراسيل الحسن" له پیتغه مبه ره وه که ده فەر میت ﷺ: (لا تزال هذه الأمة تحت يد الله وفي كنفه مالم يمالئ قراؤها، وما لم يذل صلاحها فجارها، ومالم يهن

^۱ - نهم فەرمووده یه (صحیح) ۵، (احمد: ۲۶۰/۴، ۲۹۳/۵) و (ابو داود: ۴۳۴۷).

^۲ - نهم فەرمووده یه (صحیح) ۵، (احمد: ۲/۱، ۳۰۴/۶) وه له (صحيحین) دا به م چه شه یه: (يهلكون مهلكا واحداً ولكن يعثون على نياتهم) له گيرانه وه یه کى تردا (على أعمالهم).

ابن القيم الجوزی

خيارها اشرارها، فأذاهم فعلو ذلك رفع الله يده عنهم، ثم سلط عليهم جبابرتهم فساموهم سوء العذاب، ثم ضربهم الله بالفاقة والفقر.^١ واته: بهرده وام ئەم ئومەتە لە ژێر دەستی پەحم و میهره بانی و چاودێری خودادایه، کاتێک که قورئان خوێنه کانیان چاوله خوارو مه یلداري کار به دهستان نه بن، وه پیاو چا کانیان ژێرده سته ی خراپه کاران نه بن، وه پیاو به باشه کانیان به چاوی سوکه وه ته ماشا نه کرێن، به لام کاتێک ئەمانه پوویندا، ئەوا دەستی چاودێری و میهره بانیان له سه ره لده گرێ و پاشان زۆرداران زāl دهکات به سه ریاندا و تووشی خراپترین ئازاریان دهکات و دواتر به لای هه ژاری نه بوونیان تووش دهکات.

وه له مسند دا هاتوه له فه رموده ی (ثوبان) رضی اللہ عنہ که پێغه مبه ر صلی اللہ علیہ و آله و سلم فه رمویه تی: (ان الرجل لیحرم الرزق بالذنب یصیبه.)^٢ واته: مرۆڤی وا هیه بی به ش ده بیت و پرزی لی قه دهغه ده کریت به هۆی تاوانیکه وه که توشی ده بیت.

هه روه ها له هه مان سه رچاوه و هه مان که سدا هاتوه که پێغه مبه ر صلی اللہ علیہ و آله و سلم ده فه رمیت: (یوشک ان تتداعی علیکم الأمم من کل أفق، کما تداعی الأکلة علی قصعتها، قلنا: یا رسول الله امن قلة منا یومئذ؟ قال صلی اللہ علیہ و آله و سلم: انتم یومئذ کثیر، ولکنکم غناء کفشاء السیبل، تنزع المهاجرة من قلوب عدوکم، ویجعل فی قلوبکم الوهن، قالوا وما الوهن؟ قال: حب الحیاة وکراهة الموت.)^٣ واته: نزسکه میله تانی تر له هه موو لایه که وه بیتن و بدهن به سه رتاندا، وه کو چۆن که سانی که بانگی یه کتری ده که ن بق سه ر نان خواردن، هاوه لان ووتیان: ئایا ئیتمه ئەو پۆژه ژماره مان که مه؟ پێغه مبه ر فه رموی: ئیوه ئەو

^١ - ئەم فه رموده یه (ضعیف)، (حافظی عیراقی) له (المفنی) دا هیناوتی وه ده لیت (أسنادها ضعیف).

^٢ - ئەم فه رموده یه (حسن لغیره)، (احمد: ٢٧٧/٥) و (الحاکم: ٤٩٣/١) و (ابن ماجه: ٤٠٢٢) بروانه (کنز الفوائد).

^٣ - ئەم فه رموده یه (صحیح)، (احمد: ٢٧٨/٥) و (ابو داود ٤٨٧٨) بروانه (السلسله الصحیحه: ٩٥٨).

پۆژه ژماره‌تان زۆره ، به‌لام وه‌کو که فی سهر ده‌ریان ، ترسی ئیوه له‌دلی ئه‌وان ده‌رده‌هێنرێت ولێتان ناترسن "وه‌ن" ده‌خرێته‌ ناودله‌کانتان، پرسیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر "وه‌ن" چی یه؟ پیغه‌مبه‌ر فرمووی: "وه‌ن" واته: خۆشیستنی دونیا و پق لی بوونه‌وه‌ی مردن.

وه‌له (مسند) دا هاتوه‌ له‌ فرموده‌ی "انس" ﷺ که پیغه‌مبه‌ری خودا ﷺ ده‌فرمیت: (لما عرج بي مررت بقوم لهم اظفار من نحاس يخمشون بها وجوههم وصدورهم، فقلت: من هؤلاء يا جبريل؟ قال: هؤلاء الذين ياكلون لحوم الناس ويقعون في اعراضهم).^۱ واته: له‌شه‌وی "إسراء" دا قه‌ومیکم بینی نینۆکی درێژیان هه‌بوو له‌ مس دروست کرابوو سنگ وده‌م وچاوی خۆیان ده‌پنی ، به‌حه‌زهره‌تی جبریل ووت: ئه‌مانه‌ کێن؟ ئه‌ویش ووتی: ئه‌وانه‌ ئه‌و پێپه‌ن که به‌هه‌میشه‌یی گۆشتی موڤیان ده‌خواردو به‌خرابه‌ باسی ناموسی خه‌لکیان ده‌کرد.

وه‌له "جامع" ترمذی دا هاتوه‌ له‌ فرموده‌ی (ابی هريرة) ﷺ که پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرمیت: (يُخرج في آخر الزمان قوم يختلون الدنيا بالدين ، ويلبسون للناس مسوك الضأن من اللين، ألسنتهم أحلى من السكر، وقلوبهم قلوب الذئاب، ويقول الله عزوجل: ابي يغترون؟ وعلى يجترئون؟ فبي حلفت، لأبعثن على أولئك فتنة تدع الحليم فيها حيران). واته: له‌ کۆتایی زه‌ماندا که سانی که ده‌رده‌چن له‌ پێگه‌ی ئایینه‌وه‌ دونیا به‌ده‌ست ده‌هێنن، هێنده‌ش خۆیان نه‌رم و نیاو ده‌که‌ن به‌وێنه‌ی مه‌، زمانیان شیرینتره‌ له‌ شه‌کر، به‌لام دلایان دلی گورگه‌. خوای گه‌وره‌ ده‌فرمیت: (ثایا ده‌یانه‌وێت من بخه‌له‌تێن؟ جورته‌ و بوییری به‌سه‌ر منه‌وه‌ ده‌که‌ن؟ سوێند بێت به‌خودی خۆم.. به‌لاو فیتنه‌یه‌کی ئه‌وتۆیان به‌سه‌ر دێنم که عاقله‌کانیان تێدا سه‌رگه‌ردان بن).

^۱ - ئه‌م فرموده‌یه (صحیح)، (احمد: ۲۲۴/۳) و (ابو داود: ۴۲۹۷) بره‌وانه‌ (سلسلة الصحیحه: ۹۵۸).

ابن القيم الجوزی

وه (ابن أبی الدنيا) له فہرموودہی (جعفر بن محمد) . (عن ابیہ عن جدہ) ووتی کہ (علی بن ابی طالب) ووتی: (یأتی علی الناس زمان لا یبقی من الاسلام إلا اسمہ، ولامن القرآن الا رسمہ، مساجدہم یومئذ عامرۃ، وھی خراب من الہدی، علماؤہم شر من تحت ادیہم السماء، منهم خرجت الفتنة، وفيہم تعود). واتہ: پوزانیک دیت بہ سہر خہ لکیدا، ئیسلام تہ نہا ہر ناوہ کہی دہ میتیت ، وہ قورٹانیش تہ نہا وینہ کہی و مزگہ وتہ کان پاراؤن، بہ لام ویرانہ لہ پووی خودا پہ رستی یہ وہ، زاناکانیان خراپترین پیٹن ، لہ وانہ وہ فیتنہ و ناشوب سہرہ لدہ دات، وہ ہر بؤ ئہ وانیش دہ گہ ریٹہ وہ . وہ لہ "سماک بن حرب" وہ لہ "عبدالرحمن بن عبداللہ بن مسعود" وہ ﷺ لہ باوکی یہ وہ ووتی: (اذا ظهر الزنا والربا في قرية اذن الله عزوجل بهلاكها) واتہ: ہرکاتیک زینا و سوخواردن "رببا" لہ ہر شاریکدا سہری ہہ لدا ، ئہ وا خواہی گہ ورہ مؤلہ تی بہ ہیلاک بردنیان دہ دات.

وہ لہ (مراسیل الحسن) دہ لیت: (اذا اظهر الناس العلم وضيعوا العمل، وتحابوا بالالسن، وتباغضوا بالقلوب، وتقاطعوا الارحام، لعنهم الله عزوجل عند ذلك، فاصمهم وأعمى أبصارهم) واتہ: ہرکاتیک خہ لکی خویان بہ زانا دہ رخست و کاریان پی نہ کرد، بہ زمان یہ کیان خویش دہ ویست ولہ دلہ وہ پقیان لہ یہ ک بوو ، وہ پہ یوہندیان دہ پچراند، ئہ وا خواہی گہ ورہ نہ فرہ تیان لی دہ کات و کوپرو لائیان دہ کات. وہ لہ "سنن" ی "ابن ماجہ" دا ہاتوہ لہ فہرموودہی (عبداللہ بن عمر الخطاب) ﷺ فہرمووی: (كنت عاشر عشرة رهط من المهاجرين عند رسول الله ﷺ، فأقبل علينا رسول الله ﷺ بوجهه فقال: يا معشر المهاجرين، خمس خصال أعوذ بالله ان تدركوهن: ما ظهرت الفاحشة^۱ في قوم حتى أعلنوا بها إلا ابتلوا بالطواغيت والأوجاع

۱ - فاحشہ: ہہ موو شتیکی نارہ واو ناشرین لہ ووتہو کرداردا وہ خواہی گہ ورہ باسی دہ کات کہ فاحشہ قہ دہ غیہ بہ نہیٹی وناشکرایوہ: (قل انما حرم ربی الفواحش ما ظہر منها وما بطن)

والأوجاع التي لم تكن في أسلافهم الذين مضوا ، ولا نقص القوم المكيال والميزان إلا ابتلوا بالسنين وشدة المؤنة وجور السلطان، وما منع قوم زكاة أموالهم إلا منعوا القطر من السماء فلولا البهائم لم يمطروا، ولا خضر قوم العهد إلا سلط الله عليهم عدواً من غيرهم، فأخذوا بعض ما في أيديهم ، وما لم تعمل أئمتهم بما أنزل الله عزوجل في كتابه إلا جعل الله بأسهم بينهم).^١ واته: ئهـى پيـرى كۆچه ريبه كان "المهاجرين" په نا ئه گرم به خوادا كه توشى ئهـم پيـنچ خه سله ته نه بن: له قوميتكدا زينا سهره لبدات و به ئاشكرا ئه نجامى بدهن ئهـوا توشى چه ندين په تاى جوراوجور دهن كه له پيشينه و باويا پيرياندا نه بووه. وهـهر قه وميـك دياردهـى دزى وفيل كردن له تهرازودا ئه نجام بدهن، ئهـوا توشى گرانى وسته مى دهـسه لات دهـبنه وه. وهـهر قه وميـك ريگري بكن له زهكات دهركردن، ئهـوا توشى وشكه سالى دهن، ئهـگر له بهر گيانله بهران نه بيت هـر به يه كجارى باران ناباريـت. وهـهر قه وميـك دياردهـى په يمان شكندن تـيـياندا سهره لبدات، ئهـوا خواى گوره دوژمنانيان به سهردا زال دهكات و به شيكى زورى سامان ودهـسه لاتيان له دهـست دهـدن. وهـهر قه وميـك سهركرده كانيان به فرمايشته كان وكتيـبه كهـى خواى گوره فرمان په وايى نه كن، ئهـوا خواى گوره توشى دوبره كى ودوژمنايه تيان دهكات له نيو خوياندا.

وهـله (مسند وسنين) دا هاتووه له فرمودهـى (عمرو بن مروه) له (سالم بن ابى الجعد) عليه السلام له باوكى يه وه دهـلـيت پيـغه مبهـر عليه السلام فرمودهـى: (ان من كان قبلكم كان اذا عمل العامل فيهم بالخطيئة جاءه الناهي تعذيراً، فاذا كان الغد جالساً واكله وشاربه، كانت لم يره على خطيئة بالأمس، فلما راي الله عزوجل ذلك منهم ضرب بقلوب بعضهم على بعض ، ثم لعنهم على لسان نبيهم داود وعيسى بن مريم، ذلك

وهـدهـه فرمودت: (الشیطان يعدكم الفقر ويأمركم بالفحشاء) وهـزور ئهـم وشهـيه ژ "زينا" به كارد هـيـرت.

^١ -ئهم فرمودهـى (حسنه)، (ابن ماجه: ٤٠١٩) و(بريـصـر الباني) به حسن يان داوهـته قهـلـم.

ابن القيم الجوزی

بما عصوا وكانوا يعتدون. والذي نفس محمد بيده لتأمرن بالمعروف، ولتنهون عن المنكر ولتأخذن على يد السفية، ولتأطرنه على الحق أطراً أو ليضربن الله بقلوب بعضكم على بعض، ثم ليلعنكم كما لعنهم^١ واته: له و خه لكانه ی پیش ئیوه دا گهر که سیک هه له ی بگردایه ، نه وا به کیک له و که سانه ی ئاموژگاری خه لکیان ده کرد ده هات و سزای ده داو ئاموژگاری ده کرد، پیتی ده ووت: له خوا بترسه، به لام به یانی که پوژ ده بووه ده ئاموژگاری که ره که له گه ل تاوانبار ده که دا پیکه وه ده بوون نان و ئاویان ده خوارد هه وه کو بلتی نه و که سه دوینی هه له ی هه رنه کردبی. کاتیک خوی گه وه نه مه ی لی بینین دله کانی وه ک یه ک لی کردن وه به یه کیانیدا. نه و جا نه فره تی لی کردن له سه زاری "داود و عیسای کوپی مریم (س.خ)". نه مه ش به هو ی نه وه ی سه ریچی خودایان ده کرد ، پاشان پیغه مبه ره رموی: سویند به و که سه ی که گیانی منی به ده سه ته ، نه گه ره فرمان به چاکه و پیکری له خراپه نه که ن ، وه ده سستی نه فامان نه گرن و پشتیوانی له حق نه که ن، نه وا خودا دله کانتان ده دات به یه کداو نه فره تان لی ده کات، وه کو له وانه ی پیشوو تری کرد.

وه (ابن ابی الدنيا) له "ابراهيم بن عمرو الصعاني" ده لیت: (اوحى الله الى يوشع بن نون عليه السلام، اني مهلك من قومك اربعين الفا من خيارهم، وستين الفا من اشرارهم، قال: يارب، هؤلاء الاشرار، فما بال الاخيار؟ قال: انهم لم يغضبوا لغضبي، وكانوا يواكلونهم، ويشاركونهم). واته: خوی گه وه وه حی بو "یوشع بن نون" نارد که من وچل هه زار له پیاو خراپ وچل له پیاو چاکانی قه و مه که ت به هیلک ده به م. نه ویش ووتی: خوی به پیری خراپه کاره کان حه قی خویانه، نه ی پیری چاکه کاران بو؟ فه رموی: چونکه به نه رکی خویان هه لئه ساون به وه ی پیکری خراپه کاران نه بوون ، تووپه نه بوونه به رامبه ره نه و کارانه ی که من پیم ناخو شه، وه نه وان نه نجامیان داوه.

^١ - نه م فه رموده یه (ضعیف الاسناد)، (احمد: ٢١٩/١) وه (ابو داود: ٤٣٣٦) وه (الرمذي: ٣٠٤٧) وه (ابن ماجه: ٤٠٠٦) بروانه: (ضعیف ابن ماجه ی الیانی: ٨٦٧).

نه‌خو‌شی و چاره‌سەر

هه‌روه‌ها (أبو عمر بن عبد البر) له "أبي عمران" ده‌لێت: (خوای گه‌وره‌ دوو فریشته په‌وانه ده‌کات بۆ کاولکردنی گوندیک، به‌هه‌رچی تێدايه. کاتیک که‌چوونه‌ سه‌ر گونده‌که‌ بینیان که‌ پیاویک له‌ مزگه‌وته‌که‌ ودا خواپه‌رستی ده‌کات وکړنوش ده‌بات، فریشته‌کان ووتیان: خواپه‌ گیان فلان به‌نده‌ت له‌ گونده‌که‌ تدا نوێژ ده‌کات، خوای گه‌وره‌ فهرمووی ئه‌ویشی له‌ گه‌لدا وێران بکه‌ن، چونکه‌ هیچ کاتیک نا‌په‌حه‌ت و دلگران نه‌بووه‌ له‌ پێناو مندا.) .

وه "الحمیدی" له (سفیان بن عیینه) ده‌لێت: (سفیان بن سعد) له "مسعر" ده‌گێڕێته‌وه: (که‌ فریشته‌یه‌ک فهرمانی پێ کرابوو که‌ گوندیک به‌ ناخی زه‌ویدا به‌ریت، دواتر ووتی ئه‌ی په‌روه‌ردگار فلانه‌ که‌سی خواپه‌رستی تێدايه. خوای گه‌وره‌ وه‌حی نارد که‌ له‌و که‌سه‌وه‌ ده‌ست پێ بکه‌، چونکه‌ هیچ کاتیک دلگران نه‌بووه‌ به‌رامبه‌ر به‌وکاره‌ خراپانه‌ی که‌ له‌و گونده‌دا کراوه‌.)

وه‌هه‌روه‌ها (ابن ابی الدنيا) له "وهب بن منبه" ده‌لێت: (کاتیک داودی پێغه‌مبه‌ر هه‌له‌ی کرد، داوای لێ خوشبوونی کرد، خوای گه‌وره‌ لێی خوش بوو. دواتر خوای گه‌وره‌ باجی ئه‌وه‌هه‌له‌یه‌ی دابه‌سه‌ر نه‌ته‌وه‌ی بنی ئیسرائیلدا. هه‌زه‌تی داود فهرمووی: ئه‌ی خودایه‌ تۆ فهرمانه‌وه‌یایی دادپه‌روه‌ری په‌های چۆن باجه‌که‌یت دابه‌سه‌ر که‌سانی تر که‌چی من هه‌له‌م کردووه‌. خوای گه‌وره‌ وه‌حی نارد و فهرمووی: چونکه‌ کاتیک تۆ هه‌له‌ت کرد، ئه‌وان پێگریان نه‌کردیت.)

وه‌هه‌روه‌ها (ابن ابی الدنيا) له (أنس بن مالك) ده‌لێت: (انه دخل على عائشة عليها السلام هو ورجل آخر، فقال لها الرجل: يا ام المؤمنين حدثينا عن الزلزلة. فقالت: اذا استباحوا الزنا، وشربوا الخمر، وضربوا بالعازف غار الله عز وجل في سمائه، فقال للأرض: تزلزلي بهم، فإن تابوا ونزعوا، وإلا هدماهما عليهم، قال: يا ام المؤمنين أعذبا لهم؟ قالت: بل موعظة ورحمة للمؤمنين، ونكالا وعذابا وسخطا على الكافرين. فقال أنس عليه السلام: ما سمعت حديثا بعد رسول الله ﷺ أنا أشد فرحا به مني

ابن القيم الجوزی

بهذا الحديث.^۱ واته: من وپیاوئکی تر چووین بۆ لای خاتوو عائیشه رضی اللہ عنہا، پیاوه که لئی پرسی: ئە ی دایکی بپواداران باسی بوومه له رزه مان بۆیکه "زلزله"؟ خاتوو عائیشه ش فهرمووی: ئە گهر زیناوداوین پیسی به ناشکراکرا و مه ی خورایه وه و ئامیری موسیقایان ژهنی. خوای گهره له سه رووی ئاسمانه وه توپه ده بیئت، وه به زهوی ده لیئت ده ست بکه به له رینه وه واته بوومه له رزه. جا ئە گهر ته و به یان کردو گه رانه وه باشه... ئە گهر نا ئە و به بوومه له رزه کاولیان ده کات و خانوو کۆشکه کانیان به سه ردا ده پوخینیت. پیاوه که ووتی: ئە ی دایکی بپواداران ئە مه ته نها سزایه که بۆ ئە وان؟ خاتوو عائیشه فهرمووی: په ندو ئامۆزگاری یه که بۆ بپواداران وه سزاو توپه یی خودایه بۆ بی باوپه کان. "أنس" ده لیئت: له دوا ی پیغه مبه ری خودا فه رموده ی وادلّ خو شم نه بیستوه.

وه (ابن أبی الدنيا) له فه رموده یه کی (مرسل) ده گێڕیته وه: (إن الأرض تزلزلت على عهد رسول الله ﷺ، فوضع يده عليها ثم قال: أسكني، فإنه لم بأن لك بعد، ثم التفت الى أصحابه. فقال: (ان ربكم ليستعتبكم فاتبعوه) ، ثم تزلزلت بالناس على عهد عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ فقال: أيها الناس ما كانت هذه الزلزلة الا على شيء أحد تثموه، والذي نفسي بيده لئن عادت لا اسكنكم فيها أبداً.)^۲ واته: له سه رده می پیغه مبه ردا رضی اللہ عنہ بومه له رزه یه ک پوویدا و زهوی ده ستی کرد به له رینه وه، پیغه مبه ریش ده ستی خسته سه ر زهوی و پیی فه رموو: هیمن وئارام به هیشتا کاتی ئە وه ت

^۱ - ئەم فه رموده یه (ضعیف الاسناد) ه، (حاکم: ۵/۱۶) گێڕاییه وه له سه ر مه رجی مسلم به "صحیح" ی داوه له قه تهم، وه (ذهبی) دلّیت: یتیم وایه هه لبه سزاو بیت، وه ئەم فه رموده یه (سیوطی) له کتیی (کتاب الزلازل) دا هیئاویتی و ده دیداته پان (ابن ابی الدنیا حاکم) وه ده لیئت: وه پراسی زانیوه (صحیح) بروانه ئەو کتیه لا ۹۰-۱۰، به ده رهتانی ئیمه وه.

^۲ - ئەم فه رموده یه (ضعیف الاسناد) ه، وه (ابن ابی حاتم) له (المراسیل) ل- ۱۹۰ گێڕاوتیه وه، بروانه هه مان سه رچاوه ی پیشوو، لا ۲۵۵.

نه‌هاتوو، پاشان پووی کرده هاوه‌له‌کانی وه‌رمووی: خوی گه‌وره لۆمه‌تان ده‌کات ، ده‌ی ئیوه‌ش لۆمه‌ی خۆتان بکه‌ن له‌سه‌ر خراپه‌کاریه‌کانتان ، پاشان له‌سه‌رده‌می (عمر بن الخطاب) دا بومه‌له‌رزیه‌ک پوویدا. (عمر) وه‌رمووی: (ئه‌ی خه‌لکینه ئه‌م بومه‌له‌رزیه به‌هۆی کاریکه بووه ئیوه به‌خراپه ئه‌نجامتان داوه، سویند بێت به‌وکه‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته، ئه‌م جاره‌یان پوویداوه من پارێزگاریتان لی‌ناکه‌م).

وه‌له‌پله‌وپایه‌ی (عمر بن الخطاب) دا هاتوو له (ابن ابی الدنیا) وه‌ ده‌گێڕێته‌وه که: (ان الارض تزلزلت علی عهد عمر عليه السلام فضرِبَ يدُه علیها، وقال: مالک؟ ومالک؟ أما إنها لو كانت القيامة حدثت اخبارها، سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إذا كان يوم القيامة فليس فيها ذراع ولا شبر إلا وهو ينطق.) واته: له‌سه‌رده‌می (عمر بن الخطاب) عليه السلام زه‌وی له‌رزنی یه‌وه، عمریش ده‌ستی خسته‌سه‌ری ووتی: ئه‌وه‌چیه؟ ئه‌وه‌چیه؟ خۆنه‌گه‌ر قیامه‌ت بێت، ئه‌وا ده‌بێت بێته‌ وه‌لام، چونکه من گویم له‌پێغه‌مبه‌ر بوو صلى الله عليه وسلم وه‌رمووی: ئه‌گه‌ر پۆژی قیامه‌ت پوویدا ئه‌وا هه‌موو بال و بستی‌ک له‌زه‌وی ده‌ست ده‌کات به‌قه‌سه‌کردن.

وه (إمام احمد) له (صفیه) ده‌گێڕێته‌وه که: ووتویه‌تی: (قالت: زلزلت المدينة علی عهد عمر عليه السلام، فقال: يا أيها الناس ما هذا؟ ما اسرع احدثتم. لنن عادت لأساکنکم فیها.)^١ واته: له‌سه‌رده‌می "عمر عليه السلام" زه‌وی له‌ریه‌وه، ئه‌ویش ووتی: ئه‌ی خه‌لکینه ئه‌مه چی یه؟ چۆن به‌خیرایی شتی‌کتان کردوه، جائه‌گه‌ر ئه‌م جاره پوویداوه من ئیوه‌ی تیدا نابێریم.

وه (کعب) ده‌لێت: هه‌رکاتێک خه‌لکی تاوانی زۆریان له‌سه‌ر زه‌وی ئه‌نجام بدایه‌ئوه زه‌وییه‌ی له‌ترسی ئه‌وه‌ی که خودای گه‌وره ئاگاداریتی ده‌له‌رزنی یه‌وه.

^١ - ئه‌م وه‌رمووده‌یه (صحیح)ه، (ابن ابی شیه) له (مصنفه: ٤٧٤/٢) وه (بیهقی) له (سنة الطبی: ٣٤٢/٣) گێڕایانه‌وه.

ابن القيم الجوزی

(عمر بن عبدالعزیز) رحمۃ اللہ علیہ نامہ‌ی نووسراوی ناراستہ‌ی گشت شاره‌کان کرد: (اما بعد فإن هذا الرجف شيء يعاتب الله عزوجل به العباد ، وقد كتب الى الامصار ان يخرجوا في يوم كذا وكذا شهر كذا وكذا، فمن كان عنده شيء فليصدق به، فإن الله عزوجل يقول: قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى * وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى.. اُعلی: ۱۴-۱۵ . وقلوا كما قال ادم: رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.... الأعراف: ۲۳. وقل كما قال نوح: وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ... هود: ۴۷. وقلوا كما قال يونس: لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.... الأنبياء: ۸۷) ^۱ واته: ئەم داچە ئەکینە‌ی زەوی گله‌یی خودایە لەبەندەکانی دەکات. وە لە نامە‌یە کدا که ناراستە‌ی سەرچەم شاره‌کانی کردو نووسی بووی: ئەم زەمین لەرزە‌یە گله‌یی خودایە لە بەندەکانی، جا پێویستە لە فلان پۆژو لە فلان پۆژدا ، وە لە فلان مانگ وە فلان مانگدا دەریچنە دەروە‌ی شار ، هەر کە سێک دەستی دەردەچیت و هە‌یە‌تی باخێر بکات، چونکە خوای گە‌وره دە‌فرمیت: (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى * وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى.. اُعلی: ۱۴-۱۵). واته: ئەو کە سە سە‌رفرازە کە دەرونی خۆی پاک پاکرتووه ، وە ناوی پەروەردگار دەبات و نوێژ دەکات. ئێ‌وه‌ش هە‌روه‌کو "ادم" ووتی بڵێن: (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ.... الأعراف: ۲۳). واته: ئە‌ی پەروەردگار ئێ‌مه ستممان لە‌خۆمان کرد، ئە‌گەر تۆ‌ی بە‌خشندە لیتمان خۆش نە‌بیت وە‌پە‌حمان پێ نە‌کە‌یت ئە‌وا دە‌بینە‌یە کێک لە‌دۆ‌پاوه‌کان. وە هە‌روه‌کو "نوح" ووتی ئێ‌وه‌ش بڵێن: (وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ... هود: ۴۷). واته: ئە‌ی پەروەردگار ئە‌گەر تۆ‌ پە‌حمان پێ نە‌کە‌یت و لیتمان خۆش نە‌بیت ، ئە‌وا دە‌بینە‌یە کێک لە‌دۆ‌پاوه‌کان. وە هە‌روه‌کو "یونس" ووتی ئێ‌وه‌ش بڵێن: (لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

^۱ - ئەم لە‌م‌رودە‌یه (حسن)ە، (أبو نعیم) لە "حلیه الاولیاء ۳۰۵/۵" گێ‌راوی‌یه‌وه ، وە دە‌تیت هە‌ندێک کە‌سی ئێ‌دا‌یه نایناسم، وە "ابن أبی شیبە" لە "م‌صنف: ۴۷۳۲" گێ‌راوی‌یه‌وه بە "مسند" پیاو‌ه‌کانی هە‌موو متمانە‌دارن.

نه خوشی و چاره سهر

سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ... (الأنبياء: ۸۷). واته: هیچ خودایه ک نی یه به حق ته نها تق نه بیّت، پاکی و بی گهردی بۆتق، من یه کیك بووم له سته مکاران.

وهه روه ها (امام احمد) ده لیّت: (أسود بن عامر) له (أبو بكر) له (الاعمش) له (عطاء بن أبي رباح) له (ابن عمر) وهه ده گپړیته وه و ده لیّت: (سمعت رسول الله ﷺ يقول: اذا ضن الناس بالدنيا والدرهم وتبايعوا بالعينة، وتبعوا اذنان البقر، وتركوا الجهاد في سبيل الله، انزل الله بهم بلاء لا يرفعه حتى يراجعوا دينهم).^۱ واته گویم له پیغه مبه رﷺ بوو ده فهرمیت: نه گهر خه لکی دینارو درهم وپاره بووه مه به ستیان، وه کاری کرپن و فروشتنیان به شیوه ی "عینه" نه جامدا، وه شوپن ده سه لاتدارانی قامچی به ده ست که وتن که قامچی کانیان له شیوه ی کلکی مانگادایه. وه پشستیان کرد له تیکوشان له پیناوی خودادا. نه وا خوا ی گه وره به لایه کیان به سهردا داده به زینیت له کولیان نابیتته وه تا نه گه پینه وه سهر ناینه که یان.

(وتبايعوا بالعينة) له لای "فقهاء" وزانایانی بواری فیه دوو رافه و لیكدانه وه یان هه یه: یه که م: فروشتنی کالایه که به قهرز به که سیك، به نرخ ی زیاتر له نرخ ی ناسایی خوی. دووهم: فروشتنی کالایه که به که سیك، پاشتر کرپنه وه ی هه مان کالاً له وکه سه، به لام به نرخ یکی زور که متر له وه ی که پیی فروشتووه.^۲ وه "حسن" ده لیّت: فیتنه ته نها سزایه که و توله سندنه وه یه که خوا ی گه وره له خه لکی ده سپنیتته وه.

وهه ندی له پیغه مبه رانی "بنی ئیسرائیل" کاتیک وردبونه وه له و کاره ساته ی (بنختنصر)^۳ به سهریاندا هینای ووتیان: (نه ی خودای گه وره به هوی به رنه نجامی

^۱ - هم فهرموده یه (حسن) ه، (احمد: ۲۸/۲) وه (ابو داود: ۳۴۶۲) گپړایانه توه.

^۲ - پروانه: (معجم لغة الفقهاء: ل ۱۱۴).

^۳ - یان نه بو خودنوسر، پاشای بابلیه کان بوو که هیزشی کرده سهر شاری "نورشلیم-قدس" وشارستانی ته جولیه که ی کاول کرد زوری لی کوشتن و زوری لی به دیل گرتن و له بابل به ندی کردن. "وه گپړ"

ناپاکی و تاوانکاری خو مان که سیکت زال کرد به سه زماندا ، نه تو ده ناسیت و نه به زهیی به ئیمه دا دیته وه .

وه (بختنصر) به " دانیال - ی پیغه مبه ر " ی ووت: چی منی به سه ر قه و مه که تدا زال کرد؟

(دانیال) یش ووتی: گه و ره یی تاوانکاری توو سته مکاری قه و مه که م به رامبه ر به خودی خو یان .

وه "ابن ابی الدنيا" له فرموده ی (عمار بن یاسر) و (حذیفه) وه ده گپرتیه وه که پیغه مبه ر ﷺ فرموویه تی: (ان الله عزوجل اذا اراد بالعباد نقمة امات الاطفال واعقم ارحام النساء، فتنزل النقرة ، وليس فيه مرحوم.)^۱ واته: هر کاتیک خوای گه و ره بیه ویت به لایه ک توشی به نده کانی بکات، ئه و ا پیشتر مندالان ده مرینیت و ئافره تان نه زوک ده کات، ئه و سا به لاکه داده گریتیه خواره وه بۆ سه ریان، که که سیکیان تیدا نی یه شایه نی به زهیی خودای گه و ره بیت.

وه (ملك بن دینار) ده ئیت له " حکمه " دا خویندمه ته وه که خودای گه و ره فرموویه تی: (من الله م پادشاو خاوه نی پادشا کانم، دلّی پادشا کان له دهستی مندایه . هر که سی ملکچه چی وخواپه رستی من بکات، ئه و ا پادشا که یان دلّ نه رم و نیان ده که م . وه هر که سی که سی که سی پیم بکات ، ئه و ا پادشا که یان ده که م به به لا به سه ریان وه . جا خوتان به کاروباری پادشا کانه وه سه رقال مه کن، به لکو سه رقالی گه پانه وه و ته و به بن بۆمن، ئه و ا ئه وان دلّ نه رم ده که م.)

وه له (مراسل الحسن) دا هاتووه: (ئه گه ر خوای گه و ره ویستی خیر برژینیت به سه ر هر قه و می کدا ، ئه و ا کاروباریان ده داته ده ست که سه نه رم و نیان و دلسۆزه کانیانه وه ،

^۱ - نه م فرموده یه (ضعیف الاسناد) ه، (سیوطی) له (جامع الکبیر) دا هیناوتی، وه (البانی) له (ضعیف الجامع به ژماره ی ۱۵۴۴) هیناوتی له (اللقابی شیرازی) وه به (ضعیف) ی داناره .

نه خوښی و چاره سهر

به لام نه گهر ویستی شهریان به سهردا برژیتیت ، نهوا کاروباریان ده داته ده ست
کاربه ده ستانی سته مکار و بی عقل و دل په قه کانیاں .)

وه (امام أحمد) و که سی تریش ده گپړنه وه له "قتاده" ده لیت: (حه زه تی "موسی"
(س.خ) فرموی: نهی خوای گه وره تو له سهرووی ناسمانه کانیت و نیمه یش
له زه وی. جا نیشانه ی تو په بوون وپازی بوونت له نیمه چی به؟ خوای گه وره
فرموی: نه گهر کاروبار تانم دایه ده ستی کاربه ده ستانی نهرم و نیان وژیرو لیها تو،
نهوا نیشانه ی نه وه یه لیتان پازیم. وه هر کاتیک کاروبار تانم دا به ده ستی سته مکارو
بی به زه یی نهوا نیشانه ی نه وه یه لیتان توپرم.)

وه (ابن ابی الدنيا) ده گپړته وه که "فضیل بن عیاض" ووتی: "خوای گه وره وه چی
نارد بق هندی له پیغه مبه ران که: نهو که سهی که من بناسیت و سه پیچیم بکات، نهوا
که سیک به سهریاندا زال ده کم که من نه ناسیت."

وه هره وها (ابن ابی الدنيا) ده گپړته وه له فرموده ی "ابن عمر" رضی الله عنه یرفعه: (والذي
نفسی بیده ، لاتقوم الساعة حتی یبعث الله امراء کذبة ، و وزراء فجرة ، واعوانا
خونة ، وعرفاء ظلمة ، و قراء فسقة ، سیماهم سیماء الرهبان ، و قلوبهم أنتن من
الجیف ، اهوؤهم مختلفة ، فیفتح الله لهم فتنة غبراء مظلمة فیتهاوكون فیها ، والذي
نفس محمد بیده لینقضن الاسلام عروة عروة ، حتی لا یقال الله الله ، لتأمرن
بالمعروف ، ولتنهون عن المنکر ، او لیسلطن الله علیکم شرارکم فیسومونکم سوء
العذاب ، ثم یدعو خیارکم فلا یستجاب لهم ، لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنکر او
لیبعثن الله علیکم من لایرحم صغیرکم ، ولا یؤقر کبیرکم.) واته: سویند بیت به و
که سهی گیانی محمدی به ده سته ، قیامت پوونادات تاو هکر خوای گه وره نهو که سانه
په وانه نه کات: سه رکړدهی دروژن ، وه زری تاو هنکارو ناپاک ، خواناسی سته مکار ،
قورثان خوینی خرابه کار که سیمو پوخساریان له سیمو پوخساری پاهیه کان ده چیت
، وه دله کانیاں بؤگه نه ناره زووه کانیاں جیاوازه ، خوای گه وره ده رگای ناشوب

ابن القيم الجوزی

وفیتنه ی لیّ ده کاته وه. وه سویند بیّت به وکسه ی گیانی محمدی به دهسته ئیسلام پارچه پارچه ده بیّت وله ناو ده چیت، ته نانه ت ووتنی الله الله یش نابیستیت، یان فه رمان به چاکه ده کهن وپیگری له خراپه ده کهن، یا خودای گه وره سته مکاران و خراپه کارانتان ده کاته رابه رو سه رکرده تاوه کو توشی توندترین ئازارتان ده کهن. له م کاته دا پیاو چاکه کانیشتان نزایان قبول نابیّت. یان ده بیّت فه رمان به چاکه و پیگری له خراپه بکهن، یا خود خوای گه وره کهسانیک به سه رتاندا زالّ ده کات که پیز له گه وره تان نه گریت و به زهیی به بچوکیشتان نه به ته وه.

وله (معجم الطبرانی) و سه رچاوه ی تریش هاتوه له فه رموده ی "سعید بن جبیر" له "ابن عباس" رضی الله عنه ده لیت: پیغه مبهری خودا صلی الله علیه و آله ده فه رمیت: (ما ططف قوم کیلا، ولا یخسوا میزانا، الا منعهم الله عزوجل القطر، وما ظهر فی قوم الزنا الا ظهر فیهم الموت، وما ظهر فی قوم الربا الا سلط الله علیهم الجنون، ولا ظهر فی قوم القتل- یقتل بعضهم بعضا، الا سلط الله علیهم عدوهم، ولا ظهر فی قوم عمل قوم لوط الا ظهر فیهم الخسف، وما ترک قوم الأمر بالمعروف والنهی عن المنکر الا لم ترفع أعمالهم ولم یسمع دعاؤهم).^۱ (واته: هه رقه ومیک فیّل له ته رازوو بکات، ئه وا خوای گه وره توشی وشکه سالیان ده کات و بارانیان لیّ ده گریته وه. وه هه رقه ومیک زینا وداوین پیسی بییته دیارده تیانداندا، ئه وا خوای گه وره توشی مردنیان ده کات" واته جوړه ها دهر دو تاعوئی کوشنده ی وه ک ئیدز و سه یه لان وزوهری توش ده کات که هه ر به توش بوونیان له پیزی مردوان ده ژمیردرین، چونکه چاره سه ریان نه سته مه و دژواره وه رگپړ".)

وه هه رقه ومیک پیا خواردن بییته پیشه و دیارده تیانداندا، ئه وا خوای گه وره توشی شیتییان ده کات. وه هه رقه ومیک کوشتن ویه کتر کوژی سه ره لبدات له ناویانداندا، ئه وا

^۱ - (منذری) له (الترغیب والترهیب) دا هتاویتی، وه (مالک) به (موقوف) ی داوه له قه لاهم، به لام له لای (الطبرانی) و کهسانی تر "مرفوعه".

خوای گه وره دوژمنه کانیان به سهر دا زال ده کات. وه کرداری چلّیسی قهومی لوط واته نیر بازی له ههر قه میکدا سهره لبدات، ئه و خوای گه وره توشی سزایی به ناخی زه ویدا چوونیان ده کات. وه ههر قه ومیک ده ست به رداری فه رمان کردن به چاکه و پیگری له خراپه کردن ببیت، خوای گه وره کارو دوعایان لی وه رناگریت و لییان قبول ناکات.

وه (ابن ابی الدنيا) له فه رموده ی "ابراهیم بن الاشعث" له "عبدالرحمن بن زید" له "باوکی یه وه" ئه ویش له "سعید" ئه م فه رموده یانه گیراوه ته وه. وه له "مسند" و سهر چاوه ی تریش دا هاتوو له فه رموده ی "عروه" له "عائیشه" وه ﷺ ده لیت: (دخل رسول الله ﷺ وقد حفزه النفس، فعرفت في وجهه انه قد صفزه شيء فما تكلم حتى توضأ، وخرج فلصقت بالحجرة، فصعد المنبر فحمد الله وأثنى عليه، ثم قال: يا أيها الناس، إن الله عز وجل يقولكم: مروا بالمعروف وانها عن المنكر قبل ان تدعوني فلا أجيبكم، وتستنصرون فلا أنصرکم، وتسالوني فلا أعطيكم.)^۱ واته: چووم بۆلای پیغه مبه ری خودا مه ستم کرد به پوخساریدا شتیک سهر قالی کردوه. هیچی نه ووت تا ده ست نوژی گرت و پویش بۆ مزگه ووت دواتر چووه سهر بلندگو یه کی و فه رمووی: ئه ی خه لکینه خوای گه وره پیتان ده فه رمیت: فه رمان به چاکه و پیگری له خراپه بکه ن، پیش ئه وه ی بپارینه وه و داوا بکه ن و وه لامتان نه ده مه وه و داوای سهر که وتنیش ده که ن سهرتان ناخه م.

وه (العمري الزاهد) ده لیت: (یه کیک له و سهر که شیان ه ی تو به سهر ده رونی خۆتدا ده یکه یت و خوداش له خۆت زویر ده که یت، ئه وه یه کاتیک که کاریکی ناپه واه که ده بیته مایه ی توپه بوونی خودای گه وره له پیش چاوت ئه نه جام ده دریت، تویش نه پیگری ده که یت و نه فه رمان به چاک بوونی ده که یت و وه تئیده په ریتیت له ترسی

^۱ - ئه م فه رموده یه (ضعیف الاسناد) ه، (احمد: ۱۵۹/۶) وه (المیثمی) ده لیت له سه نه ده که ی دا (عاصم بن عاو ی تئدایه) که له (مجاهل) ه (۲۶۶/۷).

ابن القيم الجوزی

که سانیکی تر نه وهک زیانت پی بگه نه، که چی له پاستیدا نه وان ناتوانن زیان وقار زانج به خوشیان بگه نه، نه خوازه به (تق) .

وهه روه ها ده لیت: (هر که سیک له ترسی که سانی تر دا ده ست به رداری فه رمان به چاکه و پیکری له خرابه بیت، نه وا گوپړایه لی و ملگه چی بؤ خوی گه وره له ده ست داوه .)

وه (امام أحمد) له "مسند" دا له فه رموده ی "قیس بن ابی حازم" هینا ویتی که ده لیت "ابو بکر الصدیق" رضی الله عنه و تی: (ایها الناس انکم تکلون هذه الآية، وانکم تضعونها على غير موضوعها: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ... المائدة: ١٠٥) واني سمعت رسول الله ﷺ يقول: ان الناس اذا رأوا الظالم لم يأخذوا على يديه، وفي لفظ، اذا رأوا المنكر فلم يغيروه، او شك ان يعمهم الله بعقاب من عنده.)^١ واته: نهی خه لکینه ئیوه نه نایه ته پیروزه ده خویننه وه که چی له شوینی خویدا به کاری ناهینن، خوی گه وره ده فه رمویت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ... المائدة: ١٠٥) .

من گویم له پیغه مبهری خودا بوو که ده فه رمیت: "نه گهر خه لکی سته مکاریکیان بینی سته می کرد و پیکریان لی نه کرد. یا خود له و ته یه کی ترا نه گهر ناپه وایه کیان بینی و نه یانگوپی و پیکریان لی نه کرد، نه وا دورنی په خوی گه وره هه موویان توشی سزایه ک بکات.

وه (اوزاعی) ده گپړیته وه له "یحیی بن ابی کثیر" له "ابی سلمه" له "ابو هریره" رضی الله عنه ده لیت: پیغه مبهری خودا فه رموی: (اذا خيفت الخطيئة لم تضر

^١ - نه م فه رموده یه (صحیح: ٥)، (احمد: ٧/١) و (ترمذی: ٢٠٥٧) وه به "حسن صحیح" ی دانوه.

الاصحابها ، واذا ظهرت فلم تغير ضرت العامة).^١ واته: ئه‌گەر تاوانێک په‌رده‌پۆش کرا ئه‌وا ته‌نها خاوه‌نه‌که‌ی توشی سزا ده‌بێت، به‌لام ئه‌گەر ده‌رکه‌وت و ناشکرا بوو و نه‌گۆردرا ئه‌وا زیانی بۆ گشت خه‌لکی ده‌بێت.

وه (امام احمد) ده‌گێڕێته‌وه که "عمر بن الخطاب" وتویه‌تی: (دوور نی یه ئه‌و دێهات وگوندانه به ئاوه‌دانی کاول بکری‌ت؟ ووتیان چۆن کاول ده‌بێت که‌خۆی له‌خۆیدا ئاوه‌دانه؟ فه‌رمووی: ئه‌گەر تاوه‌نکاره‌کانیان زāl ببن به‌سه‌ر پیاو چاکه‌کانیاندا و خراپه‌کاران ببنه سه‌رۆکی خێل و عه‌شیره‌ته‌کانیان.)

وه (اوزاعی) ده‌گێڕێته‌وه له "حسان بن عطية" له پێغه‌مبه‌ره‌وه که فه‌رمویه‌تی: (سیظهر شرار امتي على خيارها ، حتى يستخفى المؤمن فيهم، كما يستخفى المؤمن فيهم، كما يستخفى المنافق فينا اليوم). واته: خراپه‌کارانی ئومه‌ته‌که‌م زāl ده‌بن به‌سه‌ر چاکه‌کانیدا. وه‌باوه‌پدار تێیاندا وون و بزر ده‌بێت، هه‌روه‌کو چۆن ئه‌مڕۆ دوو پوه‌کان له‌نێوانماندا بزین و وونن.^٢

وه (ابن ابی الدنيا) له فه‌رمووده‌ی "ابن عباس" ده‌گێڕێته‌وه که: (يرفعه) قال (يأتي زمان يذوب فيه قلب المؤمن كما يذوب الملح في الماء. قيل: مم ذاك يا رسول الله؟ قال ﷺ: مما يرى من المنكر لا يستطيع تغييره). واته: پۆژیک دیت که‌دلی باوه‌پدار ده‌توێته‌وه وه‌ک توانه‌وه‌ی خۆی له‌ئاودا. ووتیان ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا چۆن؟ فه‌رمووی: به‌هۆی ئه‌وه‌ی که نا‌په‌وایی و خراپه‌ ده‌بینیت و ناتوانیت پێگری بکات و چاکی بکاته‌وه.

^١ - نهم فه‌رمووده‌یه (ضعيف جداً) ه، وه (المیسمی) له (المجمع: ٢٦٨/٧) هیناوتی وه "طبرانی" له (الاوسط) دا وه (مردان بن سالم الففاری) تێدایه له‌سه‌نده‌که‌یدا گه‌نهم پیاوه (تروک) هوشی لی وه‌ناگێرت.

^٢ - هه‌روه‌کو بلتی پێغه‌مبه‌ری خودا ﷺ باسی نه‌مڕۆ ده‌کات.

ابن القيم الجوزی

وه (امام احمد) له فرموده ی "جریر" رضی اللہ عنہ ده گپړتته وه که پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم فرموویه تی: (ما من قوم یعمل فیهم بالعاصی، هم اعز واکثر ممن یعمله لم یغیره إلا عمهم الله بعقاب.)^۱ واته: هر قومیک پېړیکى که م ټیاند ا خرابه کاروسه رپېچى بکات. وه ژورینه که بالاده ستیشن، ه ولئى گورپنى پېره که مه که یان نه دا، نه وا خواى گه وره سزاو نازاریکی توند ناراسته ی هر مه موویان ده کات.

وه له (صحیح بخاری) دا له فرموده ی "اسامه بن زید" که ده لیت گویم لئى بوو که پیغه مبه ری خودا فرموویه تی: (یجاء بالرجل يوم القيامة، فيلقى في النار، فتندلق اقبابه في النار، فيدور كما يدور الحمار برحاه فيجتمع عليه اهل النار، فيقولون: اي فلان، ماشأنك؟ الست كنت تأمرنا بالمعروف وتنهانا عن المنكر؟ قال: بلى، إني كنت آمرکم بالمعروف ولا آتیه وانهاکم عن المنکر وآتیه.)^۲ واته: پتاوئک ده مینن له پوژى قیامه تدا فرپئى دهنه ناو دوزخه وه هر مه موو ریخو له کانی پهرش ویلاو ده بیته وه له ناو ناگردا، جا به شیوه ی سورانه وه ی گوی دريژ به ده ورى میخسکه که یدا ده سوړپته وه، خه لکى دوزخه ی لئى کډه بیته وه ده یناسنه وه پئى ده لئین: نه ی فلانه که س تو چى ده که یت لیړه؟ نه ی تونه بوویت له دنیا دا فرمانت پئى ده کردین به چاکه و پېگری وړینما یت ده کردین له خرابه دا. نه ویش ده لیت: به لئى.. من فرمانم ده کرد به چاکه ، به لام خوم نه م ده کرد. وه پړنمایم ده کردن له نه کردنى خرابه، به لام خوم خرابه م ده کرد.

وه (امام احمد) ده گپړتته وه که "مالك بن الدينار" ووتویه تی: "یه کیک له پیاوه ناینیه کانی بنی ئیسرائیل که پله ی "حبر" ی ه بوو ه موو کاتیک پیاوان و نافرته تان

^۱ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، (احمد ۳۶۱/۴، ۳۶۴، ۳۶۶) وه (ابو دواد: ۴۳۳۸) وه (ابن ماجه: ۴۰۰۹) وه (البانی) به صحیحی دانوه.

^۲ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، پشتر باسما ن کردوه.

نه خوښی و چاره سهر

ده هاتنه مالله کي و نه ویش به هه میشه یی پینمایانی ده کرد ویدی خوی ده خستنه وه . جاریکیان هه ندی له کوپه کانی خوی بینی که چاوپرکییان له گه له ئافره تان ده کرد ، نه ویش پتی ووتن: له سهر خوتان نهی کوپه کانم ، له سهر خوتان ، که وته خواره وه و توشی شه له لی نیوه بوو، وه ئافره ته که یش توشی شکست هات ، وه کوپه کانیشی کوژدان، خوی گه وره وه حی نارد بۆ پیغه مبه ره که یان که به فلان خبر بلتیت: من به هیچ شیوه یه که له نه وهی تودا پیاو باش دروست ناکه م، وه توپه بوونی من له توش ته نه ا به ره وه بوو که له پیکرتن له کوپه کانتدا ، ته نه ا ووت له سهر خوتان کوپه کانم .

وه (امام احمد) له "عبدالله بن مسعود" وه ده گپرتنه وه که پیغه مبه ری خودا فهرمویه تی: (ایاکم ومحقرات الذنوب ، فأنهن یجتمعن علی رجل حتی یهلکنه، وان رسول الله ﷺ ضرب لهن مثلاً کمثل قوم نزلوا أرض فلاة، فحضر صنیع القوم، فجعل ینطلق فیجیء بالعود، والرجل یجیء بالعود، حتی جمعوا سواداً واججوا ناراً، وأنضجوا ما قذفوا فیها.)^۱ واته: ریایی تاوانه بچوکه کان بن ، چونکه که له که ده بن له سه رتان تابه هیلاکتان ده بن، پیغه مبه ر نمونه یه کی هیتایه وه وه فهرمووی، وه که نمونه ی پیریک وایه له زه وی یه کی ووشک وچۆلدا لایان داوه ، گه وره که یان پیاوان ته رخان ده کات بۆ هینانی پارچه دار ، تاداریکی زۆر کۆده که نه وه وه ئاگری تی به ره ده ن، وه نه وه ی خستیانه سهر ئاگره که کولاندی ، واته هه رچه نده داره کان بچوک بوون به لام که تۆدبوون ئاگری گه وره به رپا ده که ن.

وه له (صحیح بخاری) دا هاتوه له "أنس بن مالک" ﷺ وتی: (انکم لتعملون اعمالاً هی ادق فی اعینکم من الشعر، وإن کنا لنعدها علی عهد رسول الله ﷺ من الموبقات.)^۲ واته: ئیوه کاری واده که ن له تاله موویه که بچوکه تره له چاوتاندا که چی ئیمه له سه رده می پیغه مه ردا به یه کیک له و تاوانانه مان داناوه که مۆؤ به هیلاک ده بات.

^۱ - نهم فهرمووده یه (صحیح ه)، پشتر باسمان کردوه .

^۲ - نهم فهرمووده یه (صحیح ه)، (بخاری) (۶۴۹۲) گپراویتیوه .

ابن القيم الجوزی

وه له (صحيحين) دا هاتوو له فهرموده "عبدالله بن عمر" رضي الله عنه كه پيغه مبر عليه السلام فهرموديه تي: (عذبت امرأة في هرة سجنها حتى ماتت، فدخلت النار، لا هي اطعمتها ولا سقتها ولا هي تركتها تاكل من خشاش الأرض).^١ واته: نافرته تيك خرايه ناو ئاگره وه به هوی پشيله يه كه وه، كه به ندی كرده بو نه ئاوی پی دابوو نه خۆراك، وه نه مۆله تیشی داو نه ئازادیشی كر تا خۆی شتی زهوی بخوات تاوه كو مرد، خودا نافرته كه ی خسته دۆزه خه وه.

وه له (الحلیه) دا (أبی نعیم) ئه م ووته یه "حذیفة" ده هیئت كه پیتی ووتراوه: "ئایا بنی ئیسرائیل له یه كه پۆژدا ده ست به رداری ئاینی خۆیان بوون؟ حذیفة ده لیت: نه خیر. به لام ئه وان به سه ره هر خراپه یه كه تپه پینایه پشت گوئیان ده خست، وه هر شتیکیان له سه ره قه ده غه بکرایه، راسته وخۆ ده یان كرد. به م چه شنه به رده وام بوون. تا له ئاینه كه یان جیابوونه وه و ده رچوونه ده ره وه، هه ره كو چۆن پیاو قه میس وکراسه كه ی داده كه نیت ولتی دیته ده ره وه."

وه هر له م پوانگه یه هه ندیک له زانایانی "سه له ف" ووتویانه: (تاوانکاری و سه رپێچی پۆستی بی باوه پی یه). هه ره كو چۆن ماچ كردن پۆستی کاری سیکی ئن و میرده، وه گۆرانی پۆستی داوین پیسی یه "زینا". و ته ماشا كردن و نه زه ره پۆستی عیشق وشه یدابوونه، وه نه خۆشی پۆستی مردنه.

وه له (الحلیه) دا هاتوو له "ابن عباس" رضي الله عنه ووتویه تی: (ئه گه ره كه سی تاوه نكاریت، له سه ره نه نجامی تاوانه كه ت بی خه م مه به وه به رده وامیت له سه ره تاوانکاری له خودی تاوانه كه گه و ره تره).

● وه بی شه رمیت به رامبه ره فریشته کانی سه ره شانی راست و چه پت گه و ره تره له خودی تاوانه كه ت.

^١ - ئه م فهرموده یه (صحيحه)، (بخاری: ٣٤٨٢، ٣٣١٨، ٢٣٦٥) وه (مسلم: ١٤، ٢٤٧ نووی) گێڕاویانه ته وه.

● وه دل خوځښ بوونت به نه نجام داني تاوانه كه ت گه وره تره له خودي تاوانه كه .

● وه غمگينت بڼ له ده ست داني تاوانيك كه له ده ست چووه و فريايي نه كه وتيت نه نجامي بدهيت ، گه وره تره له خودي تاوانه كه .

● وه نه ترسان له وه ي كه خودا ته ماشا ت ده كات وده تبيني ، وه له ه مان كاتدا ترسانت له وه ي نه كه په كيڅك بتييني يان ده رگا كه بچوليتته وه كه سيڅك ته ماشا ت كات ، گه وره تره له خودي تاوانه كه كه نه نجامي ده دهيت .

قورپه سهر... ثايا ده زانيت هوكاروتاواني چه زه تي يونس چي بوو كه خواي گه وره توشي نه وه موو به لايه ي كرد له نه خوځښي وتياچووني مال و حال و كوپو ساماني؟! ته نها نه وه نده بوو كه كه سيڅكي سته م ديده داواي هاوكاري كرد له دښي سته مكاره كي به لام چه زه تي يونس پشت گوڼي خست. بڼيه خواي گه وره توشي نه وه موو به لايه ي كرد.

(امام احمد) ده گيرپي ته وه له "وليد" نه ویش له "اوزاعي" كه گوڼي لي بووه و "بلال بن سعد" وتوويه تي: (ته ماشاي بچوكي تاوانه كه ت مه كه ، به لكو ته ماشاي گه وره يي نه و كه سه بكه كه تاواني له پيش نه نجام نه دهيت.)

وه (فضيل بن عياض) ده لئيت: (هر چه نده تڅ تاوانه كه ت به بچوك بزانيت به نه ندازه ي نه وه خواي گه وره به گه وره ته ماشاي ده كات، وه هر چه نده تڅ تاوانه كه ت به گه وره بزانيت به نه ندازه ي نه وه خواي گه وره به بچوك ته ماشاي ده كات.)

وه ووتراوه: كه خواي گه وره وه حي بڼ "موسي (س.خ)" نار دووه كه په كه م كه س له دروست كراوه كانم مردوونه. بريتي بووه له (ثيبليس) چونكه سه رپيچي كردم وياخي بوو، چونكه من ياخي بووه كان له پيزي مردوان ده ژميږم.

وه له "مسند" و (جامع الترمذي) دا هاتووه له فهرمووده ي "ابي صالح" كه "ابو هريره" ده لئيت كه پيغه مبهري خودا فهرموويه تي ﷺ: (ان المؤمن اذا اذنب ذنبا" نكت في قلبه نكتة سوداء، فاذا تاب ونزع واستغفر صقل قلبه، وإن زاد زادت، حتى تعلو

ابن القيم الجوزی

قلبه، فذلك الران الذي ذكره الله عز وجل: "كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ... المطففين: ١٤" قال الترمذي هذا الحديث صحيح.^١ واته: كهسی باوه پدار نه گهر تاوانیک نه نجام بدات، نهوا خالئکی پرهش له ناو دلیدا دروست ده بیئت، جائه گهر تهویه کردو گه پایوه نهوا خوای گهره دلی پاک ده کاته وه. خو نه گهر تاوانی زیاده کرد نهوا نه وخاله پره شه هه موو دلی ده گریته وه. وه نه مهش واتای وشه ی (ران) ه. که خوای گهره ده فهرمیت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ... المطففين: ١٤) واته: نه خیروانی به "نه وه فامانه تی ناگهن وداناچه له کین" به لکو دلیان ژه نگی هه له یئاوه و پیسی و تاوان دایپوشیوه، له سر نه نجامی نه و کارو کرده وانه ی که ده یان کرد.

وه (حذیفة) ده لیت: "هه ر بهنده یه ک تاوانیک بکات، نهوا خالئکی پرهش له دلی دروست ده بیئت، تا دلی وه کو مه پکی سپی لی دیت که خالئکی پرهشی تیدایه." (امام احمد) ده لیت "یعقوب" بوی گپرامه وه له باوکی یه وه له "صالح" له "ابن شهاب" که "عبدالله بن عبدالله عتبه" بوی گپراوه ته وه له "عبدالله بن مسعود" که پیغه مبهری خودا ﷺ فرمویه تی: (اما بعد یا معشر قریش، فإنکم اهل هذا الأمر مالم تعصوا الله، فإنکم عصیتموه بعث علیکم من یلحاکم کما یلحی هذا القضیب بقضیب فی یده، ثم لحي قضیبه فإذا هو ابیض یصلد.)^٢ واته: نهی پتپی قورپهش، نیوه که سی شیایو نه م ناینداری و کاروباره ن تاسه رپتچی خودا نه که ن، که سر پتچی خوداتان کرد، نه وکاته خوای گهره توشی کاره ساه تیکتان ده کات لاتان ده دهن، هه روه کو چون نه م تویکله له م داره ده بیته وه، له م کاته دا پیغه مبه ر داریکی

^١ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ٢/٢٩٧) و (الترمذی: ٣٣٣٤) وه (ابن ماجه:

٤٢٤٤) وه ده لیت "صحیح" ه له سر مدرجی "مسلم".

^٢ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ١/٤٥٨) گپراویه تیه وه.

نه‌خوښی و چاره‌سهر

به‌دهسته‌وه ببوو ، تويزاله‌كه‌ی لی ده‌كرده‌وه وپاك وسپی بووه‌وه، واته هيجتان به‌دهسته‌وه ناميښت.

وه (امام احمد) له "وه‌هب" وه ده‌گيږيټه‌وه و ده‌ليټ: "خوای گه‌وره له به‌شيك له و پيښمايه‌ی كه‌به بني ئيسراييلي ده‌فه‌رموو: من نه‌گه‌ر ملكه‌چيم بكريت نه‌وا پازي ده‌بم ، وه نه‌گه‌ر پازيش بووم نه‌وا پيت و به‌ره‌كه‌ت ده‌پژيښم به‌سه‌رتاندا. وه پيت و به‌ره‌كه‌ت منيش كوټايي نايه‌ت. وه نه‌گه‌ر سه‌رپيچيم بكريت وياخي بن ليم، نه‌وا توپه‌ده‌بم، وه نه‌گه‌ر توپه‌ش بووم ، نه‌وا نه‌فه‌ره‌تان لی ده‌كه‌موه‌نه‌فه‌ره‌تی منيش تا وه‌چه‌ی حه‌وته‌ميشتان ده‌گريټه‌وه."

هه‌روه‌ها (وكيع) ده‌ليټ: "زكريا" له "عامر" ده‌گيږيټه‌وه خاتوو عائشه (خ.پ) نه‌م فه‌رموده‌يه‌ی ئاراسته‌ی "معاويه بن ابي سفیان" كرد كه تيډا هاتووه: (اما بعد فإن العبد اذا عمل بمعصية الله عاد حامده من الناس ذاماً).^۱ واته: هه‌ركاتيك به‌نده‌كان

^۱ - نسيم فه‌رموده‌يه‌ی (صحيح لغيره)، (ترمذي: ۲۴۱۴) وه (ابن حبان: ۲۷۶- أحسان) وه (بروانه (الصحيح: ۲۲۳۱۱) "مرفوعه" وه بيم ووتيمه هاتووه: (من التمس رضا الله بسخط الناس كفاه الله مؤنة الناس، ومن التمس رضا الناس بسخط الله وكله الله الى الناس) نه‌مه لفظی ترمذي ۱۶. واته: هه‌ر كسيك په‌زامندي خوای گه‌وره به‌دهست به‌يټيت ، به‌پيچمونه‌ی په‌زامندي خه‌لكی ، نه‌وا خوای گه‌وره پشيوانی لی ده‌كات له بری كسانی تر. وه هه‌ر كسيك به‌پيچمونه‌ی په‌زامندي خه‌لكی به‌دهست به‌يټيت له‌سهر حسابی توپه‌بوونی خودای گه‌وره ، نه‌وا خودای گه‌وره توشي شمري خه‌لكی ده‌كات.

وه دانهر ده‌ليټ: نه‌مه به‌سهر نه‌و كه‌سانه‌دا ده‌چسپيت كه هه‌ميشه هانده‌رو پشيوانی مه‌ر كرده‌و پادشاهان ده‌كمن له‌سهر مبه‌سته خراپه‌كانه‌يان، وه مه‌رومه‌ها نه‌وانه‌شي كه‌هاو كاری كسانی يده‌چه‌ی ده‌كمن كه‌خزيان داوټه پال خواناس وشاره‌زاكان له‌نايندا. جا هه‌ر كسيك خوای گه‌وره يارمندی بدات وړپمايې بكات، نه‌وه خوړاگر ده‌يټ له‌سهر نه‌بخام نه‌دانی خراپه‌كاری، وه له‌مه‌رامهر ووتو په‌خه‌ی ناشرين وډزايټي يه‌كاني خه‌لكی خراپه ويست نارام ده‌گريټ، وه سه‌رنه‌بخامی مه‌رفرازی دوناو قيامت به‌دهست ده‌يټيت. هه‌روه‌كو نه‌وه‌ی به‌سهر پتغه‌به‌ران وه‌اره‌لانيان هاتووه له‌ډزايټي كړدنيدا.

هه‌رومه‌ها ده‌ليټ: له هه‌ندي حالتی تايټي دا رپيښدراوه په‌زامندي ده‌رپري له‌سهر هه‌ندي شق نارپه‌وا تايټي ، به‌لام له‌دلته‌وه زورت پی ناخوش یت وهك ده‌رخستی بی باورې، كله هه‌ندي شوینی

کاریان کردو له خوا یاخی بوون ، ئەوا ئەو کەسانەى له خەلکى پىشتەر وه سفيان ده کرد و پىياندا هه لدهدا. ئەوا زهمى ده کەن به خراپه باسيان ده کەن.
ههروهها (ابو نعیم) له "سالم بن ابى الجعد" ده لیت "ابو درداء" ده لیت: (با مرقۇ ناگادارو وریایى ئەوه بێت که دلى بپواداران نه فره تی لى نه کەن، ئەمیش به خۆى نه زانیت، پاشان ووتى: ئەزانى ئەمه له بهر چى؟ منیش ووتم: نه خیر. ووتى: چونکه ئەو مرقۇه به نهینى ده ست ده کات به سه رپىچى ویاخى بوون له خودا. خواى گه وره ش ئەو مرقۇه ناشرین ده کات له دلى بپوادارندا که چى به خۆشى نازانیت.)

تاوان شوینه واری خراپى ههیه، هه رچه نده ئیستا ده رنه گه ویت

(عبدالله بن أحمد) له کتیبى "الزهد" ی باوکیدا ده گێریت وه له "محمد بن سيرين":
کاتى قه رزاری زۆرى بۆ هینا زۆر دل ته نگ بوو ، ووتى: من ئەم دل ته گى وخه فه ته ده زانم مى چى یه، ئەم مى تاوانیکه له چل سال له مه وپیش ئە نجام داوه...
ئا لیره دا ئەمه جینگى تیرامانه، که زۆرىک له خەلکى له باره ی کاریگه رى وشوینه واری تاوان بى ئاگان، وا گومان ده بن که چیر شوینه واری تاوان تپه پړوه و کاریگه رى نه ماوه ، ههروهکو شاعیر ده لیت:

إذا لم یغیر حائط فی وقوعه فلیس له بعد الوقوع غبار

واته: ئەگه ر دیواریک له کاتى پوخانیدا هپچى به سه ر نه هات، ئەوا له دواى پوخانى تۆزو غوباریش ناکات.

پاکى وبى گه ردی بۆ خوا.... ئەم بى ئاگایى یه چى به سه ر خه لکیدا هینا ؟ چه ندين نیعمه تی له ناو برد. چه ندين به لاو ناشوبى هینا. چه ندين زاناو خاوه ن پله وپایه له م بواره دا تى که وتن جا نه خوازه نه فامه کان. چونکه هه ستیان به وه نه ده کرد که تاوان

نه خوشی و چاره سهر

کاریگری و پره مهندي زوری مه یه . وه بی ناگابوون له وهی که تاوان هه روه کو برینی بۆگن که له ژیره وه کیم وچلک دهکات ، هه ر پۆژیک بیت کاریگریه که ی ده رده که ویت . وه (امام احمد) ده گپیتته وه که "ابو درداء" وتوویه تی: (به شیوه یه که خودا په رستی بکن خودا ده بینین، وه خۆتان له پیزی مردوه کان بژمیرن ، وه دلنیا بن که مالتیکی که می باش ، باشتره له زۆریک که ماندووتان بکات. و دلنیا بن که چاکه بزر نابیت وه خراپه ش له بیرناکری. وه له گه ل نه مه شدا تاوان سیما یه کی پاسته وخۆ ده به خشیت به بکه ره که ی.)

(سلیمان التیمی) ده لیت: "مروؤ کاتیک که تاوان دهکات به نهیتی، که چی دواتر پیوه ی دیاره."

وه (یحیی بن معاذ الرازی) ده لیت: "سه رسو پمانم دیت به که سانیک که له نزاو پارانه وه کانیدا ده لیت: خودایه دوژمنانم پی دل خوش مه که، که چی نه م خوی دلی دوژمنه کانی خوش دهکات، ووتیان چۆن؟ ووتی: سه رپیچی دهکات وله خودا یاخی ده بیت و وه سه رجه م ناحه زانی دل خوش ده بن له قیامه تدا پیتی."

وه (ذو النون) ده لیت: "هه رکه سیک ناپاکی وخیانه ت به رامبه ر خودا بکات به نهیتی ، نه وا خوی گه وره په رده له سه ری مه لده مالتیت و به ئاشکرا پسوای دهکات."

شوینه واره ناشیرینه کانی تاوان ، وه نه و سزایانه ی له سه ر نه نجام ده ره که یه تی

له دنیا دا

تاوان ویاخی بوون.. شوینه وار و کاریگری ناشیرین و خراپی و زۆره ، که زیان به خشه بۆ دل و جهسته له دنیا و قیامه تدا. مه گه ر ته نها خوی گه وره بزانیت. له و کاریگریانه : _

۱- بی بهش بوون له زانست:

زانست پووناکی یه خوی گه وره له دل دایناوه، وه تاوان نه و پووناکی یه ده شاریتته وه.

کاتی "امام الشافعی" رحمته الله له به رده سستی "امام مالک" دا ده سستی کرد به خویندن، وه زیره کی و بلیمه تی و لیها تووی و شاره زای ده رکه وت. پیتی ووت: وا هه ست ده که م خوای گه وره پووناکی یه کی له دلتدا کردوته وه، وریابه به تاریکی تاوان کردن نه یکوژینیته وه...

وه (امام الشافعی) ده لیت:

شکوت الی وکیع سوء حظي فأرشدني الی ترک المعاصي

وقال: أعلم بأن العلم فضلٌ وفضل الله لا يؤتا عاصي^۱

واته: گله یم کرد له لای "وه کیع" له که م ته رخه یمیم له له به رکردندا..... پیتمای کردم بۆ

وازهینان له تاوانکاری

پیتی ووت: زانست به خششی خواجه.... وه به خششی خودا نادریت به یاخی.

۲- بی بهش بوون له پزق و پوزی:

له (مسند) دا هاتوه: (ان العبد لیحرم الرزق بالذنب یصیبه)^۲ واته: (مرؤف بی

بهش ده بیئت له پزق و پوزی به هوئی تاوانیکه وه که توشی ده بیئت).

هه روه کو چۆن ته قواو خوپاراستن مایه ی زیادبوونی پزق و پوزی یه، وه پشت گوی

خستنیشی مایه ی هه ژاری ونه داری یه. وه هه روه ها واز هینان له تاوانکاری مایه ی

زیادبوونی پزق و پوزی یه.

۳- بیزاری له دل و دهروونی تاوه نگاردا دروست ده بیئت، هه ست

به دوور که وخته وه ده کات له خوا:

^۱ - له دیوانی "امام شافعی" دا نهم دپره شعرانه هاتوه بهم چه شاننه:

وأخبرني بان العلم نور ونور الله لا يهدي لعاصي

واته: پیتی راگه یاندم که زانست پووناکی یه وه پووناکی خودا نادریت به یاخی.

^۲ - نهم فهرموده به (حسن) ه، پیشتر باسمان کردوه.

نه خوښی و چاره سهر

همه موو خوښی و تام وچیزه کانی دونه نانتوانیت شوینه واری نه و دوری و دلته نگی و بیژاری په بسپړته وه که له دل وده روونی تاوه نکاردا دروست ده بیټ. وه نه م حاله ته ش که سانیټک ه سستی پی ده کات که دلیان زیندو بیټ، چونکه هیچ کاتیټک ئازار به جه سته ی مردووناگه نه بیټ. وه که سیک هاواری بقیه کیک له خواناسان هینا له ده سستی نه و دلته نگی و بیژاری په ی که له دونه یادا هیه، خواناسه که ش پی ووت:

إذا كنت قد أو حشتك الذنوب فدعها إذا شئت واستأنس

واته: نه گهر به هوئی تاوانه وه نه م بیژاریه ت توش بوو نه و ده ست به رداری تاوان به دلخوش به نه گهر ویستت.

وه هیچ شتیټک نی په هینده ی بیژاری و دلته نگی تاوان له سهر تاوان کاریگری هه بیټ له سهر دل.

۴- دلته نگی و بیژاری تاوه نکار له خه لگی وه پیږی چاکه خوازان به تاییه تی:

بیژاری پووده کاته نیوان که سی تاوانکارو خه لگی به تاییه تی پیږی چاکه خوازان. که هه رچه نده له م پیږه له دانیشن وهاوپیږیه تی یان دور بکه وینه وه توشی زیان ده بیټ وه زیاتر له به رامبه ردا له حزب وپیږی شه یان نریک ده بیټه وه، وه ده ست به رداری حزب وپیږی په حمان ده بیټ. تا کارده گاته نه وه ی بیژاری ده گاته نیو مال وخیزان و مندا له کانیشی. دواتر ته نانه ت له خودی خویشی بیژارده بیټ. هه ندیک له "سلف" ده لئین: کاتیټک که له خودا یاخی ده بم و تاوانکاری ده که م، ته نانه ت له خووپه وشت و تاکاری مال وهاوسه رو ولاغه کانیشم دا په نگ ده داته وه وه سستی پی ده که م.^۱

^۱ - (امام جوزی) له (الصفوه: ۴۰۸/۱) دا هینا ویتی دهیداته پال (فضیل بن عیاض)، به لام بهم شیوازه له برگی (دایقی و امراتی) برگی (لی خلق حماری و خادمی) داناوه.

۵- دژواربوونی کاره‌کانی:

دژواربوون وگران به ده‌سته وه هاتنی کاره ئاساییه‌کانی مرۆف کاردانه وهی تاوانکاری به ، چونکه خوای گه‌وره ئاسانکاری بۆ له‌خوا ترساوان ده‌کات "مستقین". وه‌که‌سیک تاوه‌نکارییت وه‌ده‌ست به‌رداری ته‌قوا بیټ ، ئه‌وا ده‌رگای خێروچاکه‌ی لی داده‌خات. وه‌دژواری له‌کاره‌کانی دا هه‌ست پی ده‌کات... ئای چه‌ند مرۆف هه‌یه‌ی گرفتاری ئه‌م حاله‌ته‌ن، به‌لام به‌خۆیان نازانن هۆکاره‌که‌ی چی به‌؟

۶- تاریکی وتارمایی دل وده‌روونی داده‌پۆشی٢٢٢:

تاوانکار هه‌ست به‌م حاله‌ته‌ ده‌کات، هه‌روه‌کو چۆن هه‌ست به‌تاریکی شه‌وه‌زه‌نگ ده‌کات. تاریکی وتارمایی تاوان دل وده‌روونی ده‌ته‌نی. گوٲپاپه‌لی ومله‌که‌چی پووناکین، وه‌یاخی بوون و تاوه‌نکاری تاریکی وسامناکین، هه‌رچه‌نده ئه‌و تاریکی وسامناکی به‌ زیاد بکات ، ئه‌وه‌نده زیاتر ئه‌وکه‌سه‌ توشی سه‌رگه‌ردانی وگومپایی ده‌بیٲ. به‌بی ئه‌وه‌ی خۆی هه‌ستی پی بکات. نمونه‌ی وه‌کو نابینایه‌ک وایه‌ که‌له شه‌ویکی تاریکدا به‌ته‌نها ده‌که‌ویته‌ پی. ئه‌م تاریکی به‌ سامناکی به‌ته‌نها به‌دل‌وه‌ ناوه‌ستیٲ گه‌ر پٲگری لی نه‌کرٲت ئه‌وا بینایی وپوخساریش ده‌گرٲته‌وه‌و خه‌لکی به‌ئاسایی ده‌بیٲنیٲت و هه‌ستی پی ده‌که‌ن.

وه (عبدالله بن عباس) رضی الله عنه ده‌لٲت: هه‌موو گوٲپاپه‌لی وچاکه‌یه‌ک. پووناکی وپۆشنایی به‌ بۆ پووخسارو دل. وه‌ فراوانبوونی پزقه‌. وه‌ هیزه‌ بۆ جه‌سته‌. وه‌ خۆشه‌ویست بوونه‌ له‌دلی خه‌لکیدا. وه‌هه‌موو خراپه‌یه‌ک. په‌ش بوونی چاره‌ و پووخساره‌ ، وه‌تاریکی و خه‌مناکی به‌ بۆ دل. وه‌بارگرانی و سستی به‌ بۆ جه‌سته‌. که‌می پزق وپۆزی به‌. ناشیرین بوونه‌ له‌دلی خه‌لکیدا.

۷- تاوانکاری سستی و لاوازی یه بۆ دَلّ وجهسته:

لاوازی یه بۆ دَلّ: به بهرده وامی هیژ له دَلّ ده بریت و لاوازی ده کات ، تاوه کو زیندوو یه تی و وریایی له ده ست ده دات.

لاوازی یه بۆ جهسته: چونکه باوه پدار هیژی له دَلّیدایه و جاهه رکاتی دَلّی لاواز بوو ، ئه و جهسته شی لاواز ده بیت.

به لام تاوه نکار هه رچه نده جهسته و بازووی به هیژ بیت ، به لام ئه و هیژه له کاتی پیوستدا پۆل نابینیت و ناپاکی لێ ده کات. هه ر بۆ ئه م مه بهسته ته ماشای به هیژی و توانایی "فارس و پۆم" بکه ، چۆن ئه و هه موو هیژه ناپاکی له گه ل کردن و خۆیان نه گرت به رامبه ر به هیژی دَلّ و ده روونی باوه پداران و چۆکیان دادا.

۸- تاوانکاری ریگری ده کات له گوپرایه لی:

تاوانکاری خۆی له خۆیدا پشت گوێ خستنی فه رمانی خودایه . هه ندی جار ئه و تاوانکاری یه ده بیته مایه ی ریگرتن له به گوێ کردن و گوپرایه لی کردنی خوای گه و ره و به جیهێنانی فه رمانه کانی. هه روه کو چۆن که سێک به هۆی خواردنیکی خراپه وه توشی نه خزشی یه کی درێژخایه ن ده بیت و ده بیته مایه ی ریگرتن له خواردنی چه ندین خواردنی خۆش و به تام. "والله أعلم".

۹- تاوانکاری ده بیته مایه ی ته مه ن کورتی:

هه روه کو چۆن چاکه کاری ته مه ن درێژ ده کات^۱. به پیچه وانه وه تاوانکاری ته مه ن کورت ده کات.

که م وزیاد کردنی ته مه ن:

^۱ - له فه رمرو ده ی (صحیح) دا هاتوه : (ان صله الرحم تزید العمر) بروانه قسه کردغان له سه ر (صحیح مسلم). واته: په یوه ندی به هیژی خزمایه تی ته مه ن درێژ ده کات.

خەلکی لەم بابەتە ناکۆک و جودان:

پێڕێک دەلێن: کەم کردنی تەسەنی تاوەنکار ، واتە نەمانی پیت و بەرەکەتە لەتەمەنیدا. کە ئەمەش پراستە و دروستە و بەشیکی لە کاریگەری تاوان.

و هەپێڕیکی تر دەلێن: بەلکو بە پراستی تەمەن کەم دەکات. هەروەکو چۆن پزق کەم دەکات، بەهەمان شێوە هۆکارهەن تەمەن کورت دەکەنەو. هەروەها دەلێن: ئەمە پێچەوانەی دیاری کردنی تەمەن و ئەجەل نی یە، چونکە خوای گەرە بەختەوهری و تەندروستی نەخۆشی و هەژاری و دەوڵەمەندی و... هەموو ئەمانە بەقەردەر خۆی دیاری کردووە و پەيوەستی کردوون بە هۆکارەکانەو "الاسباب" ، وەتاوانکاریش هۆکاری کەم و کورت کردنی تەمەنە.

و هەپێڕیکی تریش دەلێن: پراستی و دروستی ژيان بەندە بەدڵەو، وە کاریگەری تاوانیش کار لەسەر زیندووی دڵ دەکات، هەریۆیە خوای گەرە بێ باوەپەکان "کافەرەکان" بە مردوو دادەنێت، هەرچەندە لاشەشیان زیندووە ، چونکە دڵیان مردووە. کە دەفەرمێت: " (أموات غیر أحياء.... نخل: ۲۱) واتە: تەمەن ، تەمەن و زیندووی دڵ. " جا کاریگەری تاوانکاری لەسەر دڵ و دەیمرێت و لەناوی دەبات، بۆیە تەمەن کەم دەکاتەو. جا گوێراپەلی و چاکەکاری تەمەنی زیندووی دڵ زیاد دەکات.

نەینی ئەم بابەتە: تەمەنی پراستی ژيانی مرقۇ ئەوەندە یە لە ملکه چى و گوێراپەلی و خواپەرستدا بەسەری بەریت. جگە لەمە بەتەمەن ناژمێردریت.

۱۰- تاوان... تاوانی تر بە کیش دەکات و زیاد دەکەن:

تاوان، تاوانی تر بە کیش دەکەن و زیاد دەکەن بە ئەندازەیک مرقۇ دەریازیوونی لێیان دژوار و ئەستەم دەبێت.

^۱ - بروانه رافه و تهفیره کانی نایه ته کانی (۵- ۱۰) سورەتی "اللیل" و هەروەها بروانه خالته کانی (۱۱- ۱۲- ۱۴- ۱۸- ۱۹- ۲۶- ۲۷- ۳۰- ۳۱- ۳۴- ۳۶- ۴۱- ۴۷-

ههروه كو هه نديك له "سلف" ده لئين: "له چهرمه سهری و سلبیاته كانی خراپه نه وهیه كه خراپه ی تر به شوینیدا دیت. وه له باشیه كانی چانه نه وهیه كه چاكه ی تری به دوا دا دیت."

مرؤف كاتيك چاكه یه كه نه نجام دهدات چهندين چاكه ی تر به دوا ی خویدا به كیش دهكات. وه تا بیت خیرو چاكه كانی زیاتر دهكات وپاداشتی زور ده بیت. وه به هه مان شیوهش بۆ خراپه. تاكار ده گاته نه وهی هه ریه كه له چاكه و خراپه ده بنه ئاكارو سیفه تی هه میشه یی نه و مرؤفه. چیت ناتوانیت لییان جیابیتته وه. وهك نمونه ی ماسی كه ناتوانیت به بی ئاو بژیت، وه به گه یشتنی به ئاو هیمنی وئارامی پوی تی دهكات وده بوژیتته وه.

هه ربویه نه گه ر یاخی بوو و تاوانكاره كان دهست له تاوانكار ی هه لېگرن و وه دهست بكه ن به خودا په رستی، نه وساته ئاره حهت ده بن وپییان ناكریت و هه ر زوو ده گه پینه وه سهر تاوانكاریه كانیان. ته نانهت هه نديك له خراپه كاره كان "فاسق" تاوان دهكن نهك له بهر چیژ وه رگرتن، به لكو له بهر نه وهی ناتوانن له تاوانكار ی جیابینه وه. ههروه كو سهر كرده ی نه م پپه (الحسن بن هانیء) به پاشكاوی ده لیت:

وكأس شربت علی لذو واخلی تداویت منها بها

واته: پيكك مهیم خوارد وه بۆ چیژ نهوی ترم بۆ چاره سهری نهوی تر خوارد وه.

وهیه كيكی تریان ده لیت:

(فكانت دوائی وهي دائی بعینه كما تیداوی شارب الخمر بالخم

واته: به پاستی هه ر نه و دهر دو دهر مانم بوو ههروه كو چۆن مه یخۆر به مه ی چاره سهری مه ی دهكات.)

به بهرده وامی مرؤف حهزی به خودا په رستی یه و خوشی ده ویت تا وه كو خوا ی گه و ره به سۆزی خوی فریسته ده نیریت وپشتیوانی لی دهكات وهانی ده ده ن بۆ خودا

په‌رسی و مل که‌چی خودا. به‌همان شیوه مرقفی تاوانکار به‌برده‌وامی حه‌زی به‌تاوانکاری هه‌یه تاوه‌کو خوی گه‌وره شه‌یتانیک ده‌نیریتو هانی ده‌دات بۆ تاوانکاری ویاخی بوون.

۱۱- تاوان ئیراده‌ی دل لاواز ده‌کات:

ئه‌مه‌یان له‌ هه‌موو مه‌ترسیه‌کانی تر سامناکتره ، که هینو توانا و ئیراده‌ی یاخی بوون و تاوانکاری زیاد ده‌کات. وه‌له‌به‌رامبه‌ریشدا ئیراده‌ی ته‌وبه‌کاری له‌دلدا لاواز ده‌بیئت و تاده‌گاته ئه‌ندازه‌ی نه‌مانی ئه‌و ئیراده‌یه به‌یه‌کجاری. که‌ئه‌گه‌ر بیئتو لایه‌کی له‌جه‌سته‌ی شه‌له‌ل به‌یئیت ئه‌و هه‌ر ته‌وبه‌ ناکات. هه‌رچه‌نده به‌ده‌م به‌شیوه‌یه‌کی درۆینه ته‌وبه‌ ده‌کات و داوای لی خوشبوون ده‌کات ، به‌لام دلی پرپوه له‌تاوان ویاخی بوون، وه‌سووره له‌سه‌ر تاوانکاری که‌ئه‌مه له‌مه‌زنترین و ترسناکترین جۆری مه‌ترسی به‌. وه‌زۆر نزیکه‌ خاوه‌نه‌کی به‌ره‌و هیلاک بوونی هه‌تا هه‌تایی به‌ریئت.

۱۲- تاوان...ناشیرینی خوی له‌دلدا ناهیلئت:

واته له‌دلدا هه‌ست به‌ناشیرینی تاوان ناکات و وه‌ک نه‌ریتیکی لی دیت. وه‌له‌کاتی ئه‌نجامدانی تاواندا بینینی خه‌لک و قسه‌یانی به‌خه‌یالدا نایه‌ت و شه‌رم ناکات. بگه‌ره زۆرجار شانازی پتوه ده‌کات و وه‌له‌لای که‌سانی تریش باسی ده‌کات که‌چی کردووه . ئه‌م جۆره ده‌رگای ته‌وبه‌کاریان له‌سه‌ر داخراوه ، هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمیئت: (کل امتي معافي الا المجاهرون وإن من الاجهار: ان یستر الله العبد ثم یصبح یفضح نفسه ویقول: یا فلان عملت یوم کذا وکذا وکذا، فهتک نفسه، وقد بات یستره ربه.)^۱ واته: هه‌موو ئومه‌تی من خوی گه‌وره لی خوش ده‌بیئت، ته‌نها ئه‌وه‌که‌سانه نه‌بیئت که‌ ئاشکراکه‌ری خودی خویانن و باسی تاوانه‌کانیان ده‌که‌ن ، کاتی‌ک خوی گه‌وره به‌نده تاوانکاره‌که‌ی په‌رده پۆش ده‌کات ، که‌چی به‌یانی هه‌لده‌سیئت خودی

^۱ - ئه‌م فه‌رموده‌یه (صحیح ه، بخاری: ۶۰۶۹) و (مسلم: ۲۹۹۰) گیرایانه‌وه.

نه‌خوښی و چاره‌سەر

خۆی ئابروي خۆی ده‌بات و ده‌لټت: فلان كه‌س من له‌فلان پوڤدا نه‌وه و نه‌وه‌و نه‌وه‌م كرد، هه‌يا و ئابروي خۆی ده‌بات، له‌كاتيكا خواي گه‌ره ده‌پيوشيت.

١٣- هه‌ر تاوانيكا له‌تاوانه‌كان پاشماوه‌ي نه‌ته‌وه‌كاني پيشووترن كه‌ خواي گه‌وره به‌هيلاكي بردوون:

نيربازي پاشماوه‌ي به‌دپه‌وشي قه‌ومي "لوط" ه. وه‌پاره وه‌رگرتن به‌زياده‌وه ودانه‌وه‌ي به‌كه‌مه‌وه له‌ پاشماوه‌ي قه‌ومي "شوعيب" ه. هه‌روه‌ها تيكداني زه‌وي ولووتبه‌رزي له‌ پاشماوه‌ي قه‌ومي "فیرعه‌وني يه‌كان" ه. وه‌ خۆبه‌زل زانين له‌ پاشماوه‌ي كه‌لي "هود" ه... هتد.

سه‌رجه‌م جوړه‌كاني تاوان هه‌ريه‌كه‌يان پاشماوه‌ي به‌دكاري يه‌كيكه‌ له‌گه‌لاني پيشوو كه‌هه‌موويان دوژمني خواي گه‌ره بوون.

(عبدالله بن احمد) له‌ كتيبي "الزهد" دا له‌باوكيه‌وه ده‌گيرپه‌ته‌وه كه‌ "مالك بن دينار" وتويه‌تي: (خواي گه‌ره وه‌حي بۆيه‌كيك له‌په‌غه‌مبه‌راني بني ئيسرائيل واته‌ جوله‌كه‌ ده‌نيريت كه‌به‌ گه‌له‌كه‌ت بلي: كه‌نه‌چنه‌ شويني دوژمنه‌كانم، وه‌خواردن وپوشاك و ولاغي دوژمنه‌كانم به‌كارنه‌هينن، چونكه‌ دواتر وه‌ك نه‌وان ده‌بنه‌ دوژمنم).

وه‌ له‌ (مسند) دا هاتوه‌وه له‌ فهرموده‌ي "عبدالله بن عمر" ده‌گيرپه‌ته‌وه كه‌ په‌غه‌مبه‌ر عليه‌السلام ده‌فه‌رميت: (بعثت بالسيف بين يدي الساعة. حتى يعبدالله وحده لاشريك له. وجعل رزقي تحت ظل رمحي، وجعل الذلّة والصغار على من خالف أمري، ومن تشبه بقوم فهو منهم).^١ واته‌: نيردراوم به‌ شمشيره‌وه وه‌به‌هاتنيشم قيامه‌ت نزيك بووه‌ته‌وه، هه‌تا خودا به‌تاك وته‌نهيبي به‌رستريت. وه‌روزي من له‌ژير سيپه‌ري پمه‌كه‌مدايه، وسه‌ر شوپي وپيسوايي بۆه‌ر كه‌سيكه‌ سه‌ره‌پيچي فه‌رمانه‌كانم بكات، وه‌هه‌ر كه‌سيكيش هاوشيوه‌ي هه‌رگه‌ليك بكات نه‌وا له‌نه‌وانه.

^١ - نهم فهرموده‌يه (صحيح) ه، (احمد: ٥٠/٢، ٩٢) گيرايه‌تيه‌وه (الباني) به‌ (صحيح) ي داناهه.

۱۴- تاوانکاری ھۆکاری پيسوا بوونه :

(حسن البصری) ده‌لٔیت: ٲه‌گه‌ر خوای گه‌وره که‌سیک پيسوا بکات که‌س نی یه به‌چاوی پٲزه‌وه ته‌ماشای بکات. هه‌رچه‌نده له‌به‌ر ھۆکاری ترسان لٔی یان ترسان له‌شه‌پی واده‌رٲه‌خن، به‌لام له‌دله‌وه زۆر بی پٲزو پيسوايه، هه‌ربۆيه ده‌فه‌رمٲت: (وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ... الحج: ۱۸).

۱۵- به‌بچوک زانینی تاوان :

ٲه‌و مرۆفانه‌ی که‌ به‌ به‌رده‌وامی تاوان ٲه‌نجام ده‌دن، تاوانیان له‌به‌ر چاودا زۆر بچوک. که‌ٲه‌مه‌ش نیشانه‌یه‌که‌ له‌نیشانه‌کانی تیاچوون، چونکه‌ تاوان هه‌رچه‌نده بچوک ده‌رکه‌وٲت له‌لای مرۆف، به‌لام له‌لای خوای گه‌وره که‌وره‌یه.^۱

وه له‌ (صحيح بخاری) دا هاتووه که‌ (ابن مسعود) رضی‌الله‌عنه‌ فه‌رموو‌یه‌تی: (باوه‌پدار تاوان له‌سه‌ر شٲوه‌ی چیايه‌ک ده‌بینٲت که‌ زۆر ده‌ترسٲت به‌روخت به‌سه‌ريدا، به‌لام تاوانکار تاوان ٲه‌نده به‌بچوک ده‌بینٲت که‌واده‌زانٲت مٲشٲکه‌ به‌سه‌ر لووتیه‌وه "که‌پوو" نیشته‌وه‌ته‌وه، هه‌رکه‌پٲی بلٲٲت ٲه‌ه... به‌فرٲت).^۲

۱۶- تاوانکاری مرۆف کاریگه‌ری خراپی له‌سه‌ر گيانله‌به‌رانی‌ش هه‌یه :

به‌ھۆی تاوانی مرۆفی تاوانکاره‌وه زۆرٲک له‌گيانله‌به‌رانی‌ش توشی به‌لا ده‌بیٲت. (ابو هريرة) رضی‌الله‌عنه‌ ده‌لٔیت: (بالتنده‌ی "حباری" له‌ هٲلانه‌که‌ی خۆیدا له‌تاو سته‌می سته‌مکاران گيان له‌ده‌ست ده‌دات). وه (مجاهد) ده‌لٔیت: "گيانله‌به‌ران نه‌فره‌ت له‌ ئاده‌میزادی تاوانبار ده‌که‌ن که‌ وشکه‌ سالی دٲت وباران ناباریٲت، ده‌لٲن ٲه‌مه‌ به‌ھۆی شومی وتاوانکاری ئاده‌میزاده‌وه‌یه".

وه (عكرمة) رضی‌الله‌عنه‌ ده‌لٔیت: گيانله‌به‌رانی زه‌وی، ته‌نانه‌ت قالۆنچه‌ و دوو‌پشکیش ده‌لٲن: به‌ھۆی تاوانکاری ئاده‌میزاده‌وه‌ بارانمان لی گیراوه.

^۱ - پٲشتر ووته‌ی (فضیل بن عیاض) مان هٲئاوه‌ته‌وه له‌سه‌ر ٲه‌م بابته‌.

^۲ - ٲه‌م فه‌رموو‌ده‌یه (صحيح ه، بخاری: ۶۳۰۸) وه (ترمذی: ۲۴۹۷) گیرایانه‌ته‌وه.

نه خوشی و چاره سهر

ئايا ئه وهنده بهس ني يه كه تاوانكار هوشي بيته وه كه شومي تاوانه كاني كه ساني تری پيوه تی ده گلێت.

۱۷- تاوانكاري ده بيته مایه ی سهرشوری:

هه موو سه ره رزیه ك وشكۆمه ندیه ك له گوێپایه ئیدایه بو خودا. ئه وه تا

خوای گه وره ده فه رمویت: (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا... فاطر: ۱۰) واته: هه ركه سيك سه ره رزی بویت باداواي سه ره رزی بكات له خودا، كه ئه ویش ته واو له گوێپایه لی دایه.

هه ر بۆیه نزاوپا پانه وه ی هه ندیک له "سلف" بریتی بووه له: (اللهم أعزني بطاعتك ولا تذلني بمعصيتك) واته: خودایه سه ره رزم كه به گوێپایه لیم بووت، وه سه رشۆپم نه كه یت به یاخی بوونم لیت.

وه (حسن البصري) ده لیت: ئه گه ر چی ده نگی پێی ئه سه په كانیان ته قه ی بیت، خو یان به سه ره ز بده ن له قه له م، به لام سه رشۆپی تاوان له دلایان جیا نا بیته وه وخودا سه رپێچی کاران هه ر سه رشۆپ ده كات.

وه (عبدالله بن مبارك) ده لیت:

رأيت الذنوب تميت القلوب	وقد يورث الذل إدامنها
وترك الذنوب حياة القلوب	وخير لنفسك عصيانا
وهل افسد الدين الا الملوك	وأخبار سوء ورهبانها

واته:

بینم كه تاوان دل ده مـریتیت ئالوده بوونی سه رشۆپی دیتیت
دووركه و قنه وه له تاوان ژیا نی دلّه با شتره بو تو وازی لی بینیت
کی ئاین ده شیوینیت جگه له پادشاوپیاوانی ئاین یاخوا نه بینیت.

۱۸- تاوان ژیری دهشیونیت:

ژیری وعقل نيعمه تی گه وره ی خودان، وه پووناکی وواتا ده به خشیت به ژیانی مرؤف، تاوانکاری له ناو به ری نه و پووناکی وهوشیاریه.

هه ندیک له (سلف) ده لئین: که سانیک تاوانکاری ویاخی ده بن له خودا، که ژیری وعقلیان نه ماوه له و ساته دا. چونکه عهقلیه تی مرؤف هیچ کاتیک ئاماده نی یه مافی که سانی تر پیشیل بکات و به رژه وهندی خوی و چوارده وری خوی بکاته مه ترسی یه وه. وه دواپوژی خوی پیشیل بکات وخولقینه ری هه موو جیهان له خوی بره نجینیت بۆ ته نها خوشی چه ند ساتیکی که م.

له هه مان کاتدا زۆر دووره له عهقلانیه تی مرؤفی ژیره وه که یاساکانی ده سه لاتی به میزی له بن نه ماتووی خوی گه وره پیشیل بکات. که هه موو کاتیک ده بینیت فریشته کان کاره کانی تو تۆمارده که ن. وه تورئانی پیروز ده ست نیشانی جوړی سزاکانی کردووه، وه مردن له پیشدايه، وه دلنیاش بیت دۆزه خ سزای تاوانبارانه. بی گومان که سیک له م ساته وه ختانه دا گه ر ژیری له ده ست نه دابیت کاری تاوانکاری نه نجام نادات.

۱۹- پوچوون له تاوانکاریدا مایه ی تیاچوونی دله له بی ناگایی:

خوی گه وره ده فه رمیت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.. المطففين: ۱۴). هه ندیک له (سلف) پتیا وایه که نه مه "تاوان له سه ر تاوانه" که دلیان داده گریت. وه (حسن البصری) ده لئیت: (رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ) واته: تاوان له سه ر تاوان له دلیاندا که له که ده بیت تا سه ر نه نجام دل توشی نابینای و بی ناگایی ده که ن. وه که سانی تریش ده لئین: (هه رکاتیک تاوان و گونا هه کانیا ن زیادی کرد نه و دلیان ده ته نیت له تاوانکاریدا).

وہ پوختەى ئەم بابەتە: دلى مرقۇ بەرپوچوون لەتاروانكاريدا ژەنگ دەگریت. جا ئەگەر ئەم ژەنگە زیادى کرد ئەوا دلى قورس دەبیئت (ران) دواتر گەر بەردەوام بوو ئەوا دەبیئتە مایەى ژەنگاوى و قفلدان ومۆرکردنى ، دواتر دل پەردەپۆش دەبیئت و بینایى "بصیر" و هیدایەت لە دەست دەدات. وەدوژمن بەئارەزووى خۆى یارى پى دەکات و وەئەو دلە رەق دەبیئت و دەمریت، هیچ شتێک کارى تى ناکات.

۲۰- مرقۇى تاروانكار توشى نەفرەتى پىغەمبەر ﷺ دەبیئت:

پىغەمبەرى خودا ﷺ ھەمیشە نەفرەتى لە یاخى بووان و تاروانكاران کردووە. جا چ تاروانكارێك زیانى بۆ خۆى ھەبیئت یاخود بۆ خۆى و بەرژەوئەندى كەسانى تر ، یاخود مەترسى ھەبیئت بۆ بەرژەوئەندىە بالاكان.

ئەو تەخاوى گەرە نەفرەت لەو كەسانە دەكات كە: خال دەكوتن و خالیان بۆ دەكوتریت. و ئەوانەى كە پرچی زیادە دەبەستن بۆ كەسانى تر و ئەوانەشى كە داواى پرچی زیادە دەكەن و ئەوانەى كە برۆ ھەل ئەگرن و ئەوانەى برۆیان بۆ ھەل دەگیریت. و ئەوانەى ددانیان بچوك دەكەنەو تەگەنج دەریكەون سووپیا دەخۆن و دەدەن و خەلالى دەكەن و دەینوسن و شایەتى دەدەن و دزى دەكەن.

- مەى خۆرەو و دروستكەر و ھەلگرو فرۆشیارەكەى.
- ئەوەى كە ئازارو نەفرەت لە دایك و باوكى دەكات.
- لە و پیاوانەى كە لاسایى ئافرەتان دەكەنەو و بەپیتەوانەو.
- لەو كەسانەى كە قوریانى بۆ غەیرە خودا دەدەن.
- لە بیدعەكاران و داھێنەرانی بیدعە.
- وە لە بەدكارانى نیربازو خوى گەلى لوط.
- وە لە مرقفانەى كە كارى سێكسى لە ئازەلان دەكەن.
- وە لە كەسانێك موسوڵمانان ئازارو عەزیەت دەدەن.
- وە لە كەسانێك لە سەر گۆرستان مۆم ھەل دەكەن و مزگەوت دروست دەكەن.

- وهله كه سانه ی كه ژيانی هاوسه ریټی خه لك ده شیوینن.
- وهله و كه سانه ی له دواوه ده چنه لای خیزانه کانیان له کاری سیكسیدا.
- وهله و ئافره تانه ی كه شه وجیی ناكن بۆکاری سیكسی له گه ل هاوسه ره کانیا ندا وه به پیچه وانه وه.
- وهله و كه سانه ی كه پووی چهك ده كه نه براکانیان وته نانه ت فریشته کانیش نه فره تی لی ده كه ن.
- وه كه سانیك كه جوین وشتی ناره وا به هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ بلیت، وه زوری تریش.

وه خوای گه وره نه فره تی له و كه سانه كردووه كه: _

- ژيانی سه ر پووی زه وی تیک دهادت وده ی شیوینیت.
 - كه په یوه ندی خزمایه تی ودوستایه تی ده پچرینیت.
 - كه دزایه تی و ئازاری پیغه مبه ر ﷺ بدات.
 - كه پینماییه کانی خودا بشاریته وه.
 - كه ئافره تانی پاك ناوزه ردو تاوانباریان ده كه ن به بوهتان.
 - كه بانگه واز كه ربیت بۆ پیگه ی بی باوه پی.
- وه پیغه مبه ری خودا ﷺ نه فره تی له واسته چی په کان كردووه كه به (راشی ومرتشی) ناوی بردوون.

وه زور شتی تریش. جائه گه كه سیکی هوشیارو دانا هه ست به مه ترسی نه فره تنانه ی خودا و پیغه مبه ر بکات، ئه وا رانسته خو پاشه گه ز ده بیته وه ده گه پیته وه بۆ لای خوا.

۲۱- تاوانکار ده بیته مایه ی بی بهش بوون له نزاو پارانه وه کانی پیغه مبه ر و فریشته کان؛

خوای گه وره فه رمانی به پیغه مبه ران و فریشته کان كردووه كه داوای لی خوش بوون بکه ن بۆ باوه پداران، وهك ده فه رمیت: (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ

نه خوشی و چاره‌سەر

رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْحَجِيمِ * رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَسِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ... غافر: ۷-۹) واتە: ئەو فریشتانە ی که هه‌لگری عەرشی مەزنی خودان وه‌هه‌روه‌ها ئەو فریشتانە‌شی که به‌ده‌وریدا ده‌سوپێنوه. وه‌باوه‌پیان به‌خوای گه‌وره‌ه‌یه وه‌میشه‌یادی ده‌که‌نه‌وه پاک وبی گه‌ردی بۆ خودای مەزن ده‌رده‌پین وداوای لی خۆش بوون بۆ پێواداران ده‌که‌ن. وه‌ده‌پارێنه‌وه ده‌لێن: ئە ی ئەو په‌روه‌ردگاره‌ی هه‌موو شتیکت ته‌نیوه به‌په‌حمه‌ت وزانست. له‌و که‌سانه‌ خۆش به‌ که‌ته‌وبه‌یان کردوه وه‌گه‌پاونه‌ته‌وه وشوینی پێبازی خودا که‌وتن، وه‌له‌ ئازاری دۆزه‌خ بیان پارێزه... ئە ی په‌روه‌ردگار به‌هه‌شتی به‌رینیان پێ بخه‌شه هه‌روه‌کو خۆت به‌لێنت پێ دابوون. هاوپێ له‌گه‌ل ئەو که‌سانه‌ی که‌چاک وخواناسن، له‌باوک ودایک وهاوسه‌ره‌کانیان ونه‌وه‌کانیان، به‌پاستی هه‌ر تۆ خوایه‌کی بالاده‌ست ودانايت.

ئەم نزووپارانه‌وه‌ی فریشته‌ نزیکه‌کانی خودای گه‌وره‌ بۆ ئەو که‌سانه‌ی که‌ ته‌وبه‌ ده‌که‌ن وشوینی "قورئان وسونه‌ت" ده‌که‌ون. که‌ جگه‌ له‌م پێگه‌ پاسته‌ هیچ پێگایه‌کی تر نی یه‌ بۆ پزگاربوون، جاهه‌رکه‌سیک له‌م پێگایه‌ لابدات ویاخی ببیت بی به‌ش ده‌بیت له‌م نزووپارانه‌وه‌یه.

۲۲- سزای تاوانکاران له‌گۆردا:

وه‌له‌ سزای تاوانکاران له‌ گۆردا له‌ (صحیح بخای) دا هاتوه‌ له‌ فهرمووده‌ی "سمره‌ بن جندب" رضی الله عنه که‌ پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله زۆرجار ده‌یووت به‌ هاوه‌له‌کانی: (هل رأي احدمنكم البارحة رؤيا؟ فيقيص عليه ماشاء الله أن يقص. وإنه قال لنا ذات غداة: إنه اتاني الليلة آتيان وإنها وإنبعثا لي، وإنهما قال لي: إنطلق، وإني انطلقت معهما

وإنا أتينا على رجل مضطجع ، وإذا آخر قائم عليه بصخرة وإذا هو يهوي بالصخرة لرأسه، فيثلغ رأسه فيتندهده الحجر ها هنا، فيتبع الحجر ، فيأخذه فلا يرجع إليه حتى يصح رأسه كما كان، ثم يعود عليه، فيفعل به مثل ما فعل فيه المرة الأولى. قال: قلت لها: سبحان الله ! ما هذا؟ قال لي: إنطلق..إنطلق، فإنطلقنا ، فأتينا على رجل مستلق لقفاه وإذا آخر قائم عليه بكلوب من الحديد، وإذا هو يأتي احد شقي وجهه ويشر شر شذقه الى قفاه، ومنخره الى قفاه، وعينه الى قفاه، ثم يتحول الى الجانب الآخر ، فيفعل له مثل ما فعل بالجانب الأول فما يفرغ من ذلك الجانب حتى يصح ذلك الجانب كما كان. ثم يعود عليه فيفعل مثل ما فعل في المرة الأولى. قال: قلت: سبحان الله! ما هذان؟ قال لي: إنطلق.. إنطلق، فإنطلقنا ، فأتينا على مثل التنور. فإذا فيه لغط وأصوات، قال: فإطلعنا فيه، فإذا فيه رجال ونساء عراة، وإذا هم يأتيهم لهب من أسفل منها ، فإذا أتاهم ذلك الهب ضوضوا. فقال: قلت لهم: ما هؤلاء؟ قال لي: إنطلق.. إنطلق، فإنطلقنا ، فأتينا على نهر أحمر مثل الدم. فإذا في النهر رجل سابح يسبح، وإذا على شط النهر رجل قد جمع عنده حجارة كثيرة، وإذا ذلك السابح يسبح ماشاء الله أن يسبح، ثم يأتي ذلك الذي قد جمع عنده الحجارة فيفغر له فاه، فيلقمه حجراً، فينطلق فيسبح. ثم يرجع عليه كلما رجع إليه ، فغر له فاه فيلقمه حجراً، قلت لهما: ما هذان؟ قال لي: إنطلق.. إنطلق، فإنطلقنا ، فأتينا على رجل كربه المرأة أو كاكره ما أنت راء رجل مرأى، وإذا هو عنده نار يحشها. ويسعى حولها ، قال قلت لهما: ما هذا؟ قال: قال لي: إنطلق.. إنطلق، فإنطلقنا حتى أتينا على روضة معتمة. فيها من كل نور الربيع وإذا بين ظهرائي الروضة رجل طويل ، لا اكاد أرى رأسه طولاً في السماء ، وإذا حول الرجل من أكثر ولدان رأيتهم قط. قال: قلت: ما هذا؟ ما هؤلاء؟ قال: قال لي: إنطلق..إنطلق، فإنطلقنا ، فأتينا الى دوحة عظيمة، لم أردوحة قط أعظم منها ولا أحسن، قال: قال لي: إرق فيها ، فارتقينا فيها الى مدينة مبنية بلبن ذهب ولبن فيضة. قال: فأتينا

باب المدينة فاستفتحنا، ففتح لنا فدخلناها، فتلقانا رجال شطر من خلقهم كأحسن ما أنت راء وشطر كأفحج ما أنت راء، قال: قال لهم: أذهبوا فقعوا في ذلك النهر، وإذا نهر معترض يجري كأن ماءه المحض في البياض، فذهبوا فوقعوا فيه، ثم رجعوا إلينا، قد ذهب ذلك السوء عنهم، قال: قال لي: هذه جنة عدن، وهاذك منزلك، قال: فسمما بصري صعداً، فإذا قصر مثل الربابة البيضاء، قال: قال لي: هذا منزلك، قلت لها: بارك الله فيكما فذراني فأدخله، قال: أما الآن فلا، وأنت داخله، قلت لها: فأني رأيت منذ الليلة عجباً، فما هذا الذي رأيت؟ قال: قال لي: أما إنا سنخبرك: أما الرجل الأول الذي أتيت عليه يثلغ رأسه بالحجر، فإنه الرجل يأخذ القرآن، فيرفضه، وينام عن الصلاة المكتوبة. وأما الرجل الذي أتيت عليه يشرشر شذقه إلى قفاه، ومنخره إلى قفاه، وعينه إلى قفاه، فإنه الرجل يغدو من بيته فيكذب الكذبة تبلغ الآفاق. وأما الرجال والنساء الغراة الذين هم في مثل بناء التنور، فإنهم الزناة والزواني. وأما الرجل الذي أتيت عليه يسبح في النهر، ويلقم الحجارة، فإنه أكل الربا. وأما الرجل الكرية المرأة الذي عند النار يحشها ويسعى حولها فإنه مالك حازن جهنم. وأما الرجل الطويل الذي في الروضة، فإنه إبراهيم عليه السلام. وأما الولدان الذين حوله، فكل مولود مات على الفطرة. وفي رواية البرقاني: ولد على الفطرة. فقال بعض المسلمين: يا رسول الله وأولاد المشركين؟ فقال رسول الله: وأولاد المشركين. وأما القوم الذين كنوا شطر منهم حسن وشطر منهم قبيح، فإنهم قوم خلطوا عملاً صالحاً وآخر سيئاً تجاوز الله عنهم.^١

^١ - ثم فهدمودهيه (صحيح)، (بخارى: ٧٠٤٧) كثر أرويه تيموه.

ابن القيم الجوزی

واته: (پیغمبر ﷺ زور به هاوه لانی ده فەرموو: کێ ئەم شەوی پابردوو خەوی بینێوه، تاجەندی پێ خۆشه باسی بکەن و وه پێی خۆش بووه خەوه کانی بۆ بگێرنه وه. وه نه ویش گوێ بیستی ده بوو. له نیوه پوانتیک پیغمبر ﷺ پێی فەرمووین: ئەم شەو له خەومدا ، دوو فریشتە هاتن بۆ لام و وتیان بابڕۆین ، منیش له گەڵیاندا پۆیشتم تا گەیشتی نه لای پیاویک ، پاکشابوو که سیکی تر گابه ردیکی گهری پێ بوو به رزی ده کرده وه ده یکیشا به سەر پیاوه که دا، سهری وردوخاش ده کرد، هه تا به رده که ی هه لده گرتوه دیسانه وه سهری وهك جارانی لی ده هاته وه به هه مان شیوه به رزی ده کرده وه ده ی کیشا به سهریدا ، به م شیوه یه به رده وام بوو. منیش و وتم: پاک وبێ گهری بۆ خودای گهره ، ئەمه کێ یه و بوا ی لی ده کهن؟ فریشتەکانیش ووتیان: خیراکه بپۆ... بپۆ، منیش له گەڵیاندا که وتمه پێ.

تا گەیشتی نه لای پیاویک له سەر پشت پاکشابوو، وه که سیکی تر به قولابیکی ئاسنی له سەر سنگی پاوه ستابوو ، به قولابه که ی ده یکیشا به پوومه تی راستی دا تا پشتە ملی هه لی ده تلیشان "هه لی ده دپی" و شەقی ده کرد، پاشان دهیدا له لووتی و تا پشتە ملی هه لی ده دپی ، دواتر ده دا له چاوی هه لی ده کۆلی تا پشتە ملی ، دواتر ده چوو له پوومه تی چه پی به هه مان شیوه شەق و په تی ده کرد ، کاتیک که لای چه پی ته و او ده کرد له و کاته دا یه کسەر پوومه تی راستی وهك خۆی لی ده هاته وه ، به م شیوه یه به رده وام خه ریکی شەق و په ت کردنی بوو ، منیش و وتم: پاک وبێ گهری بۆ خودا ، ئەمه کی یه ؟ چی کردوه ؟ فریشتەکان ووتیان: خیراکه .. بپۆ... بپۆ.

منیش له گەڵیاندا که وتمه پێ تا گەیشتی نه لای کوره یه کی زور گهره که ده نگه ده نگ و ناله و هاواری لی ده هات ، کاتیک لی نزیک بووینه وه و ته ماشامان کرد له ناو کوره که دا پپی بوو له ژن و پیاوی پووت و قووت که له ژیری کوره که وه ناگرو گپوتینیان بۆ ده هات و ده برژان و هاوارو فیزاحیان ده کرد، منیش پرسیم: ئەمانه کین؟ فریشتەکانیش ووتیان: خیراکه .. بپۆ... بپۆ. منیش له گەڵیاندا که وتمه پێ.

تاگه یشتینه پووباریکی سووری خویناوی، که پیاویک له ناویدا مه له ی ده کرد، له که ناری پووباره که دا که سیک لئ بوو به ردیکی نوری کۆکردبووه وه ، که دواتر نه و پیاوه ی که مه له ی ده کرد ده هاته که ناری پووباره که وده می ده کرده وه ، نه ویش پر ده می ده کرد له به رد، وه نه ویش ده یهاری وده یخواردو ده چووه وه بۆ مه له کردن تا خودا ویستی له سهر بووایه دیسانه وه ده هاته وه که نار پووباره که وپر ده می ده کرا له به رد وه ک شیوه ی جاران و نه م دیمه نه دووباره ده بووه وه . پرسیم نه مانه کین؟ فریشته کانیش ووتیان: خیراکه .. برۆ... برۆ.

دواتر گه یشتینه لای پیاویکی پووخسار ناشیرین و دیمه ن ترسناک وه ک بلای ناشرینترین که س که بینرابیت، که له ته نیشتی ئاگریکدا بووبه ده وریدا ده هات وه له ی ده گیرساند. منیش پیم ووت: نه مه چی یه و کی یه؟ فریشته کانیش پتیا ن ووت: خیراکه .. برۆ... برۆ.

منیش له که لیاندا پویشتم تاگه یشتینه باخچه یه کی خوشی پر له دارو درهخت له هه موو جۆره گولیکی تیدابوو، وه له ناویاندا پیاویکی به ژن دریژی تیدابوو به نه ندازه یه ک نه وه نده بلند بوو سهری به جوانی دیار نه بوو. وه له چوارده وریدا ژماره یه کی نۆد میژدمندالی لئ بوو. ووت نه مه چی یه وه مانه کین؟ فریشته کان ووتیان: خیراکه .. برۆ... برۆ. منیش له که لیاندا پویشتم.

تا گه یشتینه لای داریکی مه زن که تاوه کو ئیستا داری وا مه زم نه بینیه وه له که وریه ی وچاکیدا. فیشته کان ووتیان: سهرکه وه به سهریدا. ئیمه یش سهرکه وتین تا گه یشتینه شاریک که دروست کرابوو له خشتی زێپو زیو، که گه یشتینه ده رگای شارکه ، داوامان کرد ده رگا که مان لئ کرایه وه و چوینه ژووره وه و پیشوازیمان لیکرا له لایه ن هه ندیک که سه وه ، پووخساریان نیوه ی هینده قه شه نگ وجوان بوو له جوانیدا که سی وات نه بین ی بوو وه نیوه که ی تری هینده ناشیرین بوو له ناشیریندا که سی وا ناشیرینت نه بین ی بوو. فریشته کان پتیا ن ووتن: برۆن خۆتان فری بده نه نیتو نه و پووباره وه ،

ئاوی پووباره که له پاکی وپوختیدا وهك ماست سپی بوو ،ئەوانیش خۆیان فری دایه ناوی. پاشتر که هاتنه دهره وه له ئاوه که هه موو دیمه نه ناشیرینه که یان نه مابوو. فریشته کان ووتیان: ئەمه به هه شتی (عدن) ه وه نه و جیگایه شوینی تۆیه ، ئاماژه یان بۆ جیگایه ك کرد ، که چاوم هه لبری ته ماشم کرد کۆشکیکی مه زن که له په له هه وری سپی ده چوو. فریشته کان ووتیان: ئەمه جیگای تۆیه ، منیش ووتم: خودا پرێدارتان بکات ،مۆڵه تم بدهن بچمه ژووره وه. فریشته کان ووتیان: ئیستا نا ، له داها توودا. به پاستی من له وشه وه دا ،شتی سهیره و سه مه ره م بیني ، ئایا ئەمانه چی بوون؟ فریشته کان ووتیان: ئیمه پیت ده لێین ئەمانه چی بوون؟

ئەو پیاوه ی که به بهرده که سه ری پان ده کرایه وه ، ئەوه که سیکه که گوئی بیستی قورئان ده بوو ، پشت گوئی ده خست وپه دی ده دایه وه ، وه نوێژی به زایه ده داو ده نووست و نوێژی نه ده کرد.

وه نه و پیاوه ی که ده م وپوخساریان هه لده دپی. ئەوه که سیکه که له مالّ ده رده چوو درۆی ده کرد به ئەندازه که درۆکه ی ده گه یشته ئاسۆ له نا په وایدا.

وه پیاو وئافره ته پرووت وقوته کان که له ناو ته نووره که دا بوون ، ئەوانه زیناکارو داوین پیس بوون.

وه نه و پیاوه ی که له ناو پووباره خوینه که مه له ی ده کرد و به ردی ده خوارد ، ئەوه که سیکه سوو "پیا" خۆره .

وه پیاوه پوخسار ناشیرینه که لای ئاگره که ، ئەوه (مالک) و به پرسی دۆزه خه .
وه پیاوه به ژن درێژه که له نیو باخچه که دا ، ئەوه حه زره تی (ایبراهیم) ه و میرد مندالّه کانیش ئەو مندالّنه که له سه ر سروشت وفیتره ت مردوون ، هه ندیک له موسلمانان ووتیان: ئەی پیغه مبه ری خودا ﷺ مندالی بی باوه په کانیش ده گرێته وه ؟ پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: به لی ئەوانیش ده گرێته وه .

وه‌ئە پیرەیی که به‌شیک له‌ پوخساریان جوان و به‌شه‌که‌ی تریان ناشیرین بوو، ئەوا ئەو که‌سانەن که کاری خراپە و چاکەیان ئەنجام داوه‌و وه‌خوای گەوره‌ له‌ تاوانەکانیان خۆش بوو.

٢٣- تاوانکاری جۆره‌ها خراپە و گەندەڵی له‌سه‌ر زه‌ویدا به‌رپا ده‌کات:

جۆره‌ها فەساد له‌ بۆنه‌وه‌ر به‌رپا ده‌کات له‌ ئارووه‌واو کێلگه‌وماڵ... ئەوه‌تا خوای گەوره‌ باسی ده‌کات ده‌فه‌رمیّت: (ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ... الروم: ٤١) واتە: تاوان و خراپەکاری ده‌رکه‌وتوو و هه‌موو سه‌رزه‌وی و ده‌ریاکانیشی گرتوو ته‌وه‌. به‌هۆی ئەو تاوان و گوناها نه‌وه‌ که‌ خه‌لکی ده‌ستیان داوه‌تی، سه‌رئه‌نجام ده‌بیّت تالاری هه‌ندیك له‌ کرده‌وه‌کانیان بچێژن" که‌ به‌رپابوونی جه‌نگ و کاره‌ساته‌ سروشتی یه‌کانه‌ " بۆ ئەوه‌ی بگه‌ڕێنه‌وه‌ بۆ یه‌ک خواناسی.

(مجاهد) ده‌لێت: به‌هۆی سته‌می سته‌مکارانه‌وه‌ که‌ فەساد به‌رپا ده‌کات. خوای گەوره‌ باران بارین ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ ووشکه‌ سالی بالّ ده‌کێشێت به‌سه‌ر گوندو شار وکوچه‌ دا. "پاش ئەوه‌ی ئەو ئایه‌ته‌ی سه‌ره‌وه‌ی خوێنده‌وه‌" ووتی: مه‌به‌ست له‌ ووشه‌ی (البحر/ ده‌ریا) مه‌به‌ستی ئەو ئاوانه‌یه‌ که‌ له‌ گونده‌کاندا هه‌یه‌ له‌ پووباره‌کان.

وه‌ (عکرمه‌) ده‌لێت: ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ... من نالیم مه‌به‌ستی ئەم ده‌ریایانه‌یه‌، به‌لکو مه‌به‌ستی ئەو پووبارانیه‌ که‌ له‌ ته‌نیشته‌ گونده‌کانه‌وه‌ تی ده‌په‌رێت.

وه‌ (قتاده‌) ده‌لێت: خوای گەوره‌ ئاوی شیرینی به‌ بحر ئاو برده‌وه‌ که‌ ده‌فه‌رمیّت: (وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِفٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ... فاطر: ١٢) واتە: هه‌ردوو جۆری ده‌ریاکه‌ وه‌ک یه‌ک نین، یه‌کیکیان ئاوی سازگارو خۆشه‌ ئەوی تریان سوێرتا له‌.

ابن القيم الجوزی

وه له دونيادا دهريايه کي شيرين نى يه ئاوه کهى پاوه ستايت، به لکو مه به ستي نه و پويارانه يه که تى ده پين. وه دهريايى ئاوى سوپر ئه وانه که ئاويان پاوه ستاوه. جا نه و گوند ولاديانه ي که له سهر ئاوى پويشتوو دان به م جوړه ئاوه باس کردووه.

وه (ابن زيد) ده ليت: ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ... مه به ستي له تاوانه.

منيش ووت: نه گهر مه به ستي نه و تاوانانه بيت که به هوكارى نه و فه سادانه وه سهره لده دن، ياخود مه به ستي نه و فه سادانه وه بيت که به هوى تاوانه وه سهره لده دن! جا به پتي نه و به شهى ثايه ته که که ده فه رميت: لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا... نه م پيتى "لام" ه پتي ده وتريت (لامى العاقبه وتعليل) واته به و هوكاره ي پيشووه وه بووه.

وه پيم وايه: مه به ستي يه که مى به (الفساد) نه و يه توله سندنه وهى خودايه له که مى بارانوشه پوئاشوب، له بهر نه نجامى نه و تاوانانه ي که مروځ نه نجامى ده دات. هه روه کو هه نديک له "سلف" ده لين: هه رچه نده ئيوه تاوان بکه ن خوائ گه وره سزاتان ده دات و توله تان لى ده سييتنه وه.

وه نه وهى پوونه "والله اعلم" مه به ست له و فه ساده تاوان و پاشماوه کانييتى، وه به به لگه ي نه م ثايه ته که ده فه رميت: (لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا... الروم: ٤١) نه مه

^١ - له م نايه ته دا نامازه بز تيك چوون وپيس بوونى ژينگه ده کات، که ژينگه پيك ديت له سى بنه ماي سهره کي ژيان(خاک وناو وهوا) که له م نايه ته پيروزه دا نامازه يان بډه کات که به هوى خراپه و کرده وه کاني مروځ زهوى دوجارى پيس بوون وگوراني ناووه وواى زهوى و بهر زبونونه وهى پله ي گهرماو مەترسى بهر زبونونه وهى ناستى ناوى زهرياکان به هوى توانه وهى به سته له که به فرينه کاني جه مسهره کاني زهوى، که نه مەش ده يته هوى نقوم بوونى به شيکي زور له وشکاني که نار ناوه کان وهه ندي ده ولته ته به ته وواى ژيرناو ده کون وهک هرتنده و به شيکي زورى دانيمارک. وه له نه نجامي بهر زبونونه وهى رتزه ي گازی دووم توكسيدى کاربون و گازی يه کم توكسيدى کاربون کاربگهري خراپى کردووه ته سهر بهر گي چيني نوزون نه مقوسفير "بهر گه گاز" که له هه ندي شوين بووه ته هوى کون بوونى. که نه مەش ده يته هوى گه يشتى تيشکه زبان به خشه کان به تايه تي تيشکي سهروو وه نه وشه ي، که مروځ دوجارى نه خوشى جوړاو جوړ ده کات به تايه تي نه خوشيه کاني پست. "وهر گير"

حالی نیمه یه که به شتیکی که له سزای تاوانه کانمان و کرده وه کانمان ده چیژین. جا نه گهر بیتو سزای هه موو کرده وه کانمان وهریگرین ، نه واه سهر زهوی میرووله یشی تیدا نه ده ما نه ونده کاول ده بوو.

۲۴- تاوان ده بیته مایه ی پروودانی کاره ساته کانی بومه له رزه و پوچوونی زهوی:

تاوان ده بیته مایه ی دروست بوونی چه ندین کاره ساتی بومه له رزه و پوچوونی زهوی ونه ماننی پیت و بهر که تی زهوی که وه کو توله یه کی خوی گهره پووده ده ن. وه کاتیک پیغه مبه صلی الله علیه و آله له گهل چه ند هاوه لیکیدا به لای شوینه وارو پاشماوه ی گهل (شمود) تیپه پین پیگری کرد له هاوه لانی که له و شوینه لایده ن، یاخود ئاو خونه وه، ته نانه ت نه یه شت حوشره کانیش ئاوی لی بخونه وه له بهر کاریگری نه و تاوان ویاخی بوونه یان که خودا توله ی لی کردنه وه، که کاریگری له سهر بهر که ت و به پیتی نه و شوینه کردبوو، ته نانه ت له ئاوه که شیان.

وه (اما احمد) له "مسند" دا له میانه ی فرموده یه کدا ده لیت: (له مؤزه خانه ی "بنی أمیه" دا ده نکه که نمیکی گهره هه بوو ، که له گهره یدا هینده ی ناوکه خورمایه ک بووه، وه له پارچه شتیک نوسرابوو له ته نیشتیه وه. که نه م ده نکه که نه له سهرده می دادپه روه یدا پوواوه.)

وه هه روه ها پیژیک له پیاوه به ته مه نه کانی بیابانیش پییان راگه یاندووم. که پیشتر به ربومی کشتوکال و میوه ها ت زور له قه باره ی ئیستا گهره تر بووه. وه زوریک له م به لایانه که به سهر زیاندا هاتوو ، له بهر نه نجامی تاوانکاریدا پوویمان داوه.

۲۵- تاوان کاریگری له سهر شیوه ی دیمه ن و دروست کراوه کان هه یه:

(ترمذی) له "جامع" ده گپه یته وه ، که پیغه مبه صلی الله علیه و آله فرموده یه تی: (خلق الله ادم و طولوه فی السماء ستون ذراعاً ، فلم یزل الخلق ینقص حتی الآن).^۱ واته: خوی

^۱ - نه م فرموده یه (صحیح، ه، بخاری: ۳۳۲۶) وه (مسلم: ۱۷/۱۷۳-نوی) گپه یانده وه.

گه وره "ئادهم"ی دروست کرد که در یژی یه که ی شهست بال بوو، وه به به رده وامی تاوه کو ئیستاش قه باره ی مرؤفه 'دروست کراوه کان له بچوک بوونه وه دایه.

که نه مه ئاماژه یه که بۆ بچوک بوونه وه ی شیوه و قه باره ی مرؤفه و دروست کراوه کان ی تر. خوای گه وره که ده یه ویت سهر پوی زه وی له تاوان و تاوانکاران و ناپاکان وستهمکاران پاک بکاته وه، نه وایه کیک له بنه ماله و خانه واده ی پیغه مبه رﷺ، واته به پرچه له ک ده گه پیتیه وه سهر خانه واده ی پیغه مبه رﷺ 'ده نیریت، سهرزه وی پرده کات له دادپه روه ی خوش گوزهرانی، وه ده جالی جوله که و خاچ په رسته کان له ناو ده بات. مرؤفایه تی به خته وه رده کات به بلوکردنه وه و سه قام گیرکردنی ئیسلام. دیسانه وه پیت و به ره که تی زه وی ده گه پیتیه وه. ته نانه ت پیریک له مرؤفه یه که هه ناریک ده خۆن، نه وه نده گه وره یه. وه ته نها هیشوه "بۆله" تری یه که هینده گه وره به باره هوشتریکه^۱.

هۆکاری نه م گۆرپانکاریه ش نه مانی تاوانکاری وستهمه، که دیسان پیت و به ره که تی زه وی سهره لده داته وه. بی گومان نه و سزاو تۆله سه ندنه وه ی خوای گه وره له گه لانی کردۆته وه، تا ئیستا کاریگه ری وشوینه واری به سهر زه وی یه وه ماوه، چونکه هاوشیوه و نمونه ی نه و تاوانه گه ورا نه ی گه لانی پیشوو بوونی هه یه و ماوه و له نیتو کۆمه لگه ی مرؤفایه تیدا نه نجام ده دریت. ههر بۆیه به پیتی نه و تاوانانه سزای خودایی ده بینریت. به پیتی نه اندازه ی بچوکی پیزه ی تاوانه که سزا که ش ده دریت.

به راوردی شه یتان بکه... کاتیک که سه رپیتی کرد خوای گه وره پیت و به ره که تی له ته مه ن و کارو پله و پایه و مالدیدا نه هیشت، ته نانه ت له ههر جیگایه کی زه ویدا ملکه چی

^۱ - مه بهست لیره دا سهره لدان (محمد مهدی) یه که چه ندین فهرموده ی صحیحمان له سه ری هینا وه ته وه. پروانه بابته ی: "علامات الساعه الکبری".

^۲ - نه مه له سه رده می ها ته خواره وه ی (عیسی کوری مریم) له پیش روودانی قیامت رووده دات.

بکریټ توشی بی به ره که تی ده بیټ. وه له قیامه تیش له جیگاهه کدایه که به زهیی و په حمهت وسوژی تیدا نی یه که دوزه خه...

۲۶- تاوان پروناکی غیرهت و په روشی ده کوژنینهتوه:

غیرهت و په روشی پټویستییه کی هه نوکه یی به بۆ ژیان ، وه که پټویستییه غه ریزیه کان بۆ جه سته ی مروؤ په روشی نه و ناگره یه که هه رچی خرابه و ناکاره ناشیاوه کان هه یه لیوه ی دهرده چیت. هه روه کو چۆن له پټگه ی ده زگای فووکردن به کوره ی ناگردا هه رچی مادده و بۆنه ناخوشه کانی زیو و زیږ و ناسن هه یه لیوه ی دهرده چیت. وه شکومه ندرتین مروؤ له هه موو که س زیاتر په روشی و غیره تی هه یه له چاو خه لکی تردا. هه ر بۆیه پټغه مبه ر ﷺ به په روشترین مروؤ بووه سه بارهت به گه ل و ئومه ته که ی. وه خوا ی گه وره له پټغه مبه ر زیاتر به په روشه بۆ به ننده کانی. هه ر وه کو چۆن له صحیح دا هاتووه که پټغه مبه ر ﷺ ده فهرمیت: (أعجبون من غیرة سعد؟ لانا اغیر منه ، والله اغیر منی).^۱ واته: سه ر سوږمانن به په روشی سعد؟ من له سعد به په روشترم ، وه خوداش له من به په روش تره .

وه له (صحیح) دا هاتووه که پټغه مبه ر ﷺ له واتاره خور گیراندا فهرمووی: (یا امة محمد، ما احد اغیر من الله ان یزنی عبده اوتزنی امته).^۲ واته: نه ی ئومه تی محمد: که س نی یه به نه ندازه خوا ی گه وره به په روش بیټ، که کاتیک به ننده کانی داوین پیسی وزینا ده که ن.

وه له "صحیح" دا هاتووه که پټغه مبه ر ده فهرمیت: (لا احد اغیر من الله ، من اجل ذلك حرم الفواحش ما ظهر منها وما بطن، ولا احد احب الیه العذر من الله ، من

^۱ - پروانه خاله کانی: (۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۸، ۱۹، ۲۷).

^۲ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۶۸۴۶-۷۴۱۶) وه (مسلم: ۱۰/۱۲۲-نوروی) گټراویانه ته وه.

^۳ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۱۰۴۴) وه (مسلم: ۶/۲۱۰-نوروی) گټراویانه ته وه.

اجل ذلك أرسل الله الرسل مبشرين ومنذرين، ولا احد احب اليه المدح من الله من اجل ذلك اثنى على نفسه.)^١ واته: كهس له خودا گه روره ترو به په رۆش تر نى به، هر له بهر نه وه په كه به د پرفتارى حرام كړدوه چ نهينى بيت يان ناشكرا. كه سيش نى به پوزش بۆ هينانه وهى له لا خوښه ويست تربيت له خواى گه وړه، له بهر نه وه شه كتيب و پيغه مبه رانى په وانه كړدوه وه كهس نى به مدح و پى ه لدانى له لا خوښه ويست بيت له خواى گه وړه، هر له بهر نه وه په مدحى خوى كړدوه.

نهم فهرموده په هردو بابته (په رۆشى-غيره) و (پوزش-عذر) هينانه وه و له يه ك بابته تاو پته كړدون. وهك دوو چه مكى گرنك بۆ ژيانى مرقايه تى.

بابته تى په رۆشى له وه وه سهرچاوه ده گريت پقى ه لده سيته له نه نجام ده رانى كارى ناره واو ناشياو. وه "پوزشيش" له وه سهرچاوه ده گريت كه پتى خوښه نه نجام ده رانى نه و كارانه پوزشى بۆ بهيننه وه و نه و يش لييان ببوريت، كه نه مه به ته واوه تى سوز و په حمهت و خوښه ويستى خودايه بۆ به نده كانى. هر و په خواى گه وړه پيغه مبه ران وكتيبى په وانه كړدوه بۆ مرقايه تى وهك به هانه هينانه وه و پوزش، وهكو هه په شه كردن و ناگادار كړدنه وه يه ك. كه نه مه ش ته واوى پرپوختى و بى كه مو كوپيه.

به پيچه وانه وه زور ك له خه لكى ده بينين كه كه سيك هه له يه ك ده كات، يه كس به بى ناگادار كړدنه وه و گو يگرتن له پوزشه كه ي يه كس به سزاي به سهر دا ده سه پينيت، يا خود زور جار زور شل گيرانه هه موو بيانويه ك به پوزش داده نيت، كه نه مه ش ناره واوى و كه مو كوپيه له خودى په رۆشيدا.

هه روه كو پيغه مبه رى خودا ﷻ ده فهرميت: (ان من الغيرة ما يحبها الله، ومنها ما يبغضه الله، فالتى يبغضها الله الغيرة في غير ريبة).^٢ واته: هه ندى په رۆشى هه به

^١ - نهم فهرموده په (صحيح) ه: (بخارى: ٧٤٠٣) وه (مسلم: ٨٠/١٧- نووى) گيرايانه ته وه.

^٢ - نهم فهرموده په (حسن) ه، (احمد: ٤٤٥/٥) وه (النسائي: ٧٩/٥) گيرايانه ته وه.

خودای گەرە پىي خۆشە، وەھەندىكى تىرى پىي ناخۆشە، ئەوھى كە خودا پىيخۆشە
برىتيە لە پەرۆشى يەكى بىي تومە.

وہ پەرۆشى ستايش كراو: ئەو پەرۆشى يە كە ھاوپىك بىيئ لە گەل پۆزىشدا. واتە لەكاتى
پەرۆشىدا پەرۆش بىيئ، وە لەكاتى پۆزىشىدا بىيورىت.
تەنھا خواي گەرە شاينى ستايشە...

خواي گەرە خاوەنى سىفات وئاكارە بلىندەكان وناوہ جوان وپىرۆزەكانە. سەرچەم
پروپوختى وکە مالىەتى ھەيە، وەھەر ئەو تەنھا شاين وشايسەتى ستايش
وپىداھەلدان ووەسف وەدح کردنە. ھەرۆھو چۆن خۆي وەسف وەسەناي خۆي
کردوہ.

جا خواي گەرە پىي خۆشە بەندەكانى بە سىفاتەكانى خواي گەرە خويان
بپازىننەوہو خوداپەرستى پىي بکەن. وە پەرۆشىش يەكىكە لە سىفاتەكانى، ئەگەر
بەندەيەك پەرۆشى تىدا بىيئ، ئەوا خواي گەرە خۆشى دەوئىت. ھەرۆھو خواي
گەرە بە بەزەيى و بە پەرەحمە، بەندە بە بەزەيەكانى خۆش دەوئىت. وە خواي گەرە
كرىمە، وە بەخشندەكانىشى خۆش دەوئىت. وە خواي گەرە زاناوداناىيە، بەندە زانا
وداناكانىشى خۆش دەوئىت. وە خواي گەرە بە ھىزە، بۆيە باوہ پدارى بە ھىزى زياتر
خۆش دەوئىت بە بەراورد لە گەل باوہ پدارى لاواز... ھتە.

تاوانكارى وياخى بوون پىگىرى دەكات كە خاوەنەكەي خۆي بەم سىفاتە پىرۆز
وجوانانەوہ بپازىننەوہ، بەلكو مايەي سزاي خوداشە. چونكە شىوازەكانى دروست
بوونى تاوانكارى و ياخى بوون بەم چەند قۇناغە تى دەپەرئىت:

قۇناغى يەكەم: تەنھا كەوتنە دلەوہيە وەك بىرۆكەيەكى سادە.

قۇناغى دووہم: ئەو بىرۆكەيە دەبىتتە وەسوەسەو دوو دللى بۆ دروست دەكات.

قۇناغى سىيەم: ئەو وەسوەسەيە دەبىتتە ئىرادەو بىرى لى دەكاتوہ بە ھەمىشەيى.

قۇناغى چوارەم: ئەو ئىرادەيە دەچىتتە قۇناغى "عزىمە" نيازى بېيارىدۇر بۇنىڭ بىلەن
بەجىڭ كىلىدۇ.

قۇناغى پىنچەم: ئەو بىرۆكە دۇدلىق ۋە سۈسە ۋە ئىرادەيە سۈرۈپۈن ۋە ئەزىمە يە
دەبىتتە كىلىدۇ بىلەن دەكەت ۋە تاۋانەكە بەرجەستە دەكەت ۋەك تاۋانەك.

قۇناغى شەشەم: دۈتەرگەر لەسەر ئەنجامدانى ئەۋەتاۋانە بەردەۋام بىت ۋە پاشەگەر
نەبىتتە ۋە، ئەۋا ئەۋتاۋانە دەبىتتە سىفەت ۋە ئاكارىكى ھەمىشەيى دەبىتتە بەشەك
لەزىيانى كەناتۋانەت دەست بەردارى بىت ۋەك سەرچەم ئاكارى سىفەتەكانى تىرى.

مەبەستەم: مەبەستەم لىزەدا ئەۋەيە ئەگەر تاھۇكارەكانى تاۋانەكارى بەھىزىيۈن،
ئەۋا لەبەرامبەردا ھىزى پەرۋىشى لەدلىدا كەم دەكەتەۋە ۋە لاۋاز دەبىتتە بەرامبەر
بەخۇدى خۇى ۋە خىزم ۋەكەسۇ كارى چۈرەدەۋى. تا كاردەگاتە ئەندازەيەك كەناتۋانەت
شىتى ئاپەۋا ۋە ئاشىۋا ۋە ئاشىرىن لەخۇدى خۇى چۈرەدەۋىشىدا مەھكۇم بەكەت ، بەم
شەۋەيە دەگاتە دەۋازەيى تىچۈۈن. بەلكو ئەمە ھەنگاۋىكە كە مۇۋە بەرەۋ ھەلدەر
دەبەت ۋە نەنەت پەرۋەرەكانى دەگۈپىت ۋە ۋەشىتى ئاشىرىن دۈۋىن پىسى
ۋەستەمكارى... ھەتتە، ھەمۇ ئەمانە بە شىتىكى جۈۋا ۋە شىۋا دادەنەت ۋە لاياڭرىيان
دەكەت ۋە بىگەرە بانگەۋازى بانگەشەشيان بۇدەكەت ۋە دەبىتتە مۇۋەتتىكى قىزەۋن.

ھەربىۋە "دەبۇت" ۋەتە گەۋاد قىزەۋنترىن مۇۋە لاي خۇدای گەۋرە كە بەھەشىتى
لەسەر قەدەغەكردۈۋە، ھەروھە بانگەشەكەرانى ۋە بەھەلەل كىلىدۇ سىتەم ۋە ئاپەۋا
لەنئو خەلىكىدا. ئەمانەش ماىەي نەمان ۋە تىچۈۈن پەرۋىشى يە لەدلى ئادەمىزادادا.
ئەمەش ئەۋەدەسەلمىنەت كە كىۋىكى ئاين بىرىتى يە لە "غىرە - پەرۋىشى" كە
جىياكەرەۋەي پەۋا ۋە ئاپەۋا ۋە بىزۋىنەۋ ھەلسۈپىنەرى كارەكانە. ۋە پارىزگارى دىل
ۋەدەۋنە. ۋە ھەر كەسەك غىرەت ۋە پەرۋىشى نەبىت ئەۋا ئاينىشى نى يە. ۋە نەمانى
پەرۋىشى دىل دەمىنەت ۋە پەل ۋە پۇكان پەك دەخات، نەمۇنەي غىرەت ۋە پەرۋىشى ۋەك

نه خوښی و چاره سهر

هيڙی به رهنګاری نه خوښی وايه له جهسته ی مړوځدا ، به بې بوونی نه و بهرګريه ، نه و مړوځ پړوبه پړوبوونه و هی تياچوون ده بېته وه .

نمونه ی وه ک شاخ و قوچه کانی گامېش "گا" وايه که ده توانیت به هویه وه پاريزګاری له خو ی ووه چه کانی بکات. جا هه رکاتیک نه و شاخ و قوچانه ی شکان، نه و ده بېته جی ته ماحی دوزمنانی وده بېته نیچیریکي ټاسان بویان.

۲۷- تواوان مادده ی سهره کی ژيانی دل له ناوده بات که نه ویش شهرمه :

حه یاو شهرم وټاپړو سهرچاوه ی هه موو خیروچا که یه که ، وده به تياچوونی له ده ست دانی هه موو خیریکه .

وه له (صحيح) دا هاتووه که پیغه مبه ﷺ فرموو یه تی: (الحياء خير كله) ^۱. وه هه روه ها ده فرمیت ﷺ: (إن مما أدراك الناس من الكلام النبوة الأولى: إذا لم تستح فاضع ما شئت). واته: نه و هی خه لکی له و ته ی پیغه مبه رانی تر فیربوونه نه و هیه: نه گهر شهرمت نه کرد چی نه که یت بیکه .

نه م فرمووده یه دوو جوړه لیکدانه وه هه لده گړیت: _

یه که م: که هه پره شه و ترساندنه . به واتای نه گهر تو شهرمت نه کرد ، نه و هه موو شتیکی نارپه و نه نجام ده ده یت، وه ته نها ریگریه ک له م کارانه بریتی یه له شهرم و حه یا . نه مه ش لیکدانه و هی "أبی عبیده" یه .

^۱ - نه م فرمووده یه (صحيح) ه، (مسلم: ۶/۲-۷) گپړاویه تیه وه.

وه (امام نووی) ده لیت: شهرم و حه یا هیژیکه پالنه ره بز ده ست بهر داربوونی نارپه وایه کان ، وه ریگریکه له دروست بوونی که مته رخمی بهرام بهر ماف په واکان. وه (الامام جید) ده لیت: (شهرم بینینی نیعمه ته کانی خوی گه وره و کم و کور تیه کانی مړوځه، جا له م نیړه نده دا شتیک دروست ده بیت بی ده و تریت شهرم.)

وه (القاضي - عیاض) و که سانی تریش پیان وایه که: هه رچهنده شهرم غه ریزه یه "رهمه که" به لام بز جی به جی کردنی به بی شهرعی خودا پیوستی به هیژو نیست وزانست هیه، هه بزیه له به شتیک نیمان و باوړ ده میژ دریت، وه هانده ری کاری خیرو ریگریه له خرابه کاری. ته ماشای (شرح مسلم) بکه له لایه ن (النووی: ۹/۲) وه (کنز الفوائد - باب الاخلاق) بکه.

دوهم: هر کرده وهو کاریک گهر له بهر خودا شهرمت نه کرد، نهوا نه نجامی بده. وه نه گهر دهست بهرداری بوویت، ته نها له بهر شهرم کردن له خودا دهست بهرداری بیه. نه مهش بۆچوون ولیکدانه وهی "امام احمد" ه.

واته له یه که مدا شیوازی هه په شه نامیز له خو ده گریته که ده فهرمیت: (اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ... فصلت: ۴۰) واته: چی ده که ن بیکه ن.

وه دووه مشیان پئی پیدان ومۆله تدانه.

جا نه گهر ووترا: ئایا ده کریته هه ردوو لیکدانه وه که وهی بگرین؟

نهوا ده لیم: نه خیر... چونکه له نیوان مۆله تدان وه په شه دا پیچه وانه یه که هه یه.

پوخته ی مه بهست: تاوانکاری شهرم وحه یا لاواز ده کات. وه دوور نی یه هه به یه کجاری له دلی مۆفدا به یه کجاری دایپرئیت، وه هه رچه نده که سانی تر وشیری بکه نه وه، به لام بی سوود ده بیته ته نانه ت دوور نی یه له لای خه لکی شانازی پیوه بکات و باسیان بکات. که مۆفده گه یشته نه م قوناغه چیترا چاک بوونه وهی نه سته م ودروار ده بیته.

جا وشه ی شهرم وحه یا له وشه ی (حیاه ژیان وه) سه رچاوه ی وه رگرتووه، چرینکه هه ر که سیك شهرمی له دلدا نه بیته، واته دابرا (حیاه ژیان وه) و وه له پیزی مردووان و تیاچووانی دنیا و قیامه ت داده نریت. جا هه ریه که له تاوان و بی شهرمی و بی په رۆشی یه کتری که مه ندکیش ده که ن. جا هه رکه سیك له کاتی تاوانیکدا شهرمی له خودا کرد، نهوا خودای گه ورهش شهرمی لی ده کات سزای بدات. وه به پیته وانه شه وه هه رکه سیك شهرم له خودا نه کات له تاواندا، نهوا خودای گه وره له قیامه تدا شهرمی لی ناکات له سزادانیدا.

۲۸- تاوان گه وره یی و مه زنی خودا له دلدا که م ده کاته وه؛

که سی تاوانکار هه بیته و گه وره ی و مه زنی خودای گه وره ی له دلدا که م ده بیته وه، هه ر بۆیه بویره دهست ده کات به تاوانکاری. نه گهر که سیك بلیت: نه خیر گه وره یی

خودا هەر له‌دڵیدایه ، به‌لام کاتی تاوان ده‌که‌ین، پشتمان به‌وه نه‌ستووهره که خودای گه‌وره به‌خشنده‌یه له‌بهنده‌کانی ده‌بوریت. ئه‌وا ئه‌مه هه‌له‌یه و خۆ خه‌له‌تاندنه ، چونکه خوای گه‌وره به‌مه‌زن بزانیته ، یاساکان و قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی به‌مه‌زن ده‌زانیته و سه‌رپێچی ناکات.

٢٩- تاوان له‌خودا ترسان له‌دڵدا له‌ناو ده‌بات ١:

ئه‌مه گه‌وره ترین سزایه توشی تاوانکار ده‌ییت. مۆقی تاوانکار ترسی له‌خودا نامینیت ، هەر بۆیه به‌ئاسانی سه‌رپێچی ده‌کات. به‌ئەندازه‌ی خۆشویستنی به‌نده بۆ خودا ، خوداش به‌نده‌که‌ی خۆش ده‌وێت، هه‌روه‌ها به‌ئەندازه‌ی ترسی به‌نده بۆ خودا، خوای گه‌وره پێزی لی ده‌نیت. وه‌چه‌نده خودا به‌مه‌زن بزانیته ، ئه‌وه‌نده‌ش خودای گه‌وره پایه‌دارت ده‌کات له‌ناو خه‌لکی دا.

جا چۆن به‌نده سنووهره قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی خودا پیشیل ده‌کات و له‌هه‌مان کاتدا ئاواتی ئه‌وه ده‌خوازیت که خه‌لکی تر مافی پیشیل نه‌کات؟..

جا چۆن به‌بچوکی ده‌پوانیته قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی خوای گه‌وره و سه‌رپێچی ده‌کات. ئه‌ی چۆن خوای گه‌وره به‌بچوک وبی نرخ ته‌ماشای نه‌کات. وه‌خوای گه‌وره له‌ قورئانی پیرۆزدا ئاماژه بۆ ئه‌وه ده‌کات که له‌میان‌ه‌ی سزای سه‌رپێچی کاراندا که چۆن له‌به‌رته‌نجامی توانکاریاندا خوای گه‌وره دڵ و ده‌رونی داپۆشیون و مۆری کرده‌وه‌و له‌بیری کردوون. وه‌ بی نرخ و پێز سوکی کردوون، وه‌ک چۆن ئه‌وان به‌ سوکی وبی پێزی ته‌ماشای ئاینی خودایان ده‌کرد. هەر بۆیه خودای گه‌وره ده‌فه‌رموێت: (وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُّكْرِمٍ...الحج:١٨) واته: هەر که‌سێک خوای گه‌وره سوکی بکات وبی پێزی بکات ئه‌وا کێ هه‌یه پێزداری بکات.

واته کاتیک ئەوان سوجدە و کړنوش بردنیاں بۆ خودا لا بێ پێزی بوو و ئەنجامیان نەدا و گالتەیان پێ دەهات ، ئەوا خودای گەرە بێ پێزو پێسوایان دەکات . جاکێ هەیه لەپاشاندا پێزدارو بایە خداریان بکات ؟ جگە لە خودای گەرە ؟

٣٠- تاوان دەبێتە مایەی ئەوەی کە خودای گەرە بە نەندەکە ی لەبیر بکات :

کەسی تاوانکار بێ گومان خودای گەرە لەبیر دەکات ، بۆیە بویترانە یاساکانی خودا پێشیل دەکات . ئەم کارە دەبێتە مایەی ئەوەی کە خودای گەرە ئەو بە نەندە تاوانکارە پشت گۆی بخت و لەبیری بکات ، ئەمەش مەترسیتێن شوێنە وارو کاریگەرێکە تاوانە . کە مرۆڤ چاودێری خوای گەرە لەسەر نەمیشت و بەتەنها لەنیو دەرونی تاوانکاری وشەیتاندا بمیشتەو و بەروەهە لێتو نەهامەتی دەچیت .

خوای گەرە دەفەرمیت : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ * وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ... (الحشر: ١٨-١٩) واتە : ئەو ئەوانە ی باوە پتان هێناو ، خواناسو پارێزگاری ، لەسنوورەکانی مەترزێن . باهەموو کە سێک سرنج بدات ویزانیت چی بۆ سبە ی دەست پێش کەری کردووە ، هەول بدەن هەمیشە خواناس و پارێزگاری . چونکە خوای گەرە ئاگادارە بە هەموو ئەو کردەوانە ی ئێو ئەنجامی دەدەن ، نەکەن وەک ئەوانە بن کە خوایان فەرامۆش کردووە و شوێنی بەرنامەکە ی نەکەوتوون . وەخوای گەرەش ئەوانە ی لەبیر خۆیان بردووەتەو ، ئەوانە لەسنوورە دەرچوووەکان و تاوانکارەکان .

خوای گەرە پێنمای بڕواداران دەکات ، کە ئەگەر لەو کەسانە بن کە تەقوا ناکەن ، وواتر خوا لەبیر دەکەن و ئەو هۆکارانەش لەبیر دەکەن کە دەبێتە مایەی پزگاری لەقیامەتدا . وە دەبێتە بە نەندە ی دەرونی تاوانکاری خۆی و شوێنی هەواڵنارەزو و حەزەکانی دەکەوێت و بەرژەو نەندەکانی هەمیشە یی قیامەتی لەبیر دەکات . وەخوای

که ورهش نه و به ندهیه له بیر دهکات. وه هوشیاری و ریایی له دهست دهدات، وه سهرگردان ده بیټ و قیامت له دهست دهدات بۆ خۆشیه کانی دنیا. وه گه ورهترین سزای سزایی خوایی نه و هیه که نه و به ندهیه بیټ باک ده بیټ له خوای گه وره وه خودی خۆی له یاد ده چیت، وه گرنگی به ناین و به رنامه ی خودا نادات، وه بایه خه ته واد ده دات به دنیا. به لام هه موو شته دنیا به کان ناتوانیت فریاد پرهسی بیټ له دنیا و قیامتدا، وه جیگه ی په حمه توچا و دیری خوای گه وره ناگره وه فریاد پرهسی ناکن، چونکه هه موو شتیک له ناوده چیت و بیټ بایه خه ده بیټ، ته نها خوای گه وره نه بیټ. هه ریویه نه و که سه ی به رنامه و پیتنمای خوای گه وره پشت گوئی بخت نه و خوای گه وره پشت گوئی ده خات و به ره وله ناوچوون هه نگاو ده نیت.

۳- تاوان مروؤ له نزیکه خودا دوورده خاته وه:

نه گه ر دلی مروؤ ئیحسانی تیدا بیټ، نه و پیکر ده بیټ له تاوانکاری، چونکه نه گه ر هه موو کاتیک هه ست به نزیکه خودا و چاودیری خودای کرد، واههستی کرد که خودای گه وره ده بینیت. خۆنه گه ر نه م خودا نه بینیت، نه و خوای گه وره ده بینیت. نه مهوکاره به ربه ست دروست دهکات له پیکه ی تاوانکاریدا، به لام نه گه ر نه م لایه نه لواز بوو، چیت له ژیر چاودیری و په چاوی خودای گه وره دا نامیتیت و ده ترازیت. هه روه کو پیتغه مبه ری خودا ﷺ ده فهرمیت: (لایزنی الزانی حین یزنی وهو مؤمن، ولای شرب الخمر حین ی شربها وهو مؤمن. ولا یسرق السارق حین یسرق وهو مؤمن. ولاینتهب النهبه ذات شرف یرفع الیه فیها الناس ابصارهم حین ینتهبها وهو مؤمن).^۱ واته: داوین پیس کاتیک زینا و داوین پیسی دهکات، باوه پی نی یه. وه دزیش کاتیک دزی دهکات باوه پی نی یه. وه عارهق و مه یخویش کاتیک مه ی دهخونه باوه پی نی یه. جه ردهش له کاتیکدا شتیک گرانبه ها که خه لک چاوی تی بپی بی، تالانی بکات باوه پی نی یه.

^۱ - نه م لهرموودهیه (صحیح: ۵، بخاری: ۲۴۷۵) وه (مسلم: ۴۴/۲ - نروی) گێڕایانه ته وه.

۳۲- تاوانکارو یاخی بوو... هاوه لیتی باوه پداران له ده ست دهدات:

باوه پداران کومه لیک تاییه تمه ندی تاییه تیان هیه که له لای خوای گه وره وه ک خه لات وپیزلینان پتیا به خشراره. به هوی تاوانه وه تاوانکاران ویاخی بووان هاوه لیتی باوه پداران له ده ست ددهن ودواتر له و تاییه تمه ندیانه بی به ش ده بن. له و تاییه تمه ندیانه:

﴿ پاداشتی مه زن: خوای گه وره ده فهرمویت: (وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا... النساء: ۱۴۶) واته: له تاینه ده دا خوای گه وره پاداشتی زور بی سنوود ده به خشیت به پرواداران.

﴿ پارانه وهی فریشته کان وهه لگری عهرشی مه زن بۆ لی خوش بوون له پرواداران: خوای گه وره ده فهرمویت: (الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا... الغافر: ۷) واته: نه و فریشته نهی که هه لگری عهرشی مه زنی خودا وه نه وانه یشی که به ده وریدا ده سوپینه وه و ته سبیحات و ستایش و سوپاسی په روه ردگاریان ده که ن، باوه پی پته ویان پی به تی. داوای لی خوش بوون ده که ن بۆ نه وانه ی که باوه پریان هیناوه.

﴿ پشتیوانی خوای گه وره بۆ پرواداران: که هه میسه پشتیوانیان ده کات وپشتیان به رنادات: (اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا... البقرة: ۲۵۷) واته: خوای گه وره پشت وپه ناو خاوه نی نه وکه سانه یه که بپوایان هیناوه.

﴿ چه سپاندنی باوه پداران له لایه ن فریشته کانه وه: (إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا: انفال: ۱۲) واته: خوای گه وره وه حی بۆ فریشته کان ده ناردو ده فهرموو من یارویاوه رتنام ، ئیوه ش دلی باوه پداران پابه ندو دامه زراو بکه ن.

﴿ پله وپایه ی به رزی لی خوش بوون له لایه ن خوای گه وره وه:

نه خوښی و چاره‌سەر

سهریبه‌ریزی و شکومه‌ندی: (وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ... المنافقون: ۸) واته: شکومه‌ندی و سهریبه‌ریزی بۆ خودای گه‌وره و پیغه‌مبه‌رو بپوادارانه، به‌لام دوو پوهه‌کان به‌م پاستی به‌ نازانن.

نزیك بوونی خوای گه‌وره بۆ بپواداران: (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ... انفال: ۱۹) واته: خوای گه‌وره له‌گه‌ل بپواداراندايه.

بلندبوونی بپواداران له‌ دنیاو قیامه‌تدا: (يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ... المجادلة: ۱۱) واته: خوای گه‌وره پله‌وپایه‌ی بپواداران وزانست خوازان بلند پاده‌گریت.

پیدانی دووبه‌ش له‌ په‌حمه‌تی خوداو وه پیدانی پووناکی که‌رێگه‌ی پی‌ بکه‌ن وه لی‌ خوښ بوون له‌ تاوانه‌کانیان.

ئه‌و خوښه‌ویستی به‌ی خوای گه‌وره پێیان ده‌به‌خشیت: وکه‌بریتی به‌ له‌وه‌ی که‌ خوای گه‌وره خوښی ده‌وین، مه‌روه‌ها خوښه‌ویستیان ده‌کات له‌لای فریشته‌وپيغه‌مبه‌ر و پیاو چاکان. وه‌ده‌فه‌رمویت: (إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا... مریم: ۹۶) واته: ئه‌و که‌سانه‌ی باوه‌ریان هێناوه‌و کرده‌وه‌ی چاکه‌ ئه‌نجام ده‌ده‌ن، خوای گه‌وره خوښه‌ویستی و پێزی تایبه‌تیا بۆ ئاماده‌کات.

سهر‌فرازبوونیان له‌ ترس و سامناکی پۆزی قیامه‌ت: (فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ... أنعام: ۴۸) واته: ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی باوه‌رتان هێناوه‌و چاکه‌ خوازیبونه‌و هیه‌ج مه‌ترسی به‌کیان نی‌ به‌و غه‌مگینیش نابن له‌ دنیاو قیامه‌تدا.

ئو که‌سانه‌ی که‌ پیت و نیعمه‌ت ده‌پۆیت به‌سه‌ریاندا: ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ پۆژانه‌ حه‌قه‌ده‌ جار داوا له‌ خودا ده‌که‌ن که‌له‌و که‌سانه‌ بیان ژمیریت.

قورئانی پیرۆز پێنمایی و شیفایه‌ بۆیان: (قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ... فصلت: ۴۴) واته: ئه‌م قورئانه‌ بۆ ئه‌وانه‌ی باوه‌ریان هێناوه‌ هیدایه‌ت و پێنمایی و شیفاو چاره‌سه‌ری

هه موو دهر دوا نه خوڅی یه کان دهکات. جا نه وانه ی باوه پناهینن گوچکه کانیان که په و بهشتی تر ناخینراوه و دیده کوین له ناستیدا نه وانه هه روه کو له دورره وه بانگیان لی بکریټ وایه "نه دهنکه که به چاکی ده بیستن و نه په نکه که به پوونی ده بینن".

پوخته ی مه په ست:

باوه پ مایه ی فراهه م هیټانی هه مووخیروچا که یه که له دنیا و قیامه تدا. وه هوکاری هه موو خراپه وناپه و او شه پټک بریتی یه له بی باوه پی. جا چوڼ مړوڅه سرکه شانه ده ویریټ هه ندی ناپه وایی نه تمام بدات وله باز نه ی باوه پداری دهری بهینیت و وه نه م هه موو به ره مانه ی له ده ست بدات، به لام له چوارچیوه ی گشتی موسلمانیتي ناچیتته دهره وه، به لام نه گهر هه ر سوور بوو له سهر نه و تاوانا کاری و خراپه کاریه دا مه ترسی دهرچوونی هه یه له چوارچیوه ی موسلمانیتي و ناینی نیسلام به گشتی. هه ر نه مه یه پال به هه ندی له "سلف" هه وه ده نیټ که بلین: "نیوه له تاوان ده ترسن، به لام من له بی باوه پی".

۳۳- تاوان به ریه ستی دله له گه یشتن به به زه یی خوی گه وره:

سروشتی دلی مړوڅه وایه که زور به خیرایی به ره و خوی گه وره ده چیت، به لام نه گهر نه و دله دوچاری نه خوڅی یه کانی تاوان بوو، نه و هیزی نامینیت و به ریه ستی بو دروست ده بیټ. جائه گهر به رده و ام بوو له سهر تاوانکاری، نه و به یه کجاری په کی ده خات وپیگری ته وای دهکات وده یمیرینیت.

تاوان دل دوچاری مردن یا خود نه خوڅی دهکات، یا ن لاوازی دهکات و هیزی له بهر ده بریت و توشی کومه له دهر دیکي دهکات که پیغه مبه ر ﷺ به (هه شت) دهر د ناوی بردوون و په نای گرتووه به خوی گه وره، له و هه شت دهر ده بریتی یه له: (اللهم انی اعوذ بک من الهم والحزن والعجز والکسل والجبن والبخل وضلع الدین وغلبة

الرجال.)^۱ واته: خدایه من په نا ده گرم به تو له: خه مو په ژاره، وله پیری و به سال اچوونووه له بی ده سلا تې و ته مای، و له ترستوکی و چا و چنکوکی و له که له که بوونی قه رزاری و زولم و سته می پیاوان. جاگر به وردی له م فرموده یه ورد بینووه ده بینین نه م چه مکانه به جوت هاتوون و هاوړیکن: خه م و په ژاره.

۲۴- تاوان نیعمه ت له ناو ده بات و به لا به شوینیدا دینیت:

به هه میله یی تاوان هوکاری له ده ست دانی نیعمه تی خدای و توش بوونه به به لاو ناو خوځښی هه روه کو (علی بن ابی طالب) ده لیت: (تاوان هوکاری هاتنی به لایه، و ته نه نا به ته و به نه و به لایه لاده چیت.) هه روه ها خوی گه وړه ده فرمیت: (وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ.... الشوری: ۳۰) واته: هه ر به لاو نه هه مته تیه کتان به سهر دا هاتییت، نه و ده رنه نجای نه و کارو کرده وانه یه که به ناره نووی خوتان ده تان کرد، به لام خوی گه وړه به میهره بانی خوی له هه ندی له و تاوانانه خوځښی ده بیت. هه وړه ها ده فرمیت: (ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ.... انفال: ۵۳) واته: خوی گه وړه هیه نازو نیعمه تیکی نه گوړپوه که به خشیبیتی به هه ر گه ل و نه ته ویه ک، تاوه کو خویان به کرده ووی نارپه وای خویان بوو بیته مایه ی گوړپینی نه و نیعمه ته، و خوی گه وړه بیسه روزانایه به کرده وده کانتان. خوی گه وړه لیړه دا جهخت له سهر نه وده کاته وده که هیه کاتیک به خشش و نیعمه تی خوی که به خشیبیت به سهر به نده کانیدا نایگوړیت، هه تاوه کو هوکاری گوړپنه که له به نده کانه وده سهر چاوه ی نه گرتبیت، که له بری ملکه چی یاخی بوو بیت، و له بری

^۱ - - نه م فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۶۳۶۹) وده (مسلم: ۳۳/۱۷- نووی) گړپایانه ته وده، و هېر گه ی (وضع الدین و غلبه الرجال) له مسلمانا نه هاتووه.

ابن القيم الجوزی

سوپاس گوزاری، ناسوپاس گوزاریت. وه هرکاتیکش بهنده کان له خراپه وه گۆراییت بۆ باشه. بۆ نمونه یاخی بوونی گۆراییت بۆ ملکه چی وخواپهرستی، ئهوا خوای گه ورهش به لای بۆ کردوون به نیعمهت و سه رهشۆرشی وپرسوایی بۆ کردوون به سه ره رزی و شکومه ندی.

خوای گه وره ده فره مویت: (لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ...الرعد: ۱۱) واته: بێ گومان خودای گه وره بارودۆخی هیچ قهرم وگه لێک ناگۆرێت "له خۆشی یه وه بۆ ناخۆشی، یان له زه لیلی یه وه بۆ سه ره رزی، یان له گرانی یه وه بۆ هه رزانی" هه تا ئه وان ئه وه ی به خۆیان ده کریت نه یگۆرن ونه یکن، کاتیک خودا بیه ویت به لایه که به سه ره هر میلله تیکدا به یتیت "له ده رنه نجامی سه ره کهشی ویاخی بوونیان" نه واهیچ هیزیک ناتوانیت به ری بگریت، هیچ که سیش ناتوانیت جگه له خودا فریان بکه ویت وپزگاریان بکات.

وه له هه ندی "آثاری الابصیه" دا هاتوه که خوای گه وره فره موویه تی: (وعزتي وجلالي لا يكون عبد من عبادي على ما أحب، ثم ينتقل عنه الى ما اكره، الا أنقلته له ما يحب الى ما يكره، ولا يكون عبد من عبادي على ما اكره، ثم ينتقل عنه الى ما احب، الا أنقلته له مما يكره الى ما يحب.) واته: هه ره بهنده یه که له بهنده کانم له سه ره شتیک بیت که من پێم خۆشه بیگۆریت بۆ شتیک که من پێم ناخۆش بیت. ئهوا منیش شته خۆشه کانی بۆ ده گۆرم بۆ ئه و شتانه ی که پێی ناخۆشه. وه هه ره بهنده یه که له بهنده کانم له سه ره شتیک بیت که من پێم ناخۆشه، وه بیگۆریت بۆ شتیک که من پێم خۆشه. ئهوا منیش شته ناخۆشه کانی بۆ ده گۆرم بۆ ئه و شتانه ی که ئه و پێی خۆشه.

۳۵- تاوان ده بیته مایه ی ترس و سامناکی ئه دلی مرقدا:

مرۆفی بڕوادار هه میشه له ئاسایشدا ده ژێ، چونکه خودا په رستی وگۆرپایه لی په رزینی خودای مه زنه بۆ بڕواداران که چاونه ترس و سه ره ره زن. به پێچه وانه وه، مرۆفی تاوانکار

به هميشه يی له ترس و سامناکيدا ده ژئ و دلنځايی و نارامی و ناسايشی له ژيانيدا به دی ناکریت، چونکه نه مه جوریکه له سزای خوای گه وره بۆيان. وه هم موو نارپه حه تی وپووداوێک به مه ترسی بۆسهر خوایان و به رژه وه نديه کانځيان ده زانن، دوو دلی و ترس هم موو ژيانځايی ته نيوه له ده روونه وه،^۱ وه ده روځيان داپوخواهو زۆریش له مهرگ ده ترسن.

وه مهرگه سيک له خودا بترسیت له هچي تر ناترسیت، وه مهرگه سيکيش له خودا نه ترسیت له هم موو شتيک ده ترسیت.

۳۶- تاوان مایه ی خه مناکي و غه مباری و ته نهايي یه له دلی مرؤفدا :

مرؤفی تاوانکار هه ميشه هه ست به خه مناکي و غه مباری ده کات ، که نه مهش به هوی نه و داپران و دوورکه و تنه وه يه يه له خوای گه وره وله خه لکيش، هه رپويه سامناکي و داپران بال به سهر ژيانيدا ده کيشیت. گه مرؤفی تاوانکار به راوردیک بکات له نيوان چيژی تاوان نه و داپران ته نهايي و خه مناکي یه ی که بوی دروست ده بیئت گيلي و نه قامی خوی بۆده ده که ویت.

وه نه يینی نه م بابه تهش بریتی یه له :

ملکه چي وگوپرايه لی ده بیئت مایه ی نزيك بوونه وه له خوای گه وره. وه هه رچه نده نه م نزيك بوونه وه يه به هيژيیت، نه و ه يمني و ناسوده يی بال به سه ر ژيانيدا ده کيشیت. وه به پيچه وانه وه هه رچه نده مرؤف تاوانکار بیئت نه و نده زیاتر له خودای گه وره دوورده که ویت وه و توشی داپران و بی که سی ده بیئت. هه رپويه مرؤف هه ست به دووری و داپران ده کات به رامبه ر دوژمنه که ی هه رچه نده نزيکيش بن. وه به پيچه وانه وه هه ست به نزيکی خوشه ويسته که ی ده کات هه رچه نده که له يه کيش دووربن.

^۱ -خوای گه وره له باسی دوور ووه کاندا ده فهرموت: (يَحْسَبُونَ كُلَّ صَاحِقَةٍ عَلَيْهِمْ... الْمُنَافِقُونَ: ۴) واته: ههر هاوارو روداوێک و بانگ بکریت، واده زانن دژی نه وانه.

وہ تہنہائی "الوحشہ" ہۆکارہ کہی دہگہ پیتہ وہ بۆ بوونی بہ ربہ ستیک ، جا ہہرچہ ندہ
ئہ و بہ ربہ ستہ لیل و تہم و مژاوی بیت ، ئہ و ندہ زیاتر ہست بہ دابراں و تہنہائی
دہکات ، وہ بی ناگاہی و گیلش دابراں و تہنہائی دروست دہکات . مہ ترسیدارترین جۆری
دابراں و تہنہائی ، بی باوہ پی و ہاوبہ شی پیداکردنہ کہ دل و دہروون دادہ پۆشیٹ .

۳۷- تاوان دل توشی نہ خوشی ولادان دہکات :

تاوان دلّی مرؤف توشی نہ خوشی دہکات ، وہ کاریگہری تاوان لہ سہر دل زۆترہ
لہ کاریگہری نہ خوشی لہ سہر جہ ستہ . ئہ گہر چارہ سہری نہ خوشی جہ ستہ بریتیبت
لہ چارہ سہرکردن ، بہ لام تاکہ چارہ سہری تاوان بریتی یہ لہ وازہیتان و تہوبہ کردن .
وہ خواناسان دہلّین : دل ناگات بہ مہرام و نامانجی خوی تا نہ گات بہ خوائ گہ ورہ .
وہ ناگات بہ خوائ گہ ورہ تا ساغ و تہندروست نہ بیت . وہ ساغ و تہندروست نابیت تا لہ
نہ خوشی یہ کان دہریازی نہ بیت . وہ لہ نہ خوشی یہ کان دہریازی نابیت تا وہ کو دژی
حہ زوئارہ زوہ کانی نہ وہ ستیتہ وہ ، چونکہ نہ خوشی یہ کانی بریتی یہ لہ ئارہ زوہ کانی
، جانہ گہر نہ خوشی یہ کہ زال بیت ئہ و ئہ و دلّ تبادہ چیت .

دہروونی بروادار لہ خوشیہ کانی دنیا و قیامہ تدایہ

مرؤفی باوہ پدار خاوەنی دہرونی خاویں کہ پیگری و بہ ربہ ست لہ پی ئارہ زوہ کانیدا
دروست دہکات ، ئہ و لہ خوشی یہ کانی بہ ہشتدایہ چ لہ دنیا و چ لہ قیامہ تدا .
وہ کہ سہ ست بہم راستیہ ناکات تہنہا ئہ وانہ نہ بیت کہ چہشتویانہ . وہ نابیت لہم
نایہ تہ پیروزہ واتی بگہین کہ تہنہا مہ بہستی خوشی یہ کانی بہ ہشت بیت ، بہ لکو
مہ بہستی خوشی یہ کانی دنیا و قیامہ تہ کہ بہسی قوناغدا تی دہ پہ پیت " دنیا ،
بہ رزہ خ ، قیامہ ت " . کہ دہ فہ رمیت : (إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ * وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ...
الانفطار : ۱۳-۱۴) واتہ : چاکہ کاران لہ خوشی یہ کاندان * وہ خراپہ کاران لہ دوزہ خدان .

وہ ئایا چ خوشی و نیعمہ تیک ہہ یہ بگاتہ خوشی دل ؟

وہ چ سزاو نازاریک ہہ یہ بگاتہ نازاری دل ؟

نه خوښی و چاره سهر

هچ سزايه كه هه يه بگاته نازاروناپره حتى يه كانى خه م وترسو نه خوښى دلته نكي و پشت كردن له خواى گه وره وپشت گوي خستى قيامهت و وه په يوه ست بوون به غه يري خواى گه وره وه دلتنيا بوون له دواړوژ.

هه ركه سيك شتى خوښ بويت جگه له خوداي گه وره نهوا پتي سزاده دريت

هه ركه سيك شتيكي خوښ بويت جگه له خودا، نهوا هه ر نه وشته ده بيته مايه ي سزاو نازار بوي. كه نه ویش به سي قوناغى جيا جيا له م دونيادا پووده دات كه نه ویش نه مانه ن:

قوناغى يه كه م: نازاروغه م وپه ژاره ي نه و كاته ي كه له هه ولى به ده ست خستنى نه وشته دايه.

قوناغى دووه م: نازاروغه م وپه ژاره له مه ترسي له ناوچوون وله ده ست دانى نه وشته و په پاريزگاري كردن ليى.

قوناغى سي يه م: جائه گه ر شته له ناوچوو وله ده سستى دا، نازاروغه م وپه ژاره ي زياتر ده بيت.

به م سي قوناغه توشى سزا ده بيت له دونيادا.

وه له ژيانى به رزه خيشدا: واته دواى مهرگ ومردن نه و كه سه له ناپره حه تترين جوړى سزاده ده بيت، به هووى له ده ست دانى نه و نيعمهت وژيانه پرپوچپه ي به سهرى برد. وه نازارى داپان و دووره په ريزى له خواى گه وره كه كاريگه ريه كي نيچگار گه وره يان هه يه له ده روني نه و كه سانه زياتر له كاريگه رى كرم ومارو ميروو له جه سته يدا. پاشتر له دواى زيندوويونه وه يان پوهو سزاي سه ختر وتوندتر ده پون.

به راوردى نه م حاله تانه بكه: له گه ل حالى باوه پداران كه به درچوونيان له م ژيانه پوهو خوښى وشادى وژيانى ناسوده يي ده بنه وه، وه به ديدارى خواى خويان شاد ده بنه وه.

ته نانه ت هندیك له پیاو چاكان له کاتی سهرمه رگیشدا ده لئین: "ئای له م شادی و خوشی یه".

وه هندیکی تر ده لئین: "جا ئه گه ر به هه شتی یه کان له م ژیا نه دابن ئه و خوشی وشادی و نمونه ی نیه".

وه هندیکی تر له پیاو چاكان ده لئین: "له م دونیا یه دا به هه شتی خوشی هه یه، جا هه رکه سیك نه ی بینیبیت، له قیامه تدا ناچیت به هه شته وه".^۱

جا هه رکه سیك بئ عه قلی ونه قامی بگاته ئه ندازه یه ك كه ژیا ن و به خته وه ری هه تا هه تایی له ده ست بدات بۆ چیژوله زه تیکی کاتی. ئای له وکه سانه ی که خوای گه وره کپاری کالاکه ی بیت به رامبه ر به به هه شتی به رین، وه پیکه ری ئه و کپین و فروشتنه ش پیغه مبه ری نازدار بیت ﷺ. جا که سیك به م کپین و فروشتنه پازی نه بیت و به حه زوئاره زووه کانی بیفروشتیت دوی له دواړژدا گله یی له کی ده کات. هه ووه کو شاعیر ده لئیت:

إذا كان هذا فعل عبید بنفسه فمن ذا له من بعد ذلك یكرم؟

واته: ئه مه کاری به نده بیئت به ده رو نی خو ی جا ئیتر کی هه یه پیزی لی بنیت؟
خوای گه وره ده فه رمویت: (وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ...
الحج: ۱۸) واته: ئه وه ی خوای گه وره قه درو پیزی بشکینیت و پيسوای بکات ئه و هیهچ پیزلیننه ریکی نی یه، به پاستی خوای گه وره ئه وه ی بیویت نه یکات.

۳۸- تاوان بینایی دل کویر دهکات و پرووناکی له ناو ده بات و به ره به ست له ریگه ی زانست وهیدا یه ت دروست دهکات:

^۱ - پروانه خالی (۷۰) وهه ماشای (مدارج السالکین) ی نووسه ره به شی (منزلة الحياة الطيبة: ۴/۱۸) وه کیچی (السادة والأمان/ رضوان مع رضوان).

(امام مالك) كاتيك ته وهه موو زيره كى و ژيريه ي له "امام شافعى" بينى پيى ووت: من واهه ست ده كه م كه خواى گه وړه پووناكى يه كى باشى پي به خشيوى، اكا داربه به تاريخى تاوان له ناوى نه به يت.

جا به به رده وامى په شايى و تاريخى تاوان زياد ده كات له هيزى ته و پووناكى يه ي دل ده شاريته وه، تا دواتر سپاڅوى ده كات وهك شوى تاريخ. وه نه م تاريخى يه له دله وه ته شه نه ده كات تا پوخسارو پهل وپوكانيشى ده گريته وه. گهر به م ديمه نه توشى مهرگ بيت، نه واهه راپا گورپه كه شى سپاڅوش ده بيت. هه روه كو پيغه مبه رﷺ ده فهرميوت: (ان هذا القبور ممتلئة على أهلها ظلمة، وإن الله منورها بصلاتي عليهم) ^۱. واته: نه م گوران هه راپا تاريخى سپاڅوشى كړدوون به وانه شى كه تيديدان و به لام خواى گه وړه پوونى ده كاته وه به صلاوات دانى من له سهر يان.

وه له پوڅى هه شردا سهرجه م پوخسارو كړده وه كانيان بلندو به رز ده بن كه هه موو كه سيك ده يان بينيت كه وه كو خه لوز په ش داگيرساون، نه م حالت وديمه نه به راورد ناكريت به هه موو خوڅى يه كانى دونيا.. ناي له حاله تى ته وكه سانه په ناده گرم به خودا.

۳۹- تاوان دهرونى مروؤ بچوك وريسوا ده كات:

دهرونى مروؤ ريز لينراوه له لايه ن خواى بالاده سته وه، به لام تاوانكارى ته و دهرونه ده ته پيښت و بچوك وريسواى ده كات و وه بى ريزى ده كات وله ناستى كه م ده كاته وه. به لام به خودا په رستى وملكه چى بيرازيښته وه ناوه دان وشكومه ندرت ده بيت. هه روه كو خواى گه وړه ده فهرميوت: (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا * وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا.... الشمس: ۹- ۱۰) واته: نه وكه سه سهر فراهه كه دهرونى پاك وپوخت كړدوه به ملكه چى

^۱ - نه م فهرموده يه (صحيح) ه، (مسلم: ۲۹/۷- نووى) گيرايه تيه وه له نه سلدا له (بخارى: ۴۵۸، ۱۳۳۷) دا هاتو وه.

وخواپه‌رستی* وه‌ئو که‌سه نائومیده که ده‌رونی خۆی نابوخت کردو ئالوده‌ی تاوان و خراپه‌ی کرد.

وه وشه‌ی (دَسَاةً) له بنه‌په‌تدا له (تدسیه) وه هاتوو وه (ته‌پاندن) یاخود شاردنه‌وه. وه‌کو ده‌فه‌رمویت: (أَمْ يَدُسُّ فِي التُّرَابِ.. النحل: ۵۹) وه: له‌خۆلدا ونی کردوون.

واته یاخی و تاوانکار ده‌رونی خۆی له‌تاواندا وونه کردوه و پێزی له‌ده‌ست داوه و شکۆمه‌ندی شکاوه، وه‌له‌لای خواو خه‌لکی بێ پێزو پيسوا بووه. خواپه‌رستی و ملکه‌چی بوون بۆ خودا ده‌رونی پێزدارو شکۆمه‌ند و ئاست به‌رز ده‌کات، که‌ئه‌مانه‌ش ده‌رئه‌نجامی خۆ به‌که‌م زانیی و ملکه‌چی بوونه به‌رامبه‌ر به‌خودای که‌وره.

۴۰- تاوان و تاوانکار... به‌هه‌میشه‌یی دیلی شه‌یتان و به‌ندی جه‌ز و ئاره‌زووه‌کانیتی:

که‌سی تاوانکار هه‌میشه‌ دیل و کۆت و به‌نده‌ی درنده‌ترین دژمنه‌ که‌شه‌یتان و ده‌رونیته‌ی. که‌دژوارترین جۆری به‌نده، به‌نده‌ی شه‌یتانه. وه‌دژوارترین کۆت، کۆتی ئاره‌زووه‌کانه. جا ئه‌وه‌که‌سه‌ چۆن ده‌توانیت پوه‌و خوی که‌وره هه‌نگاو بنیت که‌دل و ده‌رونی به‌ند کراوه.

نمونه‌ی دل و وه‌کو بالنده‌یه‌ک وایه که‌هه‌رچه‌نده‌ به‌رز بێته‌وه به‌روه‌قزلا‌ی ئاسمان بفریٲ، ئه‌وا ئه‌ونده زیاتر دوور ده‌که‌وێته‌وه له‌ته‌له‌و پاوچییان. وه‌به‌پێچه‌وانه‌وه، هه‌رچه‌نده‌ نزم بێته‌وه پوه‌و مه‌ترسی ده‌بێته‌وه. وه‌له‌ فه‌رموده‌یه‌کدا هاتوو که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمیت: (الشيطان ذنب الانسان)^۱ وه: شه‌یتان بۆ مڕۆڤ وه‌ک گورگ وایه.

هه‌روه‌ها مه‌پێ دوور له‌شوان و په‌رژین زیاتر توشی مه‌ترسی گورگ ده‌بێته‌وه. به‌هه‌مان شه‌یوه‌ش که‌ مڕۆڤ له‌خودا دووربێت توشی داوی شه‌یتان ده‌بێته‌وه،

^۱ - نعم‌ فه‌رموده‌یه‌ (ضعیف الاسناد)، (امام احمد: ۲۲۳/۵، ۲۴۳) به‌سه‌نه‌دیک‌ی لاوازه‌وه‌ گێڕاوتیه‌وه.

وهوکارۍ پاراستنۍ بریتۍ یه له خوا په رستی وپاریزگاری کردن. هره ها گورگی دپنده زیاتر فورسعت له مېرې دور له په رښ و دور له شوان دوبات ، چونکه نیچیریکۍ ناسانه .

پوخته یی باسه که: پوخته یی باسه که نه وه یه که هرچنده بهنده دور بیت له خوا ی گوره ، زیاتر دوچارۍ مه ترسی به لا ده بیت ه وه . وه دوریش جوړی زوره ، هه یانه کاریگری مه ترسی زورتره . بۍ ناگایۍ مړو ددوره خاتمه له خوا ی گوره ، به لام تاوانکاری ویاخی بوون دژورتره له وی تر . هره ها دوری (بیدعه) زور مه زتر وسامناکتره له هره دووکیان . وه دوری دوروی وهاو به شی په یداکردن له هره موویان مه ترسیدارترو سامناکتره .

٤١ - تاوان مایه یی له ده ست دانی ریزوپله وپایه یی له لای خوا و خه لک :

مړو د پیزلینراوه له لایه ن خوا ی گوره وه . گه ریت و بتوانیت پاریزگاری بکات له و پیزه وه ک مړو فیک . وه له نیو مړو فیکاندا ریزدارترینیان لای خوا ی گوره نه و که سه یه که له خواتر سه و گوپرایه لی به رنامه که یه تی ، وه که سی یاخی بوو تاوانکار نه و ریزو بایه خه له ده ست دوبات و وه سه رنه نجام له پیش چاری خه لکی ده که ویت و نرخ و شکومه ندی ده دپزینیت ، چونکه هه موو مړو فیک بق وقینی له تاوان و تاوانکاری یه ، هوکاره که شی ده که ریت ه وه بۍ به زانندنۍ سنووری خودا و خه لکی . هه ربویه له پیش هره دووکیان ده که ویت وژیانی پرده بیت له ناپه حه تی ده روونی وهیو ابرای و سه رگه ردانی که خوی له خویدا نازارو سزا که یه . جا ژیانی به م چه شنه به به راورد له که ل چیرزی تاوانکاریدا چ ماناو واتیاه کی هه یه ... به لام ناره زوو سه رخوځی کردوون وعه قلی له ده ست داون .

وه له مه زترین نیعمه ته کانی خوا ی گوره به سه ر بهنده کانی یه وه بریتی یه له وه ی که خوا ی گوره ناو وپله و بایه خی نه و خواناسانه به رز پاده گریت هره کو پیغه مبه ران که چون شکومه ندی کردوون تا قیامت ناو و بایه خ وریزی پاراستوون ، که ده فهرمویت : (وَإِذْ كُرِّعَآدَا۟ اِبْرٰهٖمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ اُولٰٓئِیْ اَلْاٰیْدِیْ وَالْاَبْصٰرِ * اِنَّا اَخْلَصْنٰهُم بِخَالِصَةٍ

ابن القيم الجوزی

ذِكْرِي الدَّار... ص: ٤٥-٤٦) واته: يادی بهنده به پیزه کانمان بکهر وه له ابراهیم واسحاق یه عقوب که هه موویان ده سستیکی بالایان هه بوو له گه یاندنی ئابینی خوداو چاکه خوازی ، هه روه ها به رچاوپوونیان هه بوو له هه موو پوویه که وه ، وه ئیمه کردمان به بهنده یه کی تایبه تی خۆمان به هۆی سیفه تی دنیا نه ویستی که ئه ویش یاده وه ری پۆژی قیامه ته .

مه به ست لیڤره دا به رزپاگرتن وشکۆمه ندی ناوپووداوه کانه که له م دنیا یه دا باس ده کریت. وه نه مه ئه و زمانی پاستگۆیه یه که پیغه مبه ر ابراهیم (س.خ) وه ک نزایه ک داوای کرد له خوای گه وره: (وَاجْعَلْ لِّي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ... الشعراء: ٨٤) واته: په روه ردگارم با یادی خیرم له سه ر زاری بهنده کانی داهاتوو هه بیټ.

هه ربویه خوای گه وره ش ده فهرمویت: (وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا... مریم: ٥٠) واته: ئیمه له په حم ویه خشنده یی خوشمان هه موویانمان به هره مه ند کردو ئیمه زمانی خه لکی دیندارمان هیتاوه ته گۆ که هه تا هه تایه باسی ئه وانه به چاکی ویلندی بکه ن.

هه روه ها سه باره ت به پیغه مبه ر محمد ﷺ ده فهرمیت: (وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ... الشرح: ٤) واته: ئیمه ناو وناویانگی تۆمان به رزو بلند پاگرتوو ه.

جا شوین که وتوانی پیغه مبه ریش به نه ندازه ی ملکه چیان بۆ خودا به شیان له و به رزی ویلندی به رده که ویت، وه یاخی بووانیش بی به ش ده بن له و شکۆمه ندیه .

٤٢- تاوانکار بی به ش ده بیټ له ناوو سیفه ته جوانه کان:

که سی تاوانکار بی به ش ده بیټ له ناوه جوانه کانی بپواداران که وه کو ریز لیټاننیک خۆی پی برازیننیه وه، وه کو ناوه کانی (باوه پدار، خواناس ، چاکه خوازی ، چاکه کار ، گوپراهیل ، خواپه رست ، ژیر...هتد). وه له بری ئه مانه ناوه ناشیرین وقیزه ونه کانی به سه ردا ده بریت وه ک: (تاوانکار، یاخی بوو ، سه رپیچی کار ، تیکده ر ، پیس ، چلکن ، داوین پیس ، دز ، جه رده ، درۆزن ، دووپوو ، بی وه فا ، بی متمانه ،

نه خوشی و چاره سهر

سته مکار... هتد.) نه مانه ناوی فاسقه کانه: (بَشِّرَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ.. الحجرات: ۱۱) واته: نای که چهند ناشرین و ناشایسته یه ناو و ناتوره ی خراب له دواي موسلمان بوون.

نهم ناو و سیفاتانه ی که ده بیته مایه ی په نجانندی خوی گه وره و شادبوون به دوزخ وله که دارکردنی که سایه تی. جائه و که سانه تی تاوانکارن شایسته ی نهم ناوانه ن. گهر نا نه و شایسته ی نه و ناوه جوان و پیروزانه ده بوون که مایه ی په زامه ندی خواوه ند و شادبوونه به به هشت و به رز راگرتنی که سایه تیانه. به لام هیچ پیگری و به ریه ستیک نیه له به خشینی خودا. وه هیچ به خشینیک نی یه که خودا پیگری کرد، وه هرکه سیک خودا پيسواوسو کایه تی پی بکات، کی هیه پیزی پی بدات. وه خوی گه وره چی بویت نه نجامی ده دات. وه که ده فهرمویت: (وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ... الحج: ۱۸).

۴۳- تاوان کاریگه ری له سهر راده ی پروپوختی و که م کردنی ژیری هه یه:

هیچ کاتیک نابینی دوو که سی ژیر و عاقل و هوشمند هه بن یه کتیکان خواپه رست و نه ویتریان یاخی بویت، چونکه که سی هوشمندو ژیر هه میشه خواناس و بیرتیژ وریاو دانا هه میشه که سانی خواناسن. هه ربویه ده بینین قورئانی پیروژ و توویژ ناراسته ی موقوفه ژیر و هوشیار و هوشمند هه کان ده کات، هه روه کو خوی گه وره ده فهرمویت: (وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ... البقرة: ۱۹۷) واته: نه ی خاوه ن ژیر و بیرو هوشیاره کان پاریزگاری و ته قوای من بکه ن.

هه روه ها ده فهرمویت: (فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ... المائدة: ۱۰۰) واته:

نه ی هوشمندان له خوا بترسن و پاریزگارین بۆ نه وه ی سهر فرازو سهر که و تووبن.

هه روه ها ده فهرمویت: (وَمَا يَذْكُرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ... البقرة: ۲۶۹) واته: به پاستی ته نها خاوه ن ژیر و بیرو هوشمند هه کان په ندو ناموزگاری و ورده گرن له پاستی شته کان ده گه ن.

وہ چہندہا ثایہ تی تری ہاوشیوہی ئہمانہ .

کہی ئہوکہسہ ژیرو ہوشیارہ کہ تاوانکاری دہکات بہرامبہر بہ پەرہردگارہکہی ولئی یاخی دہبیئت. لہکاتیکدا لہمالّ ومولگی تہواودایہ ، وہلہنازونیعمتی ئہو دہخوات ودہخواتوہ، لہپیش چاوی ئہو ناپہوایی ئہنجام دہدات، وہخوی لہپہحم ومیہرہبانی خودا بیّ بہش دہکات، وہبہہشتی بہرین لہخوی حہرام دہکات ، وہدیداری خوی مہزن لہخوی قہدہغہدہکات. ئہبیّ ئہوکہسہ چی عاقلّیک بیّت کہبۆ چیژی چہند ساتیکی کہم بہختہوہری ہہمیشہیی وپہزامہندی خودای لہدہست دہدات. خوی لہپیزی پیاوچاکان وخواناسان وہدہردینّیت. وہخوی توشی خہشم قینی خوی گہورہ دہکات^۱. جامرؤفی لہم چہشنہ لہ کہسانی شیت ئاست نزمترن.

بہلام کاریگہری تاوان لہسہرکہم کردنی پادہی ژیری: بہراستی ئہم حالّہ تہ جیی سہرسوپمانہ، ئہگہر مرقّو ہوشیار بیّتہوہ لہ خوی غفلت بہئاگابیّتہوہ ئہوساتہ بۆی پوون دہبیّتہوہ کہ خۆش گوزہرانی وبہختہوہری ہہمیشہیی وچیژولہزہت لہ پەزامہندی خوی گہورہ ویاداشتہکیدایہ. وہمہینہتی ونازارو تیاچوون لہیاخی بوون وسہرکہشی دایہ، چونکہ مرقّو باوہپدار سہرفرازی ہہردوو دونیایہ.

ہہروہکو بیّ باوہپان لہخۆشی یہکانی ئہم دنیا بہشداروہ لہ نیعمت وبہخششہکانی خودای گہورہ بیّ بہش نی یہ، حالّی وہک ہہموو مرقّوکی ئاساییہ، چ باوہپداربیّت یان بیّ باوہپ. وہہروہہا سہرہپای ئہمانہش چاوہپوانی خہلات وپاداشت و نیعمہتی بہہہشتی بہرینہ لہ قیامہتدا کہ بیّ باوہپان لئی بیّ بہشن.ہہروہکو خوی گہورہ دہفہرمویت: (إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا

^۱ - ہہروہکو شاعر دہلّیت:

ئہی نفس بۆ ہہوہس ملم مہشکینہ

رئی راستی ژیم لی مہشیوئہ

بۆ خۆشی تہنہا چہند ساتیکی کہم

"وہرگبّر"

خالقی کہوغم لی مہرہغیتہ

نه خوښی و چاره سهر

يَرْجُونَ... النساء: ١٠٤) واته: نه گهر ئيوه ههست به ئازارومان دووکردن بکه ن برينداری بکه ن، نه وای بای باوه پانیش توشی هه مان حاله ده بن. به لام ئيوه به ته مای به هه شت وپاداشتن له لایه ن خوای گه وره وه، به لام نه وان نه و ئومیده یان نی یه. په نا به خودا له و بای عه قل و نه فامانه ی که دنیا به قیامت ده گۆرپه وه، وه هاوړپیه تی پیغه مبه راو پیاوچاکان وشه هیده کان ده گۆرپه وه به خوانه ناسان و تاوانکارو نه فره ت لی کراره کان.

٤٤- تاوان ده بیته مایه ی دابرا نی به نده له خودای خو ی:

تاوان به نده داده بریت له خودای گه وره. واته هه رکا تیک خوای گه وره ده سستی میهره بانی له به نده که ی به ردا نه و هۆکاره کانی چاکه خوازی له ده ست ده دات و توشی هۆکاره کانی خراپه کاری ده بیته. جا چی چاوه پوان ده کریت له ژبانی که سیک که هۆکا ره کانی چاکه ویا شه ی لی دابرا بیته و په یوه ندی له گه ل خوای بالاده ستدا بچرا نی بیته. وه له بازنه ی سۆزو میهره بانی وچاودی ری خوای گه وره دا ترازابیته و له بازنه ی شه یتان و خراپه کاراندا گیرسابیته وه.

وه هه ندیک له سه له ف ده لاین: مروفه کان له نیوان خوای گه وره وشه یتانی نه فره تیدان. جان ه گهر له خودای گه وره دابراو پشستی تی کرد، نه و شه یتان باوه شی بۆ ده گریتنه وه. وه نه گهر له خوای گه وره دانه پراو یاخی نه بوو، نه و شه یتان پیتی ناویریت.

وه خوای گه وره ده فره رمویت: (وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا... الکهف: ٥٠) واته: ئیمه کاتیک به فریشته کانمان ووت: سوژده به رن بۆ ئاده م هه ره موویان سوژده یان برد، جگه له "ابلیس" که له ده سته ی په ری یه کان بوو به هوی نه وه وه له فره مان ی په روه ردگاری یاخی بوو. ئایا په وایه که نه و ونه وه که ی بکه نه پالپشت ویا رویا وه ری خۆتان له جیاتی من، له کاتیکدا نه و دوژمنی هه میشه یی

ئێوه. ئای که چی سه‌رلێشیوان و نه‌نجام خراپێکه بۆ سه‌تمکاران که له جیاتی خودا گوێزپایه‌لی دوژمنێکی وه‌ک شه‌یتان بکه‌ن.

خوای گه‌وره به‌زمانی حال پێتان ده‌لێت: ئێمه پێزی تایبه‌تیمان له‌باوکتان گرتووه و پله‌وپایه‌یمان به‌رزپاگرتووه و له‌که‌سانی تر جیامان کردووه ته‌وه، وه‌فه‌رمانمان به‌ فریشته‌کان کردووه سوژده‌ی پێزی بۆ به‌رن، وه‌هه‌ره‌موویان گوێزپایه‌ل بوونه ته‌نها دوژمنه‌که‌ی من و نه‌و نه‌بیّت، که‌له‌فرمان و بێریاری من یاخی بوون. جا پاش ئه‌م پووداوه و دژایه‌تی به‌ چۆن ئێوه پێ به‌خۆتان ده‌ده‌ن گوێزپایه‌لی بکه‌ن و سه‌رپێچی به‌روه‌ردگا‌ره‌که‌تان بکه‌ن له‌کاتی‌که‌دا نه‌و دوژمنی من و ئێوه شه‌؟

وه ئێوه پشتیوانی ده‌که‌ن له‌کاتی‌که‌دا من فه‌رمانم پێ کردوون که سه‌رپێچی بکه‌ن. جا هه‌ر که‌سیک پشتیوانی له‌دوژمنی خودا بکات، نه‌وا نه‌و و دوژمنه‌که‌ له‌لای خودا وه‌کو یه‌کن. جا گوێزپایه‌لی خودا به‌بێ سه‌رپێچی دوژمنه‌که‌ی نایه‌ته‌ دی، چونکه‌ گوێزپایه‌لی کردنی خودا و پشتیوانی کردنی دوژمنه‌که‌ی له‌یه‌ک کاتدا دووشتی مه‌حاله ئه‌مه‌له‌لایه‌ک، وه‌له‌لایه‌کی تره‌وه ئه‌مه زۆر دژوارمه‌حاله، که دوژمنه‌که‌ له‌یه‌ک کاتدا دوژمنی مۆف و خوداش بیّت.

دوژمنایه‌تی تۆ و نه‌و له‌نیوان شه‌یتان و نه‌وه‌کانی ئاده‌مدا هه‌یه که زۆر قول و گه‌وره‌ تره له دوژمنایه‌تی نیوان گورگ و مه‌پ. نه‌وه‌تا خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێت و ئاگا‌دارمان ده‌کاته‌وه‌که دوژمنی سه‌رسه‌ختی ئێوه‌یه: (وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ... الکهف: ۵۰) وه‌ئاما‌ژه به‌ دپنده‌یی و نا‌په‌سه‌نی نه‌و دوژمنه‌ ده‌کات که ده‌فه‌رمیّت: (فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ... الکهف: ۵۰) جا هۆکاری سه‌رپێچی شه‌یتان بۆ خوای گه‌وره بیری بوو له‌ هاتنه‌ بوونی مۆفه‌وه. شه‌یتان له‌یه‌ک کاتدا دوژمنی سه‌رسه‌ختی مۆفه‌و یاخی بووی خوداشه. که پێویسته نه‌وه‌کانی ئاده‌م دژایه‌تی کردنی شه‌یتان به‌کاری هه‌نوکه‌یی ژیا‌نیان دا‌بنێن. جا ئیتر نه‌م گوێزپایه‌لی و ملکه‌چی به‌ له‌پای چی؟

نه‌خوښی و چاره‌سەر

هه‌روه‌کو بڵێیت له‌میان‌ه‌ی ئه‌م ووته‌یه‌دا خوای گه‌وره نه‌رمه گله‌یه‌ك ئاراسته‌ی مرۆڤ ده‌کات، که‌هۆکاری بڼه‌په‌ته‌ی دژایه‌تی کردنی شه‌یتان بۆ من پێژنه‌گرتن بوو له‌باوکتان، که‌چی ئێوه‌ش سه‌ره‌پای ئه‌مه‌ش په‌یمانی گوێپایه‌لی ئه‌ده‌نی و ملکه‌چی ده‌که‌ن و نأشته‌وایی له‌گه‌ڵ ده‌به‌ستن؟

٤٥- تاوان به‌ره‌که‌تی دین و دونیا له‌ده‌ست ده‌دات:

هه‌ریۆیه ده‌بینین پیت و به‌ره‌که‌ت له‌دین و دونیا و ته‌مه‌نی یاخی بواندا نی یه ، بگره تاوانکاریه‌کانیان نه‌مانی پیت و به‌ره‌که‌تی سه‌رزه‌ویشه . خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووت: (وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ... أَعْرَاف: ٩٦) واته: خوێنه‌گه‌ر خه‌لکی شاره‌کان به‌راستی باوه‌ریان به‌تێنايه‌و خۆیان بپاراستایه ، ئه‌وا بێ گومان ئێمه ده‌رگای فه‌رپه‌ره‌که‌تی ئاسمان و زه‌ویمان له‌سه‌ر ده‌کردنه‌وه . هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمووت: (وَأَن لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُم مَّاءً غَدَقًا * لِنَفْسِنَهُمْ فِيهِ... الجن: ١٦-١٧) واته: جانه‌گه‌ر خه‌لکی پێگه‌ی خواناسیان بگرته‌یه‌ته‌به‌ر ئێمه بارانی پرپه‌ره‌که‌تمان به‌سه‌ردا ده‌باراند تا تاقیان بکه‌ینه‌وه ، وه‌مرۆڤ به‌هۆی تاوانه‌وه له‌پێژ بێ به‌ش ده‌بێت.

وه‌پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموت: (ان روح القدس نفث في روعي انه لن تموت نفس حتى تستكمل رزقها فاتقوا الله وأجملوا في الطلب، فإنه لا ينال ما عند الله بطاعته، وان الله جعل الروح والفرح في الرضى واليقين. وجعل الهم والحزن في الشك والسخط.)^١ واته: گیانی پێرۆژ واته جبریل "خزانده" چرپانده "دل‌مه‌وه که هیچ که‌سیک نامریت هه‌تا هه‌رچی رزق هه‌یه ته‌واوی نه‌کات. جاخۆتان بپاریژن له‌خودا به‌جوانی

^١ - ئه‌م فه‌رموده‌یه (صحیح)ه، (ابن ماجه: ٢١٤٤) گێڕاوه‌تییه‌وه له‌ فه‌رموده‌ی جابرؓ (ابو نعیم) له (الحلیه: ٢٧/١٠) له‌ فه‌رموده‌ی (أبی امامه) له (البانی) له (صحیح الجامع) هیناوتی ده‌لێت "صحیحه".

بپارینه وه ونزاکه ن، چونکه به ملکه چی خواپهرستی نه بیئت به مرازو ئومیدتان ناگه ن له لای خوای گه وره . جا خوای گه وره ئاسایش وخوۆشی وشادی له په زامه ندی و دلنیایدا کۆکردۆته وه، وه ناخوۆشی وخه مناکی له گومان وتوپهیدا کۆکردۆته وه .

وه پیشتر ئه م (أثر) ه مان باس کرد له کتیبی "الزهد" دا که (امام احمد) ده گێڕپته وه : (خوای گه وره ده فهرمیت که من په زامه ندم نواند ئه و به ره که ت داری ئه که م، وه سنووری به ره که تی من کۆتایی نایه ت. وه ئه گه ر توپه بووم ئه و نه فره ت ده که م، وه نه فره تم به حه وت نه وه و ه چه دا ده چیتته خواره وه) .

جا فراوانی پنبه به زۆری کارکردن نی یه، هه ره ها ته مه ن درێژی به زۆری مانگ و سال نی یه، به لکو له به ره که ته که ی دایه .

پیشتر ئه وه مکان پوون کرده وه که ئه و ماوه یه ی له ته مه نی مروۆ که به ژیان ده ژمێردریت که به دل و گیان و دهرون ملکه چی و په یوه سستی و خواپهرستی تیدا بکات بۆ خوای گه وره و ئارامی وه یمنی و دلنیا یی به ده ست به یئیت به یادوزیکری خوای گه وره . جاجگه له م ساتانه ئه وانی تر به ژیان ناژمێردریت که مروۆ تیدا یاخی و سه رگهردان و سه رکه شه له خوای گه وره دووره له دهرون و په یوه وۆشی ده ژیت ، به لکو ژیا نی له ژیا نی ئاژه ل که م بایه ختره، چونکه هه یج که سی که ژیا نی که یه بتوانیت قه ره بووی ئه و ساتانه بکاته وه که له ده سستی چووه . جانه گه ر میهره بان ی و سۆزو به خشنده یی خودا له ده ست بدات کێ هه یه جیگه و قه ره بووی بکاته وه . کێ هه یه وه ک خوای میهره بان هه میشه زیندو و ویا لاده ست بیئت، تابتوانیت قه ره بووی بکاته وه .. جاکه سی ته نها گه ردیله یه کی به ده ست نه بیئت به چی قه ره بووی ده کاته وه ؟..

شه ی تان نه فره ت لی کراوه

یاخی بوون سه رپێچی کردنی خودا مایه ی نه مانی به ره که ته، چونکه شه ی تان نه فره تی یه وه مایه ی نه مانی به ره که ت، وه پالپشتی یاخی بووان و دۆستی سه رپێچی که ران و تاوانکارانه، جا هه رکه سی که په یوه ندی به شه ی تانه وه هه بیئت، مایه ی نه مانی به ره که ت.

نه خوښی و چاره سهر

هر بویه پيوست کراوه له شهرعی خدا که ناوی پيرؤزی خدا به پيرنريت وه که دهست پيکی هه موو کاریک، له خواردن و خواردنه وه و بهرگ پؤشین و سواربون وه و هستان و پوښتن و ته نانه ت چوونه لای هاوسه ریش، چونکه ناوی خدا مایه ی بهر که ته ، وه هر به ناوه پتانی شه پتانی نه فرهت دوورده که ویتته وه و بهر که ت دار بیت.

وه هر شتیک بؤ خدا نه بیت بهر که ت دار نی یه ، چونکه خدا خوی سهرچاوه ی بهر که ته، جا هه رشتیک په یوه ست بیت به خوداوه بهر که ت داره . ووتی بهر که تداره ، پیغه مبهری، بهنده خواناسه کانی، مالی پيرؤزی... هه ره موویان پيرؤز و بهر که تدارن. جا هه ر شتیک و که سیک و کرداریک بؤ خدا نه بیت بی بهر که ته، وه بهر که تداري و پيرؤزی شته کان بهنده به راده ی نزيکیان له خوی گوره وه.

نه فرهت دږی بهر که ته: هه ر زهوی و کهس و کارون کاریک خدای گوره نه فرهتی لی بکات شه وه پيرؤزی بهر که تداري له دهست ددات. وه خوی گوره نه فرهتی له ئیبلیس کردوه. وه هر شتیکیش له لایه ن شه وه بیت نه فرهت داره به پتي دوورونزیکي له ئیبلیس وه.

جا لیره وه په کاریگه ری تاوانکاری و سهر پيچی له نه هیتنتی بهر که ت له پؤزی و ته مه ن وزانست و کاردا. جا هه رکات و کارو سامان وزانستیک سهر پيچی خدای تیدا کرابیت شه له سهر خاوه نه که ی ده که ویت به ته مه ن نارمیرريت ته نها نه وساته نه بیت که شه شتانه ی سهره ی له پیناو ملکه چی و خواپه رستیدا به سهر بردبیت و به کاری هیتنا بیت. جا که سی واهه په سه د سال له م دونیا په دا ژیا بیت، به لام ته مه نی راستی خوی له ده سالتیک تیپه پنه کات. وه هه په خاوه نی سهره و ته و سامانکی ئیجگار زوره به لام سامانی راسته قینه ی له چه ند دیناریک تی په پناکات که له پیناو په زامه ندی خدا به کاری بردبیت. هه روه ها بؤ زانست و که سایه تی و... هتد.

ابن القيم الجوزی

وله (ترمذی) دا هاتوره له فرموده ی پیغمبر که ده فرمیت: (الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ذكر الله عزوجل وما ولاء وعالم او متعلم) ^۱ واته: دنیا ئه وهی تییدایه نه فرهت لی کراوه ، ته نها یادی خوار واپه رستی وزانا وزانست خواز نه بیّت. هه روه ها له (أثر) دا هاتوره که: (الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ما كان لله). ^۲ واته: دنیاو ئه وهی تییدایه نه فرهت لی کراوه ، ته نها ئه وه نه بیّت که بۆ خودایه. که ته نها له مه یاندا به ره کهت هه یه ، پشتیوانی ته نها بۆ خودایه.

۴۶- تاوان مایه ی سوکی ونزمی وریسوااییه :

خوای گه وره دوو جوړ خه لکی به دیه یتاوه که نه وانیش: بلّندو شکومه نده کان، وه سوک ونزم وریسواکان. وه شکومه نده کانی له پله ی به رزو بلّند دا جیگر کردووه، وه به پیزو بایه خدارترین جوړی به نده کانی تی و سه ربه رزی دنیاو قیامه تیان ده کات. وه هه روه ها (أسفل السافلین) جیگه ی ریسواکانه، وه سه ر شوپی که م بایه خی وبی پیزی سوکی دنیاو قیامه تیان ده کات.

هه روه کو له (مسند) ی "امام احمد" دا هاتوره له فرموده ی (عبدالله بن عمر) که پیغمبر ﷺ فرموده ی تی: (بعثت بالسيف بين يدي الساعة، وجعل رزقي ظل رمحي ، وجعل الذي والصغار على من خالف أمری). ^۳ واته: به شمشیره وه په وانه کراوم،

^۱ - نهم فرموده یه (حسن) ه، (ترمذی: ۲۳۲۲) وه (ابن ماجه: ۴۱۱۲) گپړاویانه ته وه وه به لای "ترمذی" یه وه "حسن" ه.

^۲ - نهم فرموده یه (ضعیف الاسناد) ه، (ابو نعیم) له (الخلیه: ۱۵۷/۳، ۹۰/۷) وه (ابن الجوزی) له (العلل المتأهلیه: ۳۱۲/۲) وه (الهیثمی) له (المجمع: ۲۲۲/۱۰) گپړاویانه ته وه له فرموده ی (ابی درداء) وه دایانه ته پال (طبرانی) له (الکبیر) وه ووتیه تی جگه له (خدش بن مهاجر) هه موو که سه کانی تر جیگه ی متمانه ن.

^۳ - نهم فرموده یه (صحیح) ه، (امام ابن رجب الحنبلی) له (الحکم جدیره بالاذاعة) دا هیناوتی وه (البانی) ده لیت "صحیح" ه، ده بداته پال (احمد) و (ابن عساکر) و (طبرانی).

نه خوشی و چاره سهر

به هاتینیشم قیامت نزیك ده بیته وه، وه پۆزی من له ژیر سایه ی پمه که مدایه، وه پیسوایی و که م ئاستی له سهر پیچی کردنم دایه.

جا ههرکاتیک مروژ سهر پیچی یهک بکات له پله و پایه ی داده به زیتته خواره وه وه به رده وام له گهل سهر پیچی کردندا پله به پله داده به زیت تا ده گاته نزمترین ئاست. وه به پیچه وانه وه له گهل ههر چاکه یهک پله یهک به رزوبلند ده بیته تاده گاته به رزترین ئاست. مروژی واهیه له پۆزانی ژیانیدا توشی به رزبونه وه و نزم بوونه وه ده بیته، به لام دواتر له چی ئاستیکدا خوی بینیه، ئهوا له وانه ده ژمیردریت. وه ناکریت ئه گهر که سیک سه د پله سهر کهوت، به لام پله یهک دابه زی ئیتر له ئاست نزمه کان ده ژمیردریت. وه ههروه ها به پیچه وانه وه.

هه ندیک تاوان مروژ توشی دابه زینی سامناک ده کات

هه ندیک جار مروژ تاوانیکی ناپهوا ده کات به شیوه یهکی زۆر سامناکانه داده به زیت و نزم ده بیته وه بۆ ئاسته زۆر نزمه کان که دوری نیوانیان وه کو دوری نیوان پۆژه لات و پۆژئاواییت وه ههرچه نده ههول بدات به ئاسانی سهر نه که ویتته وه.

ههروه کو له "صحیح" دا هاتوه که پیغه مبه ر ﷺ ده فره میت: (ان عبد لیتکلم بالکلمة الواحدة لایلقى لها بالاً یهوی بها فی النار أبعد مما بین المشرق المغرب) ^۱. واته: جاری واهیه به نده کان "مروژ" ته نها ووشه یهک ئه درکیتی و هیچ باکی نی یه، که چی نازانیت ئه و ووشه یه به ناخی دۆزه خدا ده بیاته خواره وه زیاتر له دوری نیوان پۆژه لات و پۆژئاوا.

به چ به رزبونه وه یهک ده گاته وه ئاستی جارانی؟!

^۱ - نهم فهرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۶۴۷۷) وه (مسلم: ۱۰۹/۱۸ - نووی) گێراویانه ته وه.

دەروون بەرزى و نزمى ھەيە

دابەزىن کارىكى سروشتى يە بۇ ژيانى مەرۇف، ۋە دابەزىنىش جۆرى زۆرە. جارى ۋاھەيە مەرۇف تووشى دابەزىن دەبىت بەھۆى بى ئاگايىە ۋە ، جاھەركاتىك بە ئاگاھاتە ۋە دەگەرپىتە ۋە ئاستى جارانى خۆى يان زىاتر. ۋە ھەيە بەھۆى کارىكى موباحە ۋە دادەبەزىت، جاھەركاتى گەپايە ۋە سەرملەچى پىشوروى ئەوا دەگاتە ئاستى پىشوروى خۆى يان زىاتر ، يان كەمتر. ۋە ھەر بەھۆى سەرپىچى يە ۋە تووشى دابەزىن دەبىت. جا جۆرە سەرپىچى يە كە گەرە يان بچوك بىت ، لەم كاتەدا بۆ گەرە ۋە ۋە رەزبونە ۋە پىشورىستى بەتە ۋە يەكى نە صوح ھەيە.

ئايا تە ۋە بەكار دەگەرپىتە ۋە ئاستى پىشورى خۆى

لەم بابەتەدا خەلكى ناكۆكن وچەند پاپوچونىكىيان ھەيە كە ئايا تە ۋە بەكار دەگەرپىتە ۋە بۆ ئاستى پىشورىستى بە ۋە يە كە تە ۋە بەكار دەگەرپىتە ۋە سزاكەشى لەناو دەبات. ھەر ۋە كە بۆلى ئەم كارە لەبەنە تەدا پوروى نە داىبىت، بەلام ناگاتە بەپەلى جارانى خۆى.

ھەندىك لە زانايان دەلەين: بى گومان ناگەرپىتە ۋە ئاستى پىشورىستى ، چونكە ئە ۋە ساتانەي لە دەست چوۋە كە تووشى سەرپىچى بوۋە. نمونەي ۋەك بازىرگانىك ۋاىە كە ھەرچەندە پۇژانە قازانچ بىكات ۋە بىخاتە ۋە گر ، كە زىاتر پارە ۋە قازانچ بە دەست دەھىنەيت. جائە ۋە كە سە قازانچى ئە ۋە پۇژانەي لە دەست داۋە كە بە سەرپىچى كەردوۋە ، نىوان ئەم دووقازانچە ماۋە يەكى زۆرە.

ۋە ھەندىكى تر دەلەين: نمونەي ئەم حالەتە ۋەك دوۋكەس ۋاىە لە پەيزە يەكى ناكۆتا سەردەكەون پىكە ۋە ، لە پەردا يە كىكىيان پەيەك دىتە خوارە ۋە ، پاشان دەستى كەردە ۋە بە سەرکەوتن ، بەلام ئە ۋە ىترىيان لە سەرکەوتنى خۆى بەردە ۋامە. ھەر بۆيە يەكەمىيان بە ۋە يە دوۋەمىيان ناگات.

نەخشى و چارەسەر

وہ شیخ الاسلام "ابن التیمیہ" توانی بریاریکی پەسەند لەم ڕووەوە بدات کە دەلێت:
هەندێ لە تەوبەکاران دەگاتە بەرزتر و بلندتری لائەستى پیشووترى ، و هەمیشە
ناگاتە ئەو ئاستەى جارانى.

و هەمنیش دەلێم: واتە ئەمە بەندە لەسەر جۆر بەهێزى و پڕوپیوختى
تەوبەکردنە وەکەو. کە ئەگەر تەوبەکە پاست و بەهێز و دوست بێت و پڕبێت
لە پەشیمانی و گریان لە ترسى خودا و... هتد. ئەمانە ئەو تەوبەکارانە دەگەيەنێتە
بەرزتر و بلندتر لە پەلە و ئاستى پیشووترى. وەکو بۆلى ئەو تەوبەکردنە بوو تەمەنى
خێر و بەرکەت بۆى ، و دەروازەى کە بۆ بەخۆداچوونە وەر پزگاریبون لە دەردە
کوشندەکانى بى ناگایى. وەپێى گەشتبێتە دەرگای میهر و سۆز و لیبردەى خودای
میهرەبان ، وەسەرى زەلیلى و بى کەسى و بى هێزى خۆى بە و پەرى خۆبەکەم زانیە وە
کە چى کردبێت لە لووت بەرزى و خۆبەشت زانین و جۆرو ئاكارە ناپەواکانى تری پى
لەگۆرنا بێت.

جا چى بەخششێک هەيە بگاتە بە نیعمەتى بەخۆداچوونە و هەستکردن بە بەخشین
ولێ بوردەى خودا ، وەخۆى زۆر بەکەمتر بزانیت بەرامبەر بەو لوتف و میهرەبانى یەى
کە خودا پێى بەخشىووە. وەچى بەلایەک هەيە مەترسیدارتەر بێت لەوەى کە مۆڤ خۆى
لەو بەگەرەتر ببینیت کە پێى دراو لەلایەن خوداو ، سزاندان
و تۆلەنەسەندنە وەى خودا لێى بەلێهاتووی و پایە بەرزى خۆى بداتە قەلەم، کەچى
ئەو کەسە شایەنى سزایە چیاکان بەرگەى ناگرن، نەخوازە ئەو مۆڤە لاوازە.

هەرچەندە تاوانەکە بچوک بێت بەلام تەماشای گەرەبە و مەزنى و بالادەستى
و هەيەتى ئەو خودایە بکە کە سەرپێچى دەکەیت کە بەخشینەرى هەموو
نیعمەتەکانە. بى گومان هەموو کەسیکى باوەردار و بى باوەر و جوامێرو نامەرد لەلایا
لەنگى یە کە بەرامبەر پیاویکى گەرە و پایەدار و دەم سپى و دەسەڵتدار هەندى شتى
ناپەوا ئەنجام بدات لەپێش چاوى، نەخوازە ئەمە بەرامبەر بەدیهێنەرى ئاسمانەکان

ابن القيم الجوزی

و زهوی و خوداو په روه ردگاری جیهان نه نجام بدهیت، جا خوځنه گهر خوی مهن بریاری نه دابوایه که په حمهت و سوزی پیش توپه یی و توله سندنه وهی دابوایه ، نه و ناسمانه کان ده پوځان به سهر په کدا و زهوی خاپورده بوو له نه نجامی سهر پیچی به نده کاند. خوی گه وره ده فهر میت: (إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَا إِذِ انْمَسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا... فاطر: ۴۱) واته: به پاستی هر خوی مهنه که راگری ناسمانه کان و زهوی په وناهیلتیت بروختیت و بترازیت به سهر په کتریدا، جا نه گهر بترازایه و بروخایه به سهر په کدا ، کس هیه جگه له خوی مهن بتوانیتت پایانبگریت. و خوی گه وره به رده وام خوگرو نارامگرو لی خوش بوو. لیره دا تبیینی نه وه بکه که خوی گه وره کوتایی نه م نایه ته پیروزه ی به دو ناوی هه میشه پیروز و جوان هیئاوه که نه وانیش (حَلِيمًا غَفُورًا) ه. خوځنه گهر "حليم" ی خدا نه بوایه به رامبه ر تاوانبارن وه "غفور" نه بوایه به رامبه ر به سهر پیچی کاران ، نه و ناسمانه کان و زهوی جیگیر نه ده بوون. و خوی گه وره باسی له سهر نه نجامی هندی له بی بروایی به نده کان ده کات که په حمی خدا نه بیت چی به سهر بونه وده را ده هات له دهر نه نجامی تاوانه کانیا، که ده فهر میت: (تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا... مريم: ۹۰) واته: له دهر نه نجامی نه و گوفتاره ناره وایانه دا خریکه ناسمانه کان بروختین و خاپورین به سهر په کتردا و زهوی شق به ریت و پوچیت و چپاکان وردوخاش بن.

خوی گه وره له دهر نه نجامی ته نها تاوانیکدا "دايك وياوكماني" له به هشت وده رنه، وه "ثيبليس" یش له دهر نه نجامی ته نها سهر پیچی په ک دوچاری نه فره تی هه تاهه تایي بوو، به لام نيمه ی مل هوپو سهرگردان ، هه روه کو شاعیر ده لیت:

نصل الذنوب الى الذنوب ، ونرتجي	درج الجنان لدى النعيم الخالد
ولقد علمنا أخرج الأبويت من	ملكوته الاعلى بذنب واحد

واته: ئێمه تاوان گری دەدەین بە دەم تاوانەوه، وە تاوانەخوازی بەهەشتی بەرین دەکەین.

وە دەشزانین باوک و دایکمان، لەبەر تەنھا تاوانێک لەبەهەشت دەرکران. پوختەی مەبەست: مۆف هەندێک جار تەوێه کردنەکی دەبێتە مایەی خێر و یه‌ره‌که‌ت بۆی و ئاستی بەرزتر دەکاتەوه، وەبەپێچه‌وانه‌وه جاری واهیه تاوانه‌که ئاستی داده‌گریت و ناگەرێت و ه ئاستی جارانی. ئەوه سه‌باره‌ت به‌تاوانکاری، به‌لام‌ خوانه‌خواسته‌ دابه‌زینه‌که به‌هۆی ناپه‌وایه‌کی وه‌کو گومان و بێ باوه‌ری و هاوبه‌شی په‌یداکردن بێت، ئەوا تەنھا به‌گه‌رانه‌وه‌و تازه‌کردنه‌وه‌ی باوه‌رو ئیسلامه‌تی نه‌بێت دهریاربوون و گه‌رانه‌وه‌ی دژوارو زه‌حمه‌ت و مه‌حاله‌.

٤٧- تاوان ده‌بێتە مایه‌ی زāl بوونی خه‌لکی به‌سه‌ر بکه‌ره‌که‌ی دا:

شەیتان به‌شێوه‌یه‌کی بوێرانه زāl ده‌بێت به‌سه‌ر تاوانکاردا که ئه‌ویش به‌دڵه‌پاوکی و ترساندن و غه‌مبارکردن و له‌بیرکردنی به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی. به‌رده‌وام شەیتان هانی ده‌دات سه‌رپێچی خوای گه‌وره‌ی پێ بکات. و هه‌روه‌ها مۆفه‌ شەیتانیه‌کانیش به‌رده‌وام ئازاری ده‌ده‌ن له‌ ئاماده‌بوون و ئاماده‌نه‌بوونیشدا. تەنھا که‌س و کاره‌که‌ش زāl ده‌بێت به‌سه‌ریدا بوێرانه ئازاری ده‌ده‌ن و تەنانه‌ت دراوسی و ئاژه‌له‌کانیشی. هه‌ندێک له‌ سه‌له‌ف ده‌لێن: من کاتی‌ک سه‌رپێچی خودا ده‌که‌م، هه‌ست به‌کاردانه‌وه‌که‌ی ده‌که‌م له‌ ئاکاری هاوسه‌ره‌که‌م و تەنانه‌ت ئاژه‌له‌کانیشمدا.^١ هه‌روه‌ها کاربه‌ده‌ستانیش ئه‌گه‌ر دادپه‌روه‌ربین بوێرانه یاسای خودای به‌سه‌ردا جێ به‌جێ ده‌که‌ن. به‌م چه‌شنه‌ هه‌موو شته‌کان دژی ده‌وه‌سته‌نه‌وه. تەنانه‌ت دهرونی سه‌ره‌که‌ش ده‌بێت له‌ ژێرئیراده‌و و یستیدا نامێنێت، ئه‌گه‌ر بیه‌وێت به‌ره‌وکاری خواپه‌رستی بگه‌رێته‌وه ئەوا دهرونی گوێراپه‌لی ناکات و یاخی ده‌بێت لێی و به‌ره‌وه‌ه‌ل

^١ -ئهمه‌ ووتی (فیض‌ل بن عیاض).

دیری دهبات، چونکه مرقفی باوه پدار له نیوپه رژین وشورای پۆلاینی خودای گوره دایه و پاریزراوه له هه موو شتی. وه کاتیک یاخی ده بیئت له ونیوه نده نامینیت و چیتر که س ناپاریزیت. ئیتر هه موو چه ته و پیکرێک فورسه تی لی ده هینیت ، به پیتی ئەندازه ی ئه و بویری ه ی ئەنجامی داوه له سه ریپچی کردنی خوای گه وره دا که سانی تریش بویرانه زال ده بن به سه ریدا.

جا هه میشه به لاو مهینه تیه کان له کێ بپکی و پویه پویه ونه وه دان به رامبه ر به چاکه کان، وه سه رکه وتن بۆ به هیزترینیانه. وه هه روه ها خوای گه وره به رگری له باوه پداران ده کات وه باوه پیش و ته و کرداره ، به پیتی به هیزی باوه په که و به رگری له خراپه کان زیاتر ده کات. جا خودا پشت و په تامان بیئت.

٤٨- تاوان ده بیته مایه ی له ده ستدانی تواناگان:

هه موو مرقفیک پپو یستی به ناسین وزانینی هۆکاره کانی قازانچ وزیانی خۆی هه به له ژیا نی پۆژانهیدا. وه لیها تووترین که س له م بواره دا ئه وه یه که زانیاری ته واری هه بیئت له سه ر باشه و خراپه کانی خۆی و چواره وری ، تابه ته واری به شتیه یه که به گریان بخات که له به رژه وه ندی خۆیدا بیئت.

په ی بردن به م زانیاریانه و زانسته له که سیکه وه بۆ که سیکێ تر جیاوازه ، باشتترینان ئه وه بوو که باسما ن کرد که بتوانیت به رژه وه نده کانی خۆی بپاریزیت. وه تیا چووترین وه ژارتین که س له بواره دا نه وه یه که به رژه وه ندی خۆی نه پاریزیت وه یج وریای و تیکه یشتنیکێ له م بواره دا نه بیئت.

تاوان ده بیته مایه ی په رده پۆش کردنی ئه و زانست و وریای و تی گه یشتنه ، هه ر بۆیه ده بینین که سی تاوانکار سه رقائی کاره لاوکی و بی نرخه کانه و وه کاره هه نوکه ییه کان پشت گوێ ده خات و نه دلی وریای هه یه و نه هۆش و بیری ژیرداره نه جهسته ی گوپوتین وهیزی هه یه تا به ئاگای بهینیته وه. واته هه ر هه موو ئەندامه کانی جهسته ی خۆی ناپاکی لی ده کات و وه که سیکێ دوژمندار وایه له کاتی که دوژمن هیزشی

كوشتنى بۇ دىنىت و پەلامارى شىرەكە "شمشیرەكەى" دەدات ، بەلام نایەتە دەستى یەو و ژەنگ گرتوویەتى وخیانەتى لى دەكات وتوشى مەترسى كوشتنى دەبیته وە . بەهەمان شیوہ دل ژەنگ دەگریت وتوشى نەخۆشى دەبیٹ وھیزی لى دەپریت . وەلەكاتى پووبەپووبوونەوہى لەگەل دوزمندا دللى هیچ خرۆش وپالئەریكى "غیرەتى" تیدا نى یە تا ھاندەرو پالئەرى دەست و بازووەکان بیٹ و بەرەنگارى دوزمەن بییته وە ، چونکە بنەپەرتى جەنگاندن و بەرەنگارىوونەوہى مرۆف لەخودى دل دایە نەك بازو . کە مرۆف غیرەتى لە دەست دا چیت بازو وچەك هیچ پۆلئىكى کارىگەر نابینن . ھەر وھە دەرونىش بەتاوان توشى گەندەبى وپىسى دەبیٹ . لە دەرونىكى دلئىبى و ئارامى یەو بەرەو دەرونىكى خراپەکار ھەنگاو دەنیت ، وەپشت ئەستور دەبیٹ بەتاوانکاری و چیت ئارامى و دلئىبى پووناکاتە دەرونى و دەرونى دەمریت چ لەدونیاو بەرزەخ و قیامەتیشدا ، واتە . سودى لى نابینیت .

پوختەى مەبەست : ھەركاتىك مرۆف كەوتە حالەتى ناپەختەى و بەلامى بەسەردا ھات ، ئەوا ئەندامەكانى جەستەى ناپاكى لەگەلدا دەكەن و دللى نایەتە ژێر بارى پشت بەستن بەخودا و گەپانەوہ بۆ لای و نواندننى ئەوپەپى شیوازی بەندایەتى ، وەزمانى گۇناكات وىادى خودا بكات و وەھەماھەنگى نابیت لەگەل دلیدا . وەئەگەر یادیشى بكاتەوہ تەنھا بەزمانەو بەس هیچ كارىگەریەك لەسەر دل دروست ناكات ، چونكە پێشتر لەسەر ئەم كارە پانەھینراون و ژەنگى تاوانکاری لى داوون و لەكارى خستوون ، وەك كەسێك وایە چەند سەربازێك بىپارێزیت لەدوژمن ، بەلام لەكاتى ھێرشەكەدا كەسیان ئامادە نین پارێزگارى لى بكەن .

تاوان رێگرە لەكوئا خیری

لەھەموو شتێك سامناكترو مەترسیدارتر ئەویە كە مرۆف لەسەر مەرگ و كاتى گیان كێشانى دا زمانى گۆنەكات و شایەتمانى بۆنەیت و نەتوانیت شەھادەت بڵێت . كەدیمنى لەم جۆرە ژۆر بینراوہ لە خەلكى .

ته نانهت له سهره مه رگدا به هه نديك كه س ووتراوه شه هادهت بينه و بلي (لا اله الا الله) ووتويه تي: "ئاھ...ئاھ... ناتوانم". وه هه نديكي تر له بري ووتني (لا اله الا الله) ووتويه تي: (شاه، روح. ليتم برده وه) يه كسه رگياني ده رچوو. وه يه زكيكي تر ووتويه تي بلي: (لا اله الا الله) ئه ويش ووتويه تي: (يا رب قاتلة يوماً، وقد تعبت كيف الطريق الى حمام منجاب؟) واته خودايه كچيک پۆڙيک ووتی: ئه ري زۆر ماندوو بووم، پيگه ي حه مامي منجاب له كوئي يه؟

پاشان گياني ده رچوو.

وه به يه كيكي تر ووتويانه بلي (لا اله الا الله) له بري ئه وه گوراني ووتوه و تاتنا و تننتنا، پاشان گياني ده رچوو. وه به كه سيكي تر ووتويان بلي (لا اله الا الله) ئه ويش ووتويه تي: جا چ سوديكي هه يه ووتني ئيستاكه من هه رچي تاوان هه بيت كر دوومه، نه يتوانيوه ببلي.

وه يه كيكي تر له وساتانه دا ده ليت: چ سوديكي هه يه بيرم نايهت تاكه نوڙيكم بۆ خودا كرديت، نه يوتوه و مردوه. وه به كه سيكي تر كه پتيان ووت ئه و ووتی من دافره و به وه ي تۆ ده ي ليت مرد.

وه كه سيكي تر هه رچه نده هه ولي ده دات ده يوت زمانم به ستراوه. بۆيان گيپامه وه كه يه كيک له سوالكه ره كان له سهره مه رگدا له بري (لا اله الا الله) ده يوت: توخوا ديناريك.. توخوا ديناريك، پاشان مرد.

وه هه نديك له بازرگانه كان پتيان پاگه ياندم كه يه كي له بازرگانه كان له سهره مه رگدا بوو، ئه وانيش پتيان ووت: بلي "لا اله الا الله" كه چي ئه و ده يوت: ئه م پارچه قوماشه زۆر هه رزانه، ئه مه كرپاريكي زۆر باشه... هتد، هه تا گياني ده رچوو.

سبحان الله... خه لكي چه ندين ديمه ني له م شيوانه يان بينيوه و په ندي لي وه رناگرن، جائه گر موفتيك له په ري تواناو هيزوهوشدا بيت شه يتان زال بووبيت به سه ري داو

¹ - ئه م دوو وشه يه ناوي ناوي دوو به ردو داشي ياري شه تره نچ و دامه ن.

سهر پېچې خدای پي کړد بېت وله تاوانکاریدا پوچو بېت ، نهی نه بېت له حاله تی بی هیزی وپه ککه وتنی په ل وپو نه ندامه کانی و نه خوشی جه سته یی داوه شان بېت، وه له سهر مه رگدا بېت شه یتان چی پي بکات؟ بی گومان شه یتان به مه موو هیزی کی به وه مه ولی نه وه دده دات که نه مه له زیړنه یی له دست بدات که هلی شه یتانه له سهر مه رگدا. وه له وساتانه دا نه و مروه له بی هیزترین کاتدایه و وه شه یتانیش له وپه پی به هیزی دایه.

جا لیږده دا خوی گوره ده فهر میت: (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ.... ابراهيم: ۲۷) واته: خوی گوره باوه پداران پایه دار ده کات له سهر گو فتاری به چی ودروست له ژیانی دنیادا، وه له سهر مه رگ و قیامه تیشدا "باوه پی دامه زراو فریایان ده که ویت" و گو فتاریان پیک وپیک دامه زراوده بېت به باوه په وه دهمرن ، وه سته مکارانیش گومرا ده کات وه نه وه ی خوی گوره هه رچی به کی بیه ویت ده یکات.

جا چوڼ خوی گوره کژتابی ژیانی سته مکارو خوانه ناس و تاوانکاری چلیس خوش بهخت ده کات؟! که له م دنیادا به رامبه به به رنامه که ی لوت به رزو خوبه زل زان بووه و دیل و به نده ی حه زو ثاره زووه کانی بووه ویادی خودا به زمانیدا نه هاتووه و به رده وام سهر پېچې خودایان کړدووه. وه ک بللی په یمان نامه ی لی خوش بوونیان بو ناماده کراوه له سهر مه رگدا، که چی باوه پدارو خوانه سکان زه ندقیان چوه له ترسی مهینه تی به کانی سهر مه رگدا. (أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بِالْعَقَّةِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ * سَلِّمُوا إِلَيْهِمْ إِنَّهُمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ.... القلم: ۴۰-۴۱) واته: یان سویندتان له سهرمانه که پوژی قیامت هه رچیتان بویت نه وه ده بېت، پرسیاریان لی بکن بزانه کامیان زامنی نه و کاره یه.

یا خود هه روه کو ووتراوه:

یاأمانا مع قبح الفعل منه أهمل

اتاك توقية أمن انت تملكه؟

جمعت شيئين: أمنا ، واتباع هوى

هذا ، واحداهما في المرء تهلكه

والمحسنون على درب المخاوف قد

ساروا ، وذلك درب لعت سالكه

فرطت في الزرع وقت البز من سفه

فكيف عند حصاد الناس تدرکه

هذا ، واعجب شيء فيك زهدك في

دار البقاء بعيش سوف تتركه

من السفينه إذا بالله؟ انت ام الـ

- مغبون في البيع غبناً من تدرکه

واته:

ئهى ئه وكه سهى خۆت به ئه مين ده زانى له گه ئه وهى په فتارت ناشيرينه...

ئايا پاريزه ريكت بۆ هاتوه كه بتياريزيت يان خۆت هه ته؟

دو شتت كۆكر دۆته وه ئه مينى ويى باكى له گه ئاره زووبازى...

كه بوونى هه ريه كيكيان له هه ركه سيكدا به هيلاكى ده بات

چا كه كاران له سه ر پيگاي مه ترسي دا هه نكاويان نا....

ئه و پيگايه بوو كه تۆ نه ت گرته به ر

زياده په ويت كرد له چاندنى تۆو به نه فامى....

جا چۆن له كاتى دروينهى خه لكى پياده گه يت؟

ئه وهى جيبى سه رسوپرمانه له گه ئه مانه شدا تۆ به چاوى كه م...

ده پوانيته مالى كۆتايى له پيناو ژيانتيك كه جيبى ده هيليت

جا توخوا كى نه فامه ؟ تۆ يان ئه وهى له مامه له دا...

زهره‌رئ ده‌کات ، دلنیا به پۆژی پیتی ده‌گه‌یت

٤٩- تاوان بینایی دل کوێر ده‌کات یاخود لاوازی ده‌کات؛^١

بئ گومان دل بینایی تایبه‌تی خو‌ی هه‌یه‌، پێشتریش باسی ئه‌وه‌مان کرد که تاوان بینایی دل لاواز ده‌کات ، به‌لام ئه‌گه‌ر به‌یه‌کجاری کوێری بکات ، ئه‌وا بۆ دواچار هیدایه‌ت نابینیت وشارپ‌گای راستی به‌یه‌کجاری وون ده‌کات. که مائی مرقفایه‌تی له‌سەر دووبه‌مه‌ به‌نده که ئه‌ویش: _

١- ناسینی حه‌ق وپاستی یه‌.

٢- هه‌لبژاردنی ئه‌و حه‌قه‌.

پێژوپله‌ وپایه‌ی مرقفه‌کان له‌دونیای قیامه‌تدا به‌نده‌له‌سەر پاده‌ی په‌یوه‌ست بوونیان وپاده‌ی مامه‌له‌کردنیان له‌گه‌ل ئه‌م دووبه‌مه‌دا.

وه‌هه‌ریوونی ئه‌م دووبه‌مه‌یه‌ بووه‌ته‌ مایه‌ی وه‌سفێ پێغه‌مبه‌ران له‌لایه‌ن خو‌ای که‌وره‌وه که ده‌فه‌رمیت: (وَادْکُرْ عِبَادَنَا اِبْرَاهِیمَ وَاسْحَقَ وَیَعْقُوبَ اُولٰٓئِیْهِ وَالْاَبْصَارِ... ص: ٤٥) واته‌: باس ویا‌دی به‌نده به‌پێژه‌کانمان بکه‌ " ابراهیم وئیسحاق ویه‌عقوب " که ده‌ستیکێ بالایان هه‌بوو له‌ حه‌ق و حه‌ق ویستی و به‌رچاوپوونیو شاره‌زاییه‌کی ته‌واویان هه‌بوو له‌ هه‌موو پوویه‌که‌وه‌.

برپه‌گی (الْاَیْدِی) که له‌ ئایه‌ته‌ پێژژه‌که‌دا به‌ واتای هیز دیت له‌ جی به‌جی کردن وگه‌یاندنی حه‌ق و حه‌ق ویستیدا ، وه‌برپه‌گی " وَالْاَبْصَارِ " به‌واتای به‌رچاوپوونی و بینایی ته‌واو له‌ئایندا. که واته‌ وه‌سف وپێناسه‌ی کردوون به‌که‌مائی ناسینی حه‌ق وکه‌مائی جی به‌جی کردنی حه‌ق ویستی، به‌لام خه‌لکی له‌م یواره‌دا دابه‌ش بوونه به‌چوار به‌شه‌وه‌: _

به‌شی یه‌که‌م: ئه‌وه‌بوو که باس‌مان کرد له‌پێغه‌مبه‌ران که به‌پێژترین وجوامی‌ترین دروست کراوه‌کانی خو‌ای که‌وره‌ن.

^١ -پروانه خاله‌کانی: ١-١٩-٣٦

به‌شی دووهم: به پیچ‌وانه‌ی به‌شی یه‌که‌مه‌وه‌ن که هیچ بیناییه‌ک و به‌رچاوپوونیه‌کیان نی یه له‌ئایین وحق وچی به‌جی کردنی حه‌قدا. که‌ئه‌مانه زۆرینه‌ی زۆری گیلن، ئه‌وانه‌ن که به‌رچاویان برسی و ته‌نگ و ژیرته‌سک و بیرکورت و بی هۆشن، جگه له‌پیسوایی هیچیان لی به‌ره‌م نایه‌ت.

به‌شی سییهم: ئه‌م به‌شه بیناییان حه‌ق و راستی ده‌بینیت، به‌لام زۆر بی هینو بی ده‌سه‌لاتن ناتوانن پشتگیری بکه‌ن و بانگه‌شه‌ی بۆبکه‌ن و چی به‌جیتی بکه‌ن، به‌لکو به‌باوه‌رداری بی هینز ناوده‌برین، که‌خیر و باشه‌یان که‌متره له‌چاو باوه‌رداره به‌هیزه‌کان.

به‌شی چوارهم: ئه‌م به‌شه هینز ده‌سه‌لات و توانایان زۆره وه‌به‌هینز و هیمه‌ت به‌رزن، به‌لام بیناییان زۆر کورت بین و سسته که ناتوانن حه‌ق و راستی له‌ناحیه‌جیابکه‌نه‌وه، وه‌دۆستانی خودا جیابکه‌نه‌وه له‌دۆستانی شه‌یتان. که‌زۆر جار هه‌موو په‌نگیکی ره‌ش به‌خورما ده‌زانن وه‌موو سپی یه‌ک به‌هیلکه‌و چاره‌سه‌ر به‌ژه‌هرو ژه‌هریش به‌چاره‌سه‌ر...

ئه‌م پێپه به‌هیچ شیوه‌یه‌ک بۆ پیشه‌وایه‌تی کردنی ئاینداران و پێواداران ده‌ست ناده‌ن، به‌لکو پیشه‌وایه‌تی تاییه‌ته به‌به‌شی یه‌که‌مه‌وه که‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ... السجدة: ٢٤) واته: ئێمه ئه‌وانمان کردووه به‌پیشه‌وايانی خه‌لکی و به‌رێنماییه‌کانی ئێمه کارده‌که‌ن، چونکه ئارامگر بوون و پێوای ته‌واویان هه‌بوو به‌ئایه‌ته‌کانمان.

خوای گه‌وره له‌م ئایه‌ته پێۆزه‌دا ئاماژه بۆ دوو هۆکاری سه‌ره‌کی ده‌کات وه‌ک مه‌رجێک بۆ پیشه‌وایه‌تی، که‌ئه‌ویش (صبر-ئارامگری، یقین-پێوای ته‌واویان) که‌خوای گه‌وره ئه‌م پێپه‌ی پێ به‌هره‌دار و پێژدار کردووه له‌به‌شه‌کانی تر.

بۆچی خودا سویند به‌کات ده‌خوات؟

خودای گه‌وره کات وزه‌مان هه‌ڵده‌بژێریت و سویندی پێ ده‌خوات ، چونکه کات مه‌ودای هه‌ول و کۆششی سه‌ربه‌رزان و دۆپاوه‌کانه . که‌ده‌فه‌رمیت: (وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ.... العصر: ۱-۲-۳) واته: سویند بیت به‌کات * به‌به‌رده‌وامی مرۆف له‌خه‌ساره‌ت مه‌ندی دایه * ته‌نها نه‌وکسانه نه‌بیت که باوه‌ریان هه‌تاوه‌ و کرده‌وه‌ی چاک نه‌نجام ده‌ده‌ن و حه‌ق ده‌ناسن په‌شتگیری ده‌که‌ن و بانگه‌شی بۆ ده‌که‌ن و ئارمگرن له‌سه‌ر به‌جێ گه‌یاندنی.

لێ‌ده‌دا ته‌نها ناسینی حه‌ق مه‌به‌ست نی یه‌، به‌لکو گه‌یاندن و په‌شتگیری کردن و بانگه‌شه‌ بۆ کردن و پێنمایی بۆ کردن مه‌به‌سته .

جا جگه له‌م پێره هه‌موو پێرێکی تر دۆپاوو خه‌ساره‌مه‌ندن . ئاشکرایه که‌تاوان و سه‌رپێچی بینایی دڵ لاواز ده‌کات حه‌ق و راستی به‌پێی پێویست ناناستیت ، وه‌له‌ هه‌مان کاتدا هه‌مه‌تی بێ هه‌یز ده‌بیت و ئارمگرنابیت له‌ پێناویدا . به‌لکو زۆرجا ژه‌نگی تاوان پێوه‌ره‌کانی دڵ ده‌گۆریت ناحه‌ق به‌حەق و خراپه به‌چاکه ده‌داته قه‌له‌م ، پێگه‌ی خودا ون ده‌کات و پێگه‌ی نه‌فامی هه‌ڵده‌بژێریت و دونیا په‌رسی به‌راست و حه‌ق ده‌زانیت، وه‌له‌ راستی و حه‌ق ویستی ئایه‌ته‌کانی خودا بێ ئاگاده‌بیت . جا ته‌نها نه‌مه به‌سه له‌ کاریگه‌ریه خراپه‌کانی تاوان تا ده‌ست به‌رداری بین و خۆمانی لێ ده‌رباز بکه‌ین.

۵۰- تاوان شه‌یتان له‌دڵدا جێنشین ده‌کات:

تاوان پێ خۆشکه‌ره بۆ شه‌یتان تا بتوانیت جێگه‌ی له‌ دڵی تاوانکاردا بکاته‌وه‌ و هه‌یلانه‌ و مۆلگه‌ی خۆی تیدا دابه‌ه‌زینیت وه‌ هه‌نگاوێکه بۆ گومراکردنی یه‌کجاری . به‌پێچه‌وانه‌ وه‌ ملکه‌چی و گوێپایه‌لی و خودا په‌رسی دڵ پووناک و پۆشن ده‌کاته‌وه‌ و ده‌پرازینیت‌وه‌ وه‌ک ئاوینه‌ی ساف بریقه‌داری ده‌کات و پرده‌بیت له‌یه‌ک پارچه‌ نور

و پووناکی. که زۆرجار شه‌یتان له‌م جۆره‌ دلانه‌ هه‌لدیت و پاده‌کات ، چونکه به‌رگه‌ی تیشک و پووناکی یه‌که‌ی ناگریت. هه‌روه‌ک هه‌لهاتنی گورگ له‌ترسی شیری نیو بێشه‌دا. که پووناکی تیشکی به‌ر شه‌یتان بکه‌ویت پاسته‌وخۆ ده‌بیورینیته‌وه ، دواتر که شه‌یتانه‌کانی تر لێی کۆده‌بنه‌وه ده‌پرسن چی یه‌تی؟ ده‌لێن: ئاده‌میزاد پێکایه‌تی، یان به‌رچاری ئاده‌میزاد که‌وتوه‌.

فيا نظرة من قلب حر منور یکاد لها الشيطان بالنور يحرق

واته: ئای له‌پووناکی دلی ئازاد که خه‌ریکه له‌پووناکیدا شه‌یتانه‌کان بسوتینیت.

ئایا ئه‌م دله‌و دلێکی کرماوی و مۆلگه‌ی شه‌یتان زالبوو به‌سه‌ریدا و جی به‌جی که‌ری حه‌ز و ئاره‌زووه‌کانی وه‌ک یه‌کن؟ که هه‌میشه‌ هاوه‌لێکی خراپه‌کاری له‌گه‌لدایه‌ بۆ سه‌رلێ شیواندن. خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمیت: (وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ تَقِيضُ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ * وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ * حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا آيَّتُ يَنِّي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ * وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ... الزخرف: ۳۶-۳۹) واته: که‌سێک خۆی کوێر بکات له‌ئاستی قورئان و یادی خودای میهره‌بان ، ئه‌وا ئێمه‌ شه‌یتانیکی ده‌که‌ینه‌ ملۆزمی و "هاوه‌لی خراپ" هه‌میشه‌ ده‌بیته‌ یاریاوه‌ری له‌گه‌لیدا ده‌بیته‌، بێ گومان ئه‌وه‌شه‌یتانه‌ پێگه‌ی راستییان لێ ده‌شیوینیت و ده‌یانخاته‌ سه‌ر پێگه‌ی خراپه‌کاری که‌چی واده‌زانن له‌سه‌ر پێگه‌ی چاکه‌ن تا پۆژی قیامه‌ت هه‌موو شتیکی پوون ده‌بیته‌وه‌و وه‌له‌ کاتی لیپرسینه‌وه‌دا به‌شه‌یتانه‌که‌ی ده‌لێت: خۆزگه‌ نیوانی من وتو به‌قه‌ده‌ر پۆژه‌لات و پۆژئاوا له‌یه‌ک دوور بووینایه‌.. ئای که‌ چ هاوه‌لێکی خراپ و ناله‌باری ، ئه‌مپۆ ئه‌و قسه‌وگله‌یی و گارنده‌یانه‌ بێ سوودن، چونکه‌ ئێوه‌ کاتی خۆی سته‌متان له‌ خۆتان وه‌ خه‌لکیش کردوه‌ ، بێ گومان هه‌ردوولاتان له‌ له‌سزاو ئازاردا به‌شدانن له‌ بۆژه‌خدا.

خوای گه وره له م چنه د ئايه ته پيرۆزه دا ئاماژه به وه ده کات که هرکه سيک پشت هل بکات له بهرنامه ی خودا و پيغه مبه ره که ی و دژايه تيان بکات وه ولې تنيگه يشتن و خواناسين نه دات نه وه گيرۆده ی شه يتانتيکی خراب خوای ده که ين که هه ميشه پي نيشانده ری ده بيت له خرابه کاريدا.

وه هه روه ها خاليکی گرنه ده ست نيشان ده کات که بريتي به له وه ی کاتيک نه و مروفه سه رگه ردا نه که پيگای پاستی وون کردوه، نه وهنده ی تر شه يتانه که گومپای ده کات به شيوازيک که هه رچی پيگای خرابه و خرابه خوای هه به له لای نه و به کاروکرده وه وپيگه ی چاکه خوای ده يداته قه له م واته به ک بۆ به کتری ته واوکه ری خرابه کاريه کانن هه ريۆيه ساتي له قيامه تدا به پاستی کاره کانينان ده گه ن هه ري به که نه فرين له وی تر ده کات وه هيواخوای به کتر نه ناسينن وه دووری له به کتر ده خوانن.

هه رچه نده سروشتی ژيان وايه گه ر به کيک له به لاو ناپه حه تيه ک هاويه شت بيت ،بي گومان ده بيتته مايه ی سوک کردنی خه م وپه ژاره که له سه ر دل وده رونت. هه روه کو (خنساء) له باره ی کوژرانی براکه به وه ده لئيت:

فلولا كثرة الباكين حولى على أخوانهم لقتلت نفسى

وما يبكون مثل أخى ، ولكن أعزى النفس عنه بالتأسي

واته: نه گه ر زۆرى شيوه ن کاران نه بوونا به له چواره ورم که بۆ براکانيان ده گرین نه و من له هه ژمه تا خۆم ده کوشت.

هه رچه نده که سى وه ک براکه می تيدا نه بووه کوژراوه کان ، به لام بۆمن باروخه م سوکی به بينيني نه وان که ده گرین.

به لام له قيامه تدا خوای گه وره نه م سروشته ده گورپيت وه ک له ئايه ته که دا ئاماژه ی بۆ کراوه ، بگره بوونيان پيکه وه له سزادا هه یچ بار سوکی به ک بۆ هه یچ لايه کيان دروست ناکات. خوای گه وره نه و بار سوکی به ی له سه ر لا بر دوون نه و سروشته ی لا گورپيوون

وَهَكَذَا دَهْفَه رَمِيتَ ﴿٣٩﴾ وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْتُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

﴿٣٩﴾ الزخرف: ٣٩

واته: بوونی هردوولاتان له سزادا هیچ بارسوکیه پهیدا ناکات بۆ ئهوی ترتان چونکه ئیوه سته مکار بوون

٥١- تاوان و سه ریڅی له چه که به هیزه کانی شهیتانه:

یه کینکی تر له کاریگریه خراپه کانی تاوان و تاوانکاری بریتی به له وهی که تو هه میسه دوژمنه که ت چه کدار ده کهیت و کار ئاسانی بۆ ده کهیت تا به باشترین شیواز له دژی خۆت بجه نگیئت.

دوژمنیک که هه میسه له گه لئدایه ، ته نانه ت به ئه ندازه ی چاو پروکانیک لیت بی ئاگا نابیت. به رده وام ده ت بینئ که چی تو ئه و نابینی و هه موو جوړه ته له و پیلان و فیلئیک له دژت به کار ده هیئتیت. به رده وام شهیتانی گه وړه بانگیان ده کات وهانیان ده دات و پیاپان ده لیت: دوژمنه که تان دوژمنه که ی باوکتان که مژغه. نه هیئان له دهستان پرگاری ببیت که به هویانه وه ئیمه ی شهیتان توشی نه فرهت و ده ریبه ده ری بووین. مۆله ت نه دن ئه وان بچنه به هه شت و خۆتانیش بۆ دۆزه خ. ئه وان به ر په حمه ت که ون و ئیمه ش به ر نه فرهت. وه که ئیمه بی به ش بووین له به هه شت و ناتوانین له گه لیاندا به شداریین ، بائه وان له گه لماندا به شداریین له دۆزه خ..

جا خوای گه وړه ئه م دوژمنه سه رسه خته ی پی ناساندووین فرهانی پی کردووین که خۆمان ئاماده که ین له دژیان. کاتیک خوای گه وړه ئاده م ونه وه که ی بینئ توشی سه رسه خترین دوژمن بوونه ، هۆکارو چه ک و پیداویستی ئه و جه نگی به هه ردولا به خشی و بانگه شه ی جیهادوبازاری جه نگ و شه پی کرد له سه ر زه وی له ماوه ی ته مه ندا ، وه مال و ده وونی له باوه پداران کړی که بجه نگیئ تی بکۆشن و کۆشتار بکه ن له به رامبه ر خه لاتئ به هه شتی به رین.

وه‌ئەمەى به‌به‌لێن و په‌یمان باس کردووه له کتێبه پیرۆزه‌کاندا که "ته‌ورات و ئینجیل و قورئانه". جا به‌ر که‌سیک ده‌یه‌وێت ئه‌و گری به‌سه‌ مۆر بکات با ته‌ماشای کړیارو خه‌لاته‌که بکات وه‌چ بازرگانیه‌ک وچ قازانجیکه؟ که ده‌فه‌رمیت: (تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِينٌ طَيِّبَةٌ فِي جَنَّاتٍ عَذْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ * وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ.... الصف: ۱۰-۱۳) واته: ئه‌ی باوه‌پداران ده‌ست نیشانی بازرگانیه‌کتان بۆ بکه‌م که‌له سزایه‌کی به‌نیش پزگارتان بکات، سه‌ره‌تا باوه‌پ به‌یتن به‌خوای گه‌وره و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی وه‌تی بکۆشن له‌پیناوی ئه‌م پاستی یه‌دا به‌ مال و سامان و به‌خت کردنی جه‌سته‌و گیانتان" واته: مانده‌و کردنی جه‌سته‌و بیرو هۆش تا ده‌گاته‌ گیان به‌خت کردن" بی گومان ئه‌م کاره‌ چاکتر و به‌فرتره‌ بۆتان نه‌گه‌ر بزائن وتی بگه‌ن، ئه‌وسا خوای گه‌وره له‌بری ئه‌مانه‌ له‌تاوانه‌کانتان خۆش ده‌بیت و به‌هه‌شتی به‌رین و پێشادی و خۆشیتان پێ ده‌به‌خشیت که‌ پووباره‌کان به‌ژێرکۆشک و ته‌لارو ده‌رخت و باخه‌کانتاندا تی ده‌په‌ریت، به‌پاستی ئه‌مه‌یه‌ سه‌رکه‌وتن و سه‌رفرازی دواتر ئه‌وه‌ی که‌ ئێوه زۆر حه‌زی پێ ده‌که‌ن پێتان ده‌به‌خشیت که‌ سه‌رکه‌وتنه‌ به‌سه‌ر دوژمنه‌کانتان و کردنه‌وه‌ی ولات و دله‌کانه‌، وه‌ئەم مژده‌یه‌ بده‌ به‌ بپواداران له‌ هه‌موو سه‌رده‌می‌کدا به‌مه‌رجی ئه‌وان بۆ خودا یه‌کلایه‌.

خوای گه‌وره به‌م جه‌نگه‌ و یستی ئه‌وه‌ بووه‌ که‌ پێنۆپله‌ و پایه‌ی باشتترین دروستکراوه‌کانی بنرخیتیت پایه‌داریان بکات، ئه‌ویش به‌ پێدانی به‌یداخ و ئالای تی کۆشان له‌دژی خراپه‌کاری. دلی ئاده‌میزاد که‌ چه‌قی خۆشویستنی خوداو خواپه‌رستی یه‌ پۆلی گرنگ ده‌بینیت له‌م پووبه‌پووبوونه‌یه‌دا. وه‌کۆمه‌کی کردووه به‌سه‌ریانه‌کانی خۆی که‌ فریشته‌کانن که‌ هه‌میشه‌ وه‌ک گارد پاسه‌وانی ده‌که‌ن. که‌ ده‌فه‌رمیت: (لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللّٰهِ.... الرعد: ۱۱) واته: فریشته‌ بی

شوماره‌کانی خودا به‌توره به‌دوای یه‌کدادین تا چاودیری ئاده‌میزاد بکه‌ن له‌به‌رو پشت وه‌موو لایه‌که‌وه بیپاریزن به‌فه‌رمانی خودا.

شه‌فت به‌شه‌فت توره ده‌که‌ن و چه‌سپاوی ده‌به‌خشن به‌باوه‌پداران وه‌اندهری چاکه‌ن به‌زمانی حال به‌ئاده‌میزاد ده‌لین: کاترمیتریک ئارامگر به‌تا به‌خته‌وه‌ری هه‌تا‌هه‌تایی به‌ده‌ست به‌ینیت. هه‌روه‌ها خوای گه‌وره جگه له‌مانه هه‌ره‌مووی پشتیوانی ته‌واویان ده‌کات له‌م جه‌نگه‌دا ئه‌ویش به‌په‌وانه کردنی پیغه‌مبه‌ران وکتیب بۆیان تا پالپشت وپشت گیری باوه‌پداران بن.

جگه‌له هه‌موو ئه‌مانه خوای گه‌وره به‌عه‌قل وژی‌ری مرقشی به‌هره‌مهند کردوه ، به‌زانست وشیری کردوته‌وه به‌باوه‌پ چه‌سپاندویه‌تی به‌پینمای پاست و هه‌له‌ی بۆ ناشکرا کردوه . گه‌ر ورد بینه‌وه ده‌بینین خوای گه‌وره به‌هه‌موو چه‌شنیک پشتگیری وهاوکاری مرقفه‌کان ده‌کات له‌م جه‌نگه‌دا ده‌بینین:

ژی‌ری وعه‌قل: سه‌رکردایه‌تی سوپاده‌که‌ن

زانست ومه‌عریفه: هۆکاره‌کانی جه‌نگ وپیداویستی یه‌کانی دابین ده‌کات.

باوه‌پ: به‌هیزو خۆپاگری ده‌کات.

دلنیا‌یی: هه‌لمه‌ته‌کانی بۆ ساز ده‌کات دژی دوژمنه‌که‌ی.

چاوه‌کان ده‌زگای بینین وپشکنینیتی.

گوییه‌کان: ده‌زگای هه‌والگری یه‌تی.

زمان: ده‌زگای وه‌رگی‌پان وپاده‌رپرینیتی.

ده‌سته‌کان وپییه‌کان: ده‌زگای جی به‌جی کردن وه‌وله‌کانیتی.

سه‌ره‌پا‌ی ئه‌مانه‌ش فریشته‌ نزیکه‌کانی خودای گه‌وره هه‌لگرانی عهرشی مه‌زن، به‌شیوازی پشتگیری مه‌عه‌وی ده‌که‌ن وده‌پارینه‌وه که‌ خوابه‌ سه‌ریان خه‌یت و له‌تاوان بیانپاریزیت و به‌هه‌شتیان شادکه‌یت.

وه خواى گه ورهش خودى پيروزى خوى بهرگرى له باوه پداران ده كات به پيړيو حيزبى خوى ناويان ده بات. كه هر حزبي خدا سر كه وتوو سهر فراهه. (أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ... المجادلة: ٢٢). هه روه ها خواى گه وره له چوار ووشه ي پوخدا شتواز وته كننكي نه م جهنگه ي پي فهرمووين كه ده فهرميت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ... آل عمران: ٢٠٠) واته: نه ي باوه پداران خوگروئارامگر بن ، وه ئارامگرى به سهرخوتاندا بهيئن هه ميشه له سهرنگه رى كوڅش وخه باتدا بن ، له خوابترسن پاريزگاربن بو نه وه ي سهر فراهى و سهر كه وتنى هه ميشه يتان ده ست كه ویت.

نه م جهنگه به بي نه م چوار ته كننكه سهرناگریت ، واته: ئارامگرى و خوځاگرى ناكريت تا "مصاير" نه بيت. واته بهر ه نكار بوونه وه ي دوژمن وپو به پو بوونه وه ي ، جا نه گه ر دوژمنه كه شى ئارامگريو، نه وا پيوسته "مرابطه" هه بيت واته: "سهرنگه ر چول نه كړدى دل" نه ك دوژمن زه فهرينيت وه سهرنگه ره كانيش برينيتي له سهرنگه رى (چاوه كان ، گوپيه كان ، زمان ، سك ، ده ست ، قاچه كان). چونكه دوژمن له هه ول دايه له م سهرنگه رانه وه هيرش بهينيت وخوى بگه يه نيتته دل، وه جهسته ويرو هوش بشي وينيت وتيكيان بدات.

نه وه تا هاوه له كانى پيغه مبه رى خودا ﷻ كه له دواى پيغه مبه ران به پيزترين پيړى مرفن، له هه مو كه سيك زياتر پاريزراو بوون له شه يتان، كاتيك سهرنگه رى خويان چول كړد له جهنگي "نوح" دا دوژمن زه فهرى پيھيتان و نه وه ي كه پويدا پويدا.. وه برپړه ي پشتى هه ر سى بنه ماكه كه بريتي يه له "نقوى" پاريزكارى كړدن وله خواترسان، چونكه به بي ته قوا نه خوگري وئارامگرى وسه نگر چول نه كړدن سووديان نابيت ، هه روه ها ته قواش به بي ئارامگرى نابيت.

جا ئیستا له خودی خۆتدا تهماشای لهیه کدانی ئه و دوو سوپایه بکه ، شه پی ئه و دوو له شکره بکه که چۆن هه ندی جار زالی ده بن به سه رتدا ، وه هه ندی جاریش تۆ زالی ده بیت.

پیلانه کانی شه یتان بۆ له خشته بردنی مروّ

بی گومان شه یتان پیلانی تایبه تی خۆی هه یه له م بواره دا. شه یتان له ده ست وپیوه نده کان و سه ر یازه کانی خۆی پرس یاری کرد ، کام سه ر یازه ی مروّ له مروّ زۆر تر نزیک تره و کاریگه ری هه یه له سه ر مروّ؟ ئه وانیش ووتیان: "نه فس- ده رونی". شه یتان ووتی: له ده رونه وه ده سستی پی بکه ن و خاله لاوازه کانی بدۆزنه وه و کاری له سه ر بکه ن و چه زو ئاوا ته کانی بۆ بکه نه داوی راوکردنی وشه و پیۆژ کۆلی لی نه دن تا له خشته ی ده بن. گه ر هاتوو ده رون هه لگه رایه وه دژی پاشا "دل"، وه ببوه هاوکاری من، ئه وا ئیتر هه ری که له م سه نگه ره گرنگانه داگیر ده که یین و سه نگه ره کانی (چار، گوئی، زمان ، ده م ، ده ست ، قاچ) جا له سه ر ئه م سه نگه رانه تی بکۆشین و بجه نگین.

نامۆزگاری ئیبلیس بۆ نه وه کانی

هه رکاتی که توانیتان ده ست بگرن به سه ر عه رشی دلدا ، ئه وا ئه و مروّ شه یان کوژراوه یان دیله یا خود بریندار یکی سه خته سه نگه رتان چۆل نه که ن ، وه مۆله ت و ده رفه تی هیزو ده سته ی دوژمن نه دن هیرش به ینن بۆ پزگارکردنی دل. وه ئه گه ر هیرشه که یان زۆر به هیزبوو ، ئیوه کۆل نه دن ، به رده وام بجه نگین تا کاتی ئه و هیزه ده گاته دل زۆر لاوازو بی توانا ده بیت ، چونکه گه ر وابوو ئه وا هه یچیان پی نا کریت.

مه ترسی تهماشای نادروست "نه زه ری هه رام"

ئیبلیس ده لیت: ئه ی هیزه کانمان ، که ده ستان گرت به سه ر ئه و سه نگه رانه ، ئاگه داری سه نگه ری چاوبن ، ده رفه تی نه دن تهماشا کردنه کانی سه ره نچ دارو

نه خوښی و چاره سهر

ورده کارييت ، راسته وخو ليی تیک بدن به نه زهري بی ناگايی وئاره زووبازی ، چونکه دهرونیښی حزی پییه تی.

دلنیا بن سهری "چاو" کاریگری ته وای هیه له سهری ، من ته نها له وړیگایه وه سهرم له ناده میزاد شیواند ، چونکه به نه زهري حهرام توی ناره زووبازی وشه هوه تم له دلیدا پواندو به نای حه زوئاوات نای ددهم تا هیمت به رزی ده کم له تاوانکاری وسه رپیچیدا نفروی ده کم. جا چی ده توانن له تیکدانیی وسه رلی شیواندنیا له سهری ده بیکه ن. گومرای بکن وبلین: جا خودا چاری بچی پی داوین؟ وه جوانی بچی دروست کردوه؟ نه گهر بۆ ته ماشاکردن نه بیت؟

خو نه گهر ناده میزاده کان نه فام بوون ، پیان بلین: نه تم ماشاکردنه تییدا گهره یی خوی به دیهینه رمان بۆ دهرده خات ، جوانی بواریکه له بواره کانی گهره یی شوین دهستی په روه ردگار ، پیوسته تیرین له ته ماشاکردن وپی هلدانیدا.

وه پیان بلین: نه تم وینه به به شیکه له دیارده کانی حه هولا دن بیري یه پارچه یی بوون وحه قیان لادروست کهن ، گهر پازی نه بوون ، نه وای تانه وهو حلولی گشتی وتایه تیان بۆ بکن تا دهنه برای نه سرانیه کان که خودا دابهش ده کهن له چه ند جهسته یه کدا.

به م چه شنه دواتر بیري دووره په ریزی دونیاویستیان لادروست بکن ، وه خه لکی ساویله کی پی له خسته به رن ، چونکه نه مانه له چه که به هیزه کانمانه .

مه ترسی کوینکرتن له حهرام

له ناموزگاری ئیبلیس بۆ سهر بازه کان

ناگاداری سهری گوی یه کان بن. شتانیک نه بیستیت که ببیته مایه ی شیواندنیا کاره کانتان. جکه له شت و دهنگی پرپوچ هیچی تر بانه بیستیت ، خوشترین نواز به پرپوچترین وشه برازینیته وه ویده ن به گویددا. چی دهرونی پتی خوش بوو باهره وه بیستیت، نه که نه وهی که عه قلی ده یه ویت.

به هیچ شیوه‌ای که مؤلف نه‌دهن و ته‌ی خوی گه‌وره و پیغه‌مبه‌ره‌کی بیستیت یان و ته‌ی بانگه‌وازن و پینمایی کاران، خو ئه‌گه‌ر شتی واپویدا دهره‌ت نه‌دهن بگاته بیروموشی لئی بشیوینن، یاخود بیخه‌نه دلی یه‌وه که‌وا ئه‌م کاره دژواره و به‌تو ناکریت و ه‌سهرقائی بکه‌ن به‌شتی لاوکی یه‌وه. وه‌ئه‌وه‌ی بۆ دروست بکه‌ن که ده‌ست بگره به‌کلوی خۆته‌وه با با نه‌ییات و کی ئه‌مپۆ له‌حق ده‌پرسیته‌وه، خۆتۆ له‌و خه‌لکه زیاتر نیت بۆ زیان و به‌رژه‌وه‌ندی خۆت توشی مه‌ترسی ده‌که‌یته‌وه... ه‌تد. تاده‌توانن ناحقی بۆ پراژیننه‌وه و حق له‌دلیدا دهر به‌ینن.

**پیلانی شەیتان بۆ دەست بەردار بوون له پڕۆسەی فرمان کردن بەچاکه‌و
پێگری له‌خراپه**

شەیتان پیلانی خۆی هه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی ئاده‌میزاد ده‌ست بەرداری گه‌وره‌ترین فرمانی خودای بێت که "فرمان کردنه به‌چاکه‌و پێگرتنه له‌خراپه". جا ئه‌گه‌ر به‌وێت له‌پیلانی شەیتان شاره‌زاییت، پروانه پیلانی براکانی له‌و مرۆفه شەیتانانه که‌چۆن ئه‌م پڕۆسه‌یه له‌ناو ده‌به‌ن به‌وه‌ی که ئه‌مه خو هه‌لقورتاندنه له‌ کارومانی خه‌لکی تردا، وه‌شوین که‌وتنی که‌م و کوپی و نات‌ه‌واو به‌کان و عیبی خه‌لکی تره، وه‌خۆتووش کردنه به‌به‌لا و دروست کردنی ئاشوبه له‌نیوخه‌لکیدا.

**پیلانی شەیتان له‌ شیواندنی یه‌کتا په‌رستی و ره‌دکردنه‌وه‌ی سیفاته‌کانی خوای
گه‌وره**

پیلانی شەیتان له‌م بواره‌دا له‌وه‌دا خۆی ده‌بینیته‌وه که شوین که‌وتوانی سونه له‌پێ ده‌ریکه‌ن و سیفات و کاره جوانه‌کانی خوای گه‌وره په‌ک بخه‌ن له‌ ژێر ناوی "جسته پیژی - التجسیم" وه "لیکچواندن - التشبیه" وه "چۆنیه‌تی - التکییف". بۆ نمونه: "بلندبوونی خودای گه‌وره" وه له‌نگه‌رگرتنی له‌سه‌ر ته‌ختی عرش‌یه‌ی مه‌زن به‌لایه‌نگه‌ باس ده‌که‌ن.

نه خوښی و چاره سهر

وه "دابه زینی خودا بۆ ئاسمانی دنیا" وهفه رموده که ی: (من سألني فأعطية^۱.... کئ پرسیارو داوا بکات داواکاری به که بۆ جی به جی ده که م). به جولاندنه وه و گواستنه وه وه سف ده که ن.

وه وه سفی خودا بۆ خودی خوئی به "دهست و پوخسار" به نه دامه کانی له ش لیک ده ده نه وه.

وه کاره کانی خودا به نوئ "حوادث" داده نین، وه سیفه ته کانی شی به "اعراض" لیک ده ده نه وه.

به م چه شنه سیفاته کانی خودا په ده ده که نه وه.

وه سهر له گه وجهه کان ده شیوینن که بۆ سه لماندن سیفاته کانی خودا له قورئان و سونه دا هاتوه پئویستی به م کارانه هه به. جا نه م پوون کردنه وه به په کخستنه له قالبی پاک و بیگه ردی و مه زنی و گه و ده پاگرتنی خودا پیش که ش ده که ن. وه زۆرێک له کال فامه کان نه م شتانه وه ک خوئی و ده ده گرن و به ووشه ی جیاوازتر گوزارشتی لی ده که ن. خوای گه و ده ده فه رمیت: (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنَّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا... الأنعام: ۱۱۲) واته: جا بۆهر پیغه مبه رێک و بیرواداریک دوژمنیکمان له شه یتان و په ری سازاندوه، که به ده وام قسه ی زل و پاژاوه ده ده ن به گوئی به کداو خویان و خه لکی پی سهر که ردان و گومرا ده که ن.

جا خوای گه و ده نه و و ته و قسانه ی به پاژاوه باس کردوه، چونکه ناحه قه بۆ قبول کردنی ده پازینیته وه و ده یدات به گوئی نه فام و سهر که شه کاند و پیتی گومرا ده بن. پوخته ی مه به ست:

^۱ - نه مه به شیکه له فه رموده به کی (صحیح) له دابه زینی خودای گه و ده بۆ ئاسمانی دنیا له سی به شی شه و دا به چه ن دین سه نه دی راست و دروسته وه، هه ووه ها (بخاری و مسلم) و کهسانی تریش نه م فه رموده به یان گیراوه ته وه. بۆ نه م مه به سه ته بروانه (اجتماع الجیوش) و (مختصر الصواعق) ی نو سه ر.

شەیتان لەسەنگەری گوێیدا مۆلگەى دامەزراندووە و جگە لەشتناى پڕوپوچ و بى خیر نەبێت مۆلەتى شى باش و چاکە نادات بێتە ژوورەووە و قازانجى پى بگەيەنیت، وەئەگەر هاتە ژوورەووەش بى سوودی دەکات.

مەترسیدارترین ساتمە، ساتمەى زمانە

شەیتان بەیاردو دەستەکانى دەلێت: سەنگەرى زمان مەزنیترین سەنگەرە بۆکارى ئێمە، دەزگای گوزارشت و وەرگێڕانى دلە. جا زۆر پێویستە بەوریایەووە لەسەنگەردا کاربکەین، کەمەند کیشى بکەین بۆ ووتەى نابەجى و ناپەسەند کەهەرەمووى زیان بەخش بێت و مۆلەت و دەرفەتى یادی خودا و قورئان خویندن و ووتەى ئامۆزگارى مەدەن لەزمانى یەو دەربجێت. وە ئێوە لەم سەنگەرەدا دووکارى مەزنتان هەيە پێویستە دەست بەردارى هیچیان نەبن:—

١. قسەى ناپەرەواکردن: چونکە هەرکەسێک قسەى ناپەرەوا بکات ئەوا بڕایەکە لەبراگەورەکانتان و لەسەربازە گەورە کانتانە.

٢. بى دەنگ بوون لەئاستى حەق: جا هەرکەسێک لەسەر حەق بەووەلام نەيەت وە بى دەنگى هەلبژێرێت، بڕایەکە کەپولائى ئێوەيە، هەرۆک یەکەمیان قسەکەرى ئێوەبوو ئەمەش بڕایەکی کەپولالتانە.

جا ئەمان نەك مۆلەتیا بەدەن بە ووتەى حەق بدوین و بى دەنگ بن لەووتەى ناپەرەوا، بەهەموو پێگاكان ناپەرەوايى پرازیئنەووە، حەق بیژان بترسینن کەسەرئەنجامیان باش نابێت. دلنیا بن پۆلەکانم کە سەنگەرى زمان هۆکارى سەرەکی سەرگەردانى ئادەمیزادەکانە. چەندیان لەم پێگەيەووە دوچارى گرتن و کوشتن و تیاچوون بوو.

ئامۆزگاریتان دەکەم بەوہى یەکیکتان ووتەيەك لەسەر زارى بڕائادەمیزادەکانەتەووە بلى، ئەوى تریشتان لە گوێگرەکەى گەورە بکاتەووە سەرسۆرمانى لادروست بکات و پێى دووبارە بکاتەووە، بەهەمیشەيى هاندەرەوهاوکاریان لە گوێگرتن و ووتنى قسەى ناپەرەوادا.

مه موو ده رگاو ګوښه په کيان لى بته نن ، موله تيان مه دهن وه بيري نه وه تان ده هينمه وه که من چى به لښ وسويندېکم خوارد له بهرام بهر خودا که يان که ووتم: (ثُمَّ لَا يَنْتَهُم مِّنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ * قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ... أعراف: ۱۶-۱۷) واته: شهي تان ووتى: به هوى نه وهى که تو منت گومړاو سهرگه ردان کرد ، نه وا سويند بېت منيش له سهر پيگه پاسته که بويان دانشم ولايان بدهم وبيان ترازينم. پاشان سويند بېت به خدا له هه موو لايه که وه بويان بيم، له پشت وپاش وچپ وپاسته وه، وه دونيايان لاخوشه ويست ده کم و گومان دود لايان له سهر قيامت بو دروست ده کم، وه زړيه يان گومړاده کم، که میان به سوپاس گوزاريت ده ميننه وه.

ثايا نابينيت من له هه موو پيگايه که وه پيلان ده گيرم بو ناده ميزاد تاده ربازى نه بېت وگيروده بکه وکول ناده م. وه پيغه مېره که يان ناگاداريانى کردنه وه که به ناده ميزادى ووتوه: (إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ قَعَدَ لِأَبْنِ آدَمَ بِطَرَفِهِ كُلِّهَا، وَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ: اتَّسَلِمَ وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ آبَائِكَ؟ فَخَالَفَهُ وَاسْلَمَ، فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهَجْرَةِ. فَقَالَ: اتَّهَاجَرَ وَتَذَرُ أَرْضَكَ وَسَمَائِكَ؟ فَخَالَفَهُ وَجَاهَرَ. فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ. فَقَالَ: اتَّجَاهَدُ فَتَقْتُلُ فَيَقْسِمُ الْمَالُ وَتَنْكَحُ الزَّوْجَةَ؟) ^۱ واته: شهي تان له سهر هه موو پيگاگان سهنه گري له ناده ميزاد گرتوه ، هه تا سهر پيگه ئيسلام ، ووتى: ئيسلام ده بېت ده ست به رداری ثاينى باوباپيراني خوت ده بېت؟ که چى سهر پيچى کردنى ئيسلام بوو. دواتر هاته سهر پيگای کوچ کردن. ووتى: ثايا کوچ ده که يت و خاک وولاتى خوت به جى ده هيليت؟ که چى سهر پيچى کردو کوچى کرد. پاشان هاته سهر پيگه جيهاد، ووتى: ثايا تو جيهاد ده که يت وده کوژريت و مال و سهره وتت ده بريت و دابهش ده کريت و خيزانېشت شوو ده کاته وه؟

^۱ - نهم فهرمووده به (حسن)، ۵، (أحمد: ۴۸۳/۳) گيرايو به تيه وه.

جا به هه مان شیوه له سه ره مو پێگایه کی چاکه خوازی پێیان لی بگرن. نه گهر ویستی خێرو پاره بیه خشیت پێگری بکه ن ویپی بلین: نایا نه و پاره و ماله ی خۆت نه بیه خشیت سه ره نه نجام وهك نه و سولكه ره و درۆزه چیه ت لی دیت؟ نایا نه تان بیستوهه چیم خسته سه ر زمانی كه سێك كه هه ژاریك داوای هاوکاری لی كرد ، نه ویش ووتی: نه مه پاره ی خۆمانه ، جا نه گهر بیده یین به ئیوه ، نه وایمه ش وهك ئیوه مان لی دیت. جا نه گهر بجیت بۆ چه چ کردن پێی بلین: نه و هه موو پێگه دوورو درۆزه ده بریت دوور نی یه خۆت و ماله كه ت توشی تیاچوون نه بیئت.

به م چه شنه هه موو پێگه یه کیان لی بته ن و باسی مه ترسی و دژواری و زه حمه تیان بۆ بکه ن. دواتر پێگا کانی تاوان و خراپه کارییان بۆ ئاسان بکه ن و بۆیان بپازیننه وه وخۆشی بکه ن له دلایندا. وه زیاتر پشت به ئافره ت بیه ستن و به کاریان به یتن بۆ نه م مه به سه ، وه له ده رگای ئافره تانه وه هێرشیان بۆ به رن، چونکه باشترین پێپن بۆ ئاسانکاری کاره کانتان.

سه نگه ری ده ست ویی یه کان

نه م سه نگه ره به باشی بیته ن و مۆله ت نه ده ن کا ری چاکه و چاکه خوازی پی نه نجام بدریت. وه بۆ به ده ست هێنای نه م مه به سه ته پێویسته هاوکاری له ده رونی خراپه کاره وه وه ربگریت، وه بخریته گر بۆ دژایه تی کردن و لاواز کردنی پۆل و هیزی ده رونی چاکه کار ، به دلنیا یی نه م کاره ش به پێگری کردن ده بیئت له پی گه یشتنی یارمه تی بۆی. وه له هه مان کاتدا پشتگیری و هاوکاری به هیزی بونی ده رونی خراپه کار بکریت. به م چه شنه ده توانن بگه نه ته ختی عه رشی دل، وه پێویسته له مه مله كه ته كه ی دوور بخریته وه ده رونی خراپه کار له بری دل جێنیشین که ن. جا نه و کاته هه موو شتیک به ئاره زووی خۆتان ده بیئت و وه هه رچی بپاریك بدات له به رژه وه ندی ئیوه دایه ، وه مه رج و بپیاره کانتان هه ره مووی جی به جی ده کریت له لایه ن نه و ده روونه وه .

نەخشى و چارەسەر

وئەنگەر ھەست بە جولەو ھەولە دلت کرد بۆ ھاتنە سەر تەختى پاشايەتى، ئەوکاتە ھەولە بدەن ئەو دەرونى بۆ جوان وشىرىن بکەن وەلە پېش چاوى بىرازىننەو وەو بۆکىك ھاوسەرگىرى پى بکەن لە گەل دلتا. وەسەرەستى بکەن وپى بلىن تامى خوئى بچىزە ھەرەو کە تامى شەپو ناخوشىە کانت چەشت ، ئەوساتە بەراوردىک بکە لەنتوانىندا. وەدەست ھەلېگرە لەجەنگ وشەپ ، چونکە شەپى ئىمە کۆتايى نايەت تا مەرگ، وەتۆش ئەى دل بەرگەى جەنگى درېژخايەن ناگرىت...

سەربازەکانى ئىبلىس

وئەنى نەو کەم پششت بەدو سەربازى مەزن بېستەن کەلەگەلىاندا بەھىچ شىئەيە ک توشى بەزىن نايەن، ئەو دوو سەربازەش برىتىن لە:

۱. سەربازى بى ئاگايى: بە ھەمىشەى ھەول دەدەن بە ھەموو شىئەيە ک دلى ئادەمىزاد بى ئاگا بکەن لە خودا وقىامەت ، چونکە ئەمە خالى وەرچەرخانە لە جەنگى ئىئوہدا. ھەركاتى دلى بى ئاگابو لەخودا ، ئەوکاتە زال بوون بەسەرىداو دەسەمۆکردنى زۆر ئاسانە.

۲. سەربازى ئارەزووبازى: ئارەزوو بازى لەپېش چاوى جوان لەدلىاندا شىرىن بکەن، وەبەھىزى ھەردو سەربازگە ھىرش بکەن بەسەرياندا ، چونکە چەك وسەرباز لەم دووانە باشتر وىھىزترمان نى يە ، وەبۆ بەئەنجام گەياندى بى ئاگايى بە ئارەزوو خەرىکیان بکەن ، وەبۆ گەيشتن بەئارەزوو بازى بەبى ئاگايەو سەرقالىان بکەن.

جا ھىرش بەنە سەرکەسە خوانا سەکان ، چونکە ئىئوہ بەبوونى ئارەزوو بازى وشەيتانەکەش وئادەمىزاد بەو دەبنە جوارکەس وزال دەبن، وەپىرى خواناسان تىک بدەن وپىشۆپىن بە پششت بەستەن بە بەکارھىتەنى ئادەمىزادە بى عەقل وژىرەکان بۆ شىئواندى کۆپەکانيان.

پوختەى مەبەست:

ئادەمیزاد سەرمەست بکەن بە ئارەزووبازی و بى ئاگایی، وەئەگەر خۆى گەرە
فەرمانى کردەو بەئادەمیزاد بەوەى کە ئارامگرو خۆگرو سەنگر چۆل نەکەن،
ئىو ش بەهەمان شىو خۆگرو ئارامگر بن و سەنگەرەکان چۆل مەکەن. وەلەکاتى
دروست بوونى هەر دەر فەتەتک لە دەستى مەدەن، بەتایبەتى لەکاتى توپەبوون و
ئارەزوو بازیدا کە دوو هەلى بى وینەن.

وە ئاگادار بن کە ئادەمیزادى وا هەيە ئارەزووبازى زالە بە سەرىدا و کەمتر توپە
دەبیت. جا ئىو گرنگى بە بواری ئارەزووبازى بدەن و سەرگەردانى بکەن. وە دەست
بەردارى توپە بوونى ببن.

وە هەیانە بە پێچەوانەو پادەى توپە بوون و هەلچونى زیاترە و کەمتر حەز بە
ئارەزوو بازى دەکات. جا لێرە دا گرنگى بە بواری هەلچوون و تورشە بونەکەى
بدەن. هەرچەندە سەنگەرى ئارەزووى چۆل مەکەن. چونکە هەرکەسێک لە کاتى توپە
بوون و هەلچوندا خۆگرەبیت ئەو بە دلتیایەو لە کاتى ئارەزووبازیدا خۆگر نابیت.
جا پتویستە ئىو ئاویتەیک دروست بکەن لە نىوان حەز و ئارەزوو و تورشە بوون دا.
بانگەشەى توپە بوونى بکەو لە پێگەى ئارەزووبازىو.

وە بانگەشەى ئارەزووبازى بکەن لە پێگەى توپە بوونەو.

وە بزەنن کارىگەرترین چەک لە ئادەمیزاد بریتىن لەو دوانە. چونکە بەهۆى حەزو
ئارەزوو (باوکىان و دایکىان) لە بەهەشت دەرکەران. وە بەهۆى توپە بوونەو
نەوکانیان (هەبیل و قابیل) دەستیان چوو خوینى یەکترى وە هەربەو دوانە
پەيوەندى و دۆستایەتى و خزمایەتیا ن لە دەست داو وە خوینى یەکتريان پزاندو.

وە دلتیابن توپە بوون پشکۆیەکە لە دلى ئادەمیزادا وە حەز و ئارەزوو گرێکە لە
دلتیو دەجۆشیت. وە وریا بن ئاگر و پشکۆ بە ئاوى دەست نوێژ و یادى خودا و
نوێژ و الله اکبر دەکوژیتەو. جا ئاگادار بن مۆلت نەدەن لەو دوو ساتە دا لە نوێژ و
دەست نوێژ و یادى خودا نزیک ببەو. هەر لە بەر ئەم هۆیە بە پێغەمبەرەکیان

نامۆزگاری کردون و ده‌فهرمویت: (إن الغضب جمرۃ فی قلب ابن ادم ، اما رأیتہ (من) إحمرا عینہ ، وانتفاخ أوداجہ ؟ فمن أحس بذلك فلیتوضأ) ^۱ (واته: توپه بوون پشکوویه‌که له دلّی ئاده‌میزاد دا ئایا نابینیت که توپه ده‌بیئت چاوه‌کانی چۆن سور هه‌لده‌گه‌پریت و ده‌ماره‌کانی ملی هه‌لده‌سیت ، جا هه‌رکه‌سی هه‌ستی به‌م حالته کردو با ده‌ست نوێژ بگریت.) وه هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌رکه‌یان پێی وتوون: (إنما تطفأ النار بالماء) ۲ واته: "ناگر به ئاو ده‌کوژیتوه".

^۱ - وه نهم فهرمودیه (حسن و لغیره) یه (أحمد : ۱۹/۳) وه (عبدالرزاق: ۲۰۲۸۹) گێڕانه‌وه.

^۲ - وه نهم فهرمودیه (حسن و لغیره) یه (أحمد : ۱۹/۳) وه (عبدالرزاق: ۲۰۲۸۹) گێڕانه‌وه.

وه نهم فهرمودیه (حسن و لغیره) یه (أحمد - ۲۲۶/۴) وه (أبو داود ۴۷۸۴). وه (البخاری) له (تاریخه) وه (طبرانی - ۲۶۷/۱۷) گێڕانه‌وه هه‌رچهنده نهم له سه‌نه‌ده‌که‌یدا (أبی وئیل القاص) هه‌یه. که ناوه‌که‌ی = (عبدالله بن یحیی) یه‌که (إبن حبان) ده‌لیت : شتی سه‌یر و سه‌مه‌ره ده‌گێڕته‌وه... هه‌رچهنده (إبن معین) متمانه‌ی پێی هه‌بووه. بروانه (السلسلة الضعيفة - ۵۸۲).

دکتۆر أحمد شوقی (ئه‌ندام له کۆلیژی پزیشکی پادشای له‌له‌نده‌ن) ده‌لیت : - چاره‌سه‌ری ده‌رونی له‌ حالته‌ی ئه‌ویژو کرژبوون و توپه‌ بووندا به‌ دوو شیواز ده‌کریت که‌نه‌ویش: به‌ خاو‌کردنه‌وه‌ی ماسولکه‌یی و ده‌رونی وه به‌ که‌م کردنه‌وه‌ی هه‌ستی هه‌لچوونی.

هه‌ر بۆیه ده‌بین له‌ فهرمودیه‌کی پیغه‌مبه‌ری خودا ﷺ باس له‌ ده‌ست نوێژ گرتن و نوێژ ده‌کات ، چونکه له‌ ده‌ست نوێژ و نوێژ کردندا کرداریچکی پراکیزه‌کردنی خاو‌بوونه‌وه و هه‌یمن بوونه‌وه‌ی ماسولکه و په‌وانده‌وه‌ی توپه‌ی و هه‌لچوونی ده‌رونه. وه زانستی سه‌رده‌م گه‌یشته‌ته ئه‌و راستیه‌ زانسته‌ی ده‌لیت : له‌ کاتی توپه‌ بوون و هه‌لچووندا گه‌ریته‌پوێشی ئاو به‌ر نه‌و که‌سه بکه‌ویت له‌ رووناکی‌دا، نه‌وا هه‌یمنی و باری ده‌رونی بۆ دیته‌وه و ماسولکه‌کانی خاو ده‌یته‌وه. هه‌وکاره‌ زانسته‌که‌شی ده‌گه‌ڕیته‌وه بۆ نه‌وه‌ی که‌ رووناکی له‌ دل‌زپه‌ ناوه‌کاندا بارگه‌ی سالب دروست ده‌کات که‌ ده‌بنه‌ خاو‌بوونه‌وه‌ی ماسولکه‌کان. وه له‌ گه‌ل‌بوونی رووناکی‌دا خۆش‌وێردن هه‌یمنی ده‌رونی دروست ده‌کات . له‌ چار نه‌وه‌ی هه‌مامه‌که‌ تاریک بیت.

وه زۆر له‌ زانیان ده‌لیت : - له‌ خۆش‌وێردندا هه‌یمنی سیه‌ری هه‌یه له‌ چلاک کردنه‌وه‌ی جه‌سته و هه‌یمن کردنه‌وه‌ی بوا‌ری ده‌رونی و وه‌ده‌رنانی توپه‌ی و هه‌لچوون. دوور نی یه‌ هه‌ر نهم هه‌وکاره بیت له‌ له‌شی نه‌و که‌سه‌نه‌وه‌که‌ که‌ له‌ کاتی خۆش‌وێردندا له‌ خۆشیاندا گۆرانی ده‌لێن ، چونکه هه‌یمنی ده‌رونیان بۆ ده‌گه‌ڕیته‌وه.

ابن القيم الجوزی

وه خوای گه وره پښمایي بۆ کردون که پشت ببهست به نوږژ و نارامگری. به لام ئیوه دهرفه تیان مه دهن به توپه بوون و ناره زووبازی له بیریان به رنه وه چونکه چه کی کوشنده ی ئیوه بریتی به له (بی ناگای و ناره زووبازی). جا هر کاتی که سیکتان بینی دژ و پیچه وانه ی ناره زووه کانیه وه دهو هستیته وه ، ئهوا به هه موو شیوه یه ک لی ی دورور بکه ونه وه .

پوخته ی مه بهست:

تاوان و تاوانکاری چه ندیک کوشنده ن به دهستی شهیتانه وه یه که به چه کی خۆت جهنگت له گه ل دا دهکات ، وه خۆت هاوکاری ده که یت و دژی خۆت که نه وه ش لوتکه ی بیناگای و گیلی یه .

ما یبلغ الاعدا عن جاهل ما یبلغ الجاهل من نفسه

واته: -- نه وی که سی گیل و گه وجه به خۆی دهکات ، دوژمنه کانیشی ئه وه ی پی ناکه ن.

وه نه وه جی ی سهر سوپمانه که مرۆف خۆی به دهستی خۆی هاوکاری و له ناوچونی خۆ بدات و بزانیته پږزی لی ده نیت. وه هه ولی له دهستدانی به خته وه ری خۆی بدات که چی و بزانیته به خته وه ری دهکات. هه روه ها پږز و پله و پایه ی خۆی له که دار و بچوک بکاته وه که چی و بزانیته شکۆمه ند و سه ره رزی دهکات.

وه ههر نه وه نه یتی و حکمه تی نه وه یه که نابنی ئیسلام له پیش هه موو نوږژیک دا فره زی کردوه که دهست نوږژ بگریته تاوه کو له کاتی نوږژدا وه وه ستان له به رامهر به گه وره یی خودادا. هیمنی و نارامی بآلی کیشا بیت به سهر دهرون و جهسته دا ، وه دل و دهرون نارام و هیمن بیت.

وه لیره دا بزمان ده رده که ریت که بزچی پتغمه به ری خودا ﷺ هه رکاتی تووشی ناره حه تی و غم و په ژاره یه ک بوایه راسته وخۆ هانای بۆ نوږژ کردن ده برد ، وه هه ر بۆیه هه رکاتی گوی بیستی بانگ برایه له لایهن (بیلالی الحبشی) به وه پتغمه به ر ﷺ ده یفه رموو (أرحنا بها یا بیلال). واته "بمان حه رته وه و هیمنمان بکه پی ئه ی بیلال".

هر بویه هندی له (سلف) له وتاره کانیاندا دهیان ووت: "دورنی به که سیڅ خوی پيسوا بکات که چی وا بزانت شکومه ند بووه. وه خوی بچوک بکاته وه که چی وابزانت بایه خدار و ناست به رزی کردووه، وه خوی له دهست بدات وا بزانت پزگاری کردووه. کي هیه له وه گیل و گه وچه تر که دهست له گیل دوژمنه که یدا تیکه ل بکات بۆ له ناودانی خوی.

۵۲- تاوانکار خودی خوی له بیر دهکات:

مروئی تاوانکار خودی خوی له بیر دهکات و دهرونی پشت گوی دهخات ویرانی دهکات، جا نه گهر و ترا چۆن مروی دهرونی خوی له بیر دهکات؟ وه چۆن دیته وه یادی؟ وه واتای له بیر کردنی خود چییه؟

نه وا ده لاین: - به لئ خوی له بیر دهکات مه ترسیتن له بیر کردن نه وه تا خودای گهره ده فهرمویت: (وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ... الحشر: ۱۹) واته: "وهك نه و که سانه نه بن که خوی گهره یان له بیر کرد، خوی گهره ش خودی خویانی له بیر بردنه وه به راستی نه وانه تاوانکارن و خراپه کارن.

واته خوی گهره خودی خویانی له بیر بردنه وه وهك سزایه ک بۆ له بیر کردنی خوی گهره. به لئ خوی گهره له سزای نه م تاوانه دا. به دوو جوړ سزا ده دات: - یه که م: خوی گهره له بیر یان دهکات.

دووه م: خودی خوشیات له بیر کرد.

وه خوی گهره له بیر یان دهکات به واتای پشتیان تی دهکات و له په حم و سوزی بی به شیان دهکات و پینمایان ناکات تیا ده چن.

وه خودی خویان له بیر کرد به واتای پیژ و بایه خی خویان له بیر کرد و هوکاره کانی به خته وه ری و سهر به رزیان له بیر کرد وه هیچ کاتی که به رزه وه ندیه کانی خویان نایه ته وه یاد و بۆ یه کجاری خویان له یاد ده که ن ویل و سهر گهردان ده بن. هه روه ها

که م و کوپی که مت‌رخه میه‌کانی خویشیان له یاد ده‌که‌ن له بیرى شه‌وه‌دا نابن که چاکسازی له خودی خویندا شه‌نجام بده‌ن.

وه له گه‌ل شه‌مانه‌شدا هه‌رچی برین و ئازاره‌کانی دلّ و ده‌رونی‌شیان له یاد ده‌که‌ن وه‌ک نمونه‌ی سه‌رخۆش بیرێک له ژیان و جه‌سته و دلّ و ده‌رونی خوینا ناکه‌نه‌وه و چاره‌سه‌ری ئیش و ئازاره‌کانیان ناکه‌ن که دواتر به‌هیلاکیان ده‌بات چونکه هه‌موو جه‌سته و دلّیان پره له نه‌خۆشی. که شه‌مه‌گه‌وره‌ترین سزایه‌ خوای گه‌وره‌ توشیان ده‌کات به‌گشتی و به‌تایبه‌تی. جا چیت‌به‌لاوه‌نه‌هامه‌تی هه‌یه‌ بگاته شه‌م ده‌رده‌ کوشنده‌یه که مرۆف خودی خوێ و به‌رژه‌وه‌ندیه‌کان و به‌لاکانی له یاد بکات و به‌ره‌و تیاچوون بچیت و دواتر به‌هه‌شتی به‌رین له ده‌ست بدات ؟!

جا هه‌رکه‌سێک به‌وردی حالّ و بارودۆخی خه‌لکی به‌گشتی بکۆلێته‌وه‌ بۆی ده‌رده‌که‌وێت که زۆرینه‌ی خه‌لکی ئیستا راست و دروستی خودی خوینا له یاد کردووه‌ دواتریش قیامه‌تیان و خوینا فرۆشتووه‌ به‌به‌رامبه‌ر به‌ته‌مه‌نیکی کورت و کرچ و کالّ و بێ‌نرخ، فرۆشتنێکی گیل و گه‌وجانه‌. وه شه‌م پاستیانه‌یان بۆ پوون ده‌بیته‌وه له‌ کاتی مردن و دوا‌ی مردندا به‌ئاگا دینه‌وه که به‌چی گری‌به‌ستیکی بێ‌نرخ و بێ‌به‌ها قیامه‌تی له‌ده‌ست داوه‌ بازرگانی پیوه‌ کردووه‌ بۆ ته‌مه‌نیکی کورتی دنیا. که‌چی به‌پێچه‌وه‌انه‌وه‌ خه‌لکی دنیا ده‌فرۆشیت بۆ به‌ده‌سته‌ینانی قیامه‌ت و ژیا‌نی هه‌تا هه‌تایی.

جا دۆپاوه‌کان:

شه‌وه‌کس و گه‌وج و گیلانه‌ن که له‌گه‌ل هه‌موو دۆپاندن و سه‌ر لێ‌شیواویه و خۆخوا له‌یادکرنه‌ که‌ ژیا‌نی دنیا سه‌رسام بوون و هه‌زو ئاره‌زووه‌کانیان تێرکردووه‌ قیامه‌تیان به‌ دنیا گۆپیوه‌ته‌وه و ژیا‌نی دروست و راستی له‌لای شه‌وان بریتی بوو له‌ تێرکردنی هه‌زو ئاره‌زووه‌کانیان و پابواردن که‌چی هیشتا هه‌ر خوینا به‌براوه و

نه خوشی و چاره سهر

قازانجگر ده زانن هه روه كو يه كێك ده لێت: (خز ماتراه ودع شينا سمعت به) واته: په لاماری نه وه بده كه ده بينی و شتی له بیر بکه كه ته نها بیستووه و نه ت بینوه. جگه له مهش لاوازی باوه پ و چاولیکه ری له خه لکی و زال بوونی حز و ئاره زووه کانی هه ره مویان کاریگه ریان له سهر ته م بیر و بوچوونه یان هه یه.

هه ره بۆیه زۆرینه ی خه لکی له م بازرگانیه دا دۆپاوه خه ساره ت مه ندن. هه روه كو خوای گه و ده ده فهرمویت: (أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ.... البقرة: ۸۶). واته: نه وه كه سانه ی كه ژیا نی دنیا یان هه لێژاردو گۆپیا نه وه به ژیا نی قیامه ت. له بهر نه وه سزایان له سهر كه م ناكریت ه وه و نه وانه هه رگیز یارمه تی نا درین و سهر نا خرین.

هه روه ها ده فهرمویت: (فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ.... البقرة: ۱۱) واته: نه وانه بازرگانیه كه یان قازانجی نه كردو وه ، سه رمایه كه شیان كه هیدایه ته له ده ستیان دا. وه مایه پوچ بوون و پێبواری پێگای هیدایه ت نه بوون.

جا له پۆژی قیامه تدا کاتی راستی هه موو شته کان به پوونی ده خرینه پێش چاو ، نه و كه سانه گێل و گه و جه ی خو یان بو ده رده كه ویت و په شیمانی دا یان ده گریت هه ر چه نده بی سو ده.

نه وانه ی قازانجیان کرد: -

نه وه كه سانه بوون كه پیز و قه در ی خو یان یان زانی و به ژیا نی کاتی هه لته خه له تان و به رق و بریقی دنیا سه ره نجی پانه کیشان ، خوشیه کی کاتیان گۆپیه وه به خوشیه کی نه بپاوه و هه تا هه تایی خوای گه و ره و پا داشت و خه لاتی خودایان له بیر نه کرد. هه ره بۆیه ته مه نی دنیا له لایه ن زۆر بی نرخ و كه م و كورت بووه ، چونكه به چاوی بینایه وه ته ماشای قیامه تیان ده کرد.

خوای گه و رش ده رباره یان ده فهرمویت: (وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ.... يونس: ۴۵) واته: پۆژێك كه خودا هه ره هه مو یان كو ده كاته وه

ابن القيم الجوزی

، واهست ده‌کهن که تهنه سعاتیک له پوژیکدا پیچووه " خزمان و ناسیاوان و دۆستان " هه‌مووان یه‌کتر ده‌ناسنه‌وه .

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا * فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا * إِلَى رَبِّكَ مُنتَهَاهَا * إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ مَنِ يَخْشَاهَا * كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا النازعات: ٤٢-٤٦) واته: پرسپارت لی ده‌کهن "ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر" که قیامت که‌یه؟ وه‌چ کاتیک به‌ریا ده‌بی‌ت؟ جا تو له‌کو‌ی ده‌زانیت که‌ی به‌ریا ده‌بی‌ت ، تو له‌کو‌ی نه‌ویاسه له‌کو‌ی؟ بی گومان کۆتایی دنیاو هاتنی قیامت تهنه خودا ده‌یزانی‌ت. ئه‌رکی تو تهنه بی دارکردنه‌وه‌ی ئه‌و که‌سانه‌یه که‌له‌و ساتانه ده‌ترسن، ئه‌و پۆژه‌ی قیامت به‌ریا ده‌بی‌ت. باوه‌رداران وا ده‌زانن تهنه سهر له‌ئێواره‌یه‌ک یان سهر له‌به‌یانیه‌ک ته‌مه‌ن درێژه‌ی ژیا‌نی دنیا‌یان بووه .

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ الأحقاف: ٣٥) واته: ئه‌و پۆژه‌ی که‌به‌لێنیا‌ن دراوه‌تی که‌ پێش‌هات واده‌زانن تهنه ساته وه‌ختیکیان له‌پوژیکدا پی چووه .

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ * قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِثِينَ * قَالَ إِنَّ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَتَّكُم كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ... المؤمنون: ١١٢-١١٤) واته: خ‌وای که‌وره ده‌پرسیت: ئه‌وه چه‌ند ساله له زه‌ویدا ژیا‌نتان برده سهر؟ ئه‌وانیش ده‌لێن: پوژیک یان که‌متر، له‌و که‌سانه‌ پیرسن که بی‌وه‌وشیا‌ن لای خ‌ویانه‌و حسابی ژماره‌و کات ده‌کهن، خ‌وای که‌وره ده‌فه‌رمویت: به‌پاستی مانه‌وه‌تان له دنیا‌دا هه‌ر زۆر که‌م بووه ئه‌گه‌ر به‌پاستی ده‌تانزان‌ی.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا * يَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا * نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا طه: ١٠٢-١٠٤) واته: پوژیک دیت که فوو ده‌کریت به "صور" دا. ئه‌و پۆژه تاوانباران چاویان کو‌یر ده‌بی‌ت. به‌چه‌وسرته به‌یه‌ک ده‌لێن تهنه ده‌شه‌وه‌یه‌ت "له

نه خوښی و چاره سر

دو نیا یان له بهرزه خدا^۱ هیچی تر تان پی نه چوو. نیمه چاک ده زانین سر نه نجام چی ده لاین ، چونکه ژیرترین و وریا ترینیان ده لایت: ته زبا پوژیک نه بیت هیچی تر تان پی نه چوو !!

نمه پاستی و دروستی ژیا نی دنیا یه له چاو قیامه تدا. که کاتی بۆ مرقایه تی پوون ده بیت هه که جگه له ژیا نی دنیا یی کاتی و که م و کورت و پر له کیش و چهرمه سهری ، دنیا یه کی تری پر له شادی و کامه رانی و هه تاهه تای هیه ، که نه مان به ده ستیان هیناوه و فراموشیان نه کردوه و هه و لیان بۆ داوه ، له بازار گانیه کی قازانکراوی سهت دهرسه تدا به ده ستیان هیناوه ، له بهرام بهر ژیا نی دنیا یی کال و کرچ و کورتدا. هه موو مرقایک له م دنیا یه دا فروشیاره ...

نرخى فروشته که به هه شته ...

پیغه مبه ر^ﷺ ده فهرمیت: (کل الناس یغدو فبائع نفسه، فمعتقها او موبقها) واته: هه موو مرقایک که پوژ ده کاته وه فروشیاری دهرونی خو یه تی ، یان پرگاری ده کات یا خود توشی هیلک و تیا چوونی ده کات.^۱

خوا ی که وه ده فهرمیت: (إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ... التوبة: ۱۱۱) واته: خوا ی که وه مال و گیانی له باوه رداران کرپوه به وه ی که به هه شت بۆ نه وانه و به شیا نه ، نه و برواداران ی که له پینا و خودادا ده جهنگن و کوشنار ده که ن ، ده کوژن و ده کوژرین. نه وه به لاینی "کرپنی به هه شته" په یمان و به لاینی پراسیتی خودایه

^۱ - (امام نروى) له رافه ی نهم فهرموده یه دا ده لایت : و اتای نهم فهرموده یه نه وه یه که هه موو مرقایک هه ول ده دات به دهرونی خزی. هه یه ده یفروشیت به خوا ی که وه به ملکه چی و خوا پرستی کردن ، نهوا دهرونی رزگار ده کات له سزای خوا ی که وه. وه هه یه به شه پتان ده یفروشیت به شوین که وتن و ملکه چی کردن بۆی نهوا دهرونی به هیلک ده بات و توشی سزای خودای ده کات (شرح مسلم).

بۆیان تهنانت له کتێبه پیرۆزهکانی "تهورات وئینجیل وقورئان" یشدا باس کراوه و دوپات کراوه تهوه ، جا کێ ههیه هیندهی خودا به وه فاو به ئەمهك بیټ له جی بهجی کردنی بهلێنهکانی. کهواته مژده تان لیبت به و مامه له کرین وفرۆشتنه تان، به پاستی هه ر ئه وهیه بردنه وه و قازانج و سه رفرازی هه میشه یی.

جا ئەمه یه کهم گرێ به سته له نرخى ئه و بازرگانیه که کالاکه ی به هه شته. جا ئەى بى پاره و سامانه کان فریاکه ون و بازرگانی بکه ن و ئەم هه له له ده ست مه دن. وه ئەگه ر که سیک توانای به ستنی ئەم گرێ به سته ی نه بوو ، ئەوا هه لیک و گرێ به سته یی تریش هه یه بۆ که سانتیک بیه ویت به هه شتی به رین بکری٢ت ، ئەوا ئەم بازرگانیه ی تر بکات،:

(التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِلُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَيَبْشِرُ الْمُؤْمِنِينَ... التوبة: ١١٢) 'واته: تهویه کاران و خواپه رستان و سوپاس گوزه ران و گه پۆکان "که بیرده خاته کار بۆ ناسینی خودا" سوژده به ران و کپنوش به ران ، فه رمان که ران به چاکه و پێگران له خراپه ، پارێزه رانی سنووری خودا، پاشان مژده بیه خشه به بپواداران.

هه روه ها ده فه رمویت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ * تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ... الصف: ١٠-١١) واته: ئەى باوه پداران بازرگانیه کتان بۆ ده ست نیشان بکه م که پزگارتان کات له سزاوئیشیکى گه وره ، باوه پیهین به خوداو پێغه مبه ره که ی ، وه تى بکۆشن به مال و سامان و گیان و ده رونتان له پیتاوی خواى گه وره دا. وه ئەمه چاکترو باشتره بۆتان گه ر ئیوه بزائن.^٢

^١ - ئەمهش ههشت "٨" جۆری تره له نهخت (نقد) بۆ کرین و به ده ست هینانی به هه شته.

^٢ - وه "ئى" کۆشان له پیتا و خودا دا "ده کاته نه ختى" پاره ی ئەم بازرگانی کردن و کرینی کالای خودا که به هه شته.

۵۳ و ۵۴- تاوان نىعمەتە بەردەستىيەكان لەناو دەبات و نىعمەتە بەردەوامەكانىش رادەگرێت:

خوای گەرە نىعمەتى زۆرە بەسەر بەندەكانى يەوہ بەردەوامى پى دەدات. جا تاوان و تاوانكارى دەبێتە ماىەى لەدەست دانى نىعمەتە بەردەستەكان و پراگرتنى نىعمەتە بەردەوامەكان. خوای گەرە بۆ ھەموو شتێك ھۆكارى سازاندووە بۆ بەدەست خستنى، وە ھۆكارى كۆشى داناوە بۆ لەكارخستنى. جا بەردەوامى نىعمەتەكان بەھەموو جۆرەكانى يەوہ بەندە بەملكەچى و گويپايەلى و خواپەرسى بۆ خوای گەرە و مېھرەبان. وە ھۆكارى لەدەست چوون و نەمان و پراگرتنى نىعمەتەكان بەندە بەسەرکەشى و سەرپېچى و ياخى بوون و تاوانكارى و لادان لەبەرنامەى خودا.

لە پاستيدا جىگەى سەرسوپمانە كە مەژۆ ھەست بەم پاستى يەدەكات و وەك مێژووش بىستوويەتى كە ھۆكارى لەدەست دانى نىعمەتەكانە، كەچى سەرەپاى ئەمانەش ھەر سوورە لەسەرپېچى و سەرکەشى و ياخى بوون لەخوداى گەرە ھەر وەك بۆ ئەم لەم ياسايە جياكارى كراوە و ئەم ناگرێتەو و تايبەتە بەخەلكى ترەوہ. كە ئەمەش ئەوپەرى بى عەقلى و ستەمكارى يە مەژۆ لەدەرونى خۆى دەكات.

۵۵- تاوان ماىەى دوورخستنەوہى پشتيوانى فرىشتەى:

خوای گەرە مەژۆكانى بەھرەمەند كردووە بە پشتيوانى كردنى فرىشتەكان لى، بەتايبەتى فرىشتەىك كە ھەميشە پىنمايى كارو ھاوہل و دۆستە بۆى و نزىكترىن كەسە لىوہى لەلايەن خوای مېھرەبانەوہ تەرخان كراوە بۆى لەبەرەمبەر خراپترىن وزيان بەخشترىن كەس بۆى كە شىتە ھاوہلەكەيەتى كە لەلايەن شەيتانى نەفرەتى گەرەوہ تەرخان كراوە بۆ سەرلى شىواندى.

جا ھەركاتى كە مەژۆ تاوان و سەرپېچى بكات ئەو ئەو فرىشتەى لى دوور دەكەوێتەوہ، بەم دووركەوتنەوہ يەش گەرەترىن پشت و پەنا لەدەست دەدات.

ابن القيم الجوزی

تەنەت دەلەن لە "ئەشەر" ك داهاتوو: بە ئەنجام دانی درۆیهکی بچوك مەوداو ماوهیهکی زۆر دوور دەكهوێتەوه لێی بەهۆی ناخۆشی بۆن و بەرامی ئەو درۆیهوه .
جا ئەمە بەهۆی تەنەت درۆیهکی بچوكەوه بێت، ئەو ئەگەر تاوانی گەورە تر ئەنجام بدات چی؟

و ەپێرێك لە سەلەف دەلەن: ئەگەر تاوانیکی نێربازی ئەنجام درا، ئەوا لەهەژمەتا زەوی ھاوار دەكات و دەقیژێنێت، وەفریشتەكانیش بەرەو خۆی گەورە هەلەن گەلی و ئەو تاوانە دەكەن كە بینیان .

هەروەها پێرێکی تر لە سەلەف دەلەن: كاتێك مەرۆف پۆژ دەكاتەوه ، فریشتەكهو شەیتانەكه لێی نزیک دەبنەوه، جا ئەگەر دەستی كرد بەسوپاس گوزاری و ناوھێنان و یادکردنەوهی خودا، ئەوا شەیتانەكه بەدوور دەنێت و پراوی دەنێت . بەلام ئەگەر بەپێچەوانەوه بوو، ئەوا فریشتەكه هەلەن و شەیتانەكه لێی نزیک دەبێتەوه .

جا ئەگەر خواپەرست بێت ئەوا بەردەوام ئەو فریشتەیه لێی نزیک دەبێتەوه تا دەبێتە دۆستی هەمیشەیی و بەردەوام فەرمانی چاكه و چاكه خوازی پێی دەكات لە دنیاو لەكاتی مردن و ناوگۆڕو قیامەتیشدا . ئەو تەنەت خۆی گەورە دەفەر مۆیت: (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ * نَحْنُ أَوْلَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ... فصلت: ۳۰-۳۱) واتە: ئەوانەو ووتیان "الله" خوامانەوه لەسەر ئەو شاپێگایە سەقامگیر بوون ئەوا لەسەر مەگدا دەستەدەستە فریشتە دادەبەزن بۆلایان و پێیان دەلەن: هیچ ترستان نەبێت لە داهاتوودا هیچ غەم و پەژارەیه كتان نەبێت بۆ رابردوو . مژدەتان لێبێت بەو بەهەشتەو خوا بەلێنی پێی داو . خۆی گەورەو فریشتەكان دەفەر مۆون: ئێمە یارو یاوەر و پشتیوانتانین لە دنیاو قیامەتدا، وە مژدەو بەهەشتان لێبێت كە تێیدا هەرچی دل و دەرونتان ئارەزووی دەكات بۆتان ئامادەیه .

بەم شیوه‌یه فریشتەکان بە گشتی فریشتە تایبەتە کەشی پشت و پەنای دەکەن و دە‌ی چه‌سپێنن و پشتگیری دەکەن.

خوای گەوره دە‌فه‌رمیت: (إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا.. النفال: ۱۲) واتە: خوای گەوره وه‌حی نارد و فریشتەکان کە من یارو یاروانم ئێ‌وه‌ش د‌لی بر‌واداران پ‌ابه‌ند و د‌ابه‌زێ‌نن.

وه‌فریشتە‌کە له‌سه‌ره‌مه‌رگدا پ‌ی‌ ده‌ل‌یت: مه‌ترسه‌ نا‌پ‌ه‌حه‌ت مه‌به‌ م‌ژده‌ت لی‌ب‌یت.... ده‌یچه‌سه‌سپ‌یت‌یت. و پشتگیری ده‌کات به‌ ووشه‌و ده‌رب‌پ‌ینی جوان و پ‌ه‌وان له‌ دونیاو سه‌ره‌مه‌رگ و له‌ ناوگ‌و‌پ‌یش له‌کاتی پرس‌یارکردنیدا. هیچ کەس‌یک نی‌یه‌ وه‌ک ئه‌و فریشتە‌یه‌ د‌ل‌س‌ۆز و خه‌م خ‌ۆری ئه‌و م‌ر‌ۆ‌فه‌ ب‌یت کە هه‌میشه‌ پشت و پ‌ه‌نا‌یه‌تی له‌ نو‌ستن و به‌ئاگابوون و ژیا‌ن و پ‌ۆ‌یشتن وه‌ات‌ن و کاروته‌نه‌ادا وه‌به‌رده‌وام به‌رگری لی‌ ده‌کات و ده‌جه‌نگ‌یت له‌ د‌ژی شه‌یتانه‌کاندا، وه‌هاوکاری خ‌ی‌روا‌ک‌ه‌ی ده‌کات.

هه‌روه‌کو له‌ (ئه‌ئه‌ر) دا هات‌وه‌ به‌ "م‌رف‌وع م‌وق‌وف": (إِنَّ لِلْمَلِكِ بِقَلْبِ ابْنِ آدَمَ لَمَةً وَلِلشَّيْطَانِ لَمَةً فَلَمَّةُ الْمَلِكِ إِيعَادٌ بِالْخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالْوَعْدِ، وَلَمَةُ الشَّيْطَانِ إِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالْحَقِّ). 'واته: هه‌ریه‌کە له‌فریشتە‌و شه‌یتانه‌کان شت ده‌خه‌نه‌ د‌لی م‌ر‌ۆ‌فه‌کە‌وه‌، جا ئه‌وه‌ی فریشتە‌کە پ‌ا‌ل‌پ‌شتیه‌ ب‌ۆ چ‌اک‌و چ‌اکه‌خ‌وا‌زی و به‌پ‌است زانی‌نه‌ ب‌ۆ ق‌یا‌مه‌ت، به‌لام ئه‌وه‌ی شه‌یتان پ‌ا‌ل‌پ‌شتیه‌ ب‌ۆ خ‌را‌پ‌ه‌و خ‌را‌پ‌ه‌ خ‌وا‌زی به‌پ‌است نه‌زانی‌نی ح‌ق و پ‌استی یه‌.

وه‌ه‌ینده‌ ئه‌و فریشتە‌یه‌ له‌م‌ر‌ۆ‌فه‌وه‌ نزیک ده‌ب‌یت‌وه‌ ته‌نانه‌ت له‌سه‌ر زاری م‌ر‌ۆ‌فه‌کە‌وه‌ ق‌سه‌ی چ‌اک‌و چ‌اکه‌خ‌وا‌زی ده‌رده‌ب‌ر‌یت و وه‌وت‌ه‌ی پ‌است و ح‌ق ب‌ی‌ژی ده‌خاته‌ سه‌رزاری م‌ر‌ۆ‌فه‌کە‌. به‌هه‌مان شیوه‌ گه‌ر کەسه‌کە شه‌یتانه‌کە د‌ۆستی ب‌یت ئه‌وساته‌ له‌سه‌ر زاریه‌وه‌ ووشه‌ی ناشرین و نا‌پ‌ه‌وا ده‌رده‌ب‌ر‌یت وه‌انی خ‌را‌پ‌ه‌خ‌وا‌زی ده‌دات.

١ - نه‌م‌ فهرموده‌یه‌ (حسن‌ه‌)، (ترم‌ذی: ۲۹۸۸) گ‌ی‌راویه‌ته‌وه‌ ده‌ل‌یت نه‌م‌ فهرموده‌یه‌ (حسن‌ غریب‌) وه‌ نازانین نه‌مه‌ (م‌رف‌وعه‌) یان ته‌نها له‌فهرموده‌ی.....

تهنانهت ئەم پاستی یە خودی کەسەکان هەستی پێ دەکەن هەروەکو
لەفەرموودە یە کدا هاتوو: (إِنَّ السَّكِينَةَ تَنْطِقُ عَلَى لِسَانِ عَمْرِو بْنِ
دَلْنِيَّابِي لَهْ سَهْرَ زَارِي عَمْرَهْ وَهْ دەر دەر چیت.

وێکاتی یەکیکیان ووتی پاستو دروست وچاکە خوازی دەر دەر پێت، ئەو وێتریان دەبیوت
ئەمە فریشتە کە خستۆتێ سەر زارت، وێکاتی ووتە ووشەی ناپەرە وای دەبیست
دەبیوت ئەو شەیتانە کە ئەم ووتانە خستۆتێ سەر زارت، جا کاری فریشتە و
شەیتانە کە لە سەر دڵ و زاریشە.

تاوان ھۆکاری دوور کەوتنە وە ی فریشتە و دوستانە کە یەتی

ئەو فریشتە یە کە هەمیشە پشتگیری دەکرد و ھاوکاری دەکرد و دژایەتی ناخەزەکانی
دەکرد بە ھۆی تاوانە وە لێی دوور دەکەوێتە وە وە لێت، وە لە ھەمان کاتدا شەیتانە کە ی
لێ نزیک دەبێتە وە و بەرە و ھەڵدێری دەبات.

تهنانهت ئەو فریشتە یە زۆرجار ئەگەر کەسێک شتی ناشیرینی پێ بلێت ئەو وە ئە
دەداتە وە و بەرگری لێ دەکات. هەروەکو لەم فەرموودە یە دا هاتوو: (اختصم بين
يدي النبي ﷺ رجلان فجعل احدهما يسب الآخر، وهو ساكت، فتكلم بكلمة يرد بها
على صاحبه، فقام النبي ﷺ فقال: يا رسول الله لما رددت عليه بعض قوله فمت،
فقال ﷺ: كان الملك ينافع عنك، فلما رددت عليه جاء الشيطان فلم اكن لأجلس.)
واتە: دوو پیاو لە بەردەم پێغەمبەر بوو بە ناخۆشیان، یەکیکیان جوینی ناشیرینی
بەوی تردا، بەلام ئەو بێ دەنگ بوو، بەلام دواتر وە لامی دایە وە. پێغەمبەر ﷺ یە کسەر
هەستا. دواتر لێی پرسى ووتی ئەو پێغەمبەر هەرچە نە ئەو قسە ی بە من ووت تۆ
هەڵنەستایت، بەلام کاتێک من وە لام دایە وە تۆ هەستایت. پێغەمبەر ﷺ فەرمووی:

^۱ - ئەم فەرموودە یە (حسن، ۵)، (أبو داود: ۴۸۹۶) گێڕاوە تیە وە.

فریشته یه ك بهرگری لیّ ده کردیت به لّام کاتیک وه لّامت دایه وه ئیتر شهیتان هات ،منیش له شوینی وادا دانانیشم.

ته نانهت له کاتی پارانه وه و نزا کردن بۆ برابیه کت به نهینی فریشته که "ئامین" ده کات ،وه ده لّیت: (لك بمثلہ...واته تۆش ههروه ها) . وه ههروه ها له کاتی خویندنی سورده تی (الفاتحه) دا ئه و فریشته یه "ئامین" ده کات.^۲ وه کاتیک که که سیکی باوه پدار تاوانیک ئه نجام ده دات فریشته کان به تایبه تی هه لگرانی عهرشی مه زن بۆی ده پارینه وه وداوی لیّ خوش بوونی بۆ ده کهن.^۳

ههروه ها ئه گه ر مرقّ به ده ست نوێژه وه بنویت ،ئه و فریشته که له ته نیشتیه وه ده بیّت ، وه ده بیاریزیت هاوکاری ده کات و سه ری ده خات و له هه لمه تی ناحه زان ده بیاریزیت ، بگره وه ک درواسییه ک ومیوانیکی نازیزی وایه . وه ئه گه ر پیزگرتنی میوان یه کیک بیّت له پیداو یستی یه کانی باوه پداریتی ، ئه و پیزنان وخزمت کردنی نازیزترین و به پیزترین میوان ئه بیّ چی بیّت؟..

^۱ -ئهم فهرموده یه (صحیح)ه، (مسلم: ۵۲/۱۷ نووی) و (أبو داود: ۱۵۳۴) گێڕاویانه ته وه.

^۲ -ئهم فهرموده یه (صحیح)ه، (بخاری: ۷۸۰) و (مسلم: ۱۳۲/۱۴) گێڕاویانه ته وه.

^۳ - نهم نایه ته نامازه بۆ نه و راستی یه ده کات که ده فه رمیت: (الَّذِينَ يَخْلِعُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْحَجِيمِ * رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَجِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْقَوْزُ الْعَظِيمُ.... غافر: ۷-۹) واته: فریشته کان هه لگری عهرش و ته ختی خوای گه وه ، وه نه و فریشتانه ی به ده وری عهرشدا ده سورینه وه ، هه میسه سوپاس گوزاری خودا ده کهن و باوه ری پته ویان به خودا هه یه . وه داوی لیّ خۆش بوونی ده کهن بۆ باوه پداران و ده لّین: پهروه دگار په حمت و مه پری تۆ ، زانست وزاناری تۆ هه موو شتیکی پی گرتوه ته وه . که و ابوو خوشیه له وانه ی ته و به یان کردو وه و پاشه گه زبوونه ته وه و شوینی بهرنامه کت که و تون ، وه له ناگری دۆزه خ بیان پارێزه . پهروه دگا را بیان خه ره نه و باخ و باخاته ی به هشتی عه ده نه وه که به لّیت پیّ داو و هاوړی له گه ل نه و که سانه ی که خواناس و چاکن ، له بارک و دایک و هاو سه رو نه وه کانیان . به راستی به ته نها هه ر تۆ خاوه ن بالا ده ست و توانیت .

جا ئەگەر هاتوو ئەو مەزھە ئازاری ئەو ئەو میوانە ئازیزە دا بەتاوانکاری و سەرپێچی ، ئەو فریشتە میوانە کە گلهیی و گازندە لە لای خۆی گەورە دەکات و دەلیت: خودا پاداشت نەداتەو ، و بەپێچەوانەو ئەگەر هاتوو بە خواپەرستی و ملکه چ بوون بۆ خودا پێژت لی گرت، ئەو لەخودا دەپارێتەو و نزات بۆ دەکات.

تەنانت پێژیک لە هاوێلان و توویان: ئێو فریشتەتان لەگەڵ دایە هیچ کاتیک لیتان دور ناکەوێتەو، جا پێژیان لی بنن و شەرمیان لی بکەن.

و ئەمە واتای ئەو ئایەتە پێژەیه کە دەفەر مەیت: (وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ * كَرَامًا كَاتِبِينَ * يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ... الانفطار: ۱۰-۱۲) واتە: ئێو چاودیریتان لەسەر دانراو. لە فریشتە بەپێژە تۆمارکارەکان. هەرچی کاریک ئەنجام بدەن ئەوان لای خۆیان تۆما ری دەکەن و ئەگاداری هەموو کارو گوفتاریکتان.

واتە شەرم لەو پارێزگەر بەپێژانە بکەن ، و بەکردهوێ ناشایستە ناپەرەتیا ن مەکن کە تەنانت حەزناکەن کەسی وەکو خۆتان ببینیت. واتە ئەگەر مەزھ بەببینی تاوانکاری دەبێت ، بەهەمان شێوە فریشتەکانیش بەببینی تاوانکاری ئازاریان پێ دەگات و ناپەرەت دەبن.

۵۶- تاوان هیئەرو پاکێشەری کەرەسەکانی ئەناوچوونی مەزھ لە دنیاو قیامەتدا: تاوان خۆی لەخۆیدا نەخۆشی یەکی کوشندەیه گەر بێتو بەتەواوی توشی مەزھ بێت. هەرەو کە چۆن جەستە بەخۆراکی باش و چاک بەهێز دەبێت ، وە لە پێگی دەرەچەو لەسەر جەم پاشەپۆیه زیانبەخشەکان دەریازی دەبێت، جا ئەگەر ئەو دەرەچانە نەبوایە پاشەپۆ زیان بەخشەکان بەهیلاکی دەبردن.

دَلْ بە باوەرو کرداری چاکە زیندوو دەبێتەو

بەهەمان شێوەش دَلْ پێویستی بە خۆراکی تایبەتی خۆی هەیه تا بەهێز و پاراو بێت کە بریتی یە لە "باوەرو کرداری چاکە خاوی". وە لەهەمان کاتدا پێویستی بەدەرچەیه کە هەیه بۆ دەریازبوون لەکردهو ناشایستەکان کە بریتی یە لە "تەوبە ی نەسوح".

نه خوښی و چاره سهر

جا "نقوى" ناويکه بۆ هرسى کاره سهره کى يه که (باوه پو کردارى چاکه و ته و بهى نه سوح) وه له پيک هينره کانى ته قوان. جا هريه که له م سى بنه مايه لاوازيو و که مى کرد، نه واکزى و که م وکورتى پووده کاته ته قواى نه و که سه. جا تاوان و تاوانکارى دژه ته قوايه واته پوختنه رو دژى پيکهينه ره کانيتى. بگره هوکارى له ناوبردنى هريه که يانه. جا ههرکاتى نه خوښى تاوان شالوى هينا بۆ مروه نه واکرداره کانى ده شيوتينيت و ته و به کردن پاده گریت و ته ندروستى دل و باوه پ ده شيوتينيت.

جا بپويسته خوښمان له نه خوښى تاوان و تاوانکارى بپاريزين تا دل و دهرونمان سه لامهت ده بيت زياتر له وهى که جهسته مان ده پاريزين. ههروه کو شاعير پيک ده ليت:

جسمک بالحمية حضته مخافة من ألم ضارى

وكان اولى بك ان تحمي من المعاصي خشية البارى

واته: تو جهستهى خوښ ده پاريزيت له ترسى نازاريكى له ناکاودا

باشتر وايه له پيشدا خوښ له تاوان بپاريزيت له ترسى خودا

جا ههرکه سيک توانى خوښ بپاريزيت به گوپرايه لى و دورکه و تنه وه له ياساغه کانى خودا به ته و به کردن وه به له دهست نه دانى خيروچا که خوازي، نه واکردور ده بيت له مترسى يه کانى تاوان و تاوانکارى.

سزا شهريه کانى تاوان

جا نه گهر که سيک نه م سزايانه نه يترساندوو و کارى گهرى له سه ز نه بووه نه واک فريایى خوښ بکه ویت.

سزا شهريه کان

سزا شهريه کان که خواى گهر و پيغه مبه رﷺ دايانناوه بۆ له تۆلهى تاوانکارى و تاوانباراندا، وه که دهست دزى برين و وه ههروه ها برينى دهست و پيى پيگرو چه ته کردن و به تالان بردن مال و سامان و کوشتن و ليدانى قامچى و له ت کردنى پيست له تۆلهى ههله ستنى کارى ناپه واکردو بۆ ئافره تانى داوين پاك. وه به ردباران کردنى

پیاویکی زیناکه رو وه دارکاری کردنی گهنجی زیناکه و دوورخستنه وهی بۆ ده ره وهی ولات بۆ ماوهی سالتیک وه له سیّ داره دانی که سیک که دهست دریتزی بکاته سه رکچ یان دایک یان خوشکی... هتد له نزیکه کانی خانه واده که ی خوی یان هه لگه پانه وه دهست له نوێژه لگرتن... هه روه ها کوشتنی نیرباز له بکه رو پیکراو... هتد. وه چه ندینی تر له جوړه کانی سزا. که به پیی لیکه وتنه وهی خراپه سزاکه ی بۆ دارپژراوه. جا هه ر تاوانیک هه لقولای سروشستی که سه که نه بیت، ته نها سزایه کی. "تعذریر" ی هه یه. وه ک خواردنه وهی خوین، یان خواردنی گۆشتی مردوو... هتد، به لام نه گه ر هه لقولای سروشستی که سه که بوو وه ک زینا نه و سزاکه ی گه وره تره، چونکه مه تر سیدار تره له سه ر به رژه وهندی گشتی.

لیره دا ته ماشای دانای خوای گه وره بکه له دهست نیشان کردنی جوړی سزاکه، بۆ نمونه نه و نه ندامه ی به کاهیتاوه له و تاوانه دا سزای تایبه تی به رده که ویت هه روه کو له دهست برپینی دزدا هه یه، چونکه دزی خراپه یه کی گه وره یه، به لام نه گه ر سزادانی نه و نه ندامی جهسته یه زۆر گه وره تر بوو وه خراپه کانی زیاتر بوو نه و سزاکه ده گۆر دیریت بۆ هه مو جهسته ی. وه ک سزای که سیک که بوه تانیک ناپه و هه لبه ستیت بۆ ئافره تیک داوین پاک که له م تاوانه دا زمانی به کارهیتاوه، خۆناکریت له تۆله ی دا زمانی بپر دیریت، چونکه شوینه وارو خراپه که ی زۆر زیاده له سه ر که سه که، هه ریۆیه به به رکه وتنی سه رجه م جهسته ی به سزای لیدانی حه د دیاری کراوه.

جا نه گه ر ووترا: نه ی بۆ له سزای که سی داوین پیس وزینا کاردا، داوینی نابپر دیریت یان ناشیوینریت؟

له وه لامدا ووتراوه: له به ر چه ند لایه نیک:

یه که م: به برین یان شیواندنی داوین شوینه واریکی زۆر خراپی لی ده که ویتنه وه که گه وره تره له تاوانی زینا وه له بنپر کردنی وه چه ونه وهی ئاده میزادو به هیلک بردنی نه وکه سه دا.

نه خوشی و چاره سهر

دوهم: داوین وعورهت نه ندامتکی ههستیاری داپوشراوی ئاده میزاده، به برینی یان شیواندنی ئه و ئامانجه ناپیکت له وهی خه لکی به بینینی که سه که په ندو عیبرهت وه ربگریت، چونکه عورهت وداوین داپوشراون و نابینریت.

سی یه م: نه گهر دهستی دزیکی دیارو ناسراو برپرا، نه و دهستیکی تری هیه که ده توانیت کاری پی بکات، به لام داوین وعورهت ته نه یه ک دانه یه به برینی هچی تر نی یه کاری نه وه بکاته وه.

چواره م: چیژوخوشی زینا هه موو جهستی گرتوته وه، جا پیویسته هه موو جهسته سزا بدریت نه ک ته نه یه ک نه ندام له له ش.

جا سزای خوای گه وره به جوانترین و پوختترین شیواز داپژژاوه که به رژه وهندی هه موو لایه ک ده پاریزیت.

پوخته ی مه به ست:

تاوان و تاوانکاری سزای له تۆله دا ده دریت جا سزای شهرعی بیت یان قه ده ری، یان هه ردوکیان پیکه وه، یاخود خوای گه وره به هوی ته وه کردن و چاکه کاریه وه لئیان خوش ده بیت.

جۆره کانی سزا

سزای تاوانه کان دوو جۆرن:

سزا شهرعیه کان و قه ده رییه کان...

نه گهر سزا شهرعیه کان نه نجام دران به سه رتاوانباردا، نه و سزا قه ده رییه کان هه لده گیریت و نامیتیت یاخود سوک ده بیت، چونکه که م جار خوای گه وره هه ردو جۆری سزاکه ده سه پینیت به سه ر به نده کانی. نه ویش له حاله تیکدایه که سی تاوانبار شایسته ی هه ردو جۆره که بیت. جا هه رکاتیک به ریبه ست هه بوو له به ده م جی به جی کردن سزاشه رعیه کاند، له و کاته دا سزاقه ده رییه کان دیته کایه وه دوور نی یه سه ختر بیت له وی تریان یان سوکتر بیت، به لام خاسیه تی سزا قه ده رییه کان نه وه یه که گشتی

یهو هه مووان ده گرتیه وه، به پیچه وانیه سزا شه ریه کان تاییه ته به که سی تاوانبار وه، چونکه خوی گه وره به سزا قه ده ریه کان هه مووان سزاده دات. به لام سزا قه ده ریه کان: نهوا توشی تاک وکومه لّ ده بیت به تاییه تی وگشتیش، چونکه هه رکاتی تاوانکاری وسه ریچی به نهینی نه نجام دراو ناشکرا نه کرا، نهوا زیان وزه ریه تی نهوا بۆ نه نجامه ره که ی ده بیت، به لام نه گه ر هاتوو تاوانکاری وسه ریچی ناشکرا کراو خه لکی به گشتی ریگریان لی نه کرد نهوا دوور نی یه هه ره موویان توشی سزای خودای گه وره بین.

جوړه کانی سزا شه ریه کان

هه روه کو پیشتر پوونمان کرده وه که سزا شه ریه کان خوی گه وره له به رامبه ر پاده ی زیان ومه فسه ده ی تاوانکاریه ک دایناوه که بریتین له سی جوړ: (له سی داره دان، برین، دارکاری) ^۱.

له سی داره دان: بۆ دژی تاوانی "کفره" که ناین تیک ده دات، وه زیناو نیریازی یه که وه چه تیک ده دات. ^۲

(امام احمد) ده لیت: له دوی کوشتن من تاوانیکی به گه وره تر نازانم جگه له داوین پیسی "زینا" وه به لگه ی له سه ر نه م ووته یه فهرمووده ی (عبدالله بن مسعود رضی الله عنه)، که له پیغه مبه ری پرسویه: (یا رسول الله ای الذنب اعظم؟ قال رضی الله عنه: ان تجعل لله ندا وهو خلقک، قال: قلت: ثم ای؟ قال رضی الله عنه: ان تقتل ولدک مخافة ان يطعم معک. قال: قلت: ثم ای؟ قال رضی الله عنه: ان تزني بحليلة جارك.) ^۳ واته: نه ی پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله کام تاوان به

^۱ - نه م سزایه بۆ تاوانه گه وره کانه، به لام بۆ بچو که کان ته نها سه رزه نشت کرده به پی حالتی تاوانباریه که ی.

^۲ - دیاره هه موو کافر یکیش له نیسلامدا ناکوژیت، چونکه کافر جوړی هیه. ته نها شه ر که ریان ده کوژیت که ریگرو شه ر که ره له به رامبه ر نیسلامدا، چونکه کافر مان هیه "مسالم" یه وه هیه "متحالف". "وه رگتیر".

^۳ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۴۷۷۷) و (مسلم: ۸۳/۲) نووی گتیراویه تیه وه.

نه خوشی و چاره سهر

گه وره ترين تاوان ده ژميردرېت؟ فه رمووی: شهريک وهاو هل بۆ خودا برپاردان. ديسان ووتی چيتر؟ پيغه مبهړ ﷺ فه رمووی: کوشتنی مندا له که ت له ترسی برسيږي دا. ديسان ووتی چيتر؟ پيغه مبهړ ﷺ فه رمووی: زينا بکه يت له گهل هاوسه روحه لالی دراوسی که تدا.

وه خواي گه وره وهك پشت راست كړدنه وهی نه مه ده فه رميت: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ۶۸) واته: هه روه ها نه وانه ی له په رستندا هاوبه شی بۆ خودا برپارناده ن ، وه که سیش به ناحق ناکوژن که خودا کوشتنی حرام کړدوه وزينا ناکه ن، به لام نه وانه ی نه م کاره خراپانه نه نجام بدات نه و توشی سزاو نازارو پيسواي ده بيت.

گه وره ترين تاوانه گه وره کان

پيغه مبهړ ﷺ له سهر نه و پرسیاره ی لی کړا جوړه کانی تاوانه گه وره کانی خسته پور که به م شيوه یه: _

گه وره ترين جوړی شيرک: بريتي یه له هاوبه ش وهاوتايه ك بۆ خودا برپارېده يت.

گه وره ترين جوړی کوشتن: بريتي یه له کوشتنی مندا له که ت له ترسی برسيږي دا، که هاوبه شت بيت له خواردن وخوردنه وه.

گه وره ترين جوړی زينا: بريتي یه له زينا کړدن به هاوسه روحه لالی دراوسي که ت.

امام نړوی ده ټيټ: لهم فرموده بدها دوست نشانی تاوانه گموره کان ده کات که برين له: هاو هل وشهريک بۆ خودا برپاردان، هه روه ها کوشتی به ناحق.

به لام جگه له شهريک پهيدا کړدن وکوشتی ناحق، نير چی تر هيه له زيناو نيربازی ، رپا خوادن "سو" و نازاردانی دايك وباو ك، جادوگري ، بو هتان كړدن به كچانی داوین پاك، هه لتهان له بهر كانی جهنگ، وه جوړه كانی تر له تاوانه گموره کان ، نه واهي جوړ وړيژو نه اندازه وهز كاری تاوانه كهيان حوكم وياسای تايه تي خزيانيان هيه، وه كاتيك به مانه ده ورتريت تاوانه گموره کان مبهست ليړه دا وهك نهويه بلټيت له بهرامبر نه مه دا (كارو چاكه گموره كان) هيه، بويه ده ورتريت تاوانه گموره كان... والله اعلم. (شرح مسلم: ۸۴/۲).

ابن القيم الجوزی

واته زینا کردن جوّری هیه ، جا زینا کردن له گه لّ ئافره تیّکدا که هاوسه رومیّردی هه بیّت زۆرگه وره تره له کچیک و ئافره تیّک که هاوسه ری نه بیّت ، چونکه به ئه نجامدانی ئه م کاره توّ خیانه ت له حه لّی که سیّک ده که یت و سه رجیّگی ده شیۆینیت و هه رچه نده وه چه و نه وه ی تیّکه لّ و ده شیۆینیت. جا زینا کردن له گه لّ ئافره ت و هاوسه ری دراوسی که تدا زۆر مه تر سیدار تره گه وره تره له لای خوی گه وره له گه لّ زینا کردن له گه لّ سه د ئافره تی بیّ میّرد دا ، چونکه هه ریه وه ی که میّرده که ی دراوسیته ئیتر چه ندین ماف پیشیل ده که یت که له هه ره تاوانه گه وره کانه . وه پیّغه مبه ری خودا ﷺ ده فرمیّت: (لا یدخل الجنّة من لا یأمن جاهد بوائقه). واته : ناچیت به هه شته وه ئه وه ی دراوسی که ی له شه پو خراپه ی ئه مین نه بیّت.

جا به ئه ندازه ی دووری و نزیکه ی که سه کان پێژه تاوانکاریه که گه وره تره ده بیّته وه . بۆ نمونه : ئه گه ر زینا بکه یت به رامبه ر دراوسی که ت ، ئه گه ر خزم و که ست بن ئه و زیاتر له پێژه ی تاوانه که زیاد ده کات له پیشیل کردنی مافی تر...

جا ئه گه ر "میّردی ئافره ته که" دراوسیته و زینات کردوه له گه لّی له مالّ ده رچو بیّت یان بۆ شاریک چو بیّت بۆ "نوێژ" ، خویندنه وه وه رگرتنی زانست ، کار ، جیهاد" ئه و تاوانه که زیاتر ده بیّت. ته نانه ت ئه گه ر زینا له گه لّ خیرانی تیّکۆشه ریکدا بکه یت که له پیتا و خودادا تیّ ده کۆشیت ، ئه و له قیامه تدا به تیّکۆشه ره که ده وتیّت: (خذ من حسناته ماشئت. قال النبی: فما ظنکم؟) واته : به ئاره زووی خۆت له خیر و چاکه کانی به ره چه ندت ده ته وی. وه پیّغه مبه ر فه رمووی: ئایا پیتان وایه هیچی بۆ جیّ ده هیّلیّت؟ واته : ئایا گومان ده به ن له و کاته دا باوک خواخوایه تی مافیکی له لای

^۱ - ئه م فه رموده یه (صحیح)ه ، (مسلم: ۲/۲۰ نووی) گێڕاویه ته وه له فه رموده ی (ابی هریره) وه (بخاری: ۶۰۱۶) به م جوّه گێڕاویه ته وه : (والله لا یؤمن ، والله لا یؤمن ، قیل: من یارسول الله ﷺ: الذی لا یؤمن جاهد بوائقه) واته : وه الله ی باوه ری نی یه ، والله ی باوه ری نی یه . روتیان: کی ئه ی پیّغه مبه ری خودا ؟ فه رمووی: ئه و که سه ی درووسی که ی له شه ی پارێزراو نه بیّت.

^۲ - ئه م فه رموده یه (صحیح)ه ، (مسلم: ۱۳/۴۶ نووی) گێڕاویه ته وه .

مندالۀ که ی بیت تا لئی وهر بگریته وه، ئایا له وکاته ناپه حه تدا هیچ خیریک بۆ کابرای زیناکه ر ده میلئیته وه؟ بئ گومان نه خیر.

جا نه گه ر ئه و ئافره ته ی زینات کرد له گه لیدا له کهس وکاری خۆت بیت، ئه و تاوانه که زیاتر ده کات به وه ی که خیانت و ناپاکیشیت کرد له خزم و کهس و کاره که ت. وه نه گه ر که شی زیناکه ر خیزاندار بیت، ئه و تاوانه که زیاتر گه وره تر ده بیت له سه ری. خۆ نه گه ر زیناکه ر به ته مه ن و پیربیت، ئه و له مه مووی خراپترو گه وره ترو مه تر سیدار تره. وه به یه کیک له و سی که سه داده نریت که خوی گه وره له پۆزی قیامه تدا ته ماشایان ناکات، نه قسه یان له گه لدا ده کات وه نه پشتیوانیان ده کات و سزایه کی سه ختی بۆ بپارده دات که پیغه مبه ر ده فهرمیت: (ثلاث لا یکلمهم الله یوم القیامه ولا یزکیهم. قال أبو معاویه: ولا ینظر إلیهم ولهم عذاب الیم: شیخ زان، و ملک کذب، و عائل مستکبر).^۱ واته: سی کهس له قیامه تدا خوی گه وره نه قسه یان له گه ل ده کات نه

^۱ - نهم فهرموده یه (صحیح) ه، (مسلم: ۱۱۶/۲) گێراویه تیه وه له فهرموده ی (ابی هریره).

وه (امام نووی) ده لیت: قسه ی چاکه و باشه یان له گه لدا ناکات، به لکو به زمانی توندو تیز و توریه وه قسه یان له گه لدا ده کات. وه جه ماوه ری رافه کاران "جمهور المفسرین" بیان وابیه که: مه به ست له وه ی که قسه یان له گه لدا ناکات، واتا به شیوازیك نادویت تا سودمهند و دل خۆش بن. وه ووتراوه که: فریشته کان پشوازیان لی ناکه ن و به خیر هاتیان ناکه ن.

وه مه به ست له "ته ماشایان ناکات" واته: روویان تی ناکات، چونکه ته ماشا کردنی خوی گه وره له و رۆژه دا واتای رژاندنی سۆز و میهره بانی بۆیان.

وه مه به ست له "پشوازیان ناکات" (زجاج) ده لیت: واتا ستایشیان ناکات. وه ووتراوه: واته پاکیان ناکاته وه له پیسی و ژهنگی تاوانکاری.

وه (قاضی عیاض) ده لیت: نهمه زهنگی مفرسی یه هه رسیکیان جوژه تاوانیکیان نه بجام داوه که نه ده بوو بیان کردایه، چونکه دووری ههیه له نیوان خودی خۆیان و تاوانه که یاندا، چونکه هیچ پتوستان بیان نی یه و بیانووی نه بجام دانسی نهم تاوانه یان نی یه، له کاتیکیدا پتوستان بوو هه ر سیکیان زیاتر روویان بکرا دایه خوی گه وره.

بابه تی "پیری زینا که ر" که ژیری به ره و پوختی ده جیت و حه زو ئاره زووی که م ده یته وه و ته مه نی به سه ر چووه له مردن نزیک بووه ته وه، له مه مان کاتدا حه زو ئاره زووی سیکسی تهنگی پی هه ل چنیه وه ک لاوتک، پاشان که حه لاتی خۆی ههیه بۆ په نا ده بات بۆ نهم کاره بپروانه شه رحی نووی بۆ "مسلم: ۱۱۹/۲).

پشتیوانیان دهکات "معاویه دهلیت": و نه ته ماشایان دهکات، و سزایه کی توندوتیزیان هه یه بریتی یه له: پیریکی زیناکهر، دهسه لاتداریکی درۆزنکار، هه ژاریکی لووت به رزو خۆ به زل زان.

جا کات وشوین وجیگاش پۆلی خۆی هه یه له زیادکردنی قه باره ی تاوانه که دا. بۆ نمونه نه گهر ئه و تاوانکاریه له مانگی حهرام و په مه زاندا بێت، یا خود له شاری مه ککه ی پیروژدا بێت، یا ن کاتیکی مه زن و پیروژ له لای خودا گه و ره بێت و هه کاتی نوێژیان گه راو قبوڵ بوونی نزا... که واته به پیتی ئه م هۆکارانه کاریگه ری زیادوکه می یا ن گه و ره یی و بچوکی قه باره ی زیانی تاوانه که ده رده که و یت و په لدارده که یت. خودا پشت و په نامان بێت.

حیکمهت و دانایی له برینی دهستی دزدان¹

خوای گه و ره ده ست برینی دزی کردۆته سزایه ک بۆ ئه و به دکاریه و تاوانکاریه ی که له شیوه و دیمه نی پشیل و ماردایه که هه ر نازانیت چۆن و له کوێ پهیدا ده بن و کاری چه په لی خۆی نه نجام ده دات و به ره می ماند و بوون و هه ول و کۆششی چه ندین ساله ی مرۆفه کان به ناحقه ده بات و مالی خه لکی کاو له ده کات. هه ربۆیه خوای گه و ره سزای داوه به برینی ئه و نه ندانه ی که کاری دزی پی نه نجام ده دات، و هه سزای کۆشتن و دارکاری له م دوور خستۆته وه.

¹ - تیبینی ئه وه ده که یت که هه موو دزیک ده ستی نابریته وه، چونکه سیافی ئایه ته قورئانه که به (السارق والسارقة) واته سه ره تای به (الف ولام) ی مه عریفه ده ست پی کردووه. واته که سیک که پشه ی هه می شه یی بریتییت له دزی و هه ناسرایت به م کاره چه په له. و هه دوور بێت له سه رده می گرانی و نه هه مه تی و برستی و وه یسانووی ته راوی نه ییت له سه ر نه نجام دانی ئه م کاره، چونکه له سه رده می خه لیفه عومهری کوری خه تاب ئه م حوکمی ده ست برینی دزه هه لگه را به مه زی بلا و بوونه وه ی بی کاری و برستی و گرانی به سه ر و لاتدا. "وه رگێر"

جۆره كانى كه فاره تى تاوان

خوای گه وره بۆ لى خوش بوون له تاوانه كان كه فاره تى داناوه وهك به رامبه ريك و نيهت سافيهك بۆ ليخوشبون له تاوانه كان. ههروهكو سى جۆر سزا ههيه له هه موو تاوانه گه وره كان. به هه مان شيوهش سى جۆره كه فاره ت ههيه كه فاره ت ههيه كه بریتين له (پزگار كردن - خواردن دان - پۆژووگرتن) پزگار كردن مه به ست لى - ززگار كردنى به ندهيه كه مۆفیکى كۆيله ئازادى بكه يت وه نان دان و خواردن و به خشانده وه

به شه كانى تاوانكارى به پى كه فاره ته كه ي

خوای گه وره تاوانكارى كه كردوه به سى به شه وه.
به شى به كه م: كه سزای هه د (الحد) ى بۆ داناوه پى وىستى به كه فاره ت نه كردوه.

به شى دووه م: پى وىستى به (هه د) نه كردوه له برى ئه وه كه فاره تى بۆ داناوه. وهكو تاوانه كانى (چونه لای خيزان له پۆژانى مانگى په مه زان) و كاتى ئيحرام پۆشين له هه ج و عه مره دا) وه كوشتنى بيمه به ست و سویند خواردن به درۆ.

وه به شى سى به م: كه نه پى وىستى به كه فاره ت ههيه وه نه (هه د) یش كه ئه مهش ده بیهته دوو به شه وه:

۱. ئه وانه ي كه قه دهغه كردن يان سروش تى به وه ره له سروش تى مۆف دان نه شياوه وهك: خواردنى پيسايى و خواردنه وه ي ميز و خوین.

۲. جۆريكه مه فسه ده و خراپيه كه ي كه متر بیهت له ئاستى ئه وه ي كه پى وىست به (هه د) بكات، وهك نه زر كردن و ماچ كردن و به ركه وتن، قسه كردن - وه دزى بچوك (دزینی پاره ي كه م) و هاوشیوه كان.

ئەو جۆرەى كە كە فارەتى پىۋىستە

ئەو جۆرەى كە كە فارەتى پىۋىستە سى جۆرە: _

يەكەم: ئەو كارەى كە لە بنە پەتدا موباحە وپپىدراوہ، بەلام دواتر لە كاتىكدا يان دواتر بۆ ماوہ يەك قەدغەو حەرام كراوہ. وەكو چوونە لای خىزان لە كاتى ئىحرامى حەج وپۆڭوگرتندا. بەلام زانا يان لە چوونە لای ئافرەت لە كاتى "بى نوپى - سوپى مانگانە" دا، ناكۆكن كە ئايا لەم جۆرە يە يان حوكمى جىياوازترە. ئەمە لە بابەتى سەر زە نشت كراوہ كانە. "زواجر"

دووەم: كارانىك وەكو "نە زركردن بۆ خودا يان سوپىند خواردن يان پەيماندىك بە خودا" يان حەرام بوو يەك كە بىە وپت حەلالى بكات، ئەوا لە سزايدا خواى گەورە كە فارەتى بۆ داناوہ وەناوى ناوہ (تخلە)، جا ئەم كە فارەتە تاوانى ئەو بى پىزى يە ناسپىتە وەكە سوپىندى بە درۆ بە خودا خواردوہ وەكو ھەندىك لە زانا يان گومان دەبەن. چونكە دەگونجىت سوپىند خواردن واجب بىت، وە ھەندى حالە تىش "موستە حەب" بىت يان "مباح" بىت، بەلكو كە فارەتە كە حەلال كردنى بە لىنە كە يە. ئەمە يان لە بابەتى حەلال كردنى "تخلە".

سى يەم: ئەو شتانەى كە پىۋىستى بە قەرەبوو ھە يە وەك كوشتنى بى مەبەست، كوشتنى بى مەبەست لە پراو كرتندا ھەرچەندە باتاوانىش نە بىت. كە ئەمانە لە بابەتى قەرەبوو كانە "الجوابر".^۱

ھىچ كاتىك لە سزاي تاوانكارىدا ئەم شتانە كۆنابىتەوہ

لە سزادانى كەسى تاوانكاردا ھىچ كاتىك لە يەك كاتدا حەد و سەر زە نشت كردن كۆنابىتەوہ. ئەوہى پىۋىستى بە سەر زە نشتە ئەوا حەدى ناوېت. ئەوہ ىشى حەدى

^۱ - كە فارەتى نەم جۆرە يان: زواجر - سەر زە نشت كراوہ كا. تخلە: حەلال كراوہ كان، جوابر: قەرەبوو كراوہ كان. بىروانە (فتح البارى: ۸۰/۱۲، ۱۸۴، ۱۸۶).

نه خوښی و چاره سهر

ويست سهرزه نيشتي ناوېت. وه هره ها نه گهر كه فاره تي ويست نه وا پيوېستي به حد نى يه، وه نه گهر حدى ويست نه وا پيوېستي به كه فاره ت نى يه.

نایا سزای سهرزه نشت كردن تعزير و كه فاره ت كۆده بېته وه له تاوانيكدا كه پيوېست به حد نه كات؟

وهك چونه لای خيزان له كاتى ئيحرام وپوژووگرتندا وسوړى مانگانه دا "حه يز" كه پيوېستي به كه فاره ت هه يه. له م باره دا دوو بچوون هه يه:

وتراوه كه: پيوېستي به سزای "تعزير" هه يه كه ياساكانى پيشيل كردوه كه چووته لای خيزانى له كاتى هه يزدا.

وه وتراوه كه: پيوېست به "تعزير" ناكات ته نها كه فاره تي هه يه، چونكه كار هه كه ده سرپته وه و قهره بوو كراوه ته وه.

سزا قه ده ريه كان

سزا قه ده ريه كان دوو جوړن. جوړيكيان تاييه ته به دل وده رون، وه جوړه كه ي تريان تاييه ته به جهسته و مال و سامان.

۵۷- سزا قه ده ريه كانى تاييه ت به دل؛

نه وه ي تاييه ته به دل له كان دوو جوړن:

يه كه ميان: ئيش ونازار به دل ده كات.

دوه ميان: پيگرتن وبن بر كردنى نه و شتانه ي كه ژيانى دليان به دهسته. جا نه گهر نه م حال ته پوويده نه واده كانى دروست ده بن. جا نازارو ئيشى دل له هه موو ئيشه كانى تر به ئيش ونازار تره و بنه پرتى سزای جهسته يه. جا نه م سزايه كه م زيار ده كات، له دل وه بچ جهسته ده چيټ و له جهسته شه وه بچ دل ده چيټ. جاكاتيك ده رون وپوچ له جهسته جيا ده بېته وه نه وكاته سزاكه تاييه ت ده بېت به دل وده رون كه پيى ده وترپت سزای گوړ ياخود جيهانى به رزه خ. كه سزای نه م جيهانه وهك سزای جيهانى دونيا وايه.

جۆره کانی سزا قه ده ریه کان له سهر جهسته

۵۸- سزا قه ده ریه کان به سهر جهسته دا:

دیسانه وه ئه م جۆره سزایه ده کریتته دوو به شه وه: _

جۆریکیان له دنیا دا به ، وه جۆره که ی تریان له قیامه تدا به . وه سه ختی و به رده وام بوونیان به نده له سهر پێژهی و جۆر و نۆری به رته نجامی ئه و خراپیه ی که لێی که و توه ته وه . وه له بنه پره تدا نه له دنیا و نه له قیامه تدا شه پو خراپه کاری نی به ته نها تاوانکاری و سزا که ی نه بیته . وه بنه پره تی هه موو تاوانیکیش شه پو خراپه ی ده روون و به دکرداریه که ناوی خراپه و شه پ بپواته وه به سهر هه موو یاندا . وه هه ر ئه و دووانه یه که پێغه مبه ر ﷺ هه میشه له سه ره تای و تاره کانیدا پشت و په نای ده به ست به خودا له مه ترسیاندا که ده یفه رموو: (ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ، وسیئات أعمالنا) .^۱ واته: په نا به خودا ده گرین له شه پو خراپه ی ده رویمان و به دکرداری کردوه کانمان .

جا به دکرداری کردوه ده کانمان "سیئات الاعمال" به شیکه له به شه زۆر خراپه کانی ده روون، واته ده روون "نفس" سه رچاوه ی هه موو خراپه یه که .
واتای برگه ی (وسیئات أعمالنا) له فهرمووده که:
له واتای ئه م برگه دا پای جیاواز هه یه که ئایا مه به ستی ته نها "کاره خراپه کانمانه"؟ وه ک بلیی باسی لقیک بکات له بنه مایه ک له په گه زی خۆی؟ یا خود بیتی (من) بۆ زیاتر خسته په و کاره که هاتوه ؟
پایه ک هه یه ووتراوه: واتاکه ی له وه دا کۆبووه ته وه که په نا به خودا ده گرم له هه موو شه پیک که سه رچاوه ی ده روونه که مایه ی هینانی به لاوسزایه بۆ سه ر مرقۆ. جا

^۱ - ئه مه به شیکه له فهرمووده یه کی درێژی (صحیح) (اصحاب السنن) وه که سانی تریش گێڕاویانه ته وه . وه شیخ البانی ده لیت: وه به راستی سه لیتراوه له پێغه مبه ره وه که ئه م فهرمووده یه ی فیری هاوه لانی ده کرد که له ووتار و ده ست پیک گوتاره کانیدا ییتمه وه وه ک پشه کی یه ک پشتی بۆ به ستن له داواکاریه کانیدا . ۱ ه، پروانه (مقدمه حقیقه الصیام: ص ۹).

مەبەست لىرەدا پەناگرتنە لەسەرچاوە و لقەکانى شەپوخراپە و مەبەستەکان و بەرئەنجامەكەى. ھەريۆيە كاتىك فريشتەكانىش بۆ باوەپداران دەپارێنەو دەلێن: (وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتُهُ... غافر: ٩) واتە: خوادايە لەخراپە و خراپەكارى بىيان پارێزە، وەھەركەسىكت لەخراپە و خراپەكارى پاراست واتە پەحم و ميهري خۆت پژاندوو بەسەريدا.

جا ئەم نزايە لەم ئايەتە پيرۆزەدا دووشتى لەخۆ گرتوو:

يەكەميان پاراستنيانە لەخراپەى كردهوكان ، دووهميان لەتۆلە و سزاي خراپەى كردهوكان كەژياني مرۆفە دەشيۆينيت. جاكەواتە ھەركاتىك خوداي گەرە مرۆفە پاراست لەبەدكاري، ئەوا راستەوخۆ دەپارێزيت لەتۆلە و سزاي بەدكاريەكانىشى. ھەرچەندە ئەم ئايەتە پيرۆزە ئاماژە بۆ ئەو دەكات كەبۆ تى نەكەوتن لەتۆلە و سزاي كارەكانمان، پيوستە خۆمان لەخراپەكاري بپاريزين و خواي گەرەش بمان پاريزيت.

جا ئەگەر ووترا: مەبەست لەم نزايە پاراستنى مرۆفە لەسزاكانى دۆزەخ، كەواتە خراپەكان "السَّيِّئَاتِ" مەبەست لىي خراپەكاريە و بەدكاري يە، واتە ئەوھى فريشتەكان بۆت دەپارێنەو ھەمان مەبەستە كە پيغەمبەر ﷺ پەناي گرتوو لىي. جا لىرەدا ووشەى (يَوْمَئِذٍ) واتە لەو پۆزەدا پەدى ئەم بۆچوونە نادريتەو، بەلكو مەبەست لىي پاراستنى لەخراپەكاري و بەدكاري يە لەو پۆزەدا، كەبريتيە لە خراپەكان لەدەروندا.

و ھەوتراو: پاراستن لەخراپەكان دوو جۆرە:

١. پاراستن لەئەنجام نەداني بەدكاري و خراپەكاري.
 ٢. پاراستن لە تۆلە و سزاي بەدكاري ئەگەر ئەنجام درا ، بەليخۆش بوون.
- كە ئەم ئايەتە پيرۆزە ھەردوو داواكارىيەكەى لەخۆگرتوو.

جا با له ناوه پۆکی ئەم داواکارییهی فریشتەکان ورد بینەو له ئایەتە پیرۆزەدا.
چۆن چۆنی باسی گەورەیی باوه پویاوه پداران دەکەن و کردەوێ چاکە دەنرخین
وداواى لى خوش بوون بق باوه پداران دەکەنوه له ميانەى نزاو پارانه وه که یاندا له
خودای میهره بان ده پاپینه وه که خاوهنى زانست و سۆزو میهره بانى یه . زانیاره
به لاوازی مرۆف و سه ره سه ختی دوژمنه که یان، به چه زو ئاره زووه کانیا، به سه رچاوه ی
تاوانه کانیا، که به میهره بانى وزانیاری خۆی کاتیک که کۆرپه له ی له سکی دایکیدا
گه وره ی کردن و وه سۆزو په حمه تی به سه ردا پشتن ، ئەو سۆزو په حمه تی که
هه موو جیهان وه موو شتیکی داپۆشیوه . که په حمیان پی بکات وه باوه پداران
ویه کتاپه رستان توشی سزای کاره کانیا نه بن ، چونکه خوای گه وره خاوهنى
فراوانی په حمه ته . هه رکه سیك ئەو سۆزو میهره بانیه نه یگریته وه ، ئەوا به دکارترین
وسه رلیشیواوترین مرۆف ، وه دواتر ده پاپینه وه تا خای گه وره له ته وه به کاران
خۆشبیت، که بوونه ته پیبوازی کروانی خواپه رستی و ده ست به ردارى خراپه کاری
بوونه ، دواتر داواو نزا ده کهن که خوای گه وره له تۆله و سزای دۆزه خ پارێزداویان
بکات وه باوه پداران به خۆیان وه اوسه ره کانیا نه وه به به هشتی به رین شاد بکات .
خوای گه وره خاوهنى به لێن و په یمانی خۆیه تی و وه به لێنی به هه شتی پی داوون
به هۆی کۆمه لى هۆکاره وه .

پوخته که ی بریتی یه له پارانه وه ونزای فریشتەکان بۆیان که خودا په حم و به زه بیان
به سه ردا بپژینیت وه به وه ش له کاره کانیا نه وه سه رکه و تووین تا فریشتەکانیش
له پوانگه ی کاره کانیا نه وه بۆیان بپاپینه وه . پاشان فریشتەکان کۆتایی
نزاو پارانه وه که یان به م برگه پیرۆزه ته واو ده کهن . (إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) واته :
به پاستی تۆ عه زیزودانايت .

جا "عزیز" له (عه زه وه) هاتوه ، که که مالى هیزو قودره ته . وه دانايش "الحکیم"
لوتکه و که مالى زانیاری وزانسته . که واته به م دووسیفه ته پیرۆز و شکۆیه خوای

نەخشى و چارەسەر

گەرە بېيارو فرمان دەدات وە کارەکان يەكلا دەکاتەو، کەسەرچاوەی هەموو دروست کردنێک و شەریعت و فەرمانێکە .

پوختەى مەبەست:

تۆلەوسزای خراپەکارى جۆراوجۆرە لە سزا شەریعەکان ووسزاقەدەریەکان کەتوشى يان دڵ دەبێت ياخود جەستە ،ياخود هەردووکیان لەیەك کاتدا ، وەهەرەو هەما سزاکانى ژيانى بەرزەخ لەپاش مردن، وە سزاکانى جەستە لە پۆزى حەشردا. جا تاوانکارى خالى نى يە لەسزا ،بەلام کەسى تاوانکار وەك سەرخۆش و بى ھۆش وایە هەست بە ئازارو ئیش ناکات تاکاتیك بە ئاگادیتەو. جا کەلەكەبوون وکۆبوونەوێ سزاکان لەسەر يەكترى ،نمونەى زۆر مانەوێ سوتاو لە نێو ئاگرادا، وەمانەوێ خنكاو لە نێو ئاودا.

جا زۆر کەسى تاوانکار هەست بە خراپەکانى ناکات ، چونکە هیچ دیاردەيەك هەست پى ناکات، بەلام نازانیت کە ئەمە کەمەندکیش کردنە وەك کارى لەسەرخۆى ژەھرى کوشندەوایە لە نێوجەستەدا. جا ئەگەر زوو فریای چارەسەرکردن کەوێت، ئەوا بەرەوچاک بوونەو دەچیت گەر نا ئەوا ئەو بەرەو هەلدێر و تیاچوون هەنگاودەنیت. جا بەهەمان شێوە کەلەكەبوون وکۆبوونەوێ تاوان لەسەر تاوان مۆژ توشى تیاچوون دەکات...پەنادەگرین بەخوا.

جۆرەکانى سزاقەدەریەکان لەسەر دڵ

لێرەدا هەندیک لە تۆلەوسزاکان دەهێنمەوێ یاد کەلەبەرئەنجامى تاوانکاریدا دروست دەبن بە ئومێدى ئەوێ بێتە مایەى هەلھاتن ودرگرتن لەتاوان و تاوانکاران.

۵۹- تاوان مایەى پەردەپۆش کردنى دڵ و بیستن و بینایى یە :

تاوان دڵەکان دادەخات و مۆرى بى ئاگایى لى دەدات وە بینایى کوێردەکات وگۆیەکان کە پەردەکات ھۆشو ھەستى مۆژ لەناودەبات یادی خودا بێردەباتەو،

وہ مرؤفہ خودی خویشی لہ بیر دہ کاو دلہ کان ژہنگاوی دہ کات ، سنگ وئاسق و بیرتہ سک دہ کاتہ وہ . دہردو نہ خویشی و بہ لہا بہ سہر دل و جہستہ دا دہبارینیت و ئارہ زووی جلہ وی دہسہ لات بہ دہست دہہینیت ، پاستیہ کان لہ دہست دہدات .

مہرہ کو (امام احمد) دہ گپرتہ وہ کہ (حذیفہ بن الیمان) دہ لیت: دلہ کان چوار جۆرن: دلئیکی خاویں و پرشنگ دار کہ دلئ باوہ پدارہ ، و دہ لئیکی تاریک و پہردہ پۆش کراو کہ دلئ بئ باوہ پہ ، و دہ لئیکی نہ خویش و شکست خواردو کہ دلئ دوپوہ و کاتہ . و دہ لئیک کہ مہ میشہ لہ نیوان دوو جہ مسہردایہ ، جہ مسہری دوپووی و جہ مسہری باوہ پ، جاکامیان زال بوون سہرئہ نجامہ کہ ی بہ ندہ لہ سہری .

۶۰- تاوان دہ بیتہ ہوی نہ ہیشتنی گویرایہ لی و تہ مہ لی لہ پہ رستندا :

۶۱- تاوان دل کویر و کەرولال دہ کات :

تاوان دل ژہنگن دہ کات و پہردہ پۆشی دہ کات لہ بہ رامبہر بہ حق و حق ویستی و پاستی کویر و کەرولالی دہ کات، پاستی بہ ناپاستی دہ بینیت و پووناکی بہ تاریکی و بہ پپچہ وانہ وہ ، چونکہ ہۆش و ہۆشیاری دل لہ دہست دہدات . لہ و کاتہ دا چاندئ کہ سیکی نابینا لہ پہنگہ کان تی دہ گات . و چہ ندہ کہ پ لہ ناسینہ وہ ی دہنگہ کان دہ گات و چہ ندہ لال دہ توانیت ئاوازی جوان بچریت و وشہ ی جوان دہرپریت . ئہ ویش ہیندہ ی ئہ مانہ لہ حق و حق ویستی دہ گات و دہیناسیتہ وہ .

دواتریش کویر و کەرولالی دل دہ گوازیٹہ وہ بۆ ئہ ندامہ کان جہستہ ، چونکہ ہۆشیاری و بینای پاست و دروست لہ دل و دہروندایہ . و خوا ی گہرہ دہ فہرمیت: (فَاتَّيْهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ.. الحج: ۴۶) واتہ : جاوہ نہ بیت ہہر چاوان کویر و نابینا بوبیت ، بہ لکو ئہ و دلانہ کویر دہ بن وا لہ سینہ کاندان "چونکہ ہہر پوالہ ت دہ بینیت و ناوہ پۆک لیٹ ناداتہ وہ " .

جا ئہ م ئایہ تہ مہ بہستی لہ وہ نی یہ کہ بہ ہیچ شیوہ یہ ک چاو کویر نابیت و نابینا نابیت ، ئہ وہ تا لہ شوینیتکی تردا لہ باسی باسی حوکی کاری شہرعی دا

نه خوښی و چاره سهر

ده فهرمیت: (لیس علی الأعمی حرج... النور: ۶۱) واته: له کاری شه رعیدا کوټرونابینا گله بیان له سهر نی یه.

هروه ها ده فهرمیت: (عَبَسَ وَتَوَلَّى * أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى.. عبس: ۱-۲) واته:

پیغه مبه ر پوی گرځ کړو پوی وه رگټړا، کاتیک بړواداریکی کوټر هات بۆ لای. به لکو مه به ست لیږه دا هوشیاری و بینایی راسته قینه و دروسته که له دلدايه^۱، هره بویه پیغه مبه ر ده فهرمیت: (لیس الشدید بالصرعة، ولكنه الذي يملك نفسه عند الغضب).^۲ واته: به هیژ نه وکه سه نی یه که زړانبارو پالنه وان بیت، به لکو نه و که سه یه که له کاتی توپه یدا خوگر بیت..

هروه ها ده فهرمیت: (لیس المسکین بالطواف الذي ترده اللقمة واللقمتان، ولكن المسکین الذي لا یسأل الناس، ولا یفطن له فی تصدق علیه).^۳ واته: هه ژارو فه قیر نه و که سه نی یه که ده روزه ده کات لیږه له وټ پاروویه ک یان دوو پارووی بدریتې، به لکو هه ژار نه وکه سه یه که ده روزه ناکات داوا له که س ناکات، وه که سیش هه ستی پی ناکات که هه ژاره تاخیری پی بکات.

پوخته ی مه به ست:

تاوان دهر دو به لایه که یه دل کر مه پړنو ژه نځاوی ده کات وه له پاستی و کوټرو که پولالی ده کات.

۶۲- تاوان ده بیته مایه ی پوچوونی دل بؤ ناسته نزمه کان:

دل خوی گوره پړزی لی ناوه و کړدویه تیه جیگایه کی پړوز، که خوښه ویستی وترس و بیننی خوی تیدا پواندوه. وه جیگه ی چه که ره بوونی بیروباوه پی پاک و بی

^۱ - نه وه تا مه حوی شاعر ده لیت:

سهر که جوښکی نه بی، زر که تالم بؤ چمی یه

دل که جوښکی نه بی، شیشه ی به تالم بؤ چی یه " وه رگټړ"

^۲ - نهم فهرموده یه (صحیح)، (بخاری: ۶۱۱۴) وه (مسلم: ۱۶۶/۱۶ - نووی) گټړ او یانه ته وه.

^۳ - نهم فهرموده یه (صحیح)، (بخاری: ۱۴۷۹) وه (مسلم: ۱۳۲/۷ - نووی) گټړ او یانه ته وه.

گه رده که هه میسه به یادی خودا نارام و هیمن و دلنیا بیّت. وه به کرده وه جوانه کانی به رزده بیته وه تا ده گاته ئاستی عهرشی مه زنی خودا له ئاسمانی میهر و سوژی خودادا مه له ده کات، به لام به هۆکاری تاوان و تاوانکاری و سه ریچییه وه، ئاستی نزم ده بیته وه و به پۆخی خواره وهی خواره وه دا "ئاسته نزمه کان" پۆده چیت. که هه میسه ده بیته جیگه ی شته پرپوچ و قیزه ونه کان.

٦٣- تاوان دل کویر ده کات:

هه روه کو چۆن وینه پهش و کویر ده بیته وه، دواتر ئه و دلّه پووناکی نامینیت و وه له دلی ئاده میزادیکه وه ده گۆپییت بۆ دلی ئاژه لیک که دواتر له ئاکاری خاونه کهیدا پهنگ ده داته وه.

جا هه ندی دل هه یه خوای گه وره کویری ده کات وه له سه ر شیوازی "به راز" ده رده که ویت که لیک چوون هه یه له نیاوان ئه و ئاژه له و کاری ئه و که سه دا. وه هه یه له و دلانه ده چیته سه ر ئاکاری "سه گ و گویدریژ و مار و دوپشک"، ئه مه لیکدانه وه ی (سفیان بن عینه) یه بۆ ئه م ئایه ته پیروژه که ده فه رمیت: (وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ... الأنعام: ٣٨) واته: هه ر زینده وه رو گیانه وه ریک به سه ر زه ویدا بپوات، وه هه ر بالنده یه ک به باله کانی بفریت، وه کو ئیوه خاوه نی گه ل و ئومه تن.

که "سفیان" ده لیت: مرۆف هه یه دلی له سه ر ئاکاری شیره، وه هه یانه له سه ر ئاکاری سه گ و به رازو گویدریژ، وه هه یه له سه ر شیوه ی تاوس دا به جل و به رگیدا خۆی ده نوینیت، هه یه وه کو گویدریژ بارکراوه وه هه یانه وه کو که له شیره، وه هه یه له پووح سوکیدا وه ک کۆتروایه، وه هه یانه وه کو مه پ هه ر خیر و پیت و فه پن. وه هه یانه وه کو پۆین له مامه له وکاردا، وه خوای گه وره که سانی گیل و گه وجی هه ندی جار به گویدریژ چوواندوه، وه هه ندی جاریش به سه گ و ئاژه له.

نهم ليک چوونانه له ناخه وه دا زور به هيژ ده بټ تا کاريگري هيه له سهر ټاکارو پوخسارو مامه لای نه و که سانه که مرقی وردبين وخواه ن فیراسه هه سستی پی ده کات. که هه ندی جاریش وینه و پوخساریان چووه ته سهر نه و جوړه ناژه له که له میژوودا پرویداو ه که خوی گوره به سهر جوله که کانیدا هیناوه.^۱ وه خوی گوره نهم کاره به سهر قه ومیکی نهم نومه ته دا ده هیئت که ده یان کات به مه یمون و به راز.^۲

جا سبحان الله چه ند دلی شیواو شکست هیه خاوه نه که ی بی ناگایه؟ وه چه ند دل کویر بوو وپوچوو هیه؟ وه چه ندین که س سرگردان بووه به پیا هه لدانی خه لکی؟ وه مه غرور و سهر که ش بووه به په رده پوښی خودا بوی؟ وه که مه ندکیش بووه به نیعمه ته کانی خودا بوی؟!

نه مانه هر هه مووی سزاو پيسواييه، به لام خاوه نه که ی واده زانیت پزی لیتر او ه.

۶۴- فیل کردنی خوی گوره له فیلبازان:

۶۵- خه نه تاندنی فیلبازان له لایه ن خوی گوره وه:

۶۶- گائته کردنی خوی گوره به گائته جاران:

۶۷- که نار خستنی نه و دلانه ی که له حه ق لایان داوه:

۶۸- تاوان دل تیک ده شکنیت و ناوه ژووی ده کاته وه:

تاوان ده بټته مایه ی شیواندنی سهرجه م پیوه ره کانی دل وده رونی تاوانکار، به شیوازیک که حه ق به ناحه ق ده زانیت و هراستی به ناراستی، وه خیر وچا که به شه پ ده زانیت.

^۱ - پروانه سهر گوزه شته ی (قریه القرو د) له زنجیره ی (قصص من القرآن : رضوان جامع رضوان).

^۲ - نهم فرموده به (صحیح ه)، (بخاری: ۵۵۹۰) به هه ترا سر او ی "معلق"، و (حافظ) هیتراتی له (الفتح: ۵۴/۱۰) گپړاویانه ته وه، پروانه (الفتح المفیث) ی (الحافظ سحای: ۱۰۵/۱).

گومپایی و سرگردان ده‌کریّت واده‌زانیّت پیگای هیدایه‌تی خودایه‌تی. که نه‌مه‌ش به‌کیتکه له‌سزاکانی تاوانکاری.

٦٩- تاوان دلّ په‌رده‌پۆش ده‌کات له‌خوای گه‌وره له‌دونیا و قیامه‌تدا:

هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیّت: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ* كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحْجُوبُونَ... المطففين: ١٤-١٥) واته: نه‌خیر وانی به‌"ئه‌و نه‌فامانه‌تی ناگه‌ن وبی‌دارنا‌بنه‌وه" به‌لکو دلیان ژه‌نگی تاوان دای پۆشیوه له‌سه‌ر ئه‌نجامی ئه‌و کرده‌وانه‌ی که ده‌یان کرد، نه‌خیر پزگاربوونیان نه‌سته‌مه، چونکه ئه‌و پۆژه به‌ربه‌ست هه‌یه له‌نیوان تاوانبارن و خوای گه‌وره‌دا، وه‌له‌بینینی ئه‌و زاته‌ پیرۆزه‌دا بی‌به‌شن.

تاوان وه‌ک ناسته‌نگی و به‌ره‌ستی وایه له‌نیوان هه‌ست کردنی دلّ به‌گه‌وره‌یی فه‌زلی خوای گه‌وره تا به‌ته‌واوی راستی و دروستی به‌وه هه‌ست به‌گه‌وره‌یی و مه‌زنی خودا بکه‌ن وه‌گرێ به‌ستی به‌ندایه‌تی له‌گه‌لدا به‌ستن، وه‌به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی به‌ده‌ست به‌یئن. به‌لکو به‌به‌رده‌وامی تاوان پیگرو په‌رده‌پۆشیکی ئه‌ستووری سامناکه له‌نیوان ناسینی به‌نده‌ بۆ دلی خوای و وه‌له‌نیوان دلی و په‌روه‌ردگاری مه‌زندا.

٧٠- تاوانکار توشی دژوارترین ژیان ده‌بیّت له‌دونیا و به‌رزه‌خ و قیامه‌تدا:

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیّت: (وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى.... طه: ١٢٤) واته: هه‌ر که‌سیک پشت له‌یادی خودا و به‌نامه‌که‌ی بکات، ئه‌وا ژیانیکێ پرپه‌هامه‌تی و دژواری توش ده‌که‌ین، وه‌له‌ قیامه‌تدا به‌کویری و نابینایی هه‌شر ده‌کریّت و لیتی ده‌پرسینه‌وه.

وه‌به‌رگه‌ی "مَعِيشَةً ضَنْكًا" به‌سزای گۆر لی‌کدراوه‌ته‌وه. که‌واته خوای گه‌وره ناخۆشترین ژیانی بۆ که‌سانیک برپاردراوه که پشت له‌به‌نامه‌ی خودا ده‌که‌ن و سه‌رپێچی ده‌که‌ن. هه‌رچه‌نده له‌دونیا دا به‌چه‌ندین نیعمه‌تی خودا ژیانیا

نه خوشی و چاره سهر

پازاوه ته وه، به لآم له ناخدا دلّی له وپه پری بیژاری وپیسوایی وچه سره تی و مهینه تی وهیوا بپوای دایه. وه له وپه پری گومپایی و سه رخوشیدایه، به هوی مهست بوونی به حه ز وئاره زووه کانی و هه زی بۆ ده سلات ومانه وه... هتد.

بی گومان سه رخوشی و مهستی به دونیا وه، زۆر مه تر سیدار تره له سه رخوشی و مهستی به مهی خواردنه وه، چونکه دووه میان هه رکاتیک مهی لی دوور خرایه وه مهستی که ی بهری ده دات و به ئاگادیتنه وه، به لآم به پیچه وانه وه بی هوشی و مهستی به دونیا وه ته نه له ساته کانی سه ره مه رگدا به ئاگادیتنه وه. جا ژیا نی پيسوایی و سه رشو پری و ناسو ری به شی ژیا نی یاخی بووان و سه رپیچی کاران له دونیا و ژیا نی به رزه خ له پاش مردن وه له قیامه تدا توندترین سزایان هه یه.

بی گومان به خته وه ری وئارامی دل وده روون و سه رجه م ئه ندامه کانی جهسته ی مروّفه ته نه به یادی خوداو ملکه چی بوون بۆ خودا دیته دی. خوا ی گه و ره ده فه رمیت: (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنشَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ... النحل: ۹۶) واته: ئه و بپواداران ه ی که کاری چاکه ئه نجام ده دن له پیاوو ئافره ت، ئه و تو شی ژیا نیکی کامه رانی وئاسووده بیان ده که ین له دونیادا. وه له قیامه تدا به جوانترین شیوه پاداشتیان ده ده ینه وه له وه ی که ئه وان ده یان کرد.

جا باوه پو کرده وه ی چاکه وئاکاری جوان مایه ی فره ام هینانی به خته وه ری و شادی و خوش گوزه رانی هه ردوو دونیا به. وه هه روه ها خوا ی گه و ره ده فه رمیت: (لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلِلَّذِينَ الْآخِرَةُ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ... النحل: ۳۰) واته: واته ئه و که سانه ی که چاکه یان ئه نجام داوه له م دونیادا چاکه دیته پێیان، وه له قیامه تدا پازاوه ترین و نایابترین پاداشتیان هه یه، که خوشترین جیگا ساز کراوه بۆ خواناسان.

ابن القيم الجوزی

وہ دہ فہر میت: (وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ... ہود: ۳) واتہ: نہی خہ لکینہ داواى لى خوش بوون بکہ نوتہ وبہ بکہن بؤ خواى گہ ورہ چیژو خوشى ولہ زہ تی ژیانقان پیّ دہ بہ خشیت تا کاتیکى دیاری کراو، وہ خواى گہ ورہ پاداشتی ہہ موو خواوہ چاکہ یہ ک بہ زیادہ وہ دہ داتہ وہ.

کہ واتہ باوہ پداران وٹاکار جوانان وخواناسان سہ رفرازی وٹارامى دونیاوہ ختہ وہ رى قیامہ تیان بہ دہ ست ہینا. بہ خوپاراستن لہ حہ ز وٹارہ زوہ چلیسہ کان و دوورکہ وٹنہ وہ لہ گومانہ خراپہ کان، خوشى و شادی پاستہ قینہ ی پوح و دل و دہ رونیان بہ دہ ست ہینا کہ لہ ہہ موو خوشیہ کانى دنیا گرنگتر و مہ زنترہ.

تہ نانت لہ خواناسان ہہ یہ کہ گوزارشت لہ م حالہ دہ کات و دہ لیت: نہ گہر پادشاو نہ وہ کانیان درک بہ م خوشى و چیژہ پوحى و دہ رونیہ ی نیمہ بکہن، نہ و بؤ بہ دہ ست خستنى لہ گہ لمان بہ شہر دین و بہ شیر دہ جہ نگان لہ گہ لمان.

وہ ہہ روہا یہ کیکی تر دہ لیت: ہہ ندی جار ساتى واخوش بہ سہر دلّما پادہ بوریت لہ خہ یالى خومدا دہ لیم نہ گہر بہہ شتیہ کان لہ م جورہ ژیانہ دا بن، نہ و ژیانیکى خوشیان ہہ یہ.

وہ یہ کیکی تر دہ لیت: لہ م دونیا یہ دا بہہ شتیکی خوشى وٹارامى پوحى ہہ یہ لہ دلّ و دہ روندا هاوشیوہ ی بہہ شتی قیامہ ت. جا ہہرکہ سیّک بچیتہ نہ وبہ ہشتہ ی دونیاوہ، نہ و بہہ شتی قیامہ تی بہ نسیب دہ بیت وہ ہہرکہ سیّکیش دوورى بڑیت، نہ و لہ بہہ شتی قیامہ ت بى بہ ش دہ بیت.

وہ تہ نانت پیغہ مہریش ﷺ ئاماژہ بؤ ئەم بہہ شتہ دہ کات و دہ فہر میت: (اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا، قالوا: وما رياض الجنة؟ قال: ﷺ خلق الذكر).

١ واته: ئه‌گه‌ر به‌لای باخه‌کانی به‌هه‌شتدا تێپه‌ڕن ه‌شی خۆتان به‌رن. ووتیان ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا باخه‌کانی به‌هه‌شت کامانه‌ن؟ فه‌رمووی: کۆپه‌کانی زیکرویدی خودایه.

وه‌هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویت: (ما بین بیتی ومنبری روضه من ریاض الجنة). ٢ واته: له‌نیوان ماله‌که‌م ویلندگۆی مزگه‌وته‌که‌م باخیکه‌ له‌باخه‌کانی به‌هه‌شت. جا کاتێ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمیت: (إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ * وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ... الأنفطار: ١٣-١٤) واته: چاکه‌ خوازان له‌به‌هه‌شت دان وه‌ خراپه‌کاران له‌دۆزه‌خدا.

واگومان نه‌به‌یت که‌مه‌به‌ستی ئه‌م ئایه‌ته‌ ته‌نها به‌هه‌شت و دۆزه‌خی قیامه‌ت بێت؟ به‌لکو لی‌ره‌دا مه‌به‌ستی سێ قۆناغه‌ بۆ هه‌ریه‌که‌یان که‌ به‌هه‌شتی دنیاو به‌رزه‌خ و قیامه‌ته. وه‌هه‌روه‌ها سزای دۆزه‌خی دنیاو به‌رزه‌خ و قیامه‌ت.

جا چ نیعمه‌ت و چێژێک ده‌گاته‌ شیرینی و خۆشی ناسینی خودا و پاکی دڵ و ده‌رون و ئاکار جوانی و ڕه‌وشت به‌رزێ؟ وه‌ئایا هه‌یچ ژيانیک هه‌یه‌ بگاته‌ ئاستی ژيانی پاکی و ساغی پته‌وی دڵ؟ که‌ خوای گه‌وره‌ ستایشی خۆشه‌ویستی خۆی ده‌کات که‌ "ابراهیم ی پێغه‌مبه‌ر" به‌هۆی پاکی و ساغی دڵ و ده‌رونی یه‌وه‌ که‌ ده‌فه‌رمیت: (وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ * إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ... الصافات: ٨٣-٨٤) واته: وه‌یه‌کێک له‌په‌یره‌وان و شوێن که‌وتوانی "نوح" بریتی یه‌له‌ (ابراهیم) سه‌لامی خوای لی‌بیت. کاتیک ڕووی کرده‌ خواپه‌رستی به‌دڵیکێ پاک و ساغ و پڕله‌باوه‌په‌وه‌. که‌ گرنگی و به‌نرخ‌ی و مه‌زنی ئه‌وجۆزه‌ دڵه‌ له‌قیامه‌تدا ده‌رده‌که‌وێت که‌ چه‌نده‌ کاریگه‌ری هه‌یه‌ له‌سه‌ر دیاری کردنی پاشه‌پۆژی خاوه‌نه‌کانیان. که‌ خوای گه‌وره‌

١ - ئه‌م فهرمووده‌یه‌ (حسن لغیره)، (ترمه‌زی: ٣٥٠٩، ٣٥١٠) و (امام احمد: ١٥٠/٣) گێڕاویانه‌ته‌وه‌، ڕه‌وانه‌ (السلسلة الضعيفة: ١١٥٠).

٢ - ئه‌م فهرمووده‌یه‌ (صحیح)، (بخاری: ١٩٥) وه‌ (مسلم: ١٦٠/٩ نرووی) گێڕاویانه‌ته‌وه‌.

ئەو دیمەنەمان دەخاتە پیش چاودەفەرمیت: (يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ * إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ... الشعراء: ۸۸-۸۹) واتە: ئەو پۆژە "قیامەت" کە نەمال و سامان و کۆپو ئەو هیچی فریادپەسی نی یە و فریای مەرۆک ناکەوێت، تەنھا مەگەر کەسێک خاوەنی دڵێکی ساغ و پاک و پڕ لە بڕوا نەبێت.

ئاگەرەکانی دڵی پاک و ساغ

دڵی پاک و ساغ: ئەو دڵە یە کە ساغ و پاک و سەلامەت بێت لە ھاوبەشی و "شیرک" پڕ و کینە و حەسودی و چڕوکی و لووت بەرزێ و حەزکردن بە دەسەلات. پاک بێت بە دووربێت لە ھەموو بەلایەک کە دوورە بخاتەو لە خوای گەورە ، دوور بێت لە ھەموو گومانێک لە راستی خۆدا. دووربێت لە ھەموو ئارەزوویەک بێتە مایە سەرپێچی و یاخی بوون لە خۆدا. وە دووربێت لە ھەموو شتێک کە لات دات لە بەمەبەستی خۆدا. وە دوور بێت لە ھەموو ئاستەنگێک و بەربەستی کە دایرێت لە خۆدا. جا ئەمە دڵی ساغ و پاک –کە لە دنیا و قیامەت دا لە بەھەشتی شادی و کامەرانی دا دەژیت.

ھۆکارەکانی خراپ بوونی دڵ

دڵی مەرۆک بۆ ئەوێ دوور بێت لە خراپ بون و شیواوی پێویستە پارێزراو بێت لە پێنج بەلای کوشندە. لە (شیرک) کە دژی یەکتاپەرستی یە، لە (بیدعە) تازەگەری لە ئایندا کە دژی سوونەتە، وە لە (ئارەزوو بازی) کە دژی گۆتێراییە، وە لە (بێئاگایی) کە دژی یادی خۆدایە، وە لە (حەزەکان) کە دژی دڵسۆزیە. جا ئەم پێنجە ھۆکاری تێکدان و شیواندن و خراپ بوونی دڵ.

مەرۆک پێویستی بە پشتیوانی خۆدایە تا پێنمایی بکات بۆ راست و پەوان

جا بۆ ئەوێ دڵی مەرۆک دووربێت لە بەلایانە. وە پێنمایی بکریت بۆ سەر پێگای راست و پەوان و لە نەخۆشی و ناخۆشیەکانی دڵ سەلامەت بێت. پێویست ھەمیشە داوای ھاوکاری و کۆمەکی لە پەرەدگاری مەزن بکات تا ئەو شا پێگایە

نه خوشی و چاره سهر

وون نه کات و له نيو کوچ و کولانه کانی نه هامه تيدا بزر نه بټت. چونکه شا پټگای پاست و په وان (صراط المستقیم) پټويستی به هيمه ت و هه ول و کوشش و کاروناکاری جوان هه په له ناخ و دهره وه شدا. جا وورده کاریه کانی (شارپگای پاستی) زؤن. دور نیه مړؤ هېچی لی بزانیټ ، له وه ده چټ شتی زؤری لی بزانیټ.

له وه ده چټ نه وه شی که بیزانیټ به هؤکاری ته مه لی و ته وه زه لی په وه یان هر ئاسته نگیکې تره وه بؤ به رجه سته نه کرټت. وه دور نیه نه وه شی که ده زانیټ بؤی بچټه سهر ، وه ده شټ نه وه شی گهر به رجه سته ی ده کات دلسؤزی ئیخلاسی تیدا نه بټت. وه ده شټ نه وه ی که به رجه سته ی ده کات به و په پری دلسؤزیه وه به لام ته و او پړو پوخت نه بټت یان ببټت. جا نه مانه و چه ندانی تری هاوشیوه ی نه مانه پؤژانه چه ندین باره ده بټته وه. جا پټويسته هه میسه داوای کؤمه ک و سهر فرازی له خودای گهره داوا بکهین

نه زانین و سته م گاری بنه پرتی دهرونی ئاده میزاده

بنه پرتی دهرونی ئاده میزاد بریتی په له نه زانین و سته م کاری جا هه رکاتی ئاده میزاد گه پایه وه سهر بنه پرتی خؤی نه و پټگای هیدایه ت و پاستی نادؤزټته وه و گومپا ده بټت. هر نه وه په خودای گهره دوپوه کانی گه پاندؤته وه سهر بنه پرتی سروشتی خؤیان به هؤی تاوان کاریه وه.

خوای گهره له سهر (شارپگای پاستی په) (صراط المستقیم) له هه موو بپیار و فرمان و پټگرتن و قه دهغه کردنیک دا. خودای گهره به دانایی وزانایی خؤی پټنمای وهیډایه تی نه و که سانه ددهات که مه به ستیتی بؤ سهر (شا پټگای پاستی) وه نه و که سانه ی که مه به ستیان نیه دوریان ده خاته وه و هیدایه تیان نادات چونکه شایسته ی نه و شارپگایه نین.

جا له پوږی قیامه تیشدا خوی گه وره شاپښگایه ک دروست ده کات بۆ به نده کانی تاوه کو له پښگایه وه بگه نه په حمهت و به زهیی و میهره بانی خودا. چونکه خودای گه وره شا پښگای راستی یه. خودای گه وره له ژبانی دنیا دا شاپښگایه کی بۆ سرجه م به نده کانی هه لېژاردووه و دهست نیشانی کردووه. وه داوای له هه موان کردوه له و شا پښگایه لانه دن و له سهری به رده وام بن که خوی له خویدا حوجه و به لگه یه.

وه له قیامهت دا خوی گه وره دیسانه وه شاپښگایه ک دیاری ده کات^۱ بۆ گه یشتن به خه لاتی خودای که به هه شته جا هه رکه سیڅ له دنیا دا له سهر نه و شاپښگایه سه قامگیر بوو ییت نه و به ئاسانی ده توانیت له و پردی شاپښگایه ی قیامهت دا بپه پښته وه. سه قامگیرانه هه نگاو بنیت وه نوور و پووناکی باوه په کانیان دهره وشیته وه و گوږ و قیامهت و پښگای (سیراط) یان بۆ ده کاته چراخان. به لام نه و که سانه ی که له دنیا دا له و شاپښگایه دا لایان داوه و ترازون یان خزاوون. نه و ناتوانن له سهر نه و شاپښگایه ی قیامهت دا بپه پښته وه و سه قامگیر بن ،هه رچون له دنیا دا سه قامگیر نه بوون.

وه تاریکی و سامناکی و گوږوچه شه ر و قیامهت و سهر پردی (سیراط) یان ده کاته وه شه وه زهنگ قولا به درکاوه یه کانی سهر پرده که پښگریان ده کات و ناتوانن لیی دهر بازبن. چونکه نه و پووناکیانه ی له دنیا دا هه بوو نه مانه به تاریکی و تاوان و سهر پښچی کردنی خودا سیا پووشیان کردو له ده ستیان دا و نفرو ی نیو تاریکستان نه قامی و سته مکاری بوون. پښکردنیان له سهر نه و پرده وه ک پاشگه ز بوونه وه یانه و هه لته اتنیانه له شاپښگای خوا به رستی له دنیا دا. وه هه روه ها خوی گه وره کانیای سازگای (کوثر) ی ساز کردووه بۆ ئاو خواردنه وه ی نه و که سنه ی

۱ - مه به ستی له شاپښگای دنیا "نابینی نیلامه"، وه مه به ستی له شاپښگای قیامهت "پردی صراط".
"وه رگیر"

نه خوشی و چاره سهر

که له دنیادا تینوو و تامه زړوی شهرعی خودا بوون. به و نه اندازه یه ئاو ده خوڼه وه. وه یاساغ و قه ده غه ی کردووه له سهر نه و که سانه ی که پشتیان له شهرعی خودا کردووه و لئی هه لئاتوون.

جا نه گهر بیتو به چاوی تیږامان و ووردبینانه وه ژیرانه بپوانینه قیامت و دنیا — بۆمان روون ده بیتو وه که دنیا کیلگه ی قیامت ته چی بچینیت تیایدا له قیامتدا دهیدوریتو وه. پله و پایه و خه لاتى خودای و پیگه کانی به هه شت به نده له سهر پیژده ی باوه پو کاری چاکه خوازی له دنیادا. وه به پیچه وانه شه وه خودا په نامان بدات.

۷۱- تاوان و تاوانکاری ده بیتو مایه ی ترازان و خزان له سهر شاپیگای راستی " صراط المستقیم":

بنه پرتی تاوان و جوړه کانی

به هؤی نه وه ی تاوان پۆلین و پیزبه ندى و جوړی زوړی هیه. ههر بؤ نه م به به سته له م بابه ته کورته دا به پشتیوانی خودای گه وړه تیشک ده خه ینه سهریان و ده لئین: بنه پرتی تاوان دوو بنه مایه:

(جی به جی نه کردنی ئه رک و فه رمان، وه نه نجامدانی قه ده غه کراوه کان) واته: جی به جی نه کردنی ئه رک و فه رمانیکی خودای که پیویستکراوه له سهرت. که نه مه خوی له خویدا تاوانه. هه روه ها نه نجامدانی یاساغ کراو و قه ده غه کراویک که پیویستکراوه له لایه ن خوداوه که دوور که ویتو وه لئی. جا نه م دوو جوړه ی تاوان بوو که هه ریه که باوکانی (جن و ئاده میزاد) ی پیتا قیکرایه وه. یه که میان (ئیبلیس) بوو فه رمانی پیکرا به نه نجامدانی ئه رکی سوچه بردنی پیز بؤ (ئاده م) دووه میان (ئاده م) بوو که هه سته به نه نجامدانی قه ده غه کراویک که نه ده بوايه بیکردایه. جا هه ریه که یان دابه ش ده بیتو به پیتی ویست و مه به سته دل. وه هه روه ها به پیتی نه ندانه کانی جه سته له پواله تدا، واته په یوه سته به مافی

خودا و مافی خەڵک. هەرچەندە ئەوەی پەیوەندی بە مافی خەڵکیەوه دەبێت هەر دەچێتە ژێر ناوی مافی خوداوه. بەلام پەیوەستکراوه بە داواکردنی خاوەن مافەکه لە خەڵک یان دەست بەردار بوونی لەو حەق و مافە.

پاشان تاوان دابەش دەبێت بۆ چوار جۆر:

(مولکیەکان ، شەیتانیەکان ، درندەییەکان ، ئاژەڵییەکان)

تاوانەمولکیەکان (الملکیة)

تاوانەمولکیەکان: واتە خۆ نواندن بە هەندێ ئاکاری نەشیار و ناشایستە بۆ خود بەندەکان. وەک نواندنی ئاکارەکانی پەرورەدگاریەت (الربوبیة) وەک خۆ بە مەزن زانین ،خۆ بە پیروژ زانین ،خۆ بە بلند زانین ، خۆ بە پەرستراو زانین ،کە شایستەیی مرقۆنیە و لەو سنورە دەرچونی مرقۆنە لە توانا و قەوارەیی خۆی ،تەنانت شەریک و هاوەڵدانان بۆ خودای گەرەش دەگرێتەوه .

جۆرەکانی هاوبەشی بپیردان (الشرك)

هاوبەش بپیردان بۆ خودا دوو جۆرە:

١. هاوبەش بپیردان لە ئاکار و ناوە جوانەکانی و هاوێڵ بۆ پەیدا کردن لە پەرستندا.

٢. وە هاوبەش بپیردان لە مامەڵە کردن لە گەڵ خودادا.

کە ئەم بەشەیان هەندێ جار مرقۆناباوە دۆزەخەوه هەرچەندە خودی ئەو کارە پوچەڵ دەکاتەوه کە هاوبەشی تیدا بپیرداوه .

جا ئەنجامدانی تاوانە مولکیەکان بە گەرەترین و مەترسی ترین تاوانبارن دەژمێرێن . چونکە بەرامبەریان لە پەرورەدگار گرتوووە و خۆیان بە هاوبەشی دەزانن لە خودایەتی و پەرورەدگاریەتیدا. بە بێ زانست و زانیاری قسە لە خودا و خەلق و شەریعەتیدا دەکەن و خۆیان لەو بە باشتەر دەزانن .

ئەم جۆرە تاوانە هەلۆهەشیئەرەوه و پوچەڵکردنەوهی کارەباشەکانە .

تاوانە شەیتانیەکان

تاوانە شەیتانیەکان: واتە خۆچواندن بە ئاكارەکانی شەیتان لە بوونی "حەسودی و بوغزوکیە و پق و فیلّ و خەڵە تاندن و سەرپیچی و پیگیری لە چاکە و فەرمان کردن بە خراپە و بیدعە و تازەگەری لە ئایینی خودادا. وە گومراکردن "واتە ئەم جۆرە ئاكارە شەیتانیانە ئەنجام دەدات و تاوانبار دەبێت و زیان بە خودی خۆی و خەڵک و کۆمەڵگا دەگەیەنێت و ھاوڵاتیەکی چاک خواز نابێت ، و ئەم جۆرە تاوانە بە پێزبەندی دووم دێت لە مەترسیدا لە پاش تاوانە مولکیەکان.

تاوانە درێندەییەکان و ئاژەڵیەکان

تاوانە درێندەییەکان "السبعیة": واتە ئەنجام دانی ئاكارە ناشرین و درێندەییەکان کە مایەی مەترسیە بۆ خودی خۆی و چواردەورەگەیی. وەک ئەنجام دانی دوژمنایەتی ، توپەیی ، خوین پشتن ، چەوساندنەو ، بێ بەزەییەتی ، ھەلپەرسی ، ستەمکاریتی... ھتد.

تاوانە ئاژەڵیەکان "البھیمة": واتە سووربوون لەسەر ئەنجامدانی ئاكارە ئاژەڵیەکان کە ئاژەڵان پیتی ناسراون و پێشەیی ھەمیشەییانە. وەک: سووربوون لەسەر تێرکردنی بێ مەرجی حەزوناڕەزوی برسیتی و سیکس ، کە دەبێتە مایەی دروست بوونی (دزی و زینا و داوین پیسی) ، ھەرودھا خواردنی مال و سامانی ھەتیوان و خەڵکی بەناحەق ، چروکی و پەزیلی ، ترسنۆکی و شەپزەیی و سەرکەشی ، بەرەلایی ، بێ ئابرووی و بێ شەرمی... ھتد.

جا ئەم جۆرەیان ئۆرینەیی خەڵکی تی کەوتوون بەھۆی نەتوانینی ئەنجامدانی ھەریەکە لە تاوانە "مولکی و درێندەییەکان" ئۆرینە گیرۆدەیی ئەم جۆرە تاوانانە بوونەتەو . وە ھەرودھا ئەم جۆرەیان دەرگا و دەروازەیی چوونە شیوی دنیای تاوانەکان و بەشەکانی تری تاوانکاریە ، بەشیوەی کە مەندکێش کردنیان لەم

به‌شەوێ بۆ جووری تری تاوانە درێندەییەکان و شەیتانیەکان. پاشان بوغرابوون و دژایەتی کردنی خودای گەورە هەنگاودەنیّت.

تاوانکاری پۆستەیی بێ باوەڕی یە

جا هەركەسێك بە چاوی تێپامانەوێ وردبیتەوێ لە وراستیانە، بۆی پوون دەبیتەوێ کە تاوان و تاوانکاری پۆستەیی هاوبەشی دانان و بێ باوەڕی و دژایەتی کردنی پەرەردگارە. سەرەتاکەیی تاوانە وەکو تايەکشی بێ باوەڕی یە.

به شی سی یه م:

تاوانه بچوک وگه وره کان

وهگه وره ترین تاوانه گه وره کان

تاوان دوو جوړه:

گه وره و بچوک

بی گومان تاوان دوو جوړی هه یه گه وره و بچوک. ئەم پاستیه ش هه ریه که له قورئان و سونه و تیکرای هاوه لآن وشوین که وتوانیش ته نانه ت پیشه وایانیش سه لماندویانه.

خوای گه وره ده فهرمویت: (إِنْ تَحْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا... النساء: ۳۱) واته: ئە گه ر ئیوه خۆتان بپارێزن له تاوانه گه وره کان که قه دهغه کراوه، ئەوا چاوپۆشی له تاوانه کانی تر تان ده که م وده تان خهینه خۆشترین و سازگارترین شوینه وه "که به هه شته".
هه روه ها ده فهرمیت: (الَّذِينَ يَحْتَبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ... النجم: ۳۲) واته: ئەوانه ی که له تاوانه گه وره کان خۆیان ده پارێزن ته نها گونا هه بچوکه کان نه بێت.

کرده وه چا که کان پوچه ل گه ره وه ی تاوانه بچوکه کان

له (صحيح) دا هاتوه که پيغه مبه ر ﷺ ده رمويه تی: (الصلوات الخمس: والجمعة الى الجمعة، ورمضان الى رمضان، مكفرات لها بينهن اذا اجتنبت الكبائر.)^۱ واته: پينج نوێزه فهرزه که، هه ینی بۆ هه ینی، په مه زان بۆ په مه زان. سپينه وه ی تاوانه بچوکه کانه که له و ئیوه نده دا ئە نجامت داوه، به مه رجیک خۆت بپارێزیت له تاوانه گه وره کان.

ئو کرده وان ه ی تاوان ده سپنه وه سی پله یان هه یه:

^۱ - ئەم فهرمووده یه (صحيح) ه، (مسلم: ۱۴-۱۶/۲۳۳) گێراویانه ته وه.

نه خوشی و چاره سهر

۱. له بهر بچوکی کاره که ولاوازی و دلسوژی تیا دا ته نها تاوانه بچوکه کان بسپړته وه. یان نا. له شیوه ی چاره سهر یکی بی هیزدایه که له بهرام بهر نه خوشی به کی که مدا ده وه ستنېته وه و چاره ی ده کات.

۲. کاره چاکه که پو به پووی تاوانه که ده وه ستنېته وه و به به ته وای ده یسپړته وه.
۳. له بهر که وره یی و به هیزی کاره چاکه که جگه له سپړنه وه ی تاوانه بچوکه که پو وه و سپړنه وه ی تاوانه که و هره کانیش هه نگاو ده نیت و کاریگه ریان تی ده کات.
وه له هه ردو (صحیحین) دا هاتو وه ، پیغه مبه ﷺ فهرموویته: (الا أنبئکم بأكبر الكبائر؟ قلنا: بلی یا رسول الله. فقال: ﷺ: الإشرک بالله والحقوق الوالدين، وشهادة زور.)^۱ واته: نایا له که و هره ترین تاوانه که و هره کان ناگا دارتان که مه وه؟ ووتیان: به لئی نه ی پیغه مبه. پیغه مبه ﷺ فهرمووی: هاوبه ش بریاردان بۆ خوی که و هره، و هه نازاردانی دایک ویاوک، و هه شایه تی دانی ناحه ق وناپاست.

وه هه روه ها له هه ردو (صحیحین) دا هاتو وه که پیغه مبه ﷺ فهرموویته: (اجتنبوا السبع الموبقات، قيل: وما هن یا رسول الله؟ فقال ﷺ: الإشرک بالله، والسحر، وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق، وأکل مال الیتم، وأکل الربا، والتولی يوم الزحف، وقذف المحضات الغافلات المؤمنات.)^۲ واته: خوتان بیاریزن له حه وت تاوانه به هیلک به ره کان. ووتمان: کامانه نه نه ی پیغه مبه، فهرمووی: هاوبه شی بریاردان بۆ خوی که و هره، سیهروجادو که ری، و هه کوشتنی مروؤ به ناحه ق، و هه خواردنی مالی هه تیو به ناحه ق، و هه سوو خواردن، و هه له اتن له به ره کانی جهنگ، و هه بو هتان هه لبه ستن بۆ ئافره تانی باوه پدارانی پاک و بی ناگا.

وه له هه ردو (صحیحین) دا هاتو وه که: (سئل: ای الذنب أكبر عند الله؟ قال ﷺ: وإن تدعوا لله ندآ وهو خلقک، قيل: ثم أي؟ قال: ان تقتل ولدک مخافة ان یطعم

^۱ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۲۶۵۴) وه (مسلم: ۸۴/۲ نووی) گپړاویانه ته وه.

^۲ - نه م فهرمووده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۲۷۶۶) وه (مسلم: ۸۵/۲ نووی) گپړاویانه ته وه.

ابن القيم الجوزی

معك ، قال: ثم اي؟ قال: ان تزني بجليلة جارك. فأنزل الله تصديقها: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ٦٨)^١ واته: پرسپار کر له پیغه مبه: کام تاوانه به گه وره داده نریت. پیغه مبه ری خودا ﷺ فهرمووی: هاوه لئیک بق خودا برپاریده ییت که چی نه ویش دروستی کردووی، پاشان پرسپان چی تر؟ فهرمووی: مندال که ت به ناهه ق بکوژی له ترسی برسیتی. پاشان پرسپان چیتر؟ فهرمووی: وه زیناو داوین پیسی بکه ییت له گهل چه لالی هاوسیکه تدا. جا خوی گه وره نه م ثایه ته ی په وانه کرد: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ... الفرقان: ٦٨) واته: نه و که سانه ی که هاوه ل وپه رستراویک بق خودا برپار ناده ن وه مروؤ به ناهه ق ناکوژن وه داوین پیسی ناکه ن.

ژماره ی تاوانه گه وره کان

له دهست نیشان کردن ژماره ی تاوانه گه وره کاندا دوو پای تایبه ت هه یه:

پای یه که م: ده لئین تاوانه گه وره کان دهست نیشان کراوو ژمیرراوه.

پای دووه م: ده لئین دهست نیشان نه کراوه

نیستاش دینه سه ره ره یه که یان:

پای یه که م:

پیتیان وایه تاوانه گه وره کان دهست نیشان کراوه، به لام له دیاری کردنی ژماره یاندا ناکوژ وجیاوازن. (عبدالله ی بن مسعود) ده لئیت: ژماره یان چواره. (عبدالله ی بن عمر) ده لئیت: ژماره یان چه وته. (عبدالله ی بن عمرو بن عاص) ده لئیت: ژماره یان نویه.

وهه ندیکی تر پیتیان وایه ژماره یان یانزه یه. وه کو مه لئیکی تر پیتیان وایه ژماره یان "چه فتایه" وه (ابو طالب المکی) ده لئیت: پاش کز کردنه وه ی ووته ی

^١ - نه م فهرموده یه (صحیح) ه، پیشر باسما ن کردووه.

نه خوښی و چاره سهر

هاوه لانی پیغه مبه ر^{صلی الله علیه و آله} له م باره یه وه ، وه کوم کرده وه پاش لیکدانه وه ی بوم
دهرکه وت که ژماره ی تاوانه گه وره کان به م شیوه یه یه: _

• (چوار) تاوان له دلدا: که بریتی یه له هاوبه شی بؤ خدا برپاردان، سووریوون
له سهر تاوان، وه مه ویست بوون وبی هیوابوون له پرحمه تی خدا، وه بی باکی له
سزای خدا.

• (چوار) تاوان له زمان: که بریتین له شایه تی درؤ، بوهتان هه لبه ستن بؤ
ثافره تانی داوین پاک ، سویندی درؤ ، سیحرو جادوگری.

• (سی) تاوان له سک دا: مه ی خواردنه وه ، خواردنی مالی هه تیوان
به ناحق، وه سوورپیا خواردن.

• (دوو) تاوان له داوین "دامین": داوین پیسی "زینا" ، نیربازی.

• (دوو) تاوان له ده ست دا: کوشتن و دزین.

• (یه ک) تاوان له قاچه کاند: هه لپه اتن له به ره کانی جهنگ.

• (یه ک) تاوان که هه موو جه سته تیدا به شداره: که بریتی یه له نازاردانی دایک
وباوک.

پای دووهم:

نه وانه ی که ده ست نیشانیان نه کردووه: پیمان وایه که ده ست نیشان وژماره
نه کراوه و پای تایبه تیان هه یه له م باره یه وه:

هه یانه ده لیتن: هه رتاوانیک خوی گه وره له قورئاندا پیگری لی کردبیت، نه و تاوانی
گه وره یه. وه هه روه ها هه رتاوانیکش پیغه مبه ر^{صلی الله علیه و آله} له سونه تدا پیگری لی کردبیت
نه و تاوانی بچوکه .

وه پای تریان هه یه ده لیت: هه رتاوانیک پیگری کرابوو به توپه بوون ونه فره ت
وسزاوه ره شه له نه نجام دانی کرابیت ، نه و تاوانی گه وره یه. وه هه رتاوانیکش له م
سیانه به ده ربوو ، نه و تاوانی بچوکه .

وههروهه ووتراوه: ههرتاوانیک له تۆلهیدا سزای هدی بۆ دانرابیت له دنیاو وه له قیامه تدا به لینی سزا درابیت بۆی، ئهوا تاوانی گهرهیه. جگه له مه تاوانی بچوکه.

ههروهه ووتراوه: ههرتاوانیک له هه موو شه ریه ته کاندای حه رام وقه ده غه کرابیت، ئهوا تاوانی گهرهیه. وه هه ر تاوانیکیش ته نها له شه ریه تی کدا قه ده غه کرابیت، ئهوا تاوانی بچوکه.

وههروهه ووتراوه: ههرتاوانیک که خوداو پیغه مبه ری خودا نه فره تیان له بکه روئه نجام ده ره که ی کردبیت، ئهوا تاوانی گهرهیه.

وه ووتراوه: هه ر تاوانیک له سه ره تای سوره تی "النساء" باس کرابیت، ئهوا تاوانی گهرهیه که خوای گهره ده فره میت: (إِنْ تَحْتَبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ لَكُمْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ... النساء: ۳۱).

ئهو پیره ی که تاوان له لایان هه رهه مووی یه ک ئاسته:

ئهم پیره ده لێن: تاوانه کان گهره و بچوکیان نی یه و وهه موویان یه ک ئاسته، چونکه تاوان زیان به خوای گهره ناگه یه نیت و کاریگه ری له سه ر خودای گهره نی یه. هه ربۆیه نا کریت هه ندیکیان له لای بچوک بیت و نهوانی تر گهره. به لکو پوختی بابه ته که له بویری و سنوور شکاندنی تاوانکارانه که ده وێرن وجه رائه ت ده کن له سنوور شکاندن و سه رپێچی کردنی.

جا هه رکه سیك سنوور بشکینیت بی گوئی خوای گهره بکات ئهوا تاوانی ئه نجام داوه. کاتیك که سیك مه ی ده خواته وه یا خود زینایه ک ده گات و به حه رام وقه ده غه کراوی نازانیت، ئهوا لی ره دا دووشتی کردوه که له نیوان نه فامی و خراپه کاریدا، جا لی ره دا ئه وکه سه نابیت سزابد ریت، چونکه نه فام و نه زانه. به لام ئه گه ر زانی که قه ده غه کراو حه رامه، به لام هه رسوور بوو له سه ر ئه نجام

دانی نه و تاونیکی گه وره ی نه نجام داوه له بنه په تدا که بریتی به له "بویری وچاونه ترسی" له شکاندن و سنور به زاندنی قه ده غه کراوه کانی خوی گه وره .
 وه ده لئین: خراپی تاوان بریتی به له گوئ نه دان به فرمانی خوی گه وره و پشت گوئ خستنی و بویری وچاونه ترسی له نه نجامدانی و سه رپیچی کردنی . که نه مه ش هیچ جیاوازی به که نی به له نیوان تاوانه کاند .

وه ده لئین: پیویسته مړو ته ماشای گه وره و بچوکی تاوان نه کات ، به لکو پیویسته ته ماشای گه وره یی نه و خودایه بکریت که تاوانی به رامبه ر ده کریت و یاساو فرمانی ده شکینریت . جا نیت له م حاله ته دا جیاوازی له نیوان تاوانه کاند نی به .

جا نه گه ر پاشایه که فرمان ده رکات بۆ دوو که س که بجیت بۆ شاریک و کاریکی پی بسیپریت که نه نجامی بدات ، کاتیک که هیچیان کاره که نه که ن سه رپیچی ده که ن .
 ئایا هه ردوکیان هه ر فرمانی پاشایان پشت گوئ نه خست ؟ ئایا هه ردوکیان به هه مان چاو ته ماشا ناکات ؟ وه سزایان نادات ؟

وه هه روه ها ده لئین: جا نه گه ر که سیك سهد ده ره می بدات نه و زه کاتی نه داو سه رپیچی کرد ، وه هه روه ها که سیکی تریش هه زار ده ره م نه و نه ویش زه کاتی نه داو سه رپیچی کرد . ئایا هه ردوکیان هه ر به که تاوانیان نی به ؟ که پیگری به و زه کات نه دانه به بی په چاو کردنی ژماره و پیژده ی زوری و که می ماله که ی .

گه وره ترینی تاوانه گه وره کان

هاوبه شی بریاردان بۆ خودا

لادانی په رده له سهر نه م بابه ته :

خوی گه وره سه رجه م پیغه مبه رانی په وانه کردووه و کتیبه پیروژه کانی ناردووه وه زه وی وئاسمانه کانی دروست کردووه ته نها بۆ به که مه به ست که به کتاپه رستانه به رستریت و گوپرایه لی و ملکه چی ته نها بۆ نه ویت . (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ... الذاریات: ٥٦) واته : ئیمه په ری وئاده میزادمان ته نها بۆ خواپه رتی دروست کردووه .

ابن القيم الجوزی

وهدده فرمیت: (وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ... الحجر: ۸۵) واته: ئیمه زهوی وئاسمانه کان وهه رچی له نیتوانیاندایه، ته نهها بۆ چه سپاندنی حق دروستمان کردوه.

وهدده فرمیت: (اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا.... (الطلاق: ۱۲) واته: خوای گه وره ئه و زاته یه که ههوت چینی ئاسمانی دروست کردوه و زهویشی به وینه ی ئه وان وهه رمانی خودا له نیتوانیاندایه داد به زیت و جی به جی ده بیئت تا ئاگادار بن و بزائن که خوای گه وره به سه ره موو شتی کدا زال و به توانایه. وهه خوای گه وره به زانست و زانیاری خوی گه ماروی هه موو شتی کی داوه. وهه ره ها دهه فرمیت: (جَعَلَ اللَّهُ الْكُفَّةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ... المائدة: ۹۷) واته: خوای گه وره که عبه ی کردوه به هوی هه ستانه وهه بوژاندنه وهی خه لکی "له هر دوو دنیا دا"، هه ره ها مانگه هه رانه کان و دیاری قوربانیه دیاری کراوه کانی داناوه، تابزائن وئاگادار بن که خوای گه وره ئاگاداره به هه رچی له ئاسمانه کان و زه ویدایه، وه خوای گه وره به هه موو شتی ک زانایه.

خوای گه وره لیژده دا ئاماژه بۆ ئه وه ده کات مه به ست له دروست کردن و شه ریهت ناردندا، بریتی بووه له وهی که خه لکی ناوو سیفات وئاکاره کانی خودا بناسیت و به تا ک و ته نهها ملکه چی و به ندایه تی بۆ ئه و ئه نجام ده ن. وهه خه لکی له نیتو خویاندایه داد په ره رین، ئه و داد په ره ریه ی که هه مو ئاسمانه کان و زهوی له سه ر بنیات نراوه. وهه ره ها دهه فرمیت: (لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ... الحديد: ۲۵) واته: ئیمه پیغه مبه ره کانمان په وانه کردوه هاوپی له گه ل مو عجیزاتی پووندا، له گه ل کتیبه پیروژه کاندایه، ته رازو

نه خوښی و چاره سهر

پېوره ری شهرعی و دادپه روه مان پوون کردووه ته وه تاوه کو خه لکی دادپه روه ری به رپابکه ن وجی به جیی بکه ن.

خوای گه وره مه به سستی له پره وانه کردنی پیغه مبه ران و ناردنی کتیبه پیروژه کان بریتی بووه له به رپا کردنی دادپه روه ری تی. وه چله پوپه ی دادپه روه ری تی بریتی له به تانک و ته نها په رستن وناسینی خودای گه وره. وه له به رامبه ریشدا چله پوپه ی سته مکاری و نادادپه روه ری تی بریتی په له هاوبه شی برپاردان بۆ خوای تانک و ته نها. هه روه کو ده فمیت: (إن الشك لظلم عظیم) جا هه ربویه "هاوبه شی و برپاردان" بۆ خوای گه وره به گه وره ترین تاوانه گه وره کان هه ژمارده کریت.

که واته به پیژده ی دوری ونزیکي له بنه مای دادپه روه ری تی که مه به سستی خوای گه وره یه، نه و پیژده ی حق و ناحق وه هه روه ها حرام و حه لال دیاری ده کریت. ته نانه ت له کردارو ناکاره کانیشدا له خوا په رستی و سه ریپچیشدا. جا چونکه هاوبه ش برپاردان بۆ خودا ته و او پیچه وانه یه له گه ل بنه مای دادپه روه ری تی، هه ربویه به گه وره ترین تاوان هه ژمیرده کریت و وه به هه شت له سه ر نه نجام ده ره که ی قه دهغه ده کریت و وه مالو خوینی حه لال ده بیئت، وه هیچ کاریکی لی قبول نا کریت، وه هیچ تکایه کی تاوانکاران نایگریته وه. چونکه هاوبه ش دانهر "مشرک" نه فامترین و گه وچ ترین که سه که ده چیت دروست کراو ده هیئتیه ریزی به دیه یته رو دروستکه ر. به م پی یه ده بیته سته مکارترین که س که سته م له خوی و بونه وهر ده کات.

بیانووی هاوبه ش دانهران

لیردها هاوبه ش دانهران پټیان وایه که مه به ستیان له هاوبه ش برپاردان بۆ خوای گه وره. مه به ستیان به گه وره و مه زن راگرتنی خوای گه وره یه که پاسته و خۆ په یوه ندی پټوه ناکه ن، به لکو هانا بۆ که سانی پله و پایه به رز به رن تا تکایان بۆ بکات و کاریان بۆ ئاسان بکات به نمونه ی پادشاکانی سه ر پووی زه وی.

واته ئه و هاوبه شیه وهك هۆكارێك و واستهیهك بووه بۆ گه‌یشتن به‌خودای مه‌زن.
(وما نعبدهم الا ليقربونا الى الله زلفي... الزمر: ۳۰) .

جا هه‌ریه به‌کاره‌یتانی ئه‌م هۆکارو تاکاکرانه ، ده‌بیته مایه‌ی خه‌شن وتوپه‌یی
خوای بالاده‌ست ، وه‌مانه‌وه‌ی هه‌تا هه‌تایی ئه‌وکه‌سانه له‌ناو ئاگر. وه‌ده‌بیته
مایه‌ی خوێن پشته‌نیان ومال و سامان چه‌لال بوونیان.

جا لێره‌دا پرسیارێك سه‌ر هه‌ل ده‌دات ئه‌ویش ئه‌وه‌یه: ئایا ده‌گونجیت خوای
گه‌وره پێگا بدات بۆ به‌نده‌کانی بۆ نزیک بوونه‌وه لێی ، په‌نا به‌رنه به‌ر تکا که‌رو
ناو بژیوان ونیوه‌ندیك ؟ ئایا قه‌ده‌غه‌کردنی ئه‌مه ته‌نها له پێگه‌ی شه‌ریعه‌ته‌وه‌یه ؟
یاخود هه‌ر به‌سروشیتیش ئه‌مه ناشیرین و ژیریش پێگری ئه‌وه ده‌کات که شه‌ریعت
پێگه‌ی پێ نه‌دات؟

به‌لکو شه‌ریعت هاتوه بۆ دیاری کردن و پێگری له‌و شتانه‌ی که‌له پوانگه‌ی
ژیریشه‌وه ناشیرین و ناپه‌سه‌ندن. وه‌ئه‌م هاوبه‌شی دانانه‌ش له‌هه‌موو شته‌کانی تر
ناشیرین ترو ناپه‌وا تره .

جا نه‌یانی چی یه هاوبه‌شی له‌نیو هه‌موو تاوانه‌کاندا لێ خۆش بوونی نی یه ؟
ئه‌وه‌تا خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ
لِمَنْ يَشَاءُ... النساء: ۴۸) واته: خوای گه‌وره جگه له‌تاوانی هاوبه‌شی بۆ خوا
بپاردان له‌هه‌موو تاوانێکی تر ده‌بووێت.

جا له‌م پرسیاره ورد به‌ره‌وه و به‌بێرو هۆش و دل هه‌لیسه‌نگینه و به‌که‌می نه‌زانی ،
چونکه هه‌ر ئه‌م پرسیاره‌یه که‌جیا که‌ره‌وه‌یه له نیوان یه‌کتا به‌رستان و هاوبه‌ش
دانه‌را ، خواناسان و خوانه‌ناسان، به‌هه‌شته‌یه‌کان و دۆزه‌خیه‌کان.

له وه‌لامدا ده‌لێن: سه‌رکه‌وتن و سه‌رفرازی هه‌ر لای خوای گه‌وره‌یه ، وه‌داوا له‌و
ده‌که‌ین که کۆمه‌ک و پاست په‌ویمان پێ ببه‌خشیت. جا هه‌رکه‌سیک به‌پێی
پێنما یه‌یه‌کانی هه‌نگاو بنیت سه‌رکه‌ردان نابیت. وه‌هه‌ر که‌سیکیش توشی

نه خوښی و چاره سهر

سهرگه ردنی بوو جگه له خودا پښماکاری نی یه، وه هرچی یه کیش ببه خشیت
پښگری بۆ نی یه. وه پښگری له هر شتیکیش بکات که س بۆ نی یه بیبه خشیت.

جوړه کانی هاوبه شی

هاوبه شی دوو جوړه:

هاوبه شی یه ک په یوه ندی به خودی خوی گه وره وه هیه، واته به خودو ناوو
وئاکارو کرداره کانی یه وه.

وه هاوبه شی یه ک که په یوه ندی به شیوازی په رستن ومامه له کردنه وه هیه،
هرچنده خاوه نه که ی باوه پی به تاکی خودایه له خود وناو وئاکارو کرداره کانیدا.

جوړی یه که م: که په یوه ندی به خودی خوداوه هیه:

١. هاوبه شی له کارخستن "التعطیل".

٢. هاوبه شی په رستن چنده خودایه که له گهل خودای گه وره دا.

یه که م: هاوبه شی له کارخستن (التعطیل)

٣. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

ب. ٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

ب. ٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

٣. ١. هاوبه شی په یوه ندی نیوان دروستکار "خودا" و دروستکارو "بهنده کانی".

وهه روه ها هاوبه شی ئه و بی باوه پانه ی که پئیان وایه که بونه وهر هر له میژوهه
هه بووه و سه ره تاوکۆتایی نی یه . وه سه رچاوه ی هه موو پووداوه کان ده گه ریته وه
بۆ هۆکاره کان وه به (عه قل وده رونه کان) ناویان ده به ن.

هه روه ها هاوبه شی ئه و که سانه ی که ناوو ئاکارو کرده وه کانی خوای گه وره له کار
ده خه ن وه ک پپی (جهه یمه کان وقرامته کان) که هیچ ناوو ئاکاریکیان بۆ خودا
نه سه لماندوه ، بگه ره له پوانگه ی ئه وانه وه دروست کراوه کان له خودی خۆی
پپوپوخترو خاوه ن ئاکارو کرداری جوان وته واوترن .

دووهم: هاوبه شی په رستنی چهند خودایه ک له گه ل خوای گه وره دا
واته ناو وئاکاری خوای گه وره له کار ناخات ، به لکو هاوبه شی بۆ خودا بپیار ده دات
له په رستندا . وه کو هاوبه شی مه سیحیه کان ، که مه سیح به خودا ده زانن له گه ل
خوای گه وره دا . وه هه روه ها ئه م جوړه هاوبه شی وپپیاردانه
مه جوسه کان "ئاگر په رسته کان" یش ده گریته وه ، که هه موو کاریکی چاکه خواز
ده دهنه پال پووناکی وهه موو کاریکی خراپیش ده دهنه پال تاریکی .
هه روه ها ئه م جوړه هاوبه شی وپپیاردانه پپی قه ده ریه کان "القدریه" یش
ده گریته وه که ده لئین: گیانه به ر خۆی به دیه پنه ری کرداره کانیته ، وه به بی ویست
وئیراده ی خوای گه وره پووده دهن . هه ربۆیه قه ده ریه کان له م بۆچوونه دا
هاوشیوه ی مه جوسه کانه .

ئه م جوړه هاوبه شی وپپیاردانه چهندین شیواز ده گریته وه له وانه :
أ. ئه و که سه ی که پووبه پووی (ابراهیمی پیغه مبه ر) بووه و ده یووت: منیش
مردن وژیانم به ده سه ته که خۆی کردبووه هاوبه شی خودا له م کاره دا .
که ده وترا "ابراهیمی پیغه مبه ر" ووته که ی پوچه ل کرده وه به وه ی که خوای گه وره
خۆر له خۆره لاتوه ده بات بۆ خۆرئاوا ، تۆ به پیچه وانه وه ئه نجامی ده . (إِذْ قَالَ
إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ... البقرة: ۲۵۸) .

نەخۇشى و چارەسەر

- ب. ئەو كەسانەى كە ئەستېرەو ھەسارەكان بەئەنجام دەرو كاریگەر
ھەئسوپئەرى كردارەكان دادەننن. وەكو پئىيازى (سائەكان) و كەسانى تریش.
ت. ئەو كەسانەى كە خۆر "پۆڭ" یان ئاگر دەپەرستەن.
پ. ئەو كەسانەى كە وادەزانئیت خواكەى ئەم چل وپۆپەى ھەموو خوداكانە. گەر
بیپەرستیت پشٹیوانئیت لی دەكات.
ج. ئەو كەسانەى كە پئىیان وایە بە پەرستەنى خودایەكى بچوك نزیك دەبیئەو
لەخوای گەرە، وەبەم چەشنە ژمارەى خوداكان زیاد دەكات ، وە وەكو ھۆكار و
واستەیک بەكارى دەھئیت.

جۆرى دووھم : ھاوبەشى بریاردان ئە پەرستەندا :

ئەم جۆرەیان لە ھاوبەشى جیاوازه لەوى تر ، چونكە ئەنجام دەرى ئەم جۆرەیان
بیروباوەرى بەتاك و تەنھایی خودای گەرە پتەو و ھیچ ھیزوپەرستراویك نى یە
تەنھا خوای مەزن نەبئیت كەسوود وزیان گەینەرە وەتاك و تەنھاییە ، بەلام
بەدئسۆزى و ئیخلاسى تەواو وە خواپەرستى ناكات.
ھۆكارەكانى ئەم ھاوبەشى بریاردانە :

واتە لە پەرستەنى خوای تاقانەدا بەشى دەرونودونیاىی تئیداىە ، ھەندىك جار
لە پئیناوى ناوبانگ دەركردندا خواپەرستى دەكاتو وەھەندى جاریش بۆ دەست
كەوتنى دونیاىی وەھەندى جاریش بۆ خواپەرستى . بەشیوازىك ئەو خواپەرستى یە
بەشى خوداو دنیاو شەیتانىشى تئیداىە .

بەداخەو ئەمە حالى زۆرىنەى خەلكى یە ، وە ئەم جۆرە ھاوبەشییە كە پئىغمبەرى
خودا ﷺ دەربارەى فەرموو ، كە (ابن حبان) لە (صحیحە) دا ھئناوئیتى كە
پئىغمبەر ﷺ دەفەرمئیت : (الشرك في هذه الأمة أخفى من دبيب النمل، قالوا :
كيف نجوا منه يا رسول الله؟ قال ﷺ : قل : اللهم اني أعوذ بك ان اشرك بك وأنا

اعلم، وأستغفرک لما لا أعلم.)^۱ واته: ئەم جۆره هاوبهشی یه له ناوقه ومه که مدا له دهنگی پێی میرووله شاراوهر ونهینێ تره. ووتیان ئەو چۆن خۆمانی لێ پزگاربکهین؟ پێغه مبه ﷺ فه رمووی: بڵێن: خودایه ئێمه په نا به تو ده گرین که هاوبه شیت بۆ بریار بدهین که پێی بزانی ، وه داوای لێ خوش بوونت لێ ده کهین که پێی نازانین.

جا پوو په رمای (الریاء) هه ره مووی به هاوبهشی داده نریت. خوای گه وه ده فه رمیت: (قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا... الكهف: ۱۱۰) واته: پێغه مبه بریار پابگه یه نه که من ته نها مرقفیککی هاوشیوهی ئیوه م خوای گه وه وه حی ونیگام بۆ ده نریت تا پیتان پابگه یه نم که خوای ئیوه تاک وته نهایه ، جا ئه وهی ئه یه ویت به دیداری ئه و خودایه شاد بیت ئه و با کرداری چاکه ئه پجام بدات هاوبهش وهاوه ل بۆ خودا بریار نه دات.

ئهم ئایه ته ئاماژه به تاکی خوداو تاکی مه به سستی په رستن بۆ خودا ده کات ، چونکه خودا تاکه و وه پتویسته به تاکی به رسترت و وه هاوه ل وهاوبهشی بۆ بریار نه دریت له په رستندا وه پیناسه ی کرداری چاکه وچاکه خوازی ئه وه یه که له سه ر پتیبازی سونه ته وه مه به سستی په رستن ته نها بۆ خودا ئه نجام بدریت دوور له پوو په رمایی.

هه ره کو نزاو پارانه وهی (عومهری کوپی خه تاب) که هه میشه ده یفه رموو: خودایه هه موو کرده وه کانم بکه به کرده وهی چاکه ، وه هه موو کرده وه چاکه کانم ته نها بۆمه به سستی په زامه ندی تو بیت، وه به شی هه ی که سیکی تیدا نه بیت.

^۱ - ئەم فەرموودهیه (صحیح: ۵، احمد: ۴/۳۰۴) گێڕاویەتیەوه به (باسنا و ضعیف) وه (بخاری) له (الأدب المفرد: ۷۱۶) گێڕاویەتیەوه (البانی) به صحیحی داووته قه له م.

حوكمى رووبه‌رمايى "الرياء"

هاوبه‌شى ئه‌نجام دان له‌په‌رستندا ده‌بێته‌ مايه‌ى له‌ده‌ست دانى پاداشته‌كه‌ى. هه‌روه‌كو بێتێ ئه‌و كاره‌و په‌رستنه‌ت هه‌رئنه‌نجام نه‌دايێت. هه‌ر بۆيه‌ دوورنى به‌ سزا بدرییت له‌سه‌ر ئه‌نجام نه‌دانى ئه‌و په‌رستنه‌، چونكه‌ خواى گه‌وره‌ فه‌رمانى پێى كردووين كه‌ به‌ دڵسۆزو ئیخلاسى دوور له‌ رووبه‌رمايى خودا به‌ تاك و ته‌نها به‌په‌رستين و هاوبه‌شى بۆ ئه‌نجام نه‌ده‌ين. (وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ... البینه: ٥).

جا هه‌ركه‌سێك به‌ ئیخلاسى و دڵسۆزى په‌رستن ئه‌نجام نه‌دات، ئه‌وا كارى به‌ فه‌رمانى خودا نه‌كردوه‌، وه‌ ئه‌و كاره‌ نه‌دروسته‌و نه‌قبولیش ده‌كرییت. خواى گه‌وره‌ له‌ فه‌رموده‌یه‌كى قودسیدا ده‌فه‌رمییت: (انا اغنى الشركاء عن الشرك، فمن عمل عملاً اشرك معي فيه غيри، فهو للذي اشرك به، وانا منه بريء.) واته‌: من له‌ هه‌موو كه‌س زیاتر بێ باكم و بێ هاوتام له‌ هاوبه‌ش و هاوه‌ل. جا هه‌ركه‌سێك كارێكى ئه‌نجام دا و هاوبه‌شى بۆ په‌یداكردم، ئه‌وا له‌ قیامه‌تدا ئه‌و كه‌سه‌ ده‌نێرمه‌ لای هاوبه‌شه‌كه‌، وه‌ من لێى بێ به‌ریم، چونكه‌ ئه‌و كاره‌ بۆ من نه‌بووه‌. جۆره‌كانى ئه‌م هاوبه‌شه‌

ئهم جۆره‌ى هاوبه‌شى و بپیاردانه‌ دابه‌ش ده‌بێت بۆ دووجۆر:

یه‌كه‌م: خودا له‌ ئه‌نجام ده‌ره‌كه‌ى خۆش نابێت:

كه‌ ئه‌مه‌ش ده‌بێته‌ دووبه‌شه‌وه‌ كه‌ گه‌وره‌و گه‌وره‌ترینه‌.

وه‌خواى گه‌وره‌ له‌ ئه‌نجام ده‌رى هه‌یج كامیان خۆش نابێت، له‌واته‌: خۆشویستنى كه‌سێك یان شتێك به‌ ئه‌ندازه‌ى خۆشویستنى خودای گه‌وره‌ كه‌ ده‌فه‌رمییت: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ... البقرة: ١٦٥) واته‌: له‌گه‌ل بوونى ئه‌و هه‌موو به‌لگه‌ پوونوئاشكرايانه‌دا، كه‌ چى هه‌ندێك له‌ خه‌لكى ده‌چن شتانى تر هه‌لده‌بژێرن و وه‌كو خودا خۆشیان ده‌وێت

ابن القيم الجوزی

وده پیه رستن، له کاتیکدا برپواداران خودایان له هه موو که سیک وشتیک زیاتر خوښ ده ویت.

وه نه نجام ده رانی نه م جوړه هاو به شیه له دوزه خدا ده لئین: (تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * اِذْ نُسَوِّیْكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِیْنَ... الشعراء: ۹۷-۹۸) واته: سویند به خودا ئیمه له وپه پری گومرایی و سه رلی شیواوی دا بووین. کاتیک ئیوه مان ده برده پیزی په روه ردگارو په کسانمان ده کردن.

جا هاو به شی کردنی نه و شتانه له گهل خودای گه ورده تانه له باب ته خۆشه ویستی وگوپرایه لیدا بووه، نه که به وهی که به خودایان بزانن. جا نه مه له لوتکه ی نه قامی وگه جی وسته مدانی به که سیک یا خود شتانی که له ئاستی خودای گه ورده دا دینریت؟!

جا چ گه وجیه که دروست کراویکی بی هیژ و بی ده سلات وه ژارو ناته واو به راورد بکریت به خولقینه ری هه موو جیهان و سه رچاوه ی هیژوتوانایی و بیژینه رو مرینه ری هه موو دروست کراوه کان، وه سه رچاوه ی دانایی و زانایی و خاوه ن به خشنده یی و میهره بانی، جا نه مه چ ستم و ناپه وایه که؟!

وه نه مه چ به راوردیکه؟ خوی گه ورده ده فهرمیت: (الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ... انعام: ۱) واته: سوپاس و ستایشی بی پایان بو به دیهینه ری زهوی و ئاسمانه کان و تاریک و پووناکی یه، که چی پاش نه م هه موو پاستیه بی باوه پان په روه ردگارو دروست کراوه کانی هاوتاو هاو به ش ده که ن.

جا هاو به شکاران (مشرک) به چ پیوه ری که خولقینه ری زهوی و ئاسمانه کان که خاوه ن پووناکی و تاریکی یه به راورد ده که ن به رامبه ر که سانیک خاوه نی خوشیان نین و وه هیچیان به ده ست نی یه ته نانه ت مان و مردنی خوشیان. نه مه چ بی

عه قلی وسته م وناړه واییه که؟! وه چ تاوان ونه فامیه که هیه بگاته نه م بی عه قلی
یه؟!

هاوبه شی بریاردان له کردارو ووته و نیه ته کاند

نه م جوره هاوبه شیانه له چوارچپوهی هاوبه شی بریاردانه له پهرستندا.

هاوبه شی له کرداره کاند

له هاوشپوهی نه م هاوبه شی بریاردانه وه ک: سوژده بردن بؤ غه یری خودا،
وه سوړپانه وه و ته و اف کردنی مالیک یان جیگایه که جگه له مالی
خودا "که عبه". وه ماچ کردنی به ردو شتی تر به مه به سستی په رستن، جگه
له به رده په شه که "الحجر الاسود"، وه ماچ کردنی گړپو سوژده بردن بؤی.
پيغه مبه ﷺ نه فرته ده کات له و که سانه ی گړپي پيغه مبه ران وپياوچاگان ده کاته
مزگه وت ونویژيان له سهر بکات، جانه خوازه که سانیک گړپه رستن
وپه یکه رپه رستن. له (صحيحین) دا هاتووه که پيغه مبه ﷺ فرموو یه تی: (لعن
الله اليهود والنصارى اتخذوا قبور انبيائهم مساجد.)^۱ واته: خوی گه وره نه فرته تی
له گاورو جوله که کان کرد به وهی که گړپي پيغه مبه رانیا ن ده کرده مزگه وت
په رستگا.

وه له (صحيح) دا هاتووه که پيغه مبه ﷺ فرموو یه تی: (ان من اشرار الناس من
تدرکهم الساعة وهم احياء، والذين يتخذون القبور مساجد.)^۲ واته: خراپترین
پیړ نه وانه که قیامه تیان به سهر دا دیت، وه نه و که سانه ش که گړپ ده که نه
په رستگا.

^۱ - نه م فرمودانه له (احکام الجنائز) ی (ناصر الدین الالبانی) دا به صحیح هاتووه.

^۲ - هه مان سهر چاوهی پيشوو.

وهله (صحیح) دا هاتووه که پیغهمبه ﷺ فرمویه تی: (إن من كان قبلكم كانوا يتخذون القبور مساجد إلا فلا تتخذوا القبور مساجد ، فإني أنهاكم عن ذلك.)^۱ واته: ئه و گه لانه ی پئشوو گۆره کانیان ده کرده په رستگا جا من فرمانتان پئ ده که م که کاری وانه که ن.

وهله (مسند) دا (امام احمد) دا هاتووه، وه (ابن عباس) به صحیحی هیناویتی که پیغهمبه ﷺ فرمویه تی: (لعن الله زورات القبور، المتخذين عليها المساجد والسرج.)^۲ واته: خوای گه وره نه فره تی له وئافره تانه کردووه که ده چنه سه رگۆره کانیان وکاری ناشه رمی ئه نجام ئه دهن، وه ئه و که سانه ش که گۆره کان ده که نه په رستگا و مؤمیان له سه ر داده گرسینن.

هه روه ها پیغهمبه ﷺ ده فره میت: (اشتد غضب الله على قوم اتخذوا قبور انبيائهم مساجد.)^۳ واته: خوای گه وره خه شم وقینه و غه زه بی تونده دژ به و گه لانه ی گۆری پیغهمبه ره کانیان ده که نه په رستگا.

وهه روه ها ده فره رمی تی: (ان من كان قبلكم كان اذا مات فيهم الرجل الصالح بنوا على قبره مسجداً وصوروا فيه تلك الصورة، اولئك شرار الخلق عند الله يوم القيامة.)^۴ واته: گه لانی پئش ئیوه ئه گه ر پیاوچاکیکیان لی بمردایه له سه ر گۆره که ی په رستگایان دروست ده کردو وینه که یان ده کیشا تیدا. ئه وانه خراپترین پئین له لای خوای گه وره له پۆژی قیامه تدا.

^۱ - ههمان سه رچاوه ی پئشوو.

^۲ - ههمان سه رچاوه ی پئشوو.

^۳ - ههمان سه رچاوه ی پئشوو.

^۴ - ههمان سه رچاوه ی پئشوو.

نه خوشی و چاره سهر

جا نه مه حالی نه و که سانه به که سوژده بۆ خودا ده به ن له مزگه وتیک که له سهرگۆره کان دروست کراوه. جا نه بی حالی نه و که سانه چۆن بیت که سوژده بۆ گۆره کان ده به ن؟!

پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (اللهم لاتجعل قبری وثنا یعبد.)^۱ (واته: خودایه گۆره که م نه بیته بت و به رستریته.) پیغه مبه ری ئازیز زۆر جه ختی له سهر پاراستنی لایه نی یه کتا په رستی کردۆته وه، ته نانه ت پێگری کردووه له ئه نجام دانی نوێژی سونه ت له کاتی هه لته اتنی خۆدا تاوه کو لیک چوێک پوونه دات له گه ل خۆر په رسته کاند، که له کاتی هه لته اتن وئاوا بوونیدا سوژده ی بۆ ده به ن. هه ربۆ نه م مه به سته پیغه مبه ر ﷺ پێگری کردووه له ئه نجامدانی نوێژ له پاش نوێژی عه سرو دوای نوێژی به یانی.

به لام سه باره ت به سوژده بردن بۆ جگه له خودا. نه وا پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمیت: (لاینبغی لأحدان یسجد لأحد إلا الله)^۲ واته: بۆ هیچ که سیك نی یه سوژده به ریته جگه بۆ خودا نه بیته. جا ووشه ی "لاینبغی" له ووته ی خواو پیغه مبه ردا واتای نه و په ری له پێگری و قه ده غه بی دایه. هه روه کو خوی گه وره ده فهرمیت: (وَمَا عَلَّمَاهُ الشَّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ... یس: ۶۹) واته: ئیمه پیغه مبه رمان فێری شیعر بیژی نه کردووه و به هیچ شیوه یه کیش بۆی نی یه شیعر بلێته.

(وَمَا تَنْزَلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ * وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ.. الشعراء: ۱۱۰-۱۱۱) واته: شه ی تانه کان نه یان توانیوه نه م قورئانه دابه زینن، وه به هیچ شیوه کیش بۆیان نی یه ناتوانن کاری وابکه ن.

^۱ - هه مان سهرچاوه ی پێشوو.

^۲ - ئهم فهرمووده به (حسن)، (احمد: ۲۲۸/۵) گێڕاوه تیه وه.

ابن القيم الجوزی

وه ووتەى فريشته كان له قورئاندا: (مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ... الفرقان: ١٨) واتە: بە هیچ شێوەیەك بۆمان نی یە، جگە لە تۆ پشتیوان مەبێژێرین.

هاوبەشی لە ووتەدا

واتە هاوبەشی بریاردان لە ووتە و گفتوگۆدا. وهك سویند خواردن بە جگە لەخودا. هەروەكو (امام احمد) و (أبوداود) دەگێرنەووە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (من حلف بغير الله فقد أشرك) ^١ واتە: هەركەسێك سویند بەغەیری خودا بخوات هاوبەشی بریاردانە.

وہ نمونہ ی ووتنی (ماشاء الله وشئت) واتە: خواو تۆ ویستان. هەروەكو لە پێغەمبەرەووە دەگێرنەووە كە: (قال له رجل: ماشاء الله وشئت، فقال ﷺ: أجعلتنى لله ندا؟ قل: ماشاء الله وحده) ^٢ واتە: پیاویك بە پێغەمبەری ووت: ئەگەر خودا و تۆ ویستان، پێغەمبەر فەرموی: ئایا منت کردە هاوبەشی خودا؟ بەلكو دەبیت بلیت: ئەگەر خودا ویستی بەتەنھا.

^١ - ئەم فەرموودەیە (صحیح)ە، (احمد: ٨٧، ١٢٥/٢) و (حاكم: ١٨/١) و (ابو داود: ٣٢٥١) و (ترمذی: ١٥٣٥) گێراویانەتەو.

و (امام ترمذی) دەلێت: زانیان ئەم فەرموودەیە بەو لێك دەدەنەووە كە ووتەى پێغەمبەر (لقد كفر - او أشرك) لەبەتەى (تغليظ)، و بەلگەش لەسەر ئەمە فەرموودەى (عمر)ە: ان النبي ﷺ، سمع عمر يقول، وابي وابي، فقال ﷺ: الا ان الله ينهاكم ان تحلفوا بأبائكم؛ واتە: پێغەمبەر گوئی لە (عمر) یور ووتی: سویند بەباوكم بەباوكم، پێغەمبەر فەرمووی: خراى گەورە قەدەغەى کردووە سویند بەباوكتان بخۆن.

و (ابوهريره) دەگێرنەووە كە پێغەمبەر فەرموویەتی: (من قال في حلفه اللات والعزى، فيقول: لا اله إلا الله) واتە: هەر كەسێك سویند بەغەیری خودا بخوات بابلێت "لا إله إلا الله" وە وشەى (اللات والعزى) ناری خوداكانى سەردەمى نەفامى بوون لە مەككە.

^٢ - ئەم فەرموودەیە (صحیح)ە، (احمد: ٢١٤/١، ٣٤٧، ٢٨٣) گێراویەتەو.

نه خوشی و چاره سهر

ئەمە لە گەڵ ئەوە شدا خوای گەورە جەخت دەکاتەوێ لەسەر لەسەر ویستی مەرۆڤ
کە دەفه رمیّت: (لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ... التکویر: ۲۸) واتە: بۆ ئەوانە ی
کە دەیانەوێت پێبازی راست و دروست بگرنە بەر.

جائە گەر ئەمە ی باسمان کرد دروست نەبیّت ، ئاخۆ دروستی ئەم ووتانە لە کویدا
بیّت کە خەلکی خوویان پێوێ گرتووێ و دەلێن: (من پشتم بەخودا وتۆ بەستووێ و
من تەنھا خواو تۆم هە یە) ، (ئەمە هی خواو تۆیە . ئەمە لە بەرە کە تی خوداو تۆیە)
(من لە ئاسمان خودام هە یە و لەسەر زەویش تۆ) . یاخود دەلێن: (سویند
بەخودا ژیا نی فلان کەس) . (من تکام لە خوداو تۆیە... هتد) .

جا ئەگەر بە راوردیک بکەین لە نێوان ووتە ی "ئەگەر خوداو تۆ ویستان" ئەوا لە گەڵ
ئەم ووتانە ی تر دا وە لە گەڵ وەلامی پێغه مبهردا بەوێ کە فەرمووی (منت کرده
هاوێشی خودا...) ئەوساتە مەترسی ئەو ووشانە مان بۆ پوون دەبیتهوێ کە ئەگەر
پێغه مبهردی خودا گوی بیستی ببوایه چی دەووت؟!

ئەو پەرستنانە ی کە تەنھا شایستە ی خودان

ئەو پەرستنانە ی کە تەنھا شایستە ی خوای گەورە ن بریتین لە: (سوژدە بردن،
پشت بەستن، پارێزگاری و لە خواترسان "تقوا"، تەوێه کردن، نەز کردن،
سویند خواردن، الله أكبر، الحمد لله، سبحان الله، وأستغفر الله، وە سوپا نەوێ و تەوواف
کردن بە دەوری مائی خودا، نزاو پاپا نەوێ) .

ئەم جوړه پەرستشانه تەنھاو تەنھا شایستە ی خوای گەورە ن وە دروست نی یە و
پێ پێدراو نی یە بە هیچ شیوێ و شیوازیک جگە لە خودا بۆ کە سی تر ئە نجام
بدرێن. نە پێغه مبهرد نە فریشتە... هتد.

وە لە (مسندی امام احمد) دا هاتووێ کە: (ان رجلاً أتى به الى النبي ﷺ قد اذنب
ذنبا، فلما وقف بين يديه. قال: اللهم اني اتوب إليك ولا اتوب إلى محمد.

فَقَالَ ﷺ: (عَرَفَ الْحَقَّ لِأَهْلِهِ).^۱ واته: که سبکیان هینا بۆ لای پیغمبر وه تاوانیکی نه نجام دابوو، کاتیک هینایان بۆ لای پیغمبر ﷺ کابرا ووتی خودایه من ته وبه ده کهم بۆ تۆ نه که بۆ محمد. پیغمبر ﷺ فرموی: حه قی ناس بوو بۆ خاوه نه که ی، واته: زانی که نه مه ته نها شایسته ی خودایه نه که که سی تر.

هاوبهشی له ویست ونیهت دا

هاوبهشی دانان له ویست نیهت دا بابه تیکی زۆر وردو په نهانه، بگره نه و ده ریایه به که که ناری نی یه، ته نها که سانی که ده ریازیان ده بیته که شاره زاییه کی زۆریان هه بیته. نه م هاوبهشی دانانه نه وه ده گریته وه که هه رچی ویست ونیه تیکت هه یه له نه نجامدانی هه ر ووته و کرداری که مه به ستنت نزیک بوونه وه ده بیته له که سیک یان به ده ست هینانی به رژه وه ندیه که جگه له خودای گه وره، نه و هاوبهشی بریار داوه. دلسۆزه "إخلاص": واته هه رچی ویست ونیهت و ووته و کاریکت هه یه به پوختی ته نها مه به ستنت خوای گه وره بیته، جا به مه ده لێن "الحنيفية" واته "پاک و پوختی و پاستگۆیی" که گه لی حه زره تی ئیبراهیمی له سه ر بوو. وه خوای گه وره ش فره مانێ کردوو که به و شیوه یه خوا به رستی نه نجام به دین. وه جگه له م شیوازه هیچی تری لاپه سه ند نیه که ناو کرۆکی راستی ئیسلامه (وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ... آل عمران: ۸۵) واته "نه وه ی جگه له ئایینی ئیسلام په یره و بکات لێ ی وه رنا گیریت له قیامه تیشدا خه ساره تمه ند ده بیته..."

جا هه ر که سیک له سه ر نه م شارپنگایه لابدات نه و خه ساره تمه ندی دنیا و قیامه ته.

^۱ - نه م فره مووده یه (حسنه)، (احمد: ۴۳۵/۳) و (طبرانی) له (الکبیر: ۲/۱) و (الحاکم: ۲۲۵/۴) گێڕایانه ته وه. هه رچه ند (ذهبی) ده لیت له سه نه ده که یدا (ابو مصعب) لاواز و بی تمنا نه یه، به لام پیاوه کانی تر جیگه ی تمنا نه ن.

پوخته ی هاوبه شی دانان:

پوخته ی هاوبه شی دانان: بریتیه له (چواندن به خوی گوره و ،چواندن به بنده کان به خوی گوره) .

نهمه یه که هرچی ناکاری که مالی خوی گوره هه یه که خوی و پیغه مبه ره که ی پیان وه سف کردوه . وه بچوینی به دروست کراوه کانی . نه و که سانه ی که بینایان کویر و ،دلیان پشه ،هوشیان پوچه ،که یه کتاپه رستی ده که نه لیکچواندن ،وه دواتر نه لیکچواندن به مه زنی و ملکه چی و خوداپه رستی له قه لاهم دده دن .چونکه هاوبه ش دانر (مشرک) دروستکراوه کان له سیفاتی خوابه تیدا ده چوینیت به خوی گوره .

وه هرچی سیفاتی خوابه تی هه یه ده داته پال نه و دروستکراوانه . له کاتیکدا که نه سیفه تانه تنها و تنها شایسته ی خوی گوره یه که هر به میهره بانی خودی خوی به خشنده و پیگر و زیانبه خشه به هه موو بوونه وهر که له به رامبه رنه مانه دا پیوسته نزا و پارانه وه ، ترس، و تکا و پشت به ستنی تاییه ت بکریت به خوی گوره . که هر خودی خوی به دیهینه رو برپار دهر و مرینه ر و ژینه ره ی هه موو دروستکراوه کانیتی .

جاهه ر کام له مانه بدرینه پال هه رشتیک و که سیکی تر نه واه و شته ی به خوی گوره چواندوه و هاوبه شی برپارداوه . که نه مه ش گوره ترین سته مه . که که سیک یان شتیک که هیچی به ده ست نه بییت و خودی خوی دروست کراوی خودای مه زنه بیچوینیت به مه زترین و گوره ترین هیژ که خودای گوره یه ؟!

تاییه تمه ندیه کانی خوابه تی

یه کیک له تاییه تمه ندیه کانی خوابه تی بریتی یه له :

۱- که مائی ره ها (المطلق) له هه موو پوویه که وه:

خودایه ک هیچ که م و کوپیه کی نییه له هیچ پوویه که وه. که مائی ره های هه یه له هه موو پوو و بواریکه وه هه ربویه پیویسته سه رجهم په رسته شه کان ئاراسته ی نه و بکریڼ به ته نها چونکه سه رچاوه ی دابین کردنی پیداویسته کانی ژیا نه له هه موو پویه که وه. جا هه رچی په رسته هه یه وه ک (ته وه کردن، پشت به ستن، به مهنی راگرتن، نزا و پارانه وه، تکا کردن، ملکه چ کردن، خوښ ویستن و به ندایه تی کردن. هتد) سه رجهم نه مانه به پیی پیوه ری عه قل و ژیری و شرع و سروشتیش ته نها بۆ خودا نه نجام ده درین.

جاهه رکه سیڅ کام له مانه ی سه ره وه بداته پال که که سیڅی تر یا خود بۆشتی کی تری نه نجام بدات جگه له خودای گه وره نه وا هاویه شی برپارداوه نه و شته ی چواندوه به خودایه ک که نه هاویشیوه ونه هاوتای هه یه که نه مه خوی له خویدا گه وره ترین سته مه. وه خوای گه وره ش له نه نجامده ره که ی خوښ نابیت. له گه ل بوونی نه و هه موو سوژ و به زه یه ی دا.

۲- په رستراویتی:

واته هه میسه خودای گه وره په رستراوه له لایه ن به نده کانیه وه و شایسته و شایه نی ملکه چی یه.

وه (په رستن) له سه ر دوو بنه مای سه ره کی پیکهاتوه بریتی یه له (ته واوی خوښه ویستی وه ته واوی ملکه چی) بۆ خودای گه وره.

وه پله و پایه ی به نده کان له په رستندا به نده به به هیزی نه و دوو پیکهینه ره وه جاهه رکه سیڅ "خوښه ویستی و ملکه چی" به خشیت به که سیڅ، شتیڅ جگه له خودای گه وره. نه وا مافی خودای به خشیوه به که سیڅی تر که نه مه ش هاویه ش دانانه، وه هیچ عه قل و ژیری ک و سروشتی کی خاوین، نه مه په سه ن ناکات. ته نها له لای که سانیڅ دروسته که شه یتان عه قلی تیڅداون و سروشتی شیواندوون.

جا هەر که سێک له سەر ژیری پوخت و سروشتی خاوین مابێته‌وه ئه‌وا له‌و که‌سانه‌یه که خواناس و پێنماکراوون به هاتنی کتیب و پیغه‌مبه‌ره‌کانی خودا. وه ژیر پاک و بیر پۆشن و سروشتی خاوینن ، هه‌میشه‌ برۆای یه‌کتا په‌رستیان گه‌شه ده‌کات (نُورٌ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ... النور: ۳۵) واته: خودای گه‌وره هیدایه‌ت و پێنمایی ئه‌و که‌سانه ده‌کات که مه‌به‌ستیتێ.

جا پاش زانینی ئه‌م راستی یه‌ ئیتر هه‌رچی‌یه‌کی تر له‌مانه‌ی خواره‌وه که باس ده‌که‌ین ، هه‌ر هه‌موویان ته‌نها و ته‌نها مافی خودان. له‌وانه:

۳- سوژده‌ بردن:

هه‌ر که‌سێک سوژده‌ بۆ غه‌یری خودا به‌ریت ئه‌وا ئه‌و شته‌ی چواندوه به‌ خودا.

۴- پشت‌به‌ستن (التوکل):

هه‌ر که‌سێک پشت به‌ غه‌یری خودا بیه‌ستیت. ئه‌وا ئه‌و شته‌ی چواندوه به‌ خودا.

۵- ته‌وبه‌کردن:

هه‌ر که‌سێک ته‌وبه‌ بکات بۆ غه‌یری خودا ئه‌وا ئه‌و که‌سه‌ی چواندوه به‌ خودا.

۶- سویند خواردن پێی، یان به‌ ناوی به‌مه‌به‌ستی گه‌وره و پیروژ راگرتن:

جا هه‌ر که‌سێک سویند به‌ غه‌یری خودا بخوات. واته زۆر به‌ پیروژ گه‌وره‌ی بزانی‌ت ئه‌و مافه‌ی پێی به‌ په‌وا ببینی‌ت ئه‌وا ئه‌و که‌سه‌ی چواندوه به‌ خودای گه‌وره. ئه‌مانه‌ی که باس‌مان کرد هه‌ره‌مووی له‌ پوانگه‌ی چواندو بووه (التشبهه) .

به‌لام له‌ پوانگه‌ی لێک چواندن پێی (التشبهه به):

هه‌ر که‌سێک خۆی به‌ مه‌زن و گه‌وره و پیروژ بزانی‌ت ، وه‌بانگه‌شه‌ی پیا هه‌ل‌دان بکات بۆ خۆی ، وه‌ هه‌ریه‌که له‌ مه‌زنی ، ملکه‌چی خه‌لکی ، تکاکردن، ترسان ، پشتبه‌ستن. هتد ئه‌مانه به‌ مافی خۆی بزانی‌ت. ئه‌وا کێپ‌رکی له‌ گه‌ل خودا دا کردوه له‌ خوايه‌تی و په‌روه‌ردگاری‌تی دا.

خوای گه وره مافی خۆیه تی پيسوا و سه رشۆپی بکات و بیکاته په ند و عیبه ته تی پۆژگار و بهنده کانی. له (صحیح) دا هاتوه پێغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: (يقول الله عز وجل: العظمة إزاري، والكبرياء، دائي، فمن نازعني واحداً منهما عذبتة) ^١ واته: گه وره ی و مه زنی، جل و بهرگی سه ریلند و سه ربه رزی عه باویالا پۆشمه. هه ر که سیك له م دوانه کێپرکیم له گه ل دا بکات تووشی نازار و سزای ده که م."

جا نه گه ر په یکه رتاشیک له تاشینی په یکه ریک دا بیهویت لاسایی خودای گه وره بکاته وه. ئه وا توندترین سزا ده دریت. ئاخۆ که سیك بیهویت کێپرکی له مافی خودایه تی و په روه رگاریتی دا بکات حالێ له قیامه تدا چۆن بیت؟! پێغه مبه ر ﷺ ده فه رمیت: (أشد الناس عذاباً يوم القيامة المصورون، يقال لهم أحيوا ما خلقتهم) ^٢ واته: "توندترین سزا له قیامه تدا تووشی په یکه رتاشه کان ده بیت که ویستویانه لاسایی خودای گه وره بکه نه وه. پێیان ده وتریت ئه و په یکه رانه ی دروستان کردوه زیندوویان بکه نه وه و پوح بکه نه وه به ریان."

وه له (صحیحین) دا هاتوه. پێغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی (قال الله عز وجل: ومن أظلم ممن ذهب يخلق خلقاً كخُلقي، فليخلقوا ذرة، فليخلقوا شعيرة) ^٣ واته: "خودای گه وره ده فه رمویت: کێ هه یه له و که سه سته م کارتر که شتیک دروست

^١ - ئهم فهرموودهیه (صحیح) ه، (مسلم: ١٧٩/١٦ نووی) گێراویه ته وه.

(امام نووی) ده لیت: "نازعنی" واته به مالی خۆی بزانت و بیکاته سیفاتی خۆی، که نه مهش لوتکه ی خۆ به زل زانیه (التکبر)، وه به کارهێنایی وشه ی "إزاري" وه "إداء" له روی مه جازه وهیه هه ر وه کو عه ره ب ده لیت: (فلان شعارة الزهد، و ذئارة التقوى) مه به ستیا لیره جل و بهرگ نی یه، به لکو مه به ستیان سیفات و ناکای ئه و که سه یه. وه کو جل و بهرگ و مرۆقه که یان رازاندۆته وه ده لیت: نه مه ی لیره دا بۆیه به کارهێناوه چونکه (عیزه ت و سه ربه رزی) ته نها تایبه تن به خوای گه وره دوو شت لێتی جیا نابه وه وه هه میشه یین بۆ خودا... (شرح مسلم: ١٧٩/١٦).

^٢ - ئهم فهرموودهیه (صحیح) ه، (بخاری: ٧٥٨٨) وه (مسلم: ٩٢/١٤ نووی) گێراویه ته وه.

^٣ - ئهم فهرموودهیه (صحیح) ه، (بخاری: ٥٩٥٧) و (مسلم: ٩٤/١٤ نووی) گێراویه ته وه.

ده‌کات و خوښی ده‌هینیتته ئاستی من، نه‌گەر پاست ده‌کەن با گەردێک یان ده‌نکه جۆیه‌ک دروست بکەن".

خوای گه‌وره‌ بچوکتێن دروستکراوه‌کانی ده‌ست نیشان کردووه‌ که "گه‌رد و گه‌نمه‌". نه‌خوازه‌ ئاسمانه‌کان وزه‌وی...هتد. که ده‌یانه‌وێت له‌خودایه‌تی کۆ بپکێ له‌گه‌ڵ خوای گه‌وره‌دا بکەن.

وه‌ له‌ (صحیح) دا هاتووه‌ که پیغه‌مبەر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (إِنْ أَخْنَعَ الْأَسْمَاءُ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ يَسْمَى: بِشَاهَانَ شَاهٍ، أَيْ مَلِكٌ مَلُوكٌ، لَا مَلِكَ إِلَّا اللَّهُ.)^١ وه‌له‌ رپوایه‌تیکی تر دا هاتووه‌: (أَغِيظُ رَجُلًا عَلَى اللَّهِ رَجُلٌ يَسْمَى بِمَلِكِ الْأَمْلاَكِ.)^٢ واته‌: ناشیرینترین ناوالای خوای گه‌وره‌، که‌سیکه‌ ناوی بنرێت شاهان شاه. واته‌ پادشای پادشاکان، ته‌نها خودا پادشایه‌.

خوای گه‌وره‌ توپه‌ ده‌بی‌ت که‌سیک ناوی خوښی بنیت به‌ پادشای پادشاکان، واته‌ خوای گه‌وره‌ پق وغه‌زه‌بی له‌که‌سیک ده‌گریت که‌له‌ناوه‌کاندا خوښی به‌خوای گه‌وره‌ بچوینیت، چونکه‌ ته‌نها خوای گه‌وره‌ پادشایه‌ و فه‌رمان په‌واو بریاره‌ ده‌سته‌.

گومانی خراپ بردن به‌خودا، گه‌وره‌ترین تاوانه‌

گومانی خراپ بردن به‌خوای گه‌وره‌ پیچه‌وانه‌ و دژ به‌ که‌مالی خوای گه‌وره‌ و سیفاتە بلند و ناوه‌ جوانه‌کانیت، چونکه‌ گومانی خراپ بردن له‌ گۆشه‌نیگای که‌م و کورتی پوانینه‌وه‌یه‌ بۆ خوای گه‌وره‌. هه‌ر بۆیه‌ خوای گه‌وره‌ به‌لێن وه‌په‌شه‌ی توندی لێ کردووین ده‌فه‌رمیت: (عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا... فتح: ٦) واته‌: ئه‌و گومانه‌ خراپه‌ هه‌ر بۆخوایان

^١ -ئهم فه‌رمووده‌یه‌ (صحیح)ه‌، (بخاری: ٦٢٠٦) وه‌ (مسلم: ١٤/٢٨٨ نووی) گێڕاویانه‌ته‌وه‌.

^٢ -ئهم فه‌رمووده‌یه‌ (صحیح)ه‌، هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشوو. وه‌هه‌ریه‌ که‌ له‌ روشه‌کانی: (خنج، أغیظ، أخبث) به‌واتایی رپوایی دیت له‌رژوی قیامه‌تدا.

دهگه پیتته وه، وه نه فره تی لیّ کردو غه زه بی لیّ گرتو ونوه دۆزه خی بۆ ئاماده کردون که سه خترین سه رته نجامه .

وه خوای گه وره ده ره ق به که سانیك که یه کیک له سیفات ه بلنده کانی په ده کاته وه . ده فره میت: (وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرَأَيْتُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِّنَ الْخَاسِرِينَ... فصلت: ۲۳) واته: ئه وه سه رته نجامی ئه و گومانه ناپه سه نده بوو که ئیوه به خوای گه وره تان بر دکه بووه مایه ی ئه وه ی به ه تاهه تایی بچه پیزی زه ره رمه ندانه وه .

وه خوای گه وره له سه ر زاری چه زره تی ئیبراهیمه وه که وته یه ک ئاراسته ی گه له که ی ده فره میت: (إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تُعْبُدُونَ * أَنْفُكَا آلِهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ * فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ.. الصافات: ۸۵-۸۷) واته: باشه ئه وه ئیوه چی ده په رستن؟ ئایا خواوه ندی درۆینه وه ه لبه ستراو ده په رستن جگه له خوای تاك وته نها، ئه ی هه لۆیست وگومانتان چی به به رامبه ر خوای گه وره؟

واته ئه ی گومانتان چۆنه به خوای گه وره که کاتی به دیداری ده گن وئیه وش که سی تر تان په رستوه؟ ئه ی گومانتان چۆنه به ناوه جوان و سیفات ه بلنده کانی په روه ر دگاریتی خودا که دووره له هه موو که م وکورتی و ناته واویه که وه، تا بیانوو بدۆزنه وه بۆ په رستنی که سیکی تر جگه له خودا.

جا ئه گه ر گومانتان وابووايه که خوای گه وره به سه ر هه موو شتی کدا زاله و به هه موو شتی ک ئاگاداره . وه هه موو شتی ک که م وکورت ته نها که مائی خو ی نه بیّت، وه هه موو شتی ک بۆ لای ئه و ده گه پیتته وه ، وه هه موو که سی ک و شتی ک پیویستی به سۆزی ئه و هه یه، وه دابین کاری هه موو پی داویستی هه کانی ژیا نه . ده وه له مه ندرتین وزاناترین و به خشنده ترین هیزه . پادشای هه موو پادشا کانه و خواوه نزه وی و ئاسمانه کانه . وه سۆز و به زه یی و په حمه تی هه موو بونه وه ری دا پۆشیوه . جا ئه مه سیفات و توانای

خودا بێت زۆر دووره له ژیری و عهقله سروشته که وه که هۆکارێک واسته یه ک بۆ خۆی بپاریدات له نێوان خۆی و بهنده کانیدا.

پهرستن جگه له خودا ، گه‌وره‌ترین سته‌مه

خوای گه‌وره خاوه‌ن وه‌به‌ره‌ینه‌ری زه‌وی و ئاسمانه‌کانه‌و نه‌ویشی که‌تی‌دیایه ، وه‌هر خۆی شایسته‌و شایه‌نی په‌رستن و ملکه‌چی و گوێ‌پایه‌لی یه ، که‌پێویسته به‌مه‌زنی و گه‌وره‌یی تی‌ی‌پروانین و ملکه‌چی بکه‌ین. چه‌ند سته‌میکی گه‌وره‌یه کاتی‌ک نه‌و مافی خودایه‌تی و په‌رستنه ده‌دری‌ت پال که‌سیکی تر جگه له‌خودا. به‌تایبه‌تی که‌بزانی‌ت نه‌و که‌سه په‌رستراوه‌ش له‌به‌نده‌یه‌کی بۆ ده‌سه‌لات زیاتر هیچی تر نی یه .

هه‌روه‌کو ده‌فه‌رمی‌ت: (ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِّنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَّكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ... الروم: ۲۸) واته: هه‌ر له‌خۆتان نمونه‌ی بۆ هیناونه‌ته‌وه "که‌چه‌نده بپاریدانی هاوه‌ل و هاوبه‌ش بۆ خودا نادرست و نابه‌جی یه " ئایا ئێوه‌پازین به‌نده‌و به‌رده‌سته‌کانتان بینه‌هاوبه‌شتان له‌مال و سامانتاندا وه‌هه‌روه‌کو یه‌ک سوودی لێ وه‌ریگرن و ده‌ستی تی‌بخه‌ن وه‌لێیان بترسن و وحسابیان بۆ بکه‌ن. هه‌روه‌کو چۆن ئێوه له‌یه‌کتری سل ده‌که‌نه‌وه. جا نه‌گه‌ر ئێوه مۆله‌تی نه‌وه نه‌ده‌ن که‌کرێکاره‌کانتان یان کاره‌که‌ره‌کانتان هاوبه‌شتان بێت له‌مال و ساماندا. به‌چی پێوه‌ریک ئێوه به‌نده‌کان و دروست کراوه‌کانی من ده‌که‌نه‌هاوبه‌شم له‌کاری خوایه‌تی که‌به‌ته‌نها مافی منه. جا هه‌رکه‌سیک نه‌مه‌بیروباوه‌ری بێت نه‌وه مافی خوایه‌تی نه‌داوه‌و وه‌منی به‌تاک و ته‌نها نه‌زانیوه .

وه‌ک ده‌فه‌رمی‌ت: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبَ مَثَلٍ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ * مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ... الحج: ۷۳-۷۴)

ابن القيم الجوزی

واته: ئەى خەلکینە، نمونە یەك هینراوەتەووە چاك گوێبیستی بن، بەپاستی ئەوانەى كەهاناو هاواریان بۆ دەبەن لەجیاتى خوا هەرگیز ناتوانن تاكە مێشێك دروست بكەن، هەرچەندە بۆ ئەو كارە كۆببنەووە یارمەتى یەكتریش بدەن، ئەگەر مێشەكە شتیکیان لى بفرێنێت ناتوانن لى بسەننەووە. داواكراو وداولێ كراو هەردووکیان لاوازو بێ دەسەلاتن. ئەوانە "وەكو پێویست" قەدرى خۆیان بەچاكى نەزانی، پێزى پەروەردگاریان بەتەواوى نەگرت، لەكاتێكدا بەپاستى خودا ژۆر بەهێز و بەتوان و بەلادەستە.

وہہر وہہا دەفەر مێت: (وما قدروا الله حق قدره والأرض قبضته يوم القيامة والسموات مطويات بيمينه سبحانه وتعالى عما يشركون... الزمر: ۶۷) واتە: خوانەناسان قەدرى خۆیان وەك پێویست نەگرت پێزیان بۆ دانەنا ، بەمەرجێك هەرەموو گۆی زەوى پێر مەشتێكى ئەو زاتە یە لە پۆزى قیامەتدا. ئاسمانەکانیش بە دەستى پاست و دروستى خودا پێچراون ، پاکی و بێ گەردى و بێلندى بۆ ئەو پەروەردگارە مەزنەى شایستەى ئەو نى یەنە فامان و هاوێش و هاوبەشى بۆ بپیاربدەن و قەدرى نەزانی.

جا قەدر و پێزى پێویستى خویان نەزانیووە كە هاوبەش و هاوێش بۆ بپیارددەن لە كاتێكدا خۆى گەورە بەهێز و بەلادەستە وەجگە لە خودا هەموو بەندەكانى لاوازو بێ دەسەلاتن.

هەر وەها قەدر و پێزى خویان نەگرتوووە كەسانێك كە:

دەلێت خودا هیچ كەتیبێك و پێغەمبەرێكى پەرەوانە نەكردووە بەلكو كاتێك بونەوهرى دروست كردو ئێتر پەشت گویى خستوووە وازى لێهێناووە ، وەهیچ مەبەستێك نى یە لەدروست كردنى بونەوهردا. ئەمەش خۆى لەخۆیدا تۆمەت دانە پال خۆى گەورە بەپەشت گویى خستنى دروست كراوەكانى وەبێ هۆدەبى لە دروست كردنیدا. هەر وەها پەد كردنەوهرى وەبەپاست نەزانینى ناوہجوان و سیفاتە

بَلَنده کانیی له چاودیری کردن و نیعمه‌ت به‌خشین به به‌نده‌کانی. وه‌ه‌روه‌ها
په‌دکردنه‌وه‌ی ئه‌وه‌ی که‌خودا زَال و بالاده‌ست بێت به‌سه‌ر بونه‌وه‌ردا. وه‌به‌پاست
نه‌زانیی پیغه‌مبه‌ره‌کان و کتێبه‌کانی خودا که‌بۆ پێنمایی په‌وانه‌ی کردوون، په‌نا
به‌خودا ده‌گرین له‌م بیروباوه‌په‌ پوچانه. بَلَنده‌ی وتاک و ته‌نهایی بۆ خودای که‌وره.
هه‌روه‌ها قه‌درو پێزی خودایان نه‌گرتووه که‌سانیک که‌:

که‌ ده‌لێن مَرَوُف هه‌چی به‌ده‌ست نی یه، هه‌موو کرده‌وه‌کان له‌لایه‌ن خوداو نه‌ چ
باشه‌وچ خراپه. جا خودا سزای به‌نده‌کان ده‌دات به‌کارانی که‌له‌ بنه‌په‌تدا هه‌ر
خودی خودا خۆی ئه‌نجام ده‌دریژی نه‌ک مَرَوُف. لێره‌دا مَرَوُف ناچارکراوه سزاش
ده‌دریژ به‌بێ ئه‌وه‌ی ده‌ستی هه‌بی له‌وکاره‌دا. ئه‌مه‌ش واتای ناداپه‌روه‌ری خودا
ده‌سه‌لمی نیت، ئایا ئه‌م کاره‌ له‌که‌سانیک خاوه‌ن ژیره‌قل ده‌وه‌شیته‌وه. تا
له‌خواوه‌ یه‌کی گه‌وره‌و به‌هیز که‌ دادپه‌روه‌رانه‌ و به‌به‌زه‌یه‌ترین و به‌په‌حمترین نی یه
به‌رامبه‌ر به‌به‌نده‌کانی کاری وای لی ده‌وه‌شیته‌وه؟! پاک و بی گه‌ردی بۆ خودای
مه‌زن وله‌گه‌وره‌یی ئه‌م سته‌م و تاوانه.

وه‌هه‌روه‌ها ئه‌و که‌سانه‌ش ده‌گریته‌وه که‌:

پێیان وایه‌ خۆای گه‌وره‌ له‌ هه‌موو شوینی که‌ و پاک و پێسدا بوونی هه‌یه. وه‌په‌دی
ئه‌وه‌ ده‌کاته‌وه که‌له‌ سه‌رووی عه‌رشه‌ی مه‌زن له‌نگه‌ری گرتبی "استواء" ی کردبی،
به‌لکه‌ پێیان وایه‌ خودا له‌ هه‌موو مَرَوُف و نازه‌لیکه‌دا تهاوه‌ته‌وه که‌ئه‌مه‌ش سته‌م
و ناپه‌واییه به‌رامبه‌ر به‌خودای مه‌زن که‌ده‌فه‌رمیت: (إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ
وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ... فاطر: ۱۰) واته‌: گوته‌ری چاک و جوان و به‌جی بۆلای خۆای
که‌وره به‌رزده‌بێته‌وه، کاروکرده‌وه‌ی چاکیش گوته‌ری شیرین به‌رز ی ده‌کاته‌وه.

خۆای گه‌وره‌ له‌سه‌رووی عه‌رشه‌ی مه‌زندایه‌ وه‌ فره‌شته‌کانیش بۆ لای خودای خۆیان
بَلَنده‌به‌نه‌وه‌ و دینه‌ خواره‌وه: (يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ...)

السجدة: ۵) واته: ئەو خوايه له سه رووی ئاسمانه وه کاروباری زهوی پێک دهخات
وسه په رشتی دهکات، وه سه رجه م کاره کان بۆلای ئەو به زنده بێته وه.

وه ههروهها ئەو که سانهش دهگرێته وه که:

باوه پیاو به سیفاته بلندهکانی خوای گه وه نی یه، وه پیاو وایه خوای گه وه
وتووێژی له گه ل موسا نه کردوه له که ناری چیا یی "طور"، وه هاتن وله نگه رگرتنی
له سه ر عه رش، وه هاتنی بۆ دادگایی کردنی به ندهکانی له قیامه تدا، ههروهها
توپه بوون و غه زه ب گرتن و په زامه ندی و خۆشه ویستی و چه نده های تر له سیفات
و ئا کاره بلندهکانی خوای گه وه په د ده که نه وه. وه لیکدانه وه ی ئابه جیی بۆ
ده که ن، وه پیاو وایه به م کاره خوای گه وه په یزدارتر و مه زنتر پاده گرن.

وه ههروهها ئەو که سانهش دهگرێته وه که:

هاوه ل وکۆپی بۆ به یار ده دهن، یا خود پیاو وایه خوای گه وه تیکه ل بووه
به هه موو دروست کراوهکانی و... هتد.

ههروهها قه درووێزی خواوای نه گرتوه ئەو که سانه ی:

که ده لێن خوای گه وه دوژمن و ناهه زهکانی پێغه مبه ر و خانه واده که ی به رز
پاگرتووه، جێنیشینی و ده سه لاتداری و سه ره به رزی به دوژمنهکانی
به خشیوه. وه شوێن که وتووای و دوژست و خانه واده که ی پێغه مبه ری توشی په سوای
نه هامة تی کردوه له هه ر جێگایه کدا بن.

ئه مه ش نا په وایه که ته واه به رامبه ر به خوای گه وه ده کریت که و ته ی "رافضه" یه.
جا ئەم بۆچوونه هاوشیوه ی و ته و بۆچوونی گا ورو جوله که کانه که ده ره ق
به خودای گه وه ده یکه ن که ده لێن: خوای گه وه پادشایه کی په وانه کرد
بانگه شه ی پێغه مبه رایه تی ته نها و ته نها بۆ خۆی ده کرد و وه درۆی به دهم خودا وه
ده کرد، ده یووت: خودا ده لێت و فه رمانی واده کات، وه شه ریه تی پێغه مبه رایه تی
هه لده وه شانده وه و به ناوی خودا وه سه روما ل و خوێن و ئافره تیانی هه لال ده کرد بۆ

خۆی. وه‌خوای گه‌وره‌ش هه‌میشه پش‌تیوانی لی ده‌کرد و به‌سه‌ر نه‌یارانی دا زالی ده‌کرد و وه‌نیشانه‌ی پاستی نه‌وی ده‌سه‌لماند و وه‌پۆژ به‌پۆژ سه‌ربه‌رز ویا‌لاده‌ستی ده‌کردو...ه‌ند.

بی گومان نه‌مه‌و هاو‌شیوه‌یان گه‌وره‌ترین سته‌م ونا‌په‌وا‌ییه ده‌ره‌ق به‌گه‌وره‌یی و دانایی و په‌حمه‌ت و زان‌ستی خودا ده‌کریت. جا نه‌گه‌ر به‌راورد له‌نیوان هه‌ردوو و ته‌که‌دا بکه‌ین ده‌بینین وه‌ک بلیت له‌یه‌ک سه‌رچاوه‌وه هاتوون.

نادانایی و سته‌م دانه‌ پال خوای گه‌وره‌ جو‌ریکه له‌ کوفر و بی باوه‌ری هه‌روه‌ها هه‌ردو ریزی خودایان نه‌گرتوو هه‌سانیک که:

باوه‌ریان و ابیت که ده‌شی‌ت خوای گه‌وره‌ سزاو نازاری چاک‌خواز و ملکه‌چه‌کان بدات که هه‌میشه به‌ندایه‌تیان بۆ کردوو ، وه‌پایچی دۆزه‌خیان بکات. وه‌ده‌شی‌ت یاخی بووان و تاوانکاران سه‌رفرازو پزگاریان بکات که هه‌یج کاتیک خواپه‌رستیان نه‌کردوو، وه‌پایچی به‌هه‌شتی به‌رینیان بکات ، چونکه هه‌ردوو کاره‌که بۆ خودا وه‌کو یه‌که.

ئه‌م بۆچوونانه واتای نه‌بوونی داناییه له‌کارو بپاره‌کانی خودای گه‌وره‌ و سته‌مکاری خودای دادپه‌روه‌رده‌سه‌لمینیت ، که ئه‌مه پێچه‌وانه‌ی ناوه‌جوان و سیفات به‌لنده‌کانی خوای گه‌وره‌یه که په‌دی ئه‌م جو‌ره بۆچوونانه ده‌داته وه ده‌فه‌رمیت: (وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ * أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ... ص: ۲۷-۲۸) واته: ئی‌مه ئاسمان و زه‌وی و دروست کراوه‌کانی نیوانیمان بی هوده‌و هه‌په‌مه‌کی دروست نه‌کردوو، ئه‌وه گومانی ئه‌و که سانه‌یه که بی باوه‌پن. ئه‌ی هاوار... ئاهونا له‌ بۆ ئه‌و بی باوه‌پانه له‌ سزای ناگری دۆزه‌خ، یاخود باوه‌ریان وایه که ئی‌مه ئه‌وکه سانه‌ی که باوه‌پدارن

وکاری چاکه نه نجام ددهن، نه وانه ی توری خراپه یان چاندوره له زه ویدا وهک یه که ته ماشابکه ن؟! یاخود نایا خواناس وتاوانکار وهک یه کن؟!

هه روه ها ده فهرمیت: (أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءَ مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ * وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُحْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ... الجاثية: ۲۱-۲۲)

واته: نایا تاوانکاران و خراپه خوازان باوه پریان وایه که مردن و ژیان وزیند و یوونه وه یان هاوشیوه ی نه و که سانه ده بیت که بپروایان هیناوه و چاکه یان نه نجام داوه؟! نای که لیکدانه وه یه کی خه یالی یه!... خودا ناسمانه کان وزه وی له سه ربنه مای حق و پاستی دروست کردوه بۆ نه وه ی سه رته نجام پاداشتی هه موو که سیک به گویره ی کرده وه کانی بداته وه وهیچ جوړه سته میکشیان لی ناکریت.

هه روه ها ده فهرمیت: (إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ * أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ... القلم: ۳۵-۳۶) واته: نایا پیتان وایه سه رته نجامی موسولمانان هاوشیوه ی سه رته نجامی تاوانکاران ده بیت؟ نه وه چی لیکدانه وه و بپریاریکی خه یالی یه؟!

هه روه ها نه و که سانه ش ده گریته وه که:

خوای گه وره مردو و زیندو ناکاته وه وه باوه پریان به حه شرو لی پرسینه وه نی یه . وه پییان وایه چاکا کاران پاداشت نادرینه وه و خراپه کارانیش سزاندوین ، وه سته م دیده مافی خو ی له سته مکاران وه رناگریته وه .. جا خوای گه وره له وپوژده دا پیشانیان ده دات که کی پاستی ووتوه وه کیش خه ساره مه ندو بیر پوچ بووه .

هه روه ها نه و که سانه ش ده گریته وه که:

که به چاویکی که وه ته ماشای خوای مه زنیان کردوه دلایان له ناستی بی ناگا بووه ، فه رمانه کانی خودایان پشت گو ی خستوه و سه ریچییان کردوه ، پیزی دروست کراوه کانی تریان داوه به سه ر پیزی خودادا، کاریان به به رنامه و

پێنامی یه‌کانی نه‌کردووه ، شوێنی چه‌زو ئاره‌زووه‌کانیان که‌وتوون شه‌رمیان له‌خه‌لکی کردووه به‌لام شه‌رمیان له‌خودا نه‌کردووه . له‌خه‌لکی ترساوون به‌لام له‌خودا نه‌ترساوون وشه‌وپۆژیان له‌پێناو په‌زامه‌ندی ئاره‌زووبازی و به‌رپرسه‌کانیان به‌خت کردووه . فه‌رمان و بڕیاری خودایان به‌سوک ته‌ماشاکردووه...هتد.

ئایا قه‌درو پێزی خودایان زانیوه که ده‌چن شه‌یتان له‌بری خودا ده‌په‌رستن وهاوه‌لی بۆ بڕیارده‌ده‌ن؟

جا خوای گه‌وره و بێ هاوتا مه‌حاله له‌لای و قبوڵی ناکات یه‌کێک له‌ پێغه‌مبه‌ران بکریته به‌هاوه‌ل وهاوبه‌شی ، نه‌خوازه پرسواترین و سه‌رشۆپترین که‌س که‌شه‌یتانه بکریته هاوه‌لی؟

ته‌نها شه‌یتان و یستیتی وه‌ک خودا به‌رستری و پێزی بگیریته . هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره هۆشیاری به‌مروڤه‌ ده‌دات که‌له‌م به‌واره‌دا نه‌که‌ونه داوی شه‌یتانه‌وه که‌ده‌فه‌رمیته : (أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ...یس: ۶۰-۶۱) واته: ئه‌ی ئاده‌میزاده‌کان من پێتان پانه‌گایاندن که‌شوێنی شه‌یتان نه‌که‌ون و گوێپایه‌لی مه‌که‌ن، چونکه ئه‌و دوژمنی سه‌رسه‌ختی ئێوه‌یه . وه‌هه‌ر گوێپایه‌لی من بکه‌ن که ئه‌مه‌یه پێگه‌ی راست و دروست.

ئه‌و هاوبه‌ش و بڕیارده‌رانه‌ی که‌پێیان وابوو فریشته ده‌په‌رستن ، له‌بنه‌په‌تدا ته‌نها شه‌یتانیان ده‌په‌رست نه‌ک فریشته . وه‌ئه‌م راستیه‌ش خودای مه‌زن پووینی ده‌کاته‌وه ده‌فه‌رمیته : (وَيَوْمَ يُخْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْؤُلَاءِ إِبْنَاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ * قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ...سبأ: ۴۰-۴۱) واته: پۆژیک دیت که‌خوای گه‌وره تێکپاری هه‌موویان کۆده‌کاته‌وه و به‌فریشته‌کان ده‌فه‌رمیته: ئایا ئه‌م پێره ئێوه‌یان ده‌په‌رست؟

فریشتەکان دەلێن: پاکی و بێ گەردی بۆتۆی مەزن ، ئەوان خەریکی پەرستنی پەری بوون و یاوەرپیشیان پێ بوو.

شەیتان بە ھەمیشەیی فەرمان بە ھاوبەش بڕیار دەرهکان (المشرکون) کە بێپەرستن و کپرنووشی بۆ بەرن، وەبۆ ھاتنەدی ئەم مەرەمە پێگای پیلانی جۆراوجۆر دەگرێتە بەر. جارێک خۆی دەکات بە فریشتە و خەڵکی گومرا دەکات. وەتەنەت کاتێک پۆژپەرستان کە لە کاتی پۆژھەلاتندا کاتی دەیانە و یت کپرنووش بۆ "پۆژ" خۆر بەرن، شەیتان بە شێوازیکی دەووستیت کە خۆر بکەوێتە نێوان ھەردوو قۆچەکانیەو "شاخەکانی" تاکو کپرنووشە کە بۆ شەیتان بیت ، بە ھەمان شێوەش بۆ کاتی خۆرئاوا بوون.

بە ھەمان شێوە کاتی گاورەکان کپرنووش و پەرستن بۆ مەسیح و دایکی دەبەن. کە لە شێوەی بتدا دروست کراوون لە بنەپەتدا خەریکی شەیتان پەرستن "مەسیح و دایکی" لەم کارە پوچەلانە بە دوورن ، وەھیچ کاتێکیش کاری وایان لاپەسەند نەبوو وە فەرمانیشیان پێ نەکردوو. بە لکو ئەوێ جگە لە خودا بپەرسترت تەنھا شەیتانە ھەر بۆیە خوای گەورە دەفەر میت: (أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ * وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ... یس: ۶۰- ۶۱) واتە: جا کاتی ئادەمیزاد ھەرکەسیکی تر بپەرستیت جگە لە خودای گەورە ئەوا شەیتانی پەرستوو. جا شەیتانەکانیش چیژ لەم پەرستنە وەردەگرن و مەرەمەکانیان دیتە دی.

خوای گەورە ئەمە پۆشن دەکاتەو دەفەر میت: (وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعاً يَامَعْشَرُ الْجِنِّ مَقَدًا سَتَكْفُرُ مِنَ الْإِنْسِ) واتە: خوای گەورە لە پۆژیک دا ھەموویان کۆ دەکاتەو بە (خشم و قینەو) دەفەر میت: ئەو دەستە پەریەکان بە پاستی ئیوہ زۆر کەستان لە ئادەمیزادەکان گۆمرا کرد.

نه خوښی و چاره سهر

(وَقَالَ أُولَیَّاؤُهُمْ مِّنَ الْإِنسِ رَبَّنَا اسْمَعْ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلِّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَّلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ... الأنعام: ۱۲۸) .
واته: وه ئاده میزاده سهر لیښیواوه کان و نه لقه له گوښه کانی شهیتان ده لیټت: په روه ردگار هندی کمان سودمان به هندی مان وه رگرت (سودی ئاده میزاده کان دوونیا بازی بوو، په ریه کانیښ زیاد کړنی پټی خویان بوو) ئیستاش نه وه تا که یشته نه و کات و ساته ی تو بټ دیاری کړوین. خوی گه وره ش فرموویه تی: نه م ناگره جیگاتانه به هه تاهه تای به زیندوی مه گر خوا ویستی له سهر بیټ.
جا نه مانه ی که خستمانه پوو ناماژه یه که بټ نه و مه به سته ی که هاو به ش دانان بټ خدای تاک و ته نها - گه وره ترین و مه ترسیدارترین تاوانه له تاوانه گه وره کان. وه خاوه نه که ی شایسته ی هه تا هه تاییه له دټزه خ دا چونکه مافی گه وره ی و خاویه تی و په روه ردگار یتي. پیښیل ده کهن و ده یده نه پال لاوازترین و پړسواترین دروستکراوه کانی خدا وه به جگه له ته و به کړدن و پاشگه زبونه وه نه بیټ خدا له نه نجامده ره که ی خوښ نابیت وه سهر نه نجام به هشتی لی قه ده غه ده کړیت وه له په حمه تی خدای بی به ش ده بیټ ، که سیټ که بایی تاکه گه ردیک هاو به ش ی بټ خودا بریار بدات و ته که بوری هه بیټ مه به ست له ناردن و په وانه کړنی پیغه مبه ره کان و کتیبه پیروزه کان ته نها بریتی بووه له ناسینی خدا و په رستنی به تاک و ته نهایی و هاو هل و هاو به ش ی بټ بریار نه دریت.

یه کیکی تر له تاوانه گه وره کان:

قسه کړنه له سهر خدا به بی زانیاری ته واو

قسه کړدن له سهر خدا و باس کړدن ناو وسیفات و کرداره کانی به بی زانیاری ته واو پوخت. مایه ی که و تنه هه له ی گه وره وه یه به تاییه تی ناساندنی خدا و پیناسه کړدن به شتانیک که خودا و پیغه مبه ره که ی پدیان کړدوه ته وه نه یانداوه ته پال خودا. که دواتر نه مه ناته واوی و که م و کورتی ده داته پال

خودای گه وره. وه له هه ره تاوانه گه وره و مه زنه کان ده ژمیردریت. چونکه نه مه پاسته وخو په کخستن و له کارخستنی سیفاته جوانه کانیتتی. ته نانه ت نه م تاوانه گه لی گه وره تره و مه ترسیدارتره له تاوانی که سیك که باوه رشی به خودا هیه و به لام له هندی بواردا هاویه شی بۆ بریار ده دات. چونکه هاویه ش بریارده ر (مشرک) دان به خویه تی و په روه ردگاریتی خودا داده نیت و په دیان ناکاته وه. به لام (معطل) سیفاته جوان و پرپوخست و ته واوه کانی خودای گه وره په ده ده کاته وه و باوه پی پیتان نیه. وه له کاریان ده خات.

بۆ نمونه: که سیك دان به پاشایه تی (پادشا) داده نیت به لام له هندی کاروباردا هاوکارو هاویه ش و بۆ بریار ده دات. باشته ره له که سیك که هه ره بپوای به پادشایه تی نه و (پادشایه) نیه و له سیفاتی پادشایه تی ده خات نه مه پاستیه کی سه لمیتراوه له عه قلی هه موو خاوه ن بیرو هۆشیك. چونکه زۆر جار هاویه ش دانه ره کان وهك نزیک بوونه وه یهك له خودا نه و هاویه شه یه به کارده هیتن و برپاری ده دن نهك به پاست نه زانن.

جا ده ردی (التعطيل - له کارخستنی سیفاته کانی خودا) . ده ردیکی کوشنده ی بی چاره یه هه ربۆیه خودای گه وره باس له پیشه نگ و پیشه وای (معطلة) ده کات که فیرعه ونه، پیتی وا بوو که خودا له سه رووی ئاسمانه کانه وه نیه. وه سیفاتی بلندى و پایه به رزی له کار ده خست ده بیوت: (وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صَرْحًا لَّعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ * أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لأَظُنُّهُ كَاذِبًا وَكَذَلِكَ زَيْنَ فِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ... غافر ۳۶-۳۷) واته: نه ی (هامان) تاوه رو بورجیکی به رزم بۆ دروست بکه بۆ نه وه ی هه ندی هۆکارم ده ست بکه ویت... هۆکاری به رز بوونه وه بۆ ئاسمانه کان تا سه ردانیکی خودای موسی بکه م و ببینم. هه رچه نده من دلنایم که (موسی) درۆزنه وشتی وانی یه له وئ.

وه (شيخ أبو الحسن الاشعري) نه م نايه ته ی کردبووه به لگه له کتيبه کاني دا دزی پيږي (معطلة) ^۱..^۲ وه قسه کردن به بي زانباري ته واو له سهر خودای گه وره. له گه ل تاواني هاوبه شيدا هاوپيکن.

يه کيکي تر له تاوانه گه وره کان:

داهيتراوه "بيدعه" ^۳ گومړاکه ره کانه

بيدعه گومړاکه ره کان که نه نجامده درين پيگري و شيواندنې پيگاي پاست و پره واني خوا پرستي يه. وه هه روه ها نه زانينه و به دروخته و به سيقاته جوانه کاني خودايه که له (قورنان و سونه تدا) هاتووه. هه رچه نده (کفر) و بي باوه پي ني يه. به لام له هه ره تاوانه گه وره کانه و به لاي (ئيبيليه) وه له تاوانه گه وره کانه وه به نرختره.

هه روه کو هه ندي له (سه له ف) ده لتي: بيدعه به لاي ئيبيليه وه خوشتر و باشتره له تاوانه گه وره کان، چونکه تاوانه گه وره کان ته و به ي لي ده کريت، به لام بيدعه ته و به ي لي ناکريت. وه (ئيبيليس) ده لتي "ناده ميزادم به هيلاک برد له تاوان، نه وانيش منيان به هيلاک برد به وتني (أستغفر الله ولا إله إلا الله) کاتي نه مه م

^۱ - (معطلة) پيږيکن سيقاته کاني خودا له کارده خه، وه پيان وايه خواي گه وره نهو جوړه سيقاته ي ني يه. "وه رگير"

^۲ - پروانه کتي (اجماع الجيوش الاسلاميه على حرب المعطلة والجهيمية/ص ۲۶۲) دانهری "ابن القيم".

^۳ - داهيتراو "بيدعه": واته تازه گهري له نايندا، واته هيتان و دروست کردن ي ياخود لا بردني روکنيک يان لقيک له نايندا. وه بيدعه له نايندا دوو جوړه:

أ. بيدعه له يروباوه (عقيده): که نه مه يان خاوه نه که ي کافر ده کات.

ب. بيدعه له پهرستندا (عباده): نه مه يان گهر نه هيتن ولا داني پهرستيکي سهره کي بيت وهک (حجاب، نوږت) نهوا له لاي هه نديک له زانايان خاوه نه که ي کافر ده بيت، وه نه گهر نه نجام داني شيوازيکي تري پهرستن بيت به نه زانين نهوا خاوه نه که ي ياخي "عاصي" ده بيت. "وه رگير"

بینی دەستم کرد به بلاکردنەوہی ئارەزووبازی ، جا ئەوان تاوان دەکەن تەوہیە
ناکەن پێیان وایە کاری چاکە چ'کە ئەنجامدەدەن . "

لێرەدا مەبەستی لە ئارەزووبازی (بیدعە) یە . وە پەوون و ئاشکرایە تاوانکار زیانی
تەنھا بۆ خۆیەتی . بەلام بیدعەکار زیانی بۆ گشتییە . فیتنەیی تاوانکار لە حەز و
ئارەزووەیە ، بەلام فیتنەیی بیدعەکار لە بنەپەتی ئایندایە . جا بیدعەکار لە سەر
شارپێگای پاستی دا رێگری دەکات و سەر لە خەڵکی دەشیۆنێت و سەرگەردانیان
دەکات . بەلام تاوان کار وانیە ، بیدعەکار ئاستەنگ و بەربەست و پێگرە لە سەر
رێگای قیامەتدا . بەلام تاوانکار بە هیواشی هەنگاو دەنێت بەرەو قیامەت بە هۆی
تاوانەکانیەوہ .

یەکیکی تر لە گەورەترین تاوانەکان :

کوشتنە بە ستم و ناپەوایی

خوای گەورە دادپەرورە و دادپەروری کردۆتە بنەپەتی دروستکردنی زەوی و
ئاسمانەکان . وە ئامانجی خوای گەورە لە ناردنی پێغەمبەرەکان و کتیبە پێرۆزەکان
بریتی بوو لە بەرپاکردنی دادپەرورەیی . جا کوشتنی مەرۆف بە ستم
وناپەوایی دژاودۆزە لە گەڵ دادپەرورەیدا .

کوشتن بە مەموو شیۆهەکانی یەوہ بە گەورەترین تاوانکاری دادەنرێت . وە ک:
کوشتنی باوک بۆ کۆرپەکەیی " منداڵەکەیی " لە بەرمەترسی برسییتی یاخود کوشتنی
باوک و دایک لە لایەن منداڵەکانیەوہ کە هۆکاری ھاتنەدنای ئەوانن لە بەر ھەر ھۆیک
بێت ستم و ناپەوایی یە بە تاوانە گەورەکان دادەنرێت .

پۆلێنکاری ئە پلەیی کوشتندا

کوشتن بە پیتی جووری ناپەواییە کەیی دەگۆرێت و جیاوازی ھەیە ، گەورەترین
جووریان بریتی یە لە کوشتنی پێغەمبەرێک یا پێشەواییک یا زاناو دانایەک کە

چا که خواز وړېنماکار بیت بڼ سهرجه م خه لکی. خوای گه وره له بری کوشتنی
برواداریک سزای هه میښه یی دوزخ ونه فره تی وخ شم وقینی بریارد او ه.

وه سهرجه م زانایان کۆکن له سهر نه وه ی بکوژ پاش تاوانه که ی نه گهر به ویستی
خوی برپا بهینیت نه و نه سزایه ی له سهر ده که ویت.

نایا ته ویه کردنی موسلمان سزا که ی له سهر لاده بات؟

واتا نایا نه گهر که سیکی موسولمان که که سیکی کوشتووه، ته ویه بکات
وپاشه گه زیږته وه سزای کوشتنه که ی له سهر ده میتیت؟

له م بابه ته دا زانایانی پیشوو "سه له ف" وزانایانی پاشتر دوو بۆچوونیان هه یه که
"امام احمد" ده یانگیریتته وه:

بۆچوونی یه که م: پییان وایه که ته ویه کردن سزا که ی له سهر لانا بات، چونکه
ما فیکي ناده میزادی پیشیل کردووه له دونیادا سته می لی کردووه، وه به مافی
خوی نه گه یوه. جاپیویسته له قیامه تدا دادپه روه رانه مافی خوی له بکوژه که
وه ربگریته وه.

وه ده لاین: هه رچی ناشته وای وسولحیکیش بکریت به پاره وپیدان به میرات
گره کانی، نه و ناچیتته چوارچیوه ی سرپینه وه ی تاوانه که، له بهر دووه:

۱. که سی کوزراو هیچ سودمه ندیک نه بووه له و پاره و میراتانه ی که له توله ی
خویندا دراوه به میراتگره کانی.

۲. نه و خوین وه رگرتنه له نیو پرسه یه کی ناشته وایدا که یان عه فوی ده که ن
یان خوینی لی ده سینن، واته هه ردووه بندی سولحه که ده شیت به کیکیان
به رجه سته بکریت.

هه ر بویه بکوژ به م کاره سزای له سهر هه لئاگیریت وه نه مه راسترین بۆچوونه له م
بواره دا که بۆچوونی شوین که وتوانی ئیمامی "شافعی و احمد" ه.

بۆچوونی دووهم: پېچىكى تر پېيان وايه كه به تهوبه كردن وپاشه گهز بوونه وه خوین دان به میراتگرانی ، کوژه ره كه سزاكه ی له سهر لاده چیت. وه به پرۆسه ی ناشته وایی خوین دان به میراتگرانی کوژراو نه وا حه دی له سهر جی به جی کراوه . وه ده لئین: جا نه گهر پرۆسه ی تهوبه كردن سهرجه م شوینه واره کانی بی باوه پی "کفر" و جادوگه ری وسهر بسپړته وه كه گه وهره ترین دوو تاوانن، چۆن ناتوانیت شوینه واری كوشتن بسپړته وه . له كاتیکدا كه خوای گه وره تهوبه ی له بكوژان وپیداوچاكان وخواناسان په سهند كردووه پاشان بوونه به بانگه واز وخواناس . وه خوای گه وره بانگه شه ی تاوانكارو بكوژانی پیاوچاكانیش ده كات بۆ گه پانه وه وتهوبه كردن وپاشه گه زیوونه وه كه ده فهرمیت: (قل یا عبادى الذین اسرفوا على أنفسهم لا تقنطوا من رحمة الله إن الله يغفر الذنوب جميعاً) واته: به و به ندانه م بلی كه زیاده په ویا ن كردووه له تاوانكاریدا ، له په حمه ت ولیبوردی خودا مه ویست وپه ش بین وهیو اپراو مه بن، نه گهر ئیوه تهوبه ی پاستی بكن خودا له هه موو تاوانیک خۆش ده بیت.

هه روه ها ده لئین كه سیك تهوبه بكات له تاوانیک وپاشه گه زیبته وه، چۆن دواتر سزاده دریت؟ كه نه مه ش له شه رعی خودادا جیگه ی نابیتته وه .

وه ده لئین: به نه نجام دانی پرۆسه ی تهوبه كردن وخودانه ده سته وه و ته سلیم بوونی به كه س وکاری كوژراو، له بری ته سلیم بوونی كوژراوه كه، هاوشیوه ی ته سلیم كردنی پاره ی قه رزی مردووه كه به به كه س وکاره كه ی، كه له بری نه و وه ری ده گرن .

پوخته ی نه م بۆچوونانه:

كوشتن سیّ ماف وحه قی لی ده كه ویتته وه كه نه ویش: (حه قی خودا، حه قی كوژراو ، حه قی كه س وکاری كوژراو) . جا نه گهر بكوژ تهوبه ی كردو له خودا ترساو پاشه گهز بووه وه ، مافی خودای له سهر نامینیت. وه به ویستی خوی خوی دا به ده سته وه ی كه س وکاری كوژراوه كه ، نه وانیش به لیّ خۆش بوون یان خوین لیّ

وه‌گرتن پرۆسه‌ی ناشته‌واییان ئه‌نجام دا له‌گه‌ل، ئه‌وا مافی که‌س و‌کاری کوژراوه‌که‌ش له‌سه‌ری نامینیت. ته‌نها حه‌ق و‌مافی کوژراوه‌که‌ له‌سه‌ری ده‌مینیت‌وه، جا ئه‌گه‌ر بکوژه‌که‌ ته‌وبه‌کاریکی چاکه‌کارو چاکه‌خواز بیت، ئه‌وا خودای گه‌وره‌ له‌قیامه‌تدا ناشتیان ده‌کاته‌وه‌و مافی کوژراوه‌که‌ ده‌داته‌وه، وه‌ته‌وبه‌ی بکوژیش قبول و‌په‌سه‌ند ده‌کات.

ته‌وبه‌کردن و‌پاشه‌گه‌زبوونه‌وه‌ له‌دزی

ئایا به‌ته‌وبه‌کردن و‌پاشه‌گه‌زبوونه‌وه‌ له‌دزی ده‌بیته‌ مایه‌ی ئه‌وه‌ی سزاکی له‌سه‌ر نه‌مینیت؟

له‌وه‌لامی ئه‌م پرسیاره‌دا ناکۆکی هه‌یه‌ له‌نیوان زانایاندا:

پێڕێک له‌وانایان پێیان وایه: ئه‌گه‌ر ئه‌وماله‌ یان ئه‌وبه‌ره‌ پاره‌یه‌ی که‌ دزیوتی بیگه‌رپینیت‌وه‌ بۆ میرات گرانی خاوه‌ن ماله‌که‌، ئه‌وا سزاکی له‌سه‌ر نامینیت چ له‌دنیاو چ له‌قیامه‌تدا.

به‌لام پێڕێکی تر له‌زانایان پێیان وایه‌ که‌: سزای قیامه‌تی له‌سه‌ر ناکه‌وێت، هه‌رچه‌نده‌ ئه‌و به‌ره‌ پاره‌ دزراوه‌که‌ بیگه‌رپینیت‌وه‌ بۆ میرات گرانی خاوه‌ن ماله‌که‌، چونکه‌ خاوه‌نه‌ سه‌ره‌کی به‌که‌ی خۆی مردووه‌ وله‌دریژای ته‌مه‌نی سودمه‌ند نه‌بووه‌ له‌و به‌ره‌ پاره‌یه‌ی که‌ لیتی دزراوه‌، بگه‌ر دواتر که‌سانی تر لیتی سودمه‌ند بوونه‌. هه‌ر بۆیه‌ ئه‌و ماف و‌حه‌قه‌ی هه‌یه‌ له‌سه‌ر کابرای دز که‌ له‌قیامه‌تدا سزابدیته‌ و‌حه‌قی ئه‌و مافه‌ی لی بسینریت‌وه‌.

هه‌روه‌ها یاوه‌رانی (مالك واحمد) پێیان وایه‌ که‌ هه‌رچه‌نده‌ میراتگره‌کانی ئه‌و ماله‌ دزراوه‌ زۆر بوو، ئه‌وا هه‌ر هه‌موویان حه‌قیان به‌رده‌که‌وێت له‌و ماله‌ دزراوه‌دا کاتی که‌ ده‌گه‌رپینریت‌وه‌.

وه‌ "شیخ ابن التیمیة" توانی ناکۆکی له‌م بواره‌دا نه‌هیلێت، که‌ ده‌لێت: ئه‌گه‌ر خاوه‌ن ماله‌که‌ تامردن نه‌یتوانی ماله‌ دزراوه‌که‌ بسینریت‌وه‌، ئه‌وا مافی داواکردنی

ئەو مالە دەكەوئە دەستی میراتگرانی لەدوونیدا. جائەگەر ئەویش نەیتوانی بە دەستی بهینیتەوه ، ئەوا دەکرێت لەقیامەتدا داوای مافی خۆیان بکەن. جائەمە پوخترین ویاشترین پابۆچوونە لەم بوارەدا.

جا ئەو دزین وئەو زیانەیی لە خاوەن مالەكە كەوتوو لەلایەن كەسانی ترەوه، واتا لێرەدا تەنها زیان بەخاوەن مالەكە كەوتوو نەك لەمیراتگرانی. جاھەر خاوەن مالەكە مافیتی لەقیامەتدا داوای حەق و مافی خۆی بكات، نەك میراتگرانی، بەلام ئەگەر ئەو مالە دزراوە زەوی یەك بێت داگیركراو بێت یاخود عەقارات و دوكان و شتی لەم جۆرە بێت كە دواتر وەك میرات دەمێنیتەوه و سودی بۆ میراتگران دەبێت، لەم حالەتەدا پاش مردنی خاوەنە سەرەكی یەكەیی ، میراتگرانی بۆیان ھەبە چ لەدوونیاو چ لەقیامەتدا داوای مافی خۆیان بکەن.

و ئەگەر پارەیی چەند شەریكێك دزرا بێت ، ئەوا مافی ھەموویانە پێكەوه داوای مافی خۆیان بکەن چ لەدوونیاو چ لەقیامەتدا....واللہ اعلم.

كوشتنی كەسێك وەك كوشتنی ھەموو خەلكی وایە

مرۆفە مەزنترین و بەپێزترین دروست كراوی خودای مەزنە. خوای گەورە حەرامی كردوو لەسەر خودی خۆی كە ستم لەمرۆفە بكات. جا چۆن مۆلەت دەدات كەسێكی تر بەستم مرۆفە بكۆژێت و لەناوی بەریت. ھەر بۆیە دەفەرمیت: (مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا... المائدة: ٣٢) واتە: لەبەر ئەمە بپارمان داوە لەسەر ئەوێ ئیسرائیل كە ھەركەسێك بەناحەق و بێ تاوان مرۆفەكی بكۆژێت، ئەوا وەكو ھەموو مرۆفی كوشتبێ وایە. وەھەر كەسێك مرۆفەكی لەمەرگ پزگار بكات، وەكو ھەموو خەلكی پزگار كردبێت وایە.

جا تۆرێك لەخەلكی لە لێكدانەوێ واتای ئەم دەقە قورئانیە بەھەڵ تێگەشتوون، ھەر بۆیە ئەم پرسیارەیان بۆ دروست بوو و دەڵێن: بێ گومان پوون و ئاشكراوە كە

تاوانی که سێك سه‌د مۆڤی کۆشتبێت زیاتر له‌ تاوانی که سێك که ته‌نها مۆڤیکی کۆشتبێت؟ که چی له‌ ئایه‌ ته‌که‌ دا هه‌موایانی یه‌کسان کردووه‌؟

خه‌لکی وای بۆده‌ چن که لێك چوونه‌ که له‌ پێژه‌ی تاوان و سزا که دایه‌، به‌لام سیاقی ئایه‌ ته‌که‌ و انالێت، بگره‌ ئه‌م لێك چوونه‌ هه‌لناگرێت، وه‌ ئه‌م لێك چوونه‌ واتای ئه‌وه‌ نی یه‌ که له‌ هه‌موو پوویه‌که‌ وه‌ له‌ یه‌ک ده‌چن و هاوشیوه‌ن. ئه‌وه‌ تا خوای گه‌وره‌ له‌ سه‌ر کورتی ته‌مه‌نی دنیا له‌ چاو قیامه‌تدا ده‌فه‌رمی: (كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا... النازعات: ٤٦) واته‌: ئه‌و پۆژه‌ی که قیامه‌ت به‌رپاده‌بێت، بێ باوه‌پان واده‌زانن که ته‌نها سه‌رله‌ ئیواره‌یه‌ که یان سه‌رله‌ به‌یانیه‌ک درێژی ژیا‌نی دنیا یان بووه‌.

هه‌روه‌ها له‌ شوێنێکی تر له‌ سه‌ر هه‌مان مه‌به‌ست و یاب‌ه‌ت ده‌فه‌رمی: (كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ... الأحقاف: ٣٥) واته‌: ئه‌و پۆژه‌ی که قیامه‌ت به‌رپاده‌بێت بێ باوه‌پان واده‌زانن که ته‌مه‌نی ژیا‌نی دنیا یان سه‌عاتێک بووه‌.

جا ئه‌مه‌ ئه‌وه‌ ناگه‌یه‌ نێت که پێژه‌که‌ چه‌نده‌، به‌لکو کورتی ته‌مه‌نی دنیا یان ده‌رده‌خات. وه‌ کاتێک پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمی: (من صلى العشاء في جماعة فكانما قام نصف الليل، ومن صلى الفجر في جماعة فكانما قاما ليلة الليل كله.)^١ واته‌: هه‌ر که سێك نوێژی شیوان (عیشا) به‌جه‌ماعه‌ت بکات وه‌ک ئه‌وه‌ وایه‌ تانیوه‌ی شه‌و شه‌و نوێژی کردبێت، وه‌ ئه‌وه‌ی نوێژی به‌یانی به‌جه‌ماعه‌ت بکات وه‌ک ئه‌وه‌ وایه‌ هه‌موو شه‌وه‌که‌ شه‌و نوێژی کردبێت.

^١ - ئه‌م فه‌رموده‌یه‌ (صحیح) ه‌، (مسلّم: ١٦/٥ نووی) گێڕایه‌ته‌وه‌.

یاخود له مه پوونتر ده فهرمیت: (من صام رمضان واتبعه ست من شوال فکانما صام الدهر)^۱ واته: هرکه سیټ مانگی پهمه زان به پوژوو بیت وشه ش پوژوی مانگی شه والیش به پوژوو بیت، وهك نه وه وایه هه موسالنه که به پوژوو بوو بیت. هه وره ها ده فهرمیت: (من قرا "قل هو الله احد" فکانما قرأ ثلث القرآن)^۲ واته: هر که سیټ سورته تی (إخلاص) بخوینیت وهك نه وه وایه سی به شی قورئانی خویند بیت.

جا پوون وناشکرایه که پاداشتی که سیټ که زورینه ی کاته کان به پوژوو بیت زور که وره تره له وهی که به تهنه پهمه زان وشه وال به پوژوو بیت، هه رچه نده لینگ چوون هه یه له شیوهی پاداشته که دا. هه وره ها بوی که سی به شی قورئانی خویند بیت پاداشتی زیاتره له وهی که به تهنه (قل هو الله احد) ی خویند بیت، هه رچه نده لینگ چوون هه یه له شیوهی پاداشته که دا، به لام خودی کرداره که جیاوازه و پاداشتی ش له سر ریژهی ماندوو بوون وه ولدانه. جا هیچ نیعمه تیک نی یه وه کونیعمه تی تی گیشتن له قورئان وسونه ت، که نه مه ش پیزو به هره یه کی خوی گه وره یه به هه موو که سیټکی نادات.

جانه گه پرسیاریان کرد ئایا له چ پوویه که وه لینگ چوون هه یه له ننیوان بکوژی تهنه که سیټ و بکوژی سه دکه س دا؟

له وه لامی نه م پرسیاره دا ووتراوه: له چه ندین پووه وه لینگ چوون هه یه وهك:
۱. هه ردوکیان سه ریچی ویاخی بوونه له فرمانی خودایان پیشیل کردوه، وه توشی نه فرهت وسزای خوی گه وره ده بن، وه شایسته ی دوزه خن به هه میشه یی، به لام له نیو سزای دوزه خدا جیاوازیان هه یه له جوژی سزاکه یان هه ریه که یان به پیی زوری تاوانه که ی، واته سزای که سیټ زور سه ختره که پیغه مبه ریک یان

^۱ - نه م فهرموده یه (صحیح) ه، (مسلم: ۵۷/۸ نووی) گپرایه تی وه.

^۲ - نه م فهرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۵۰۱۳-۵۰۱۵) گپرایه تی وه.

خواناسىك يان بانگخوازىكى كوشتبىت بەبەرورد لەگەڵ كەسىكى تر كە مرقۇئىكى سادەى كوشتبىت.

۲. ھەردووكيان شايستەى كوشتنن.

۳. ھەردووكيان چوون يەكن لەپووى بوپرى وسەر كەشيان كە دەستيان چووتە خوینى مرقۇ كەبەناحق خوینى بپژن. كەواتە ئو بوپرى وئامادەبيان ھەيە كە ھەموو مرقۇايەتى بكوژن گەر ھەليان بۆ پرەخسىت.

۴. ھەردووكيان چوون يەكن لە ناولینانيان بە بكوژ وخوین پژو وستەمكار.

۵. لە پوویەكى ترەو چوون يەكن كاتىك پپرى بپواداران بە يەك جەستە ناودەبات كەئەگەر ئەندامىكى توشى ئازاربىت، ئەوا ھەموو جەستەى توشى ئازارو شەونخونى دەبىت. جا لەم پوانگەيەو ھەركەسىك ئازارى بپوادارىك بدات ئەوا ئازارى ھەموو بپوادارانى داوہ.

وہ ھەروہا پڤغەمبەر ﷺ دەفەرمىت: (لا تَقْتُلْ نَفْسًا ظَلَمًا بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كَفْلٌ مِنْ دَمِهِ، لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ).^۱ واتە ھەر مرقۇئىكى بى تاوان بەناحق بكوژىت، ئەوا تاوانى كوپرەكەى ئادەمى تىدايە وپشكى بەردەكەوئت "مەبەستى قابىلە"، كەيەكەم كەس بوو كوشتنى داھىتا.

ئەوہى شايەنى باسە ئەم ھەپرەشەكردنە تەنھا تايپەتە بەيەكەم كوشتنەوہ، بەھىچ شىئوہەك باس لەيەكەم تاوانى زىنا يان دزى ومەى خواردنەوہ ناكات. ھەرچەندە ھاوبەشى دانان لە كوشتن گەرەترە. ھەر بۆيە پڤغەمبەر ﷺ بىنى كە (عمر بن لحي الخزاعي) بەسەخترىن شىواز سزاو ئەشكەنجە دەدرىت، چونكە يەكەم كەس بوو كە ئاينى "ابراھىم"ى پڤغەمبەرى گۆرى بۆ بت پەرسىتى^۲. خوائى

^۱ - ئەم فەرمودەيە (صحيح)ە، (بخارى: ۳۳۳۵) گىرايەتيەوہ.

^۲ - ئەم فەرمودەيە (صحيح)ە، چونكە (عمر بن لحي الخزاعي) يەكەم كەس بوو ئاينى پڤغەمبەرى ابراھىمى گۆرى و بت پەرسىتى ھىتاوہ بۆ ئىو دەورگەى عەربى و ھەئانى عەرەبەكانى دا بت پەرسىتن.

ابن القيم الجوزی

گه ورهش ده فهرمیت: (وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ... البقرة: ۴۱) واته: ئیتوه مه بنه یه که م بی باوه پ به نایه ته کانی خوای گه وره.

که دواتر خه لکی شوینتان ده که ون وده بنه پیشه نگی خراپه خوازی، هه ریویه هه که سیک سته میك یان تاوانیک دابهینیت، ئه واهه لگری تاوانی سه رجه م نه جامده رانی ئه و تاوانه ده بیت له دواى خوی. وه له (جامع الترمذی) دا هاتوو له (ابن عباس) که پیغه مبه ر^{صلی الله علیه و آله} فهرموویه تی: (یجیء المقتول بالقاتل يوم القيامة ناصيته ورأسه بیده، وأو داجه تشخب دما، يقول: یارب، سل هذا: فیم قتلنی؟) واته: له پوژی قیامه تدا که سی کوژراو ویکوژه که ی خوی ده هینت و به سه ر ناوچه واندا به کیشی ده کات وخوین له ده ماره کانی یه وه ده چوپیت وده لیت: خودایه لیتی بیرسه بۆچی وله سه ر چی منی کوشت؟

وله (ابن عباس) یان پرسى: ئایا ته و به کردن هه یه بۆ بکوژ؟ نه ویش ئه م نایه ته پیرۆزه ی خوینده وه و من یقتل مؤمناً مُتَعَمِّداً فَجَزَّأُوهُ جَهَنَّمُ خَالِداً فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَاباً عَظِيماً... النساء: ۹۳) واته: هه رکه سیک به ناپه وایی به ده ستی ئه نه قسه ست بپواداریک بکوژیت، ئه واهه سزا که ی دۆزه خی هه تاهه تاییه.

هه روه ها ابن عباس به رده وام ده بیت وده لیت: ئه م نایه ته نه سخ نه کراوه ته وه جا ئیتر چۆن ته و به ده کات.^۱ وه هه روه ها (نافع) ده لیت: (نظر عبدالله بن عمر ^{رضی الله عنه} یوما الى الکعبة، قال: ما اعظمک واعظم حرمتک، والمؤمنون عندالله اعظم حرمة منك.)^۲ واته: پوژیک عبدالله ی کوپی عومه ر ته ماشای که عبه ی ده کرد

(سیوطی) له "الوسائل" دا ئه مه باس ده کات وده داته پال (ابن جریر) له ته فسیره که بیدا له فهرمووده ی (ابی هریره) وه سه ره کی یه که ی له (صحیحین) دایه. هه روه ها له مه مان سه رچاوه هاتوو له فهرمووده ی (أبی بن کعب) به (مرفوعی) که (حاکم) له (مستدرک) دا ده یگیرینه وه (الوسائل - باب السابع) بروانه کیتی (موسوعه الصحابه - باب فی الاصنام).

^۱ - ئه م فهرمووده یه (صحیح) ه، (احمد ۲۲۲/۱) وه (ترمذی ۳۰۲۹) گیرایه نه تموه.

^۲ - ئه وه (حسن) ه، هه مان سه رچاوه ی پیشوو.

ووتی: چەند مەزن و گەورە یە قەدرت، بە لای خۆی گەورە بپرواداران لە تۆ بە پێژرتن.

وە لە (صحیح بخاری) دا هاتوو (سمره بن جندی): (أول ما ينتن من الإنسان بطنه، فمن استطاع منكم أن لا يأكل الا طيباً فليفعل، ومن استطاع أن لا يحول بينه وبين الجنة ملء كف من دم أراقه فليفعل)^١ واتە: یە کەم شت کە لە جەستە ی مرۆڤ دە گەنیت بریتی یە لە سکی، با تا بۆی دە کریت خواردنی حە لال بخوات، وە هەر کە سێک دە یە ویت هیچ ئاستە نگێک لە نێوان خۆی و بە هەشتدا نە هێڵیت ئەوا باخۆی بپاریزیت لە چۆرێ خۆین کە بە ناپەوا بپریزیت.

وە لە (صحیح بخاری) دا هاتوو (ابن عمر) دە گێڕێتەوە، پێغه مبه‌ر ﷺ فرمویەتی: (لا يزال المؤمن في فسحة من دينه ما لم يصب دماً حراماً)^٢ واتە: بە رده‌وام باوه‌رداران لە فراوان بووندایە لە ئایینی خودا تا خۆین بە ناحەق نە پێژریت.

هه‌روه‌ها (بخاری) لە (ابن عمر) هه‌و دە گێڕێتەوە کە ووتی: (من ورطت الامور التي لامخرج لن اوقع نفسه فيها سفك الدم والحرام بغير حلة)^٣ واتە: یە کێک لەو گێروگرفتانه‌ی کە توشی مرۆڤ دە بێت و ناتوانیت لێی دە رباز بێت، بریتی یە لە خۆین پرشتن بە ناحەق.

وە لە (صحيحين) دا هاتوو پێغه مبه‌ر ﷺ دە فرمیت: (سباب المسلم فسوف وقتاله كفر)^٤ واتە: جوین دان بە موسولمان تاوانکاریه‌، وە کوشتن کافر بوونه‌.

^١ - نهم فرموده‌یه (صحیح)ه، (بخاری: ٧١٥٢) گێڕایه‌تی‌هه‌.

^٢ - نهم فرموده‌یه (صحیح)ه، هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشوور (٦٨٦٢).

^٣ - نهم فرموده‌یه (صحیح)ه، هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشوور (٦٨٦٣).

^٤ - نهم فرموده‌یه (صحیح)ه، (بخاری: ٤٨) و (مسلم: ٥٧/٢ نووی) گێڕایه‌نه‌وه‌.

ابن القيم الجوزی

ههروه ها له هه مان سه رچاوه ی پيشوودا هاتوو كه پيغه مبه عليه السلام ده فه رميت: (لا ترجعوا بعدي كفراً يضرب بعضكم رقاب بعض). واته له پاش مردنی من نه گه پينه وه سه ر بى باوه پيى ويه كتر كوشتن.

وه له (صحيح بخارى) دا هاتوو كه پيغه مبه عليه السلام ده فه رميت: (من قتل معاهداً لم يرح رائحة الجنة، وإن ريحها ليوجد من مسيرة اربعين عاماً). واته: هه ركه سيك بى باوه پيكي خاوه ن په يمان بكوريت، نه وا بونى خوشى به هه شت ناكات. هه رچه نده بونى به هه شت (٤٠) سال پى ده كات.

جا نه مه سزاي كه سيكه بى باوه پيكي خاوه ن په يمان بكوريت، جا نه خوازه كوشتنى بروداريك؟

جا نه گه ئافره تيك بچيته دوزه خه وه به هوى سزادان وئشه كه نجه دانى پشيله يه كه تامردن. كه پيغه مبه عليه السلام ديمه نى نه و ئافره ته ي بينى بوو له دوزه خدا كه پشيله كه چپنوكي له پوو خسارى ده دا. جا نه بيت سزاي كه سيك چون بيت كه بروداريك به ند بكات به بى تاوان تامردن؟!

وه له هه ندى (سنن) دا هاتوو كه پيغه مبه عليه السلام فه رمويه تى: (لزوال الدنيا اهنون عند الله من قتل مؤمن بغير حق). واته: كاويل بوونى دونيا ئاسانتره له لاي خواي گه وره له كوشتنى بروداريكي بى تاوان.

زينا يه كيكه له تاوانه گه وره كان

زينا يه كيكه له تاوانه گه وره كان كه ده بيتته هوى شيواندنى وه چه و نه وه كان، وه نه تك كردنى داوين پاكان و پيشيل كردنى مافه تايبه تى وگشتى يه كان.

^١ - نه م فه رموده يه (صحيح)، (بخارى: ٦٩١٤) گيزا يه تيه وه.

^٢ - نه م فه رموده يه (صحيح)، (ترمذي: ١٣٩٥) و (نسائي: ٨٢/٧) و (ابن ماجه: ٢٦١٩) به (اسناد صحيح).

وه‌ه‌روه‌ها بلا‌وبوونه‌وه‌ی بی‌ په‌وشتی وشه‌پو ئاشوب وپوخاندنی بنه‌ما په‌وشتیه‌کانی نیو کۆمه‌لگا، چونکه ئه‌و که‌سانه‌ی زینایان له‌گه‌ڵ ده‌کریت یان کچ یان خوشک یان دایک یان یه‌کیک مانن له‌ نیو کۆمه‌لگادا، هه‌ربۆیه به‌یه‌کیک له‌تاوانه‌ گه‌وره‌کان داده‌نریت له‌پاش کوشتن له‌قورئان وسونه‌تدا.

(امام احمد) ده‌لێت: پێم وایه زینا له‌گه‌وره‌یدا له‌پاش کوشتن دیت، هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا * يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا * إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا... الفرقان: ۶۸-۷۰) واته: ئه‌و که‌سانه‌ی له‌په‌رستندا هاوه‌ڵ بۆ خودا بریار ناده‌ن و به‌ناحق وناپه‌وایی که‌س ناکوژن. که‌خودا کوشتنی حه‌رام کردوه، وه‌زینا ناکه‌ن، جا هه‌ر که‌سێک ئه‌م کردارانه ئه‌نجام بدات ئه‌وا توشی سزاو ئازارو پيسوایی ده‌بی‌ت وه‌له قیامه‌تدا سزاو ئازاری بۆ چه‌ند به‌رامبه‌ر ده‌کریت، وه‌به‌ه‌تاهه‌تایی به‌وپه‌پێ پيسوایی ژيان به‌ریتته سەر له‌دۆزه‌خدا.

جا زینا به‌ هاو‌پێکی له‌گه‌ڵ هه‌ریه‌که له‌ هاوبه‌شی دانان وکوشتن دین، وه‌سزاکه‌شی ده‌ست نیشان کردوه به‌چه‌ندین قات بۆ هه‌تاهه‌تایی له‌دۆزه‌خدا بمینیتته‌وه، وه‌به‌ته‌نها به‌ ته‌وبه‌کردن ویاوه‌په‌یتنان وئه‌نجامدانی کرداری چاکه‌ پزگاری ده‌بی‌ت. وه‌خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (وَلَا تَقْرُبُوا الزُّنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا... اسراء: ۳۲) واته: به‌هیچ شتیه‌یه‌ک نزیک‌ی زینا مه‌که‌ونه‌وه، چونکه تاوانیکی گه‌وره وپێگه‌یه‌کی نا‌قۆلایه.

لێره‌دا ئاماژه به‌ قیزه‌وونی وناشیرینی وناشیاری زینا ده‌کات که‌ته‌نانه‌ت گیانله‌به‌رانیش قیزی لی ده‌که‌نه‌وه. (بخاری) له‌ صحیحه‌که‌یدا ده‌گێڕیتته‌وه که (عمرو بن مه‌يمون الودی) ده‌لێت: من له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا مه‌يمونیکم بینی زینای

کرد، گه له مهیمونیک پټیانزانی گرتیان و بهر دبارانیان کرد تا کوشتیان.^۱ پاشان
 ئاماژه به وه دهکات که سه رته نجامی ئهم بهد په وشته له دنیادا بریتی به له
 تیاچوون وپیسوایی ونه داری، وه له قیامه تیشدا بریتی به له پیسوایی و سزای
 توندی دۆزه خ.

وه نایه ته کان ئاماژه به وه دهکات که به تاییه تی خواستن وماره کردنی خیزانی
 باوکتان له کاره هه ره خراپه کانه که ده فهرمیت: (إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ
 سَبِيلًا... النساء: ۲۲) واته: به پاستی ئهمه تاوانیککی گه وره و ناپه سه ند و پټیازیککی
 خراپه.

هه روه ها خوای گه وره تاکه پټگای پزگاری و سه رفرازیمان بۆ ده خاته پټیش چاو که
 بریتی به له پاک راگرتنی داوین، که ده فهرمیت: (قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ * الَّذِينَ هُمْ فِي
 صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ *
 وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ * إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
 مَلُومِينَ * فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ... المؤمنون: ۱-۷) واته:
 بپواداران دلخۆش و سه رفرازیبون. ئه وانه ی له نوێژه کانیاندا دلایان دامه زراوه و له
 خوا ترسه. ئه وانه ی له ووته و گوفتاری نابجی دوه ره په ریزن. ئه وانه ی که زه کات
 و مال و سامانه کانیان به هه ژاران ده دن. ئه وانه ی که داوینی خوایان ده پاریزن ته نها
 له گه ل هاوسه ره کانیان و که نیزه کانیاندا نه بیته که ئهمه حه لالی خوایانه و جیگه ی
 تانه و ته شه ر نی به. جا ئه وه ی جگه له م سنووره دیاری کراوه پټیازی تر بگریته
 بهر، ئه و جوړه که سانه به یاخی وله سنوور ده رچوو ده ژمیردین.

جا لیږده دا ئهم نایه ته ئاماژه بۆ سی شتی گرنگ ده کات، که نه گه ر ئه و که سه ی
 داوینی نه پاریزیت له زینا، ئه و نابیته به کیک له پزگار بووان و ده چیته پیزی
 لومه کاران وله سنوور ده رچووان، وه شایسته ی ئه وه ده بیته ناوی له پیزی دوژمنان

^۱ - ئهم فهرموده به (صحیح)، (بخاری: ۳۸۴۹) گټه رایه تیه وه.

نه خوشی و چاره سهر

تۆمار بکړیت. جا با ئه و که سانه به راوردیک بکه ن له نیوان چپژی شه هوه ت
وناره نووبازی ، وه له نیوان ئازارو ئه شکه نجه کانی. کامیان ئاسانتره ؟!
وه له به رامبه ر ئه مه دا خوی گه وره لومه ی ئاده میزاد ده کات که خوگرو نارامگرنی
یه له سهر خوشی و ناخوشی یه کان. هه رکاتیک خوشی توش بیت په زیل وړیگر
وچروک ده بیت. وه هه ر کاتیک توشی ناخوشی بوو ئیتر ئومید بپاوه هیوا بپاوه
ده بیت ، ته نها که سانیك جیاده کاته وه که له وه سفیاندا ده فره میت: (وَالَّذِينَ هُمْ
لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ * إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ * فَمَنْ
ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ... معارج: ۲۹-۳۱) واته: جا خوی گه وره
فرمان به پیغه مبه ران ده کات که باوه پداران ئاگادار بکاته وه له وه ی چاوه داوینیان
بپاریزن ، وه دانیایان بکه ره وه که خوی گه وره به وردی کاره کانیان ده بینیت. که
ده فره میت: (يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ... غافر: ۱۹) واته: خوی
گه وره هه میسه چاوه خیانه ت کارو ناپاکه کان ده ناسیت وده زانیت چی له دل
وده رون وسینه یاندا هه شار دراوه .

نه زهر "ته ماشاگردنی هه رام" پوخته ی زینایه

خوی گه وره له سیاقی ئایه ته که دا ته ماشاگردنی هه راومی "نه زهر" پیش پاراستنی
داوین کردوه ، چونکه سه ره تای کاری زیناکه له بینین و ته ماشاگردنی نادرسته وه
سه رچاوه ده گریت. هه روه کو چۆن ئاگر له پیشدا له بلێسه وه دروست ده بیت. جا
له پیشدا ته ماشایه که ، پاشان بیرۆکه یه که ، دواتر هه نگاوێکه سه ره نه نجام
تاوانیکه .

وه له به ر هه مان مه به ست ووتراوه: هه ر که سیک خوی له م چوار شته بپاریزیت ، ئه وا
ئاینی سه لامه ت بووه که نه ویش: (چرکه کان، بیرۆکه کان، ووته کان، هه نگاوه کان)
. جا پتویسته له سه ر مرقه ئه م سه نگه رانه به ته واوی بته نیت ده رفه ت نه دات
به دوژمن زه فره ی پی بهینن وژیانی داگیر بکه ن.

دهرگاکانی تاوانکاری

نقد جار ئاده میزاد له م دهرگایانه وه توشی تاوانکاری ده بیئت که بیتین له چوار دهرگا:

۱- چرکه ساته کان:

که بزویته ری چه زو ئاره زووه کانه که تییدا ئاده میزاد به چاره کانی ده پوانیته جهسته و قه ده غه کراوه کان ، به پارستنی چاو له و ساتانه دا مایه ی پاراستنی داوینه .

وه هه ر که سیک چاره کانی وه ک گورگی برسی به ره لایکات ئه و سهرئه نجام به ره و هه ل دیری ده بات . وه پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمیت: (لا تتبع النظرة النظرة، فانما لك الأولى ولست لك الأخرى).^۱ واته: ته ماشا له دواى ته ماشا ئه نجام نه دهن بۆ جهسته قه ده غه کراوه کان ، چونکه به که م ته ماشایان مافی خوته ، به لام دووه میان تاوانه . وه له (مسند) دا هاتووه که پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (النظر سهم مسموح من سهام إبليس: فمن غض بصره عن محاسن امرأة لله اورث الله قلبه حلاوة الى يوم يلقاه).^۲ واته: ته ماشای چه رام تیریکی ژه هراوییه له تیره کانی ئیبلیس ، جا هه رکه سیک چاو بپاریزیت له شوخ وشهنگی ئافره تیک له پیناوی خودادا ، ئه و خودا چیژی خوشی ده خاته دلای به وه تا ئه و پۆژه ی به دیداری خوای گه وه ده گات.

پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (غضوا أبصاركم واحفظوا خروجكم)^۳ واته: چاره کانتان بپاریزن و داوینتان بپاریزن.

^۱ - ئەم فەرموودەیە (حسن) ه، (احمد: ۳۵۱/۵) و (ابوداود: ۲۱۴۹) وه (ترمذی: ۲۷۷۷) گێڕایانه ته وه .

^۲ - ئەم فەرموودەیە (ضعیف الأسناد، وهو حسن لغیرة)، (احمد: ۲۶۴/۵) وه (حاكم: ۳۱۳/۴) به (سند ضعیف) گێڕایانه ته وه .

^۳ - ئەم فەرموودەیە (ضعیف الأسناد) ه، (احمد: ۳۲۳/۵) بروانه: (المجمع: ۱۴۵/۴).

نه خوشی و چاره سهر

وه پیغه مبرک ﷺ ده فهرمیت: (واياکم الجلوس علی الطرقات ، قالوا یا رسول الله مجالسنا، مالنا بد منها، قال ﷺ: فإن كنتم لابد فاعلین، فأعطوا الطريق حقہ، قالوا: وما حقہ؟ قال ﷺ: غض البصر، وكف الأذن ، ورد السلام.)^۱ واتہ: نه كه ن له سهر پښگاكاندا دابنیشن ، ووتیان شوینی ترمان نی یه بؤ دانیشن، فهرمووی نه گهر هر ناچارن دابنیشن نه وا مافی پښگاكه بدهن، ووتیان نه ی پیغه مبرک ﷺ مافی پښگا چی یه؟ فهرمووی: چاو بیارین، كه س نازار نه دهن، وه لامی سهرلام بدهنه وه.

بهره ټی به لا له ته ماشاگردنه وه یه

زوربه ی نه و تاوانه ی توشی مړوډ دهن سهرچاوه كه ی ده گه پښته وه بؤ ته ماشاگردنی نادروست، چونكه وهك زنجیره یه كي یه كه له دوا ی یه كه وایه به ره و حه زو ناره زوو و ته ماشاگردن هه نگاوه نه نیت، دواتر بیروكه دروست دهكات، بیروكه ش ده بیته بیريكي ته واو ، بیریش حه زو ناره زوو ده بزوينیت. ناره زویش ئیراده دروست دهكات، دواتر نه و ئیراده یه ده بیته عه زیمه و سووربوون له سهر جی به جی گردنی نه و كاره. كه سهر نه نجام تاوان پرووده دات. وه هیچ بهر به ستيك و پښگریه كي دهرونی ناسته نگی بؤ دروست ناكات.

هه ربویه ووتراوه: نارام گرتن له سهر نه نجام نه دانی ته ماشاوه نه زهری حهرام باشتره له نارام گرتن له كاره ساته كه ی. شاعیرك ده لیت:

كل الحوادث مبدأها من المنظر	ومعظم النار من مستصغر الشرر
كم نظرة بلغت من قلب صاحبها	كمبلغ السهم بين القوس والوتر
والعبد مادام ذا طرف يقلبه	في أعين الغير موقوف على الخطر
يسر مقلته ماضر مهجته	لامرحبا بسرور عاد بالضرر

واته:

زوریک له سهرچاوه ی پروداوه كان نه زهرو ته ماشاگردنه وه

^۱ - نه م فهرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۲۴۶۵) وه (مسلم: ۱۰۸/۱۴) گڼر ایانه ته وه.

هه روه كو سه رچاوهی ژۆر بهی ئاگره كان بلایسهی بچوك—
 ئای چه ندین ته ماشا کاریگری گه وری کرده سه ر دلای ئه و كه س
 له شیوهی کاریگری تیر كه له كه وان ده رده چی—
 ژۆر جار دلّ خوش وشادومانه به و هی كه بینوییت—
 به لآم هیچ به خیر نه به ت شادهی كه كه مابهی زیان بـ.

له به لاکانی ته ماشا کردنی حرام "نه زهر"

نۆز جار نه زهرکردنی نادروست ده بیته مایه ی خه م وپه ژاره و داخ وحه سرهت ،
به تایبه تی کاتیک ئه وه ی ده بینیت به دهستی ناکه ویت و له هه مان کاتیشدا ناتوانیت
ئارامگر بیت. لیره دا غه م وپه ژاره پووی تی ده کات. شاعیریک ده لیت:

وکننت متى أرسلت طرفك رائداً	لقلبك يوماً ،أتبعك المناضر
رأيت الذي لا كله أنت قادر	عليه ،ولاعن بعضه انت صابر

واته:

تو هه ركاتيك شه پۆله كانی چاوت ئاراسته بکه یست
 دلتیابه پۆژیک بیت ده بیته مایه ی ماندوو بوونی دل
 نه وه ی که ده بینی زال نیت به سه ریدا و نابیته می خۆت
 وه له هه مان کاتیشدا ناتوانیت ئارام له سه ری بگریست.

وه جیتی سه رسوپمانه: کاتی ساتی ته ماشاگردنه که تیری که راسته وخۆ له دلدا
 کاریگه ری گه وره دروست ده کات، وه شعریکم هه یه له م بواره دا:

يا رامياً بسهام اللحظ مجتهدا أنت القتيك بما ترمي، فلا تصب
 يا باعث الطرف يرتاد الشفاء له أجس رسولك، لا يأتيك بالعطب

واته:

ئەنئەنى ئۇ كەسە تىرى نەزەر پەوانە دەكەيت
ئانگادارە ئۇ كارە سەرئەنجام، خۆكۆزى بە

نەخۆشى و چارەسەر

ئەى ئەو كەسەى كە چاوت دەگىپى وپىت واپە ئەمە چارەسەرە
تەرەكانى نەزەرت بەندىكە تاسەرئە نجام نەبىتە ماپەى سەر لى شىواندنى
دلّت.....

ئەوەى جىگەى سەرسوپمانە ئەوەپە كەسەر تەماشاكردنىك برىنىك دەكاتە نىو
دلّەو، تابرىن لەسەر برىن زىاددەكات كەدواتر لە ھەژمەتى ئازاردا ھىچ پىگىرىيەك
ناكات لەھىنانى ئازار وبرىنى تر بۇ دلّى. وەلەم بوارەدا ئەم پارچە شىعرە ھەپە:
مازلت تتبع نظرة في نظــــرة في اثر كل مليحة ومليح
وتظن ذاك دواء جرحل وهو في الـ تحقيق تجريح على تجريح
لابحت طرفك بالحاظ وبالبكاء فالقلب منك ذبيح أي ذبيح
واتە:

بەبەردەوامى تەماشالەدوای تەماشادەكەيـــــــت
لەشوينەوارىاندا بىن ھەپە كەچى تۆخوئ پىژى دەكەيت
واگومان دەبەيت كەئەمە چارەسەرى برىنەكانـــــــە
بەلام لەپاستىدا برىندارکردن وكولانەوەى برىنەكانـــــــە
چا وى خۆت بەسەر برىندا بەھەسەرەت وگريـــــــان
وادلّت سەربىراوہ بەلام چۆن سەربىرىنـــــــك.
وہوتراوہ: بەندکردنى چاوەكان بۆ چەند ساتىك باشترە لەخەم وپەژارەى
بەردەوام. واتە كاتىك تەماشای شوخىك ناكەيت وچاوى خۆت دەگريت، چىتر بىرى
لى ناكەيتەوہو نابىتە ماپەى خەم وپەژارەت.

۲- بىرۆكەكان:

مەبەست لىئى ئەو بىرۆكەكانەپە كەبەدلّ و دەرونى مرؤفدا دىت، كەسەرچاوەى چاكەو
خراپەكانە، وەبزوینەرو دروست كەرى وىست وخواست وھەلمەتەكانە. جا
ھەركەسىك توانى زالّ بىت بەسەر بىرۆكەكانىدا ئەوا دلّ و دەرونى شاد دەبىت

وسه رته نجامی به خته وهری ده بیټ. وه هر که سیک ملکه چی نه و بیرۆکه خراپانه بوو، نه و به رشالوی حه زوئاره زو به کانی دهرون ده که ویت وسه رته نجامی پرده بیټ له نه هامة تی.

جا به ربه رده وامی نه و بیرۆکه خراپانه هیرش ده هیننه سه ر دلی مرؤف تا ده یکه نه مؤلگه ی ئاواته پرپوچه کان. خوای گه وره ده فه رمیت: (كَسْرَابٍ بَقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظُّمَانُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَرَفَاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ... النور: ۳۹) واته: وهك سه راب وته راویلکه وایه له بیابانی کدا بریسکه ده داته وه که سیک تینوو وایزانیټ ئاو ه. وه به هه له داوان بۆی ده چیت، که گه یشه لای ده بینیت هینچ نیه، نه وسا به خۆی ده زانیټ ژیا نی کۆتایی هاتوو و قیامت به رپا بووه. خوادی گه وره ش ئاماده یه له لایدا به گوێره ی کرده وه که ی لیپرسینه وه ی له گه ل ده کات خوای گه وره له لیپرسینه وه دا خیرایه "

جا بی نرختین هه ول و هه لمه ت، له و که سه دایه که هه میشه خۆی به ئاواته پرپوچه کان سه ر خۆش ده کات و گوی! بۆ پاستیه کان ناگریت. هه میشه خه ون به خه یالی بی سنوو و دوور له واقع ده بینیت. که به پاستر نه مه مایه پوچترین که س و خه ساره ت مه ندرین جوړی بازرگانیه.

نه م حاله ده ردیکی کوشنده یه که ده بیټ هۆی دروست بوونی ته مه لی بی ده سه لاتی. پيسوایی و پاشگهزی له و ته مه نه ی که به فیڤ دوور له پاستی ژیان به سه رچوو. که هه میشه له خه یال و ئاوات دا بزر ببوو. کاتی به ئاگا هاته وه، له ژیا نیکی بی ئاوه پۆک و بازنه یه کی به تالدا ده خولایه وه. نه مه هاوشیوه ی نه و که سه برسی و تینوه یه که. هه میشه له خه یالدا نایابترین جوړی خواردن و خواردنه وه ده خوات، که چی له پاستی دا جگه له نه ندیشه و برسی هیچی تری له مایه نی یه. بگره نه م نه ندیشه و بیرۆکانه هیز و توانای لی بریوه، نه مه ش واتای داته پینی

دەروونی ئەو كەسەيە. بەلام مەرقى ژىر و ھوشيار سەرچەم ئەو بىرۆكە خراب و پوچانە ۋەلاۋە دەنئەت و بە چاۋى پاست و دروسەيەۋە دەپوانئەتە ژيان.

جۆرى بىرۆكەكان

چوار جۆر بىرۆكە ھەيە:

يەكەم: ئەو بىرۆكەكانى كە بەرژەۋەندىەكانى دونيات بۆ فەراھەم دەھيئەت.

دوۋەم: ئەو بىرۆكەكانى كە زىانەكانى دونيات لى دور دەخاتەۋە.

سەيەم: ئەو بىرۆكەكانى كە بەرژەۋەندىەكانى قىامەتت بۆ فەراھەم دەھيئەت.

چوارەم: ئەو بىرۆكەكانى كە زىانەكانى قىامەتت لى دور دەخاتەۋە.

جا زۆر پىۋىستە مەرق سەرچەم ھەنگاۋەكانى لەم چوار جۆردا چىر بىكاتەۋە ۋە ئەگەر ھەر ھەمويان كەلەكەيان كەرد لە سەرى. ئەوا پىۋىستە پۆلىنكارىيان بىكات بە پىي (گىرنگىر بۆ گىرنگ) .. واتە گىرنگىك كە مەترسى نەبەت لە لە دەستدانى.

دو جۆرى تر دەھيئەت كە بىرەتەن لە:

۱. گىرنگىك لە دەست ناچەت.

۲. گىرنگ نە، بەلام لە دەست دەچەت

جا لىرەدا دوو دلى پوۋ دەكاتە ئەو مەرقە كە كاميان ھەلبرئەت. لەۋەي ئەگەر (گىرنگە) پىش بخت ، ئەوا مەترسى لە دەست چوۋى ئەۋانى ترى ھەيە. خۆ ئەگەر ئەۋە ھەلبرئەت كە (گىرنگ نە) ئەۋا لە ئەنجامى سەرقالى پىۋەي مەترسى لە دەستدانى (گىرنگە) ھەيە.

جا لەم ھالەتەدا دوو شت لە يەك كاتدا كۆدەبنەۋە. بۆ بە دەستھيئەتەن يەككىيان ئەۋا ئەۋىترىيان لە دەست دەدەيت. لىرەدا پىۋىستە ژىرى و زىرەكى و مەغرىفە پۆلى خۇيان بىيەن. بەلى زۆر كەس لەم ھالەتەدا سەرفراز و سەرگەۋتوۋ بوۋن. ۋە

نۆرى تریش شکستیان هیئاو تووشی پووخان هاتن. جا کهسانی بیر تیژ و خاوهن ژیری ئەم سنوره نابەزینن. وه شه‌ریعت و به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانیش له‌ سه‌ر ئەم بنه‌مايه دامه‌زراوون.

بیرۆکه‌کانی برواداری ژیر

پێویسته له‌م بواره‌دا کار به‌پیتی ئەو بنه‌ما که‌وره‌یه‌ بکریت که‌ شه‌رع و قه‌ده‌ری له‌ سه‌ر پێکهاتوه‌وه. وه‌ سه‌رجه‌م خه‌لک و حوکمی بۆی ده‌گه‌پێته‌وه. که‌ بریتی یه‌ له‌ هه‌لبژاردنی گه‌وره‌ترین به‌رژه‌وه‌ندیه‌کان. هه‌رچه‌نده‌ له‌م پێناوه‌دا، به‌رژه‌وه‌ندی بچوکت له‌ ده‌ست بجیئت. وه‌ هه‌لبژاردنی بچوکت‌ترین خراپه‌کان بۆ خۆپاراستن له‌ گه‌وره‌ترین زیان. جا لیڤه‌دا به‌رژه‌وه‌ندیه‌کت له‌ ده‌ست ده‌جیئت بۆ به‌ ده‌ستهێنانی به‌رژه‌وه‌ندیه‌کی گه‌وره‌تر. وه‌ هه‌روه‌ها خراپه‌یه‌ک ئەنجام ده‌ده‌یت، بۆ خۆپاراستن له‌ خراپه‌یه‌کی گه‌وره‌تر. جا ئەگه‌ر به‌ وردی له‌ یاسا‌کانی سروشت و بونه‌وه‌ر و وردببینه‌وه. بۆمان ده‌رده‌که‌وێت که‌ هه‌موویان یاساکان و به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی دوونیا و قیامه‌ت له‌ سه‌ر ئەم بنه‌ما سه‌ره‌کیه‌ داپێژراوون. هه‌ر بۆیه‌ بیرۆکه‌کانی که‌سی ژیر و هوشیار له‌م چوار چێوه‌یه‌دا خۆی ده‌بینێته‌وه‌ لێی ناترازیئت. وه‌ جوانترین بیر و بیرۆکه‌ بریتی‌یه‌ له‌و بیره‌ی که‌ بۆ خوای گه‌وره‌ بیئت وه‌ به‌رژه‌وه‌ندی قیامه‌ت له‌ به‌ر چاو بگریئت که‌ ئەویش چه‌ندین جۆره‌ له‌وانه‌:

١. بیر کردنه‌وه‌ له‌ ئایه‌ته‌کانی خوای گه‌وره‌ و تیگه‌یشتن له‌ ناوه‌پۆکی مه‌به‌سته‌کانی. ئەم ئایه‌ته‌ پیرۆزانه‌ ته‌نها بۆ خوێندنه‌وه‌ دانه‌به‌زینراوون وه‌ هه‌ندێک پێیان وایه‌. هه‌روه‌کو هه‌ندێک له‌ (سلف) ده‌لێن: قورئان بۆ به‌رجه‌سته‌ کردن له‌ کردار دا دابه‌زینراوه‌ که‌ چی هه‌ندی له‌ خه‌لکی ته‌نها خه‌ریکی خوێندنه‌وه‌یه‌ن."

۲. بێر کردنه‌وه له ناسینی خودای گه‌وره. وه ناسینی سیفاتێه جوانه‌کان و ناوه پیرۆزه‌کانی. له پوانگهی ئایه‌ته قورئانیه‌کانه‌وه. هه‌روه‌ها تیگه‌یشتن له حیکمه‌ت و دانایی و بوونی خودا و گه‌وره‌یی بێر بکریته‌وه.

۳. بێر کردنه‌وه له به‌خشش و نیعمه‌ته‌ جۆرا و جۆره‌کانی وه فراوانی په‌حمه‌ت و به‌زه‌یی و ئی بۆرده‌یی خوای مه‌زن. جا ئه‌م سی جۆره‌ دلی پاک و پوخت و پاراو ده‌کات. له ئاستی خودای میهره‌بان و به‌رجه‌سته‌ بوونی خۆشه‌ویستی و نیه‌ت پاک و له خوا ترسان و تکا کردن لێی ده‌کاته به‌ره‌می ئه‌م دله‌.

۴. بێر کردنه‌وه له ناسین و تیگه‌یشتن له ده‌رونی مرۆڤ. وه هه‌روه‌ها ده‌ستنی‌شان کردنی که‌م و کوپی‌و کورتی، وه خاله‌ لاوازه‌کانی و جۆره‌کانی ده‌رون. جا ئه‌م به‌شه‌ زۆر به‌سووه‌ بۆ تیپه‌پاندووه‌ری‌بازکردنی ده‌رون له‌ جۆری ده‌رونی فه‌رمانکار به‌ خراپه‌ (النفس الاماره بالسوء) بۆ جۆری ده‌رونی دڵنیای (المطمئنه) که‌ دواتر ده‌بیته‌ سه‌رچاوه‌ی چاکه‌ و چاکه‌خوازی - دلی فرمانی چاکه‌ ده‌کات و سه‌ری‌بازه‌کانی به‌رجه‌سته‌یی ده‌که‌ن.

۵. بێر کردنه‌وه له ئه‌رکی ئه‌م ساته‌ وه‌خته‌ و خۆجۆشدان بۆ جی‌به‌جی‌کردنی. چونکه‌ خواناس کوپی‌ کاتی خۆیه‌تی، و ده‌رفه‌ت نادات کاته‌که‌ی به‌ فێرۆ بجیت. چونکه‌ سه‌رجه‌م به‌رژه‌وندیه‌کان هه‌لقولاری کاته‌. گه‌ر له‌ ده‌ستمان دا ئه‌وا گه‌پانه‌وه‌ی ئه‌سته‌مه‌. تا خزمه‌تی مرۆفایه‌تی پێ بکه‌ین.

(إمام شافعی) ده‌لێت: چه‌نده‌ هاوپییه‌تی پێری سۆفیه‌کانم کرد ته‌نها دوو دێر فێر بووم:-

یه‌که‌میان: کات شمشیره‌. گه‌ر نه‌بیتریت. ئه‌تپێی..

دووه‌میان: گه‌ر ده‌رونت سه‌رقال نه‌که‌یت به‌ حق و پاستی یه‌وه. ئه‌وا سه‌رقالت ده‌کات به‌ شتی پێو پووچه‌وه‌. جا کات بریتی‌یه‌ له‌ ته‌مه‌نی مرۆڤ، وه‌ ماوه‌ی ژیا‌نی خۆشه‌بختی به‌هه‌شته‌ و ئه‌شکه‌نجی دۆزه‌خه‌. کات به‌ وینه‌ی هه‌وره‌کان تی

ده‌په‌پن و بزر ده‌بن. جا هه‌رچه‌نده بکه‌وێته پێش‌پێکی له‌ گه‌لیدا هه‌شتا هه‌ر که‌مه‌. وه هه‌ر کات و ساتی به‌ خواناسی و خودا په‌رستی و هاوکاری خه‌لکی له‌ چاکه‌ و چاکه‌ خوازیدانه‌ بێته‌ سه‌ر ئه‌وا به‌ کات و ته‌مه‌نی پاستی خۆتی مه‌زانه‌. چونکه‌ جگه‌ له‌م ساتانه‌. چیت به‌ ژیا‌نی ئاژه‌لی ده‌ژیت و سه‌ر نه‌نجام مردن له‌ ژیا‌نی باشته‌.

جا جگه‌ له‌م ساته‌ پر شکۆمه‌ندیانه‌ که‌ له‌م چه‌ند بیروکانه‌دا هه‌یه‌. له‌مانه‌ بترازیت هه‌مووی یان وه‌سه‌وه‌سه‌ی شه‌یتانه‌کانه‌. یان خود ئاواته‌ پرپوچه‌ و خه‌یاڵیه‌کانه‌، که‌ جگه‌ له‌ درۆ و خۆ خه‌له‌تاندن چیت‌ری لیوه‌ به‌ره‌م نایه‌ت وه‌ک مه‌ستی سه‌رخۆشه‌کان که‌ کاتی دینه‌وه‌ سه‌ر هۆش و هه‌ستی و بینی پاستیه‌ک. وه‌ک ئه‌م شاعیره‌ گوزارشتی لی ده‌کات. زمانی حالیا‌ن ده‌لێت:

إن كان منزلتي في الحشر عندكم ما قد لقيت ، فقد ضعيت أيامي
أمنية ظفرت نفسي بها زمناً واليوم أحسبها أضغاث أحلام
واته:

هه‌رچه‌نده جیگه‌ی من له‌ گه‌ل ئێوه‌ دایه‌ له‌ هه‌شردا
به‌لام من پۆزگاره‌کانی ته‌مه‌ن به‌ فـــــــــــــیرو دا
ئاواتیکم هه‌بووه‌ ده‌رونم پێوه‌ سه‌رقال کرد بـــــــــــــوو
به‌لام ئه‌مپۆ بۆم ده‌رده‌که‌وێت که‌ خه‌یاڵ و خه‌ویکی پر و پوچ بوو.

بیروکە‌ی پۆشتوو، بیروکە‌ی جیگیر

کاتی بیروکە‌ به‌ خه‌یاڵدا دیت و تی ده‌په‌ریت هه‌ی زیانیکی نه‌یه‌. چونکه‌ وه‌ک پێبوا‌ری سه‌ره‌ پێ وایه‌ دیت و تیده‌په‌ریت. به‌لام زیان و مه‌ترسی له‌وه‌ دایه‌ که‌ له‌ گه‌ل ئه‌و بیروکە‌یه‌دا بکه‌وێته‌ گفتوگۆ. زۆر به‌لی زانانه‌ به‌ره‌و ده‌ریای خۆی که‌مه‌ند کیشته‌ ده‌کات. و سه‌ر سامت ده‌کات. چونکه‌ له‌ سه‌ر ده‌رونی به‌تال و بێ‌کار

میوانیکی زور نازیز و ئیسک سوکه . به لام له سهر دل و دهرونی پاک و پاراو
میوانیکی ئیسک قورس و چاره گرانه .

دهرونی دنیای و دهرونی فه رمانگار به خراپه "خراپه کار"

خوای گه و ره دوو جور دهرونی له ئاده میزادا خولقاندوه که بریتین له دهرونی پاک
و دنیای ، وه دهرونی خراپه کار . جا ئه م دوو دهرونه هه میسه دژ به به کن و
ناکۆک و له جهنگدان هه میسه پیچه وانه ی به کترین . چ کارێک و فه رمانیک له سهر
ئهیوان سوک و خوش بیته . به پیچه وانه وه له سهر ئه ویتریان قورس و ناپه ههت و
ناخۆشه . کار و فه رمانیکی چاکه و چاکه خوازی له سهر دهرونی خراپه کار قورسه
ناخۆش و دژواره . وه هه موو کار و فه رمانیکی خراپه کار له سهر دهرونی دنیای و
چاکه کار قورس و ناخۆش و دژواره . فریشته ی هاوه له هه میسه پشتیوانی له لایه ن
پاست ده کات که دهرونی چاکه کار دنیای بی تدا به . وه له لایه کیشه وه شه ی تان
پشتیوانی دهرونی خراپه کار ده کات . جا ئه م جهنگ و دژایه تیه به رده وام و
به رده وامی ده بیته تا کات و ساتی مه رگ . سه رکه و تن و دژپانی به رده وامی هه یه
له م نیوه نده دا وه سه رکه و تن له گه له بوونی ئارامگرتن دایه جا هه ر کامیان ئارمه ر
و خۆپاگر بیته و له خودا ترسا ئه و سه ره نه نجامی دنیا و قیامه تی برده وته وه .
خودای گه و ره و دانا وه که هه که میکه ده سه ته برپاریکی داوه که گۆپانی تیدا نیه که
ده فه رمیته : (إن العافیة للمتقین.... سه ره نه نجام بۆ له خوا ترسان و خواناسانه .)

جا دلی مرۆڤ له شیوه ی تابلۆیه کی بی گه رد و خاوین دایه . بیرۆکه کانیش پینوس و
قه له من نه خشی تیدا ده که ن . وه که سی ژیر و هۆشمه ند مۆلته و ده رفه ت نادات
له و دله پاکه دا نه خشی ناپه سه ند و خه له تی نه ری تیدا بکیشریته که دوور بیته له
حه ق و راستی به وه . جا له یه که ساتدا دوو نه خشی نایاب و ناشیا و له دلیکا کۆ
ناکریته وه به لکو پیویسته ئه و دله خالی بکریته وه تا جوانی و شوخی ئه و نه خش
و تابلۆیه به جوانی ده ربکه ویت . به لام مه ترسی لی ره دایه که دل و ده رونی که ته نها

بیرۆکه خراپه‌کان جینشین بن و جی‌ئی خۆیان بکه‌نه‌وه. ئەوا مه‌ترسی گه‌وره‌ی ئی ده‌که‌وێته‌وه. وه‌ك شاعیریك ده‌لێت:

أتاني هواها قبل أن أعرف الهوى

فصادف قلبنا فارغاً فتمكنا

واته:

بیرۆکه و هه‌وای که‌سێکم بۆ هات پێش ئەوه‌ی بزانم هه‌وا و بیرۆکه‌ چیه‌ دواتر توشی دێتێکی به‌تال بوم له‌ویدا جینشین بوو مۆلگه‌ی دامه‌زراند. ئەمه‌ حالێ زۆربه‌ی خه‌ڵکیه‌ که‌ دل و ده‌رونیان له‌ سه‌ر بنه‌مای زانست زانیاری نه‌چنیه‌وه و بیرۆکه‌ی هه‌ول و کۆشش و چاکه‌ خوازی په‌ی به‌ دل و ده‌رونیان نه‌بردوه‌. دواتر شه‌یتان ئەم هه‌له‌ی قۆستوه‌ته‌وه به‌ ده‌رفه‌تیکی گه‌وره‌ی زانیوه وه‌ سه‌رجه‌م ئەو دلانه‌ی ته‌نیوه به‌ بیرۆکه‌ خه‌یالووی و ئەندیشه‌ی خراپه‌ خوازی و له‌ خشته‌ بردن. که‌ دواى بۆ پازاندوه‌ته‌وه که‌ ئەم بیرۆکه‌نه‌ بنه‌مای ژيان و راستیه‌کانی بوون. سه‌رئه‌نجام گومرایى و مه‌ستی بوته‌ پیشه‌ و ئاکاری ئەو دلانه‌. شه‌یتان له‌م کاره‌دا به‌ ووردی مامه‌له‌ ده‌کات. هه‌ر دل و به‌ پیتی بارودۆخی خاوه‌نه‌که‌ی کاری له‌ سه‌ر ده‌کات. هه‌ندێ دل هه‌یه‌ به‌ ئاسانی گیرۆده‌ی هه‌ز و خه‌یالی نابێت. شه‌یتان سه‌رقالی ده‌کات به‌ بیرۆکه‌ی دووره‌ په‌ریزی و دابپان و دوورکه‌وتنه‌وه له‌ کۆمه‌لگا و له‌ ژێر ناوێشانى خواناسی و زوهد و خۆپاریزی...

که‌ ئەمه‌ش خۆی له‌ خۆیدا له‌ خشته‌ بردنه‌. جا پێویست ه‌ دل و ده‌رومان به‌ بیرۆکه‌ی زانست خوازی و چاکه‌ خوازی به‌ته‌نێت که‌ بزۆینه‌ری کار و هه‌لمه‌ته‌کانمان بێت بۆ به‌ده‌سته‌ینانی په‌زنامه‌ندى خودای گه‌وره‌. جا پڕو پوختترین دل ئەو دله‌یه که‌ بیرۆکه‌ی چاکه‌ خوازیه‌کانی له‌ سه‌ر دێدا که‌له‌که‌ بکه‌ن و کێبێکی بکه‌ن. هه‌ر له‌م پوانگه‌یه‌وه ده‌بینین که‌ (عمر بن خطاب (رضی الله عنه)) که‌ هه‌میشه‌ بیرۆکه‌ چاکه‌کان له‌ سه‌ری که‌له‌که‌یان ده‌کرد. جارى وا هه‌بووه له‌ کاتی نوێژدا سوپایه‌کی

ئامادە وساز دەكردوۋە . كە بەمەش دەوترىت تىكەل كىش بوونى پەرستەكان .
كە ئەمەش ئاستىكى بەرزە لە خواناسى و دلپاكى ھەموو كەسىك بە ئاسانى پىي
ناگات . بەخشى خودايە . بەو كەساتەى دەبەخشىت ، كە خۆى بە مېھرەبانى
خۆى مەبەستىتى .

زمان... دەروازەى خراپەكارىە بۆ مروڤ

۳- ووتەكان:

مەبەست لىتى دەربېرىنى ئەو بېرگەو ووشانەىە لەزمانى ئادەمىزادەو پۇژانە
دەردەچىت گوزارشتان لى دەكات .

پىويستە ئادەمىزاد ھەمىشە لەپەرى وريايى وژىرى دابىت كە ھەرچى ووشەو
ووتەيك لەزمانى يەوۋە دەردەچىت بۆ جىھانى بىستراوۋەكان برىتى يە لەنەينى
وپەنھانى يەكانى دل و دەرونى ئەو كەسە . واتە ھەرچى لەدلەكان شاراوۋە بىت ،
زمان گوزارشتى لى دەكات وبەخەلكى دەناسىنەت . وەپىش دەربېرىنى ھەر
ووشەيك پىويستە ئاگادارى ئەوۋە بىن كە ئەم ووشەىە خىر ھىنەرە ياخود زيان
ھىنەرە ، واتە چاكە يان خراپە ، چونكە ھەموو ووتەكان لەسەرمان دەنوسرىت ولى
پرسىنەو ھەمان لەسەر دەكرىت .

وہ (يحيى بن معاض) دەلىت: دلەكان وەك قۇرى وان ھەرچى تىدا بىت قولپ
دەدات و دەكولت . وەزمانىش لولەكەيەتى ولەو پىگايەوۋە شتەكانى ناوى
دەردەچىت .

جا كاتىك قسەت بۆدەكات ، ھەست بەتام وچىزى دل و دەرونى دەكەيت لە پىگەى
ھەلسەنگاندنى ووتەكانىەوۋە كە ئايا دللى پاك وبى گەردە ، ياخود پەش وپىسە .
ھەرۋەكو چۆن كەسىك بەزمانى چىزى خواردن و خواردنەوۋەكان دەكات . وەلە
فەرمودەى (أنس) دا ھاتوۋە بە "مرفوع"ى كە پىغەمبەر ﷺ فەرمودەتى:
(لايستقم إيمان عبد حتى يستقيم قلبه، ولايستقيم قلبه حتى يستقيم لسانه.)

^۱ واتە: باوەڕی مەزھەبێ سەقامگیر نابێت تاوەکو دڵی سەقامگیر نەبێت، وە دڵی سەقامگیر نابێت تا زمانی سەقامگیر نەبێت.

وە کاتێک پرسیان لە پێغەمبەر ﷺ زۆرتەری ھۆکاری چوونە دۆزەخەوێ چى یە، فەرمووی: (الفم والفرج) واتە: زمان و داوێنە. وە (معاذ) پرسیاری کرد لە پێغەمبەر ﷺ دەربارەی ئەو کردارە ئێمە بەرەو بەهەشتی دەبات و لە دۆزەخ دووری دەکاتەو، پێغەمبەر ﷺ باسی سەرۆکۆڵەکە و کارەکانی بۆ کرد و پاشان فەرمووی: (الا اخبرك بملاك ذلك كله؟) واتە: ئایا خاوەن و جۆڵێنەری ھەر ھەموویان پێی بلێم؟ معاذ ووتی: بەڵێ پێغەمبەرێ خودا. پاشان پێغەمبەر زمانی خۆی گرتوو پێی فەرموو: (كف عليك هذا) واتە: ئەمە بگەرەو بەست بێت. معاذیس ووتی: پاشان پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (شكلتك أمك يا معاذ وهل يكب الناس على وجوههم أو على مناخرهم إلا حصائد السنتهم). ^۲ واتە: دایکت تۆی لەبار بچیت، ئایا خەڵکی ھەموو نەھامەت و کارەساتەکانی ھۆکارەکی زمانی نی یە، کە دەبێتە مایەى پراگیشان بەسەر دەم و چا و لوتیاندا لە قیامەتدا.

ئەوێ جیگەى سەرسوپمانە ئەوێ زۆرێک خەڵکی خۆیان دەگوێن و دوور دەکەونەو لە ئاستی ستەم و زینا و دزی و مەى خواردنەو، کە چى ناتوانن زالبێ بەسەر زمانی خۆیاندا و بپاریزن لەشتی ناپەوا. ھەرۆیە دەبێنی کە سێک بە دیندارى خواناسى ناسراو لە نێو خەڵکیدا، کە چى بەبێ پەرەى ووتەى وادەردەبرێت دەبێتە مایەى تۆرەبوونی خۆی گەرە. کە سەنگی ئەو وشەى نازانێت چەند مەترسیدارە. تەنانت کەسى واهەى خۆی بە زامیدو خواناس دەزانێت کە چى کە زمانی دێتە گۆ وەکو گورگی برسى مردوو وزیندو ناپاریزێت لەووتەى نابەجێ بەبێ گۆی دانە ووتەکانی.

^۱ - ئەم فەرموودەى (حسن)، (احمد: ۱۹۸/۳) بروانە (المجمع اللهنمی: ۵۰۳/۱).

^۲ - ئەم فەرموودەى (صحیح)، (احمد: ۲۳۱/۵) وە (ترمذی: ۲۶۱۶) گێڕایانەتو.

نه خوشی و چاره سهر

نه و تا له (صحيح مسلم) دا هاتوو له فهرموده ی (جندب ابن عبدالله رضی الله عنه) که پیغه مبه رضی الله عنه فهرموده تی: (قال رجل: والله لا يغفر الله لفلان، فقال الله عز وجل: من ذا الذي يتألى على اني لا اغفر لفلان؟ قد غفرت له واحبطت عملك.)^۱ واته: پیاویک ووتی: والله ی خوی گه وره له فلان که س خوش نابیت، خوی گه وره فهرمودی: نه وه کی بو سویندی خوارد که له فلان که س خوش نابم، نه و له وه که سه خوش بووم توش سهرجه م کاره کانت هه لوه شایه وه.

جا تیبینی نه و پیاوه بکه که چهند خواپهرست بووه، که چی به تهنه ووشه یه ک سهرجه م کاره کانی له ده ست ده دات.

هه روه ها له فهرموده یه کی تر دا (ابو هريره) ده گپ یتته وه به هه مان شیوه ی نه م فهرموده یه. دواتر "ابو هريره" ده لیت: تاکه ووشه یه کی درکاند دنیا و قیامه تی خوی کاول کرد.^۲

وه له (صحيحین) دا هاتوو له فهرموده ی (ابی هريره) که پیغه مبه رضی الله عنه فهرموده تی: (ان العبد يتكلم بالكلمة من رضوان الله لا يلقي لها بالا يرفعه الله بها درجات، وإن العبد ليتكلم بالكلمة من سخط الله لا يلقي لها بها بالاً يهوي بها في نار جهنم.)^۳ واته: جاری واهیه که سیک ووشه یه ک ده درکینتی له په زامه ندی خوی گه وره دایه، وه هبچ هه سستی پی ناکات که چی خوی گه وره چه ندین پله به رزی ده کاته وه، وه که سی واهیه ووشه یه ک ده درکینتی له توو په بوونی خودای

^۱ - نه م فهرموده یه (صحيح) ه، تهنه (مسلم: ۱۷۹/۱۶ نووی) گپ یرایه تیه وه.

نووی ده لیت: نه م فهرموده یه نمازه یه که بۆ لی خۆشبوونی خوی گه وره له تاوانه کانی به پی توبه کردن، که پیتازی نه هلس سونه و جماعه له سهر دامه زراوه، له م لاشه وه پیری موعتزله نه مه به به لگه ده زانن له سهر پوچمل بوونه وهی کرده وه کان به نه نجام دانی تاوانه گه وره کان، به لام نه ملی سونه و جماعه پیتان وایه تهنه به "کفر" کرده وه کان پوچمل ده بنه وه.

^۲ - نه م فهرموده یه (حسن) ه، (احمد: ۳۷۳/۲) و (ابوداود: ۴۹۰۱) گپ یرایه تیه وه.

^۳ - نه م فهرموده یه (صحيح) ه، (بخاری: ۶۴۷۸) گپ یرایه تیه وه.

گه وره دایه، وه خۆی هیچ ههستی پی ناکات، که چی خوای گه وره به ناخی ناگردا ده بیاته خواره وه.

وه له لای "مسلم": (ان العبد ليتكلم بالكلمة ما يتبين مافيهما يزل بها في النار ابعد ما بين المشرق والمغرب).^۱ واته: کهسی واهیه ووتهیه که در ده بریت نازانیت چی تیدایه، که چی خوای گه وره به دوری نیوان پۆژه لای و پۆژناوا به ناخی دۆزه خدا ده بیاته خواره وه.

وه ههروه ها (ترمذی) ده گێڕێته وه له فرموده ی "بیلال بن الحارث الحزنی" که پیغه مبه ر ﷺ فرموویه تی: (ان احدکم يتکلم بالكلمة من رضوان الله ما یظن ان تبلغ ما بلغت فيکتاب الله له بها رضوانه الى يوم یلقاه، وان احدکم ليتکلم بالكلمة من سخط الله ما یظن ان تبلغ ما بلغت، فيکتاب الله له بها سخطه الى يوم یلقاه).^۲ واته: جاری واهیه به کیکتان ووتهیه که در کیکنی له په زامه ندی خوای گه وره دایه، وه خۆی هیچ له باره ی ووته که به وه نازانیت که چ ئاستیکی هیه. جا خوای گه وره په زامه ندی خۆی بۆ ده نوسیت تا نه و پۆژه ی به دیداری خودا ده گات له قیامه تدا. وه کهسی واتان هیه ووتهیه که در کیکنی له توپه یی خوای گه وره دایه، وه خۆی هیچ له باره ی ووته که به وه نازانیت که چی ئاستیکی هیه، جا خوای گه وره تووپه یی خۆی له سه ر ده نوسیت تا پۆژی قیامه ت.

وه (علقمه) ده لیت: ئای چه ندین ووتهم هه بوو له ترسی ئهم فرموده یه یی (بلال بن الحارث) دا نه م وێرا بیدر کیتم.

ههروه ها له (جامع الترمذی) دا هاتوه له فرموده ی "انس" ده لیت: (توفي رجل من الصحابة، فقال رجل: أبشر بالجنة، فقال رسول الله ﷺ: وما يدريك؟

^۱ - نه م فرموده یه (صحيحه)، (بخاری: ۶۴۷۷) وه (مسلم: ۱۰۹/۱۸ - ۱۱۰ نووی) گێڕایانه ته وه.

^۲ - نه م فرموده یه (صحيحه)، (احمد: ۴۵/۱) وه (ترمذی: ۲۳۱۹) گێڕایانه ته وه.

فلعله تكلم فيما لايعنيه، او بخيل بما لاينقص... قال حديث حسن) 'واته: واته: پياويك له هاوه لان كزوجي دوايي كرد، پياويك ووتی: مژده‌ی به‌ه‌شت لى بيت، پيغه‌مبه‌ر ﷺ فرموى: چۆن ده‌زانيت، كى ناليت هه‌ر له‌خۆيه‌وه ووته‌يه‌كى نه‌دركانبيت كه ئيشى ئه‌و نه‌بووبيت، ياخود كه‌م ته‌رخه‌مى وپه‌زىلى له‌شتيكدان كردبيت كه‌خۆى كه‌مى نه‌بيت.

وه‌ئهم فرموده‌يه له‌ ووته‌يه‌كى تر دا هاتوه: (إن غلاماً استشهد يوم أحد، فوجد على بطنه صخرة مربوطة من الجوع، فمسحت امة التراب عن وجهه، وقالت: هنيئاً لك يابني، لك الجنة، فقال النبي ﷺ: وما يدريك؟ لعله كان يتكلم فيما لايعنيه، ويمنع مالا يضره.) واته: كه‌نجيك له‌ جه‌نگى ئو‌خودا شه‌يد بوو، بينيان له‌ برساندا به‌ردىكى به‌ستبوو به‌سكيه‌وه، داىكى خۆل و‌تۆزى پو‌خسارى لادا و‌پى ووت: مژده‌ت لى بيت پۆله‌ مژده‌ى به‌ه‌شت، پيغه‌مبه‌ر ﷺ فرموى: چۆن ده‌زانيت؟ كى ده‌لئت هه‌ر له‌خۆيه‌وه ووته‌يه‌كى نه‌دركانبيت كه ئيشى ئه‌و نه‌بووبيت، ياخود پيگري شتيكى كردبيت كه زيانى پى نه‌ده‌گه‌يانديت.

وه‌هه‌روه‌ها له‌ (صحيحين) دا هاتوه له‌ فرموده‌ى (أبى هريره) به‌ مرفوعى، كه پيغه‌مبه‌ر ﷺ فرمويه‌تى: (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت).^٢ واته: هه‌ر كه‌سيك باوه‌پى به‌خودا و‌پۆژى قيامه‌ت هه‌يه با ووته‌ى چاك بلت، گه‌ر نا با بى ده‌نگ بيت.

وه‌له‌ ده‌قه‌كانى "موسليم" دا هاتوه: (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فإذا شهد امرأة فليتكلم بخير أو ليسكت).^٣ واته: هه‌ر كه‌سيك باوه‌پى به‌خودا و‌پۆژى دوايي هه‌يه وه‌له‌ كارىكدان بوو، ئه‌وا با ووته‌ى خير بلت يان با بى ده‌نگ بيت.

^١ - نه‌م فرموده‌يه (ضعيف الأسناد)، هه‌مان سه‌رچاوه‌ى پيشوو (٢٣١٦).

^٢ - نه‌م فرموده‌يه (صحيح)، هه‌مان سه‌رچاوه‌ى پيشوو (٦٠/١٠ نووى).

^٣ - نه‌م فرموده‌يه (صحيح)، (ترمذي: ٢٣١٧) وه‌ (ابن ماجه: ٣٩٧٦) گي‌ر يانه‌ته‌وه.

وه (ترمذی) به "أُسناد صحیح" ده‌گیریت‌وه که پیغمبر ﷺ ده‌فه‌رمیت: (من حسن إسلام المرو ترکھ مالا یغنیه). واته: له چاکی یه‌کانی موسولمان بوونی که‌سیک نه‌وه‌یه که‌ده‌ست نه‌خاته کاروباریک که په‌یوه‌ندی به‌نه‌وه‌وه نه‌بیت.

وه (سفیان بن عبدالله الثقفی) ده‌لټت: (قلت یارسول الله: قیلي فی الاسلام قولاً لا اسأل عنه أحد بعدک، قال ﷺ: قلت أمن بالله ثم اسقم، قلت: یارسول الله ما اخوف ما تخاف علی؟ فأخذ ﷺ لسن نفسه، ثم قال: هذا).^۱ واته: به‌پیغمبرم ووت: نه‌ی پیغمبر شتیکم فتر بکه له‌ئیسلامدا که چیت پرسیار له‌که‌س نه‌که‌م. پیغمبر ﷺ فه‌رموی: بلّی باوه‌رم به‌خودا هیتا، وه‌له‌سر نه‌مه سه‌قامگیر به. پاشان پرسیمه نه‌ی پیغمبر ﷺ چی شتیک مه‌ترسی زیاتر ه‌یه له‌سر من؟ پیغمبر زمانی خوی گرت وه‌رموی: نه‌مه.

ه‌روه‌ها (أم حبيبہ) ی خیزانی پیغمبر ﷺ ده‌گیریت‌وه، که پیغمبر ﷺ فه‌رموی‌تی: (کل کلام ابن آدم علیه لا له، الا امرأ بمعروف، او نهیاً عن منکر، او ذکرأ لله عزوجل).^۲ واته: ه‌موو ووته‌یه‌کی ئاده‌میزاد له‌سر ده‌که‌وټت، ته‌نها فرمان کردن به‌چاکو پیگیری له‌خرابه ویا دی خوا نه‌بیت.

وله فه‌رمووده‌یه‌کی تردا هاتووه: (اذا أصبح العبد فإب ان الأعضاء کلها تکفر اللسان، تقول: اتق الله فینا فإنما نحن بک، فاذا استقمت اسقمنا، وإن اعوججت اعوججنا).^۳ واته: کانتیک مروؤ به‌یانان پوژ ده‌کاته‌وه، سه‌رجه‌م نه‌ندامه‌کانی جه‌سته‌ی ده‌پارپنه‌وه وداوا له‌زمان ده‌که‌ن وپیټی ده‌لټن: له خوا بترسه وه‌ئیمه

^۱ - نه‌فه‌رمووده‌یه (حسن) ه، (مسلم: ۱۱/۱۲ نووی) گیرایه‌تیه‌وه.

^۲ - نه‌مه فه‌رمووده‌یه (حسن) ه، (ترمذی: ۲۴۱۲) وه (ابن ماجه: ۳۹۷۴) گیرایانه‌تیه‌وه. وه (ترمذی) ده‌لټت: نه‌مه فه‌رمووده‌یه (حسن غریب) وه (البانی) به (ضعیف) ی داناره.

^۳ - نه‌مه فه‌رمووده‌یه (حسن) ه، (ترمذی: ۲۴۰۷) وه (احمد: ۹۶/۳) گیرایانه‌تیه‌وه.

هەموومان بەندىن بەتۋە، جا ئەگەر سەقامگىر بىت ،ئەوا ئىمەش سەقامگىر دەيىن. وە ئەگەر خواروخىچ بىت ،ئەوا هەموومان خواروخىچ دەيىن. وە پىياوانى سەلەف لەكاتى دركاندنى ھەر ووشەيەكدا لى پىرسىنە وەيان لەگەل خۇيان دەکرد گەر چى ووشەكەش برىتى بوايە لە: "ئەمۇ گەرە، ئەمۇ ساردە". وە دەگىرنە وە كەلە خەودا بىنراو پىرسىاريان لە زۆرئەك لەكەلە زانايان كىردو وە ، كەحالتان چۆنە لە پاش مردن؟ يەككىيان ووتويەتى: من گىرم خواردو وە بەدەست ووشەيەكە وە كەكاتى خۇي دركاندو وە ،كە ووتومە: ئاي خەلگى چەند پىويستيان بە بارانە؟ وە پىم ووتراو: تۆ چوزانىت؟ من باشتر لە بەرژە وەندى بەندەكانم شارەزاترم.

ئايا فريشتهكان هەموو ووشەيەك تۆمار دەكەن

سەرچەم زانايان لەم بابەتە جياواز وناكۆكن ، كە ئايا فريشتهكانى سەرشانى ئادەمىزاد تەنھا ووتەى چاكە و خراپە تۆمار دەكەن، ياخود هەموو ووتەيەك؟ لەم بابەتە دوو راويچوون ھەيە كە باشترينيان ودياريترينيان راويچوونى يەكەمە ،كە پىيان وايە هەموو ووتەيەك تۆمار دەكەن. ھەندىك لە سەلەف دەلئىن: ھەموو ووتەيەكى ئادەمىزاد لە سەريەتى تەنھا ئەو نەبىت كەلە پىناوى خودادا ووتراو.

وہ (أبو بكر) ؓ زمانى خۇي دەگرت و دەيووت: ئەمە سەرچاوەى بەلاكانە.

وہ ھەروەھا ووتەكانت دىل و بەندى تۆن، جا ھەر كاتىك دركاندت ئەوا دەبىتە دىل و بەندەى ووتەكانت. خواى گەرەش دەفەرمىت: (مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ... ق: ۱۸) واتە: ھەر ووتە ووشەيەك لە دەم و زار بىتە دەر، خىرا پاستە و خۆ چاودىرئىكى ئامادە تۆمارى دەكات.

گەرەتەرين بەلاكانى زمان

زمان دوو بلای گه وره ی هه یه، جائه گه ر له یه کیکیان دهریازمان بیت، له وی تر نهسته مه پزگار بوونمان که نه. دووانه ش بریتین له به لای "ووتن ویی دهنگ بوون".

دوور نی یه هه ریه که یان له شوین وکاتی خویدا گه وره ترین تاوان به سه ر خاوه نه که یدا بهینیت، چونکه بی دهنگ بوون له ناستی حه ق وراستیدا شه یتانیکي که پولاله و سه رپیچی خودای گه وره ی کردووه. وه "ووتن وقسه کردن" به ناحه ق وناپه وایی و دوور له پاستی، نه و شه یتانیکي به دهنگ وگوڤیه ویاخی بووه له خودای گه وره، جا زۆرێک له خه لکی گرفتاری به لاکانی "ووتن ویی دهنگین".

جا نه و که سانه ی له م نڤوه نده دا خوڤان پاراستووه، نه وانه پښواری شاپښگی راست ودرستن که هه میشه له کاتی خیر وچاکه هاتوونه ته گفتوگو، وه له کاتی خراپه خوازیدا خوڤان وزمانیان پاراستووه. وورده کاری ته وایان بۆ ووته کان وه بی دهنگ بوونه کانیان کردووه به شتوازی که له به رژه وه ندی قیامه تیاندا بیت. که سی وا هه یه له قیامه تدا به نه ندازه ی چیاکان کاری چاکه خوازی نه نجام داوه، که چی به تاکه وشه یه کی ناپه واهه رسی به هه مووی هیناوه. وه که سی واهه یه به نه ندازه ی چیاکان کاری خراپه کاری نه نجام داوه، که چی به ته نها وشه یه ک ویا دی خودایه ک نه و چیا تاوانه ی پوخاندووه.

٤- هه نگاوه کان:

مه به ست لئی هه نگاوانه به ره وکاره کا چ خیریت یان شه ی. زۆر پښوسته پیش هه ر هه نگاوانێک به وردی لیکدانه وه ی ته وای بۆ بکه ین تا بزاین سه رته نجامی نه م کارو هه نگاوانه خیر وچاکه خوازی به یاخود شه پوخراپه خوازی به، چونکه هه ر هه نگاوانێک که ده ینیت بۆ کاری چاکه خوازی نه واهه نگاوتیک له خوای گه وره نزیک ده بیته وه. جا ساتمه کردن دوو جوړه: (ساتمه ی پښه کان "هه نگاوه کان"، وه ساتمه ی زمان و "ووته کان").

نه‌خۆشی و چاره‌سەر

جا هه‌ریه‌که‌یان ته‌واوکه‌ری ئه‌وی تریانه، هه‌ر بۆیه‌ خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمیّت: (وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا... الفرقان: ۶۳) واته‌: به‌نده‌کانی خوای میهره‌بان ئه‌و که‌سانه‌ن که زۆر به‌هیمنی و سالاری به‌سه‌ر زه‌ویدا تی ده‌په‌ن، وه‌کاتیکیش نه‌فام و نه‌زانه‌کان به‌ووته‌ی ناشرین پووبه‌پوویان ده‌بنه‌وه، ئه‌مان به‌سلوووته‌ی جوان به‌پێیان ده‌خه‌ن.

خوای گه‌وره‌ باسی له‌سه‌قامگیری ئه‌و پێپه‌ خواناسه‌ ده‌کات له‌"هه‌نگاوه‌کان و ووته‌کاندا" هه‌روه‌کو چۆن کۆکردنه‌وه‌یه‌کی له‌ نێوان"ساته‌کان و بیروکه‌کاندا کردووه‌"که‌ده‌فه‌رمیّت: (يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ... غافر: ۱۹) واته‌: ئه‌و خودایه‌ به‌هه‌میشه‌یی چاوه‌ ناپاک و خیانه‌تکاره‌کان ده‌ناسیّت، وه‌ده‌زانیّت چییان له‌دل و ده‌رونیاندا هه‌شارداوه‌.

به‌شی چوارهم
حرام کردن خراپه‌کاری
و
پاراستنی داوین

حه‌رام کردنی خراپه‌کاری و پاراستنی داوین

هه‌موو ئه‌م باسه‌مان له‌ باب‌ه‌ته‌کانی پێش‌ه‌ویدا پوون کردۆته‌وه‌ له‌ قه‌ده‌غه‌کردن وحه‌رام کردنی خراپه‌کاری "الفواحش" وپێویستی پاراستنی داوینوه‌له‌م باره‌یه‌وه‌ش پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمی: (اکثر مايدخل الناس النار: الفم والفرج).^١ واته‌: خه‌لکی زۆربه‌یان به‌هۆی خراپ به‌کاره‌ینانی "زمان وداوین" ده‌چنه‌ دۆزه‌خه‌وه‌.

هه‌روه‌ها له‌ (صحيحین) دا هاتوه‌ که پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (لايحل دم امرئ مسلم الا بأحدي الثلاث: الثيب الزاني، والنفس بالنفس، والتارك لدينه‌ المفارق للجماعة).^٢ واته‌: ته‌نها به‌سێ شت خۆینی که‌سێکی موسلمان هه‌لāl ده‌بێت: پیاویکی خێزاندار زینا بکات، یاخود له‌ناحه‌ق که‌سێک بکوژیت، یاخود له‌ئاینه‌که‌ی هه‌لگه‌ڕێته‌وه‌ وه‌له‌پێری بره‌واداران لابdat.

وه‌ئه‌وه‌ی له‌م فه‌رمووده‌یه‌دا تێبینی ده‌کرێت کاری زیناکردنی له‌گه‌ڵ کافریبون وبی باوه‌ڕی و خۆین پشتن کۆکردۆته‌وه‌. ئه‌مه‌ش خۆی له‌خۆیدا ئاماژه‌یه‌ بۆ هاوڕێک بوونی ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ له‌گه‌ڵ ئه‌و ئایه‌ته‌ پێرژه‌ی که‌له‌ سوهره‌تی "فرقان" دا هاتوه‌،^٣ وه‌ئه‌وه‌ فه‌رمووده‌یه‌که‌ (ابن مسعود) گێڕاویه‌تیوه‌.

جا هاوڕێک به‌دوايه‌که‌دا هاتنی تاوانه‌کان له‌م فه‌رمووده‌یه‌دا ئه‌وه‌ ده‌سه‌لمیئت که پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌و تاوانانه‌وه‌ ده‌ست پێ ده‌کات که‌زیاتر وئۆرینه‌ی خه‌لکی توشی ده‌بن که‌ ئه‌ویش "زینا"یه‌. پاشان به‌پله‌یه‌ک دواي ئه‌و "کوشتنه‌" پاشتر"بی

^١ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌(حسنه، احمد: ٣٩٢/٢) وه‌(ابن المبارک) له‌ (الزهد: ٣٧٩) گێڕایانه‌وه‌.

^٢ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ (صحيحه، بخاری: ٩٨٧٨) وه‌(مسلم: ١٦٦/١١ نووی) گێڕایانه‌وه‌.

^٣ - وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا... الفرقان: ٦٨.

باوه پى وه لگه پانه وه " ئه مه له لايهك، له لايهكى تره وه پيغه مبه رﷺ له تاوانى گه وه وه بۆ گه وه ترينه كان پيزبه ندى بۆ كردون.

جا خراپه و سلبىاته كانى زينا زۆن و پيچه وانهى چاكسازى كۆمه لگان. كاتيك ئافره تيك زينا دهكات، ئه وا سنوورى خوداي گه وه ده شكيتيت و سه رشوپى و پيسوايى توشى خۆى و خانه واده كهى دهكات، ئه مه جگه ئه گه ر سكى پرپيت و نه و منداله له دايك ببپت، ئه وا وه چه به كهى حه رام و بى گانه تيكه ل به و بنه ماله و خانه واده به دهكات و تيكه ليان ده بپت و ناو و ناو نيشانى ئه وان و هه رده گرپت. وه له دوا پۆژدا له ميراتى ئه و خانه واده به و هه رده گرپت كى پيى ناشيت و دروست نى به ... هتد.

هه روه ها ئه گه ر ئه و منداله له پيش له دايك بوونى له ناو براو له باربرا، ئه وا جگه له زيناكه تاوانى كوشتنيش هاته پالى، كه واته كۆرپه به كهى بى تاوان ده كوژرپت. جائه گه ر پياويك زينا بكات، ئه وا سنوورى خودا ده شكيتيت و ده ست دريژى ده كاته سه ر ناموسى ئافره تيكى داوين پاك و وه چه و نه وهى خۆى تيكه ل به وه چهى خه لكى دهكات وه پيسوايى ده هينيت به سه ر خانه واده به كدا. دوور نى به ئه و ئافره تهى ده ست دريژى كراوه ته سه ر دواتر له لايه ن كه س و كارى به وه توشى له ناو چوون و كوشتن نه بيته وه.

جا ئه م تاوانه گه ربه مابهى كاو له بوونى دونيا و تيا چوونى ئاخيره ته، جگه له وهى مالى ئاگرينى بۆ خۆى سازداوه له گۆرپو قيامه تدا. جا چه ندين كاره سات و ئاشوبى بى شومار دروست بووه له نيو خه لكى دا كه به چه ندين خوین پزاوه و خانه واده و خيزان كاو له كراوه، هه ره مووى له سه ر نه نجامى تاوانى كهى وه زيناوه وه به.

هه روه ها له تايبه ته نديه كانى ئه م تاوانه ئه وه به كه و خاوه نه كهى توشى كۆمه ليك نه هامة تى دهكات وهك: توشى ده ست كوړتى و ته مه ن كوړتى وه ژارى ده بپت

نه خوښی و چاره سهر

پوخسارو دیمه ن وچاره پدهش وئیسک گران ده بیت له نیو خه لکیدا به که سیکی ناشایسته و ناپه سهند ناو ده بریت که متمانه ی خه لکی له ده ست ده دات.

دل ده مریت وتوشی نه خوښی وده ردو ترس و بیمی ده کات ، شه یتان ده کاته هاو له ی هه میشه یی ووه ده بیت ته دوور که وتنه وه وه له اتانی فریشته کان له خاوه نه که ی. دواتر مروف به سروشتی خوی پتی خوشه بمریت یاخود خیزانه که ی بکوژریت، به لام نه بیستیت که زینای نه نجام داوه.

(سعد بن عباد) رضی الله عنه ده لیت: نه گه ر پیاوئیک ببینم زینا له گه ل خیزانه که م نه نجام ده دات، به شمشیر له ت وپه تی ده که م. نه م ووتنه یان گه یانده پیغه مبه ری خودا، پیغه مبه ریش فهرمووی: (تعجبون من غیرة سعد؟ والله لانا اغير منه، والله اغير مني، ومن اجل غیرة الله حرم الفواحش ماظهر منها وما بطن).^۱ واته: نایا سهر سوپرمانن به غیره ت وپه روښی سه عد؟ سوئند بیت به خودا من له سعد به غیره ت ترم ، وه خودا له من به غیره ت تره، جا له بهر غیره تی خودا بوو خراپه کاری وزینا به هه موو چه شنه کانی وه "ناشکراو نه ینی" قه ده غه و حرام کراوه.

وه له (صحیحین) دا هاتووه که پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله ده فهرمیت: (إن الله یغار ، وإن المؤمن یغار، وغیرة الله أن تاتي العبد ما حرم علیه).^۲ واته: خوی گه وره غیره ت ده کات ، وه بپروادارانیش غیره ت ده که ن ، غیره تی خوا گه وره یه و له و ساته دایه که به نده کانی شتیکی حرام وقه ده غه ه کراو نه نجام بدهن.

هه روه ها له (صحیحین) دا هاتووه که پیغه مبه ر صلی الله علیه و آله فهرموویه تی: (لا أحد اغير من الله، ومن اجل ذلك حرم الفواحش ما ظهر منها وما بطن، ولا احد احب إليه العذر من الله، ومن اجل ذلك ارسل الرسل مبشرين ومنذرين، ولا احد احب إليه

^۱ - نه م فهرمووده یه (صحیح)، بخاری: ۶۸۴۶ وه (مسلم: ۸۰/۱۷ نووی) گتیرایانه تموه.

^۲ - نه م فهرمووده یه (صحیح)، بخاری: ۵۲۲۳ وه (مسلم: ۸۰/۱۷) گتیرایانه تموه.

ابن القيم الجوزی

الملاح من الله، ومن أجل ذلك أثنى على نفسه).^۱ واته: هیچ که سیک هیندهی خودا به غیرهت نی یه، وهههه له بهر نه مه یه که خراپه کاری نهی نی وناشکرای قه دهغه کردووه، وهه هیچ که سیک هیندهی خودا پیی خوش نی یه که بیانوی بهنده کانی بپریت، هه ربویه پیغه مبه رانی په وانه کردووه به مزده دهر وترسیته. وهه هیچ که سیک هیندهی خودا پیی خوش نی یه که سوپاس گوزاری وشوکرانه بژی بکریت، وهههه له بهر نه وه یه که وهسف وسه نای خوی کردووه.

وله (صحيحين) دا هاتووه له ووتاری خورگیراندا "الكسوف" که پیغه مبه ﷺ فهرموویه تی: (يا أمة محمد والله إن لا أحد أغیر من الله ان يزني عبده أو تزني أمته، يا أمة محمد والله لو تعلمون ما أعلم لضحكتم قليلاً ولبكيتم كثيراً، ثم رفع يديه وقال: اللهم هل بلغت؟)^۲ واته: نهی گه لی محمد، سویند بیت به خودا، که س هیندهی خودا به غیرهت وپه رۆش نییه، کاتیک بهنده کانی ده بینیت زینا ده که ن. نهی گه لی محمد، سویند بیت به خودا نه گهر نه وهی من ده یزانم ئیوه بتان زانیایه، نه واکه م پی ده که نین وژورده گریان. پاشان هه ردوو ده سستی به رزکرده وهه فهرمووی: خودایه ئایا گه یاندم؟

جا باس کردنی نه م تاوانه له پاش نوژی خورگیران له ووتاره که یدا نهی نی یه کی گه وره تی دایه بۆ که سیک بیر تیژی بیت. بلا و بوونه وهه وسه ره لدانی تاوانی زینا له مه ترسیه کانی کاول بوون وویران بوونی دونیادایه، هه ره کو له (صحيحين) دا هاتووه که (أنس بن مالك) ده لیّت: باسیکتان بۆ ده که م که که س له پاش من بۆتان ناکات. ووتی: گویم له پیغه مبه ری خودا بوو ده یفه رموو: (من اشرط الساعة ان يورفع العلم، ويظهر الجهل، ويشرب الخمر، ويظهر الزنى، ويقلل

^۱ - نه م فهرمووده یه (صحيح)، بخاری: ۳۶۳۴) وهه (مسلم: ۸۰/۱۷) گێرایانه تموه.

^۲ - نه م فهرمووده یه (صحيح)، بخاری: ۱۰۴۴) وهه (مسلم: ۲۱۰/۶ نووی) گێرایانه تموه.

الرجال، وتكثر النساء، حتى يكون لخمسي امرأة القيم الواحد).^١ واته: ئەم پووداوانه له‌مه‌رجه‌کانی هاتنی قیامه‌ته: زانست وزانیاری که‌م ده‌بیئت، نه‌زانین و نه‌قامی بال به‌سه‌ر ژياندا ده‌کیشیئت، مه‌ی ده‌خورپته‌وه، زیناکردن زۆر ده‌بیئت، وه‌پیاوان که‌م ده‌بنه‌وه، ته‌نانه‌ت بۆ په‌نجا ئافره‌ت ته‌نها یه‌ک پیاو ده‌بیئت.

سونه‌تی خوای گه‌وره‌ وایه‌ له‌ گه‌ل بلا‌وبوونه‌وه‌ی زیناو ده‌رکه‌وتنی وه‌ک دیارده‌یه‌ک له‌ نێۆ کۆمه‌لگادا. خوای گه‌وره‌ خه‌شم وقینی دیته‌ جۆش وسزای گشتی په‌وانه‌ی ئه‌و کۆمه‌لگایه‌ ده‌کات. (عبدالله بن مسعود رضی‌الله‌تعالی‌عنہ) ده‌لیت: هه‌رکاتیک زیناو رپیا "سو" وه‌ک دیارده‌ له‌ هه‌ر کۆمه‌لگایه‌ک ده‌رکه‌وتن، ئه‌وا خوای گه‌وره‌ مۆله‌تی کا‌ولکردنی ده‌دات.

جا هه‌ندی‌ک له‌ پیاوه‌ ئایینه‌کانی جوله‌که‌ ده‌گپنه‌وه‌که‌ "حبریک" ی جوله‌که‌ کوپه‌که‌ی خۆی بینی ده‌ست بازی له‌ گه‌ل ئافره‌تیکدا ده‌کرد، پاسته‌وخۆ باوکه‌که‌ هاواری کرد، نه‌که‌ی پۆله‌... باوکه‌که‌ توشی شه‌له‌لی جه‌سته‌ بوو، خیزانه‌که‌شی توشی به‌دپه‌وشتی هات. جا به‌کوپه‌که‌ی ووت: ئەمه‌ سه‌رنه‌نجامی کاره‌ چه‌په‌له‌که‌ی تۆیه‌ که‌چی به‌سه‌ر مندا هینا، ده‌ک خیر له‌وه‌چه‌تا نه‌بیئت هه‌تا ماویت...

توندترین سزا له‌ هه‌دی زینا دایه

خوای گه‌وره‌ سزای زینای له‌ نێۆ سزاکاندا تاییه‌تمه‌ند کردووه‌ به‌سێ خال: ١. کوشتن به‌ناشیرینترین شی‌وا، یاخود سزای دارکاری بۆه‌موو جه‌سته‌، وه‌دوو‌ر خستنه‌وه‌ی بۆ دووره‌ ولات بۆ ماوه‌ی سالتیک که‌ ئەمه‌ش سزای دل وده‌روونه‌. ٢. خوای گه‌وره‌ پێگری کردووه‌ له‌ به‌زه‌یی هاتنه‌وه‌ وسۆز ده‌ربهرین وپه‌حم کردن به‌ زیناکار له‌کاتی سزادانیدا، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ له‌هه‌موو که‌سی‌ک ته‌نانه‌ت له‌دایکیش زیاتر به‌سۆزتره‌ میهره‌بانتره‌ بۆ به‌نده‌کانی. له‌گه‌ل ئەه‌شدا ئەم جۆره‌

^١ - ئەم فەرمووده‌یه‌ (صحیح)ه‌، (بخاری: ٨١) وه‌ (مسلم: ٢٢٦/١٦ نووی) گێڕایانه‌تموه‌.

سزایه‌ی دیاری کردووه بۆ زینا کاران ئەمە لەلایەك، لەلایەکی تره‌وه‌ سروشتی مرقفه‌كان وایه‌ كه‌ هه‌میشه‌ له‌نیۆ جۆری تاوانباراندا ، هاوسۆزییه‌ك هه‌یه‌ بۆ زیناكاران به‌به‌راورد له‌گه‌ڵ تاوانه‌كانی دزی وكوشتن و مه‌ی خواردنه‌وه‌ . هۆكاری ئەم سۆز و به‌زه‌یه‌ش بۆ ئەوه‌ ده‌گه‌ڕێته‌وه‌ كه‌ ئەنجام دانی زینا له‌ نیۆ هه‌موو چین و توێژه‌كانی كۆمه‌لگادا بوونی هه‌یه‌ چ ده‌وله‌مه‌ند و هه‌ژارو گه‌وره‌ پیاوان و...هتد. وه‌زیاتر ئەم كاره‌ چه‌په‌له‌ له‌ پێگه‌ی عه‌شق و خۆشه‌ویستی یه‌وه‌ سه‌ر هه‌ڵده‌دات. وه‌سروشتی مرقفیش وایه‌ كه‌ هه‌میشه‌ سوزی ده‌رده‌بڕێت بۆ شه‌یدایان و عاشقان. هه‌رچه‌نده‌ عاشق وشه‌یداو خۆشه‌ویستی پاسته‌قینه‌ ئەم جۆره‌ كارو تاوانه‌ی لێ ناوه‌شیته‌وه‌ . هه‌روه‌ها ئەم تاوانه‌ "زینا" زۆرجار به‌په‌زامه‌ندی هه‌ر دوولا پووده‌دات، وه‌كه‌متر زۆركردن و ده‌ست درێژی تێدایه‌، وه‌شه‌هوه‌ت و ئاره‌زوو له‌هه‌موو ده‌رونیكدا هه‌یه‌ . ئەمانه‌ كۆمه‌ڵێك هۆكارن بۆ ئەوه‌ی خه‌لكی به‌زه‌بیان به‌زیناكار بێته‌وه‌، وه‌پاشه‌گه‌زبینه‌وه‌ له‌سزادانیان ، كه‌ ئەمانه‌ له‌لاوازی باوه‌په‌وه‌یه‌ . جا هه‌ر له‌به‌ر ئەم مه‌به‌سته‌یه‌ خوای گه‌وره‌ پێگری كردووه‌ له‌ده‌ربڕینی هاوسۆزی بۆ زیناكاران به‌تایبه‌تی.

۳. خوای گه‌وره‌ برپاری داوه‌ كه‌ سزادانه‌كه‌یان له‌ پێش چاوی خه‌لك و به‌ئاماده‌بوونی خه‌لكێكی زۆر بێت، تابێته‌ په‌ندو عیبه‌رت بۆ كه‌سانی تر، وه‌سزای پیاوی خێزاندار بریتی یه‌ له‌به‌ردباران كردن كه‌له‌ سزای گه‌لی "لوط" وه‌ هاتوو كه‌ نێربازیان ده‌كرد. خوای گه‌وره‌ به‌ردی باران به‌سه‌ریاندا و دواتر به‌ناخی زه‌ویدا پۆی كردن. جا خراپه‌كانی نێربازی له‌ ژماردن نایه‌ن ، هه‌ر بۆیه‌ پێكراو "مفعول به‌" بكوژدێت باشت‌ره‌ له‌وه‌ی توشی ئەو تاوانانه‌ بێت و ئەو كارە‌ی

نه خوشی و چاره سهر

له گه لدا بکریټ ، چونکه به نه نجامدانی ئه م کاره لئی ئیتر خیری نامینیت و له مهردایه تی وجوامیری ده که ویت و ناوی شهرم و حایای ده تکیت.^۱

سزای ئه و که سانهی که کاری گهلی "لوط" نه نجام بدات ، واته نیربازی

بکات

ئایا که سیک کاری نیربازی له گه لدا بکریټ ، واته پیکراو بیټ "المفعول به" ده چیتته به هه شته وه ؟

^۱ - ئه م جزره که سانه که هزگری ئه م کاره چه په له ده بن چیر به که لکی هچیی تر نابهن ، وه نامادهن لهو پشاو ده قوربانی هه موو شتیک بدهن . بۆیه متمانهی هچ شتیکیان پی ناکریټ هه نه رک و بهر پرسیاری و کاریکیان پی بسپیریټ ناپاکی لسی ده کهن . وه نه گه ر خیزانداریت نهوا مهترسی هیه لهو پشاو ده خیزانه کهشی توشی زیناو ناوه وایی بکات . "وه رگیز"

^۲ - تیینی : زۆر جار له سه رجهم کتیب و سه رچاوه کاندای له بری ووشهی "نیربازی" ووشهی "لوطی" - لوطا "به کار ده هیتریت . تاوانی نیربازی تاوانیکه و ناشرکرایه ، به لام وهر گرتنی ئه م ناوه ده گه ریتسه وه بز خودی ئه و گه له ی به م کاره ناشرینه ناسراون . وه پتغم به ریکیان له لایه ن خوداوه بز په وانه کراوه به ناوی هه زره تی (لوط) .

لیسه ده ناوبانگ ده ر کردنی ئه م تاوانه ، به ناوی پتغم به ره که وه گموره ترین ستم و ناوه وایه . جا پتغم به ریک سه رجهم ته منی به گه یاندنی په یامی یه که باه رستی و دژایه تی کردنی نیربازی ته رخان کردیت ، وه له پشاویدا قوربانی زۆری دایت . که چیی له سه ر نه نجامدا ناوی ئه م تاوانه بریت به سه ر ناوی ئه و پتغم به ره نازیه دا ؟ به راستی ئه مه کاریکی ناوه و نا به جی یه .

ههروه ها پتغم به ری خودا ﷻ که فهرمووده کاغان له م باره یه وه ده گرتیه وه ده فه رمیت : (هه ر که سیکتان بیټی که کرده وی گهلی (لوط) ی ده کرد) نافه رمیت خه ریکی (لوطی - لوطی) بیټ ، به لکو ده فه رمیت کرده وی گهلی لوط : (من وجدته عمل قوم لوط فافتلوا الفاعل والمفعول به) .. (لن الله من عمل قوم لوط لعن الله من عمل قوم لوط لعن الله من عمل قوم لوط) . واته : پتغم به ره له فهرمووده کانی به تاوانی گهلی لوط ناوی ده برد نه که به ناوی خودی پتغم به ره که ، وه که ئه وه ی نه مرۆ ده یین و له کینه کاندای ده یۆتینه وه .

هه ر بۆیه ئیمه له م وهر گیزانه دا ووشهی نیربازی به کار ده هیتریت ، وه ووشه ر ناوی ئه و پتغم به ره نازیه له م کاره به دور ده گرین . "وه رگیز"

ابن القيم الجوزی

گویم له (شیخ الاسلام - ابن التیمیة) بوو له وه لامدا ووتی: زانایان له م بواره دا دوو بۆچوونیان ههیه:

هه ندیکیان پێیان وایه ناچیتته به هه شته وه به به لگه ی نه و فرموده یه ی که پیغه مبه ر^{عليه السلام} فرمودیه تی: (لا یدخل الجنة ولد زینة)^۱ واته: کوپی زینا ناچیتته به هه شته وه.

جا نه گه ر نه مه حالێ کوپی زینا بیت ، که خۆی له خۆیدا ههچ تاوانیکێ نی یه ، ته نها نه وه نده نه بیت له توخمیکێ شیس وناپاکه ، هه ر بۆیه چاوه پوانی خیری لی ناکریت. جائه گه ر جهسته یه ک به حه رام گه وه کرابیت شایسته ی ناگر بیت. نه ی

نه بی نه وجهسته ی که به توخمی حه رام دروست بووبی شایسته ی چی بیت؟ جا ده لێن: که سی کاری نێربازی له گه لدا کرابیت ، زۆرخراپتره له کاری زینا ، چونکه نه مه یان زیاتر شایسته ی سزایه و خیربپاوو پیساو سه رشۆپتره . جائه گه ر نه مه پیشه ی بیت له مندالی وپیریدا نه وا خوای گه وه سه رکه وتووی ناکات له ههچ کار وزانستیکدا، ته نانه ت پێنمایی ته وه کردنیش ناکات.

پهوخته ی پشکنین له م بابه ته دا:

^۱ - نه م فرموده یه (حسن لغیره) ه، وه (ضعیف الاسناد) وه (منکر المتن) واته سه نه ده که لاوازه رده فه که یشی ناپه سه نده ، به لام (البانی) به جه ند گه واهیک به (حسن) ی داناوه ، پروه نه: (السلسله الصحیحه: ۶۷۳).

وه (البانی) ده لیت: نه م فرموده یه (لا یدخل الجنة ولد زینة) واتا که ی به و شیوه روا ته نه نی یه ، به لکو مه به ست لی نی نه و که سه یه به رده وام هه می شه خه ریکێ کاریکێ زینا کاریه تابه و کاره وه ده ناسرته وه ، نه و له قبه ی لی ده نریت. جا پی ده لێن کوپی زینا. هه روه کو نه وانه شی باوه شیان به دنیا کردوه پێان ده و تریت "کوپی دنیا"، وه هه روه کو به گه رۆک و گه شتیار ده و تریت "ابن لالسبیل" واته رپسوار، به م جه شه ده و تریت (أولاد الزینا، ابن الزینا) جائه مه مه به سی پیغه مبه ره له م فرموده یه دا.

وه نه م فرموده یه کوپی زینا کار ناگرته وه ، واته که سیک له جووت بوونیکێ زینا له دایک بوویت، وه به واتای زینا ناوره دنا کریت، چونکه له به رته دا بی تاوانه. وه ده لیت له م بواره دا له و ته کانی (ابی جعفر الطحاری) سوودم وه رگرتوه له شه رحی نه م فرموده یه.

نه گهر نه و که سه ته و به ی نصوحی یه کجاری بکات و پاشه گه زبیتته وه وه بگه پیتته وه
 سهر کاری چاکه و چاکه خوازی و خواپه رستی. نه و خودای گهره لیی ده بوریت
 و خراپه کاریه کانی ده سرپیتته وه و وه لیی خوش ده بیت و ده چیتته به هه شته وه،
 چونکه خوی گهره به ته و به کردن و پاشه گه ز بوونه وه له هه موو تاوانه کانی خوش
 ده بیت، چونکه سروشتی ته و به کردن نه و به که هه موو تاوانیک به ها و به ش
 و کوشتنی پیغه مبه ران و جادوگری و بی باوه پی و... هتد هه ر هه مووی ده سرپیتته وه
 وه به دانایی و دادپه روه ری خودا، ته و به کار وه ک بی تاوان وایه. ^۱ وه په یمانی داوه
 که کاره خراپه کانی ته و به کاران بگوریت به چاکه. وه نه م یاسایه هه موو
 ته و به کاران ده گریته وه: (قل یا عبدي الذین أسرفوا علی أنفسهم لا تفتنوا من رحمة
 الله ان الله یغفر الذنوب جمیعاً إنه هو الغفور الرحیم... الزمر: ۵۳) واته: نه ی
 پیغه مبه ر پتیا بلی نه ی نه و به ندانه ی که تاوانکارن و تاوانتان زوره، بی نومید
 و هیوا براو مبه نه له په حمه تی خودای گهره. خوی گهره له هه موو تاوانه کانتان
 ده بوریت، چونکه خوی گهره لی بورده و به خشنده یه.
 به لام نه مه تایبه ته به ته و به کارانه وه.

کوټا شه ری "ئاخر شه ری"

(حافظ أبو محمد عبدالحق الأشبيلي) ده لیت: کوټه لیک هؤکار هه ن که ده بنه
 مایه ی ئاخر شه ری مرقه له سهره مرگ و کوټایی ژياندا. له وانه: دونیا بازی و پشت
 کردن له قیامت، بویری چاونه ترسی له نه نجام دانی تاوان و تاوانکاری
 و سهر پیچیدا. هؤگری و ئالوده بوون به تاوانیکی تایبه تی گهره وه که دواتر
 پوښنایی ژیری و جوشی دل و هؤشیاریت له ناو ده بات، دل و دهرون په رده پوښ
 ده کات و چیر ئاموزگاری و وریا کردنه وه ی بی سوود ده بیت. جا له نا کاو و کوت

^۱ - فهرموده یه کی (مرفوع) لهم بواره دا هاتوه که (ابن ماجه: ۴۲۵۰) به (الاسناد
 ضعیف) ده یگرتته وه، وه (ان حجر و البانی) به (حسن) ی داده تین.

و پریکدا مردن به خانگیری ده بیټ وسهرته نجامی به خراپه کاری و عاقیبه تی شه پری کۆتایی دیت.

ههروه ها ده لیت: ده گێرپنه وه که یه کێک له جهرده کانی "ناصر" له سه ره مه رگدا ده بیټ ، کوپه که ی پیتی ده لیت بلێ (لا إله إلا الله) شه ویش به رده وام ده لیت "ناصر پشت و په نامه" چه ندین جار دووباره ی ده کرده وه و نه وه ره مه مان وه لایمی هه بوو، وه به کوپه که ی ده ووت: نه ی فلان که س، ناصر تو به شمشیره که تدا کوشت و کوشتار ده تناسیته وه، پاشان مرد.

وه (عبدالحق) دیسانه وه ده لیت: به که سیکی تریان ووت بلێ "لا إله إلا الله". نه وه له وه لامدا ده بیوت: له مائی فلان که س نه و شته ی تیدا چاک بکه ن. وه بیستانی فلانه که س وای لی بکه ن . تا مرد.

وه ههروه ها ده لیت: (أبو طاهر السلفي) مۆله تی دام شه پووداوه ی له سه ر بگێرپه وه: که به که سیکیان ده ووت له سه ره مه رگ بلێ (لا إله إلا الله) ، شه ویش به زمانی فارسی ده بیوت: (ده به یازده) واته (ده که په تی یانزه) .. وه به کیکی تر پیتیان ده ووت بلێ: لا إله إلا الله... نه وه ده بیوت: پێگای حمامی منجاب له کوی یه؟

وه ده لیت: شه ووت به چه یروکی له سه ره مه یه . ده گێرپنه وه پیاویک له به رده م ماله که یاندا ، پاوه ستابوو، ده رگای ماله که یان که وره بوو. له ده رگای حه مام ده رچوو. له و کاته دا که نیزه یه کی ژۆر جوان به ویدا تیده په پیت وه له پیاوه ده پرسیت: پێگای حه مامی منجاب له کوی یه ؟ پیاوه که ش به هه لی ده زانیټ و جوانی که نیزه که کاریگه ری تیده کات. وه ده یخه له تینیت و ده یه ویت ده ست دریزی بکاته سه ری.. ده لیت شه مه ده رگای حه مامه که یه . واته مائی خویان. که نیزه که ش (کچه که) ده چیته ژووره وه . پیاوه که ش به دوایدا ده پواته ژووره وه . کچه که هه ست ده کات فیلی لی کراوه شه مه حالی کابرایه و نه تی خراپه .. به پووخواشی و

نه خوشی و چاره سهر

نازه وه ووتی: ئەه نابیئت هه ندی خواردن و خواردنه وهی خوش کاره که مان بپازیننیه وه. کابراش ووتی: هه رنئیستا له یه که سه عاتدا هه رچی ئاره زوی ده که یه بۆتی ده هیتم. پاسته وخۆ به بی ئه وهی ده رگا که ی له سه ر دابخات ده چیت بۆ بازار کپینی شته کان. که که ش به هه لی ده زانیئت هه ل دیت.. کاتی کابرا دیته وه ، ته ماشا ده کات که که پۆیشته وه. و ده ستکاری هیچی نه کردوه له ماله که دا. ئیتر وێل و سه رگه ردانی ئه و که ده بیئت و شه و پۆژ به دوایدا ده که پیت و به کوچه و کۆلاتی ئه و شاره دا تیده په ریت و له به رده م خۆیه وه ئه م دێره دووباره ده کاته وه- به ئومیدی ئه وهی ئه و که گۆی له م وته یه بیئت بیدۆزیته وه ده لیت: (یا رب قائله یوما ، وقد تعبت: کیف طریق الی حمام منجاب) ئای ئه و که سه ی رۆژیک ووتی: پێگای چه مامی (مه نجاب) له کۆیه. به خوا ماندوو بوم.

پۆژیک له پۆژان له په نه ره ی یه کیک له باله خانه که وه ده نگیک دیت و له وه لامی ئه و دێره دا ده لی: (هلا جعلت سریعاً إذا ظفرت بها حرزاً علی الدار أو قفلاً علی الباب) واته: ئه که ر تۆ ده توویست ده ست درێژی بکه یته سه ری با پاسه وانیکت له ماله که دا دابنایه. یان قوفلیکت له ده رگا که بدایه. که گۆی بیستی ئه م وته یه بوو ئیتر هۆشی لێ بپراو دیوانه بوو. به م چه شنه مایه وه هه تا ئه م دێره ووشه کۆتایه کانی ژیا نی بوو تا مرد...

وه ده گێرپنه وه که (سفیان الثوری) شه ویک به یانی ده گریا. لیبانی پرسی: له ترسی تاوان ده گریت؟ ئه ویش پوشیکی له زه وی هه لگرت و ، ووتی: تاوان له مه سوکتره. به لام له ترسی ئاخ ره پێ دا ده گریم.

جا ئه مه که و ره ترین شاره زای و دانای یه. که مۆڤ له وه بترسیت که تاوان سه رقائی نه کات و دوا کاری نه بیئت له کاتی مه رگ دا. و سه ره نه نجام عاقیبه ت شه پێ کات.

وه (إمام أحمد) دهگێرپنه وه که له (إبي درداء) وه له کاتی سهره مهرگ له هۆش خۆی چوو ، کاتی به ئاگا هاته وه ئهم ئایه تهی دهخوینده وه (وَقُلْ لِّبُ أَفِئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارِهِمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ....الأنعام: ۱۱۰) واته "ئهو کاتهی دل و چاوه کانیان هه لده گێرپنه وه. ههروه کو چۆن به که مجار له سهره تاوه باوه پریان نه هیناوه به که وره یی خودا و راستی پیغه مه به ره ﷺ. ئیمه جاری وازیان لی ده هینین تا له ستهم سه رکه شی خۆیاندا پۆچن.."

ههروه ها ده لیت: ئاخیر شه په ی ئه مه تووشی ئه و برواداران ه نابیت که دل و دهرونیان پاک و ساغ و باوه پریان دامه زراوه و ملکه چی و گوێپایه لی خودا و پیغه مبه رن (د.خ) وه خه ریکی کاری چاکه و چاکه خوازین به لکو که سانیک ده گریته وه. که ئالوده ی تاوانه که وره کان و سه رپیچی کارن و سورن له سه ر تاوانکاری و پشت کردن له ته وه کاری. که ئه مانه ده بته نچیری شه یتان و دارو ده سته ی و عاقیبه ت شه پریان ده که ن.

پشت کردن له ئایین له پیناوی ئافرهت

(عبدالحق) ده لیت: ده گێرپنه وه له (مصر) دا که سیك هه بوو به رده وام هۆگر و بانگ بیژی مزگه وت بوو هه موو نوێژیکی له مزگه وت و ، به جه ماعه ت ئه نجام ده دا. جارێکیان چوو بو سه ر بلندگۆی مزگه وت (مناره) بو بانگ دان. له ته نیشته مزگه وته که وه. مالتیکی گاور هه بوو (مه سیحی). له و کاته کچیکی شوخی ئه و ماله دیته هه وشه که. کابراش له سه روی مناره که وه ده بیینی و شیت و شه یدای ده بیت راسته خۆ داده به زیته خواره وه و مزگه وته که به جی ده هی لیت و ده چیته مالی گاوره که. که چه که کابراکه ده بیینی که دیته ژووره وه پتی ده لیت: کابرا چیت ده وی؟ کابراکه ش ده لیت من ته نها تۆم ده ویت ! که چه که ش پتی ده لیت: بۆچی به ..؟

کابراش ده‌لێت: چونکه تۆ منت شیت و شه‌یدا کردوه و دلمت داگیر کردوه...!

کچه‌که‌ش ده‌لێت: من هه‌رگیز کاری ناره‌وات له‌ گه‌ل ناکه‌م...

کابراش ده‌لێت: من ده‌مه‌وێت بتخوازم و ماره‌ت بکه‌م...

کچه‌که‌ ده‌لێت: من کچیکی گاوری نه‌سرانیم. تۆش که‌سیکی مووسلمان. باوکم به‌ هیچ شتیه‌یه‌ک نامدات به‌ مووسلمان...

کابرا ده‌لێت: من ده‌بمه‌ نه‌سرانی و گاوری به‌س تۆم بده‌نێ.

کچه‌که‌ش ده‌لێت: گه‌ر ببیت به‌ گاوری نه‌وا منیش پازی ده‌بم.

کابراکه‌ بوو به‌ نه‌سرانی "گاوری" وه‌ پشتی کردله‌ ئیسلام. وه‌ له‌و ماله‌دا مایه‌وه‌ پێش نه‌وه‌ی ببخوازیت هه‌ر له‌و پۆژه‌دا ده‌چیته‌ سه‌ربانی خانووی ماله‌که‌ و ده‌که‌وێته‌ خواره‌وه‌ و ده‌مریت. وه‌ ده‌ستی ناگات به‌ کچه‌که‌. و ئایینی خۆشی له‌ ده‌ستدا و قیامه‌تیشی دۆراند.

.. وه‌ هه‌روه‌ها ده‌لێت: ده‌گێڕنه‌وه‌. که‌ کابرایه‌ک هۆگری براده‌ریکی ده‌بیت. وه‌ زۆر تامه‌زۆی ده‌بیت – خۆشه‌ویستی نه‌و که‌سه‌ دل و ده‌رونی داگیر ده‌کات. تا وای لێهات له‌ تاواندا توشی نه‌خۆشی بوو. له‌ جیگه‌ دا که‌وت. وه‌ نه‌و براده‌ره‌ی سه‌ردانی نه‌ده‌کرد و نه‌ده‌هات بۆلای. خه‌لکی ئه‌م پووداوه‌یان بۆ باس کرد. ئه‌ویش به‌لێنی پێدان که‌ سه‌ردانی بکات. ئه‌م هه‌واله‌یان گه‌یانده‌ کابرا نه‌خۆشه‌که‌. له‌ خۆشیدا چاک بووه‌وه‌ و زۆر دلخۆش بوو هه‌ر باسی ده‌کرد و چاوه‌پوانی هاتنی براده‌ره‌که‌ی ده‌کرد... له‌م ساتانه‌دا بوو هه‌والیان بۆ هێنا که‌ نه‌و پیاوه‌ پاشگه‌ز بووه‌ته‌وه‌ و نه‌هاتوو. هه‌والده‌ره‌که‌ ووتی. تا نیوه‌ی پێگا هاتوو دواتر ووتی ده‌گه‌ڕێمه‌وه‌. منیش زۆرم لێکرد که‌ نه‌گه‌ڕێته‌وه‌. ئه‌ویش له‌ وه‌لامدا ووتی: نه‌و پیاوه‌ به‌ هاتنی من دلخۆش بووه‌ و له‌ لای خه‌لکی باسی کردووم و ناوی زپاندووم. منیش خۆم ناخه‌مه‌ جیگه‌ی گومانی خه‌لکیه‌وه‌ و نایه‌م. کابرا به‌

بیستنی ئەم هه‌واله له پهل و پۆ کهوت و به ته‌واوی شی‌واو له جیگادا کهوت.
ونیشانه‌کانی مردنی له سه‌ر و چاویدا به دیار کهوت. له‌به‌ر خۆیه‌وه ده‌یووت:

أسلم يا راحة العليل ويا شفا الدنف النسحيل

رضاك أشهى إلى فؤادي من رحمة الخالق الجليل

واته:

سه‌لامه‌ت بێ ئە‌ی حه‌وینه‌ره‌وه‌ی نه‌خـوش

ئە‌ی چاره‌سه‌ری جه‌سته‌ی ده‌رده‌داری تێکشکاو

دلێ من هێند تاهه‌ زړۆی په‌زاهه‌ ندیتـــــــــــــــــه

زۆر زیاتر له تاهه‌ زړۆی بۆ په‌حمه‌تی خالقی جه‌لیل

منیش ووت: ئە‌ی فلان که‌س له‌ خوا به‌ترسه‌ و یه‌کسه‌ر به‌جیم هێشت

نه‌گه‌یشتمه‌وه ده‌رگای ماله‌که‌یان و گویم له‌ فیزاحی مه‌رگی بوو. جا په‌نا ده‌گرم

به‌ خوای گه‌وره‌ له‌ عاقیبه‌ت خراپی.. و ئاخ‌ر شه‌پی.

سزای نێرباز له‌ دنیا و قیامه‌ت

تاوانی نێربازی له‌ گه‌وره‌ترین تاوانه‌کانه‌. هه‌ر بۆیه‌ش سزاکه‌ی له‌ گه‌وره‌ترین و

سه‌خترین سزایه‌. چونکه‌ ئە‌م تاوانه‌ به‌ پێچه‌وانه‌ی سروشتی مرقّایه‌تیه‌.

جا ئایه‌ سزای نێربازی گه‌وره‌ترین و سه‌ختره‌ یان سزای زینا؟

له‌م باره‌یه‌وه زانیان جیاوازن و پابۆچونی تایبه‌تیان هه‌یه‌.

پای یه‌که‌م:

جا هه‌ندی له‌ هاوه‌لان و زانیان پێیان وایه‌ که‌ سزای نێربازی زۆر سه‌ختر و

گه‌وره‌تره‌ له‌ سزای زینا و کوشتن. جا ئە‌ه‌نجامده‌ری خێزانداری بیت یان په‌به‌ن. له‌و

هاوه‌ل و زانیانه‌ی له‌ سه‌ر ئە‌م پاو بۆچونه‌ن:

(أبوبکر الصديق و علي بن أبي طالب و خالد بن ولید و عبدالله بن زوبیر و عبدالله

بن عباس و جابر بن زید و عبدالله بن معمر و الزهري و ربيعة بن أبي عبدالرحمن و

نه خوشی و چاره سهر

مالك و اسحاق بن راهويه و امام احمد له پوخترين بۆچونيدا وه امام الشافعي له يه كى له بۆچونه كانيدا) .

پای دووهم:

وه هه ندىكى تر له زانايان پتيان وايه سزاي نيرياز هاوشيوه سزاي زينا يه . له وانه :
(عطاء بن ابي رباح، حسن البصري، وسعيد بن المسيب ، ابراهيم النخعي ، وقتادة
الاوزاعي، وشافعي له پواله تي ريبازه كهيدا ، والامام احمد له يه كىكى تر
له بۆچونه كانيدا، و ابو يوسف ومحمد.)

پای ستيه م:

وه نه وانه ي كه پتيان وايه سزاي نيريازى كه متره له سزاي زينا نه وانيش برىتين له :
(حاكم و ابو حنيفه) .

وه له دريژه ي هينانه وه ي به لگه بۆ بووچونه كانيان ده لئين: نه م تاوانه سه ريپچى
وياخى بوونه ، خواو پيغه مبه رى خودا هيچ جوړه سزايه زكيان بۆ ديارى نه كردووه ،
ته نها سزاي "التعزير" نه بىت . هاوشيوه ي خواردنى گۆشتى مردوو و خواردنه وه ي
خوين گۆشتى به رازه .

هه روه ها ده لئين: نه م تاوانه له نه ندامتىكى جهسته ي مرقدا نه نجام دراوه كه زور
ناشياو ناسروشتى يه ، به لكو نه مه ته نانه ت لاي ئاژه ليش قيژه وونه ، وه حه دى
له سه رنى يه وهك جووت بوون له گه ل گويدرژو شتى تردا .

هه روه ها له دريژه ي به لگه هينانه وه دا ده لئين: له بنه ماكانى شه ريعة تدا هاتوه
نه گه ر تاوانيك سروشته كه ي پالنه رو ته بيه تىكى چه سپاو بىت ، نه وا حه ددى له سه ر
نى يه ، وه نه گه ر به ته بيه تىكى خوازراوه وه نه نجام درا بىت نه وا حه ددى له سه ره .
هه ر بۆيه ده بينين زيناو دزى ومه ي خواردن حه دديان له سه ره . به ده ر له نه نجام
دانى خواردنى گۆشتى مرداره و بوو وه خواردنه وه ي خوين و خواردنى گۆشتى به راز .

وہەر لەم سۆنگە یەو ووتویانە: حەدنی یە لەسەر جووت بوون لە گەڵ ئازەل و خواردنی گۆشتی مردارەو بوو: کەچی لە بەرامبەر دا خوای گەرە جووت بوونی پیاو بۆ پیاو "نێربازی" زۆر بە قیزەوون پێناس کردوو، وە بە هەمان شێوەش بۆ پیاویک داوا بکات پیاوانی تر بێنە لای و کاری سیکسی لە گەڵدا بکەن، بە پێچەوانەی زیناو کە هەر دوولا حەز بەو کارە دەکەن و دە یخووزن.

و دە لێن: جا ئە گەر یەکیک لەو دوو کەسی هاو پە گەز چێژی لە یە کتری وەر گرت، ئەوا حەد دیان لەسەر نی یە. بۆ نمونە ئە گەر دوو ئافرەت چێژیان لە یە کتری وەر گرت.

بە لام زۆرینە ی هاو لەن و پیاو چاکان کۆکن لەسەر پیاو چوونی یە کەم وە لەم بارە یەو دە لێن: تاوانی نێربازی گەرە ترین و قیزە و نترین جۆری تاوانە مرقایەتی بە خۆ یەو بێنیبێت لە پاش بێ باو پێ. تەنانەت دوور نی یە زۆر گەرە تر بێت لە تاوانی کوشتنیش.

و هەر و هە دە لێن: هیچ پێرێک و گە لێک لە پێش گەلی "لوط" دا نە بوو بەم کارە قیزە و نە گیرۆ دەو سەر قال بوو بێتن، هەر بۆ یە خوای گەرە بە سە خترین و توندترین شێوە سزای دان. کە لە پێش و پاشی ئەمانە هیچ گە لێکی تر بەم شێوە یە سزا نە داو کە هە موو شێوە و شێوازەکانی سزاو تیا چوونی تێدا کۆ کردنەو هەر لە سزای بە هێلاک بردن و بەردباران کردن و "واتە لە ئاسمانەو بەردی باران بە سەریاندا" وە بە ناخی زەویدا نەفرۆی کردن و شارو گوندەکانیان هە لاو گێر کردن بە ناخی زەویدا بردیان یە خوارەو کردیانە پەند و عیبرەت بۆ هە موو جیهان، چونکە جۆرە تاوانێکیان ئە نجام ئەدا کە زەوی لە هە ژمە تدا خەریک بوو لەت دە بوو، وە سەر جەم فریشتەکان بەرەو قولای ئاسمانەکان هە لێان لە ترسی ئەو دیمەنە شازە و ناشیرینە ی کە دەیان بینی. زەوی شکاتی حالی لای خوای گەرە کرد و هە چیاکان خەریک بوو و ردوخاش دە بوون. جا کوشتنی کە سێک باشترە لەو ی

نه خوشی و چاره سهر

که نیربازی له گه لدا بکړیت، هه تا نه و کاته ی به سستم دیده ده کوریت شه هید ده بیت و سوو دمه ندی قیامت ده بیت. به لام نه گه ر نه و کاره ی پی کرا نه و به هه موو شیوازه کان کوشتوویه تی، کوشتنی که رامت وشکو مهن دی مه ردایه تی وجوامیری. وه به لکه له سهر نه م ووتانه نه وه یه که سزای کوشتن واته بکوژ ده که ویتنه سهر خزم وکه س وکاری کوژاو یان لئی خوش دهن یاخود ده یکوژنه وه یاخود خوینی لی ده سینیت وناشته وایی ده که ن.

به لام نه مانه هیچی نیرباز ناگریته وه، به لکو کډه نگیه که هیه له هاوه لان وژورینه ی زانایان که کوشتن به تهنه سزای نیربازییه، هه روه کو له فهرموده ی پیغه مبه ردا هاتووه. که هه موو هاوه لان وخه لیفه راشیدینه کان کاریان پی کردووه. وه سه لماوه که (خالد بن الولید رضی الله عنه) له چواره دوری گوندنیشینه کانی عه رب پیاویکی دژیزوه ته وه که هاوشیوه ی ثافره ت شوو ده کاتوه پیاوان ده چنه لای. هه ربویه له نوسراویک نه م باسه په وانه ی خه لیفه (ابو بکری صدیق رضی الله عنه) ده کات که چی ده رباره ی نه م حاله ته بکه ن. خه لیفه أبو بکر پراویژی به ژورینه ی هاوه لان کان کرد له نیوانیاندا پراوېچوونی (علی بن ابي طالب رضی الله عنه) له هه ر هه موویان توندوتیژتر بوو، که ده یووت: له هه موو جیهاندا تاکه که لیک نه م به درپه وشته ی نه نجام داوه له لای هه مووانیش ناشکرایه که خوی گه وره چی به سهردا هیناون، جا پیم وایه نه وکه سه بسوتینریت. خه لیفه "أبو بکر رضی الله عنه" له وه لامدا پراوېچوونه که ی "علی" په سهند کردو بؤ "خالد" ی نارده وه، نه ویش به وکا ره هه ستا.

وه (عبدالله بن عباس رضی الله عنه) پتی وایه: نه و به درپه وشته له سه رووی به رزترین خانووی نه وشاره وه به ربدریتنه خواره وه پاشان به ردباران بکړیت. وه نه م بؤچوونه ی له و سزایه وه. وه رگرتووه که خوی گه وره سزای گه لی "لوط" ی پیدابوو. وه "عبدالله" نه م فهرموده یه ی گیراوه ته وه که پیغه مبه ر رضی الله عنه فهرموده یه تی: (من

وجد تموه يعمل عمل قوم لوط فأقتلوا الفاعل والمفعول به) ^۱ واته: هر کاریکی نیربازیتان بینی، بکه رو پیکراوه که بکوژن.

هر وده ها ده لئین سه لمینراوه که پیغه مبه صلی الله علیه و آله ده فره میت: (لعن الله من يعمل عمل قوم لوط، لعن الله من يعمل عمل قوم لوط، لعن الله من يعمل عمل قوم لوط). ^۲ واته: خوای گه وره نه فره تی له و که سانه کردووه که کرده وهی گه لی "لوط" ده کات، خوای گه وره نه فره تی له و که سانه کردووه که کرده وهی گه لی "لوط" ده کات، خوای گه وره نه فره تی له و که سانه کردووه که کرده وهی گه لی "لوط" ده کات.

لیتره دا پیغه مبه صلی الله علیه و آله سیّ جار له یه ک فره موده دا نه فره ت له زینا کار بکات، هرچه نده نه فره تی له بریکی زوری تاوانه گه وره کان کردووه، به لام تنها له یه ک جار تی نه په پیوه، که چی سیّ جار نه فره ت له نیربازان ده کات.

جا له پووی سزای نه و تاوانه وه سه رجه م هاوه لان کۆک وهاوده نگن له سه ر کوشتنی نیرباز، به لام ناکۆک بوونه له شیواز وچۆنیه تی کوشتنه که ی. هرچه نده هندی له خه لکی به هه له له مه گه یشتون وایان زانیوه جیاوازیبونه له سه ر حوکمه که ی، نه خیر له پاستیدا ته نها ناکۆکیان له سه ر شیوازی کوشتنه که ی بووه.

وه ده لئین: گه ر تبیینی نه م نایه ته پیروژه بکه ین که ده فره میت: (وَلَا تَقْرَبُوا الزَّيْنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا... الإسراء: ۳۲) واته: هرگیز نزیک نه که ونه وه له زینا وه کاره کانی به روزینا پویشتن، چونکه به پاستی نه وه تاوانیکی گه وره یه پیچکه یه کی هه له و ناپه سه نده.

^۱ - نه م فرموده یه (حسن) ه، (ترمذی: ۱۴۵۶) و (ابوداود: ۴۴۶۲) و (ابن ماجه: ۲۵۶۳) وه (البانی) به (حسن) ی داناوه.

^۲ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ۳۰۹/۱) گپراویه تیه وه.

نه خوشی و چاره سهر

هه روه ها سه بارهت به نيربازيه ده فهرميټ: (اَتَاْتُوْنَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ... الأعراف: ٨٠) واته: تايا ئيوه كاري فاحيشه و خرابه كاري وئاره زووبازي نه نجام ده دهن به شيويه كه وینه وهاوشيوه تان نه بووه له نيو مرقو و جيهاندا.

جا تئبيني جياوازي نيوان نه م دوو ثايه ته پيروزه بکه، خواي گه وره له ثايه تي به که مدا زيناى به يه کيک له جوړه کاني فاحيشه ده داته قه له م، به لام له ثايه تي دوو مدا سه رجه م ناوي فاحيشه ي له نيربازيدا کوکړدو ته وه.

واته پوخته ي فاحيشه بريتي به له م به دکاريو به درپه وشتيه واته نيربازي، چونکه ناشيريني وقيزه ونى نه م به دکاريه زور ناسراوه وه هه موو که سيک ده يزانيټ. وه نه مه هاوشيوه ي ووتى فيرعه ونه که له م ثايه ته دا درده که ويټ: (وَفَعَلْتَ فَعَلَتِكَ الَّتِي فَعَلْتَ... الشعراء: ١٩) واته: نه وهنده کاره که ديارو ناسراوه به خرابه، هه موو که سيک ده يزانيټ چيت کردووه.

هه روه ها خواي گه وره ده باره ي نه م به درپه وشتيه ده فهرميټ: ((مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ... الأعراف: ٨٠)) واته: که س له پيش ئيوه نه م به درپه وشتيه ي نه نجام نه داوه. پاشان دټه سه رده ست نيشان کردنى نه و به درپه وشتيه ي که شه رمه زارترين وپرسواترين کاره که مرقوايه تي به خوږه وه بينيبيټي که ده فهرميټ: (إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ... الإعراف: ٨١) واته: ئيوه ده چن پياو له پياو ماره ده که ن وده چنه لاي به کتري.

پاشان مه به ستي نه و کاره چه په لايان بو ده خاته پوو که نيربازي به. وه نه م کاره ده بيتنه مايه ي ده ست به رداربوون له هاوسه رگيري وپشت گوئ خستني هاوسه ره کانيان که له م پرؤسه يه دا واته هاوسه رگيري و جووت بوونيان پيرؤزترين وپړزدارترين دروست کراوي خواي گه وره دټه بوون که مرقو، که چيني پيغه مبه ران وپياو چا کاني تيدايه، جگه له ده ست خستني ژياننکي ناسوده يي

چیتو خوشی بۆ ههردوولا ، که له تکانی شهرم ونهمانی شکۆمهندی مرۆف، مهگه ر
خودا خۆی بزانیته چهند خراپه ی مهترسیدار ههیه له م بهد پره وشتیه دا.

جگه له هه موو نه مانه نیربازی پیچه وانه ی سروشت وپاک ی و بی گهردی مرۆفایه تی
وژیانه که له سه ری پهروه ده بوونه ، که سه رجهم بوونه وه ریش له سه ر بنه مای
نیرومی دروست بوونه . که نه مان به م کاره یان مرۆف له پیزو پله وپایه ی به رزی
وپاکیو شکۆمهندی داده گر نه پیزی که متر له ناژه لان. له هه مان کاتدا سروشت
وفیتره تی مرۆفایه تی پیچه وانه و ناوه ژوو ده که نه وه، هه ربۆیه خوای گه و ده شارو
خانوو هکانیانی سه روژێر کردو به ناخی زه ویدا بردوونی.

دواتریش خوای گه و ده باس له وه ده کات که به م تاوانه یان سنووریان شکاندوو وه
زیاده په ویان کردوو له تاواندا ، که ده فه رمیته: (بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ...
الإعراف: ۸۱) .

جا به راوردێک بکه ئایه ته که له تاوانی زینادا شتی له م شیوه یه هاتوو ه؟! پاشان
خوای گه و ده به ده سه ته ئایه تی پیروژ ناوزه ردیان ده کات وکه هه یچ پێرێک وگه لێک
به م چه شنه سه رکۆنه و ناشیرین نه کراوه که ده فه رمیته: (بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ...
الإعراف: ۸۱) .

(وَلَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ... النبأ: ۷۴) واته: ئیمه
پیغه مبه ر"لوط"مان پزگارکردن له و شاره ی که دانیشه توهانه که ی کاری پیسیان
نه نجام داوه.... (إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسَقِينَ... الأنبياء: ۷۴) واته: به پاسی
نه وان پێروگه لێکی سه مکارو خراپه و به دپه وشت بوون.

(رَبِّ انصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ... العنکبوت: ۳۰) واته: خودایه سه رکه وتووم
که به سه ر نه و گه له ی که خراپه کای بلأوده که نه وه... وه ته نانه ت فریشه تکانیش به
سه مکاران ناوی ده به ن: (إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ...)

نه‌خوښی و چاره‌سەر

العنكبوت: (٣١) واته: ئیمه هاتووین خه‌لکی نه‌وشاره به‌هیلک به‌رین وشاره‌که کاول بکه‌ین چونکه دانیش‌توانه‌که‌ی سته‌مکارن.

ته‌نانه‌ت کاتی‌ک حه‌ززه‌تی ایبراهیم "س.خ" ده‌یه‌و‌یت به‌رگرییان لی بکات وله‌سه‌ر نه‌وسزایه بدو‌یت ، فریسته‌کان پ‌یگری لی ده‌که‌ن وده‌ل‌ین مۆله‌ت وده‌رفه‌رتی گفتوگوکردن له‌سه‌ر نه‌م کاره نه‌ماوه وه‌سزای خودا بۆیان به‌پ‌یوه‌یه . (یا ابراهیمُ اَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ... هود: ٧٦) .

ته‌نانه‌ت پیسی وچ‌ل‌یسی نه‌و‌گه‌له له ئاست‌یکدا بوو که هیچ که‌سی‌ک له‌ده‌ستیان ده‌رباز نه‌ده‌بوو له‌م کاره‌دا. وه‌کاتی‌ک هه‌وال‌یان بیست که چه‌ند پیاو‌یکی پوخسار جوان میوانی حه‌ززه‌تی "لوط" ن پاسته‌وخۆ هی‌رشیان هی‌نایه سه‌ر ماله‌که‌ی و بیستیان ده‌ست در‌یژی بکه‌نه سه‌ریان له دیمه‌نیکی نه‌وپه‌ری بی شه‌رمیدا. به‌ناچاری حه‌ززه‌تی "لوط" له میانه‌ی به‌رگری کردن گفتوگوکردنی له‌گه‌ل میوانه به‌پ‌یژه‌کانی که‌چه‌کانی خو‌ی پ‌یدان گه‌ر به‌شیوه‌یه‌کی پاست ودروست ماره‌یان بکه‌ن و‌بینه هاوسه‌ریان، به‌لام ده‌ست در‌یژی نه‌که‌نه سه‌ر میوانه‌کانی وشه‌رمه‌زاری نه‌که‌ن. ئایا ئیوه پیاو‌یکی مه‌ردو جوام‌یرتان ت‌یدا نی به‌؟

(يَا قَوْمِ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزَوْنِ فِيْ ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ... هود: ٧٨) .

به‌لام له وه‌لامدا زۆر بی شه‌رم وه‌سه‌رکه‌شانه مه‌به‌ستی گلا‌وی خو‌یان ده‌خه‌نه پوو، که‌ده‌ل‌ین ئیمه هیچ مافی‌ک ومه‌به‌ستی‌کمان که‌ه‌کانت نی به‌، وه‌تۆ باش ده‌زانیت که ئیمه چیمان ده‌و‌یت وک‌یمان مه‌به‌سته . (لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِيْ بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ... هود: ٧٩) .

حه‌ززه‌تی "لوط" زۆر مه‌ردانه تا سه‌ر ئیسقان به‌رگری له‌میوانه‌کانی ده‌کرد له‌ژیر فشاری گه‌له‌که‌ی وناچاری و‌بی ده‌رفه‌تی به‌ناخ وکه‌سه‌ریکی زۆره‌وه ده‌ل‌یت: (قَالَ لَوْ أَنَّ لِيْ بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ... هود: ٨٠) واته: پ‌ییانی ووت: خو‌زگه

من هَيَّيْكُمْ دَهْبُو، يان له خَوْتان هاوکاریکم دَهْبُو یاخود په نایه کم شک بېردایه هه تا هانام بُو بېردایه وتوَلَم لیټان بکړدایه ته وه .

جا میوانه کانی که نیردرای خوی گه وره بوون له سهر پوخساری پیاوان هاتبوون . پاسی ومه به سستی هاتنه که یان بُو "لوط" ناشکراکرد وهیوریان کرده وه که نه وان ناتوانن ده ست بگه یه ننه نیمه . (قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ... هود: ۸۱) .

پاشتر پییان راگه یاند که سزای خوی گه وره به پیڼوه یه بُو نه م گه له سته مکاره ، وه کات وساتی نه م سزایه یان پی راگه یاند ، هه روه ها لیستی پزگار بووه کانیان پیدا له م سزایه . که پیڼی باوه پدارانه جگه له هاوسه ره که ی که تیاچووه کانه به نه پنی ده بیت شار چوَل بکه ن: (فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَمْرًا إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ... هود: ۸۱) . جا حه زده تی "لوط" ویستی زووتر کاره ساته که پیش بخات ، به لام فریشته کان پییان راگه یاند کاتی سه عاتی سفر زور نزیکه بوته و پروداوه . جاماوه ی دهرچ بونی یارانی "لوط" له و شارو ویران بوونی ته نها ماوه ی نیوان به ری به یان وخوره له اتن بوو چیر نه و شارو بُو یه کجاری خاپوورکراو سهره وژیرکرایه وه .

له پیشدا خوی گه وره فه رمانی به حه زده تی "جبریل" دا که فریشته ی نزیکی خودایه ، به وه ی که له په گ وپیشه وه نه و شارو هه لکه نیت و به روه قولای ناسمانه کان بیانبات ، ته نانه ت فریشته کانی ناسمان گوئیان له وه پینی سه گه کان وزه پینی ده نگي گویدرژده کانیان بوو ، نه وه نده به رز کرایه وه به سه رووژیری به ناخی زه ویدا بران . (فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَابًا مِّن سِجِّيلٍ... هود: ۸۲) .

پاشتر به ردمان باران به سه ریاندا ، وه کردمانه نمونه و په ندو عیبرت بُو سه رجه م مرقفایه تی ، ته نانه ت شوینی کاره ساته که شمان کرده سه ره پی کاروان چییان

وپیواران تا به بینینی شوینه واره که یان په ندو عیبه رت وهریگرین. (إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ * وَإِنَّهَا لَبَسِيلٌ مَّقِيمٌ * إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ... الحجر: ۷۵-۷۷) واته: نه م به سهراته به لگه و په ندو عیبه رته بۆ که سانیك که په ندو ناموزگاری وهریگرین، به تایبه تی شوینه واری نه و پووداوه له سهر پښکای کا روان چییانه تا هه مووان په ندی لی وهریگرین. وه نه مه به لگه یه بۆ بیواداران که خوای به هیزیتان چۆن تۆله ده سینیت.

سهرکه شی وگومپایی و ناره نووبازی ژیری شیواندبوون، بینایی کویر کردبوون، دل وده روئیانی په رده پۆش کردبوو، زور له نازه ل ناست نزم وکه متر بوون تا به و دهرده چوون. که به هه میشه یی شادی نیو ژانه لاکانی دۆزه خ بوون و له نیو ناگرو سزاو سوتاندا بیرى نه و چیرۆ خوشیه یان ده خړیته وه که چی به دپه وشتیه کیان نه نجام داوه. (اصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُحْزَنُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ... الطور: ۱۶) واته: پوچن له نیو ناگری دۆزه خدا، جا خوپاگر ده بن له نیو ناگری دۆزه خدا یان خوپاگر نابن هه روهك یهك وایه، دلنیابن نه مه تۆله ی به دپه وشتیه که تانه که نه نجامتان داوه له دنیا دا.

پاشان خوای گه وره له سیاقی نایه ته که دا، وه پاش گپړانه وه ی ورده کاریه کانی نه و کاره ساته، به شیوه یه کی هه په شه نامیز پووده کاته نه گه ری دووباره بوونه وه ی نه م کاره ساته گه ر بیتو هاو شیوه و هاوکارانی نه و به دپه وشتیه سهر هه لبداته وه له نیو ناده میزاد دا. که ده فه رمیت: (وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ... هود: ۸۳) واته: نه م سزاو کاره ساته دوور نی یه دووباره ببیته وه، به دووباره بوونه وه ی خودی نه و تاوان وکاره ساته ی گه لی "لوط" له نیو مرقفایه تیدا.

گفتوگو یهك له سهر به لگه کان

گفتوگو یهك له سهر به لگه ی نه وکه سانه ی که پتیا ن وایه سزای نیربازی که متره له سزای زیناکاری.

ئەوان پێیان وایە کە: نێربازی تاوانیکە و سەرپێچی یە کە خوای گەرە هیچ سزاو
حەدێکی بۆ دیاری نەکردووە.

لە وەلامدا دەڵێن: لە چەند پڕوویە وە شیکای ئەم بۆچوونە دەکەین:—

۱. پێغەمبەری ئازیز ﷺ پەيامبەری خودایە و پۆشنکارو شیکاری فەرمانەکانی خوای
گەرە، جا سزای ئەم تاوانە بە لای پێغەمبەری خوداوە بریتی یە لە کوشتن، وە ک
لە چەند فەرموودەیە ک پوونمان کردووە. جا هەرچەندە لە قورئاندا دەقیك نە هاتووە
لە سەری، بەلام لە سونەتدا سەلمێنراوە.

۲. ئەگەر پێتان وایە لەم بابەتەدا سونەت وەرناگیریت، کەواتە ناکریت بەردباران
کردنی زیناکاریش بکریت، چونکە تەنها لە سونەت و فەرموودەکاندا هاتووە.
وە ئەگەر ووترا بەردبارنکردنی زیناکار وە ک دەق لە قورئاندا نە هاتووە، بەلام حوکمی
هەر ماوە، چونکە ئایەتەکان وە ک دەق نەسخ بوونەتە وە نە ک وە ک حوکم. ئەوا
دەڵێن: کەواتە ناییت حەد لە مە ی خۆر بدریت!!

۳. پەدکردنە وە ی بە لگە یەکی دیاری کراو، واتای پەدکردنە وە ی سەرچەم بە لگە کان
نی یە لە کاتی کدا ئە و بە لگە یە ی ئیووە پشستی پسی دە بە ستن، ئێمە هە لمان
وە شان دە وە!

بەلام ئە و ووتە یە ی کە دە لێت: ئەم تاوانە بە کارهێنانی کاری سیکسی یە لە ئەندام
و شوینیکی جەستە ی مڕۆف کە لە گە ل سروشتدا ناگونجیت و خوازاو نی یە،
وە هاو شیوە ی لای خوای گەرە وە ک چوونە لای ئازە ل و ئافەرە تی مردوو وایە، کە
خوای گەرە لای پەسەند نی یە.

لە وەلامدا دەڵێن:—

۱. ئەمە قیاسیکی ناپەرە وایە، بە دەقی فەرموودە ی پێغەمبەر و کۆدەنگی
هاوە لان پەدکراوە تە وە.

ب. قیاس کردنی جووت بوون له‌گه‌ڵ کۆپێکی جوانکیله که فیتنه و ناشوبه‌که‌ی له‌سه‌رووی جووت بوونه له‌گه‌ڵ گویدرێژو ئافره‌تی مردوودا، ئه‌مه خراپترین قیاسه .
ج. ئه‌م ووتیه له‌گه‌ڵ سروشتدا ناگونجیته وه لای خوای گه‌وره په‌سه‌ند نی یه وپه‌د ده‌کرێته‌وه، چونکه هه‌ر کارێک خودا پێی په‌سه‌ند نه‌بێت له‌گه‌ڵ خودی سروشتی مۆفدا ناگونجیته و مه‌رج نی یه سزای له‌سه‌ر نه‌بێت. ئه‌مه هاوشیوه‌ی نه‌جامدانی کاری سێکسیه له‌گه‌ڵ دایک و خوشک و کچدا. که سزاکی کوشتنه .
جا ئه‌مه یه‌کێکه له‌پاکانی (أحمد) و پراوی‌چوونی (اسحاق بن راصوبه) و پێرێکی زۆر له "اهل الحديث"، جا ئه‌و که‌سه کۆپبێت یان پیاو.

وه (ابو داود) و (ترمذی) له (براء بن عازب) ده‌گێڕنه‌وه که ده‌لێت: (لقيت عمي ومعه الراية، فقلت الى أين تريد؟ قال: بعثني رسول الله ﷺ الى رجل نكح امرأة ابية من بعده ان أضرب عنقه واخذ ماله.)^١ واته: براء ده‌لێت: مامه‌م پێگه‌یشت ده‌بینم ئالایه‌کی به‌ده‌سته‌وه‌یه ، پرسیم بۆ کوێ ده‌چیت؟ ووتی: پێغه‌مبه‌ری خودا ناروومێتی بچم کابرایه‌ک بکوژم وماله‌که‌شی به‌یتم ، چونکه له‌دوای مردنی باوکی باوه‌ژنی خۆی ماره‌کردۆته‌وه .

وه (ترمذی) له‌سه‌ر ئه‌م فهرمووده‌یه ده‌لێت: ئه‌م فهرمووده‌یه "حسن"ه، وه (جوزجان) که ده‌کاته مامی "براء" ده‌لێت: ئه‌و پیاوه ناوی (حارث بن عمرو) ه .
وه له (سنن ابی داود) و (ابن ماجه) دا هاتووه له‌ فهرمووده‌ی "ابن عباس" که پێغه‌مبه‌ری خودا ﷺ فهرموویه‌تی: (من وقع على ذات محرم فأقتلوه)^٢ واته: هه‌ر که‌سێک کاری سێکسی له‌گه‌ڵ مه‌حره‌می‌کدا نه‌جام بدات، ئه‌وا بیکوژن.^١

^١ - ئه‌م فهرمووده‌یه (حسن)ه، (احمد: ٢٩٥/٤) وه (ترمذی: ١٣٦٢) وه (ابو داود: ٤٤٥٧) گێڕایانه‌ته‌وه .

^٢ - ئه‌م فهرمووده‌یه (ضعیف الأسناد)ه، (احمد: ٣٠٠/١) وه (ترمذی: ١٤٦٢) وه (ابن ماجه: ٢٥٦٤) گێڕایانه‌ته‌وه . پڕوانه (الاروا: ٢٣٤٨-٢٣٥٢)

ههروه ها ده لَین کابرایه کیان گرتبوو هیتایان بۆلای "حجاج" که سه لمیترابوو دهست درێژی سیکیسی کردۆته سه ر خوشکه که ی، "حجاج" فرهمانی دا به به ند کردنی وه فرهمانی دا که بپرسیت له هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ که سزای ئه م تاوانباره چۆن بدریّت. جا له (عبدالله بن مطرف) یان پرسى که هاوه لای پیغه مبه ر ﷺ بوو، ئه ویش ووتی: گویم له پیغه مبه ر ﷺ بوو ده یفرموو: (من تخطى حرم المؤمنین فخطوا وسطه بالسيف). ^۱ واته: هه رکه سیك هیتلی ناموسی باوه پدارانی شکاند، ئه وا به شمشیر بیکوژن و وه له ناوه پاسته وه دوو له تی بکه ن. جا ئه مه باس له جوړیکی تری کوشتن ده کات که تایبه ته، به لام هه رکه سیك بزانیّت که حه رامه چوونه لای که یان دایک، ئه وا هه دی بریتی به له کوشتن، واتا هاوشیوه ی نیربازی به .

پوخته ی وردبینی له یواره دا:

یان ده بیّت به لگه به یتیته وه له سه ر هه ردوو بابته که و به قیاس کردن پاستی هه ردوو بابته که ده خاته پوو. وه سه رجه م موسلمانان کۆده نگن له سه ر ئه وه ی هه رکه سیك زینا له گه ل مه حره میتکدا بکات ئه وا هه دی له سه ر دروست ده بیّت، به لام له چۆنیه تی وشێوازی هه دده که ناکۆکن که ئایا کوشتنه له هه موو حاله تیکدا ، یاخود هه دده که ی ته نها وه کو هه دی زینایه ؟

^۱ - مه حره م نه مانه ده گرته وه: (دایک، باوه ژن، خوشک وکچ، کچه زا، خوشکه زا، کورپه زا، پورو دایره "نه نک"، خوشک و دایک له شیر وه ، خه سو).

^۲ - نه م فه رموده یه (ضعیف الأسناد)، (الهیثمی فی الجمع: ۶/۲۶۹) دا هیتاوتی. وه ده یداته پال (طبرانی) وه ده لیت: جگه له (وفدة بن قضاة) نه بیّت پاوه کانی نه م فه رموده یه هه موویان متمانه دارن. وه (بخاری) له صحیحه که یدا ده گیرته وه که پیغه مبه ر ده فره میت؛ (من زنی باخته فحه ده حد الزانی) واته: هه رکه سیك زینای له گه ل خوشکه که ی کرد، نه وا هه دی وه ک هه دی زینایه. وه (الحافظ) ده لیت: (احمد) یش پتی وایه، به لام زۆرینه ی زانایان پێان وایه نه مه حه رامه، به مه رجیک زانییتی که حه رامه پشتر.

نه خوشی و چاره سهر

دو پټر له باره يه وه دهرده که ون: _

هريه که له نيمامی "شافعی و مالک و احمد" پټيان وايه ، هه دده که ی هاوشیوه ی هه ددی زینایه .

به لām "احمد" له یه کیڅک له بۆچوونه کانیډا ، وه هه روه ها "اسحاق" و کۆمه لټکی تر پټيان اویه: که هه دده که کوشتنه له هه مو حاله تیکدا ، هه روه ها کۆده نگن که له ژیر ناوی خواستن و ماره کردندا ئه م کاری زینایه ی ئه نجام دابیت و بیشزانیت که هه رame ، ئه و هه ددی لی دهریت، ته نها (ابو حنیفه) نه بیت ، که پټی وایه له ژیرناوی ماره کردندا بیت ئه و هه دده که ی له سهر ده که ویت .

به لām ئه وانه ی تر که دژی ئه م بۆچوونه ن ده لټن: به ئه نجام دانی ئه م تاوانه له ژیر ناوی ماره کردندا ئه و دوجار تاوانه که ی گه وړه تر کردوه ، دوشتی ناپه وای گه وړه ی له یه ک کاتدا ئه نجام داوه ، که ئه ویش تاوانی ناپه وایی گریبه سستی ماریه که یه ، وه تاوانی ناپه وایی زیناکه یه . جا به چ شیوه یه ک ئه و هه دده ی له سهر لاده چیت؟ به کۆکردنه وه ی ماره کردنیکی نادرست و تاوانی زیناکاری؟!

به لām سه باره ت به جووت بوون له گه ل ټافره تیکی مردوو، ئه و دوجور بۆچوون هه یه که له پټباز و مه زه بی "احمد" و که سانی تر هه یه . یه که م و به ناوبانگترینیان ئه وه یه که: هه ددی له سهر دروست ده بیت ، که ئه مه ش و ته ی "اوزاعی" یه ، چونکه ئه نجام ده ی ئه م تاوانه دوشتی گه وړه ی کۆکردو ته وه که بریتی یه له پوشاندنی شکۆمه ندی مردوویه ک، وه هه روه ها ئه نجامدانی تاوانی زیناکاری .

جووت بوون له گه ل ټاژه لدا

جووت بوون له گه ل ټاژه لدا یه کیڅکه له تاوانه قیژه ونه کان ، وه زانایان سه باره ت به م تاوانه سی پابو بۆچوونیان هه یه که ئه وانیش ئه مانه ن: _

ابن القيم الجوزی

۱. حوکمه که ی بریتی یه له ته می کردن و سه رزه نشت کردنی، وه حه دی له سه ر نی یه، نه مه پاووچوونی هه ر یه ک له: (مالک، ابو حنیفه، شافعی له یه کی له بوچوونه کانیدا، إسحاق).

۲. حوکمی نه م کاره وه ک کاری زینا وایه دارکاری ده کریت نه گه ر په به ن بیت، وه به ر دباران ده کریت نه گه ر خیزاندار بیت، نه مه پاووچوونی "حسن" ه.

۳. حوکمی نه م کاره وه ک کاری نیربازی وایه، نه مه یه کی که له پاووچوونه کانی (أحمد).

وه ده ست نیشان کردنی جوړی سزاوچه دده که دوو پاووچوونی تر ه یه که نایا سزای کوشتنه؟ یان وه ک زیناکار مامه له ی له گه لدا ده کریت؟

وه نه وانه ی که پییان وایه سزا که ی بریتی یه له "کوشتن" نه م فه رموده یه ی "ابو داود" ده گپ نه وه له (ابن عباس) که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: (من اتی بهیمة فأقتله واقتلوها معه).^۱ واته: هه ر که سی که جووت بوو له گه ل ناژه لکدا، نه واهه ر دووکیان بکوژن "ناژه ل وکه سه که ش".

وه ده لیتن: نه م جووت بوونه به هیچ شیوه ک دروست نی یه، هه ربویه سزای کوشتنه وه ک نیربازی.

به لام نه وانه ی که پیچه وانه ی نه م بوچوونه یان هه یه ده لیتن: نه م فه رموده یه "صحیح" و دروست نی یه وکاری پی نا کریت.

وه (اسماعیل بن سعید الشانجی) ده لیتن: له م باره یه وه پرسیم له "أحمد" ووتی: بی ده نگ بوو... وه فه رموده که ی "عمرو بن أبی عمرو" ی لا دروست و صحیح نه بوو.

^۱ - نه م فه رموده یه (حسن) ه، (أحمد: ۲۶۹/۱) وه (ابوداود: ۴۴۶۴) وه (ترمذی: ۱۴۵۵) وه ده لیتن لای زانایان کار به مه ده کریت، که نه مه ش ووتی (أحمد و إسحاق) ه.

نه خوشی و چاره سهر

وه (طحاوی) ده لیت: نه و فرموده یه لاوازه "ضعیف"، وه هه روه ها فرموده و گپانه وه که ی "ابن عباس" یش دروست نی یه، هر بویه فه توای ده دا به وه ی که حه ددی له سهر نی یه. وه "ابو داود" یش ده لیت نه م بچوونه فرموده که لاواز "ضعیف" ده کاته وه.

جا قیاس کردنی جووت بوون، نه وا زور له یه که وه دوون و قیاسی کی ته واو ناپه وایه ...

له نیوان نیربازی و پانپانۆکی دا "السحاق"

هه ندی جا تاوانی نیربازی قیاس ده کریته سهر تاوانی پانپانۆکی "السحاق"، که نه م قیاسه ناپه وایه کی ئاشکرای تیدایه، چونکه تاوانی نیربازی واته دووپیاو یاخود دوو کوپ کاری سیکیسی نه نجام ده دات به تپه پرکردنی نه ندامی نیرینه "چوک" بۆ نیو کۆمی نه وی تریان، به لام نه م کرداره له پان پانۆکی "السحاق" پوونادات، چونکه ته نها هه ردوو مینه که له یه ک کاتدا چپژ له یه کتری و هه رده گرن.

وه ده توانین بلتین: هاوشیوه ی پانپانۆکی "السحاق" له نیرینه دا هه یه، نه ویش چپژوه رگرتنی دوو که سی نیرینه به بی کرداری تپه پاندنی چوک بۆ نیو کۆمی نه وی تریان. وه له هه ندی "اثار" دا هاتوه به "مرفوعی": (اذا اتت المرأة المرأة فهما زانیتان)^۲ واته: نه گهر دوو ئافره ت چوونه لای یه کتری و کاری سیکیسیان له گه ل یه ک نه نجام دا، نه وا هه ردووکیان زینایان نه نجام داوه.

۱ - "السحاق" له کورده واریدا پتی ده ورتیت "پان پانۆکی" یان لیخشاندن، واته دوو که سی مینه چپژ سیکیسی له یه کتری و هه رده گرن به نه نجامدانی هه ندی کرداری تاییه ت له م براره دا، به بی تی پرکردنی هچ شتیک به نیو داوینی یه کزیدا. "وه رگتیر"

۲ - نه م فرموده یه (ضعیف الأسناد)، پروانه (المطالب العالیة) ی (ابن حجر: ۱۸۰۹) وه (مجمع الزوائد: ۲۵۶/۶)

ابن القيم الجوزی

به لام لیتره دا هه ددیان له سه ر نی یه ، چونکه هیچ شتیکیان تیپه پ نه کردووه بۆ نیو داوینی یه کتری، وه کاتی ناوی لښ تراوه زیناکار ، شهوا له هاوشیوهی زینای چاو ودهم وقاچه .

به‌شی پینجه‌م
چاره‌سەر
و
وه‌لامی پروپوخت

چاره سهر و هلامی پروبوخت

پاش خستنه پووی سهرجه م نه و درده کوشنده ی که هر ه موویان له یاخی بوون
وسه ریچی و تاوانکاری یه وه سه رچاره ده گریت، لیتره دا به وپه ری که ساسیه وه
ده وتریّت:

ئایا دهرمان وچاره سه ریك هیه بۆ ئه م درده کوشنده یه؟!
وه پوقیه ك هیه بۆ پوچهل کردنه وه ی ئه م جادووه بی شوواره؟
ئایا ریگایه ك هیه بۆ دهر بازبوون له م بیابانه بی کوتایه؟
وه فریاد په سیك هیه بۆ پزگارکردنی دلی عاشقیك که شهیدایی دئیوانه ی
کردبیّت؟... هتد.

به لی..... وه بی گومان دهر دنی یه بی دهرمان وچاره سه ریّت، ئه مه کرۆکی
بابه ته که یه: (ما أنزل الله من داء إلا جعل له دواء علمه من علمه وجهله من
جهله).^۱ واته: خوای گهره هر دهر دو نه خووشی یه کی ناردبیّت، نه وا له گه لیدا
چاره سه رکه شی ناردووه، جا نه وه ی بیزانیّت ده یزانیّت وه نه وه ی بی ناگا بیّت،
نه وا نایزانیّت.

جا چاره سه رکردنی ئه م دهر دانه ی دل، به نده به دوور پیگاوه:—
پیگای یه که م: پیگری کردن و خو پاراستن له پیش تووش بوونی. "خو پاراستن
باشتر له چاره سه رکردن".

پیگای دووه م: چاره سه ر کردن وینه برکردنی له پاش تووش بوونی.
جا هر دوو پیگا که به نده به یارمه تی خوای گهره، وه هر که سیك خوای گهره
هاوکاری بکات سه رفراز ده بیّت، وه به پیچه وانه شه وه راسته.
ریگای یه که م:

^۱ - نه م فهرموده یه (صحیح)ه، پیشر باسماں کردووه.

خۆپاراستن باشتەر له چاره‌سەرکردن

بۆ پێگه‌ری کردن له‌تووش بوونی دڵ به‌م ده‌رده‌ کوشنده‌یه ، دووکاری گه‌رنگ پێویسته‌:

١. چاو پاراستن له‌نه‌زه‌ری هه‌رام ، که‌پێشتەر شیکاری ئه‌م باب‌ه‌ته‌مان کرد.
٢. نه‌زه‌ری هه‌رام تیریک‌ی ژه‌هراویه‌ له‌ تیره‌کانی ئیبلیس، جا هه‌رکه‌سی نه‌زه‌ره‌کانی بخاته‌ گه‌ر هه‌سه‌ره‌ته‌کانی زیاد ده‌کات. بۆیه چاوپاراستن سوودی زۆره‌.

سووده‌کانی چاوپاراستن

١- به‌جی گه‌یانندنی فه‌رمانی خودایه‌:

ئه‌مه مه‌به‌ستی دروست بوونی مرو‌فه ، مایه‌ی خو‌شبه‌ختیه‌تی بتوانیت فه‌رمانه‌کانی خودای گه‌وره جی به‌جی بکات، وه‌قوپه‌سه‌رو تیاچوون بۆ که‌سانیک که پشت له‌فه‌رمانه‌کانی خودا ده‌که‌ن.

٢- پێگه‌وه‌ ئه‌فانی پاراستنه‌ له‌ تیره‌ ژه‌هراویه‌کان:

٣- دڵ په‌یوه‌ست ده‌کات به‌ خوای گه‌وره‌وه‌:

نه‌زه‌ری هه‌رام دڵ په‌رته‌وازه‌ ده‌کات وه‌له‌ خوداو په‌حمی خودا دووری ده‌خاته‌وه‌، مرو‌فه‌هه‌ست به‌وێلی و ته‌نه‌ایی ده‌کات.

٤- دڵ شاد و به‌هێز ده‌کات:

به‌ پێچه‌وانه‌ گه‌ر ته‌ماشای نادروست بکه‌یت ، دڵ سست و لاواز ده‌کات.

٥- دڵ پرده‌کات له‌رؤشنایی:

به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ ته‌ماشای نادروست دڵ سیاپۆش ده‌کات ، هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره له‌پاش فه‌رمان کردن به‌ چاوپاراستن باس له‌ئایه‌تی "نور" ده‌کات که‌ده‌فه‌رمیت: (قُلْ لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ... النور: ٣٠) واته‌: فه‌رمان به‌باوه‌پداران بکه‌ با چاو و داوێنیان بپاریزن. پاشان راسته‌وخو دیته‌ سه‌ر ئایه‌تی "النور" که‌ده‌فه‌رمیت: (اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا

مِصْبَاحٌ... النور: ۳۵) واته: خوای گه وره پووناك كه ره وهی زهوی وئاسمانه كانه وه نمونهی پووناكی یه كهی وهك تاقیقك وایه چرایه کی تیدابیت چراكهش له ناو شوشه یه كدابیت.

واته: هاوشیوهی ئه م نوره له دلی باورداراندایه. كه هه ركه سیك دلی به نوری خودا پووناك بووه وه، پاشتر هه رچی خیروچاكه خوازی هه یه له هه موو لایه كه وه پووی تی دهكات په روانه ئاسا. به لام گه ر خاموش و سیاپوش بوو، هه رچی شه پو خرابه خوازی هه یه پووی تی دهكهن ویل وگومراونا بئنا ده بیت.

۶- **فیراسه وپووناسی ده به خشیت به دل. كه پاك و پیس، راست و ناراست، حهق و ناحق له یهك جیاده كاته وه:**

(شجاع الكرمانی) كه خوی خاوه ن پووناسیه کی "فیراسه" سه رسوپهیتنه ر بوو، ده لیت: هه ر كه سیك ته مه نی برازینیتته وه به شوین كه وتنی سونه تی پیغه مبه ر ناخی دابمه زینیت، به وچاودیتری خودا چاوی بپاریزیت له حه رام، وه دره ون خالی كات له گومان، جهسته ی تیركات له حه لال، ئه وا فیراسه ی هه چ كات هه له ناكات. خوای گه وره ش هه میشه چاكه ی به نده كان له په گه زی كرداره كه ده داته وه، واته كه سیك چاوی پاراست له حه رام، خودا پووناكی و بینایی زیاد دهكات وپووناسی به هیز دهكات. هه ربویه خوای گه وره "دژه كهی" ئه م راستیه ده خاته پوو كه "كویری و ویلی یه" كه باس له گه لی "لوط" ی پیغه مبه ر دهكات وده فه رمیت: (لَعْمُرُكُ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ... الحجر: ۷۲) واته: سویند بیت به تو ئه ی "محمد" ئه وان له گومرایی و سه رخوشی خویان بۆ تاوان كویرو نابینا بوونه وده تلیننه وه.

جا لیتره دا خوای گه وره به "سكر- سه رخوشی" باسیان دهكات، كه مه به سستی گومرا بوونی ژیری وعه قله "وه" كویری_ العمه "كه مه به سستی نابینا بوونی چاوه.

۷- دل دامه زراو وچه سپاو دهکات:

چاو پاراستن دل دامه زراو دهکات ، خوای گه وره هیزی به لگه داری وزیره کی وتوانایی ده به خشیت.

وه له (أثر) دا هاتوو که : (الذي خالف هواه يفر الشيطان من ظلمه) واته : هه رکه سیک ملکه چی ناره زوو دهکاتی نه بیئت ، شه یتان له سیبهری هه لایت. وه به پیچه وانه وه هه رکه سیک گوپرایه لی ناره زوو دهکاتی بکات نه و شه یتان ده بیته یارو یاوهری و وه خوای گه وره ش سهرشوپری دهکات. هه روه کو "حسن" ده لایت: خوای گه وره یاخی بووان و سهرکه شان وتاوانباران سهرشوپری پیسوا دهکات ، هه رچه نده دهنگی سمی نه سپهکانیان له دوری نه وه نده وه دهنگی بیئت وه خوایان به زال و سهریه رز بزائن.

چونکه خوای گه وره عیزهت و سهریه رزی کردوته هاوپیکی ملکه چی وگوپرایه لی بۆ خودا، که ده فهرمیت: (وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ... الْمُنَافِقُونَ: ۸) واته: سهریه رزی وشکو مه ندی به ته نها بۆ خودا و پیغه مبهرو بپوادارانه. وه هه روه ها ده فهرمیت: (وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ... آل عمران: ۱۳۹) واته: نه ی بپواداران ، غم و په ژاره مه خۆن هه ر ئیوه سهریه رزن نه گهر باوه پرداری راسته قینه بن.

وه هه روه ها باوه پ و ته و کرداره له ناخ ونه یینی وناشکرایدا ، خوای گه وره ده فهرمیت: (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ... الفاطر: ۱۰) واته: نه وه ی سهریه رزی وپایه بلندی ده ویت ، بابزانیت هه موو سهریه رزی به ک هه ر بۆ خودایه ، گوفتاری چاکه و به جی بۆلای خودا به رزده بیته وه ، کاروکرده وه ی چاکه ش گوفتارو ووته ی شیرین به رزده کاته وه.

که واته هه رکه سیک دهیه ویت سهریه رزو سهرفرزبیت ، باملکه چی وگوپرایه لی خودا بکات و و ته و کرداره وه ی چاکه نه نجام بدات. وه له نزاو پارانه وه ی "قنوت" دا

هاتوه كه (انه لا يزل من واليت، ولا يعز من عاديت) ^١ واته: ئه‌ی خودایه..
ئوه‌ی تو سه‌ربه‌ری بکه‌یت ، هه‌رگیز پيسوا نابیت. وه‌ئوه‌ی تو پيسوای بکه‌یت
، هه‌رگیز سه‌ربه‌ری نابیت.

٨- ده‌رگاكانی دل له‌سه‌ر شه‌یتان داده‌خات:

شه‌یتان له‌گه‌ل هه‌موو ته‌ماشاکردنیکی نادروستدا ده‌روازه‌ی بۆ والا ده‌بیت به
ئاره‌زووی خۆی خۆی ده‌گه‌یه‌نیتته دل وینه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی لاشیرین ده‌کات و خه‌یاڵ
و بیروکی بۆده‌چینیت ، گپی تی به‌رده‌دات وحه‌زو ئاره‌زووه‌کانی ده‌بزوینیت ،
وه‌تا وانکاری لاناسان ده‌کات که‌هه‌ر چۆنیک هه‌یه‌ ده‌ستی پی بگه‌یه‌نیت ، به‌م
چه‌شنه‌ چواره‌دووری دل ناگردان ده‌کات له‌هه‌ر چواره‌لاه ناگر بلێسه‌ی بۆ ده‌دات
وه‌ك ته‌نوری گرگرتووی لی دیت.

هه‌ر له‌به‌ر هه‌مان مه‌به‌ست سزای ته‌ماشاکه‌رانی نادروست له‌ژیانی گۆپو به‌رزه‌خدا
بریتی یه‌ له‌ته‌نوریکي گرگرتوو که‌ پوحيان تییدا ده‌برژیت تا هاتنی هه‌شر.
هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ر له‌ خودا بینویتی. ^٢

^١ - ئهم فهرمووده‌یه (صحیح)ه، (احمد: ١/١٩٩) وه‌ (اصحاب السنین الاربعه) گێڕایانه‌ته‌وه. پڕوانه
کتیبه‌کانی (ادعیه الصلاة)ی (رضوان جامع رضوان).

^٢ - ئهم فهرمووده‌یه (صحیح)ه، (بخاری: ٧٠٤٧) وه‌ (مسلم: ٣٦/١٥) گێڕایانه‌ته‌وه. له‌
فهرمووده‌یه‌کی درێژی بخاریدا که‌ دوو فریشته پیغه‌مبه‌ر ده‌گه‌ڕێن به‌سه‌ر به‌هه‌شت و دۆزه‌خدا،
که‌تییدا هاتوو: (فانطلقا فائینا علی مثل النور، فإذا فیها لفظ واصوات، قال: فاطلعا فیه، فإذا فیه
رجال ونساء عراة، واذاهم یأتیهم من أسفل منهم، فإذا اتاهم ذلك الهب وضوا، قال: قلت
لهما "یعنی الملکین" ما هؤلاء؟ قال: لی انطلق، انطلق... ثم قال: واما الرجال والنساء المرأة الذین فی
مثل بناء النور فانهن الزنات والزواني) واته: ڕۆشینی تاگه‌یشینه شویتیک له‌ته‌نور ده‌جوو
که‌ده‌نگه‌ ده‌نگی لیه‌ ده‌هات، پیاوئافره‌تی ڕووتی تیدا بوو له‌ ژیری نه‌و ته‌نوره‌وه ناگرو بلێسه‌یان
بۆ ده‌هات و فیزاحیان ده‌کرد. منیش لیسام پرسین نه‌مانه کین؟ فریشته‌کانیش ووتیان: با پڕۆین
با پڕۆین ، دواتر ووتیان ئه‌و پیاو و ئافره‌ته‌ ڕووتانه زیناکاربوون.

۹- دل خاوين و ساز دهکات بۇ بيړوکه ی چاکه خوازی:

چاو پاراستن دل ساز دهکات بۇ بيړوکه ی چاکه خوازی و دل خاوين دهکاته وه، به لام به پيچپه وانه وه کاتيک چاو نه پاريزراو سهرکه شانه ته ماشای نادروستی نه نجام دا، نه واسی نه هامة تی پووده کاته نه و دل که بریتی به له بی ناگایي وشوین ناره زوو که وتن وکه مته رخه می له کاردا، وه که له م نایه ته دا دهرده که ویت: (وَلَا تُطِغْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا... الکهف: ۲۸).

۱۰- دل وچاو په یوه سته به یه که وه:

دل وچاو هه ردوکیان په یوه ستن به یه که وه ویه کتری ته واو ده که ن. واته هه رکاتيک چاو تیک چوو وتووشی خراپه بوو ئیتر دلش خراپ ده بیت وده بیت جیگه ی زبلدانی شته پیسه کان، وه جیگه ی خوښویستی خودای تیدا نابیته وه. به هه مان شیوه ش گهر دل کاوول و خراپ بیت، ئیتر راسته وخو چاویش توشی خراشی وشواندن ده بیت وحق وراستی نابینیت.

رپگای دووهم:

چاره سهر کردن له پاش تووش بوون

نه میس بریتی به له دهر بازکردنی دل له و شتانه ی سهرقالی دهکات، به تاییه تی دووشت دل سهرقال ده که ن که بریتین له "ترسیکی پارا، یان خوښه ویستی کی هه راسانکه ر" نه و ساته یه که لا ده بیته وه، واته دهرونی مرؤف دهست به رداری خوښه ویستی که ده بیت بۇ خوښه ویستی کی له و گهره تر. یاخود کاتيک دهست به رداری خوښه ویستی که ده بیت له ترسی توش بوون به کاره ساتیک که گهره تربیت له مه ترسیه کانی له دهست دانی نه و خوښه ویسته.

جا خاوه نی نه م دل په پیویستی به دوو بڼه می سهره کی هیه، به له دهست دانی هه ریه که یان مه ترسی له سهر دروست ده بیت، که نه و بڼه مایانه ش نه مانه ن: _

بنه مای یه که م:

بنه مایه کی وردو دروست که بتوانیت جیاکاری و پۆلینکاری بکات له نیتوان ئاست و پله کانی خۆشه ویست و دهرده سهریه کانیدا وه پیتویسته به رزترین و گه وره ترین خۆشه ویست هه لێژیریت له نیتو خۆشه ویسته کاندا ، وه ههروه ها که مترین و بچوکتین دهرده سهری هه لێژیریت له نیتو دهرده سهریه گه وره کاندا. که ئه مه سیفات و خاصیه تی عه قل و ژیریه . جائه گه ر یه کێک به پێچه وانه ی ئه م بنه مایه کاری کرد ، که واته که م و کورپی له ژیری و عه قلیدا یه بگه ره له ئاستی ئاژه له کان بگه ره که مته ده ژمێدریت.

بنه مای دووه م:

هیژی ئارام گرتن و بپیاردان که بتوانیت بپاری هه لێژاردنی ئه م ئارام گری له ده ست به ردانی ئه وی تردا بکات ، چونکه زۆرجار مرۆف ده توانیت راست و ناپراست له یه ک جیا بکاته وه ، به لام ده ست به رداری بوون و بپیاردان له سهری زۆر دژواره و ئه سته مه به هۆی لاوازی ده رونی یه وه .

هه ر بۆیه خوای گه وره پێگری ده کات له که سێک بپیته بپیارده ست و پیتشه وای خوا په رست و دینداران ، که لایه نی بپیاردان وه لێژاردنه وه لاوازه ده بیست که ده فه رمیت: (وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ... السجدة: ٢٤) واته: کاتێک نه وه ی ئیسرائیل ئارام گری بوون و خواناس بوون کردمان به پیتشه وایانی خه لکی و وه ده سه لاتمان پێ به خشین وه با وه پی پته ویان هه بوو به ئایه ته کانمان.

به لێ ئه مه ئه و که سه یه که خۆی سوودمه ندو خه لکیش لێی سوودمه ند ده بن له پووناکیان، وه هه میشه نه خۆی سوودمه ند ده بیست که له تاریکی دا هه نگاو ده نیت، وه هه ر که سیش شوینی که ویت له تاریکستاندا و ئیل و سه رگه ردانیان ده کات.

وھەكەسى واشمان ھەيە بەتەنھا خۆى سودمەند دەبىت لەو پووناكى يەكەسى تر لىى سودمەند نابىت ،كەواتە: _

۱. ھەم خۆى ھەم شوينكەوتوانى سودمەند دەبن لە پووناكى يەكەى.
۲. نەخۆى ونەشوین كەوتوانى ھىچيان سودمەند نابن، چونكە پووناكى لەدەست داوھ .
۳. بەتەنھا خودى خۆى سودمەند دەبىت، بەلام خەلكى نەخىر.

بۆ چەسپاندنى خوشەويستى خودا، پىويستە دل خالى بىت لەتاوانكاريدا

پاش خویندەنەوى ئەم ناوئىشانە بۆمان دەردەكەوئ كەناكرىت خوشەويستى بالا لەگەل خوشەويستى تردا لەيەك دلدا كۆبكىرتەوھ، بەلكو پىويستە دل خالى وپاك ساف ويەكلا بىت بۆ خوشەويستى بالا، كەخوشەويستى خواى گەورەيە. واتە خوشەويستى دوو دژ لەيەك كاتدا وەلە يەك دلدا كۆنابىتەوھ ومەحالە. پىويستە يەكتايى خودا بپارىزىت لە خوشەويستيدا، وەنابىت ھاوھل وھاوبەشى بۆ بپارىدريت لە خوشەويستيدا ، بەتايبەتى كەخواى گەورە بەھەموو شىئوھەك ھاوبەشى پەد دەكاتوھلەپەرستن و تاكى خوشەويستيدا.

كەواتە پىويستە دلمان خالى بكەينەوھ بۆ سى ئەركى گەورە:

۱. خوشويستنى خوداى تاك وتەنھا.
 ۲. پەمان لەھەموو شتىك بىت كە بىيتە مايەى لەناودانى خوشەويستى خودا.
 ۳. وەھەر شتىكمان خوش ويست لەبەر پەزامەندى خودا خوشمان بوئت.
- خوشويستنى غەيرى خودا مايەى نەھامەتى وسزاي دونياو بەرزەخ وقيامەتە، بەلام خوش ويستنى خودا مايەى ھەوانەوھى دل و دەرون وپاراستنى دونياو بەرزەخ وقيامەتە. جا چ پەواى ھەق وپاستى يە لەيەك دلدا ھەر يەكە لە " خاچ وبت وپەيكەر وئافرەت وھۆز وخیل و دونيا...ھتد." جىگەى خوشەويستى خودا بگريتەوھ. زۆرىكن ئەوانەى لە دونيا خوشەويستەكانەيان بوونەتە خودا و دەيان

په رستن وگوږپایه لیان ده که ن وه له و پیناوه دا گوږی به فەرمانی خودا ناده ن. (أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ... الجاثية: ۲۳) واته: ئایا نابینى نه وانه ی که حه زو ئاره زووه کانی خوږیان کردو ته خوداو ده یان په رستن ، خوای که ورده ش به هو ی نه م به د هه لوږسته یانه وه گوږپایه لی کردوون که زانویتی شایه ی نه م نه ، وه موری ناوه به سهر ده زگای بیستن ودل وده روئیدا، وه په رده پو شى چاو وده زگای بینینى کردوون. جا ئیتر کى هه یه جگه له خودا هیدایه ت وپړنمایان بکات، ئایا بیرناکه نه وه وئاموژگارى وه رناگرن.

جوړ وپله کانی خوښه ویستی

خوښه ویستی جوړ وپله ی تایبه تی خو ی هه یه ، له وانه:

خوښه ویستی په رستن:

واته هه ندی جوړی خوښه ویستی هه یه ده چیته چوارچیوه ی په رستن ه وه ، به تایبه تی نه گهر نه م دووبنه مایه ی تیدا بیت "خوښه ویستی له گه ل گوږپایه لی ، وه ملکه چی کردن". واته هه رکه سیک شتی خوښ ویست وگوږپایه لی کردو ملکه چی بوو وه له بریاره کانی دهرنه ده چوو، نه وا په رستوویه تی. پله کانی خوښه ویستی نه مانه ن: _

۱- په یوه ندی:

وه یه که م هه نگاوه له م پله یه دا پیى ده وتریت په یوه ندی، واته په یوه ندی دل به خوښه ویستی یه که یه وه.

۲- شه یدایی "المصیابة":

به دووهم پله ی خوښه ویستی دیت ، واته شه یدابوونى دل بۆ خوښه ویسته که ی.

۳- په یوه ست بوون "الفرام":

واته په يوه ست بوونی دل به خوښه ويسته که يوه که هر گيز ناتوانيت لیتی دابريټ، واته هه ميشه دلی له لايه تی وهوگرې بووه واته ناتوانيت لیتی جودا بيته وه ، هه بویه خوی گه وره له وسفی سزای دوزه خدا به رامبه ر به بی باوه پان که هېچ کاتيک لتيان جودا نابيته وه ده فرميت: (إِنْ عَذَابُهَا كَانَ غَرَامًا... الفرقان: ٦٥) .

٤- عاشق بوون "العشق":

واته پوچوون وزياده پړه وی کردن له خوښه ويستی، جا ئه م جوړه يان بؤ خوی گه وره به کارناهيتریت، وه که سيش به کاری ناهيتيت.

٥- تامه زړوبوون "الشوق":

واته تامه زړوبوونی دل بؤ خوښه ويسته که ی وه کوچ کردن به ناراسته ی. نه مه يان به رامبه ر خوی گه وره به کارهاتوه، هه روه کو له (مسند) ی امام احمد دا هاتوه ، که (عمار بن ياسر رضي الله عنه) ده لیت: نويزم کرد به کورتی ته واوم کرد ، له م باره يوه لتيان پرسيم، منيش ووت: له م نويزه دا نزام کرد به هندی نزاو پارانه وه که پيغمبري خدا صلی الله علیه و آله هه ميشه پتيان ده پارايه وه ، ده يفرمو: (اللهم اني اسئلك بعلمك الغيب ، وقدرتك على الخلق، احبني اذا كانت الحياة خيرا لي، وتوفني اذا كانت الوفاة خيراً لي، اللهم اني اسألك خشيتك في الغيب والشهادة واسألك كلمة الحق في الغضب والرضى، واسألك القصد في الفقر والغنى، واسألك نعيماً لا ينفذ، واسألك قرة عين لا تنقطع ، واسألك برو العيش بعد الموت، واسألك لذة النظر الى وجهك ، واسألك الشوق الى لقائك، في غير ضراء مضرة ، ولا فتنة مضلة ، اللهم زينا بزينة الايمان ، واجعلنا هداة مهتدين.)^١ واته: خودايه من له تو داوا ده که م به زانستی نهيتی وبالا ده ستيت به سهر بونه وهدا ، که بمزيتنه نه گه ر ژيان

^١ - نه فرموده يه (حسن) ه، (احمد: ٢٦٤/٤ ، ١٩١/٢) وه (النسائي: ٥٤/٣) وه (حاكم: ٥٢٤/١).

خیری تېدايه و بيمرینه نه گەر مردنم خیری تېدايه . خودايه ترسی تۆم له دلدایا
بروینه له نهیننی وئاشرکادا، وه وشه ی حه ق وپاستیم پی ببه خشه له توپه یی
وهیمنیدا ، له مه ژاری وده وله مه ندیدا . وهداوا ی نیعمه تیکت لی ده که م کۆتایی
نه یت، وهداوا ی نه وه و ده چه یه کی دوانه براوت لی ده که م . وهداوا ی ژیا نی خو شیت
لی ده که م له پاش مردن، وهداوا ی چیتژی خو شی بینینی پوخسارت ده که م .
وهداوات لی ده که م تامه زۆم بکه یت بۆ دیدارت بی شه وه ی توش بیتم به
زه ره رمه ندی یان تا قی کردنه وه یه کی گومرا که ر . خودايه به باوه پرداریتی بم
پازینه وه ، وه هیدایه تمان بده بمانکه ره هیدایه ت داری خه لکی .

وه له (أثر) دا هاتوه : (طال شوق الأبرار الى لقائي ، وأنا الى لقائهم أشد شوقاً)
واته : تامه زۆی خواناسان بۆ دیداری من درێژه ی کیشا ، من له وان زیاتر بۆ
دیداریان تامه زۆترم ..

وه نه مه هه ر نه و واتایه یه که پیغه مبه ر گوزارشتی لی ده کات وده فه رمیت : (من
أحب لقاء الله أحب لقاءه) واته : هه رکه سیك حه ز به دیداری خودا بکات ،
خوداش حه ز به دیداری نه و ده کات .

وه هه ندیک له بیرتیژان پییان وایه له م ئایه تدا خوا ی گه وه ره مه به ستی له وه دایه
خوا ی گه وه ره ده زانیته تامه زۆی خواناسان بۆ دیداری خوا ی خویان
له به رزبوونه وه دایه ، هه ربۆیه خوا ی گه وه ره ژوان و دیداری بۆ ده ست نیشان کردوون
تا دل وده رونیان به ویتته وه ، که ده فه رمیت : (مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنْ أَجَلَ اللَّهُ
لَاَتٍ... العنكبوت: ٥) واته : شه وه ی ئاوه ته خوازه به دیداری خودا شاد
بیته ، بادلتیا بیته که کاتی دیاری کراوی خۆی و سه ره مه رگ هه ردیت "تا به دیداری
شاد بیته "

ژبانی کامه‌رانی^۱

شادمان وڅوشتړین ژبان بریتي په له ژبانی نیتوان شه‌یدا وعاشقان که سهرتاپا ژبانیان پرپه له ئاسوده‌یی وکامه‌رانی وخوښی، چونکه دلّیان به‌خته‌وه‌رو ئاسوده‌یه ، وه‌هر ئه‌م خوښیه‌یه خوای گه‌وره به ژبانی کامه‌رانی گوزارشتی لی ده‌کات ، کاتیک ده‌فه‌رمیت: (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنشَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً... النحل: ۹۷) واته: هرکه سیک له‌نیرو می کرده‌وه‌ی چاک نه‌نجام بدات و باوه‌پرداریتت نه‌وا سویندیتت به‌خودا به ژبانیکي ئاسوده‌یی وکامه‌رانی ده‌یژینین له‌م دونیا‌یه‌دا.

جا مه‌به‌ستی له ژبانی نیتوان ب‌پوادارو بی باوه‌پ نی په که‌مه‌به‌ست ونیازه‌کانیان پهرش ویه‌لاوبیت، به‌لکو مه‌به‌ستی نه‌و دلّ شه‌یدایانه‌یه که ه‌موو مه‌به‌ست ونیازتکیان به‌نده له‌سهر په‌زامه‌ندی کردنی خوښه‌یسته‌کیان، که‌هه‌میشه ه‌وش و‌بیرو ده‌رونیان په‌یوه‌سته به‌وه‌وه له ه‌ولّی رازی کردن و‌دیداریدان و ه‌ر بۆ نه‌و ده‌ژین ، وه‌هر له‌پیتناوی نه‌ویشدا ده‌مرن وخویان به‌خت ده‌کن. جا بی ده‌نگیان ، له گفتوگو‌کردنیان، گو‌ییبستیان، ته‌ماشاکردن و وردبونه‌وه‌یان، جو‌له‌و کرده‌وه‌کانیان ه‌ر ه‌مووی له‌پیتناوی خوښه‌یسته‌کیاندا‌یه که خوای گه‌وره ومیهره‌بانه.

ه‌روه‌کو له (صحیح بخاری) دا ه‌اتوه ، که پیغه‌م‌بر له خوای گه‌وره ده‌یگ‌یرپیت‌وه وده‌فه‌ریت، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (ما تقرب الی عبدي بمثل ما افترضت علیه، ولا یزال عبدي یقترب الی بالنوافل حتی احبه، فإذا احبته کنت سمعه الذی یسمع به، وبصره الذی یبصر به، ویده الذی یبطش وجله الذی بی یمشی بها، ولئن سألنی لأعطينه، ولئن استعاذنی لأعیننه، وما ترددت فی شيء أنا فاعله کترددی عن قبض نفس عبدي المؤمن ، یکره الموت وأکره مساءته ولا بد له

^۱ - بۆ ئه‌م باب‌ه‌ته ب‌روانه کتیی: (مذرج الساکین/ منزلة الحیاة) ی دانهر.

منه) ^۱ واته: هیچ کاتیک به نده کانی به نه ندازه ی به جی گه یاندنی فره زه کان لیم نزیك نابنه وه ، وه به به رده وامی به نده کانم به نه نجام دانی سونه ته کان "نوافل" لیم نزیك ده بنه وه . هه تا ده گاته ئاستیک که ئیتر خوشم ده وین. وه کاتیک که خوشم ویستن ده بمه گوئی که پیی ده بیستیت، وه چاوه کانی که پیی ده بینیت ، وه ده سه ته کانی که کاری پی ده کات ، وه پی یه کانی که پیی ده چیت و دیت. واته به من ده بیستیت، وه به من ده بینیت، وه به من کار ده کات، وه به من دیت و ده پروات، وه ونه گهر داوام لی بکات پیی ده به خشم ، په نام پیی بگریت په نای پیی ده ده م. وه له هیچ شتیک دوول نابم وه که له گیان کیشانی باوه پداریک دا نه بیت، که حه ز به مردن ناکات، منیش حه زنا که م توشی ناره حه تی بکه م ، به لام هه رده بیی نه م کاره جی به جی بیت.

شیکار کردن و لیكدانه وه ی نه م فره موده یه:

له م فره موده یه دا دووهۆکاری گرنگ ده رده که ویت بۆ نزیك بوونه وه له خودای گه وره ، که نه وانیش جی به جی کردنی "فره زه کان ونه وافله کانه". پاشان هه رکه سیک خوای گه وره خوشی بویت ، ئیتر نه و خوشه ویستی یه ده بیته هاوپی وهاوه لی هه میشه یی و لی جیا نابیته وه ، دل و ده رون و گیانی سه راپا ده گریته وه ، وه هه موو مه به ست وکاو ووته یه کی بریتی یه له پازی کردنی خوای گه وره . جا هه رکاتیک کاربکات ، پروات ، ببینیت، ببیستیت، له هه موو نه مانه دا خوای گه وره ی له بهر چاوه و خودای له گه ل دایه ، خوشه ویستی خودا بزوینه ری هه موو کاره کانیتی.

جا نه گهر خوشه ویستی دوو مرقۆ بۆیه کتری نه م هه لبه سته ی لی بکه ویته وه که ده لیت:

خیالك في عيني، وذكرك في فمي ومثواك في قلبي، فأين تغيب؟

^۱ - نه م فره موده یه (صحیح) ۵، (بخاری: ۶۵۰۲) گێڕاویه تیه وه . له فره موده ی (ابی هريرة).

واته: خه یائی تۆ له چاوانم دایه ، یادت له سهر لیوانم.

لانه ت له دلدایه ، جا ئیتر چۆن لیم وون ده بیت؟

جا ئه بی شهیدایی وتامه زۆی بهنده کان بۆ خودای خۆیان چۆن بیت؟!

له م فرموده یه دا باس له گوئی و چاو دهست و پئی کراوه:

جا ئه م ئه ندامانه ی ده زگای ههست و کارن، گوئی و چاو شته کان ده گوێزنه وه بۆنیو
دل ویست و ئیراده ی پئی ده به خشن و ده بنه مایه ی خۆشویستن و پق لی بوونه وه بۆ
شته کان. وه بۆ ئه نجام دانی ئه م خۆشویستن و پق لی بوونه وه یه دهسته کان و پئی
کان به گپ ده خات.

جا ئه گه ره له هه موو و ته و بیستن و ههست کردنی کدا خودای له یاد بیت ، ئیتر ئه و
خۆشه ویستی یه به دیار ده که ویت له ده زگا کانی جی به جی کردندا له دهست و پئی
یه کاند، له پۆیشتن و هاتن و کار کردندا. جا لیتره دا خوای گه و ره له گه ل ئه و
بهنده دایه له هه موو کار و نیهت و ته یه کی دا. هه و ره کو له م فرموده یه دا هاتووه
که ده فره میت: (انا مع عبدي ما ذكرني وتحركت بي شفتاه) 'واته: من له گه ل
بهنده که مدا تا یادم بکات ولیتو هه کانی به یادی من بجولیتو هه.

وه ئه مه ئه و له گه ل بوونه دایه که خوای گه و ره له م ئایه ته دا باسی لیوه ده کات:
(لا تحزن ان الله معنا... التوبة: ٤٠). وه هه و ره ها پیغه مبه ره ﷺ ده فره میت: (ما ظنك
باشنن الله ثالثها) 'واته: ئه ی أبو بکر ده بیت گومان ت چی بیت دوو که س که خوای
گه و ره سی یه میانه. وه خوای گه و ره ده فره میت: (وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ...
العنکبوت: ٦٩) واته: خوای گه و ره له گه ل چا که کاراندا یه. (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا

^١ - ئه م فرموده یه (صحیح) ه، (احمد: ٥٤٠/٢) وه (ابن ماجه: ٣٧٩٢) وه (حاکم: ٤٩٦/١) وه
(البانی) به صحیحی داناوه.

^٢ - ئه م فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ٣٦٥٣) وه (مسلم: ١٥٦/١٥ نووی) گێڕایانه ته وه.

وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ... العنكبوت: ١٢٨) واته: خوی گه وره له گه ل پارێزه ران که خه ریکی چاکه کاربن.

(وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ... الأنفال: ٤٦) ... (كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ... الشعراء: ٦٢) واته: خوی گه وره به موسا وهارون ده لیت من له گه لتاندام ده بیستم وده بینم. (إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَأَرَى... طه: ٤٦) .

جاله م ئایه تانه دا باس له یاوه ری و دوستی خودا ده کات له گه ل ئه و باوه پدارانه دا، چونکه دوست بوونی خودا ده بیته مایه ی په وینه وه ی خه م وپه ژاره و ناپه حه تیه کان، وه دلی وه ک ماسی لی دیت له دوری ئاو که به بی یادو زیکری خودا ناژیت. دواتر پاش دروست بوونی ئه و تامه زرووی و خوشه ویسته ی بخودا ، خوی گه وره ش خوشه ویستی خوی به سه ریدا ده پڑینیت و پیوستی یه کانی بو دابین ده کات که ده فه رمیت: (وَلَمَّا سَأَلْتَنِي لَأَعْطِيَنَّهُ * وَلَمَّا اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيْذَنَّهُ) واته: ئه و چون به ده م داواکاریه کانی فه رمانه کانی منه وه هاتوه و منی له هه موو که س خوشتر ویستوه ، بویه هه رچی داوایه کی هه بیت به وپه ری خوشیه وه بوی دینمه ئاکام.

هه ر بویه خوشه ویست هه ز به وه ناکات خوشه ویسته که ی ئازار بچیزیت، له به ر هه مان مه به سه خوی گه وره له گیان کیشان و مه رگی خوشه ویسته کانی دوو دله . هه رچه نده خیره وچاکه له وه دایه که به رمیت و بگه پیتته وه بو لای خوشه ویسته که ی خوی، چونکه هه ر له به نه په تدا له پشتی باوکه گه وره یدا له به هه شتدا بووه ، ئیستاش ده بیت بگه پیتته وه بو به هه شت به جوانترین شیوان، چونکه ئه و ساته له خوی گه وره به باوکتانی ووتوه "أَخْرَجَ مِنْهَا" ده رچۆ له به هه شت، مه به ستی له وه بووه که به سه ره رزی بو بگه پیتته وه.^١ جا ئه مه واتای راست و دروستی خوشه ویستی یه که هه موو جه ستی به نده کانی پۆشیوه .

^١ - ههروه ها دانه ر له م باهه تدا نه مانه ش ده لیت:

٦- به‌ندایه‌تی "التیم" :

شه‌شه‌مین پله‌ی خۆشه‌ویستی یه ، که‌پیتی ده‌وتریت په‌رستن و به‌ندایه‌تی ، واته‌
پێژه‌و ناستی خۆشه‌ویسته‌که‌ی ده‌گاته ئه‌ندازه‌یه‌ک که‌ چی تر خۆشه‌ویسته‌که‌ی
ده‌په‌رستیت و ده‌بیتته‌ به‌نده‌ی. وه‌ته‌واوی ملکه‌چی و گوێپایه‌لی بۆ ده‌رده‌بریت،
وه‌ئاماده‌ی هه‌موو جوړه‌ قوربانیه‌که‌ له‌پێناویدا.

پوخته‌ی په‌رستن و به‌ندایه‌تی:

پوخته‌ی په‌رستن و به‌ندایه‌تی بریتی یه‌ له‌ته‌واوی ملکه‌چی بوون بۆ
خۆشه‌ویسته‌که‌ت، کاتی‌ک ده‌وتریت "طریق معبد" واته‌ پێگایه‌ک ساز و زه‌لیله‌ بۆ
پۆیشتن. جا به‌نده‌ خۆشه‌ویسته‌که‌ی زه‌لیل و ملکه‌چی کردووه‌ بۆ خۆشه‌ویسته‌که‌ی
، هه‌ریۆیه‌ به‌ندایه‌تی به‌رزترین و شانازیت‌ترین پله‌ و پایه‌یه‌ مرۆڤ پیتی گه‌یشتبیت
به‌رامبه‌ر به‌خوای گه‌وره‌.

پله‌ و پایه‌ی به‌ندایه‌تی

- نه‌ی ئاده‌م دل‌گه‌ران مه‌به‌ به‌ پی‌ ووتی "أخرج منها" ده‌رچۆ له‌به‌هه‌شتا، چونکه‌ نه‌مه‌
له‌به‌ر ژه‌وه‌ندی خۆت و نه‌وه‌ که‌تدایه‌.
- نه‌ی "ئاده‌م" دل‌گه‌ران مه‌به‌ به‌نۆش کردنی شه‌ربه‌تی ده‌ربه‌ده‌ری و ئاره‌یه‌ی، چونکه‌ به‌و
هۆیه‌وه‌ به‌و رزگارت بوله‌ده‌دی کوشنده‌ی لووت به‌رز و وزو و سه‌رمام بوون بۆ
خۆت "عجب" ، وه‌له‌و میانه‌یه‌وه‌ به‌و به‌رگی به‌ندایه‌ت پۆشی . (وَعَسَى أَنْ تُحِیْرُوا شَیْئًا وَهَرَّ شَرٌّ
لَّكُمْ...البقرة: ٢١٦).
- نه‌ی "ئاده‌م" والله‌ی نه‌و کاته‌ی سه‌رینجیت کرد و یاخی بووی له‌خودا ، هیچ کام له‌مانه‌
سوودی نه‌بوو بۆت ، نه‌سه‌ربه‌ریت به‌ سوژده‌ی فریشته‌کان (أسجدوا). وه‌نه‌پله‌و پایه‌ی (علم ادم)
وه‌تایه‌قه‌ندیت له‌شیوازی دروستکردندا (لما خلقت یبدي) وه‌ شانازیت به‌ (ونفخت فیه‌ من
روحی) هیچ له‌مانه‌ سوودی نه‌بوو بۆت، ته‌نها نه‌و زه‌لیله‌ نواندنه‌ت نه‌یت که‌وه‌ک به‌نده‌یه‌کی
سته‌مکاری ناچار دانت نا به‌خۆتدا ووت: (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا...الأعراف: ٢٢٣).
- وه‌ کاتی‌کیش زری پۆشی یه‌ که‌په‌رستیت پۆشیه‌ سه‌ر جه‌سته‌ی سوپاس گوزاریتدا، چیه‌ تیره‌
ژه‌ره‌ویه‌کانی دوژمن نه‌یانترانی بت کوژن و سه‌رجه‌م برینه‌کانیشت ساپێژبوون.
بۆ زیاتر ئاشنا بون له‌م بابته‌ ، پروه‌انه‌ کتیی "کنز الفوائد" ی نووسه‌ر.

ابن القيم الجوزی

خوای گه وره باس له به پڙتږتږین دروست کراوی ده کات ، که پیغه مبه ر محمد ﷺ له پیگه ی به ندایه تی یه وه گوزارشتی لی ده کات، پیگه ی پیغه مبه رایه تی وبلندبوونه وه یه بۆ ئاسمانه کان ، که له چه ندین ساتی جۆراو جۆردا به بنده ناوی ده بات که ده فهرمیت: (وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا... الجن: ۱۹) واته: کاتیک پیغه مبه ر "محمد" بانگه وازی بۆ یه کتاپه رستی ده کرد ده سته ده سته پهری وئاده میزاده کان ده یانه ویست له ناوی به رن.

وه ده فهرمیت: (وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ... البقرة: ۲۳) واته: نه گهر ئیوه به گومانن به رامبه ر به نه و قورئانه ی نارد و ومانه ته خواره وه بۆ بنده که مان "محمد"، جا بایئوه بتوانن یه ک سورته ی هاوشیوه ی به یئن. وه ده فهرمیت: (سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى... الإسراء: ۱) واته: پاکی وبی گردی وستایش بۆ نه و خودایه ی که شه وره وی له به شی یه که می شه ودا به بنده ی خوی "محمد" کرد له مزگه وتی که عبه وه بۆ مزگه وتی نه قسا.

وه له فهرمووده ی (الشفاعة) دا هاتوه: (اذهبوا الى محمد عبد غفر الله له متقدم من ذنبه وما تاخر).^۱ واته: بچن بۆلای محمد ، به بنده یه که که خودا له تاوانی پاش وپیشی خوش بووه.

که واته پیغه مبه ری ئازیز ﷺ به پله ی ته وای به ندایه تی یه وه پیگه ی شه فاعه تی مه زنی به ده ست هیناوه. وه خوای گه وره سه رجه م بونه وه ری دروست کردوه تاوه کو به یه کتایی بیهرستن و وه هاوه لی بۆ بپیارنه دن، که نه مه ش ته وای خۆشه ویستی ومله که چی یه ، که هر نه مه یه کرۆکی پاسته قینه ی ئیسلام و میله تی نبیره ایم که هر که سیکی لی بتراییت سه ری لی ده شیویت.

^۱ - نه م فهرمووده یه (صحیح ه)، (بخاری: ۴۴۷۶) وه (مسلم: ۵۰/۳ نووی) گپه رایانه وه.

نه‌خۆشی و چاره‌سەر

(وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ * إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ * أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ... البقرة: ۱۳۰-۱۳۳) واتە: هه‌ركه‌سیك پشت له‌ئاینی ئیبراهیم بكات ئەوا گێله‌و توشی سه‌رلێشێویان ده‌بی‌ت ، وه‌ئێمه ئیبراهیم مان هه‌لێژاردوو له‌دونیاداو كردوو مان به‌ پێشه‌نگ و پێشه‌وا. وه‌له‌ قیامه‌تدا له‌ پیزی پیاوچاكاندا به‌ ، وه‌كاتێك خودا به‌ ئیبراهیمی فه‌رموو ملكه‌چ به‌ ، خێرا ووتی: ملكه‌چ وگوێزایه‌ ئی په‌روه‌ردگاری جیهان بووم. وه‌ ئیبراهیم به‌ه‌عقوب وه‌سێتیان بۆ نه‌وه‌كانیان كرد كه‌ خودا ئه‌م ئایینه‌ی بۆ هه‌لێژاردوون ئێوه‌ش به‌ موسڵمانێتی نه‌بی‌ت نه‌مرن. وه‌تا دوا هه‌ناسه‌تان په‌ په‌وه‌ی به‌ كتاپه‌رستی بکه‌ن. ئایا ئێوه‌ "جوله‌كه‌و گاوه‌ره‌كان" ئاماده‌ی سه‌ره‌مه‌رگی به‌ه‌عقوب بوون؟ نه‌و كاته‌ به‌كوپه‌كانی ووت: دواى مردنى من چى ده‌په‌رستن؟ هه‌موویان ووتیان: خواى تۆو باوباپیرانت ده‌په‌رستین، كه‌ خودایه‌تى تاك وته‌نهایه‌ وه‌ئێمه‌ هه‌موو ته‌سلیم وه‌فرمانبه‌ردارى ئه‌وین.

هه‌ر بۆیه‌ گه‌وره‌ترین تاوان له‌لای خودا بریتی به‌ له‌هاوبه‌شى په‌یداكردن بۆ خودای تاك وته‌نھا.

بنه‌په‌تى هاوبه‌شى دانان بۆ خودا

بنه‌په‌تى هاوبه‌شى دانان بۆ خودا بریتی به‌ له‌هاوبه‌شى له‌خۆشه‌یستیدا، هه‌روه‌كو خودا ده‌فه‌رمی‌ت: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ... البقرة: ۱۶۵) واتە: هه‌ندێك هه‌ن له‌خه‌لكی ده‌چن له‌غه‌یری خودای گه‌وره‌ هاوبه‌ش وهاوه‌لى بۆ بپیارده‌ده‌ن و به‌ئهندازه‌ی خودا

ئەوانیان خۆش دەوێت وگوێرایە ئی دەبن. بەلام براداران تەنها و بەیە کتایی خودایان خۆش دەوێت وە لە خۆشویستندا هاوبەشی بریارنادەن. جا لێردا خودای گەرە ئاماژە بەو دەکات کە هەندێک کەس لەخۆشەویستیدا هاوبەش بۆ خودا بریارە دەن. سەبارەت بە لێکدانەوێ ئەم ئایەتە ووتراوە: مەبەست لەوێ " أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ " ئەوێە لەپێشدا هەردوو لاخودایان خۆش ویستوو، بەلام دواتر پێپێک هاوبەشیان بۆ بریارداوە لەخۆشەویستیدا ، بەلام براداران لەسەر یەکتایی خودایان خۆش ویستوو.

جا خۆی گەرە سەرچەم بونەوێ بۆ ئەوێ دروست کردوو کە بەتاک و تەنهایی خودایان خۆش بویت و هاوبەشی بۆ بریارە دەن، هەر لەبەر ئەم مەبەستە یە زۆر بەتوندی پەدی ئەو کەسانە دەداتەو کە دەچن جگە لەخودا پەناوێشت و تەکا کار هەلەبژێرن ، کە دەفەر مێت: (إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ... یونس: ۳) واتە: پەروەردگاری ئێو "الله" یە کە لە شەش پۆژ زەوی و ئاسمانی هێناو تە بوون، دواتر لەسەر عەرشی مەزەت لەنگەری گرتوو ، وە هەر خۆشی پلان و بریاری هەموو شتێک دەردەکات. وە هیچ کەس نی یە تەکا روو شەفاعەت خاوەنێت بەبێ مۆلەتی ئەو ، جا ئەو پەروەردگارتانە کە وابوو بەتاکێ بیپەرستن، ئایا بیر ناکەنەو.

هەر وەها دەفەر مێت: (وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُخْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ... الأنعام: ۵۱) واتە: کەواتە بەقورئان ئەوانە ناگادار بکەرەو کە دەترسن کۆبکێنەو بۆلای پەروەردگاریان ، ئەوکاتە کەس نی یە جگە لەو پەروەردگارە پەشتیوانیان لێ بکات و کەسیش نی یە تەکا کاریان بێت، ئایا ئێتر خۆتان لە سنووری خودا ناپاریزن.

نه خوشی و چاره سهر

پاشان جهخت له سهر هه ریه که یان ده کاته وه به ته نها ده فره میت: (ام اتخذوا من دون الله شفعا قل الـو كانوا لا یملکون شیئا ولا یعقلون * قل لله الشفاعة جمیعاً... زمر: ۴۳-۴۴) واته: ئایا جگه له خودای گه وره تکاکار و شه فاعهت خوازی تریان هه لێژاردووه ، جا پێیان بلێ ئایا ئه گه ر تکاکاره کانتان هه چیان به ده ست نه بوو. ئایا عاقل نابن؟ پێیان بلێ هه موو تکاکار و شه فاعهت خوازه یه کان ته نها بۆ خودای گه وره یه .

وه ده فره میت: (من ورأیهم جهنم ولا یغنی عنهم ما کسبوا شیئاً ولا ما اتخذوا من دون الله أولیاء ولهم عذاب عظیم... الجاثیه: ۱۰) واته: له قیامه تدا دۆزه خ به دوا یانه وه یه و لێی قوتار نابن ، هه رچی یه کیان کرد بوو فریایان ناکه ویت ، وه هه موو ئه وانه یشی که له بری خودا کرد بوویانن به پال پشتهی خویان ، سزایه کی زۆرگه وره و سامناک بۆیان ئاماده یه .

جا ئه گه ر به نده کان ته نها پشت به خودا ببه ستن ، ئه و خودای گه وره ده بیتته پشت و په نایان ، به پیچه وانه ی تر که جگه له خودا پشت و په نا به که س و شتی تر ده به ستن . به لێ خالی وه رچه رخان وه لێ سووری نیوان یه کتاپه رستان و هاویه ش دانه ران لێره دایه که ته نها و ته نها خودا پشت و په نا و شه فاعهت خواز و تکاکاری پاسته قینه ی به نده کانه .

پوخته ی مه به ست:

پوخته ی به ندایه تی له وه دایه که نابیت له خۆشه و یستیدا هاو به شی و هاو هل بۆ خودا بریار بدریت . وه پاشان پێویسته خۆشه و یستیمان بۆ پیغه مبه ری خودابیت له پیش خۆمان و مال و خێل و خانه واده و . هتد . چونکه خۆشویستنی پیغه مبه ر له ته واکاری خۆشه و یستی خودا دایه . پاشان هه موو خۆشه و یستیه کمان به پێوه ری (بۆ خودا و له پێناوی خودا) دا ببیوین .

مهروه کو له (صحیحین) دا هاتوو که پیغهمبر ﷺ فرمویه تی: (ثلاث من کن فيه وجد بهن حلاوة الايمان).^۱ مهروه ها له ووته یه کی (صحیحین) دا هاتوو بهم شیوه یه: (لا يوجد حلاوة إلا من كافية ثلاث خصال: ان يكون الله ورسوله احب إليه مما سواهما، وان يجب المرء لایحبه إلا لله. وان یکره ان یرجع فی الکفر بعد اذا انقذه الله منه کما یکره ان یلقى فی النار).^۲ واته: سی شت "خه سلّه" له هر که سیکدا بیت ، نه وا چیتزی شیرینی باوه پ ده چیتزیت وه مهروه ها هاتوو بهم چه شنه ش: هیچ که سیک چیتزی شیرینی باوه پ ناچیتزیت گه ر نه م سی خه سلّه ته ی تیدا نه بیت "ده بیت خوداو پاشان پیغهمبری خودای له هه موو که سیک وشتیکی تر خوشتر بویت ، وه زوری پی ناخوش بیت ، وه هره که سیک خوشیست ته نها له بهر خودا خوشی بویت. وه زوری پی ناخوش بیت کاتیک ده بیینی که سیک واده گه پیته وه سهر بی باوه پی که پیشتر خودا پزگاری کردبوو لئی، نه وهنده ی پی ناخوش بیت وه ک بلئی خوی فری ده درپته نیو ناگره وه."

وه له (سنن) دا هاتوو که پیغهمبر ﷺ فرمویه تی: (من احب الله ، وابغض لله، واعطى لله، ومنع لله، فقد استكمل الإيمان).^۳ واته: هر که سیک ته نها له بهر خودا خه لکی خوش بویت ، وه به ته نها له بهر خودا رقی له خه لکی بیت، وه ته نها له بهر خودا شت ببه خشیت، وه ته نها له بهر خودا پیگر بیت، نه وا به پاستی بیروباوه پی ته واو پوخته .

مهروه ها له فرموده یه کی تر دا پیغهمبر ﷺ ده فرمیت: (ما تحاب رجلان فی الله الا كان افضلها اشدها حبا لصاحبه). واته: نه گه ر دوو که س له پیتناوی خودا

^۱ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، (بخاری: ۱۶) و (مسلم: ۴۳ - الايمان) گپرایانه ته وه.

^۲ - نه م فرموده یه (صحیح) ه، هه مان سهر جاوه ی پتشیو.

^۳ - نه م فرموده یه (حسن) ه، (ترمذی: ۲۵۲۱) وه (احمد: ۴۳۸/۳) وه (حاکم: ۱۶۴/۲) گپرایانه ته وه. وه (البانی) به صحیحی داوه له قه لیم. وه حافظ ذه بی (لئی بی ده نگ بوونه.

نەخشى و چارەسەر

يەكترىان خۆش ويست ، ئەوا باشتىن كەسيان ئەو يانە كەزىياتر برادەرەكەي خۆشتر بویت .

جا ئەم خۆش ويستنانە لە پىويستى وتەواو كارىەكانى خۆشەويستى خودان .

جۆرەكانى خۆشەويستى بۆ خودا

جۆرەكانى خۆشەويستى بۆ خودا دابەش دەبيت بۆ چوارچۆرى سەرەكى ، كە پىويستە جىابكرىنەو لەخۆشەويستىەكانى تر ، كەئەوانىش ئەمانەن: _

۱- خۆش ويستنى خودا:

واتە خواي گەرەت لە ھەموو شت و كەسيكى تر زىياتر خۆش بویت كە ھاوتاي نەبيت . جا بەتەنھا ئەمە مايەي پزگار بوونە لەدۆزەخ و بەدەست ھىنانى بەھەشت نى يە ، چونكە ھەريەكە لەجولەكەكان و خاچ پەرستەكانىش خودايان خۆش دەويت ، بەلام كەچى توشى سزاي دۆزەخ دەبن و لەبەھەشت بى بەش دەبن .

۲- خۆش ويستنى نەوھى كە خوداي خۆش دەويت:

واتە ئەو شتانەي كە خودا خۆشيانى دەويىن ، تۆش لەقولاي دل و دەرونتەو خۆشت بوين . جا ئەمە بنەماي سەرەكى چوونە نىو ئىسلامەو ھەدرەچوونە لەنىو بى باوھەري . ھەخۆشەويستىن كەس لاي خودا ، بەھىزترىنيانە لەم جۆرە خۆشەويستى يەدا .

۳- خۆش ويستن بۆ خودا لەپىناو خودا:

واتە ھەركەس وشتيكمان خۆش بویت تەنھا لەبەر خوداو لە پىناوي پەزامەندى خوداي گەرەدا بيت و دوور بيت لەنيازو مەبەستى تر . ھەئەمەيان لە پىويستى وتەواو كارىەكانى خۆشويستنى خودايە .

۴- خۆش ويستن لەگەل خودا:

ئەم جۆرەيان پىي دەوترىت "ھاوبەشى دانان بۆ خودا لە خۆشەويستيدا" ، واتە كەر بيتو لەگەل خوداي گەرەدا ھاوبەشمان بۆ دانا لەخۆشەويستيدا ، ھەلە

پیناوخودا نه بوو ئەو خۆشه‌ویستی یه، ئەوا هاوبه‌ش وهاوتاتان بۆ خودا بپیارداوه له خۆشه‌ویستیدا. وه‌به‌مه‌ش ده‌وتریت (المحبة الشریکة - خۆشه‌ویستی هاوبه‌شی)
۵- خۆشه‌ویستی سروشت:

که‌ئەم جۆره‌یان زۆرمه‌به‌ستمان نی یه لی‌ره‌دا باسی بکه‌ین، ئەمه‌ش به‌کورتی:
حه‌زو ئاره‌زووی مرۆڤ بۆ ئەو که‌س وشتانه‌ی که‌له‌گه‌ڵ سروشت وفی‌تره‌تی خۆیدا ده‌گونجیت، وه‌ک خۆشه‌ویستی خیزان، باوک دایک منداڵ، ئاو خواردن...هتد.

که‌ئەم جۆره‌یان ئاساییه له‌دل وده‌رونی مرۆڤدا هه‌یه، به‌مه‌رجێک ته‌شه‌نه نه‌کات و نه‌گاته ئاستی خۆشه‌ویستی خودای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ...المنافقون: ۹) واته: ئەو باوه‌پداران هه‌ول بده‌ن که‌مال و سامان و پۆله‌کانتان نه‌بنه‌هۆی ئەوه‌ی که‌له‌یادی خودا سه‌رقالتان بکه‌ن و که‌م ته‌رخه‌می بنوینن و بێ ئاگانان که‌ن.

وه‌ده‌فه‌رمیت: (رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ...النور: ۳۱) واته: پیاوانێک که‌ ستایشی خودا ده‌که‌ن، که‌هێچ کاتی‌ک بازرگانی کڕین و فرشتن سه‌رقالیان ناکات و بێ ئاگیان ناکات له‌یادی خودا.

۷- ته‌واوی خۆشه‌ویستی "الخلّة":

ئەمه‌حه‌وته‌مین دوايه‌مین پله‌ی خۆشه‌ویستی یه له‌پله‌کانی خۆشه‌ویستی که‌ پێی ده‌وتریت "ته‌واو کۆتایی خۆشه‌ویستی".

واته چیت له‌دلدا جگه‌یه‌کی تر نابێته‌وه بۆ خۆش و یستی هێچ که‌س وشتێکی تر، جگه له‌خۆشویستراوی سه‌ره‌کی نه‌بێت. وه‌به‌هێچ شیوه‌یه‌کی‌ش ئەو دلّه جینگه‌ی هاوبه‌ش وهاوتا ناکاته‌وه له‌خۆشه‌ویستیدا. ئەم پێگه‌یه تاییه‌ته به‌دۆستانی خودا که‌هر به‌که له‌پێغه‌مبه‌ران (ابراهیم و محمد) سلا و درودی خودایان له‌سه‌ر بێت. هه‌روه‌کو پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمیت: (إن الله اتخذني خليلاً كما اتخذ إبراهيم

خلیلا^۱ واته: خوای گه‌وره منی کردۆته خه‌لیلی خۆی، هه‌روه‌کو پێشتر ابراهیمی کردۆته خه‌لیلی خۆی.

هه‌روه‌ها له (صحیح) دا هاتوه‌ که پێغه‌مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: (لو کنت متخذاً من اهل الأرض خلیلاً لاتخذت ابا بکر خلیلاً، ولكن صاحبکم خلیل الله)^۲ واته: نه‌گه‌ر من له‌خه‌لکی سه‌رزه‌وی دۆست و خه‌لیلیکم هه‌لبژاردایه، نه‌وا^۳ بکر ده‌بوو، به‌لام من خه‌لیلی خودام.

وه‌له‌ فرمووده‌یه‌کی تردا ده‌فرمێت: (انی ابراً الی کال خلیل من خلته)^۴ واته: من خۆم به‌ری نه‌که‌م له‌هه‌ر خه‌لیلیک که به‌نه‌ندازه‌ی خه‌لیلی خۆشم ویستبێت. وه‌کاتی که پێغه‌مبه‌ر^۵ ابراهیم (س.خ) "حه‌زی به‌کوپی‌ک کرد، خوای گه‌وره‌ پێی به‌خشی، جا خۆشه‌ویستی نه‌و کوپه‌ به‌شی‌ک له‌دای "ابراهیمی" داگیر کرد، وه‌خوای گه‌وره‌ش نه‌م کاره‌ی پێ خۆش نه‌بوو که له‌ دای ابراهیمدا خۆشه‌ویستی‌کی تر هه‌بێت جگه‌ له‌خواد. هه‌ر بۆیه‌ له‌خه‌ودا فرمانی به‌ ابراهیم کرد که نه‌و مندا له‌ سه‌ربهره‌و بیکره‌ قۆچی قوربانی بۆ خودا. که‌نه‌مه‌ش گه‌وره‌ترین تاقی کردنه‌وه‌بوو بۆ دای ئیبراهیم (س.خ). مه‌به‌ست لی‌ره‌دا سه‌ربهرینی کوپه‌که‌ نه‌بوو، به‌لکو سه‌ربهرینی خۆشه‌ویستی نه‌و کوپه‌بوو له‌ دای هه‌زه‌تی ئیبراهیمدا. هه‌ر بۆیه‌ کاتی که ئیبراهیم ویستی کوپه‌که‌ی سه‌ربهریت. خوای گه‌وره‌ بریاری دا به‌ له‌ بری کوپه‌که‌ی مه‌پێک سه‌ربهریت و کوپه‌که‌ ده‌ربازبیت. وه‌نه‌مه‌ش بووه‌ سونه‌تیکی به‌رده‌وام...

هه‌روه‌کو هه‌میشه‌ خوای گه‌وره‌ هه‌ر بریارێکی هه‌لوه‌شاندبێته‌وه‌ به‌شی‌کی که‌می لی‌ هه‌لاکه‌ته‌وه‌. وه‌کو "هه‌یشتنه‌وه‌ی پێنج نوێژی فه‌رز له‌ بری په‌نجا نوێژی

^۱ - نه‌م فرمووده‌یه (ضعیف الأسناد)ه، پروانه (السلسلة الضعيفة)ی (البانی: ۳۰۳۴).

^۲ - نه‌م فرمووده‌یه (صحیح)ه، (بخاری: ۳۶۵۶) وه‌ (مسلم: ۱۶۵/۱ نووی).

^۳ - نه‌م فرمووده‌یه (صحیح)ه، هه‌مان سه‌رچاره‌ی پێشوو.

فرز" ، وهك هیشتنه وهی خیرو صه ده قه له کاتی ویسترا قسه له گه ل پیغه مبهردا بکریت.

له نیوان خوشه ویستی و خلیل ۱۵

هه ندیک که س پیمان وایه "خوشه ویست" پوختر و فراوانتره له "خلیل" ، وه هه روه ها ده لّین هه زه تی ابراهیم "خلیل الله" یه ، به لام محمد ﷺ خوشه ویستی خودایه "حبیب الله" یه .

به لام له راستیدا به م شیوه یه نی یه ، چونکه "خوشه ویستی" گشتی یه ، به لام "خلیل" تایبه تی یه ، وه خلیل کۆتار ته وای خوشه ویستی یه . هه روه کو پیغه مبهردا ﷺ رایگه یاندوو که خوی گه وره له گه ل ئیبراهیم دا هه لی بژاردوون به خه لیلی خوی . وه هه روه ها په دی نه وهی کردۆته وه که له سه ر زه ویدا خه لیلی هه بیّت جگه له خودا ، له گه ل نه وه شدا خوشه ویستی ده ربړیوه بۆ هه ریه که له (خاترو عایشه و ابوبکر و عمر) ﷺ .

هه روه ها خوی گه وره خوشه ویستی خوی بۆ چه ندین وچین وتویژ ده ربړیوه ، له وانه : ته وبه کاران ، چاکه خوازان ، ئارامگران... : (يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ... البقرة: ۲۲۲) .

هه روه ها گه نجی ته وبه کار خوشه ویستی خودایه ، به لام له گه ل هه موو نه مانه دا خوی گه وره خه لیلی خوی بۆ دووان ده ربړیوه که (محمد و ابراهیم) هه سلاو ودرودی خودایان له سه ر بیّت.

۱ - نهه کاتی خوی به پی دهقی نهه نایه ته فهرز بروه که ده له رمیت : (يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَاجَعْتُمْ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ تَحَوَّاتِكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ... المجادلة: ۱۲) واتسه : نهی باوه رداران کاتیک ویستان قسه یه که له گه ل پیغه مبهردا بکهن ، نهوا خیر و صه ده قه بهک نهجام بدهن که بۆ خۆتان باش و پاکره ، وه خوی گه وره لی بورده و به خشنده به.

جياوازی لەنیوان خۆشەویست و خۆشەویستین

وھەکو پێشتر ووتمان ھەمیشە مەژۆ دەست بەرداری خۆشەویستیکی بچوک دەبێت لە پێناو خۆشەویستیکی گەورەدا، وە ھەر ھەروەھا لە پێناو بە دەست ھێنانی خۆشەویستیکی گەورەدا ئامادەییە خۆی توشی ناخۆشی و مەینەتی بچوک بکات، کەوا سروشتی ژیری و عەقڵی وایە کە گەورەترین خۆشەویست ھەلبژێرێت لە بچوکترینیان، وە کەمترین و بچوکترین ناپەحەتی ھەلبژێرێت لە گەورەترین و زۆرترینیان. وە ئەم کارە پێویستی بە دووبەنەمای گەورە ھەیە:—

(ھێزی ھەست کردن وزانین، ئازایەتی دل). واتە پێویستە مەژۆ ھەست بە باشترین و گەورەترین خۆشەویستەکانی بکات، بۆیرو ئازابێت بتوانێت ھەلبژاردن ئەنجام بدات لەم بوارەدا. بەلام ئەگەر بە پێچەوانەی ئەمەوێ کرا، ئەوا لاوازیان لە بوارە ھەست کردن وزانینە، یاخود دلی ئازاو بۆیرونی یە ناتوانێت لە ژێر کاریگەری دەرون دەربچێت.

زۆریک لەخەڵکی گێڕۆدەیی ئەم دەردە بوونە و ھەزۆنارە زووھەکانی زالە بەسەر ژێرو باوە پێاندا، باشە و خراپەیان لەم پوانگە یەو دەپێون، تەنانەت ھەندیک جار پزیشکەکان ئاگاداری ھەندێ کاری دەکەن و ھەوێکی زیان بەخشە، کەچی نەخۆشە خۆی ناگرتێت و دەرونی زالەو ئەنجامی دەدات. زۆریک لەو کەسانەی دلیان نەخۆشە، گویئ بەسەلامەتی دلیان نادەن و ھەمیشە ھەزۆنارە زووھەکانیان تێردەکەن و ھەرچەندە زیان بەخش بێت بۆیان.

پوختەیی شەپ و چاکە:

پوختەیی شەپ لەلاوازی و بێ ھێزی ھەست و ئیدراک و دەرون نزمی دایە. وە پوختەیی چاکەش لە بەھێزی ھەست و ئیدراک و شکۆمەندی دەرون دایە.

کەواتە خۆشەویستی و ئیرادە بنەپەت و بزۆینەری ھەموو کاریکەن. ھەر ھەروەھا پق و کینە و ناخەزی بنەپەت و دەست بەرداری ھەموو کاریکەن. جا ئەم دووھیزە مەزنە

له دلدان ، وه سه رچاوه ی چهرمه سری وبه خته وه ری دلن. وه پالنه ری هه موو کاریکی ئاره زومهن دانه بریتی به له خو شه ویستی وئیراده. وه ئه نجام دانه که شی ده که پیتته وه بۆ لاوازی له یه کی له و دوپالنه ره سه ره کی به ، که هه ندی جار بق وکینه وناحه زی ده گریتته وه. جائه مه بنه پته تی فه رمان کردن وپگرتنه ، پاداشت و سزایه .

جا لیته دا وه لامی نه و پرسیاره پوون ده پیتته وه که "ئایا ده ست به ردار بوون له کاریک" فه رمانیکی وجودی به ؟ یاخود عه ده می به ؟

پوخته که ی: لیته دا دووبه شه :

ده ست به رداربوونیك ده که پیتته وه بۆ نه بوونی هۆکاری کاره که له "ئیراده و خو شه ویستی" که به مه یان ده وتریت "عه ده می- نه بوونی".

وه ده ست به رداربوونیك ده که پیتته وه بۆ بوونی پگرتنه که له "بق وکینه و ناحه زی" که به مه یان ده وتریت "وجودی- بوونی".

هه وئی خه لکی بۆ به ده ست هیئانی به رژه وه ندی و دوور که و تنه وه له

زه ره ره مه ندی به

بی گومان مرۆ هه می شه له هه موو و ته وکردار ئه نجام دانیکدا، ته نانه ت له دوور که و تنه وه و ده ست به رداربوونی هه رکاریکدا، مه به سستی سه ره کی به ده ست هیئانی به رژه وه ندی و دوور که و تنه وه له زه ره ره مه ندی به .

ئه مه پتیه ری هه موو خاوه ن ژیری به که له ژياندا، به لام مه خابن زۆریك له خه لکی له م پتیه ره دا توشی شیوان ولی تیکچوون هاتوون. کاتیک که ئاماده ن له پیناوی به ده ست هیئانی به رژه وه ندی به کی که م وچیزیک کاتی خویان توشی چهرمه سه ری و سزاوئه شکه نه به یه کی زۆره نه بپاو ده که ن وه تووشی زیانی هه می شه یی ده بن. هه ربۆیه ده بینین که سانیک زۆر له به ر چیژ و خوشیه کاتی

نەخشى و چارەسەر

يەكەنى ئەم دونيا يە ژيانى ھەتايە تايى قىامت دەدۆپىنن و لە دواپۇژدا سزايەكى
بى شومار چاۋەپوانيان دەكات.

ھەندىك لە زانا يان دەلەين: زۆر ورد بوومە ھە لە ھالى ژىرمەندان ھۆشياران ، دەبىنم
ھەر ھەمويان لە ھەولە دوورخستە ھەي ناپە ھەتى و غەم و پەژارەن لە سەر دەرون.
جا ھەريەكە و بەرپەگەيەك، ھەيە لەرپەگەي خوارەن و خوارەن ھە، يان بازەرگەنى، يان
بە پەرۋە ھە ھاوسەرگەرى، ياخود بەگەي گرتەن لە گۆرانى خۆش يان بەكات بەسەر
بەردن بە يارى يە ھە...

منىش ووت: راستە ئەمە تاكە مەبەستى سەرەكى ژىرو ھۆشيارانە ، بەلام ھەموو
رپەگەيەك لەو رپەگەيانە نامان گەيەننە جىي مەبەست، بگرە ھەندىكيان تەواو
پىچەوانە و دىژى ئەم مەبەستەيە ، ھەبەلاي مەنە ھە تاكە رپەگەيەك بۆ بەدەست
ھەنەنى ئەم مەبەستە ، تەنھا پووكردنە خۆي گەورەيە و بەدەست ھەنەنى
رەزامەندى ئەمە، جا ھەر كەسك ئەم رپەگەيە بگرىتە بەر ئەم دۇنيا بىت
سەرفرازى دونيا و قىامت بەدەست دەھەننەت.

بەشەگەنى خۆشويستراو "المحبوب"

خۆشويستراو "المحبوب": دەبىتە دووچۆرە ھە:

۱- خۆشويستراو بۆ خۆدى خۆي.

۲- خۆشويستراو بە ھۆي كەسى ترە ھە.

۱- خۆشويستراو بۆ خۆدى خۆي:

واتە خۆش ويستنى كەسك تەنھا لەبەر خۆدى خۆي كە شاھەن وشايەستەي
خۆشەويستى يە . كە ئەمەش بەتەنھا خۆي گەورە دەگرىتە ھەكە دورە لە ھەموو
كەم و كۆپى و كورتىەك، كە مال و تەواو لە ھەموو روويەكە ھە.

۲- خۆشويستراو بە ھۆي كەسكە ھە:

واته خۆش ویستنی که سیک یان شتیک له بهر خودی خۆی نا ، به لکو له بهر هۆکاری تر خۆشویسترا بیت ، وه جگه له خۆش ویستنی خوای گه وره سه رجه م خۆشویستراوه کانی تر به هۆی خوداوه خۆشویستراون ، وه هه ر له ئه وه وه خۆشویستراوه که یان سه رچاوه ده گریت. وه ک خۆشویستنی پیتغه مبه ران، فریشته کان.. هتد.

که واته لی ره دا جگه له خودا هه موو خۆشویستراوه کانی تر شایه نی خۆش ویستن وپق لی بوونه ون له یه ک کاتدا. بۆ نمونه گه ر که سیک رقی له و شتانه بوو که خودا خۆشی ده وین، بۆمان ده رده که ویت که تا چ ئه ندازه یه ک خۆشویستراوه کانی تری لایه سه نده ودژایه تی خودا ده کات، وه به پیتچه وانه وه که سیک که خودا هه رشتیکی خۆش بویت ، ئه ویش هه مان شتی خۆش ده ویت وه بۆمان ده رده که ویت که چه ند پشتیوانی له خودای گه وره ده کات.

جا پتویسته ده ست به م پتوه ره وه بگرین ، تابزانین چه ند ئیمه موالات وپشتیوانیمان هه یه بۆ خوای گه وره ، چونکه ولایه ت واته خۆش ویستنی ئه و شتانه ی که خودا خۆشی ده وین ، وه هه ره ها پق لی بوونه وه له و شتانه ی که خودا رقی لی ده بیته وه. جا ئه مه په یوه ندی به زۆری نویت وپۆژوه وه نی یه و ئه مه تایبه ته به دل.

جۆره کانی خۆشه ویستی به هۆی که سانی تره وه: _

یه که م: هه رله گه ل به ده ست خستنی دا هه ست به چیتو خۆشی ده کریت. دووه م: ئه و جۆره یه که ئازارو زیان به خشه ، به لام خۆی ده گریت تا ده یگه یه نیته خۆشویستراوه که ی.

هه ره کو خوای گه وره ده فه رمیت: (کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ کُرَّةُ لُکُمْ وَعَسَى أَنْ تَکْرَهُوا شَیْئًا وَهُوَ خَیْرٌ لَّکُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَیْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّکُمْ وَاللَّهُ یَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ... البقرة: ۲۱۷) واته: خوای گه وره کوشتاری له سه ر پتویست کردن

نەخشى و چارەسەر

مەرچەندە لەسەر دلتان ناخۆشە، بەلام دوورنى يەشتىكتان پى ناخۆش بىت، بەلام لەپاستىدا خىرى تىدايە بۆتان. وە دوورنى يەشتىكتان پى ناخۆش بىت، بەلام لەپاستى خراپە بىت بۆتان، وە تەنھا خۆى گەرە زاناو داناىە و ئىو نايزانن. جا لىرەدا كوشتارىيان پى ناخۆشە، بەلام باشتەرە بۆيان چونكە دەيان گەيەنئە پەزەمانەندى خۆشەويست. مەرەها دەرونى مەزە ئارەزووى پشوو و خۆشگوزەرانى و ئارەزووبازى دەكات، ئەمە خۆى خۆشە بەلام زۆر خراپە، چونكە دەبىتە مايەى لە دەست دانى پەزەمانەندى خۆشەويست.

جا كەسى ژىرو مۆشيار دووربىنانە لەشتەكان دەكۆلئە وە هىچ كاتىك خۆشى يەكى مەيشەيى ناكاتە قوربانى خۆشەيەكى كاتى. جا حالەتەكان چوار جۆرن: _

۱- خۆشويستراوىك بەمان گەيەنئە بەخۆشەويستراو.

۲- ناخۆشى يەك دەمان گەيەنئە بە ناخۆشى.

۳- ناخۆشى يەك دەمان گەيەنئە بەخۆشەويستراو.

۴- وەخۆشويستراوىك دەمانگەيەنئە بە ناخۆشى.

۱- خۆشويستراوىك بەمانگەيەنئە بەخۆشويستراو:

ئەم جۆرەيان لە مەردوولاه خىرو چاكەيە و پىويستى بە ئەنجام دانەيە.

۲- ناخۆشى يەك دەمان گەيەنئە بە ناخۆشى.

ئەم جۆرەيان لە مەردوولاه خراپە و پىويستە دەستى لى مەلگىرين ولىي دوربەگەوينە وە.

پاشان دووبەشەكەى تر ماوە كە برىتين لە: _

۳- ناخۆشى يەك دەمان گەيەنئە خۆشەويستراو:

۴- خۆشويستراوىك دەمان گەيەنئە بە ناخۆشى:

جا مرقۇلە دونیادا ھەمیشە لەنڧوان ئەم دووانە یاندا کیشمە کیش دەکات، جارێک بەم لاو جارێک بەولا دەکەوێت، مرقۇفی ھۆشیارو ژیر و باوە پدار بەلای ئەوایاندا دەپوات کە لەکۆتایدا دەگات بە خۆشەویستراوەکە و خێروچاکە ھەمیشەیی دەست گیر دەبێت، بەلام مرقۇفێک ھەزو ئارەزوو و دەروون پێشەوایەتی بکات ئەوا بەلای خۆشە کاتیە کەدا دەچێت و سەرئەنجام وزەرەرمەند دەبێت.

خۆشەویستی بنەپەرتی خواپەرستی یە

جا ئەگەر خۆشەویستی بنەپەرتی ھەموو کارێکی ھەق وپراستی بێت، ئەوا خۆشەویستی خوداو پێغەمبەرەکە ی بنەغە و بنەمای ھەموو کارێکی ئاینی یە، جا بنەمای ھەموو کارێکی ئاینی بریتی یە لە خۆشویستنی خوداو پێغەمبەری خودا. وە بنەمای ھەموو ووتە یەکی ئاینی بریتی یە لە بەپراست و دروست زانینی خوداو پێغەمبەری خودا.

جا ھەر ویست و ئیرادە یە ک پێگری کرد لە دەربڕینی تەواوی خۆشەویستی بۆ خودا، وە ھەر وەھا ھەر گومانێک پێگری کرد لە بەپراست زانینی خودا، ئەوا زەرەرمەندە بە بنەپەرتی باوە پ لاوازی دەکات. جا ئەگەر لەو حالە تەو تەشەنە ی کرد و گەشتە ئاستی خۆش نەویستنی خودا و بەپراست نە زانینی پێغەمبەرەکە ی، ئەوا دەبێتە کافرو گومراو ھاوبەش بپاردر.

لە پێداویستییەکانی خۆش ویستنی خودا:

دۆستایەتی و دژایەتی کردن

واتە پێداویستییەکانی خۆش ویستنی خودا بریتی یە لە دۆستایەتی و پشتیوانی کردنی خۆشەویستانی خودا، دژایەتی کردنی ناھەزان و دوژمنانی خودا. وە ئەم دووکارە دژاودێری یە کترن، واتە دۆستایەتی خۆشەویستانی خودا نا کرێت ھەتا کو دژایەتی ناھەزانی خودا نەکەیت. ھەر وە کو خوای گەرە سەبارەت بە پێشەوای خۆشەویستمان باس دەکات، ابراھیم کە پوودە کاتە گە لەکە ی دەلێت: (قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ

نه خوشی و چاره سهر

مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ * أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ * فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبُّ الْعَالَمِينَ... (الشعراء: ۷۵-۷۷) واته: ابراهيم پيتان - هلئت: ثايا ئيوه نابينن چي ده په رستن؟ "كه ي ئه م شتانه شايه ني په رستنن" به پاستي ئيوه و باوبا پيرانتا به هله دا چوون. نه وانه ي ئيوه ده يان په رستن به دلنيايييه وه دوزمني منن و وه به دوزمني خوميان ده زانم ، جگه له په روه ردگاري جيهان نه بيت كه به ته نها شه ياني په رسته نه.

جا نه م دژايه تي كړنه ي ابراهيم (س.خ) نذر پيوسته بو به جي گه ياندني دوستايه تي بو خدا. هر نه م هه لوسته جوانانه بوو كه خوي گه وړه ده يان كاته پيشه ننگ ودا و امان لي ده كات كه شوپنيان بكه وين كه ده فهرميټ: (قَدْ كَأْتِ لَكُمْ أَسْوَأُ حَسَنَةً فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ... (المتحنة: ۴) واته: به پاستي ئيوه له "ابراهيم وشوين كه وتواني" باشترين پيشه ننگان هه يه، كه كاتي پويان كړه گه له كه يان ووتيان: ئيمه به رين له ئيوه وله وشتانه ش كه له جياتي خدا ده يان په رستن ، ئيمه باوه پمان به و ثانيه ي ئيوه ني يه. ئيتر دوزمنايه تي وپقه به رايه تي له نيوانمان به رپابوو تا نه وكاته ي ده گه پينه وه و باوه ر به خوي تاك و ته نها ده مينين.

هه روه ها ده فهرميټ: (وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ * إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ... (الزخرف: ۲۶-۲۷) واته: ابراهيم پوي كړه گه له كه ي و باوكي پتي ووتن: من به ريم له وشتانه ي كه ده په رستن ، ته نها خوي گه وړه نه بيت كه مني به ديهيټاوه وپنم ايم ده كات ، دواتر نه و وشه يه ي "به كته په رسته ي" هيشته وه بو هوز وگه لاني دوي خوي بو نه وه ي بگه پينه وه سهر پيگه ي پاست.

لا إله إلا الله... ئەو ووشەیه بوو که ئیبراهیم بۆ ھۆزەکە ی بە جی هیشت

واتە ئیبراهیم جگە لە پەرستنی خودای تاقانە دژایەتی سەرچەم پەرستراوەکانی دەکرد، وەسیەت و پەیمانیک بۆ ھۆز و گەلەکە ی و سەرچەم پێغەمبەران ی پاش خۆ ی بە جیھیشت کە درێژە بە کاروانی یەکتا پەرستی بدەن ، کەئەو وەسیەت و ووشە یە بریتی یە لە "لا إله إلا الله".

ئەمە ووشە یە کە سەرچەم بونە وەری لە سەر دامە زراوە ، وەژیانی پێ ھاتوو تە کایە وە ، وە قیبلە ی لە سەر دروست کراوە ، وەئەو ووشە یە ی کە خوین و مال و گیانی پێ دە پارێزێت ، بە ختە وەری و سەر شوێری سەرچەم مرقایە تی لە سەر بە ندە ، بە ھەشت و خۆشیە کان و دۆزە خ و ناخۆشیە کان ی لە سەر بنیات نراوە ، کە مایە ی خۆش گوزە رانی ھەتا ھەتای بە ندە کانە ، کۆلە کە ی سەرچەم ئاین و خواناسانە . (من قال لا إله إلا الله دخل الجنة)^۱ واتە : ھەرکە سێک دوا ووشە ی "لا إله إلا الله" بێت دە چێتە دە چێتە بە ھەشتە وە .

روح ونھینی ئەم ووشە یە

واتە بە تاک زانینی پەر وەردگار و بە پیرۆز پارگرتنی ناو و ئاکارە جوانە کانی تی ، بەرز پارگرتنی پە یامە کە یە تی و ترس و تکاردن لێ ی ، واتە پشت پێ بە ستن و پووتی کردن و گە پانە وە بۆ لای ئە وزاتە ، وە خۆش ویستن و دژایە تی کردنی غەیری ئە وە . بە تەنھا ترسان لە ئە و وگۆی نە دان بە سەرچەم کەسانی تر ، سوژدە بردن و قوربانی دان و ملکە چی کردن و بە راست زانین و ھانا و ھاوار بۆ کردن و پە ناپی گرتن و تەنھا و تەنھا بۆ ئە وزاتە پیرۆزە .

کە ھەر ھەمووی لە پوختە ی یە ک ووشە دا کۆ دە بێتە وە ، کە ئە ویش ھیچ پەرستراویک نی یە بە راستی شایە نی پەرستن و خوا یە تی بێت ، تەنھا "الله" نە بێت .

^۱ - ئەم فەرموودە یە (صحیح) ۵، (احمد: ۲۳۳/۵ - ۲۴۷) وە (حاکم: ۳۵۱/۱) گێڕایانە تە وە .

هر له بهر گرنگی و پوپوختی و واتا جوانه کانیټی ، نه وکسه سی ئه م گه واهیه وشایه تی یه بدات وکاری پی بکات ، جهسته ی قه ده غه کراوه له وه ی که ناگر بیسوتینیت. ههروه ها خوای گه وره ده فهرمیت: (وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ... المعارج: ۳۳) واته: کار به ناوه پۆکی ئه م شایه تیه بکه ن به نهیټی وناشکرا له جهسته و دل وده روند.

جا خه لکانیکی ژور هه یه شایه تیه که یان مردو وپی گیانه ، وه هه یه شایه تیه که ی نوستوه ، نه گه ر به ناگابیتته وه وه یان نا ، وه هه یائنه شایه تیه که ی پاکشاوه ، وه هه مانیشه شایه تیه که ی ئاماده و پاوه ستاوه هه میسه له سه ر پیی یه ، نمونه ی ئه م شایه تیه هاوشیوه ی گیانه بۆ جهسته . که سی واما ن هه یه پوچی مردوه ، وه هه یه پوچی نه خوشه و نزیکه له مردنه وه ، وه پوچی واما ن هه یه خه ریکه به ناگادیته وه ، به لام پوچی واشمان هه یه دروست وپوخته بزویټنه ری جهسته یه و کاری خۆی ده کات.

وه له فهرموده ی (صحیح) دا هاتوه که پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (إني لأعلم كلمة لا يقولها عبد عند الموت إلا وجدت روحه لها روحاً) واته: من وشه یه ک ده زانم گه ر مرۆف له سه ره مه رگیشدا بیلټ ، نه و پوچی زیندوو ده بیته وه . واته ژیا نی پوچ به نده به و وشه سه رسوپټنه ره وه ، ههروه کو چۆن ژیا نی جهسته به نده به پوچه وه .

ژیا نی به خته وه ی له دونیا و قیامه تدا

هر که سیک له م ژیا نه دا بۆ ئه م وشه پرشنگداره بژټ و وه تی بکۆشیت و بمرټ ، نه و ژیا نی به خته وه ری هه میسه یی له قیامه تدا به ده ست ده هیټنیت: (وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ * فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ... النازعات: ۴۰ -

^۱ - نه م فهرموده یه (حسن)ه ، (احمد: ۳۷/۱) وه (ابن ماجه: ۳۷۹۵) وه (البانی) له (صحیح جامع) دا هیتا وټی.

(٤١) واتە: ھەرکەسی لەخوای خوێ بترسیت و بەپاستی ملکه چی بکات، وەرپێگری لەسەرکەشی دەروون بکات، ئەوا لەقیامەتدا پاداشتی بەهەشتی بەرینه بە بەختەوهری تێیدا دەژیت.

و لە ژیا نی ئەم دونیا یە دا لە بەهەشتی گەپان و پشکنین و دۆزینەوهری پاستی و حەق و دادپەر و هریدا ژیاو، بەهەشتی تامەزێوی بۆ دیداری پاستەقینە ی خوای گەورە ژیا ن لە ژێر سایە ی پەزمامە ندیدا. ئەمە سروشتی سەرەتای ھەموو خوێشی یە کە لە ژیا ندا، کە پێشەکی یە کە ی بە ھەول و ماندوو بوون و شە و نخوونی و ئارامگرتن دەست پێ دەکات و لە کۆتایدا بەختەوهری بە دەست دەھێنیت.

ھەرچە ندە خوانە ناسان لە خوێشەکانی ژیا ندابن، بەلام ژیا نیان بێ ئامانج و بێ ئاکام و بێ مەبەستە. (مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنشَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً... النحل: ٩٧) واتە: ھەرکەسێک کاری چاکەخوای بکات و بپرواداریت ئەوا ژیا نیکی پێ بەختەوهری پێ دەبەخشین.

و بەختەوهری ژیا ن بریتی یە لە بەهەشتی دنیا: (فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا... النعام: ١٢٥) واتە: ھەر کەسێک خوای گەورە بپەویت ھیدایەتی بدات، ئەوا سینە ی ساف و پاک و ئامادە دەکات بۆ ئیسلام، ئەو کە سەش خوای گەورە بپەویت گومرایی بکات، ئەوا دایە دەگوشیت و سنگی توند دەکات و ھەناسە ی سوار دەبیت، ھەر وەکو بلیت بۆ ئاسمان بەرز بکێتەو.

مروێی پروادار ھەمیشە دەرونی ئارام و دل و دەرونی پاک و بیرتیز و گەش بینە وەچاکە خواز و دلنیا یە، ئەمەش ھۆکارەکانی بەختەوهری ئەم دونیا یە، کە پە یوھندی ھەمیشە یی بەخوداوە ھە یە و ساتیکیش لێ ی بێ ئاگانابیت، جا پێغەمبەر ﷺ دەفرمیت: (إذا مررتم برياض الجنة فارتعوا، قالوا: وما رياض

نه خوشی و چاره سهر

الجنة؟ قال ﷺ: حلق الذكر^۱ واته: نه گهر گه یشتن به باخچه کانی به هشت به شی خوتان به رن، ووتیان: نهی پیغه مبهری خودا کامه باخچه کانی به هشت به پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: کۆره کانی یادی خودایه.

هر وهما ده فهرمیت: (ما بین بیته ومنبری روضة من ریاض الجنة)^۲ واته: له نیوان ماله که م بلنگوی مزگه و ته که مدا، باخچه یه که له باخچه کانی به هشت. هر وهما کاتیک لیان پرسى که بۆچی هه میسه به رده وام ده بیت له پۆژو و گرتن و نان وئاونه خواردن. پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: (إني لست كهيتككم، إني اظل عند ربي يعطيني ويسقيني)^۳ واته: من وهك ئیوه نیم، من لای خوی خۆم ده میتنه وه، نه و خواردن و خواردنه وه م پی ده به خشیت. لی ردها پیغه مبهر ﷺ مه به سستی نه وه یه مانه وهی له یادی زیکری خودای خۆی برسیتی و تونیتی ناهیت، و نه م کاره ته نها تاییه ته به پیغه مبهری خودا، وهك خۆی فهرمووی، بۆ که سیت نى یه.

ژیانی راسته قینه، ژیا نه له گه ل خودا

نه م ژیا نه نهی نی یه کی گه وره یه، به خته وهری تیدا نه و نیچیره پاونه کراوه یه که سه رجه م مرقایه تی به دوایدا و تان. به خته وهری هه میسه یی له ناسین و دۆزینه وهی حق و راستی دایه، که به و پی یه له سه رجه م نهی نی یه کانی ژیا ن ده گه یت. ناسین و ژیا ن له گه ل به دیهینه ری نه م بونه وه رو پیکه ری سه رجه م بریاره کانی، گه وره ترین ده سته کوه وئا مانجه مرقه پیی بگات.

^۱ - نه م فهرمووده یه (ضعیف الأسناد)، (ترمذی: ۳۵۰۹) و (احمد: ۱۵۰/۳) وه پروانه (السلسلة الضعيفة) ی (البانی: ۱۱۵۰).

^۲ - نه م فهرمووده یه (صحیح)، (بخاری: ۱۱۹۵) وه (مسلم: ۱۳۹۱) گێر ایانه ته وه.

^۳ - نه م فهرمووده یه (صحیح)، (بخاری: ۱۹۶۴) وه (مسلم: ۲۱۱/۷ نووی) گێر ایانه ته وه.

هەر شتیك لەم ژيانەدا گرنگ و جیئى بايەخ بێت ، لە دەست دانى زەحمەت دەبێت. وەهیچ شتیك نى یە جیئى بايەخ و گرنگ بێت بۆ مڕۆڤ جگە لە ژيان لە ژێر سایەى پەحمەت و میهرەبانى خودای گەورەدا ، كە بە دیهێنەرى هەموو بونە وەرە ژيانە .

ئەمە بە ختە وەرى پاستە قینە یە ، بە لە دەست دانى ئەم راستى یە مڕۆڤ سەرگەردان و بى ھودە و بى ئامانج دەبێت و وەهیچ واتایەك بۆ ژيان و بەختە وەرى نامیڤیتە وە و بە ھاوشیۆەى سەرخۆشیكى بى چارەى لى دیت ، كە هەمیشە بى ئاگایە لە راستى یەكانى ژيان ، كاتیك كە ھۆش دەكاتە وە قیامەتى بەسەردا ھاتوو و پاستیەكان دەردەكەون ، ئەوساتە توشى سزاو ئەشكەنجەى ھەتاھەتای دەبێت. ئازارى دەرونى ولە دەست چوون و بە فیرۆچوونى ژيانى شالۆى بۆ دەھینیت وە لە پەل و پۆى دەخەن. كە سەرقالى دونیایەكى بى ئەنجام بوو ، قیامەت و خواناسى لە دەست داو . جالیڤەدا پێویستە مڕۆڤ پێش گەشتنى بەم دیمەنە جەرگ بپارە زوو بێتە وە ئاگا و فریای ژيانى خۆى بكەوێت ، گەورەترین حەق و راستى بناسیت لە ژێر سایەیدا بە كامەرانی بژیت .

وہلہ (اثر) یكى خوابی ھاتووہ : (ابن آدم خلقتك لعبادتي فلا تلعب، وتكفلت برزقك فلا تتعب، ابن آدم، اطلبني تجدني، فإن وجدتني وجدت كل شيء ، وإن فاتك فاتك كل شيء ، وانا أحب إليك من كل شيء) واتە : ئەى ئادەمیزاد . من تۆم بۆخودا پەرسى دروست کردوو ، یارى مەکە . پزق و پۆزیم بۆدایین کردووی ، بە شوینی دا ماندوو مەبە . ئەى ئادەمیزاد ئەگەر بە شوینمدا بگەڕیت دەمدۆزیتە وە ، ئەوساتە ھەموو شتیك دەدۆزیتە وە ، وە ئەگەر دۆزینە وەى من لە دەست چوو ، ئەوا ھەموو شتیكت لە دەست دەچیت ، وە باش بزانی من لە ھەموو شتیك باشترم بۆتۆ .

لە بنەرەتدا خۆشەويستی تەنھا شایەنى خودای گەرەيه

وەك پيشتەر باسماڻ كرد خۆشەويستی ناويكى گشتگيرە وچەندىڻ جۆر ناوى لە ژيەردا كۆدەبيەتەو. جا جۆرە بە نرخ و بەهاكانى خۆشەويستی تەنھا شايستە وشايەنى خودای گەرەيه و بۆكەس وشى تر دەست نادات، وەك پەرستىڻ وگەر پانەو... هتد. تەنھا بۆ خۆى بەكار دەهينريەت، كە دەفەر مەيت: (يَا أَيُّهَا اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ... المائدة: ۵۳) واتە: خۆى گەرەيه پيپريكى تر دەهينريەت سەر شانۆى ژيان، كە بە تەنھا خۆى گەرەيه يان زۆر خۆش دەويەت، وە خوايش ئەوانى خۆش دەويەت.

و هەر وەها دەفەر مەيت: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ... البقرة: ۱۶۵) واتە: هەندى كەس دەچن هاوشيوەو هاوەل بۆ خودا بپيار دەدەن و بە ئەندازەى خودا خۆشيان دەويەت، بە ولام باوە پداران خودايان لە هەموو كەس زياتر خۆش دەويەت بە ئەندازەى كى يە كجار زۆر.

ناپەسەندترين جۆرى خۆشەويستی:

ئەو جۆرە خۆشەويستی يە كە كەسيكى تەرت بە ئەندازەى خودای گەرەيه خۆش بویت، واتە يەكسانى ئەنجام بە دەيت لە خۆشويستنياندا.

پەسەندترين جۆرى خۆشەويستی:

ئەو خۆشەويستی يە يە كە بە تەك و تەنھا خۆى گەرەيه خۆش بویت، و ئەو شتانەشت خۆش بویت كە خودا خۆشى دەويەت. ئەمە بنەماى هەموو خۆش گوزەرانيە كە لە هەردوو دونيادا، وە تەكە هۆكاري پرگار بوونە. بە پيچەوانەو خۆشەويستی هاوبەشى مايەى سەرگەردانى و تياچوونە.

قورئان فەرمان بەم خۆشەويستی يە دەكات:

قورئانی پیرۆز زۆر به وردی باس له هەردوو جۆره کهی خوشه ویستی دهکات و نمونهو چیرۆکی له سەر دههینیتتهوه ، ههروهها سیفات و ئاکاری هەردووکیان دهخاته پوو، پاشه پۆزی ههیه که یان دهست نیشان دهکات له دونیاو قیامهت و بهرزه خدا. وه سه رجهم بپاریو فرمانه کانی هانی خوشویستنی پاک و پوخت ده دات تهنها بۆ خوای گه و ره و به دور گرتن له هاو بهشی بپاریدان بۆی.

خوشه ویستی بنه پهرتی بانگه وازی سه رجهم پیغه مبه رهانه: سه رجهم بانگه وازیان بۆ یکتا په رستی خودای گه و ره کردووه که بریتی یه (له ته وای ملکچهی) بۆ خودا. وه خو پاراستن له سنووره کانی گوێ پرایه لی کردنیتی.

وه له (صحیحین) دا هاتوو له فرموده ی "انس ﷺ" که پیغه مبه ره ﷺ فرموویه تی: (والذي نفسي بيده لا يؤمن احدكم حتى اكون احب اليه من ولده ، و والده والناس اجمعين) ^١ واته: سویند بیّت به وکه سه ی گیانی منی به دهسته ، هیچ کام له ئیوه باوه پتان ته وای دامه زراو نی یه ، گهر من تان له خۆتان ومن دالّ وداک و باوکتان و سه رجهم خه لکی خوشتر نه ویت.

وه له (صحیح البخاری) دا هاتوو که عومهری کورپی خه تاب ده لیت: والله ی پیغه مبه ر من قوم له هه موو که س زیاتر خوش ده ویت ، ته نها له خۆم نه بیّت. پیغه مبه ره ﷺ ده فرمیت: (لا یا عمر حتى اكون احب إليك من نفسك) واته: نابی ئه ی عومهر ده بیّت منت له خۆت زیاتر خوش بویت. عومهری کورپی خه تاب ده لیت: سویند به وکه سه ی که تۆی به حق و پاستی په وانه کردووه من قوم له خۆیشم زیاتر خوش ده ویت. پیغه مبه ره ﷺ ده فرمیت: (الآن یا عمر) واته: ئیستا باوه پت ته وایه ئه ی عومهر. ^٢

^١ - ئهم فرموده یه (صحیح)ه، (بخاری: ١٥٠) و (مسلم: ١٨/٢ نووی) گێڕایانه ته وه.

^٢ - ئهم فرموده یه (صحیح)ه، پیشتر باسمان کردووه.

جا ئەمە پلەو پایەى پىغەمبەرى خەودا بىت كە پىويست كات لەخۆت و مال
ومندال و سەرچەم كەس و كار زياتر خۆشت بویت، ئەى دەبىت خۆش ويستنى
خودا چۆن بىت؟ بەلكو خۆشويستنى خودا پىويستە لەسەرووى ھەموو
خۆشەويستەكانەوہ بىت ،بەبى ھاوبەشى وھاوہل بپياردان بۆى، وەبەتەواوى
خۆشەويستى وگوپراپەلى بۆى ،كەنا بىت ھەچ كەس وشتىك ھاوبەشى بكات.

خۆشەويستى بنەماو بزوينەرى ھەموو كارو جولەيە لە جىھاندا

سەرچەم جولە كارەكانى جىھان و بوونەوہر ،بنەپەتى دەگەپىتەوہ بۆ
خۆشەويستى، چونكە سەرچەم جولەكانى بوونەوہر بەگشتى سى جۆرە: _

۱. جولە خۆويستىيەكان "الاختيارية والارادية".

۲. جولە خۆنەويستىيەكان "القسرية".

۳. جولە سەروشتىيەكان "الطبيعية".

۱- جولە سەروشتىيەكان "الطبيعية".

بنەپەتى جولەى مەزۇ و بوونەوہر بەگشتى برىتى يە لە سەقامگىرى وچەق
بەستوى پاوہستان ونەجولان. وەكاتىك لەچەقى پاوہستاوى سەروشتى خۆى
دەترازىت ئەوا پىتى دەوترىت "جولە".

جا ھەر بەھوى ئەو جولەيەوہ دەبىت كاتىك دەيەوېت بگەپىتەوہ بۆ دۆخى
سەروشتى چەق بەستوى خۆى. بەمە دەوترىت "جولە سەروشتى يەكان".

۲- جولە خۆويستىيەكان "الاختيارية والارادية".

برىتى يە لەجولەوكارىك كە خۆويستەنەو مەبەست دارانە بە ويست وئىرادەى
خۆت ئەنجامى دەدەيت.

۳- جولە خۆنەويستىيەكان "القسرية".

بریتی یه له وچوله وکارانه ی که به بی ویستی خۆت ،له ژیر فشارو پالنه ری تردا
ئه نجامی ده دیت .

پوخته ی باب ته که :

هه رکارو چوله یه که هه ست پی کرد ،پیی ده وتریت خۆویستی . وه هه رکارو
چوله یه کیش هه ست پی نه کرد ، ئه واکه رگه رانه وه بیته بۆ دۆخی پیشتر پیی
ده وتریت "سروشتی" ، وه ئه گه ر هه ست پی نه کردن وگه رانه وه ش نه بوو ئه واکه
پیی ده وتریت "خۆنه ویستی" .

جا پاش سه لماندنێ ئه م راستیان ماوه ته وه بلین:

سه رجه م چوله وکاری بونه وه ر وپیکهاته کانی ،وردو درشت له ئاسمانه کان
وهه ساره و ئه ستیره ...هتد . هه روه ها بالنده و پروه ک و،دابارین و...هتد . هه موو
ئه م چوله وکارانه له لایه ن فریشته کانی خوداوه ئه نجام ده درین، که تایبه ت
کراون بۆ ئه م مه به سه ته .

وه ده قی زۆری قورئان و فه رمووده مان هه یه له سه ر راستی ئه م باب ته نه ،
وه باوه ره یێنان به م راستیه له پێداویسته یه کانی باوه ری راست و دروسته .
جاده به ش بوونی فریشته کان به سه ر کارو چوله ی بونه وه ر پوون و به لگه داره .
که خوای گه وه بۆ پزق و پزوی، گیان کیشان، گیان به خشین، باران، با،
هه ور...هتد . پاراستنی مرۆف و تۆمارکردنی چاکه و خراپه کانی...هتد . ته نانه ت
کاروباری به رزه خ و به هه شت و دۆزه خ، هه ر هه مووی سپێردراوه به فریشته کان
له لایه ن خوای گه وره وه ، هه روه کو ده فه رمیته : (وَمَا نُنَزِّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا
بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا...مریم: ٦٤) واته : ئه ی
محمد: ئیمه به ته نها فه رمانی په روه ردگارت نه بیته دانا به زیین ، هه رچی داهاتوو
و پرا به دوومان و ئه وانه یشی له نیاوانیا ندا هه یه ، هه ر هه مووی بۆ په روه ردگاره ،
وه ئایا په روه ردگاری تۆ هیه شتی که فه رامۆش بکات؟ ... (وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي

نه خوشی و چاره‌سهر

السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى... (النجم: ۲۶) واته: چه‌ندین فریشته‌ی به‌پیزو پایه‌دار ه‌یه له‌ئاسمانه‌کاندا ، که‌هیچیان ناتوانن تکاوشه‌فاعةت خوازی بکه‌ن ، ته‌نها به‌مؤله‌تی خودای گه‌وره و فره‌مانی نه و نه‌بیّت.

وه‌خوای گه‌وره سویند به‌فریشته‌کان ده‌خوات که‌کاروباری بونه‌وه‌ریان پیّ سپی‌دراوه: (وَالصَّافَاتِ صَفًا * فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا * فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا... الصافات: ۱-۳) واته: سویند بیّت به‌فریشته‌ریزووه‌کان. وه‌به‌و فریشتانه‌ش که‌توره ده‌بن به‌سه‌ر سته‌مکاراندا "له‌سه‌ره‌مه‌رگ و به‌رزه‌خ و قیامه‌تا". وه‌سویند به‌و فریشتانه‌ش که‌په‌یام ده‌گه‌یه‌نن به‌پیغه‌مبه‌ران و به‌سه‌ریاندا ده‌یخویننه‌وه.

(وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا * فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا * وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا * فَالْفَارِقَاتِ فَرَقًا * فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا * عُذْرًا أَوْ نُذْرًا... المرسلات: ۱-۶) واته: سویند به‌و فریشتانه‌ی که‌به‌کاری چاک و دروست ه‌ل ده‌ستن ، که‌به‌گورج و گۆلی فره‌مانه‌کانی خودا ده‌گه‌یه‌نن. که‌شارو گوندی سته‌مکاران خاپوور ده‌که‌ن. که‌ه‌ه‌ور بلاو ده‌که‌نه‌وه و یاخود ه‌موو شتیکی کوت و پ‌ ده‌که‌ن. که‌حق و ناحق له‌یه‌ک جیاده‌که‌نه‌وه. که‌په‌یامی خودا ده‌گه‌یه‌نن. که‌باوه‌پداران به‌لگه‌دار و بیّ باوه‌پان وریا ده‌که‌نه‌وه.

(وَالنَّازِعَاتِ غَرْفًا * وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا * وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا * فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا * فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا... النازعات: ۱-۵) واته: سویند به‌و فریشتانه‌ی که‌گیانی خه‌لکی ده‌کیشن. وه‌به‌و فریشتانه‌ی که‌گیانی باوه‌رشداران ده‌کیشن وه‌میشه بیّ وچان ده‌سوپیینه‌وه و که‌س فره‌مۆش ناکه‌ن. سوین به‌و فریشتانه‌ی که‌به‌خیرایی فره‌مانی خودا جیّ به‌جیّ ده‌که‌ن. وه‌سویند به‌و فریشتانه‌ی که‌

گیانی باوه‌پداران به به‌هشت شاد ده‌کن. وه‌به و فریشتانه‌ی به ویستی خودا کار ده‌به نه پټوه.

جا که‌وا بوو سهرجه‌م نه‌م کارانه له‌وردو درشتی، گه‌وره و بچوکی هه‌ره‌مووی به‌شیوازی په‌رستن و ملکه‌چی و گوږپایه‌لی نه‌نجام ده‌دن، چونکه سهرجه‌م نه‌م هه‌موو جوړه‌وکارانه چ سروشتی بیت یاخود خوویستانه یان خوڼه‌ویستانه هه‌ره‌مووی به‌هوکاری خوښه‌ویستی بڼه خودا به‌م شیوه ده‌چن وده‌بزویږن. جا پاک و بی‌گهردی بڼه و خودایه‌ی که: (تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تُفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ خَلِیْمًا غَفُورًا... الإسراء: ٤٤) واته: هه‌ر حه‌وت ئاسمانه‌کان وزه‌وی هه‌موو نه‌وانه‌ی که تییدان، ته‌سبیحات و ستایش و سوپاس گوزاری خودای تاک و ته‌نها ده‌کن، هیچ شتیک نی‌یه له‌م بوونه‌وهره‌دا که سوپاسو ستایشی نه‌م زاته نه‌کات، خوای گه‌وره هه‌رخوی به‌گه‌وره‌یی خو‌ی نه‌رم و نیان ولی‌ بورده‌یه.

خوښه‌ویستی و ئیراده له په‌یوه‌ستیه‌کانی هه‌موو مروفتیکه

نه‌گه‌ر نه‌و پاستی یه‌مان زانی، هه‌موو بوونه‌وهریک له‌ژياندا ویست و خوښه‌ویستی هه‌یه، وه‌بگره سهرچاوه‌ی هه‌موو جوړه‌وکاریکن له‌م ژيانه‌دا. جا چاکسازی و به‌رژه‌وهندی سهرجه‌م بوونه‌وهر له‌وه‌دایه که‌مه‌به‌ست و ئامانجی و ئیراده‌ی له‌هه‌موو کارو جوړه‌یه‌ک دا ته‌نها خوښه‌ویستی بیت بڼه خوای گه‌وره. به‌تاک و ته‌نها و بی‌هاوه‌ل دروست کردن. هه‌ربڼه‌ی خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیت: (لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا... الانبياء: ٢٢) واته: نه‌گه‌ر بیت و له‌ژياندا دوو خوا هه‌بوايه ته‌واوی ژيان تیک ده‌چوو وه‌ ده‌شیوا.

جا خوای گه‌وره لیږده‌دا ئاماژه به‌وه‌ده‌کات بابه‌تی بوونی دوو خودای ده‌بیته مایه‌ی تیڅکچون و تیاچوونی ژيان به‌گشتی. چونکه له‌و ساتانه‌دا. هه‌ر خوادایه‌ک بڼه‌خوی هه‌ول‌ی به‌زاندن و زال‌بوونی ده‌دا به‌سه‌ر نه‌وی تردایاخود هه‌ریه‌که‌یان

بەجيا بېريار دروست كراوى بۇ خۇي بېريار دەدا. كە ئەمەش مايەى ويّران بوونى
ژيانە. جاكە واپوو. ھاوہ لىتى و ھاوہ شىتى بۇ خدا. مايەى كەم و كوپى و كورتى
خودايە. ناشىت و ناگونجىت لەگەل كە مال و تەواویتی خواى گەورەدا. كە
ھاوہ شى مەبىت ھەر ھەكو چۆن بوونى دوو پادشا لە ولاتىك دا مايەى ويّران
بوون و كاولكارىەتى. ۋە بوونى دوو ژن لە يەك مال و بۇ يەك پياومايەى شىوانى
ئەو مالەيە. ۋە بوونى دوو ھەويىنى لە شىرىكدا مايەى تىكچوونى ئەو ماستە.

ناكۆكى پادشاكان، بناغەى خراپەكارىەكانى جىهانە

جياوازى و ناكۆكى و دژايەتى نيوان پادشاو سەركرەدەكان سەرچاۋەى ويّران
بوون و كاولكارى وولاتانە. ۋە ھىچ كاتىك ناخەزو دوژمنانى ئىسلام. تەماحيان
نەكردۆتە وولات و ژيانسان بەئەندازەى ئەوسەر دەمانەى كە وولات پارچە
پارچە دەبىت و ھەر پاشاۋكار بە دەستىك خۇي لەوى تر بەباشتر دەزانىت و
بەرامبەر دەسپىتە ۋە. جا ئەگەر بەوردى لە ياساى ژيان و بونە ۋەر بگۆلىنە ۋە
بۆمان دەر دەكە وىت. كەسەقام گىر بوونى ژيان لەسەر يەك پەوت و
ياسا. كە لەلايەن خودايەكى تاك و تەنھاۋە بەپىۋە دەچىت. گەورەترىن بەلگەيە
لەسەر يەكتا پەستى و بى ھاۋەلى خدا لە ھەموو پىۋىيەكە ۋە... كە تەنھا خۇي
دروستكەرو مرىنەرو ژىنەرو بېريار دەرى سەرچەم بوونە ۋەرە. (مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ
وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذَا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَّا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ
سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ * عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ الْمُؤْمِنُونَ:
۹۱-۹۲) واتە: ھەرگىز خواى گەورە كەسى نەكردو ۋە بەرۆلەى خۇي ۋە ھىچ
خوایەكى لەگەلدا نى يە. چونكە ئەوكاتە ھەر خوایەك دەچوون بەلاى
دروستكراۋەكانى خۇيە ۋە، ۋە ھەندىكى خۇي بلند دەكرد بەسەر ھەندىكى تردا
(ئەوسا بوونە ۋەر تىك دەچو). .

پاک و بیگه‌ردی بۆ ئەو خودایە لە بەرامبەر ئەو شتانی که (خوا نه‌ناسان) ده‌یلێن، هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمیّت: (أَمْ اتَّخَذُوا آلِهَةً مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ * لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ * لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ... الأنبياء: ۲۱-۲۲) واتە: ئایە خەڵکی ناله‌بار په‌رستراوی ساخته‌یان بریارداوه‌ له‌ زه‌ویدا ئایە ئەوانه‌ ده‌توانن ژیان بیه‌خشن. ئەگەر له‌ ژیاندا چه‌ند خودایه‌که‌ هه‌بوایه‌ جگه‌ له‌ (الله) ئەوا ژیان کاول و وێران ده‌بوو به‌سه‌ر یه‌که‌ دا. پاک و بیگه‌ردی بۆ ئەو خودایه‌ی ده‌لێن. پرسیار ناکرێت له‌ وه‌ی که‌ خودا ده‌یکات. له‌ کاتی که‌دا ئەوان لی‌پرسینه‌ وه‌یان له‌ گه‌لدا ده‌کرێت.

وه‌ ده‌فه‌رمیّت: (قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذَا لَأَنْتَغُوهُ إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا... الاسراء: ۴۲) واتە: ئەو پێغه‌مبه‌ر (د.خ) پێتان بلێ: ئەگەر خوایه‌کی تر هه‌بوایه‌ جگه‌ له‌ (الله) وه‌که‌ ئەوان ده‌یلێن: ئەو کاته‌ هه‌موویان کی‌ ب‌رکی و هه‌ولێ ئەوه‌یان ده‌دابۆ ئەوه‌ی ده‌سه‌لات له‌ په‌روه‌ردگار خاوه‌ن عه‌رش و ته‌ختی فه‌رمان په‌وایه‌تی بیه‌ن و لی‌ی زه‌وت بکه‌ن.

.سه‌باره‌ت به‌ ب‌رپه‌گی (لاتبغوا) واته‌ هه‌ر یه‌که‌ هه‌ولێ زالبوون ده‌دات به‌سه‌ر ئەوی تر دا به‌ ژۆر و زه‌به‌ند هه‌روه‌کو هاوشی‌وه‌ی پادشاکانی سه‌ر زه‌وی وه‌ به‌لگه‌ش له‌ سه‌ر ئەم بۆچوونه‌ ئەم ئایه‌ته‌یه‌ که‌ ده‌فه‌رمیّت: (وَلَعَلَّامَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ الْمُؤْمِنُونَ...: ۹۱) واتە: هه‌ندیک خۆیی بلێد ده‌کرد به‌سه‌ر هه‌ندیکی تر دا. وه‌شیخ الاسلام (ابن التمیّه) ده‌لێت: واتای (لا تبغوا إلیه سبیلاً) واته‌ به‌نزیک بوونه‌ وه‌ لی‌ی و ملکه‌چی کردنی. جا چۆن جگه‌ له‌ خودا ئەوان ده‌په‌رستن؟ هه‌روه‌ها ئەگەر ئەوان خودا بن وه‌که‌ خۆیان ده‌لێن ئەوا ده‌بوونه‌ به‌نده‌یان. وه‌ به‌لگه‌ش له‌ سه‌ر ئەم باسه‌ له‌ چه‌ند پ‌رویه‌که‌ وه‌:

یه‌که‌م: خوا ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمیّت: (أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ

نه خوشی و چاره‌سەر

مَحْذُورًا... (الاسراء: ۵۷) واته: نه‌وانه‌ی که ئێوه ده‌یان په‌رستن و به‌خودایان ده‌زانن. له‌بنه‌په‌تدا نه‌وانیش هه‌ر به‌نده‌ی منن وه‌کو ئێوه له‌من ده‌ترسن به‌ ئومێدی په‌حم و به‌زه‌یی منن. جائیتر بۆچی ده‌یان په‌رستن؟!

دووه‌م: خوای گه‌وره له‌م ئایه‌ته‌دا نافه‌رمیّت: (لایتغوا علیه سبیلًا) به‌لکو ده‌فه‌رموویّت (لایتغوا إلیه سبیلًا) واته: ئه‌م وشه‌یه بۆ نزیک بوونه‌وه‌یه. هه‌روه‌کو ده‌فه‌رمیّت: (اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ... مائدة: ۳۵) واته: له‌خوا بترسن و خۆتان بپاریزن له‌پێگه‌ی هه‌موو هۆکارو کرده‌وه‌یه‌کی چاکه وه‌هه‌لبه‌ده‌ن په‌زامه‌ندی خودا به‌ده‌ست بێنن.

به‌لام بۆزال بوون نه‌وا (علی) به‌کار ده‌هێنیّت. وه‌ك ده‌فه‌رمیّت: (فَإِنْ أَطَعْتَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا... النساء: ۳۴) واته: نه‌گه‌ر ئافه‌ره‌ته‌كانتان گوێپایه‌لتان بوون چی تر پێگه‌ی تر مه‌گرنه به‌ر بۆ ئازار دانێان و چه‌وسانه‌وه‌یان و زال بوون به‌سه‌ریاندا.

سێیه‌م: نه‌وان به‌م ووتانه‌یان نه‌یان ووتوه: که خوداگانیاں داوای بلّندی له‌ خوای گه‌وره ده‌که‌ن. به‌لکه‌و نه‌وان ده‌لێن: خواکانی ئێمه ده‌یانه‌ویّت له‌ خوای مه‌زن نزیک ببنه‌وه و ئێمه‌ش نزیک بکه‌نه‌وه به‌لام خوای گه‌وره ده‌فه‌رمیّت: (قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ... الاسراء: ۴۲) واته: پێیان بلّی: وابی وه‌ك ده‌لێن: نه‌و خوایانه به‌نده‌ی خوای مه‌زن. باشه بۆچی به‌نده‌ی خوا ده‌په‌رستن؟ بۆ راسته‌وخۆ خودی خودا خۆی نا په‌رستن؟

په‌یوه‌ستی یه‌کانی خوشه‌ویستی

خوشه‌ویستی به‌ هه‌ردوو به‌شه‌که‌یه‌وه به‌ (چاک و خراپ) وه‌ شوێنه‌وارو کاریگه‌ری یاسایی خۆیی هه‌یه. له‌: شادی و ئاره‌زوو، چێژو، تامه‌زێویی و، گونجاندن و، ژوو و، دا‌بران و، خۆشی و ناخۆشی فرمێسک و خه‌نده‌و... هتد له‌نه‌ریته‌کانی.

خۆشه‌ویستی باش و خۆشه‌ویستی خراب

خۆشه‌ویستی باش: ئەو خۆشه‌ویستی یە بەرزە وەندى دۇنيا و قىامەتى تىدايە، وەبە و خۆشه‌ویستی یە دەوتریت خۆشه‌ویستی بەختە وەرى.

خۆشه‌ویستی خراب: ئەو خۆشه‌ویستی یە کە زەرەرمەندى دۇنيا و قىامەتى تىدايە، بەسەر گەردانى ناسراوە. جا ھەر مرقۇئیک پەچاوى بەرزە وەندىەکانى بکات ئەو مرقۇئیکى وشيارو ژیرە. وەبە پىچە و انە وە ھەر مرقۇئیک کار لەسەر زەرەرمەندىەکانى بکات ئەو نەفام و گىل و ساویلکە یە سەتم کارە. چونکە دەرونى مرقۇ ھەمیشە ئەو شتە ھەلدەبژیریت کە لە زەرەر مەندىتى. ئەمەش سەتمى مرقۇ لەخۆی دەیکات. بەلام ئەگەر لەو ھەلبداردنەدا بى ئاکام بوو لەو ھى کە ئەم کارە خۆشه‌ویستی یە زەرەرىتى ئەو ئەو کەسە گىل و گەجە یە. و بەندەى ئارەزوەکانىتى. بەلام ئەگەر زانیارى تەواوى ھەبوو لەژيان زەرەرمەندى ئەو کارە خۆشه‌ویستی یە. بەلام ھەر شوینى کەوت و بەگوئى دەرونى خۆی دەکرد ئەو سەتم کارە. ئەو ساتە پیکهینەرەکانى ئەو خۆشه‌ویستی یە دوو بنەماى سەرەکین (بیرو بۆچونىكى خراب و ئارەزوویەکی ناپەسەند) کە لیڤەدا (گومان و حەز) یە کەدەگرن و ھاوکارى یە کترى دەکەن، جوانکاری بۆ کارە ناپەسەندەکان دەکەن و ناشرین و ناپەسەندن-جوان پەسەندار دەکەن. (حەز) داواى مافى خۆی دەکات وە (گومان) کار ئاسانى بۆ دەکات. واتە سوپای (حەز و ئارەزوو) ھێرش دەکەنە سەر سوپای (ژیر و باوەر) و جەنگ بەرپا دەبیت. وە سەرکەوتن بۆ بەھیزترینیانە. جا کاریگەرى و شوینەوارى ھەر یەکە لەو جۆرە خۆشه‌ویستی یە نەرىت و یاسای خۆی. بەپێى ئەو یاسایە شوینەوارى خۆی لەسەر کەسە کە دیارى دەکات. جاخۆشه‌ویستی چاک: کە مایەى بەختە وەرى سەر فرازى خواوەنەکە یەتى. شوینەوارو کاریگەر یەکانى ھەر ھەموو سوود بەخشن چ

نه خوښی و چاره سهر

بگيرئټ - پي بکه نيټ - دل ته نگ بښت... هتدبگره له پله کانی ته م خوښه ويستی
يه دا سهر ده که وښت و سودم ند ده بښت.

به لام خوښه ويستی خراب: که مایه ی چهرمه سهری یه شوینه وارو کاریگره ربه کانی
هر هه مووی زیان به خشن. ده بښته مایه ی دوری له پروه ردگار یه وه. هه میښه
له خه ساره ت مه ندیدایه. نه مه سروشتی هه موو کاریکه که سهرچاوه ی له
ملکه چی و سهر پیچی یه وه وهر گرتبښت. نه وه ی له ملکه چیه وه سهرچاوه ی
وهر گرتبښت هه میښه هیزو ووزه به خشه و پړزه بؤ خاوه نه که ی وه نه وه ی
که سهرچاوه ی له سهر پیچی وه وهر گرتبښت نه وه هه میښه خه ساره ت مه ندو
زیان به خشه بؤ خاوه نه که ی. خوی گه وره ده فهرمښت: (ذَلِکَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ
ظَمًا وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْؤُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا
يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ ثِيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ
* وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَ اللَّهُ
أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.... التوبة: ۱۲۰ - ۱۲۱) واته: به پاستی هیچ
تینویه تی و ماندوبون و برستیه کیان توش نه ده هات له پیناوی خودا به زایه
بجښت، وه نه ده چوونه هیچ شوینیک و پښیان نه ده خسته هیچ جڼگه یه ک بی
باوه پان پی سغه لته بن و ده ستیان له هیچ دوژمنیک نه ده وه شاند که نه بښته
هوی نه وه ی به کارو کرده وه یه کی چاک بویان تۆمار نه کرښت به پاستی خودا
پاداشتی چاکه کاران چه نقات ده کات. هه روه ها هیچ به خشیشیکیان پیشکه ش
نه ده کردبچوک یان گه وره، وه به هیچ دۆل و شوینیکدا تینه ده په پین به چاکه
بویان تۆمار نه کرښت، تاخوا به چاکترین شیوه پاداشتی نه وکرده وانه یان
بداته وه ده یان کرد.

جالیره دا خوی گه وره له نایه تی یه که مدا ناماژه بؤنه وه ده کات هه رچی
کاریک سهرچاوه که ی له ملکه چی یه وه بښت به کرده وه ی چاکه بویان ده نوسرښت.

وهله ئایه تی دووه مدا. ئاماژه بۆ ئه وه ده کات ئه و کردوه چاکانه ی که نه نجامیان داوه هه موویانیان به گرانبه هاترین بۆ ده نوسریت. جیاوازی نیوانیان: له ئایه تی یه که مدا کرده وه کان هین خۆیان نی یه به لکو سه رچاوه ی له ملکه چی یه وه یه به لام له ئایه تی دووه مدا. کاره که کاری خۆیانه هه ر به چاکه بۆیان نووسیوه.

واتایی ئاین

پوخته ی هه موو ئاینیک به بی په چاوکردنی راستی و دروستی بریتی یه له خۆشه ویستی و ئیراده چونکه ئاین پیکدیت له کرده وه ناخی و پوالتی یه کان که نه مه ش راسته وخۆ په یوه ندی به خۆشه ویستی و ئیراده وه هه یه. که واته ئاین: ملکه چی و په رستن و ره وشته. ئه و ملکه چی یه که دواتر ده بیته خو په وشته و نه ریت. هه ر بۆیه هه ندیک په وشته به رزی به ئاین لیکده ده نه وه. که ده فره میت: (وانک لعلی خلق العظیم... القلم: ٤) واته: به راستی ئه ی محمد تۆ له سه ر په وشته به رزیت.

(امام احمد) له (ابن عینه) ده یگنریته وه. که (ابن عباس) له سه ر ئه م ئایه ته وتویه تی واته: (ئه ی محمد تۆ له سه ر مه زنترین ئاینی) وه کاتی له (خاتو عایشه) یان پرسى سه باره ت به په وشته پیغه مبه ر (د.خ) ئه ویش له وه لامدا ده لیت: (کان خلقه القرآن) واته: په وشته پیغه مبه ر (ﷺ) قورئان بوو. هه روه ها "ئاین" چه ندین واتای تر له خۆ ده گریت له وانه ناچارکردن و که ساس کردن وه که ساسی و گوێپرایه ئی و ملکه چی. چاکه سی دیندار له ناخه وه پیووستی به خۆشه ویستی و ملکه چی یه وه ک په رستن. به پیچه وانه ی دینداری پوالتی که هه ر چهنده گوێپرایه ئی و که ساسی پیوه دیاره. به لام مه رج نی یه

¹- ئه م فره مووده یه (صحیح) ٥، (مسلم ٦/٣٠-٣١- نووی) گنراویه تیه وه.

نه خوشی و چاره سهر

خۆشه ویستی له گه‌ل دا بیټ. هه‌ر بۆیه خوای گه‌وره به‌پۆژی قیامت ده‌لایت (یوم الدین) واته‌ له‌ و پۆژه‌دا خه‌لکی له‌ سار بنه‌مای کرده‌وه‌کانی نا چار ده‌کرین و پاداشتی کرده‌وه‌کانیان ده‌درینه‌وه. هه‌ر بۆیه به‌ (یوم الدین) ده‌وتریت: پۆژی سزاو پاداشت. وه‌ خوای گه‌وره ده‌فهرمیت (فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ... الواقعة: ۸۶) واته‌: جا نه‌گه‌ر ئیوه سزاو پاداشت نه‌درینه‌وه‌وه‌ناچارو که‌ساس نه‌کرین بۆ چی هه‌ولناده‌ن نه‌و پوچه‌ بگێڕێته‌وه. واتای ئه‌م ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ به‌م چه‌شنه‌یه‌: دیاره‌ بێ باوه‌پان و گومرایان بپروایان به‌خوایه‌کی به‌هێز و توانا نی‌یه‌ که‌ده‌یان مرینیت و زیندویان ده‌کاته‌وه‌ و سزاو پاداشتیان ده‌داته‌وه‌ له‌ سه‌ر کارو کرده‌وه‌کانیان. جا نه‌گه‌ر ئه‌مه‌ بیرو باوه‌ریان ده‌ی بتوانن هه‌ول نه‌وه‌ بده‌ن مردن و مه‌رگ له‌ خۆیان دووربخه‌نه‌وه‌ و نه‌مرن یاخود ده‌بیټ ملکه‌چ بکه‌ن و دانبنین به‌ خوادا که‌ناچاریان ده‌کات و زیندویان ده‌کاته‌وه‌.

(ئاین) دوو جوژه‌:

۱- فه‌رمایشتی "امری":

۲- خه‌لاتی "جزائی":

وه‌ هه‌ردوو جوژه‌که‌ی به‌ته‌نها بۆ خودایه‌. وه‌بنه‌مای هه‌ردوو جوژه‌که‌شی بریتی یه‌ له‌ خۆشه‌ویستی له‌لایه‌ن هه‌ر یاساو بریارێکی خودایی که‌ فه‌رمانی پێ کردوین. ئه‌وا له‌لای خوای گه‌وره‌ خۆشه‌ویست و په‌سه‌نده‌. وه‌هه‌ر کارێکی ناساغ و قه‌ده‌غه‌ت کردبیټ. واتای لای خوای گه‌وره‌ ناپه‌سه‌نده‌ و پێچه‌وانه‌ی په‌سه‌ندکراو خۆشه‌ویستیه‌کانینتی. وه‌کاتی خوای گه‌وره‌ دینداری له‌ که‌سیک په‌سه‌ندده‌کات که‌له‌ سه‌ر بنه‌مای خۆشه‌ویستی و په‌سه‌ندیټی دامه‌زرا بیټ. ئه‌وه‌تا پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) ده‌فهرمیت. (ذاق طعم الایمان من

رضی بالله رب و بالاسلام دینا وبمحمد صلی الله علیه وسلم رسولا^۱ واته:
 هر که سیک پازی بیت به وهی له (الله) په روه ردگاری بیت ونیسلام ناین
 به رنامه ی بیت، وه پیغه مبه ر (ﷺ) پیشه واورا به ری بیت. نه و شیرینی باوه پ
 ده چیژیت.

که واته نه م ناینه به نده به خوښه ویستی په وه، وه دامه زراوه له سر بناغه ی
 خوښه ویستی وه له سر خوښه ویستی په وانه کراوه.

وه هـ روه ها ناینی خه لاتیش (جزائی): - پیکدیت له سر خه لات کردنی
 به نده کان له سر کرده وه کانیا ن. باش به باشه، وه خراپه به خراپه. وه هـ ردو
 کاره که لای خوای گه وره په سـ ندو خوښه ویستن. که (دادپه روه ری و
 به خشینی خودا) بهر جه سته ده که ن. که هـ ردوکیان دوو سیفـ هت و ناکاری
 جوانی خودان. وه خودا خوښی ده ویت وه نه وکه سانه شی خوښ ده ویت
 که خوښی ده وین.

جا هـ ردو جوړه که ی ناین شاپیگای پاستی (صراط المستقیم) پیک ده هیـ ن
 که خودای گه وره له سـ ری کارو فرمان پاداشت و سزا نه نجام ده دات. که له سر
 زاری (هود) ی پیغه مبه روه (س.خ) ده فرمیت: (إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُوا
 أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ * مِنْ دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ * إِنِّي تَوَكَّلْتُ
 عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبَّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ
 مُسْتَقِيمٍ: هود- ۵۴-۵۶) واته (من خودا ده که م به شایهت، وه نیوه ش شایهت
 بن که من به ریم له هاوبه ش وهاوه ل په یداکرنی نیوه بق خوای گه وره جا
 به خوتان خواکانتانه وه پیلانم دژیکه ن و مؤله تیشم مه دن. من بی باکم، چونکه
 من پشتم به خودای گه وره ی خوم و نیوه به ستوه. که هیچ گیان له به ریگیش نی
 به جلـ هی به ده سـ تی خودای گه وره نه بیت وه به دلنیا ییه وه خوای گه وره

^۱ - نه م فرموده په (صحیح) ه، و پیش باسمان کردوه.

له‌سەر شارپ‌یگای پاستی (یه). به‌لئی کاتئ (هود) دل‌نابوو له‌وه‌ی که خوای گه‌وره له‌سەر شارپ‌یگای پستی یه له‌هه‌موو فه‌رمان و کارو بارو برپیار و سزاو خه‌لات و به‌خشین و تۆله و به‌لا و هیدایه‌ت و سۆزو دادپه‌روه‌ری‌تیدا.

وه‌هه‌موو شتیک و برپاریک له‌شوینی شیای و به‌جیتی خۆیدا ده‌دات. هه‌ر بۆیه به‌ده‌نگیک زوولال و له‌پیش چاو و کوپی سه‌رجه‌م ده‌م سپیانی هۆزه‌که‌ی هاواری کردو ووتی: (إِنِّي أَشْهَدُ اللَّهَ وَأَشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ * مِنْ دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظَرُونَ * إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.... هود: ۵۴-۵۶)

پاشان ناماژه به‌وه ده‌کات که ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره به‌سەر هه‌موو شتیک زاله و هه‌موو به‌شیک له‌م بوونه‌وه‌ره ناچار و ملکه‌چی ده‌کات. (ما من مّا من دابّةٍ إلّا هو آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) واته: نه‌گه‌ر جله‌وی هه‌مووی گیان له‌به‌ریک و زینده‌وه‌ریک به‌ده‌ستی خوای گه‌وره بی‌ت ئیتر بۆچی من له‌هه‌ره‌شه‌و پلانی ئیوه به‌ترسم که ئیوه خو‌شیش‌تان هیچ‌تان به‌ده‌ست نیه.

دواتریش نه‌وه پوون ده‌کاته‌وه که خوای گه‌وره له‌سەر شارپ‌یگای حق و پاستی و دادپه‌روه‌ری فه‌رمان ده‌کات له‌وپه‌ری لوتکه‌ی دانای و به‌زه‌یدا برپیار ده‌دات. هه‌ر بۆیه پی‌غه‌مبه‌ر (د.خ) له‌فه‌رموو ده‌یه‌کدا ده‌فه‌رمیت: (ما اصاب عبدا قط هم ولا حزن فقال: اللهم اني عبدك ابن عبدك، ابن امك، ماض في حكمك، عدل في قضاؤك أسألك اللهم بكل اسم هو لك، سميت به نفسك او نزلته في كتابك او علمته أحدا من خلقك او استاثرت في علم الغيب عندك ان تجعل القرآن العظيم ربيع قلبي ونور صدري و جلاء حزني و ذهاب همي و غمي الا اذهب الله همه و غمه و ابدل مكانه فرجا قالوا: يا رسول الله: الانتعلمه‌نا، قال: بلى ينبعي عن سمعهن ان يتعلمنه‌ن)^۱ واته: (هه‌ر که‌سی تو‌شی خه‌م و

^۱ نه‌م فه‌موده‌یه (صحیح) ۵ امده (۴۵۲.۳۹۱.۱) گێڕایه‌تیوه.

په ژاره بوو ئه‌وا بلیت: په‌روه‌ردگار: من به‌نده‌و وه‌چه‌ی دوو به‌نده‌ی تۆم سه‌راپای ژینم به‌ده‌ستی تۆیه‌ فه‌رمانده‌ری تۆم داها تووم به‌ده‌ستی تۆیه‌ برپاره‌کانت له‌لوتکه‌ی دادپه‌روه‌ریدا بۆم، وه‌ده‌پا پیمه‌وه‌ به‌هه‌موو ناوه‌ جوانه‌کان که‌له‌خۆت ناوه‌ یان له‌ تینوسی مه‌زندا ئامه‌ژه‌ت پیداه‌ یان فی‌ری یه‌کێک له‌ به‌نده‌کانت کردوه‌ یاخود له‌جیانی په‌نهاونه‌ینی دا هه‌لت گرتوه‌ولای خۆت. داوا کارم له‌ قورئانی مه‌زن بگێژه‌ به‌نوورو پاکی سینه‌م، په‌وینه‌ری خه‌م و په‌ژاره‌کانم جا هه‌ر کات به‌نده‌ ئه‌م نزایه‌ی کرد خوای گه‌وره‌ ناخۆشیه‌کانی ده‌په‌وینیته‌وه‌ خۆشی دیته‌ ئاراوه‌) جا هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) وتیان ئایه‌ پیغه‌مبه‌ر (د.خ) خودا فی‌ری نه‌بین؟ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (پی‌ویسته‌ هه‌رکه‌سیک گو‌ییبیستی بئ‌ فی‌ری و بلیت) ئه‌مه‌ پوخته‌ی فه‌رمان و داوو برپاری خوای مه‌زن.

کۆتایی وه‌لام

لێره‌دا دێینه‌ سه‌ر باب‌ه‌به‌تیک‌ی تاییه‌ت له‌کۆتای وه‌لامی ئه‌و که‌سانه‌ی توشی داوی عه‌شق و خراپه‌کانی بوونه‌. که‌پاسته‌و خۆ کاریگه‌ری ده‌کاته‌ سه‌ر دل و لاوازی ده‌کات پاشان په‌نگدانه‌وه‌ی ده‌بی‌ت له‌ (مه‌به‌ست و وته‌و کرداره‌کاندا) که‌سه‌ر ئه‌نجام درز ده‌کاته‌ کۆشکی یه‌کته‌په‌رستی.

خوای گه‌وره‌ باس له‌م نه‌خۆشیه‌ ده‌کات که‌ مه‌به‌ستی دوو پێرپه‌ له‌ خه‌لکی که‌بریتین له‌: (نێر بازان له‌پیاوان) وه‌ (نێر بازان له‌ئافره‌تان) که‌حه‌زیان له‌پیاوانه‌. بۆ نمونه‌: خوای گه‌وره‌ باسی پوداوی ژنی (عزیز و پادشای) ولاتی میسر ده‌کات که‌چۆن شه‌یداو عاشقی (یوسف) ی پیغه‌مبه‌ر بووه‌ و چی به‌سه‌ر هیناوه‌ له‌و پیناوه‌ دا خۆگری ئارامی و له‌خوا ترسی (یوسف-س.خ) له‌م تاقی کردنه‌وه‌ گه‌وره‌یه‌دا که‌شیوازی زۆر ده‌گه‌مه‌نه‌ که‌سه‌رجه‌م هۆکاره‌کانی ئه‌نجام دانی ئه‌وکاره‌ چه‌په‌له‌ سازو له‌بار بووه‌. له‌چه‌ند پڕویه‌که‌وه‌:

١. بوونی ئەو حەزو ئارەزووەی که خوادا له‌دەڵی پیاواند چاندوویەتی بەرامبەر بە ئافرەتان (وێ ئافرەتیش بەرامبەر بە پیاو) بگرە له‌حەزی تینووبۆ ئاو زیاتر ئەمەش شتیکی دروستە زۆر باشە گەرییتوو بە‌هەڵاتی و دروستی جی بە‌جی بکریت. هەر وەکو له‌کتیبی (الزهد) ی (امام احمد) دا هاتوووە فرموویەتی (یوسف بن العطیة) که‌گوێی له‌ (انس) بوو و وتویەتی که پیغه‌مبەر فرموویەتی: (حبیب الی من دیناکم النساء الطیب، اصبر علی الطعام والشراب ولاصبر عنهن)^١ واتە: (له‌ دنیا که‌تاندا ئافرەت و بۆنی خۆشم لاخۆشه‌ویست کراوه‌ وە‌من ئارام گرم له‌سەر خواردن خواردنە‌وه‌ به‌لام ئارام گر نی‌م له‌ ئافرە‌تاندا).

٢. (یوسف) ی پیغه‌مبەر له‌ لوتکه‌ی لاویتیدا بوو بیگومان له‌ و ته‌مه‌نه‌دا حەزو ئارەزوی سی‌کسی له‌ و پە‌پی به‌هیزی دایه‌.

٣. هەر وە‌ها (یوسف) ی پیغه‌مبەر پە‌ن بوو واتە خیزاندار نه‌بوو تاوه‌کو له‌پێگه‌ شه‌رعیه‌وه‌ ئارەزوی سی‌کسی دا‌بمرکی‌نێته‌وه‌.

٤. : (یوسف) دەر به‌ده‌ری وولاتانی غە‌ریب بوو دوور بوو له‌ هۆز و گە‌ل و شاری خۆیه‌وه‌ که ئە‌مه‌یان هۆکاریکی تری به‌هیزه‌ که‌پێگه‌ی که‌متره‌ بۆ ئە‌نجام دانی کاری سی‌کسی و که‌سیش نایناسی‌ت و مه‌ترسیه‌کانی که‌متره‌.

٥. : هەر وە‌ها ئە‌و ئافره‌ته‌ خاوه‌نی شوخ و شه‌نگی و جوانیه‌کی بی‌ سنور بوو له‌ هه‌مان کاتدا خاوه‌ن ده‌سه‌لات و پله‌ و پایه‌کی زۆر بوو که‌ له‌لوتکه‌ی ده‌سه‌لات و خانمی یه‌که‌می وولات بوو که ئە‌مه‌ دوو هۆکاره‌ گه‌وره‌ترین پالنه‌رن بۆ جی‌به‌به‌جیکردنی ئە‌و کاره‌ ناشرینه‌.

٦. له‌هه‌مووی گرنگتر ئە‌وه‌بوو که ئافره‌ ته‌که‌ خۆی یه‌خه‌ی به‌ (یوسف- س.خ) ی پیغه‌مبەر گرتوووه‌ و خۆی به‌ ته‌واوی ئارەزوی خۆی بی‌ زۆر لی‌کردن.

^١ ئە‌م فەرمووده‌یه‌ پێش‌ر باسمان کردووه‌.

زۆرۈك ھەن لەخەلکی، كاتى ئافرەت پېگىرى دەكات و خۆى نادات بەدەستەو ھە بۆ كارى سېكسى چىتر ئەو پىاوه ئەو ھەزەى نامېنىت. جاسروشت و ھەزەكانى مرقۇ جىاوانن، ھەيە بەپېگىرى ئافرەتان لەخۆدانە بەدەستەو ھەيان. زىاتر دەجۆشېنىت و ھەزى زىاد دەكات بۆ ئەنجام دانى كارى سېكسى. ۋە ھەيشە بەپېچەوانە ۋە كەپېگىرى كرا چى تر ھەزى بەو كارە نامېنىت.

۷. ئافرەتەكە داواكارى كارى سېكسى كرد. ۋە جەختى لەسەرى كردە ۋە ھەوللى بۆدا. كە (يوسف) پېگىرى كرد تاواى لېھات پاوى نا و پەلامارى دا. كە چى (يوسف) ھەلەھات و پاى دەكرد لە دەستى.

۸. ئەم پوداۋە لەمال و كۆشكى ئافرەتەكەدا بوو. لەژېر فشارو دەسەلاتى خانىمى يەكەمى وولاتدا بوو. كە ھېچ كەس نەيدەتوانى لەفەرمانى دەربچىت. لېرەدا دوو ھۆكارى گىرنگ كۆبوونەتە ۋە لەسەر (يوسف-س.خ) ھۆكارى (ترس و ھەز).

۹. ئافرەتەكە ھۆكارى ئەم پلانەى سازدا بوو بەداخستنى دەرگاۋ پەنجەرە كە لەژوورى نوستنى خۆيدايە. و دوور لە چاودېرىدايە.

۱۰. لەگەل ھەموو ئەمانەشدا كە ئافرەتەكە خانىمى وولاتە (يوسف-س.خ) تەنھا بەندەيەك و خزمەت كارىكى سادەيە و لەژېر دەسەلات و بېپارى ئەو ئافرەتەدايە. لەھەرجىگە و شوپېنىك دا لەگەلى دەرىكە وېت جىگەى گومان و توانچ و چاودېرى نى يە. واتە زۆربەى كات (يوسف-س.خ) لەگەل ئەو ئافرەتەدا بوو. ۋەك خزمەت كارىك. ۋەك دەلېن: لەئافرەتېكى خانەوادەى عەرەبىيان پىرسىوۋە چى وات لى كرديت كە زىنا ئەنجام بەدەيت؟ لەۋەلامدا ۋوتى: نىكى پىاوان لېمە ۋە، ۋەمانە ۋەم زۆربەى كات بەتەنھاي.

١١. ئه‌و ئافره‌ته هه‌ر ته‌نها به‌وه‌نه‌وه‌ستا، به‌لکو هانای بۆ چه‌ندین خانمی تری کۆشک برد و له‌خیزانی ده‌سه‌لات دارانی کۆشک، تاهاوکاری بکه‌نو (یوسف-س.خ) له‌خشته به‌رن به‌به‌کاره‌یتانی نازو فی‌ل و چه‌زو... هتد. به‌لام له‌به‌رامبه‌ر (یوسف-س.خ) هانای بۆ خوای گه‌وره برد له‌ پلانی ئه‌وان (وَإِلَّا تُصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ... یوسف: ٢٣) واته: خودایه فریاد په‌سم نه‌که‌یت و ده‌ربازم نه‌که‌یت له‌فی‌ل و مه‌کریان ئه‌وا توش ده‌بم و ده‌چمه‌ پیزی نه‌فامانه‌وه.

١٢. دواتر که‌ ئافره‌ته‌که‌ زانی به‌ورژاندنی چه‌زو ئاره‌زوو خۆپووت کردنه‌وه و په‌لاماردانی بی سوده وه‌بی ئاکامه. ده‌ستی دایه هه‌په‌شه‌کردن به‌به‌ندکردنی و به‌ئشه‌که‌دانی. که‌لیره‌دا (ترس له‌به‌ند کردن و ئه‌شه‌که‌نجه، چه‌زو ئاره‌زووش له‌و لاوه بوه‌ستیت) هه‌ر هه‌مووی فشاربوو بۆسه‌ر (یوسف-س.خ).

١٣. ئه‌و ئافره‌ته له‌ته‌واوی سه‌ر که‌شی و بی هوده‌یی و بی منه‌تیه‌وه. به‌م کاره هه‌ل ده‌ستاو باکی له‌که‌س نه‌بوو چونکه‌ بی‌غره‌تی باڵی کیشا بوو به‌سه‌ر وولاتدا. به‌تایبه‌تی کار به‌ده‌ستان. هه‌ر بۆیه پیاوی به‌که‌می وولات له‌گه‌ل راویژکاریکی دا دینه‌ سه‌ر ئه‌م دیمه‌نه بی ئابروی یه‌جگه له‌ووشه‌ی (اعرض عن هذا) واته (یوسف پشت له‌کار بکه‌وه‌فهرامۆشی بکه‌).

چی تری نه‌وت دل‌نیاش بوو که‌ئه‌مه‌پیلانی خیزانه‌که‌یه‌تی، که‌چی پوو ده‌کاته‌ خیزانه‌که‌یی و ده‌لێت: (يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا وَاسْتَعْفِفْ لِذَنبِكَ إِنَّكَ كُنْتَ مِنَ الْخَاطِئِينَ... یوسف: ٢٩) واته: (تۆش داوای لی‌خۆش بوون بکه‌ بۆ هه‌له‌که‌ت چونکه‌ به‌راستی تۆ له‌هه‌له‌کارو تاوانبارانیت).

جاغیره‌تی پیاو زۆر پێگه‌ری ته‌واوه له‌وه‌ی ئافره‌ته‌که‌ی جله‌وشل نه‌کات بۆ کاری زینا... که‌چی لی‌ره‌دابه‌دی نه‌کرا؟ له‌گه‌ل بوونی ئه‌م هه‌موو هۆکارو فشارانه‌ی سه‌ر (یوسف-س.خ) ی پێغه‌مبه‌ر هیشتا په‌زامه‌ندی و خۆشه‌ویستی

خوای له دلددا له هه موو شتیکی تر به لاوه گرنگتره. هه بۆیه به ندیخانه و
 نه شکه نهجی پی باشتره له وهی پشت له خو شه ویست خودا بکات و توشی داوی
 زیناکاری ببیت. (قَالَ رَبُّ السَّجْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ: ۳۳ یوسف)
 هه روه ها (یوسف-س.خ) ده یزانی که ته نها وه ک سروشتی خوئی ناتوانیت
 رزگاری ببیت هه بۆیه هانای بۆ خودای گه وره هینا تا ده ربازی بی له پیږی
 نه قامان و گه وجه کان نه م پرووداره په ندو نامۆزگاری زۆر له خو ده گریت
 که سودی زۆره بۆ که سانی هۆشیار.

عه شقی نیر بازی

پیږی دووهم: که خوای گه وره باسی (عه شق) یان ده کات بریتی یه له (نیر
 بازی) جا له سیاقی نایه ته کاندای نه و تامه زړوی و په رۆشیه ی هۆزه که ی (لوگ)
 هه یان بووه بۆ نه نجام دانی نه م کاره. به لگه ی عه شق بوونیان به م کاره
 چه په له (نیر باز) ی. نه وه تا خوای گه وره باسی ده کات و ده فهرمیت (وَجَاءَ
 أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ * قَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ ضِيفِي فَلَا تَفْضَحُون * وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا
 تُخْزَوْنَ * قَالُوا أَوْلَمْ تُنْهَكْ عَنِ الْعَالَمِينَ * قَالَ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ *
 لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ... الحجر: ۶۷-۷۲) واته: نه وساته خه لکی
 بیږه وشتی نه و شاره به میوانه به پیږه کانیا زانی و به وپه پری شه یدای و
 تامه زړوی یه وه مژده ی مژده ی نارپه وایبان به یه کتر ده دا* پیغه مبه ر لوگ پیی
 ووتن نه وانه میوانی به پیږی منن شه رمه زارم مه که ن و نابرووم مه به ن له خوا
 بترسن و شهرم که ن و ریسوام نه که ن.

شه پوال پیسه کان ووتیان: نایه پیگری نه وه مان لی نه کردیت به رگری له که س
 نه که یت؟! لوط پیغه مبه ر پیی ووتن: نه مانه کچی منن وهرن با حه لائی لیتانی

نەخشى و چارەسەر

مارەكەم و ئارەزووى خۇتان بەدروستى بەجى بگەيەنن وە دەست بەردارى ئەم بى پەوشتى يەبن ئەگەر ئامادەن.

سوئند بى ئەي پىغەمبەر ئەوانەي لەسەر خۇشى خۇياندا سەرگەردان بوونە و دەتلىنە وە). ئەم پىرە شەيداي و عەشقى چ بەدپە وشتىەك بېوون. جابە پاستى ئەمە دەردىكى يەكجار كوشندە و شەرمە زارىە. كە چارە سەرگردنى دژوارە و لە ھەركۆمەلگايە كدا سەر ھەلبدات و تەشەنە بكات زەنگى تياچونى و ھەلۆە شەندە وە يەتى. ئەم بەدپە وشتىە بە ھەردوو جۆرە كە يە وە حەزى ئافرەتان بىت بۆ پياوان چ حەزى پياوان بىت بۆنر بازى. وە دەرباز بوونيان لە خەشم و قارى خودا زەحمەتە. چونكە لە چەندىن لاو ترازاون لە لايەكە وە پەيوەست بون و خۆشەويستى يان بۆ ئەم كارە دەيانگە يە نىتە ئاستى ھاوہل و (نيد) بىرپار دان بۆ خوائ گەورە كە بەندازەي خودا زياتر خۇشيانت دەوئ. ئەمەش يەككە لە ھەرە پىر مەترسىەكانى ئەم عىشقە. كە تەنھا بە تەو بە يەكى گەورەي يەك لاكەرە وە لە و تاوانە بېورىت. (وہ پەزامەندى و ماف و حەق خودا پىشپىل دەكەن لە پىنناو بە دەست ھىنسانى پەزامەندى عاشقەكەيان) جائەگەر وەك ھەلسەنگاندنىك حالى زۆربەي عاشقەكان لىدە يەنە وە بە بەراود كردن لە نىوان باوہ پەو عەشقەكە ياندادە بىنىت ئەو ەندە ھەول و كۆشش بۆ عەشقەكەي دەدات بۆخوا نايدات ئەو ساتانەي كە بە دیدارى عاشقەكەي دەگات زۆر لای بە پىزترە پىزترە لە بەجى گە ياندنى فەرمانەكانى خوائ گەورە. ھىندە لە بىر ياندایە نىو ئەو ەندە خودايان لە بىر نىيە... ھتد. تەنانەت كارىگەرى كردۆتە ئاستىك كە ھەندى لە و گومرايانە ناوويادى عاشقەكەيان زۆر لاپىزترە لە ناوويادى خوائ گەورە. وەك ئەم شاعىرە گومرايە دەلئيت:

يترسفن من فمى رشقات هن احدى فيهم من التوحيد

واتە: ئەو پىرشانەي لە دەمیان دەپىزىتە ناو دەمى

من لام شیرینتره له شیرینی به کتا په رستی.^۱

جا بیگومان ئەم جوړه عیشقه-له گوره ترین جوړه کانی هاوبه شی بریاردانه
بوخوای گوره و تاک و تهنه. تهنه تهنه هه یانه ده لیت. چیت شویښک نه ماوه
له دلمدا جیگه ی خوښه ویستی که سی تری تیا ببیتوه جگه له عاشقه که م!
به م چه شنه ته وای ملکچی و گوږپایه لای و خوښه ویستی بو ئەم عیشقی
ددرده بریت که ئەم واته ی په رستنه. لیره دا جیاکاریه که هه یه له نیوان ئە نجام
دانی تاوانی داوین پیسی "زینا" وه له نیوان ئەم جوړه عیشقه ی باسما
کرد. چونکه ئە نجامه ری ئەم تاوانه سزای تایبه تی خو ی هه یه و تاوانیکی
گوره یه. جودایه له که سیک توشی ئەم عیشقه هاوبه شه بووه. تهنه تهنه هندی
له خواناسه کان ده لیتن: توشی زینا بم لام باشتره وه که شه یدای ئەو جوړه
عیشقه بم بېمه به نده ی به نده کان... هتد.^۲

چاره سه ری نیربازی

چاره سه ری ئەم ددرده کوشنده یه. له وه دایه که پیویسته پیښه کی ئەو که سه
بزانیت که ئەم ددرده دژوارو پیچه وانه ی به تکتا په رستی یه. وه له ئە نجامی بی
ناگای و گیل و گه وجیدا توشی هاتوه. و دل و دهرونی داگیر کردوه. هه ربویه
ئەم مه به سه ته پیویسته له پیښدا خو ی گوښ بکات به بیرو باوه پری به کتا
په رستی و خوا ناسین، وه زیندو کردنه وه ی خه سه له ته کانی جوامیری و مه ردایه تی
و پیاوه تی و مروژ دۆستی له خودی ئەو که سه دا وه ژيرو عه قل شوینی

^۱ - خاوه نی ئەم شیره (الخصنی) یه. هه رچه نده نهوتریت مه به سی له برگی (التوحید) له م
شیره دا جوړیکه له شیرنی خورما.

^۲ - غوونه و هار شیریه ئەم شیره انه له نه ده بیاتی کوردیدا هه یه وه کو:

۱. دلدارو جوان په رستم کهیل و خومارو مهستم

۲. ناوینه ی جوانی یاره بیرو باوه پرو ههستم "وه رگیز"

نهخوښی و چاره‌سەر

ناره‌زوه‌کانی بگریځته‌وه باشتړ پښوېسته‌دل و د‌ه‌رونی پاک و بی‌گه‌رد بکات ته‌ن‌ها د‌ل‌س‌و‌زی و نه‌مه‌ک‌د‌اری ب‌و‌ خوا ه‌ه‌ بی‌ت.

ن‌ه‌م د‌ل‌س‌و‌زی‌ه‌ی که‌خوا چاره‌س‌ه‌ری ن‌ه‌م کاره له‌قورئاندا ن‌ام‌ا‌ژ‌ه‌ی پ‌ی‌ ده‌ک‌ات که‌ده‌ه‌رم‌ی‌ت (کَذٰلِکَ اِنْصَرَفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءُ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِیْنَ: یوسف ۲۴) ج‌ا‌ز‌و‌ر گ‌رن‌گه که‌سی ژ‌ی‌رو ه‌و‌ش‌ی‌ار پ‌ا‌س‌ت‌ی‌ه‌ک ه‌ه‌ی‌ه بی‌ز‌ا‌ی‌ن‌ی‌ت نه‌و‌یش نه‌و‌ه‌ی‌ه:ع‌ه‌ق‌ل و ژ‌ی‌ری و ش‌ه‌ر‌ع‌ی خ‌ود‌ا، ج‌ه‌خ‌ت له‌س‌ه‌ر ت‌ه‌وا‌وی به‌د‌ه‌س‌ت‌ه‌ی‌ن‌ان‌ی ت‌ه‌وا‌وی به‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ن‌د‌ی‌ه‌ک‌ان د‌ه‌که‌ن‌ه‌و‌ه،و‌ه‌پ‌ی‌گ‌ری له‌ت‌و‌ش‌ب‌و‌ونی ت‌ه‌وا‌وی ز‌ه‌ر‌ه‌رم‌ه‌ن‌د‌ی‌ه‌ک‌ان د‌ه‌که‌ن‌ه‌و‌ه.

ج‌ا‌ه‌ر‌ک‌ا‌ت‌ی کار‌ی‌ک پ‌و‌و‌ه‌پ‌وی ژ‌ی‌رو ع‌ه‌ق‌ل ب‌و‌و‌ی‌ه‌و‌ه که‌له‌ی‌ه‌ک ک‌ا‌ت‌دا به‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ن‌دی و ز‌ه‌ر‌ه‌رم‌ه‌ن‌د‌ی‌ش‌ی ت‌ی‌د‌ا‌ب‌ی‌ت نه‌وا د‌و‌و کار د‌ه‌که‌و‌ی‌ته نه‌س‌ت‌و‌ی‌ان (کار‌ی‌کی ز‌ا‌ن‌س‌ت و ت‌ی‌و‌ری،و‌ه‌کار‌ی‌کی:پ‌راک‌ت‌ی‌زه) ی.

ی‌ه‌که‌م:کار‌ی‌کی ز‌ا‌ن‌س‌ت‌ی و ت‌ی‌و‌ری:که‌ب‌ر‌ی‌ت‌ی ی‌ه له ده‌س‌ت ن‌ی‌ش‌ا‌ن‌ک‌رد‌ن و د‌ی‌اری ک‌رد‌نی ب‌ا‌ل‌ا‌ت‌ر‌ی‌ن و ن‌و‌ر‌ت‌ر‌ی‌ن و کار‌گه‌ر‌ت‌ر‌ی‌ن ی‌ان له (به‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ن‌دی و ز‌ه‌ر‌ه‌رم‌ه‌ن‌دی) و‌ا‌ت‌ه:ک‌ا‌م‌ی‌ان له‌م کار‌ه‌دا ب‌ا‌ل‌ا‌ی‌ه‌و ن‌و‌ره.

د‌و‌و‌ه‌م:کار‌ی‌کی ک‌رد‌اری پ‌راک‌ت‌ی‌زه‌ی (ع‌م‌ل‌ی): که‌نه‌و‌یش له‌پ‌اش ز‌ا‌ن‌ی‌ن‌ی پ‌ی‌ژ‌ه‌و‌ پ‌ا‌و‌ه‌ی به‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ن‌دی و ز‌ه‌ر‌ه‌رم‌ه‌ن‌دی له‌و‌کار‌ه‌دا.نه‌و‌س‌ا‌ت‌ه پ‌ښو‌ی‌س‌ته نه‌و‌ه‌ی‌ان ه‌ه‌ل‌ب‌ژ‌ی‌ر‌ی‌ت که‌ب‌ا‌ش‌ت‌ر‌ی‌ن‌ه‌و س‌و‌د‌م‌ه‌ن‌د ت‌ر‌ی‌ن‌ه ب‌و‌م‌ان.

خ‌را‌ب‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی ن‌ه‌م ج‌و‌ره ع‌ی‌ش‌ق‌ه

ل‌ای ه‌ه‌م‌و‌ان پ‌و‌ون ن‌ا‌ش‌ک‌رای‌ه که‌ت‌و‌ش ب‌و‌ون به‌م د‌ه‌ر‌ده ک‌و‌ش‌ن‌د‌ه‌ی‌ه و پ‌ه‌ی‌و‌ه‌س‌ت ب‌و‌ون به‌و ج‌و‌ره ع‌ی‌ش‌ق‌ا‌ن‌ه‌و‌ه م‌ای‌ه‌ی له‌د‌ه‌س‌ت د‌ان‌ی به‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ن‌د‌ی‌ه ت‌ا‌ی‌ب‌ه‌ت و گ‌ش‌ت‌ی ی‌ه‌ک‌ا‌ن‌ی نه‌و که‌س‌ه‌ی‌ه. چ به‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ن‌دی د‌و‌ن‌یا و چ به‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ن‌دی ن‌ا‌ی‌ن‌ی ب‌ی‌ت،ب‌گ‌ره د‌ه‌ب‌ی‌ته م‌ای‌ه‌ی چ‌ه‌ر‌م‌ه‌س‌ه‌ری و ه‌ی‌ل‌اک ب‌و‌ونی له‌ژ‌ی‌ان‌دا له‌چ‌ه‌ن‌د پ‌و‌و‌ه‌که‌و‌ه:

۱- سەرقال بوون به خۆشه ویستنی دروستکراوه کان و پشت گوئ خستنی
خوای گه وره:

له یهك دلا خۆشه ویستی خوداو دروستکراوه کانى له یهك ئاستدا نابیت به لكو
پیویسته یه کیکیان ئه وی تریان کزولاوازو سست بکات.

۲- به و هۆیه وه توشی سزاو نازار ده بیت:
جا مه رکه سیك جگه له خودا شتیک یان که سیك به ئه ندازه ی خودا خۆش ویست،
ئه وا خوای گه وره مه ربه و شته نازارو چه رمه سه ری و سزای توش ده کات. به بیڕ
لی کردنه وه، به ده ست نه خستنی، به له ده ست دانى، به تیاچونى... هتد.
بیگومان نازارى دلى عاشق له هه موو نازاره کان کوشنده تره.

۳- دل و دهروونی ده بیه کۆیله ی که سانى تر:
به هۆی سه رخۆشی بوون و مه ست بونی به و عیشقه وه ئاگادارى نى به که توشی
چه هاتوه، دلى به ده ست که سانى تره وه یه وهك منداڵ یارى پى ده کریت و
دیل و کۆیله ی ده ستى که سانى تره.

۴- به پیچه وانهى به رژه وه ندىه کانیه وه کار ده کات:
واته ههنگاو به پیچه وانهى به رژه وه ندى یه وه ده نیت، به رژه وه ندى
ئاینى: هه میشه دل و دهرونى سەرقالی غه یرى خودایه خوداش له بیرى ده کات.
به رژه وه ندىه دونیاییه کان: کى هه یه له م راسته یه بى ئاگا بیت که ی عاشقه کان
مال و حال و ژیا نیان ده که نه قوربانى له و پینا وه دا.

۵- به لاو ئاشوبى دونیا و قیامهت روویا تى ده کات:
هه رکاتى دل شه یدای غه یرى خودا بوو ئه وا شه یتان ده بیه دۆست و یا وه رى
له م ساتانه شدا ده بى حالى میگه له مه پ چون بیت که گه له گورگ شوانیان
بیت؟!

۶- دل و دهرون بیرو هۆش ده شیوینیت:

کاتی دل و دەر وون گیرۆدە ی ئەم دەر دەر بوو چی تر تەشەنە دەکات و بیرو هۆشیش دەگرێتەو و هەمیشە دلە پاوکی و خەمۆکی و مەستی دەبێتە میوانی هەمیشە ی ئەو کەسە، بەرەو شیتی هەنگاو دەنێت...نموونه‌ش لەم بابەتە لەگەڵاندا زۆرە.

۷- پێوەر و هەستەکان دەشیۆینێت:

هەرکاتی دل و دەر وون بەم دەر دەر وە تالایەو، چیتەر پێوەر و هەلسەنگاندن و لیکدانەو وەکانی ئەو کەسە دەشیۆینێت. هەریەکە لە دەزگاکانی بینین و بیستن و لیکدانەو وە کاری تەواوی خۆیان لە دەست دەدەن بەوێ شتی ناشرین بەجوان دەبینن وە بەپێچەوانەو وە جاری واهە یە جوانی کەسیک لەلای ئەم بێ عەیب و کەم و کوپی یە بێ وینە یە، واتە ئەوێ چاو بینی کەسیکی ئاسایی درکی پی دەکات، ئەم درکی پێناکات. چونکە ئاوێتە بوو (تواوەتەو وە لەوێو نەدەدا) بەلام کەسیکی تر لە دەر دەر وە و ناو وە ژیا بێت باشتەر کەم و کورتی و پاستی و دروستی شتەکان دەزانێت لە (مسند) دا فرمودە یە ک دەدرێتە پال پێغەمبەر (ﷺ) بە (مرفوعاً) (حبك الشيء يعنى ويصم) ^۱ واتە: (خۆشویستن بۆشتی لە ئاستی کەم و کوپیەکانی کەرو کویرت دەکات). هەر لەم پروانگە یەو - ئەو هاو لەنە ی پێغەمبەر (ﷺ) کە پێشتەر لە نە قامی دا ژیا بوون وە دواتر هاتنە ناو ئایینی ئیسلام وە باشتەر و وریاترو لیها ترو تربوون، لەوانە ی کە تەنها لە سەر دەر می ئیسلامدا ژیا و نە قامیان نە بینو وە. (عمر بن الخطاب) دەلێت: (کۆلەکی ئیسلام پارچە پارچە دەبێت - کاتی کەسانی سەر هەل بدەن کە تەنها ئیسلام بناسن نە قامی و نە زانیان نە دیبێت).

^۱ - ئەم فرمودە یە (ضعیف الاستاد: ۵، (احمد - ۶ - ۴۵۰) وە ابو داود (۱۵۳۰) بپوانە (السلسلة الضعيفة - ۱۸۶۸)

و ده گپنه وه لایکی زور لاوزی نه خوش ده هیښنه خزمهت (عبدالله بن عباس) له (عرفه) نه ویش ده پرسیت: د هردی نه م لاه چی به؟ نه وانیښ ده لښ توشی داوی عیشق بووه بویه به م دهرده چووه (عبدالله) ش له و پوژده دا هر هاوار ده کات و په نابه به خودا ده گریټ له هه موو جوړه کانی عیشق.

۸- عیشق- زیاده رو ټکر دنه له خوښه ویستیدا:

پیشتر له سهر نه م بابه ته دواړی که زیاده پوی کردن له خوښه ویستیدا، ده بیټه مایه ی داگیر کردنی دل و دهر وون وه مه به ست کردنی بیرو هوش، له کار خستنی ده زگاگان بی هیژ کردنی توانای جهسته، سهر قال بوون و سهر که ش بوون له دونیای خه یال و نه ندیشه دا، نه و که سه له مرؤفیک کی ناساییه وه ده گورپټ بۆ که سیکی نامو...

عیشقیښ بڼه ما کانی ساده و ساکاره له سهره تادا. وه دواتر له ناوه ندیدا توشی سهر قالی مهستی ده بیټ پاشان سهر نه نجامی شیتي و تیاچوون ده بیټ که به م پیښه ستم له خودی خوښی و بهرام بهر و چوارده وریشی ده کات.

رڼگری کردن له عیشق

عاشقی راسته قینه به سی قوناغی سهره کیدا تی ده په پټ:

(قوناغی سهره تاي، ناوه ندی، کو تایی)

(قوناغی سهره تایی): هر کاتی مرؤف ههستی کرد له سهره تاي توش بوونیټی به داوی عیشق. وه به تاییهت کاتی بوی دهر که وت که گه یشتنی به دوست و یاره که ی له پڼگی شـرع و یاساو عورفه وه. زور دژاره و نه ستمه. پیویسته زور به وریایی پڼگری بکات له م عیشقه بی نه نجامه و خو ی دهر باز بیکات له لافاوی نه م دهر یا بی ناکامه. هه روه ها پیویسته به هیچ شیوه یه ک ناوی یارو دوستی نه درکیني و پاریزگاری له نابرو که سایه تی بکات. چونکه بازار ی قسه هیښان و داستان دروست کردن نابروشکاندن

عاشقان زور گهرمه و به جوشه. به تهنه گومانیک، و ته یه ک ته ماشایه ک ئیتر ناویان ده زپینین و فیتنه و ناشوب دروست ده کهن ر مه گهر خودا بزانییت چه نده قوربانی لی ده که ویته وه. خو نه گهر که سی عاشق دهستی هه بییت له ناو زپاندنی نه و کچه دا. نه وه دوو تاوانی گهره نه نجام ده دات تاوانی هاو به شی، وه تاوانی ستم کردن له وکچه.

خه لکی به بی پهره به بی به لکه هه له خووه بوختان و قسه بو خه لکی له م باره یه وه هه لده به ستن، ته نانه ت بی شهرمانه تانه یان دا له خانه واده ی پیغه مبه ر (د.خ) له پرودای (عایشه) و (صفوان) دا که خوی گهره له سه روی حوت ئاسمانه وه پاکی و بی گهردیانی سه لماند. ئایه ده بی دوی پیغه مبه ر (ﷺ) کی له م حاله ته پاریزراو بییت؟! باشترا ویه - که سی عاشق هه له سه ره تاوه خوی بپاریزیت ونه بیته نیچری نه م گورگ و پڊویانه. به تاییه تی کاتی که زانی نه م کاره سه نه نجامی نابییت وه هه رکه سیکیش هاوکاریان بکات له م نیوه نده دابه تاییه تی نه و که سه سور بزانییت که نه م عیشقه دووره سه نه نجامی باش نابییت وه به یه ک گه یشتنیان له ژیر سایه ی شه ریعه تدا دژواره. نه و تاوانبار ده بییت گهر کومه کیان بکات هاوشیوه ی نه و که سه یه هاوکاری گه یاندنی به رتیل خو و به رتیل ده ر ده کات. که پیغه مبه ر (ﷺ) نه فره تی له هه ر که سیکیان کردوه وه هه ندی جار نه م عیشقه هه نگاوی پر مه ترسی ده نییت کاتی که که سییک عه شقی ئافره تیکی خیزاندار ده بییت که میردی هه یه. وه هه رکه سییک هاوکاریان بکات نه و له گه وره ترین تاوانه کان نه نجام ده دات بگره کوشتنی نه و که سه زور ئاسانتره له و جوړه ناپاکی کردنه لیتی. که نه م یان به ته ویه کردنیش پاک نابیته وه چونکه مافی مرفی تری تیدایه. هه روه کو پیغه مبه ر (ﷺ) ده فره مییت (له قیامه تدا له چاکه و باشه ی ده بات له توله دا).

(خذ من حسنة ما شئت)^۱ وەدواتر پیڻغه مېەر (ﷺ) دەفەر مېت (مما ظنکم) ئایە پیتان وایە هیچی بۆ دەهیلایته وە؟! جا ئەگەر ئەو ستمەت لیکراوە خزم بیت یان دراوسی...؟! کەچەندین فەرموودە یە هەیه باس لە قەدەغە کردنی بەهەشت دەکات لەکەسانی کە دراوسی کە ی لەشەری پارێزراوە بیت.

پوختە ی مەبەست:

هاوکاری کردن لەم بوارەدا هاوکاریکردنە لە سەر شەپو دوژمنایەتی و تاوانکاری (ولاتعاونوا علی الایم والعدوان) زۆرێک بەهۆی عیشقی ئافەرەتێکە وە توشی سەرگەردانی و پاشگەز بوونە وە هاتو لەئایینی ئیسلام وەك ئەو پووداوەی (عبدالحق) لەکتیی (العاقبە) دا هیناویتی کەبانگ بیژێک لەکاتی بانگدا لەسەربانی مزگەوتە کە چاوی بەکچێکی شوخ و شەنگی گاور دەبیت و خۆی ناگریت و پووی تێ دەکات بیخواریت ئەویش دەلێت من گاورم کاتی شوت پێ دەکەم بێتە سەر ئایینی مەسیحی. ئەویش پازی دەبیت و پاشگەز دەبیتە وە لەئیسلام بەلام پیش ئەوێ بیخواریت لەسەربانی ئەو ماله وە دەکەوێتە خوارە وە دەمریت.

کاتی خۆی لە جەنگەکاندا گەر مەسیحیەکان بیان وویستایە دیلیکی موسلمان بکەنە مەسیحی دەچوون جوانترین ئافەرەتی مەسیحیان پێ نیشان دەدا تا بەهۆیە وە بێتە سەر ئایینی مەسیحی جالێرەدا: (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ: ابراهیم ۲۷) واتە: خوای گەرە باورداران لەسەر ووتە پاست و پەوان دەچەسپێنیت و سەقامگیریان دەکات لەدوایا قیامەتدا. وەخوای گەرە ستم کاران گومرا دەکات وەهەر چی یە کی بیهوی ئەنجامی دەدات.

^۱ - فەرموودەکی (صحیح) پێشتر باسمان کردووە لە (صحیح المسلم) داهاوێ

^۲ - فەرموودەکی (صحیح) پێشتر باسمان کردووە لە (صحیح المسلم) داهاوێ

وه هندی له عاشقان هیه ده بیته مایه فیتنه بۆ ئه وی تریان، ئه ویش به خۆپازاندنه وه ده رخستنن. جوانی جهسته ی له بهرامبه ردا که سه که که ی تریش توشی نه هامه تی ده بیته و خۆی پیناگیرئ. چه ندین که سمان بینن که ده ولّه مه ندبوو له و پیناوه دا هه ژار که وت و پله و پایه ی له ده ست دا وه چه ندین ئافره ت هه بووه که زانویتی میرده که ی ناپاکی له گه ل ده کات ئه ویش له تۆله سه ندنه وه دا ده ستی داوه ته ئه وکاره نابه جییه لیڤه داپیاو تیا ماوه له نیوان ده ست به رداربوونی له وکاره یاخود جیا بوونه وه و کاولکردنی خانه واده که ی. جا که وا باشتر وایه مرۆڤ خۆی توشی داوی ئه م جۆره عیشقانه نه کات مال کاولی له دوايه جا هه رکه سیڤ له دواي زانینی ئه م هه موو کاریگه ریه خراپانه هه ر سور بوو له سه ر ئه و جۆره عیشقه ئه و ته نها لۆمه ی خۆی بکات و گله ی له که س نه کات. به به رده وامی ته ماشا کردنی پوخساری عاشقه که ت تزی گه یانده ئه م حاله. گه ر هاتوو هه ربه و ته ماشا کردنه وه، وه ستاو کاریگه ری تری نه بوو ئه و ده ربازی بوو له وداوه به لام له دواي ته ماشا کردنه که چه زو ئاره زووی قسه کردن و دانیشتن و به یه ککه یشتنی لادروست بوو. ئه و ساته خه یال و ئه ندیشه و بیرى ئه و که سه داگیر ده کات وه به ته واده تی ئاویتته ی ژیانی ده بیته ده ربازبوونی له م حاله ته زۆر دژواره. لیڤه دا پیویسته مرۆڤی ژیر په چاوی به راودی ئه م هه موو کاریگه ریه خراپانه بکات. له هه مان کاتدا توڤبون و یاخی بوون و سه رپیچی کردنی خوای گه وره له پيش چاوبگریت که سه ر ئه نجامه که ی ناپاکی و سزای دۆزه خ و سوتانه له نیو ئاگر دا. یاخود مه ترسی له کاریگه ریه خراپه کانی بیت له دونیا دابه له ده ستدانی که سایه تی و پوشاندی شکومه ندی و ناوڤراندن... هتد. که توشی مرۆڤ دیت له م پیناوه دا.

باشیه‌گانی عیشق گومان و وه‌لام

هه‌ندی که س ده‌لێن: سه‌باره‌ت به‌خرابه‌گانی عیشق زۆرت باس کرد. به‌لام له‌ولاشه‌وه عیشقی باشی و چاکی زۆر هه‌یه‌له‌وانه: پاک‌کردنه‌وه‌ی ده‌روون، ئێسک سوکی، هه‌ست ناسکی، جوامیری و مه‌ردایه‌تی... هتد. وه‌به (یحیی بن المعاذ الرزی) ده‌لێن: کۆپه‌که‌ت عیشقی فلان که‌ج بووه وه‌هه‌ندیکی تر ده‌لێت، ده‌ردی دل شکۆ مه‌نده‌گانه وه‌که‌سیکی تر ده‌لێت: عیشق ده‌بیته‌ مایه‌ی ئازاکردنی ترسنۆک و وشیار کردنه‌وه‌ی گێل و سه‌غی کردنی په‌زێل. سه‌ربه‌رزێ پادشاکان ئارام کردنی هه‌لچوونه په‌وشتیه‌کان... وه‌هاوهرپی پیوارانه‌و دۆستی بی‌دارانه. وه‌هه‌روه‌ها ده‌لێن: هانده‌ر و بزوینه‌ری په‌وشته به‌رزه‌گانه.

وه‌هه‌ندی له‌دانایان ده‌لێن: (عیشق ده‌روون پاک ده‌کاته‌وه‌و په‌وشت پالافته‌ده‌کات... وه‌که‌سیکی تر ده‌لێت: (هه‌رکه‌سیک پوخسار جوان و دیمه‌نی شوخ و قه‌شه‌نگ و ده‌نگی خوش نه‌یه‌روژینیته‌ ئه‌واسروشتی ته‌واوی نییه). پیویستی به‌چاره‌ سه‌ره‌ وه‌ هه‌ندی له‌عاشیقه پاک داوینه‌کان ده‌لێن: (پاک داوین بن سه‌ر به‌رزین، عاشق بن ژیه‌رو قه‌شه‌نگ ده‌بن). وه‌له‌یه‌کی له‌عاشقه‌کانیان پرسى: ئه‌گه‌ر تو هه‌لت بو پیکه‌وت و به‌ته‌نها خوشه‌ویسته‌که‌ت بینی چی ده‌که‌یت؟ ئه‌ویش ووتى: چیژ له‌بینی پوخساری وه‌ده‌گرم، وه‌دلم به‌یادو قسه‌کردیه‌وه‌ ده‌حه‌وینمه‌وه‌ ئه‌و شتانه‌ی که‌پیشی خوش نی به‌ لێ ده‌شارمه‌وه‌ وه‌له‌کرداره‌ ناشرینه‌گانی خۆم ده‌پاریزم تا منی له‌به‌رچاو ده‌که‌وێت. وه‌ (ابو اسحاق بن ابراهیم) ده‌لێت: پوچی عاشقان بۆن خوش و ناسکه‌ وه‌ئێسکیان سوکه‌ هه‌میشه‌ دل گه‌شن ووته‌کانیان خه‌م له‌دل لا ده‌بات وه‌ژیری به‌هێژ ده‌کات جائه‌گه‌ر عیشق و خوشه‌ویستی نه‌بی سه‌رجه‌م نیعه‌ته‌گانی دنیا تیا ده‌چیت). وه‌یه‌کیکی تر ده‌لێت: عیشق بۆ پووح وه‌ک و خۆراک وایه‌ بۆ جه‌سته، جا ئه‌گه‌ر ده‌ست به‌رداری بێت زیانت پی ده‌گه‌یه‌نیت وه‌ ئه‌گه‌ر بۆچوی ده‌تکوژیت.

* وه (الخرائطي) ده‌گيړپټه‌وزه له (ابي غسان) وتوويه‌تي: (ابو بكرى الصديق) به‌لاى كه‌نيزه‌يه‌ك تى ته‌په‌پى گوښى له كه‌نيزه‌كه‌يه ده‌لټت: به‌پارچه شيعريك هه‌ستى خوښه‌ويستى خوښى بؤ كه‌سيكى ناديار ده‌رده‌بريټ. (ابو بكر) لىي ده‌پرسيت. تو كه‌نيزه‌يت يان خاتونيت نه‌ويش ده‌لټت: كه‌نيزه. (ابو بكر) پټى ده‌لټت عيشقى كى بويت؟ كه‌نيزه‌كه بى ده‌نگ بوو به‌لام (ابو بكر) سويندى لى خوارده‌كه‌نيزه كه به‌م پارچه شيعره ده‌رى خست. كه عيشقى (محمد بن القاسم) بووه.

وانا التي لعب الهوى بفؤادها قتلت بحب محمد بن القاسم

واته: من كه‌خوښه‌ويستى يارى به‌دلّم كړدوه

كوښته‌ى خوښه‌ويستى محمد كوپى قاسم

پاشان (ابو بكر) نه‌م كه‌نيزه‌يه له خاوه‌نه‌كه‌ى ده‌كړپټ پوانه‌ى لاي (محمد بن القاسم بن جعفر بن ابي طالب) ده‌كات وه‌ده‌لټت به‌راستى نه‌م ئافره‌تانه مايه‌ى فيتنه‌ى پياوړن ئاى چه‌ندين پياوړى پيژدار به‌مردن چوو وه‌چه‌ندين له‌ش ساغ پيان ده‌رده‌دار بوو.^۱

جا (كه‌نيزه‌يه‌ك) هاته‌لاى (عثمان بن العفان) و شكاتى له‌پياوړى نه‌نسارى كړد، هه‌زده‌تى (عوسمان) پټى ووت به‌سهرهاتى تو چى يه؟ كه‌نيزه‌كه ووتى من ته‌رخان كراوم بؤ برازاي نه‌م پياوه. كه‌چى نه‌م پياوه وازم لى ناهيتيت و كول نادات. هه‌زده‌تى (عوسمان) به‌پياوه‌كه‌ى ووت: يان نه‌وه ده‌بيت بؤ برازاكه‌ت بى. يان من به‌پاره‌ى خوښى نرځى ده‌ده‌م پياوه‌كه‌ى ووتى: راستيه‌كه پيشه‌واى بپواداران نه‌م كه‌نيزه‌يه هين برازه‌كه‌مه. ئيمه ليړه‌دا مه‌به‌ستمان له‌و عيشقه خراپانه نى يه‌كه ده‌بيته مايه‌ى كارى ناپه‌وا و خراپه‌كارى. به‌لكو ئيمه باس له‌عيشقيكى پاكي بيگه‌ردى خاوين ده‌كه‌ين.

^۱ - نه‌م رووداوه زور باس ده‌كړت، به‌لام له‌راستى دا گومان لسم رووداوه هه‌يه چونكه عه‌قل ناپيريت كه‌(محمد بن القاسم بن جعفر بن ابي غالب) گه‌شيت (ابو بكر الصديق) چونكه ماوه‌ى نيوانيان زورى كه‌واته پټى ده‌چيت نه‌و (ابو بكر الصديق) ه كه‌سيكى تريټ وه وشه‌ى (الصديق) له‌خوپوه دانرايت وهه‌روه‌ها (خرانگى) له‌لاى زور كس له‌زانايان جينگه‌ى متمان نه‌ي.

خاوه نه کانی له خودای گه وه بترسن و سنور نه به زینت نه مهش عیشقی (سلف) ی به پیزه کان و پیشه وایانی نه م گه له ن نه وه تا (عبدالله بن عبدالله بن عتیه بن مسعود) که به کیک بووه له حهوت زاناو پسپو پانی بواری فیهه - که عاشق بووه عیشقه که شی زۆر ئاشکراو دیار بوو له نیو خه لکیدا وه که سیش لومه ی نه کردوه و به سته م کاریش ناو زهره نه کرا.

هه روه ها تا عاشق بوونی (عمر بن العزیز) شتیکی زۆر ئاشکرا بووه له نیو خه لکیدا که عاشقی که نیه به کی (فاطمه بنت عبدالملك) که نه وه که نیه به له جوانی شوخ و شه نگیدا به ناو بانگ بووه وه زۆر جار (عمر بن العزیز) داوای له خیزانه که ی کردوه که نه وه که نیه به ی بۆ پیک بخت. به لام خیزانه که ی پازی نه بووه. دواتر کاتی (عمر بن العزیز) بووه به خه لیفه ی موسلمانان خیزانه که ی پیی ووت: تو زۆر عاشقی نه م که نیه به م بووی نه وه من پیکرم ده کرد، ئیستاش پیشکه شی ده که م من پازیم. به کسه ر ده موو چاوی (عمر بن العزیز) له خویشاندا گه شایه وه داوای کرد خیرا بۆی به پینین کاتی هینایان زیاتر پیی سه رسام بوو. (وتی هه ندی له جوانیه که تم بۆ ده ربخه، که بیینی ئیتر به ته واوی شه یدای بوو. (عمر بن العزیز) به که نیه به که ی ووت وه ره له سه ر خۆت باسی پوداوی خۆتم بۆ بکه له پیشدا له کوئی بووی، وه چۆن گه یشتیته ئیره ...

که نیه به که ووتی (حجاج) والی (کوفه) منی به پاره به کی زۆر له به کی له کریکاره کانی نه وه شاره کپی و په وانی کردم بۆ (عبدالملك) نه ویش منی داوه به (فاتمه) . (عمر بن العزیز) ووتی: نه ی چی به سه ر کریکاره هات له پاش تو؟ که نیه به که ووتی: له پاش من به هیلاک چوو- (عمر بن العزیز) ووتی: هیچ مندالی له پاش جی ماوه. که نیه به که ووتی: به لای کوپیکی به جی ماوه. ووتی نه ی حالی چۆنه؟ ووتی: زۆر خراپه. به کسه ر (عمر بن العزیز) ووتی خۆت پۆشته بکه ره وه. به کسه ر به والی (عیراقی) دا ناردی به شوین نه وه کوپه دا کاتی کوپه که هات (عمر بن العزیز) پیی ووت: پۆله (حجاج) چی زیان و زه ره ری له باوکت داوه. هه ره موویم پیی بلی: کوپه که ش هه رچییه کی زانی

نه خوښی و چاره سهر

همووی بۆ باس کرد. (عمر بن العزین) یش هر هه موو زیانه کانی بۆ بژارده وه و قهره بووی کرده وه. پاشان به که نیزه که ی ووت: ههسته بکه وه ته نیشتی وه پووی کرده کورپه که ووتی ئه م که نیزه یه به ره وه دیاره باوکت به هۆیه وه چهرمه سهری زۆری چهشتوو. کورپه که ووتی: ئه مه ئیستا مولکی تۆیه (عمر بن العزین) ووتی: من هیچ پتوستی به کم پئی نی یه وه لیمی دور بخه ره وه، کاتی که وتینه پئی و بپۆین که نیزه که به (عمر) ی ووت ئه ی کوا شه یدا که ت بۆمن چی به سهر هات؟ (عمر) ووتی: وه که جاران وایه بگره زیاتره. جا ئه گهر من دهست به ردارت نه بم نابمه یه کێک له وه که سانه ی که به پێچه وانه ی چه زو ده رونی خۆیه وه مامه له ی کرد بیئت. جا شه یدای (عمر) بۆ ئه م که نیزه یه هر به رده وام بووه تا وه فاتی کرد و مرد.

وه هه روه ها (ابوبکر محمد بن داود الظاهری) زانای به ناو بانگ له زانسته کانی (فیقه و تهفسیر و فهرمووده ئه ده ب) وه به یه کێک له گه وره ترین زانایان ده ژمێردریت وه عاشق بوونشی زۆر ئاشکرا بووه له نێو خه لکیدا. (نفطویه) ده لیت: (له سهره مه رگیدا چوومه دیداری لیم پرسی: حالت چۆنه؟ له وه لآمدا ووتی: خۆشه ویستی ئه وه که سه ی که ده یزانییت ئه مه ی به سه رمدا هینا وه. منیش ووتم: ئه ی باشه بۆچی ناچیته پیشه وه لیتی چیژ وهریگریت له کاتی کدا تۆ به سه ریدا زالییت؟

ئه ویش ووتی: چیژ وهرگرتن دوو جۆره: ته ماشا کردنی دروست، وه چیژی قه ده غه کراو. ته ماشا کردنی دروست: منی به م حاله گه یانده که ئیستا ده یبینی. به لام چیژ وهرگرتنی قه ده غه کراو: ئه وه ی پێگری لیکرد ووم لیتی ئه وه فهرمووده و ووته یه ی (بن العباس) ه که له لایه ن باکمه وه ئه ویش له (سوید بن سعید) ده گێریته وه ئه ویش له (علی بن مسهر) ئه ویش له (ابی یحیی القتان) ئه ویش له (مجاهد) وه ده گێریته وه که له (بن العباس) درا وه ته پال پێغه مبه ر (د.خ) که (من عشق وکتم وعف وصبر غفر الله له دخلة الجنة) واته: هه رکه سی که توووشی عیشق بیئت وه بتوانییت

بشاریت‌هه خوځ‌گرو داوین پاک بیت‌هه خودای‌گه‌وره لی‌ی خوځ‌ش ده‌بیت و به‌به‌هشتی شاد ده‌کات.

پاشان چ‌ه‌ند دیرې شعری‌ووت. منیش پی‌ی ووت: چی‌یه‌هه باوهرت به (قیاس) نی‌یه له‌بوارۍ فیه‌دا. که‌چی‌له‌شعیردا ده‌یسه‌لمینیت. نه‌ویش ووتی: شه‌یدا دل و ده‌روونم بانگه‌ش‌ی بۆ‌کردم. پاشان له‌دوای‌هه‌و شه‌ووه‌و کۆچی‌دوای‌کرد. وه‌هه‌و‌ی‌شایه‌نی‌باسه‌به‌هوی‌هه‌و شه‌یدای‌و عیشقه‌یه‌وه‌کتی‌بی (الزهد) ی‌داناوه.

هه‌روه‌ها له‌وته‌یه‌کی‌تردا ده‌لټ: هه‌ر که‌سیک نا‌ئومید‌بوو له‌خوځ‌شه‌یسته‌که‌ی وه‌به‌هوی‌هه‌نه‌مرد، نه‌وا توشی‌دل نه‌وای‌ده‌بیت چونکه‌هه‌وا یه‌که‌م شه‌یداکانی نا‌ئومیدی‌یه و دل‌ئاماده‌نه‌بووه‌بۆ‌به‌لام بۆ‌جاری‌دووه‌م توشی‌نا‌ئومیدی‌ده‌بیت نیر کاریه‌ری‌یه‌کجاریشی‌له‌سه‌ر‌ده‌ر ده‌که‌و‌یت وکول‌ده‌بیت.

وه (عبدالله معمر القیسی) ده‌لټ: (سالتیکان له‌مه‌راسیمی‌نه‌نجام‌دانی‌حه‌جک‌رندا بووم. له‌شه‌ویکدا له‌مزگه‌وتی‌پیغه‌مبه‌ر‌خودا وه‌له‌ن‌توان‌گورې پیغه‌مبه‌ری‌خودا ویل‌ند گۆکه‌یدا دانیش‌تبوم له‌پر‌گویم له‌ده‌نگیک‌بوو چ‌ه‌ند دیرې شعریکی‌ووت به‌کاریه‌ری‌و له‌پردا بی‌ده‌نگ‌بوو نه‌م زانی‌له‌کو‌یوه‌هه‌م ده‌نگه‌ات پاشان ماوه‌یه‌کی‌تر هه‌مان ده‌نگ‌که‌وته‌وه‌ووتنی‌چ‌ه‌ند دیرې شعریکی‌تر و ده‌ستی‌کرد به‌گریان. منیش یه‌کسه‌ر هه‌ستم و به‌ره‌و‌ئاراسته‌ی‌ده‌نگه‌که‌پویشتم له‌ته‌نیشتی‌دانستم و هه‌ستی‌پی‌نه‌کردم بینیم لاویکی‌خوین‌گرمی‌جوان‌بوو فرمیسک‌گوناکانی‌ته‌پر‌کردبوو. که‌بینی‌سلاوم لی‌کرد وه‌لامی‌دایه‌وه. ووتی‌دانیشه‌تۆ‌کی‌یت؟ منیش خو‌م‌پی‌ناسان‌ووتی‌هیچ کاریکت‌هه‌یه؟ ووتم‌به‌لئ‌من‌له‌حه‌وشی‌مزگه‌وته‌که‌دا بووم ده‌نگی‌تۆ‌سه‌رنجی‌پاک‌یشام هه‌رچی‌یه‌کت‌پوسته‌من‌له‌خزمه‌تت‌دام‌چیت‌ده‌و‌یت‌من‌ئاماده‌م؟ ووتی‌من (عتبة بن الحباب بن المنذر بن الجموح الانصاری) م‌پوژیکیان‌به‌ره‌و‌مزگه‌وتی‌(احزاب) پویشتم‌پاش‌نو‌یژ‌کردن له‌ده‌ره‌وه‌ی‌مزگه‌وته‌که‌دا‌بووم. هه‌ر‌کاتئ‌هه‌ستم‌کرد‌پیرې‌له‌نافره‌تان‌به‌لامدا‌تی‌په‌رین‌که‌نیزه‌یه‌کی‌زۆر‌شو‌خ و شه‌نگیان‌له‌گه‌ل‌دا‌بوو‌پووی‌تئ

کردم و پیتی ووت: ئەي (عوتب) ه تۆ چی به که سێک ده‌لێت. شه‌یدای تۆ بێت ؟ پاشان به‌جیی هیشتم و پۆی ئیتر له‌و پۆژه‌وه‌ من سه‌رگه‌ردان و شه‌یدای بووم. هه‌موو شوێنێکی به‌ دوودا ده‌گه‌رام هیچ سۆراغێکی نازانم. پاشان گریاو له‌ هه‌ژمه‌دا بوورایه‌وه‌ و له‌خۆ چوو. پاش ماوه‌یه‌ك ئاگاهاته‌وه‌ پوختساری زه‌رد هه‌ل گه‌رابووچهند دێره‌ شعرێکی شه‌یدای چپی...

منیش پێم ووت: بڕام ته‌وبه‌ بکه‌و داوای لی‌ خۆش بوون له‌ خودابکه‌ سه‌فه‌ریکی پر مه‌ترسیت له‌ پێشه‌ ئه‌ویش ووتی: من کۆل ناده‌م و باش نابم هه‌تا ئه‌و کچه‌ نه‌گه‌رێته‌وه‌. پاشان تا ده‌مه‌و به‌یان له‌گه‌لیدا ماوه‌وه‌ دواتر ووتم باجپین بۆ مزگه‌وت (احزاب) به‌لکو خوای گه‌وره‌ ده‌رگای خێرت لێبکاته‌وه‌. ئه‌ویش ووتی تکام وایه‌ به‌لکو به‌هۆی خواناسی تۆ وه‌ خودا په‌حم به‌منیش بکات. پۆیشتین گه‌یشتینه‌ مزگه‌وته‌که‌- چهند دێره‌ شعرێکی تری چپی پاشان له‌وئ مایه‌وه‌ تانویژی نیوه‌ پۆ پاش نوێژ چهند ئافره‌تێک هاتن بۆ مزگه‌وته‌که‌ به‌لام ئه‌و که‌نیزه‌یه‌ی تیا نه‌بوو. پویان کرده‌ ئیمه‌و به‌ (عتبه‌) یان ووت ها (عتبه‌) ده‌لێی چی به‌سه‌رباره‌ت به‌وکه‌سه‌ی شه‌یدات بوو. تۆی سه‌ر قال کردوه‌؟ (عتبه‌) ش ووتی: بۆچی به‌سه‌ر هاتوه‌. ووتیان باوکی بردویتیوه‌ بۆ شاری (سماوه‌) له‌عێراق. منیش پرسیم ئه‌و که‌نیزه‌یه‌ی کێ بوو؟ ووتیان: ناوی (ریا بنه‌ الغطریف السلمي) یه‌. لێره‌دا (عتبه‌) خۆی پێ نه‌گه‌را و چهند دێره‌ شعرێکی تری چپی. پاشان پووم کرده‌ (عتبه‌) و پێم ووت: (عتبه‌) من سوپاس بۆ خودا کۆمه‌ل پاره‌یه‌کی باشم هه‌یه‌ ده‌مه‌وێت له‌پێناوی ئه‌و که‌سه‌دا سه‌رفی بکه‌م که‌ده‌یان‌ه‌وێت هاوسه‌ر پێکه‌وه‌ نه‌ن. به‌لێن بێت هه‌ر هه‌مووی ده‌که‌مه‌ قوربانت تا به‌مه‌به‌ستی خۆت ده‌گه‌یت، هه‌سته‌ باجپینه‌ مزگه‌وتی (الانصار) که‌ گه‌یشتینه‌ مزگه‌وته‌که‌ کۆمه‌لێک پیاوی زۆری لی‌ بوو پاش سلاو کردن پووم تی‌ کردن و ووتم: ئه‌ی خه‌لکینه‌ چ ده‌لێن له‌سه‌ر (عتبه‌) و باوکی؟ ووتیان له‌پیاو چاکه‌کانی عه‌ره‌بن. منیش ووتم ئه‌وه‌تا (عتبه‌) توشی داوی عیشق بووه‌ وه‌من ته‌نها هاوکاری ئێوه‌م ده‌وێت پێکه‌وه‌ بجینه‌

(سماوه) ئەوانیش ووتیان بەسەر چاوە ئیمە ئامادەین. هەر هەموومان بەسواری بەپێی
 کەوتین تاگەیشتیە نزیک ئاواي (بنی سلیم) (غطریف) ی باوکی کچە بەهاتمانی
 زانی پێشوازیەکی زۆر لێ کردین ئاژەلێ سەر بپێ وخوان ئامادەکرا لەکاتی نان
 خواردندا پێمان پاگەیاندا کە ئیمە نانت ناخوین تاداواکاریە کەمان بۆ جێ بەجێ نەکەن
 ووتی بۆین بزانم ووتمان هاتوین داواي کچە خانمە کەت دەکەین بۆ (عتبە بن الحباب بن
 المنذر) ئەویش ووتی کچە کەم بپاری بە دەست خۆیەتی بالێی بپرسم. بەتورپیەوه
 چووه ژۆره وه بۆلای. کچە کە ی پێی ووت بۆچی توپە دیاریت ئەویش ووتی
 (ئەنسارەکان) هاتوون بتخوازن. کچە کەش ووتی پیاوانی ناودارو خانەدانن
 وه پێغه مبریش (د.خ) پێزی گرتوون و داواکاری لێخۆش بوونی بۆ کردوون لەخودا.
 بۆکێ منیان دەوێت، باوکیشی ووتی (عتبە بن الحباب)، کچە کە ووتی والله زۆرم لەسەر
 (عتبە) بیستوه کە کەسیکی بە ئەمە ک و وه فادارە، مەبەستی خۆی دەزانێت باوکی ووتی
 من پێشتر سویندم خواردووه نەتەمە وه (ئەنسارەکان) ؟ کچە کەش ووتی کەواتە
 بەباشی وه لایان بدەرە وه... باوکی ووتی چۆن چۆنی - کچە کە ووتی مارەییە، ئەیان
 لەسەر گران بکە ناچار دەپۆن و نایەنە داوا... باوکی ووتی دەم خۆش ئەمە قەسەیه کی
 باشە باوکی کچە کە هاتە دەرە وه پووی تێ کردین و ووتی: کچی ئاوايه کە وه لای دایە وه
 بەلام مارەیه کی زۆرمان دەوێت. جا کێ بەم کارە هەل دەستی؟ (عبدالله بن معمر)
 دەلێت منیش هەستام و وتم چیت دەوێت سەر پشک بە. ووتی: هەزار مسقال ئالتوون جل
 و بەرگی نایاب و پێنج پارچە قوماشی عەنبەر. ئەویش ووتی: بەسەر چاوە هەموویت بۆ
 ئامادە دەکەین. چەند پیاویکم نارد بۆ شاری مەدینە بۆ هێنانی داواکاریەکانی، پاشان
 خوادنمان خواردووه ماوه ندمان گێرا چەند پۆژیکمان پێ چوو. دواتر بەپێی کەوتین بەرەو
 شاری مەدینە بەسێ بار لە پێداویستی و شتی نایاب. گەیشتیە نزیک شاری مەدینە
 لەناکاودا پێپێ چەتە بەسوارە وه هێرشیان بۆ هێنان پێم وابوو لە ئاواي (سلیم)
 وه بوون. (عتبە) پووبە پویان بووه چەند پیاویکی لێ کوشتن وه هەندیکی لێ بریندار

کردن. دواتر هاته‌وه‌دیار بوو بریندار کرابوو وه‌خوینیکی زۆری لێ ده‌پۆشت. که‌وته‌سەر زه‌وی و منیش پوخساریم سپی (عتبه) گیانی سپاردلێره‌دا گریان و هاوار کردن ئه‌ی هاوار بۆ (عتبه) کاتی که‌نیزه‌که‌ گۆیی له‌ده‌نگمان بوو خۆی له‌سەر حوشره‌که‌وه‌ فرێدایه‌ خواره‌وه‌ باوه‌شی به‌ (عتبه) کردم به‌ده‌م گریان‌وه‌ چه‌ند دێپه‌شعریکی خه‌مناکی چپی و ئه‌ویش به‌سەر لاشه‌ی (عتبه) دا گیانی سپارد ئیمه‌ش له‌و شوینه‌دا هه‌ردووکیانمان له‌یه‌ک گۆریدا به‌خاک سپارد. دواتر پاش حه‌وت سال—سهرمدا له‌ناوچه‌ی حه‌جازو یستم سهردانی مه‌دینه‌ بکه‌م—و وتم والله ده‌بێ بچه‌م سهردانی گۆری (عتبه) که‌چومه‌ سه‌رگۆریان بینیم واداریکی له‌سەر پوواوه‌ گۆله‌ لاوای سوور زه‌ردی گرتووه‌ منیش له‌و خه‌لکه‌ی ئه‌و ناوهم پرسى ئه‌م داره‌ چی پێ ده‌لێن؟ ئه‌وانیش ووتیا ن: بیان ده‌لێن داری باوک و زاوه‌که‌... هه‌روه‌ها فه‌رمووده‌یه‌ک هه‌یه‌ به‌م شیوه‌یه‌ گێڕاوه‌ته‌وه‌له‌ (سوید بن سعید بن علی بن مسهر) له‌باوکیه‌وه‌ (ابی یحیی القتان) له‌ (مجاهد) ئه‌ویش له‌ (ابن العباس. پ.خ) داوێته‌ پال پێغه‌مبه‌ر (د.خ) (من عشق وعف وکتم فمات فهو شهید) واته‌: (هه‌رکه‌سێک تووشی عه‌شق بێت بتوانیت بېشاریت‌وه‌ وه‌خۆگرو داوین پاک بێت ئه‌گه‌ر بمړیت ئه‌وا شه‌هیده‌.

وه‌هه‌روه‌ها له‌پێگه‌یه‌کی تریشه‌وه‌ ئه‌م فه‌رمووده‌ له‌وانه‌: له‌پێگه‌ی (سوید) له‌ (ابن مسهر) له‌ (هېشام بن عروه) له‌باوکیه‌وه‌ ئه‌ویش له‌ (له‌خاتو عایشه) وه‌ به‌ (مرفوع) ی هه‌روه‌ها له‌ (الخطیب) له‌ (الزهری) ئه‌ویش له‌ (معافی بن زکریا) ئه‌ویش له‌ (ابن الفضل) له‌ (احمد بن مسروق)⁽¹⁾. هه‌روه‌ها (زبیر بن بکار) ده‌گێڕێته‌وه‌ له‌ (عبدالعزیز الماجشون) ئه‌ویش له‌ (عبدالعزیز بن ابی حازم) له‌ (ابن ابی نجیح) ئه‌ویش له‌ (مجاهد) ئه‌میش له‌ (ابن عباس. پ.خ) پاشان ئه‌وه‌تا پێغه‌مبه‌ری ئازیز پابه‌روسه‌روه‌ری هه‌موان کاتی چاوی به‌ شۆخ و شه‌نگی (زینب بن جحش) ده‌که‌وێت یه‌کسه‌رده‌فه‌رمیت (سبحان قلوب القوب) واته‌: پاک و بێگه‌ردی بۆ ئه‌و خوایه‌ی که‌ دلان ده‌گۆریت له‌وکاته‌دا (زینب) خێزان و هاوسه‌ری (زید بن حارث) بووه‌ که‌خزمه‌تکاری

ابن القيم الجوزی

پیغه مبه ربووه کاتی (زید) ویستی له (زینب) جیابیته وه وه ته لاقی بدات پیغه مبه ری خودا (ﷺ) پیگری کردو پیچی فرموو (اتق الله واسمك عین زوجك) واته: له خوابترسه و ده ست به هاوسه ره که ته وه بگره.

دواتر (زید) ته لاقی داو لیتی جیا بووه. خوی گه وره له سه روی حوت ته به قه ی ناسمانه وه (زینب) ی ماره کرد له پیغه مبه ری خودا (ﷺ) وه گریبه ستنی ماره برینه که ی له سه روی عهرشی مه زنه وه بریاری له سه در. (وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ: الأحزاب-۳۷) واته: نه ی پیغه مبه ر جانسی نه وه بکه کاتی که خودا نیعمه تی نیمانی به سه ردا پشتووه توش نازادی نیعمه تی په روه رده کردنت پی به خشویه له خزمانی خوت ژنت بۆ هیئا که کاتی نه و که سه (زید) ویستی له (زینب) ی خیزانی جیا بیته وه و نه ده گونجان توپیئت ووت: له خوا پترسه و ده سته ردار ی هاوسه ری خوت نه بیت. به لام نه وه ی له دلی خوتدایه ده یشاریته وه و ناته وی که س بیزانیت نه وه هر خودا خوی ناشکرای ده کات پیویسته له خوا بترسیت نه له قسه ی خه لکی...

نه وه تا پیغه مبه ر داود (س.خ) له گه ل نه وه ی نه ووت و تو ژنی هه بوو کاتیک خیزانی یه کیک له سه ر یازه کانی بینی یه کسه ره شقی بووه دواتر خواستی بوه ژنی سه ده مینی.^۱ وه (الزهر) ی ده لیت: یه که م خۆشه ویستی له نیسلامدا خۆشه ویستی پیغه مبه ر بووه. بۆخاتوو (عائیشه) وه (مسروق) هه میسه به ناوی خۆشه ویسته که ی پیغه مبه ر (ﷺ) ناوی ده برد (ابو قیس) غولامی (عبدالله بن عمرو) ده لیت (عبدالله بن عمرو)

^۱ - نه م چیز که (داود- پیغه مبه ر) له گه ل یه کیک له سه ر کرده کانی سوپا که یدا که ناوی (نوریا) یه له کتیه کانی نیجیل و تهورات داهاتووه به فراوانی. به لام پروانه وه لاهه که ی نیمه له سه ری له بابه ته کانی داهاتوو له م کتیه ی به رده ستدا.

^۲ - نه م چیز که (ضعیف) وه (ابن القيم) ته نها وه که به لگی به رامبه ره کان هیئاو تیره دواتر هر خوی ره تی ده کاته وه و هه لی ده وه شینیه وه

نەخشى و چارەسەر

منى نارد بۆلای خاتوو (ام سلمە) تا پرسىياری لى بکەم: ئايە پېتغەمبەرى خودا (ﷺ) كاتى كەبە پۆژوو بوو خىزانەكانى ماچ دەکرد؟ (ام سلمە) دەلىت: نەخىر جا (أبو قيس) پىي ووتم خاتوو عائىشە دەلىت: (كە ئەگەر پېتغەمبەرى خودا خاتوو عائىشەى بېيىنيايە، خۆى پىي نەدەگىرا و ماچى دەکرد) "

وہ (سعيد بن ابراهيم) لہ (عامر بن سعد) ئەویش لەباوکىەوہ دەگىرپتەوہ كە: پېتغەمبەر (ابراهيم — س.خ) ھەمىشە پۆژانە بەسوارى (بۆراق) لە وولاتى شامەوہ سەردانى خاتوو (ھاجەرە) ى دەکرد. ھىندە خۆشى دەويست و دللى لای بوو. وە ھەرۋەھا (الخرائطى) دەگىرپتەوہ كە (عبدالله بن عمر: پ.خ) كەنیزەيەكى پۆمى كپى وە زۆرى خۆشدەويست. وە دەلىت: جارىكيان ئەو كەنیزەيە لەسەر پىشتى ھىستىكەوہ (قاترىك) كەوتە خوارەوہ. يەكسەر (عبدالله) پىرى دايەو ھەلى ساندەوہ و دەم و چاوى سېرى و ماچى دەکرد. وە ئەو كەنیزەيە ھەمىشە بە زمانى پۆمانى دەيوت: (يا بطرون أنت قالون) واتە: ئەى بەرپۆرم تۆ زۆر باشى لەگەل مندا.

وہ دەلىت: جارىكيان ئەو كەنیزەيە ھەل دىت و پادەكات. (عبدالله) ش زۆر دلگران و پىي ى ناخۆش بوو. تەنانت ئەم دىپرە شەرەى چى:

قد كنت أحسبني قالون فأنصرفت فاليوم اعلم أنى غير قالون

واتە: (تۆ ھەمىشە بەمنت دەوت زۆر زۆر باشىت، بەلام كەچى ئىستا ھەلھاتىت. وە زانيم ئىستا زۆر باشنيم) .

وہ ھەرۋەھا (ابو محمد بن حزم) دەلىت: زۆرىك لە خەلىفە راشدىنەكان و پېشەوايان خۆشەويستيان ئەنجام داوہ. تەنانت پۆژىكيان پياويك بە (عمر بن خطاب) دەلىت ئەى پېشەواى بپواداران من ئافرەتتىكم بىنى و بەتەواوى عەشقى بووم. خەلىفە عمر دەلىت: (ئەمە لەو شتانەيە كە مۆڤ بە دەستى خۆى نى يە) .

ئەمانەتی باسماڻ کرد. ووتە وبەلگەي ئەو کەسانە بوو کە پێیان وایە عاشقی وعەشق بازى حەلالی وقەدەغەکراوی نی یە (.پاشان دێینه سەرشیکار کردن و لێکدانەوہی بەلگەو بۆ چوونەکانیان. (وہ لām دانەوہی ئەم گومانانە) .

جا قسە کردن لەسەر ئەم بابەتە پێویستی بە جیاکاری ھەبە لە نێوان پەسەندی و ناپەسەندی، باشی و خراپی، وە نابیئت راستەو خۆ سەرچەم بابەتە کە بە خراپە یاخود بە باشە بدەینە قەلەم. بەلکو بۆ دەرخیستنی راستی و دروستی و باشی و خراپەکانی لێکدانەوہ بکەین چونکە عیشق نە باشەو نە خراپە. بەلکو بەندە لەسەر چۆنیەتی بەکارھێنان و شوێنەواری لەسەر ژیاڻمان. وە جیاکاری کردن لە نێوان خۆشەویستی حەلال و خۆشەویستی حەرام باش و خراپی پێویستە .

*سەرھەتا ئەوہ بزانیڻ کە باشترین و پەسەندترین وسودمەندترین خۆشەویستی بەشیوہیەکی پەھا، خۆشەویستی بەدیھێنەری دلەکان وھۆشداری خۆشەویستەکانە کە بەدیھێنەری ھەست و سۆزو نەست و جوانیەکانە. کە لەسەر ئەو خۆشەویستی یە بناغەي زەوی و ئاسمانەکان دامەزراوہ سروشتی خەلکە کە بیڻا کراوہ کە ئەویش نھینی (لا الہ الا اللہ) یە ، بەلئی تاکە خودایە کە شایەنی پەرستن و شایستەي خۆشەویستی بیت. چونکە پەرستن واتای تەواوی خۆشەویستی و تەواوی ملکەچی یە. وەھاویەش بپارێدان لە خۆشەویستی خودا وە لە گەورەترین تاوانەکانە لە جیھانەدا. وە خوای گەورە سەرچاوەي خۆشەویستی یە . وە سەرچەم کتیبەکانی وەپاستی و دروستی پێغەمبەرەکانی ھەرھەمووی ئاماژەو گەواھی خۆشەویستی خودی گەورە دەدەن. چونکە بەتەنھا بەدیھێنەر و دروستکەر و نعیمەت دەری ھەموانە (وَمَا بِکُمْ مِّنْ نُّعْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّکُمُ الضُّرُّ فَإِلَیْهِ تَجَارُونَ: النحل ٥٣) واتە: ھەرچی نعیمەت بەسەرت دا پڑاوہ ھەرھەمووی لەلایەن خوای گەورەوہ یە وە کاتی ناخۆشیەکتان ھاتە پێش —پاستەوخۆ ھانا و پەنا بۆ ئەو دەبەن.

خوآسته‌کانی خوشتەویستی

خوشتەویستی دوو خواستی هه‌یه: (جوانی و گه‌وره‌یی و شکۆمه‌ندی)

خوای گه‌وره له هه‌ر دوو پوه‌که‌وه ته‌واویتی و که‌مالی په‌های هه‌یه جوانه جوانیشی خوشت ده‌وێت، مه‌زن و به‌پێژ و گه‌وره و شکۆمه‌نده و ینه‌ی نی‌یه. هه‌ر بۆیه له هه‌موو پوه‌که‌وه شایسته‌ و شایه‌نی ته‌واوی خوشتەویستی یه: (قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ: ال عمران ۳۱) واته: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ر — پێتان بلی: ئه‌گه‌ر ئه‌وان پاست ده‌که‌ن و خودایان خوشت ده‌وێت ئه‌وا شوێن من بکه‌ون خوداش خۆشتانی ده‌وێت.

وه‌هه‌روه‌ها ده‌فه‌رموێت: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ * إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ * وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ: المائدة ۵۴-۵۶) واته: (ئه‌ی پێی برواداران. هه‌ر که‌سیک له ئایینی خودا پاشگه‌ز بێته‌وه ئه‌وا خوای گه‌وره له ئاینده‌دا که‌سانیک ده‌هێنێته‌کایه‌وه. که‌خودا زۆری خوشت ده‌وێن و ئه‌وانیش خودایان زۆر خوشت ده‌وێت. که‌زۆر به‌سۆزو به‌زه‌ی به‌رامبه‌ر به‌ برواداران. وه‌ سه‌ریلێندو ده‌رون به‌رزن به‌رامبه‌ر به‌بی باوه‌پان، له‌پێناوی پێسازی خودادا تێده‌کۆشن، له‌ لۆمه‌ی لۆمه‌که‌ران ناترسن ئه‌م (خوشتەویستی و هه‌لبژاردن و سۆز و تیکۆشانه) فه‌زل و پێزی تابیه‌تی خودایه‌ که‌ ده‌یبه‌خشیت به‌هه‌ر که‌سیک بیه‌وێت وه‌ خوای گه‌وره فراوانگیر و زانایه‌ به‌ هه‌موو شته‌کان به‌ پاستی ته‌نه‌ خوشتەویست و پشتیوانی ئێوه هه‌ر خودا و پیغه‌مبه‌ر و باوه‌پدارانه‌ که‌ به‌ هه‌میشه‌یی نوێژ ده‌که‌ن و زه‌کات ده‌دن و هه‌میشه‌ دیارده‌ی کړنۆش بردنایان بۆ په‌روه‌ردگار پێوه‌ دیاره. جا ئه‌وه‌ی خواو پیغه‌مبه‌ر و برواداران به‌ پشتیوانی خۆی قبول بکات ئه‌وا بادلنایبێت که‌ واهه‌ر تاقم و پێپو حزبی خوا زāl و سه‌رکه‌وتون)

جانبناغهی پشتیوانی و دوستایه تی - بریتی یه له خۆشه‌ویستی هه‌روه‌کو چۆن بناغهی دژایه تی - بریتی یه له پق و کینه وه‌خواایی گه‌وره پشتیوان و دوستی باوه‌پدارانه باوه‌پدارانیش به‌همان شیوه . به‌خۆشه‌ویستی پشتگیری و پشتیوانی ده‌که‌ن . جا خوای گه‌وره به‌ئەندازە‌ی خۆشه‌ویستی به‌نده‌که‌ی پشتیوانی ئی ده‌کات . هه‌ر له‌به‌ر ئه‌م هۆیه‌یه خوای گه‌وره زۆر به‌توند په‌دی ئه‌و که‌سانه ده‌داته‌وه که جگه له‌خوا پشتیوان و دوست بۆ خۆیان بپیار ده‌ده‌ن . هه‌روه‌ها دژی ئه‌و که‌سانه ده‌وستیته‌وه که ده‌یان‌ه‌وێت یه‌کسانی له‌نیوان خودا و که‌سانی تر دروست بکه‌ن له‌خۆشه‌ویستی دا وه‌ئاماره‌ی به‌وه داوه که هه‌ر که‌سیک ئه‌م کاره بکات ئه‌وا هاوبه‌شی بۆ خوا بپیار داوه که ده‌هه‌رموێت (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ: البقره ۱۶۵) واته: هه‌ندی له‌خه‌لکی هه‌ن ده‌چن جگه له‌خودا که‌سانی تر هه‌لده‌بژێرن و به‌ئەندازە‌ی خودا خۆشیان ده‌وێت . به‌لام باوه‌پداران ته‌نها خودایان خۆش ده‌وێت .

هه‌روه‌ها هه‌والی ئه‌وه‌شمان ده‌داتێ که پاشه‌پۆژی ئه‌و که‌سانه‌ی هاوبه‌شی بۆ خودا بپیار ده‌ده‌ن له‌خۆشه‌ویستی دا له‌دۆزه‌خدا به‌هاوبه‌شه‌کان ده‌لێن (قَالَ اللَّهُ إِنَّ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * إِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ: شعراء ۹۷-۹۸) واته: به‌پاستی ئیمه له‌و لوتکه‌ی گومپایی و سه‌ر لێشیواو یدا بووین که ده‌چوین ئیوه‌مان ده‌کرده هاوبه‌شی خودای گه‌وره له‌خۆشه‌ویستی دا "به‌م یه‌کتای یه‌واوتای یه له‌خۆشه‌ویستی دا . خوای گه‌وره سه‌رجه‌م پیغه‌مبه‌رانی په‌وانه کردوه کتێبه‌کانی ناردوه . وه‌زه‌وی و ئاسمانه‌کانی به‌ده‌یئاوه و به‌هه‌شت و دۆزه‌خی سازداوه به‌هه‌شت بۆ خۆشه‌ویستانی ، دۆزه‌خیش بۆ هاوبه‌ش بپیارده‌رانی .

نەخشى و چارەسەر

* ۋە پېغەمبەر (ﷺ) سۆيىد دەخوات كە: (لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هُوَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ) ^۱ ۋاتە: (ھېچ كەس باۋەپى نى يە گەر بېتتوۋ منى لە منداڭ ۋ باوك ۋ دايك ۋ سەر جەم خەلگى خۆشترنە وېت) .

جا باۋەپدارىتى بەبى خۆشويستنى پېغەمبەر دانامە زىيىت ... ئەي دەبى بۆ خۆشويستنى خودا چىي بېت ؟! ۋە لە فەرمودەيەكى تردا بە (عمر بن الخطاب) دەلىت: لا حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ ^۲ ۋاتە: (ئەخىر ئەي عمر ئەبى مەنت خۆشت خۆشتر بویت) . (جابق ئەۋەي باۋەپمان دامە زراۋىيىت پىۋىستە پېغەمبەرمان لە ھەموو كەس خۆشتر بویت) . بەلام خۋاى گەر ۋە ئاكارە جوانەكانى دەبىت لەلوتكەي خۆشەويستىيەكانماندا بېت. ۋە پىۋىستە دەست بگىرىن بە وكارو ووتانەي كە خۆشەويستى خودامان پى زياد دەكات ۋە دەست بەردارى ئەو كارانە بېت كە دىي خۆشەويستى خودايە.

ۋە ھەرىشتىك لە خوداۋە بېت لە پەحم ۋ بەزەيى خوداۋە بۆمان. جەند جار لە لوتكەي تاوانباريدا بوۋىنە كەچى خۋاى گەر ۋە بەلوتف ۋ سۆزى خۋىي پۆشيمانىيى. ئابوۋرى نەبوردىن ۋ كار ئاسانى بۆ كردوۋىن. ۋە تۆلەي لى نەسەندوۋىن. ئەمانە ھەر ھەموۋى ھاندەرمانن بۆ زياتر گەر ۋە پاشگەز بوۋنە ۋە لە تاوانكارى ۋ خۆ فرېدانە نىۋو خۆشەويستى خوداۋە. ھەر كەسىك كەتۋى خۆش بوۋىت، مەبەستىكى تايبەتى خۋى پىتە تەنانت دايكىش بەلام تەنھا خۋاى گەر ۋە خۆشەويستىيەكى تايبەتە خۋدى خۆت ۋەبىي ھېچ مەبەستىك. ھەر ۋەكو لە (اثر) يك داھاتوۋە:

(عبدى كل يردك لنفسه وانا اريدك لك) . ۋاتە: (ئەي بەندەكەم ھەموۋيان تۆيان بۆمەستى تايبەتى خۋيان دەۋىت بەتەنھا من تۆم بۆ خۆت دەۋىت) . جا جۆرە مۆفېك شەرمەزار ئەبىت كاتى ھەست دەكات پەرۋەردگارى بەو ئاستە بەرزە مامەلەي لەگەل

^۱ - ئەم فەرمودەيە (صحيح) پېشەر باسماں كردوۋە.

^۲ - ئەمە بەشىكە لە فەرمودەيەكى (صحيح) كە پېشەر باسماں كردوۋە.

دەكەت كەچى ھىشتا سەر قالى خۆشەويستى ترە خىواي پىشت گوى
خستە...؟! ھەركەسىك لەم ژياندا مامەلەت لەگەل بکات بە شىۋە پەك لە شىۋازەكان
قازانجى خۆي مەبەستە. تەنھا خىواي گەورە نەبىت، كەھىچ مەبەست و قازانجىكى پىت
نىيە تەنھا قانجى خۆت نەبىت كەگەورەترىن و مەزنىترىن قازانج دەكەيىت. ھەردىنارىك بە
دەھىندە تا حەوت سەدسەت ھىندە بگرە زىانتر و زىاتر دەكەت. بەلام ھەر تاوانىك
بەيەك تاوان دەژمىردىت. ۋەئەگەرى سىپىنەۋەي ھەيە لە ھەر كاتىك لەكەتەكاندا. ھەر
ۋەھا خىواي گەورە سەرچەم بوونەۋەرى لىپىناۋ تۆدا دروست كىردە جا ئايە كى
شاينى تەۋايى خۆشەويستىيە...؟ ئەو شتانەي نىۋ بوونەۋەرەكە لەبەر تۆ دروست
كراۋن؟ يان ئەو كەسەي بوونەۋەرى لىپىناۋ تۆدا دروست كىردە؟ ھەرۋەھا داۋاكارىەكانى
سەرچەم دروستكراۋەكانى دابىن دەكەت و دەۋلە مەنترىن و بەخشندەترىن ھىزە پىش
ئەۋەي بەندەكانى داۋاي لى بكن ئەو نىعمەت لەسەر نىعمەت پىي بەخشيۋون.
ۋەپىش ئەۋەي سوپاس گوزارى بكن ئەو زىيادى دەخاتە كارە كانىانەۋە. ھەموو
ئەۋانەي كەلەزەۋى و لەئاسمانەكاندان ھەموو پۆڭك لەيەك كات و ساتدا دەپاينەۋە
لىي. بەگەۋرەيى خۆي گويىبىستى ھەموو نزاكان دەبىت. زىاتر پىي خۆشە لەنزا كاراندا
پۆچىن وسورىن لەسەرى. بەلام تورپە دەبىت لە يەكك لىي نەپارىتەۋە و
نزانەكەت. شەرمى لە بەندەكانى دەكەت كەچى بەندەكانى شەرمى لى ناكەن، لەكاتى
تاوان كارىدا دەيان پۆشىت، پەحم و بەزەيى بە بەندەكاندا دىتەۋە كەچى خۆيان
بەزەيى بەخۆياندا ناياتەۋە. پەيتا پەيتا پىغەمبەرانى پەۋانە كىردون تەننەت خۆي
بەمىھروگەۋرەي خۆي لە گەلىاندا پەيامەكانى بۆ ناردون، تەننەت پىان دەلىت (من
لىسالنى فاعطية؟ من يستغفرنى فاعفرله) ^۱ واتە: (كى داۋا كارى ھەيە تا بۆي جى بە
جى بكم، كى دەيەۋىت لىي خۆش دەبم). جا چۆن دلائىك ئەۋ زاتەيان خۆش نەۋىت لە
ھەلگان دەبورىت. چاكەكەمان قوبل دەكەت، ئابرو كان دەپۆشىت ۋەدەيان پارىزىت

^۱ - ئەمە بەشىكە لەفەر مۇرودەيەكى (صحیح) بخاری (۶۳۲۱ و مسلم ۴۱/۶ - ۴۲ - نووی).

نەخشى و چارەسەر

فرىاي لى قەوماوان دەكە وئىت. پىئويستىيە كان دابىن دەكات،... ھتد. ھەر خۇيى ئەو زاتە شايستەي يادو زىكرە شايستەي ۋە بىر ھىنانە ۋە يە، خۇشەويستىيە، شايستەي ملکہ چى گويپايەلى يە. تاك و بى ھاول و بى وئىنە يە. ئۆز زياتر پزگار بوونى پىپوارىكى بى ئەوا لە بىبابانىكى بى سنوور دلخۇشترە بە پاشگەز بوونە ۋە تەو بە کردنى بەندە يەكى. ئۆز زياتر لە سۆز مەپرە بانى دايكىك بۆ كورە بزيوہەكى بە سۆز ترە بۆ بەندە كانى. سۆز پەحم و مېھرە بانى خدا بى وئىنە يە زاناو داناو بيسەرو لى بوردە يە. نورو پوناكى پاكى پوخسارى ھەموو تارك ستانى جىھانى پووناك كر دۆتە ۋە.

گەر پەردەي پوناكى لە سەر پوخسارى لا بەرئىت ھەموو جيان لە تاواندا گر دەگرئىت. ھەروەكە چۆن (موسا) لە حەببەتدا بى ھۆش كەوت. بە پاستى ھەر خۇيى شليستەي يادو خۇشەويستى و گويپايەلى و ملکہ چى يە.

لوتكەي چىزو پەيوەستە بەكەمالى و خۇشەويستىيە ۋە

لېرە دا كارىكى گرنگ ھە يە پىئويستە كەسى ژىر گرنگى تەواي پىدات. ئەويش برىتە لوہى كە: چىزى تەواي خۇشى و شادى و كامەرانى دل و دەروون بەندە لە سەر دوو بنەماي سەرەكى.:

يەكەم: خۇشەويستەكەت لەوپەيى لوتكەي جوانى و بى كەم كوپى و تەواي پىرو پوختى دابىت. كەشايەنى ھەموو قوربانى و خۇشەويستەك بىت.

دوۋەم: بەھىزى و بى پايانى و بى وئىنە ئەو خۇشەويستى يە كە لە نىوانىاندایە. واتە ھەرچەندە ئەندازە و پىژە ئەو خۇشەويستى يە بەرزو ئۆز بىت ئەوئەندە زياتر ھەست بەتام و چىزى خۇشى شادى و كامەرانى دەكەيت. جا پاش زانىنى ئەم دوو بناغە سەرەكيبە ئەو ماۋەتە ۋە بلېين كە ھەموو كەسىكى ژىرو ھۆشيار ھەمىشە اە ھەولى بە دەست خستنى گەرەترىن و مەزنترىن شادى و خۇشەويستى يە ۋە ئامادە يە قوربانى بە ئۆز شتى لاۋەكى و سادەبدات لە پىناۋى بەدەست ھىنانى ئەو خۇشەيە دا. جاپچۆن پەواي حەقە ئىمەي مەۋزۇ لە پىناۋ خۇشى يەكى كەم و كورت و سنوردار خۇشى يە كانى

ابن القيم الجوزی

قیامت‌ی هه تایمان له دهست دهریچیت. (بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى: الأعلى ۱۶-۱۷) واته: به‌لام ئیوه هه ژیا‌نی دونیاتان به‌دهسته و هه‌لده‌بژین، به‌لام ژیا‌نی قیامت نه‌پراو خێرو پر به‌ره‌که‌ت تره.

و هه‌میشه‌نه‌مه‌ راستیه‌که جادوو گه‌رانی فیر عه‌وون له‌ساته‌ چرکه‌کانی ته‌مه‌نیاندا هه‌ستیان پێ‌ کردوه‌ ئاماده‌ بوون له‌م پێ‌ئاوه‌دا هه‌موو شتی به‌خت بکه‌ن ته‌نانه‌ت گیان و جه‌سته‌یان که به‌و په‌ری ژیریو‌پێ‌را‌نه به‌ فیر عه‌ونیان ووت: چیت له‌ دهست دیت بێ‌ منه‌ت به‌... (فَاقْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السَّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى: طه ۷۲-۷۳) واته: ئه‌ی فیرعه‌ون هه‌رچیت له‌ دهست دیت قسور مه‌که‌ تق هه‌ر نه‌وه‌نده‌ت له‌ دهست دیت له‌ناومان به‌ریت و له‌م ژیا‌نه وه‌ ده‌رمانه‌یت. جا به‌راودی ئه‌و دنیا (قیامت) له‌گه‌ل ئه‌م دونیای کاتی نا‌کریت. چونکه‌ ئێمه‌ باوه‌رمان به‌خودای به‌پاسته‌قینه‌ی خۆمان هێ‌ئاوه‌، به‌ ئومێدین له‌تاوانه‌کانمان ببوریت.

به‌لێ هیچ کاتێک نیعه‌ته‌کانی به‌هه‌شت به‌راودنا‌کریت له‌گه‌ل دنیا‌دا. هه‌ر بۆیه مامۆستای ئامۆژگاری کاران پوو ده‌کاته گه‌ل و هۆزه‌که‌ی و پێ‌ان ده‌لێت: (يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ * يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ: غافر ۳۸-۳۹) واته: ئه‌ی گه‌ل هۆزه‌که‌م شوینم که‌ون به‌ووته‌ی من بکه‌ن پێ‌نمایتان ده‌که‌م بۆ پێ‌یازی سه‌ر فرا‌زی وچاکه‌* ئه‌ی گه‌ل و هۆزه‌که‌م بێ‌ گومان ژیا‌نی ئه‌م دوونیا‌یه‌ بریتی یه‌ له‌ پابردوویه‌کی که‌م وه‌ ژیا‌نی ئه‌و دنیا (قیامت) ژیا‌نی دانه‌پراوه‌ جێی ئومێدو‌ حه‌وانه‌ویه‌. وه‌پێ‌ی پاگه‌ یاندنه‌ که‌خۆشی دنیا کاتی به‌سه‌ر چوه‌ سنور داره‌ به‌لام به‌هه‌شت هه‌تا هه‌تای و بێ‌ کۆتایی یه‌.

دواترگه‌ر له‌شه‌یدایان و عاشقان پیرسین: خۆشترین نیعمه‌ت چی یه‌؟ بێ‌ گومان ده‌لێت دیداری خۆشه‌ویسته‌که‌مه‌. به‌لێ زۆر پاسته‌ هه‌ر بۆیه گه‌وره‌ترین و به‌نرخترین نیعمه‌ت له‌نیعمه‌ته‌کانی به‌هه‌شت و قیامت بریتی یه‌ له‌ شادو شو‌کرو به‌هره‌مه‌ندبوون به‌دیداری

لوتكه‌ی خوشه‌ویسته‌كانه كه بینینی خوتی گه‌وره‌یه. هه‌روه‌كو له‌ فهرموده‌یه‌کی (صحیح) دا هاتوو كه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فهرمیت: (فَوَاللّٰهِ مَا اَعْطَاهُمْ شَيْئًا اَحَبَّ اِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ اِلَيْهِ) ^۱ واته: (سويند بێت به‌خوا هیچ نيعمه‌تی به‌ئه‌ندازه‌ی به‌بینی ته‌ماشاكردنێ خودا لایان خوشتر نییه). وه‌له‌ فهرموده‌یه‌کی تر دا هاتوو. (انه اذا تجلی لهم وراو نسوا ما هم فيه من النعيم) ^۲ واته: (كاتی خوی گه‌وره زاتی خوی نیشان به‌هه‌شتیه‌كان ده‌دات ئیتر خویان له‌بیر ده‌که‌ن كه‌چین و له‌ کوێدان) ..

وه‌له‌ (نسائی) و (مسند) دا هاتوو عمار بن یاسر كه پیغه‌مبه‌ر (د.خ) له‌كاتی نزاو پارانه‌وه‌دا فهرموویه‌تی (الشوق الى لقائك) ^۳ واته: وه‌داوا‌ی چێژی خوشیه‌کانی بینینی ده‌که‌م وه‌تامه‌زۆیین بۆ دیدارت. وه‌له‌ (كتاب الحسنه) دا هاتوه‌ كه (عبدالله بن امام احمد) به‌ (مرفوعی) (كان الناس يوم القيامة لم يسمعو القرآن اذا سمعوا من الرحمن فكانهم لم يسمعو قبل ذلك) ^۴ واته: (وه‌ك بلیتی خه‌لكی پیشتەر قورتانیان نه‌بیستوو. خه‌لكی كاتێ گوتیان له‌ قورتان ده‌بێت له‌لایه‌ن خوی گه‌وره‌وه‌ وا ده‌زانن به‌كه‌م جاره‌ ده‌بیستن) .

كه‌ واته‌ باشترین هۆكاری گه‌یشتن به‌چێژو خوشی به‌كانی به‌هه‌شت بریتی به‌ له‌ ناسین و خوش وویستنی خوی گه‌وره‌یه‌ ئه‌و به‌هه‌شته‌ی كه‌ هه‌ر له‌بهنه‌په‌ندا نیشتمانی سه‌ره‌کی گیان و جه‌سته‌ی ئیهمه‌بووه‌. واته: خوشترین و شیرینترین شت له‌م دوونیادا بریتی به‌ له‌ ناسینی خودا خوشه‌ویستنی. وه‌ خوشترین و شیرینترین شت له‌ به‌هه‌شتدا بریتی به‌ له‌ ته‌ماشاكردن و گه‌یشتن به‌ دیداری خوی گه‌وره‌. چ نيعمه‌ت هه‌یه‌ له‌ ژياندا بگاته‌ نيعمه‌تێك خۆسازادان كه‌ به‌ وپه‌پی تامه‌زۆیییه‌وه‌ بۆ گه‌یشتن به‌ ژوان و دیداری گه‌وره‌ترین

^۱ - نهم فهرموده‌یه‌ (صحیح) ه (مسلم-الایمان-۱۸۱) گێڕاوتیه‌وه‌.

^۲ - نهم فهرموده‌یه‌ (حسن) نه‌ (ابن ماجه - ۱۸۴) گێڕاوتیه‌وه‌.

^۳ - نهم فهرموده‌یه‌ (حسن) نه‌ (ابن ماجه) گێڕاوتیه‌وه‌.

^۴ - نهم فهرموده‌یه‌ (حسن) نه‌ (ابن ماجه - ۱۸۴) گێڕاوتیه‌وه‌.

خۆشەوېست، كه سه رجه م دل و دهروونی داگیرکردیبت. ته ناته هندی له خۆشه وېستان ده لئین: هندی کاتمان به سهردا تی ده په پیت نه و نه ده هه ست به خۆشی و د لئیا یی ده که ین. ده لئین: نه گه به هه شتی به کان له و جوړه ژیا نه ی ئیمه دا بن نه وه ژیا نیان خۆشه.

هه روه ها ده لئیت: نه گه پادشا کان و دارو دهسته کانیان به خۆشی و شیرینی ژیا نی ئیمه یان بزانیایه. نه وه شه پیا ن له سه ری ده کرد. خۆشه وېستی چاره سه رو خوراکی پووجه هه رکاتیک دل له م خورا که بپا چیتر توشی نه هاهمه تی ده بیټ، بگره ژور نه ستمه تره له ناخۆشی به کانی له ده ست دانی پووناکی بۆ چاوه کان یاخود له ده ست دانی هه سستی بیستن یا ن بۆنکردن. دلی مرقۇ ژوانگه ی خۆشه وېستی خوی تاك و ته نه ایه - به بی نه م ووزه یه دل توشی گه و ره ترین ده ردو نه هاهمه تی ده بیټ چیتر له جه سته یه کی ئاژه لی به ولاوه هیچی تر نامینتیه وه که ئاماده یه وهك دپنده یه ك هه موو شتیك له پیتاوی ئاره زووه کانیدا تیک بشکینیت.

چیژه کانی دوونیا هۆکارن بۆ گه یشتن به چیژه کانی قیامهت

واته: مه زنترین خۆشی و چیژه کانی دوونیا هۆکارن بۆ گه یشتن به خۆشیه کانی قیامهت.

چیژو خۆشیه کانی دونیا سی جورن:.

گه و ره ترین و مه زنترینیا ن: نه وه یا نه که ده بیته مایه ی گه یشتنمان به خۆشی و چیژه کانی قیامهت. هه ربۆیه مرقۇ کاتی له سه رجه م کارو باره کانیدا گه ر به مه به ست و نیعمه تی خوی گه و ره بیټ، نه وه پاداشتی هه یه له سه ر خواردن و خواردنه وه بهرگ پۆشینین، هاوسه ر گیرى و... هتد. که چیژو شیرینی باوه پوناسینی خدا. خۆش وېستنی و تامه زبۆی بۆ دیداری گه و ره ترین خۆشیه له به شتی بهریندا.

جۆرى دووهم: .ئەو چيژو خوشيانەى كە دەبنە مايەى پيگري و بەرەست لە
گەشتن بە بەختە وەرەبە كانی قیامەت. كە هۆكاری سەرقال بوون و بچوك بونە وەى
شكۆمەندى مرقۇبە. خزانه نيو دەربارەى دونيا بازى، وەك خوش ويستنى كەس و
شتى تر لە برى خواى گەورە، وە هاوېش پرياردان بۆى وەك چيژ وەرگرتن
لە يەكترى مەرەكو لە قیامەتدا دان بەم پاستیە دەننەدەلین (رَبَّنَا اسْتَمْنَعْ بَعْضُنَا
بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا الَّذِي أَجَلْتَنَا قَالَ النَّارُ مَنَواكُم خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ
إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ * وَكَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ:
الانعام ۱۲۸) واتە: ئەى پەرەردگار هەندىكمان سودمان لەوانى تر وەرگرت
ئىستاش گەشتونەتە ئەو كات و ساتەى تۆ بۆت ديارى كردوين. خواى گەورەش
فەرمووى: ئەم ناگرە جيگاتانە بە هەتاھەتايى. مەگر خوا ويستى لە سەربيت
(كە بەسزايەكى تر سزان بدات) بە پاستى پەرەردگارى تۆ ئەى پيغەمبەر ﷺ)
داناو زاناىە. وە چيژى لووت بەرزى و خراپەكارى ستم كاران لە سەر زەويدا.

لە پاستى دا ئەم چيژو خوشيانە كاتى و كەمەند كيشكردنە و پيشەكيبە بۆ
كەوتنە نيو ژانە بى كۆتاكانە وە كە دەبیتە پيگري و مەبەست لە بە دەست هيتانى
بەختە وەرەبە هەميشە يەكان. نموونەى ئەم چيژو خوشيانە، هاوشيوەى ژەھر
تيكەل كوردنە بە هەنگوينە وە تا سەر ئەنجام تيا چونی لەدوايە: (سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ
حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ * وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ: الأعراف ۱۸۲) واتە: (لە ئاينەدا
ورە وەرە بەرەو تياچوون دەيان بەين لە كات و شوپيڤيكا كە ئەوان هەستى پى
ناكەن و نايزانن وە مۆلە تيشيان دەدەم بە ئام كە تۆلەم لى سەندن بە پاستى
نەخشە و پلانى من توندو بە هيزە) .

وە هەرەها پيڤيڤك لە (سلن) لە ليدانە وەى ئەم ئايەتەدا دەلێن: هەركاتى
تاوانيك ئەنجام دەن ئيمە نيعمە تيكيان بۆ زياد دەكەين (حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا
أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ * فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ

ابن القيم الجوزی

رَبِّ الْعَالَمِينَ: الانعام-۴۴-۴۵) واته: (هتا کاتی دلخۆش و شادومان بوون به وهی که پیتیان دراوه. نیت له ناكاو گرتمان و هه موویانمان سه رگهردان و پيسوا کرد وه به غم و په ژاره یه کی زۆره وه تیاچوون نه و گه له سته م کاره بنیپکران وه سه رجه م بوونه وهر ده لیت: سه پاس بۆ په روه ردگاری جیهان) .
وه خوی گه وره سه بارهت به م پیپه ده فره میت: (أَيَحْسِبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَيْنَ * نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَلْ لَّا يَشْعُرُونَ: المؤمنون ۵۵-۵۶) واته: (ثایه نه وان واده زانن که ئیمه مال و سامان و نه وه یان پی ده به خشین * نه خیر وانی یه به لکو مه به ستمان به په له نازو نیعمهت به هره یان بکهین! به لکو نه وانه ههستی پیناکه ن) .

وه هه روه ها ده فره میت: (فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَنَزَعَهُمْ أَنْفُسَهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ: التوبة-۵۵) واته: (تهی پیغه مبه، نه مال و سامان و نه وه یان سه ر سامت نه کات وه به باشیان نه زانیت. چونکه خودا ده یه ویت له ژیا نی دنیادا توشی سزاو به لایان بکات له ده پنگای مال و سامان و نه وه کانیا نه وه گیانیان ده ربکات. له کاتیکدا که نه وان بی باوه پین. جائه م چیژو خوشیا نه کاتین له ناچونیان زۆر نزیکه وه گه وره ترین به ربه ست له ده ست خستنی به خته وه ری هه می شه یی و مایه ی سزاو نه شکه نه جو چه ره سه ری یه له قیامه تدا) .

چیژی دروست:

جۆر سییه م: . هه ندیک چیژو خوشی هه یه که نابیته پیگر له خوشیه کانی قیامهت، وه له هه مان کاتدا پی پیدراوه و مایه ی قه ده غه کاری نی یه که ته نها بۆ حه وانه وهی ده روونه. به لام پیویسته زیاده پویی تیا نه کریت. وگرنگی زیاتر به ده سته پینانی به خته وه ری هه می یی بدریت. وه هه ر نه مه یه مه به سستی پیغه مبه ر (د.خ) له م فره موو ده یه دا باسی ده کات که ده فره میت: (کل لهو یلهو به الرجل

فهو باطل الارمية بفوسة، وقتاديبه فرسة، وملاعتبة امراتة فان نهن من الحق)
 ١ واته: (همو گالته و گه‌مه و يارييه كه مرؤف ده يكات هه‌ر هه‌مووی پپو پوچه
 كه ته‌نھا تیرو كه‌وان وه‌شان‌دن و پراھێنانی و سوار چاكي ده‌ست بازی كردن له‌گه‌ل
 خێزانه‌كه‌یدا. كه‌ئه‌مانه‌ راست و دروستن).

واته هه‌ركاريك چێژی له‌م باب‌ه‌ته‌ی تیا بوو دروسته‌ جاكه‌واته ئه‌م خوشییه خراپ
 و ناشیاو نادروست نی یه به‌لكو باشت‌ترین جۆری خوشه‌ویستی یه وه‌هه‌روه‌ها
 خوش ویستنی خودا و پیغه‌مبه‌ری خودا كه له دلی هه‌موو موسلمانێك دا هه‌یه
 وه‌به‌ بێ ئه‌و خوش‌ویستی یه باوه‌ر دانامه‌زێت. له‌كه‌سیكه‌وه بۆ كه‌سیكی تر
 پێژه و ئه‌ندازه‌ی ده‌گۆرێت. هه‌ر ئه‌م خوش ویستی یه هۆكارو پالنه‌رو ئاسانكاری
 زۆریك له‌كاره ئالۆزو زه‌حمه‌ته‌كان وه‌سه‌غی و ده‌ست بلاو كاری قیرچۆكه‌كانه وه
 ئازاكارێ ترسنۆكه‌كانه هه‌روه‌ها پالغته‌خواوین كاری ده‌ونه‌و پیاكاری
 بیروه‌ۆشه. خوش‌كاری ژیانه. وه‌هه‌روه‌ها هه‌ر خوش‌ویستی خودا و
 پیغه‌مبه‌ره‌كه‌یه‌تی كه‌ پۆشنكاری پوخساره‌كان و فراواكاری سینگه‌كان و
 زیندوكه‌ری دله‌كانه. وه‌خوشه‌ویستی وته‌ی خوای گه‌وره‌ كه‌ نیشانه‌ی ته‌واوی
 خوش‌ویستی یه بۆ خودا. كێ هه‌یه‌ هه‌زو ئاره‌زوی بیستنی وته‌و ده‌نگی
 خوشه‌ویسته‌كه‌ی نه‌بی‌ت. قورئان و گوێبیستی خوێندنه‌وه‌ی به‌لگه‌ی خوش‌ویستنی
 خودایه. به‌پێچه‌وانی ئه‌وانه‌ی هه‌میشه‌ له‌نیۆ باپو مه‌له‌ه‌كاندا گوێبیستی شتی
 ناشرین وه‌ته‌ماشایی نادروست و شتی خراپه‌كاری ده‌بن. جاگه‌ر خوشه‌وویست
 راست بكات هه‌میشه ئاره‌زوی بیستنی وته‌ی خوشه‌ویست راست بكات. وه‌ك
 شاعیرێك ده‌لێت:

ان كنت تزخم حبي فلم هاجرت كتابي

١ - ئه‌م له‌رموده‌یه (حسن) ه (ترمزی ١٦٣٧) و (ابووداود-٢٥١٣) و (احمد-١٤٤/٤)
 گێڕاویه‌ته‌وه.

امّا تلیت مافیة من لذیذ خـطـبی

واته: گه رتق منت خوش دهویت بۆپشتت له کتیبه که ی من کردوه.

ئایه نایه نه تخویندۆته وه که چی تیدا یه. له چیتۆ خوشی گوتاره کانم. وه (عوسمان کورپی عه فان) ده لیت: (ئه گهر دله کانمان پاک و خاوین ببوایه. نه وا هه رگیز تیری له گوته کانی خوای گهره نه ده خوارد). جا ئه م زۆر کردن و ئاره زوکردنی، خۆشه و یسیت بۆ وتی خۆشه و یسته که ی شتیکی به لگه نه و یسته ؟ هه ر بۆیه پیغه مبه ر (ﷺ) پۆژیکیان پویکرده (عبدالله بن مسعود) و پیتی ده لیت: اقرا علي فقال: اقرا عليك، وعليك انزل؟ فقال ﷺ: اني احب ان اسمع من غيري (فاستفتح فقرا سورة النبأ حتى اذا بلغ قوله: (فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا: النساء ٤١) . قال ﷺ حسبك فرقع راسه فاذا عينا رسول الله صلى الله عليه وسلم تزرفان من البكاء) ' واته: به پیغه مبه ری فه رموو قورئانم به سه ردا بخوینه ره وه عبدالله و تی قورئان به سه رتۆدا بخوینمه وه له کاتی کدا بۆ تۆ دابه زیوو ه ؟ پیغه مبه ر فه رموو ی: من پیم خۆشه له که سی تره وه ببیستم عبدالله ش له سورته تی (نساو) وه ده سستی پیکرد به قورئان خویندن تاگه یشته ئایتی (جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا) . واته: (ئه گهر له هه موو نه ته و گه لیک پیغه مبه ریک بکه ینه شایه ت له سه ریان وه تۆش بکه ینه شایه ت له سه ر هه ر هه موویان) لیره دا پیغه مبه ر (ﷺ) فه رموو ی به سه راوه سته کاتی عبدالله سه ری به رز کرده وه بین ی پیغه مبه ر (ﷺ) هه ردوو چاوی پرپوو له فرمیسک. وه هاوه له کانی پیغه مبه ر (ﷺ) کاتی کۆبوونه وه ئه گهر (ابو موسی) یان تیدا بوایه داوایان لی ده کرد که به قورئان خویندن خودایان بیر به یئیتته وه ئه ویش ده سستی ده کرد

¹ ئه م فه رموو ده یه (صحیح) ه (بخاری- ٤٥٨٢) فیراویه تیه وه.

نه خوشی و چاره سهر

به قورئان خویندن و نه وانیش له چوارده وری داده نیشتن و گوی بیستی ده بوون. له لای شهیدایانی قورئان. قورئانی پیروژ شیرینی و تام و چپژ و خوشیه کی تایبته هی. که زور خوش تره له شهیدایانی شهیتان. شهیدایانی شهیتان نه و پیپانه ن که دلایان له ئاستی قورئانی پیروژ رهق و مردو بی گیانه. ههروه کو شاعیرێک ده لیت:

تقرا عليك الخمة وانت جامد كالحجر وبين من الشعر نيشد تميل كالسران.
واته: خه تمه یه ک قورئان بۆ ده خویندریته وه — که چی تو وه ک به ردی بی گیانی و کاریگه ریت تیناکات.

به لام دوو دیپ شعر بخویندریته وه وه ک سهر خوشت لی ده کات. جا نه م حاله ته به لگهی ته واوه له خالی بوونی دلی نه و که سه له خوش ویستنی خوداو ووته کانی خودا. وپیغه مبه ره که ی. که نه و دلّه وه ک که لاوه وایه. چونکه دل ته نها به خوش ویستنی خودا و قورئان و پیغه مبه ره که ی هه میسه زیندو ئارامه.

خوش ویستنی دروست

خوش ویستنی خوداو پیغه مبه ره که ی سهرچاوه و چله پۆپهی سهرجه م خوشه ویسته کائن له ژياندا. له پاش نه مانه سهرجه م جوهره کانی تری خوشه ویستی سهرچاوه له وه وه وهرده گرن و دابه ش ده بن. نمونه خوشه ویستی هاوسه ره کان (خیزان) خوی گهره له قورئانی پیروژدا ده فه رمیت: (وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ: روم- ۲۱) واته: (هاوسه ری بۆ دروست کردون بۆنه وه ی ئارام بگرن له دیدارو خوشه ویستی و سۆزو میهره بانی له نیوانتانداندا فه راهه م هیناوه نه مه به لگهی بۆ که سانیک تیبگه ن.

که واته خوی گهره خوشه ویستی هاوسه ره کانی به به لگهی گهره ی خویی باس ده کات. وه ههروه ها له جیگایکی تردا — له پاش باس کردنی نه و ئافره و کچانه ی که

ابن القيم الجوزی

دروستن بیان خوانن - ده فهرمیت: (يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ * وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا * يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا : النساء ۲۶-۲۸) واته: (بیگومان خوی گه وره دهیه ویت بهم شیوهیه هه موو شتیکتان بۆ پوون ده کاته وه. وه رینمویتان بکات بۆ یاساو بهرنامه کانی پیتش خۆتان. (که پیغه مبه ران هیناویانه... وه تهوبه و په شیمانیتان لی وهر بگریت خودا زاناو دانایه وه خوی گه وره دهیه ویت لیتان خۆش بیت لیتان بیوریت به لام نه وانه ی شوین که وتوی ئاره زوه کانیان، ده یانه ویت توشی ئاشوبوو لادانتان بکه ن به لام خوی گه وره دهیه ویت بهم بهرنامه بارتان سوک وکارتان ئاسان بکات. چونکه ئاده میزاد به لاوازی دروست کراوه (له بهرامبه ر به ئاره زوه کانی وه خۆراگری یه.

وه (سفیان الثوری) له (تهفسیره کهیدا له (ابن طائوس) نه ویش له (باوکی) یه وه ده گپرتیه وه: نه گهر ته ماشای ئافره تی بگردایه خۆیی پی پانه ده گیرا. وه له فهرموده یه کی (صحیح) دا هاتوو له (جابر) وه (ﷺ) ده لیت: (كان النبي رأى امرأة فان زينب - رضي الله عنها فقضى حاجتها منها، وقال (ان المرأة تقبل في صورة شيطان، وتد في صورة شيطان، فاذا رأى احدكم امرأة فاعجبته فليات اهله، فان ذلك يرد مافي نفسه) واته: (پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ئافره تیکی بینی دواتر چوو بۆلای زینه بی خیزانی و جووت بوو دواتر پیغه مبه ری خودا فهرمووی: ئافره ت هه ندی جار وه کوشه یان دیت و ده چیت (مه به سنی خۆنمایش کردن). جا هه ریه کیک له ئیوه ئافره تیکی بینی و سه رنجی پاکیشا بابجیته لای خیزانی خۆیی و کاری جووت بوون نه نجام بدات. چونکه به مه چی له ده رونیدابیت دایده مرکینیتیه وه.

^۱ - ئهم فهرموده یه (صحیح) ه (مسلم ۹ / ۱۷۷ - نووی)

سووده‌کانی ئەم فەرموو دەیه:.

یه‌که‌م: پێغه‌مبەری خودا (ﷺ) پێنمایمان دەکات که هه‌روه‌کو چۆن خواردن - جێی خواردن پرده‌کاته‌وه. وه‌جل و به‌رگ جێی جل و به‌رگ ی تر پر ده‌کاته‌وه. به‌هه‌مان شێوه‌ش - کاری سێکسی جێگه‌ی کاری سێکسی پرده‌کاته‌وه. واته‌ کاتی ئاره‌زوی سێکسیت به‌ببینی ئافره‌تێک هه‌روژا - که‌چوینه‌لای هه‌وسه‌ره‌که‌ت. چیت له‌و کاره‌ ده‌ربازت ده‌بێت.

دوهم: چاره‌سه‌رکردنی کاریگه‌ری ئافره‌تان به‌سه‌ر پیاوانه‌وه یاخود پیاوان به‌سه‌ر ئافره‌تانه‌وه. ده‌شیت هه‌ریه‌که‌یان له‌پیاوان و ئافره‌تان به‌ببینی په‌گه‌زی به‌رامبه‌ر هه‌زو ئاره‌زوی سێکسیان بجوێت. جا بۆ چاره‌سه‌رکردنی ئەم حاڵه‌ته‌ باشترین چاره‌سه‌ر ئەنجامدانی کاری سێکسی یه‌ له‌گه‌ڵ هه‌وسه‌ره‌کانیاندا. له‌هه‌مان کاتدا ئاماژه‌یه‌که‌ بۆلاوان و خۆشه‌ویستان هه‌روه‌کو له‌ (سند) ی (ابن ماجه) دا هاتوه‌ به‌ (مرفوع) ی (لم یرد للمتحابین مثل النکاح) واته‌: (من جگه‌ له‌په‌ڕۆسه‌ی هه‌وسه‌رگیری هه‌چ چاره‌سه‌ریکی ترم نی یه‌ بۆ دوو خۆشه‌ویست). که‌واته‌: هه‌وسه‌رگیری باشترین چاره‌سه‌ره‌ بۆ دوو خۆشه‌ویست و دوو عاشق له‌په‌وانگه‌ی شه‌رعه‌وه‌وه‌حه‌ززه‌تی (داود - علیه‌ سلام) هه‌ربه‌هه‌مان شێوه‌چاره‌سه‌ری ده‌ردی عه‌شقی کردوه‌ به‌وه‌ی که‌ده‌ستی نه‌چۆته‌ تاوانکاری. کاتی که‌ ئافره‌ته‌که‌ی چۆته‌ ده‌له‌وه‌ یه‌کسه‌ر خواستویه‌تی و فره‌ ژنی به‌کارهێناوه‌ ۱- له‌مه‌زیاتر ئێمه‌ بۆمان نی یه‌ له‌سه‌ر ئەم پووداوه‌ بنوسین.^۱

^۱ - ته‌واوی ئەم چیرۆکه‌ له‌کێشه‌کانی ته‌ورات دار (المهد القديم) هاتوه‌ به‌لام به‌شێرتندراوی و ده‌ستکاریه‌وه. هه‌رچه‌نده‌ گومان هه‌یه‌ له‌پاست و دروستی ئەم چیرۆکه‌. بۆ ئەم مه‌به‌سته‌ بره‌وه‌ شیکارمان بۆ ئەم چیرۆکه‌ له‌کێشی (تلبیس ابلیس/ص ۹۸) ضائی یه‌که‌م /ضائی (المکتب الثقافی فی القامرة)

پوچەڵ کردنەوێ پوودای (زینب بن جحش)، پوودای خاتو زەینەب بەم چەشنە بوو (زید بن حارثە) خزمەتکاری پێغەمبەری خودابوو (ﷺ) پێغەمبەر (ﷺ) (زید) ی لەکۆیلەیی و بەندەیی دەرباز کردو سەر بەستی کرد. دواتر بە (زید) یان ووت کۆپی پێغەمبەر. پاشان پێغەمبەر (ﷺ) (زینب بن جحش) ی بۆ خواست کە دەکاتە پورزای پێغەمبەر (ﷺ) بەلام دیار بوو بەیەکەو نەدەگونجاو تەبا نەبوون. چەند جارێک (زید) وویستی لێی جیا بێتەو و تەلاقی بدات. بەلام پێغەمبەر (ﷺ) نەیی دەهێلا. دواتر پێغەمبەر (ﷺ) دانیایا بوو کە (زید) هەرلێی جیا دەبێتەو وویستی لەپاش جیا بوونەو و یان بیخوازێت. بەلام لەترسی دەم و قسەیی خەلکی دەری نەبڕی. لێرەدا خۆی گەرە بەدانایی خۆیی وویستی لەشکاندن یاسا و عورفیکی ئەو سەر دەمە بوو. کەبریتی بوو لە (بنونیهت) واتە: کەسێک بەتەبەنی کەسێکی تر دەکات بەکۆپی خۆی و چیت میرات و هەموو مافیکی تر هەبوو. وەک کۆپیکی سروشتی. جاخۆی گەرە بەم کارە. واتە بەمارە کردنی (زینب) لەپێغەمبەر (ﷺ) ئەو یاسایە هەڵ دەوێتێتەو. کە دواتر خەلکی دەتێت پێغەمبەر (ﷺ) بۆ خۆیی مارەیی کردو تەو ئەو ئەبەتەکان ئاماژە بەم راستی یە دەکەن (وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ: الأحزاب- ۳۷) پاشان دوا یی کە (زید) جیا بوو و عیدەیی بەسەر چوو خۆی گەرە فەرمانی بەپێغەمبەر (ﷺ) کرد کە دەبێت بیخوازێت و لەووتەیی خەلکی نەترسێت.

هەر بۆیە پێغەمبەر (ﷺ) زیدی نارد تاداوا ی (زینب) ی بۆبکات. (زید) پۆیی بۆلایی و پیتی راگەیاندا کە پێغەمبەر (ﷺ) دەیهوێت بیخوازێت (زینب) یش ووتی (من له گەڵ فەرمانی خودا و پێغەمبەری خودا هیچ وەلامێکی م پێی نیە). پاشان پۆی دوو پکات نوێژی کرد. خۆی گەرە لەسەروی ئاسمانەو و

عرشی مه‌زننه‌وه (زه‌ینبی) ماره‌ بری له پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئەم ئایه‌ ته‌ هاته‌ خواره‌وه (فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا: الأعراب- ۳۷) واته‌: (کاتی زه‌ید لێی جیا‌بو‌وه‌ عیده‌ی تی‌ پ‌ه‌پی ئی‌مه‌ (زینب) مان‌ لی‌ ماره‌ کردی) ه‌ه‌ر بۆیه‌ خاتو‌و زه‌ینب شانازی به‌ سه‌ر هاوسه‌ره‌کانی تری پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) ده‌رکردو پی‌ی ده‌وتن: ئی‌وه‌ ه‌ه‌ر ه‌ه‌مووتان خزم که‌سه‌ کانتان ماره‌یان برین له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌لام من‌ خوای گه‌وره‌ خو‌یی ماره‌ی بری له‌ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له‌ سه‌روی ع‌رشی مه‌زننه‌وه.^۱ ئەوه‌ی شایه‌نی باسه‌ پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) هاوسه‌ره‌کانی خو‌ی زۆر خو‌ش و‌یستووه‌. ه‌روه‌کو له‌ (صحیح) داها‌تووه‌ له‌ (انس) ه‌ ده‌گ‌یر‌پ‌ت‌ه‌وه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) فه‌رمو‌یه‌تی (حبیب‌ الی‌ من‌ دنیاکم‌ النساء‌ والطیب، وجعلت‌ قره‌ عینی فی الصلاة) ^۲ واته‌: (من‌ له‌ دنیا که‌ تاندا ئافه‌رت و بۆنی خو‌شم لاخو‌شه‌ و‌یسته‌ وه‌ نو‌یژم لا وه‌ک‌ بلبیل‌ی چاوه‌ کانه‌) .

جا له‌م فه‌رموو ده‌یه‌دا ئەم بر‌گه‌یه‌یی بۆ‌زیاد‌کراوه‌. حبیب‌ الی‌ دنیاکم‌ ثلاث‌ واته‌ (س‌ی شت‌ له‌ دنیا که‌ تاندا لای من‌ خو‌شه‌ و‌یست‌ کراوه‌). وه‌ ه‌روه‌ها (امام‌ احمد) له‌ کتیب‌ی (الزهد) ئەم بر‌گه‌یه‌یی بۆ ئەم فه‌رموو ده‌یه‌ زیاد‌کردوه‌. اصبر‌علی‌ الطعام‌ والشراب‌ ولاصبر‌ عنهم‌. واته‌: ده‌توانم‌ ئارام‌ بگرم‌ له‌ سه‌ر خو‌اردن و خو‌اردنه‌وه‌ به‌ لا ناتوانم‌ له‌ سه‌ر ئافه‌ره‌تان ئارام‌ بگرم‌. وه‌ جوله‌ که‌ سه‌سه‌خته‌کانی دوژمن‌ی ه‌ه‌سو‌دیانی پی‌ ده‌ب‌رد وه‌ ده‌یان ووت‌ ه‌ه‌ر له‌ خه‌می ماره‌ کردنی ئافه‌ره‌ت‌دایه‌. وه‌ خوای گه‌وره‌ په‌دی‌ان ده‌کاته‌وه‌ ده‌فه‌رم‌یت: (أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا: النساء‌ - ۵۴) واته‌: یان‌ ه‌ه‌ر ئەوه‌یه‌ ه‌ه‌ساده‌ت و به‌خیلی به‌خه‌لکی باوه‌ردار مه‌به‌ن له‌ سه‌ر ئەوه‌ی خوا له‌ فه‌زل و به‌خشیشی خو‌یی به‌شی داو‌ن

^۱ - بۆ‌زیاتر بر‌وا‌نه‌ کتیب‌ی (الطیب‌ النور‌ی/باب‌ت‌ی -علاج‌ العشق).

^۲ - ئەم فه‌رموو ده‌یه‌ (حسن) ه‌ (نسائی - ۷ / ۶۱ - ۶۲) و (احمد - ۳ - ۱۲۸) گ‌یر‌ایانه‌ته‌وه‌.

(پێغه‌مبەری ﷺ) لەنێویاندا هەڵبژێردراوە (خۆ بێگومان ئێمە بەنەوێ
ابراھیم کتێبمان بەخشێوە (موسا تەورات و عیسی ئینجیل و بەمحمدیش ﷺ)
قورئان).

هەرۆه‌ها لەجۆره‌ها دانایی به‌هره‌ ده‌رمان کردوونه‌وه هه‌ندیکیان وه‌ك یوسف
داود و سلیمان ده‌سه‌لات و پادشایه‌کی گه‌وره‌مان پێ به‌خشیون.^۱ ئه‌وه‌تا ابراهیم
(س.خ) له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی که خاتوو سارا که‌شاجوانی ئافره‌تانی جیهان خێزانی
بووه (خاتو هاجره) شی خۆش ویستوو و دلشادبووه پێی. وه‌ هەرۆه‌ها ئه‌وه
(داود) ی پێغه‌مبەر (س.خ) که نه‌وت و نۆ هاوسه‌ری هه‌بووه ئافره‌تیکی تری
خۆش ویست پاسته‌و خۆ ئه‌ویشی خواست و کردی به‌ سه‌د هاوسه‌ر. وه‌ ئه‌وه‌تا
(سلیمان) ی پێغه‌مبەر (س.خ) شه‌وانه‌ ده‌چوو له‌ ئه‌وه‌ت هاوسه‌ری.
وه‌ پرسیارین له‌ پێغه‌مبەر (د.خ) که خۆشه‌ویسترین مژو‌لات کێیه‌ ؟ ئه‌ویش
فه‌رمووی (عائیشه)^۲ واته‌ خاتوو عایشه‌ یه‌، وه‌ سه‌باره‌ت به‌ خاتوو (خه‌دیجه)
ده‌فه‌رمی‌ت (انی رزقت حبها) واته‌ من خۆشه‌ویستی خاتو خه‌دیجه‌م پێبه‌خشرا..
خۆش ویستنی ئافره‌تان له‌ ته‌واوکاری مژو‌فایه‌تیه‌ (ابن عباس پ-خ) ده‌لێت خێرو
چاکه‌ی ئه‌م گه‌له‌ له‌ زۆری ئافره‌تدایه‌، وه‌ (امام احمد) ده‌گێڕێته‌وه‌ که له‌ کاتی
دابه‌ش کردنی غه‌نیمه‌کان له‌ جه‌نگی (جه‌لوله‌) که‌ تێیدا فارسه‌کان شکان

^۱ - (حافظ بن حجر) ده‌لێت ئه‌م برگه‌یه‌ به‌ناو بانگه‌ زیاده‌(ثلاث). هه‌ریه‌که‌ له‌ (امام ابو بکر بن
قورک) له‌ (جزو مفرد) دا وه‌ (امام غزالی) له‌ (احیاء) دا شه‌رحیان کردوه‌ وه‌ (حافظ) ده‌لێت :
له‌هیچ کام له‌مانه‌ برگه‌ی (ثلاث) مان نه‌بینوووه‌.

^۲ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ (صحیح) هێشتا باسمان کردوه‌، وه‌ هه‌رۆه‌ها له‌ فه‌رمووده‌یه‌ کدا
هاتوه‌. له‌ پێغه‌مبەر (ﷺ) یان پرسی ئه‌ی له‌ یه‌وان کێت خۆش ده‌وت، پێغه‌مبەر (د.خ) فه‌رمووی
(اباهه‌) واته‌ باوکی خاتوو عایشه‌. ۳- ئه‌م فه‌رموو ده‌یه‌ (صحیح) ه (مسلم ۲۰۹/۱۵ -
نووی) گێڕاوتیه‌وه‌

نه خوشی و چاره سهر

كه نيزه يه كي نؤر جوان درا به (عبدالله بن عمر) . وه (عبدالله) ده لئيت كه بينيم
خؤم پي نه گيرا له بهر چاو هه موو خه لگي ماچم كرد.

تكا كردن له نيوان دوو عاشق بو به يه ك گه يشتيان به دروستي

پيغه مبهري خودا (ﷺ) سهر سام بوو به پوداوي دوو عاشق وه كه وتۆته
نيوانيانه وه وه ولئ داوه به حه لآلي و دروستي به يه كيان بگه يه نيت به لام
سهر نه نجامي هه وله كه ي سهر كه وتو نه بوو به هؤي پازي نه بووني ئافره ته كه وه
نه مهش له پوداوي چيروكي (موغيث و بوره يره) دايه كه كاتي پيغه مبهري (ﷺ)
ههستي به شهيدا ي و پهريشاني (موغيث) كرد كه وهك ديوانه ده گريا بو
(بوريه) و له هه مووشوئنيك داشوئني ده كه وت. پيغه مبهري (ﷺ) به (بوريه)
ي فهرموو: (لوراجعته؟) واته نه گهر بكرئت نه و پياوه بگه پئنيته وه لاي
خؤت وهك جاران ببه وه به هاوسهري يه كترى؟ به لام بوره يره پئي وت: فقال
(اتامرني يارسول الله؟) ئايه فرمانم پي ده كه يت نه ي پيغه مبهري خودا
(ﷺ)؟ پيغه مبهريش (ﷺ) فهرموو: (لا انما اشفع). واته: نه خير من
ته نها تكاكارم بوره يره وتي: (لا حاجة لي به)، واته: من هيچ پئويستم پئي
ني به. دواتر پيغه مبهري به (عباس) ي مامي ده فهرميّت: (يا عباس الاتعجب من
حيث بريرة ومن بغضها له؟). واته: نه ي عباس تو سهرت سوپماوه
له خو شه ويستي شهيدا ي موغيث بو بوره يره وه له پقي بوره يره بو موغيث؟
له گه ل نه وه شدا كه پيغه مبهري (ﷺ) تكاكاريش بوو بو ي هه روه ها پيگري له
(موغيث) نه كردوه و نه يفه رمووه نه كه ي نه مه حرام و قه ده غه يه؟!¹

¹ - نم فهرموو ده به (حسن) (ابو داود- ۲۲۳۱) وه (ابن حجه- ۲۰۷۵) گيراويانه توه.

وہ پیغمبر (ﷺ) بہیہ کسانى ہاوسہ رکانى خوش دەویست وە دەیفہ رموو: (اللهم هذا قسمى فيما املك، فلا تلمنى فيما لا املك). واتہ: (خودايہ ئەمە دابەش کردنى منە لەوہى دەسەلاتمە وە گلەيم لى مەكە لەوہى لەدەرەوہى دەسەلاتى منە لەخۆشەويستى دا).
 وەخوای گەورە دەفەر میت: (وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ: النساء-۱۲۹). واتہ: ھەرگیز ئیوہ ناتوانن لەنیوان ھاوسەرەکانتاندا دادپەرورەرانە ڕەفتار بکەن، ھەرچەندە سوریش بن لەسەرى..
 واتە ئیوہ لەخۆشەويستى وچونەلایاندا ناتوانن دادپەرورە بن-بەبەردەوامى خەلیفەکانى پاشدین و خەلکانى بەرەحم و بەبەزەبى ھەمیشە تەکا کاربوونە و ھەولێ بەیەكگە یاندنى عاشقانیاں داوہ بەشیوہیەكى دروست و ڕەوا. ھەرەكو پیشتریش باسماں کرد لەوانە (ابو بکروہ عوسماں) تەنانەت (على کوپی ابى طالب) یش پۆژیکیان لاویکیان ھینا بۆلای کەلەمالی، یەکیکدا گرتبویان. بەدز تۆمەت باریان کردبوو (على) لى پرسی: بەسەرھاتى تۆ چى یە؟ ئەویش لەوہ لأمدا ووتى: (والله ى من بهیچ شیوہیەك دزو جەردەنیم راستەكەیت پى دەلیم ئەى پیشەواى برپاداران) لیرەدا بە پارچە شعریك ئەوہى ڕاگەیاندکە: عەشقى كچە شوخیكى ئەو بنەمالە یەى (الرباح) بوو. خۆبى پێنەگیراوە وویستویەتى بجیت بۆ بینینی. کاتى کە چۆتە مالەوہ بۆ ئەم مەبەستە خۆبى حەشارداوە. دواتر پێیان زانیوہ و گرتوویانە ووتویانە ئەم دزە بۆ دزی ھاتووە. کاتى خەلیفە (على) گوێی لەم شعرە بوو یەكسەر تیگەیشت و بەزەى پێدا ھاتەوہ پووی کردە (مهللب بن رباح) وپێى ووت: ئەو كچە ببەخشە بەولاوہ. ئەویش ووتى: ئەى پیشەواى برپاداران لى بپرسە

ئەم کۆرپە کێیە تابیناسم؟ لاوه‌کەش ووتی: من (نھاس بن عیینە) م. (مهللب)
ووتی ئەوکەت پیشکەش بێت وەرە بێخوازە.

جاریکیان (معاویە) کەنیزە یەکی کړی. کە زۆر شوخ و شەنگ بوو. (معاویە)
زۆر پێی سەرسام بوو. پۆژیکیان گوێی لەو کەنیزە یە بوو چەند دێرە شعرێکی
چڕی، کە تییدا دەرکەوت ئەو کەنیزە یە عاشقە و حەزی بە پیاویکی ترە. یە کسەر
(معاویە) بانگی کردو لێی پرسى کە بە سەرھاتی چی یە؟ کەنیزە کەش پێی
پاگە یاند، کە حەزی بە خاوەنە کە ی پیشوتریتی و عاشقی ئەو. (معاویە)
راستە و خۆ کەنیزە کە ی ناردەو بە لای خاوەنە کە ی هەرچەندە لە دایدا زۆر
شیرین بوو.

و (زمخسری) لە کتێبی (الربیع) دا دەگێڕێتەو کە (خاتو زبیدە) کاتی
لە پێگادا بەرەو شاری (مەکە) دەچوو لە سەر دیواریک دا. دێرە شعرێکی
پیش چاوە کەوت کە تییدا نوسرابوو:

ئەری لە بەندەکانی خودا- پیاویکی جوامێرنی یە یاخود خاتونێکی
بە بەزەیی کە چارە ی دەردی دوو عاشق بکات کەوا عەقل لە دەست
دەدەن... هەرلەوێ (خاتو زبیدە) بە لێنی دا و نەزری کرد کە هەرکات
خاوەنی ئەو دێرە شعرە بناسیتەو هەول بە یە کە گەشتنی بدات لە گەل
عاشقە کەیدا. لە کاتیکدا (خاتو زبیدە) لە (موزدەلیفە) بوو گوێی لە هەمان
شیر بوو کە کە سێک دە یخویند. کاتی بانگیان کرد بۆی. بێنی لاویکە وتی
من ئەم شیرەم وتوو و عەشقی کچیکی ئاموزای خۆم بوومە بە لام کەس و
کاری بە لێنیان داو کە ئەم دەنی... (خاتو زبیدە) لاوه‌کە ی بردو پڕیشتن بۆ
مالی کچە کە بەردەوام (خاتو زبیدە) پارە ی بۆ زیاد کردن هەتا ناچار ی
کردن و ئەو دوو خۆشەویستە ی بە یە کە یاندن. (خاتو زبیدە) دە لێت:
کچە کە زۆر زیاتر شەیدا تریبوو بۆ کۆرپە کە پاشان هەمیشە (خاتو زبیدە)

دهیوت: من بهیچ شتیك دلم خوش نی یه بۆ قیامه تم به ئەندازە ی ئەو کارە ی ئەو دوو عاشقە م بە یەك گە یاندوه .

(خراطی) ده لیت: (سلیمان بن عبدالملك) خزمه تکارێك و كه نیه یه کی هه بوو. یه كتریان خوش ده ویست. جارێکیان خزمه تکاره كه پارچه شعرێك ده نویست بۆ خوشه ویسته کی. تییدا باسی ئەوه ده كات كه ئەم شه و له خه نییدا پێكه وه بوونه له یه ك مالدا... وه كه نیه كه ش: به پارچه شعرێك وه لای ده داته وه كه تییدا باس له وه ده كات هیوا خوازه به یه ك بگه ن. كاتیك ئەم به سه رهات و شیعرانه ده گاته وه ده ستی (سلیمان) هه رچه نده له م پوه وه به توند ره و ناسرابوو. یه كسه ر بانگیان ده كات و له یه كتریان ماره ده كات و ئازادیان ده كات وه هه رچی پێداویستی هه یه بۆیان دابین ده كات و گوزه رانیان خوش ده كات.

(جامع بن برخیه) ده لیت: له (سعید بن المسیب) م پرسی كه مو فتی شاری (مدینه) بوو: ئایه ئیمه تاوانبار ده بین له خوشه ویستی یه ك كه توشمان بێت و به ده ستی خۆمان نه بێت؟ سعید ووتی. تۆ له كارێكدا تاوانباریت كه به ده ستی خۆت بێت. و زالبیت به سه ریدا. دواتر (سعید) ووتی: هیشتا كه س له م جوړه پرسیاره ی لیم نه كردووه وه هه ر كه سیكیش بپرسیت هه ر به م شیوه یه وه لایم ده ده مه وه .

عەشقی ئافرەت سی جوړه:

۱- مایه ی چاكه و خوا په رستی یه:

ئەم عیشقه یان مایه ی چاكه و خوا په رستی یه كه عەشقی هاوسه ره كه ته كه ئەنجامی حەلالی و دروستی نه وه ی چاك و ژیا نی خوش ده به یته سه ر ده بته

نەخشى و چارەسەر

قەلغان بۇ پاراستنى داوینى و چاوى يەكترى-ھەريۆيە ئەم جۆرە عىشقى مایەى
خىرو خۆشى يە و لەلاى خواو پاشان خەلکى مایەى پىزو سەر بەرزیپە .

۲- مایەى پىسوايى و دورکە و تنە و ھەلەرەحمىل خودا :

ئەم جۆرە عىشقى بریتى يە لە عىشقى ھاورەگەزى (نېربازى) ھەرکە سىک
توشى ئەم جۆرە عىشقى بىت ئەو چ لەلاى خواى گەرە وە چ لاى کۆمەلگاش
پىسواو سەرئۆپو بى پىز دەبىت. جوامىرى و مەردايەتى لە دەست دەدات. وە
ھەر ئەم جۆرە عىشقى بوو کە چى بە سەرگەلى پىغەمبەر (لوط) دا ھىنا. کە
خواى گەرە دەفەرمىت: (لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ: الحجر-۷۲)،
واتە: (سویند بىت بە تەمەنى تۆ پىغەمبەر، ئەوان لە گىژاوى سەر لىشىئاوى
دا کوپرو مەست و پۆچون)

چارەسەرى ئەم دەردە:

بریتى يە لە گەرەپانە وە بۆلاى خواى گەرە و بىرکردنە وە لەسزای خواى گەرە
لەدۆزەخدا. دواتر بىر کردنە وە لە پىسوايەتى لەم پووە وە کە توشى مروف
دەبىت لە نىو کۆمەلگادا. دواتر دلئىابىن کە ئەم حالەتە-دەبەزىنە بۇ ئاستى
خواتر لە ئازەل.

۳- عىشقى دروست، کە لە دەسەلاتدا نەبىت:

ئەم جۆرە عىشقى کە ھەر بەبنىنى ئافرەتتىكى شوخ و شەنگ بەبى مەبەست
پاستە و خۆ بکە و یتە عىشقى وە. بەلام بە مەرجى ئەو عىشقى توشى سەر پىچى و
تاوانكارىت نەكات. ئەمە لە سەروى دەسەلاتى مروفە و ھەلەرە کاتى زانرا ئەو
کەسەى کە عىشقى بوو یتە، ھاوسەر دارە ياخود ناکرىت بىخوازىت. باشتىن
کار ئەو ھەلەرە کە پىشتى تىبکەيت و لىنى دورکە و یتە وە پوولە باشتىر بکەيت کە
بگونجىت و دروست بىت. گەر نا توشى خەم و پەژارەت دەكات. باشتىر وایە

که نارام گر یاخۇراگر بېت و چاو و داوینى خۇت بپاريزیت. به مەش پاداش
دەدرییتە وە لەلای خوای گەرە. کەدژى حەزو ئارەزوەکانى خۇت وەستایتە وە
و نارام گریوویت. پزەمەندى خوات هەلبژارد لەتاوانکاری.

خەلکى لەعیشقدا سى جۆرن:-

هەیه:عیشق و شەیدای هەموو جوانیەك دەبێت. وە دلى له هەموشویئێكدا
دیوانە و سەرگەردانە.

وەهەیه:تەنها شەیداو عەشقى كەسێك و جوانیەك دەبێت جا ئیتر نیازی
بەیهكگەیشتنى هەبێت یان نا...

وەهەیه:تەنها شەیداو عەشقى كەسێك و جوانیەك دەبێت كەدلتیا بێت بە
ئاسانى پێى دەگات. جا لەنێو ئەم سى چینهدا عیشقى بەهێزو لاواز هەیه.
جۆرى یەكەم:كەسێكى ناسەقام گیرەهەپۆژەى لەسەر بەزمێكە. وەهەر ساتەى
بەكەسێكە وە گیرۆدە دەبێت. سەرەتاو كۆتای دیار نى یە.

جۆرى دووهم: شەیدایەكى جیگیرە و چەسپاوە، زۆر بەهێزترە لەجۆرى یەكەم-
تەمەنى خۆشەویستەكەى دوورو درێژە. بەلام تەنها ئەوە لاوازی
دەكات. كەنیازی گەیشتنى بەعەشیقەكەى نى یە.

جۆرى سێیەم: لە هەر هەموویان خۆشەویستى بەهێزترە تەمەن درێزترە
شەیداترە. كەنیازی گەیشتنى بەخۆشەویستەكەى هەیه لە چوار چێوەیەكى
دروستدا. چونكە نیازو تەماحى گەیشتنى بەخۆشەویستەكەى مایەى
بەهێزبوونی عیشقەكەیتى.

پوچەڵ کردنه‌وه‌ی فهرمووده‌ی عیشق

پاشان دێینه سەر فهرمووده‌ی: (من عشق و کتم، وعف وصبر غفر الله له، وادخله الجنة)^١ واته: (هه‌ر که سێک توشی عیشق بێت و شاردییه‌وه داوین پاک و ئارام گریبیت، ئه‌وه خودا له تاوانه‌کانی خۆش ده‌بێت وه به به‌هه‌شتی شاد ده‌کات).

ئهم فهرمووده‌یه (سوید بن سعید) ده‌یگێڕێته‌وه وه سه‌رجه‌م پێشه‌وايانی فهرمووده ئه‌مه‌یان پەت کردۆته‌وه. وه (إبن عدی) له (الکامل) دا ده‌لێت: ئهم فهرمووده‌یه له سویده‌وه ده‌یگێڕێته‌وه. وه که سیش نی یه بلێت ئه‌و نه‌یگێڕاوه‌ته‌وه. ئه‌مه بۆچونی هه‌ریه‌ک له (بیهقی) و (ابن طاهر) له (الذخیره) و (التذکره) دا هاتووه. وه هه‌رووه‌ها (ابو فرج ابن الجوزی) یش ته‌نانه‌ت له فهرمووده هه‌لبه‌ستراوه‌کاندا (الموضوعات) هێناویتی.

وه (ابو عبد الله الحاکم) ده‌لێت: من ئهم فهرمووده‌یه پەت ده‌که‌مه‌وه سه‌رم سوپماوه لێی که‌چەند ئاسانکاری تێدايه. منیش ده‌لێم: پاستی ئهم فهرمووده‌یه. بریتی یه له وته‌ی (ابن عباس) نه‌ک پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) وه (محمد بن خلف بن المرزبان) ده‌لێت: (ابو بکر الازرق) له (سویده) وه ئهم فهرمووده‌یه‌یی گێڕایه‌وه بۆمان. گله‌یی له (سویده) کرد که ئهم فهرمووده‌یه نه‌داته پال پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) هه‌ر بۆیه له‌دوای ئه‌مه هه‌ر کاتی باسی ئهم فهرمووده‌یه‌یی بکرایه نه‌یداته‌وه پال پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) وه

^١ - ئه‌مه فهرمووده نی یه و (باطل) ه پێشتر باسمان کردووه، بۆ زیاتر ناشنا بوون پێوانه لیکۆلتیه‌وه‌مان له سه‌ر کتیی (روضة المحبین) و (الطب النبوی)

سەرجه‌م پێشه‌وايان و زانايانى بواری فه‌رمووده‌-ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌یان نه‌به‌ (صحیح) یان (حسن) یان...هتد وهر نه‌گرتووهر. پوخته‌ی ئه‌م بابته‌ ته‌وه‌یه‌ که ئه‌مه‌ ووته‌ی (ابن عباس) هه‌منیش ده‌لێم مه‌به‌ستم (ابن القيم) هه‌روه‌ها (ابو محمد بن حزم) ده‌لێت: پرسیان له‌ (ابن عباس) که سێ به‌هۆی عیشق و شه‌یداییه‌وه‌ به‌رمیت؟ (ابن عباس) یش ووتی: (قتیل الهوی لاعقل له‌ ولا قود) واته‌: (کوشته‌ی خۆشه‌وێستی یه‌. نه‌عه‌قلی هه‌یه‌ونه‌خوێنی هه‌یه‌).

وه‌پێشتریش باسمان کرد. که‌له‌ (عرفان) گه‌نجیکیان بۆی هێنا به‌هۆی عیشقه‌وه‌ ته‌واو لاوازو نه‌خۆش بوو، پرسى ئه‌مه‌ چى یه‌تى؟ ووتیان تووشى عیشق بووه‌. ئه‌ویش به‌دریژای شه‌و و پۆژیک ده‌یووت به‌نا به‌خودا ده‌گرم له‌عیشق. وه‌هه‌روه‌ها پێغه‌مبه‌ر (د.خ) له‌ (صحیح) دا سەرجه‌م شه‌هیده‌کانی ژماردو پۆلێنی کردون. له‌وانه‌ (کوژراو له‌به‌ره‌کانی جه‌نگ و جیهاد، سک ئێشه‌ سوتاوی، ئافره‌تى سک پێ، خنکان له‌ ئاودا، پووخانی دیوارو شاخ به‌سه‌ریدا)^۱ که‌چى باسى که‌سێک ناکات به‌هۆی عیشه‌وه‌ به‌رمیت. جا مه‌به‌ستى (ابن عباس) له‌م ووته‌یه‌دا ته‌وه‌یه‌ که‌که‌سێک عاشق بێت پێویسته‌ بۆ ته‌وه‌ی بچێته‌ به‌هه‌شته‌وه‌ ئارام گه‌رو داوێن پاک و نه‌هێنی پۆشه‌ر بێت، جا ئه‌گه‌ر که‌سێک له‌پێناوی خوای گه‌وره‌ دا ئه‌م کارانه‌ ئه‌نجام بدات و له‌ خوا ترس بێت ئه‌وا له‌پێرێ ئه‌و که‌سانه‌یه‌ که‌ خوای گه‌وره‌ له‌ حه‌قیان ده‌فه‌رمیت: (وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ: النازعات ۴۰-۴۱) واته‌: (هه‌رکه‌سێک له‌ خوای گه‌وره‌ به‌ترسیت، پێگه‌ له‌ خراپه‌ کاری بگري‌ت و ملکه‌چى ئاره‌زه‌وه‌کانی نه‌بێت ئه‌وه‌ جێگه‌ی به‌هه‌شتی به‌رینه‌). وه‌هه‌روه‌ها

^۱ - ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌ (صحیح) هه‌ (صحیح المسلم - ۶۷۹/۱۳) به‌ شه‌رحی نه‌وه‌ی.

نه خوشی و چاره سهر

دهفه رمووئیت: (ولمن خاف مقام ربه جنتان... الرحمن: ۴۱) واته: (هه رکه سیڤک له خوای گه وره بترسیټ و ملکه چی بکات ئه وا خه لاتی دوو باخی هه یه له به هه شتدا) .

جا داوا ده که ین له خوای مه زن و په روه ردگاری عه رشی مه زن که بمان کاته ئه و که سانه ی که پشت له هه زو ئاره زوه کانیا ن ده که ن و پووده که نه خوشه ویستی و په زامه ندی و ملکه چی خوای گه وره .

نُامینِ نَامینِ یا اَرْحَمَ الرَّاحِمینِ

الداء والدواء

(الدواء الكافي لمن سئل عن الدواء الشافي)
الامام العلامة ابن القيم الجوزية

دهزگای چاپ و بلاگردنه‌وهی
روزگار

شونئی دابه‌شکردنی :

کتابخانه‌ی حاجی قادری کوی/همولیر

نرخ: (۱۰۰۰۰) دینار